Školovanje klerika Bosne Srebrene na učilištima u Habsburškoj Monarhiji 1785. - 1843

Barišić, Rudolf

Doctoral thesis / Disertacija

2014

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Department of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Hrvatski studiji**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:111:254852

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-28**

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI
UNIVERSITY OF ZAGREB
CENTER FOR CROATIAN STUDIES

Repository / Repozitorij:

Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište u Zagrebu

Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu

Rudolf Barišić

ŠKOLOVANJE KLERIKA BOSNE SREBRENE NA UČILIŠTIMA U HABSBURŠKOJ MONARHIJI 1785.-1843.

DOKTORSKI RAD

Mentor:
prof. dr. sc. Pavao Knezović

Zagreb, 2014.

University of Zagreb

Centre for Croatian Studies

Rudolf Barišić

EDUCATION OF CLERICS FROM BOSNA SREBRENA AT EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN HABSBURG MONARCHY FROM 1785 UNTIL 1843

DOCTORAL THESIS

Supervisor:
Prof. Dr. Sc. Pavao Knezović

Zagreb, 2014

SADRŽAJ

1. UVOD – STANJE ISTRAŽENOSTI, IZVORI, METODE I CILJEVI 1

2. PRVA FAZA PROCESA STIPENDIRANJA DO 1804. 8

2.1. Bosna Srebrena i njezini klerici do vladavine Josipa II. 8

2.2. Osnivanje zaklade	25
2.3. Prvi klerici u Zagrebu – problem njihovog identificiranja	34
2.4. Tijek školovanja sekularnih klerika	50
2.5. Boravak franjevačkih klerika do 1804.	71
3. KRIZA I REORGANIZACIJA	102
3.1. Disciplinske poteškoće	102
3.2. Intervencije Maksimilijana Vrhovca i konačno organiziranje procesa	118
3.3. Disperziranje – načini i ciljevi premještanja klerika	142
3.4. Dispenziranje – funkcioniranje obrazovnog kurikuluma	165
4. IZAZOVI I POSLJEDICE	191
4.1. Pitanje povratka klerikâ	191
4.2. Vrhunac procesa i njegov kraj	217
4.3. Neki aspekti uporabe latinskog jezika kod bosanskih „Ugara“	248
5. ZAKLJUČAK	267
6. KATALOG KLERIKA ŠKOLOVANIH U HABSBURŠKOJ MONARHIJI	281
6.1. Uvodne napomene	281
6.2. „Miletićeva grupa“	287
6.3. Sekularni klerici	289
6.4. Klerici fojničkog distrikta poslani na školovanje do 1800.	296
6.5. Klerici kreševskog distrikta poslani na školovanje do 1804.	302
6.6. Klerici sutješkog distrikta poslani na školovanje do 1800.	312
6.7. Klerici fojničkog distrikta poslani na školovanje 1804.-1843.	315
6.8. Klerici kreševskog distrikta poslani na školovanje 1804.-1843.	358
6.9. Klerici sutješkog distrikta poslani na školovanje 1804.-1843.	382
Prilozi	422
Izvori	443
Literatura	455
Životopis autora	459

Školovanje klerika Bosne Srebrene na učilištima u Habsburškoj Monarhiji 1785.-1843.

Sažetak

Razdoblje 1785.-1843. tijekom kojeg je dio klerika Bosne Srebrene svoje obrazovanje stjecao u Habsburškoj Monarhiji do danas predstavlja općeprihvaćeni, ali samo djelomično znanstveno obrađeni proces. Nakon što je dugo vremena glavnim inozemnim odredištem bilo područje Italije, Josip II. je planirajući u svoje carstvo uključiti i Bosnu osnovao zakladu u korist obrazovanja bosanskih klerika. To je bila kruna dugotrajnih nastojanja od strane bosanskih franjevaca da povećaju broj klerika. Spomenuto osnivanje isposlovao je apostolski vikar Augustin Botoš Okić. Početna ideja bilo je stvaranje svjetovnog svećenstva koje bi vremenom istisnulo franjevce sa župa, ali su ti vrlo brzo bili napušteni. Stanovanje bosanskih klerika je od početka bilo povjereno franjevačkim provincijama u ugarskom dijelu Monarhije, a cijelim je procesom ravnalo Ugarsko namjesničko vijeće.

Stipendiranje je od početka bilo opterećno brojnim problemima i poteškoćama. Dijelom zbog objektivnih okolnosti kao što su materijalne nedaće nastale uslijed dugotrajnih i neuspješnih ratova protiv Francuske, ali i zbog međusobnih predrasuda i nepovjerenja, te konačno neadekvatno postavljenih ciljeva, do početka 19. st. cijeli je proces zapao u krizu. Nakon početnog odbijanja, Vijeće je prihvatilo prijedloge zagrebačkog biskupa Maksimilijana Vrhovca koji su se kretali u dva pravca: disperziranju i dispenziranju. Prvo je podrazumijevalo uključivanje većeg broja domaćih samostana i razbijanje bosanskih klerika u manje grupe, a drugo skraćivanje trajanja njihovog obrazovanja fokusiranjem na one sadržaje koji će im biti korisni u pastoralnom radu – osnovici njihove djelatnosti.

Time je bilo omogućeno primanje kudikamo većih grupa iz Bosne, ali nisu završile poteškoće. Glavnom je bio gubitak određenog broja klerika. Neki među njima su nastojali izbjeći povratak u Bosnu, a neke je u tome sprečavala bolest. Ipak, najveći izazov s kojim se Bosna Srebrena suočila bila je polarizacija unutar njezinih redova. Nastaju dvije grupe sukladno mjestu inozemnog obrazovanja i ta podjela će imati velikog, premda ne i presudnog, udjela u Barišićevoj aferi tijekom koje će doći do zabrane školovanja u Monarhiji. Posljedice tamošnjeg boravka klerika tek trebaju biti znanstveno valorizirane. Neke među njima (utjecaj ilirskih ideja i polet književnog stvaralaštva na latinskom jeziku) promotrene su ovdje.

Ključne riječi: bosanski klerici, školovanje, studij filozofije, studij teologije, Josip II., Maksimilijan Vrhovac, Augustin Botoš Okić, Rafo Barišić, Provincija sv. Ladislava, Provincija sv. Ivana Kapistranskog, Provincija sv. Marije, Provincija Presvetog Spasitelja.

Education of Clerics from Bosna Srebrena at Educational Institutions in Habsburg Monarchy from 1785 until 1843

Summary

During the 18th century the Franciscan province of Bosna Srebrena did not comprise of adequate conditions for the education of its clerics, therefore the only option was to be sent abroad for their studies. The main direction of studies were to Italian Franciscan monasteries, this however didn't encompass the needs of their originating province, and the conditions of their lodging were quite poor. Taking into account these poor conditions, Bosna Srebrena tried to attain special studies in Rome. Within their plans directed against the Ottoman Empire, Joseph II relied on cooperation between him and the Franciscan order in Bosna Srebrena. The selection of Augustin Botoš Okić as apostolic vicar in Bosnia and the establishment of the imperial foundation in 1785 helped the clerics in their further education. The organization and supervision of this process was entrusted to the Hungarian Royal Council.

The first information about the lodge of clerics in the Monarchy dated back to 1788. According to this, the Franciscan monastery in Zagreb had 14 Bosnian clerics. However, from this total number, 11 of them were candidates for diocesan clergy - secular clerics and not the members of the Order. Along with their education and after establishing a Habsburg government in Bosnia, all of this was supposed to help in creating regular diocesan hierarchy. However, after the Svishtov Peace in 1791 these plans were nearly impossible to follow. Following the war, in Zagreb came another secular cleric and after this the majority was taken by Franciscan clerics.

The Franciscan group encounter difficulties during their stay. Franciscan friars of the Province of St Ladislaus weren't satisfied with the imposition of receiving these Bosnian clerics. Besides this, the amount of singular stipend was not nearly enough to cover the clerics' needs who felt neglected. In combination with these two factors and different mentalities the disciplinary conflict was inevitable. Due to this, the secular clergy’s stipend was abandoned and funds went to military or other professions. The problems continued because of the growing number of Franciscan clerics.

Since 1795 the bishop of Zagreb, Maksimilijan Vrhovac was involved in solving these problems. His idea of resolving the issues was the dispersion of clerics through larger monasteries and shortening the studies as well. These studies lasted for 12 years, which Vrhovac considered excessive. Hungarian Royal Council accepted only a minor part of these

suggestions. The Council tried to expand the number of monasteries which would accept Bosnian clerics. Two more Franciscan provinces were involved in this process of St Mary and of St John of Capistrano. The clerics from 1796 stayed in monasteries in Požega, Pecs, Varaždin, and in Szombathely. However after 1800 there was a 4 year halt.

After the further acceptance of the clerics in 1804 the disciplinary problems continued to arise. Archbishop Vrhovac in 1808 again put forward his propositions which were gradually adopted by 1814, and the whole system succesfully functioned. Bosna Srebrena was however able to educate their clerics in Bosnia for part of their studies, due to this when they arrived in the Monarchy, they had the ability to undertake their philosophical studies and after this their studies in theology. Furthermore the clerics were given the ability to be dispensed from some subjects for which it was deemed that it was not necessary for their later work in Bosnia. Besides this, the province of Holy Saviour became involved in the process and the rest of the provinces increased the numbers of monasteries. Apart from the already mentioned, the monasteries in Veszprém, Székesfehérvár, Vukovar, Baja, Subotica, Vác and others enhanced their participation.

The aspiration of many clerics to their return to Bosnia developed and created a new problem in already hectic situation. Many of them tried to stay in the Monarchy or go to Italy. Most of them eventually came back, however some of the clerics abandoned the Order. Although some of them influenced the newly formed idea of the Illyrian Movement. Several clerics were stopped in their studies because of outbreaks of disease. Tuberculosis was especially dangerous and deadly.

During this process part of the Bosnian clerics were still studying in Italy. Due to this, in Bosnia there was the development of two groupings: „Hungarians“and „Italians“(words used and developed by clerics in Bosnia). Although this wasn't a major barrier between these two groups, it did however sometimes cause frictions. When vicar apostolic Rafo Barišić came into conflict with Bosna Srebrena, the „Italians“ were on his side, whilst the „Hungarians“ were his opposition. That conflict disrupted efforts of Bosna Srebrena for getting special studies for Bosnian clerics. Barišić, who had strong disaffection towards the „Hungarians“ prevented these attempts. In Rome, he accused the „Hungarians“ of heresy and in Vienna for political disloyalty to habsburg Court. Due to this situation, the Sacred Congregation for the Propagation of the Faith in 1841 prohibited by the decree the further education of Bosnian clerics in the Monarchy. The last cleric group went to study in 1843, and this is the last known information about them from 1847.

While all of the aspects of their work are yet to be scientifically analysed and evaluated, in this study special attention was given to works in Latin language. Some of the

„Hungarians“ were distinguished writers in poetry, especially Andrija Barukčić and Blaž Josić, while others committed to grammatical works such as Stjepan Marijanović, Ambrozije Matić and Anđeo Kraljević. In epistolography particularly Bono Perišić stands out. Individual education of all clerics is processed in the catalogue which will serve as a base for the next research.

Key words: bosnian clerics, education, study of philosophy, study of theology, Joseph II., Maksimilijan Vrhovac, Augustin Botoš Okić, Rafo Barišić, Province of St Ladislaus, Province of St John of Capistrano, Province of St Mary, Province of Holy Saviour.

UVOD – STANJE ISTRAŽENOSTI, IZVORI, METODE I CILJEVI

Tijekom nešto više od šest desetljeća krajem 18. i u prvoj polovici 19. st. više od 250 klerika franjevačke provincije Bosne Srebrene svoje je školovanje, djelomično ili u cijelosti, pohađalo na nekom od učilišta Habsburške Monarhije. Spomenuti je proces započeo na inicijativu apostolskog vikara u Bosni Augustina Botoš Okića i Josipa II. koji je osnovao zakladu čijim je novčanim sredstvima trebao biti financiran boravak klerika. Načelno, nije riječ o nepoznatom momentu povijesti bosanskih franjevaca ili takvom koji bi se rijetko spominjao. Međutim, do naših dana ovo pitanje nije bilo stavljeno u prvi plan istraživanja, nego je uvijek ostajalo u sferi načelne i općeprihvaćene činjenice osobito u kontekstu biografskih podataka onih pojedinaca koji su na taj način stjecali naobrazbu. Najbolji pokazatelj toga je *Hrvatski franjevački biografski leksikon* objavljen 2010. koji sadrži 31 natuknicu o bosanskim franjevcima koji su se školovali u Habsburškoj Monarhiji. Dio posvećen tom pitanju najčešće ima oblik: *filozofsko-teol. studij završio u Ugarskoj*.[1] U nekim slučajevima je spominjanje odredišta čak i izostavljeno osobito ukoliko je dotični franjevac dio obrazovanja polazio u Italiji ili su navedena pogrešna mjesta.[2] Ovo unekoliko začuđuje, budući da prvo koliko-toliko znanstveno vrednovanje ove teme potječe iz pera jednog od njegovih učesnika. Martin Nedić u svom djelu *Stanje Redodržave Bosne Srebrene poslje pada kraljevstva bosanskoga pak do okupacije: u četiri vieka* (1884.)[3] spominje osnivanje zaklade i prvu grupu klerika za koje je postojala nakana da ih se školuje za svjetovno svećenstvo, te ukazuje na postojanje razlika između franjevaca koji su se školovali u Monarhiji u odnosu na one školovane u Italiji. U glavnim crtama isti smjer slijedi i Mijo Vjenceslav Batinić.[4] Osim uloge Augustina Botoša Okića, Batinić u kratkim crtama obrađuje i ulogu njegovog nasljednika Grge Ilijića Varešanina, te Augustina Miletića idući ipak više smjerom njihove diplomatske aktivnosti prema bečkom Dvoru i ne dotičući se samog boravka klerika na školovanju. Premda je već Nedić ponešto natuknuo o značajnim razlikama u stupnju naobrazbe između klerika koji su školovanje prošli u Italiji i onih u Ugarskoj, Batinić je naznačio da su između tih dviju grupa postojale trzavice i sukobi, ne ulazeći pri tom u detaljne analize. U svojoj povijesti fojničkog samostana objavljenoj 1913. Batinić je uglavnom slijedio

Usp. HFBL, 9. Spomenuta se formulacija odnosi na Filipa Ančića.

Usp. *ibidem*, 45 gdje se za Andriju Barukčića navodi da je cjelokupno školovanje proveo u Budimu, a gdje nikada nije boravio u tu svrhu i 391 gdje je za Lovru Milanovića izostavljeno da je 1800. došao u Zagreb na nastavak studija koji je započeo u Italiji.

Usp. Nedić, 2011: 88-92.

Usp. Batinić, 1887: sv. III, 12, 153-154, 169-177, 210-211.

ovako postavljen okvir s tim da je kod većine franjevaca čije kratke biografije donosi ispuštao činjenicu da su se školovali u Monarhiji.[5]

Glavni doprinos istraživanju ove tematike dao je Julijan Jelenić, najprije 1913. priređivanjem i objavljivanjem izvorne arhivske građe čiji se velik dio odnosi upravo na ovu temu[6], te potom 1915. u drugom svesku svog najznačajnijeg djela *Kultura i bosanski franjevci*.[7] U dijelu u kojemu zasebno obrađuje temu školstva pokušava dati pregled na općoj razini pa tako govori o svim razinama školovanja, kako onoga koje su franjevci polazili, tako i onoga koje su sami organizirali. U takvom kontekstu nije neobično što je po pitanju školovanja u Habsburškoj Monarhiji najveći dio svoje pažnje, kao i ranije navedeni autori, posvetio početnom razdoblju neposredno nakon osnivanja zaklade, kao i razdoblju tridesetih godina 19. st. kada je Bosna Srebrena ponovno intenzivirala nastojanja oko dobivanja zasebnog kolegija za svoje klerike. Iako nepotpuno, njegovo pisanje je ipak značajno zbog toga što je do danas ostalo glavnim polazištem za sve ostale autore koji su se doticali ove teme. Još jedan prilog objavljivanjem izvorne građe učinio je Tomo Matić koji je iz policijskog arhiva austrijskog ministarstva unutarnjih poslova prepisao prijedlog Maksimilijana Vrhovca o reformi školovanja bosanskih klerika.[8] Budući da je spomenuti arhiv 1927. stradao u požaru, a Vrhovčev je prijedlog u konačnici bio skoro u potpunosti prihvaćen, ovaj je prijepis značajan doprinos istraživanju teme. No, Matić je okolnosti njegovog nastanka smjestio u okvire habsburško-francuskih diplomatskih nadmudrivanja u Bosni što pokazuje da se nije podrobnije upoznao sa samom tematikom.

Jelenićeva i Matićeva istraživanja, kao i građu koju su priredili sumirao je 1971. Srećko Matko Džaja u poglavlju svoje monografije koje se bavi odgojem i životom klera.[9] Budući da se vremenski okvir koji obrađuje odnosi na razdoblje 1783.-1813. Džaja i završava s Vrhovčevim prijedlogom ne ulazeći u problematiziranje je li i na koji način ovaj prijedlog ostvaren, niti govori išta o tome kako je školovanje bosanskih klerika teklo dalje. Premda je iz priložene bibliografije razvidno da je svoja istraživanja vršio i u Nadbiskupijskom arhivu u Zagrebu, građa koja se čuva u ovoj instituciji je korištena samo sporadično, kao uostalom i oni izvori iz franjevačkih arhiva u Bosni, a koje nije priredio i tiskao Jelenić. No, kako školovanje klerika na području Monarhije i nije bilo glavnim predmetom spomenute

Usp. Batinić, 1913.
Usp. Jelenić, 1913.
Usp. Jelenić, 1915: 3-184; 303-338; 362-377; 380-407.
Usp. Matić, 1931: 3-8.
Usp. Džaja, 1971: 134-157.

monografije, to objašnjava zbog čega se nije upustio u dublje istraživanje spomenutog gradiva. Neosporno je njegov doprinos (uz, dakako, Jelenićev) i najznačajniji.

Svi kasniji autori svoj opis ovih događaja prvenstveno temelje na pisanju Jelenića, te u nešto manjoj mjeri Džaje i Batinića. U Šematizmu Bosne Srebrene iz 1991. autor teksta Marko Karamatić se ograničava samo na spominjanje kako je ovo školovanje počelo i kada je završilo. Nešto ranije, 1990. u kratkom pregledu sedmostoljetne prisutnosti franjevaca u Bosni i Hercegovini, slijedeći u glavnim crtama Džajino i Batinićevo pisanje, temeljne odrednice ponovno prenosi Ignacije Gavran, a ovaj dio nije doživio nikakve promjene u drugom i nadopunjenom izdanju iz 2007.[10] U međuvremenu je, oslanjajući se isključivo na Jelenića, na ukupno četiri stranice temeljne faktografske podatke još jednom ponovio i Anđelko Barun.[11] U svojim radovima posljednji se nekim aspektima ove teme pozabavio autor ove disertacije: početkom školovanja[12] i boravkom bosanskih klerika u Vukovaru u sklopu stipendije.[13]

Neosporno vodeći autoritet po pitanju franjevačkog školstva Emanuel Franjo Hoško u svojim radovima uopće ne spominje bosanske klerike – njegov je istraživački interes bio prije svega usmjeren prema ustroju pojedinih učilišta i nastavnom programu, a ne prema profilu njihovih polaznika. Podrazumijevalo se, naime, da su ona ionako bila ponajprije namijenjena obrazovanju budućih franjevaca. Na isti se način pri pisanju biografija bosanskih franjevaca smatralo dostatnim naznačiti da su, kao uostalom i u ranijem periodu, studij dovršavali u inozemstvu. Ta dva čimbenika dovela su do toga da se obrazovanje klerika u Monarhiji na neki način podrazumijevalo.

Unekoliko se to ogleda i u arhivskom gradivu. Najveći dio vezan uz ovo pitanje ne čuva se u nekoj od franjevačkih institucija, nego u Nadbiskupijskom arhivu u Zagrebu. Prvenstveno se radi o spisima *Nadbiskupskog duhovnog stola* (*Officium dioecesanum*), a zatim slijede *Prezidijalni spisi biskupa Alagovića*, *Prezidijalni spisi biskupa Haulika*, te *Epistulae ad Episcopos*. U Arhivu Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda u Zagrebu pod signaturom A-VIII-3a čuvaju se spisi vezani za bosanske klerike za razdoblje od 1784.-1841.

U oba arhiva velik dio gradiva potječe od strane Kraljevskog ugarskog namjesničkog vijeća (dalje KUNV). Osobito je to slučaj u Arhivu Hrvatske franjevačke provincije. Među

Usp. Gavran, 1990: 88-89 i 100-102, odnosno Gavran, 2007: 112-114 i 126-127.
Usp. Barun, 2004: 375-378.
Usp. Barišić, 2012: 179-201.
Usp. Barišić, 2014: 397-418.

spisima Nadbiskupskog duhovnog stola u velikom broju slučajeva sačuvani su zapisnici sjednica tako da je moguće pratiti komunikaciju na obje strane.

Situacija s franjevačkim arhivima Bosne Srebrene je nešto složenija. U trenutku pisanja ove disertacije Arhiv Franjevačke provincije Bosne Srebrene u Sarajevu zbog tehničkih razloga nije bio dostupan za istraživanje, osim knjiga protokola i još nekih manjih spisa. Taj nedostatak predstavlja određenu prazninu jer nije moguće utvrditi u kolikoj je mjeri sačuvana statistika provincije na osnovi koje bi se mogao utvrditi raspored klerika po samostanima osobito u periodu do 1804. Nadalje, postoji mogućnost da se ondje čuvaju određeni dopisi od strane KUNV-a i osobito Kongregacije za nauk vjere (Propaganda). Na ta pitanja bit će upozoreno na potrebnim mjestima u tekstu. Arhivi triju samostana čuvaju kudikamo manje materijala vezanih za ovaj period, ali se među njima ističu ostavštine braće gdje se nalaze rukopisi doneseni sa studija, te u manjoj mjeri privatna korespondencija. Knjige oblačenja i zavjetovanja, te nekrolozi poslužili su prilikom izrade Kataloga. U Arhivu franjevačkog samostana u Fojnici to je gradivo raspoređeno po skupinama: I. „Fojnicensia“, IX. „Collectanea“, XIV. „Historica“, XIX. „Provincialia“, XXI. „Classificationes“ i XXIII. „Autographica“. U Arhivu franjevačkog samostana u Kreševu korištena je građa iz idućih skupina: A. Knjige okružnica, B. Urudžbeni zapisnici, C. Knjige oblačenja i zavjetovanja, D. Okružnice apostolskih namjesnika, redodržavnika i pohoditelja, E. Franjevački predmeti (Franciscana), F. Ostavštine subraće i drugih. U slučaju Arhiva franjevačkog samostana u Kraljevoj Sutjesci riječ je o idućim spisima: A. Uvezi (knjige) samostana i župe, B. Spisi samostana i župe Kraljeva Sutjeska i C. Spisi samostana i župe Kraljeva Sutjeska (po predmetima).

Od objavljene građe korištene su zbirke koje su priređivali Julijan Jelenić, zatim *Fojnička regesta*, kronike franjevačkih samostana u Bosni, *Godišnjak* Jakova Baltića, te kronika franjevačkog samostana u Brodu i zapisnik samostana u Našicama. Svi citati preneseni su vjerno sa svim eventualnim odstupanjima u skladu jezičnog standarda onog vremena, bilo da je riječ o latinskom, hrvatskom ili nekom drugom jeziku. Na isti se način postupilo i s objavljenom građom gdje je uvijek vjerno prenošena transkripcija priređivača.

Okolnost da je tekst najvećim dijelom baziran na izvornoj građi utjecala je i na izbor metodologije koji se temeljio na klasičnoj analizi dokumenata. Na isti su način postavljeni i ciljevi: nastojat će se čim vjernije rekonstruirati ustroj i tijek cjelokupnog procesa od njegovih početaka do kraja, kao i vremenske i prostorne odrednice. U prvom dijelu će ukratko biti predstavljena situacija Bosne Srebrene tijekom 18. st. i poteškoće s kojima se njezina uprava

suočavala prilikom školovanja vlastitog redovničkog pomlatka. Zatim će biti riječi o tome kako je došlo do osnivanja zaklade i prvim grupama klerika koje su stigle u Zagreb. Posebna pažnja pridat će se sekularnim klericima i pokušaju formiranja svjetovnog svećenstva koje bi nakon habsburškog osvajanja bilo poslano u Bosnu. Ostala poglavlja će preispitati pojedine istraživačke probleme. Korištena građa u velikoj mjeri sadržava brojne materijale posvećene disciplinskim poteškoćama stoga se na jednom primjeru propitkuje njihova narav i načini postupanja. U njihovo rješavanje bio je uključen zagrebački biskup Maksimilijan Vrhovac i njegovim upornim i dosljednim zalaganjem u cjelokupni proces su unesene određene promjene koje su dovele do znatnih poboljšanja. Izdvojena su i detaljno pretresena dva aspekta: disperziranje klerika po većem broju samostana i njihovo dispenziranje od određenog broja predmeta ili obrazovnih razina. Posljednja trećina bavit će se – ponovno na pojedinim primjerima – određenim izazovima, ali i učincima i rezultatima cjelokupnog procesa. Jedno poglavlje obrađivat će one klerike koji su iz raznoraznih razloga nakon dovršetka školovanja pokušavali ostati izvan Bosne Srebrene, zatim one kojima bi to pošlo za rukom te, konačno, smrtne slučajeve i okolnosti u kojima je do njih dolazilo. Većina klerika školovanih u Monarhiji se u konačnici vraćala u Bosnu gdje je njihov udio u ukupnom broju članova Bosne Srebrene neprestano rastao. Uskoro ih se počelo prepoznavati kao „Ugre“ grupu za zasebnim obilježjima koja su ih razlikovala od druge grupacije nazivane „Talijani.“ Skup negativnih predrasuda koje su jedni o drugima gajili imao je utjecaja na njihovo postupanje tijekom Barišićeve afere – sukoba između većeg dijela Bosne Srebrene i apostolskog vikara Rafe Barišića koji je tijekom 15-ak godina obilježio povijest katoličanstva u Bosni i Hercegovini. Tijekom tih događanja došlo je do prekida školovanja klerika na području Habsburške Monarhije i to ne na zadnjem mjestu zbog spomenute polarizacije prema mjestu inozemnog obrazovanja. Kako ne bi ispalo da su posljedicom stipendiranja u Monarhiji bili samo unutarnje podjele i sukobi, posljednje poglavlje propitkuje neke aspekte uporabe latinskog jezika od strane „Ugara“ koji su ponovno doveli do njegove češće primjene u književnom stvaralaštvu bosanskih franjevaca. Zaokružena slika o djelovanju bivših stipendista zaklade Josipa II. moći će se dati tek nakon podrobnih istraživanja pojedinačnih „karijera“ čiji vremenski okvir uvelike nadilazi onaj postavljen u ovoj disertaciji. Kao njihov temelj i preduvjet, disertaciji je pridružen katalog koji sadržava preglede školovanja svih klerika koji su u nekom trenutku uživali pravo na stipendiju, a podijeljen je u nekoliko podskupina. Osim njega, u prilozima se nalaze i tabelarni prikazi školovanja klerika, te njihov raspored po samostanima i provincijama domaćinima u određenim razdobljima.

Na kraju treba reći nešto o pojedinim terminološkim pitanjima radi lakšeg razumijevanja daljnjeg teksta. Vezano uz pojam klerik u izvorima se javljaju različiti termini: *alumnus* koji je i najčešći, zatim *clericus* ili *iuvenis* svi obično uz pridjev *bosnensis*, te nešto rjeđe *studiosus*. Pojam *alumnus* bi se na hrvatski mogao prevesti već donekle zastarjelim terminom „gojenac“ ili, pak, kao „pitomac“ što se doduše veže za obrazovanje, ali ne budućih svećenika. Također su odbačeni i pojmovi „sjemeništarac“ ili „bogoslov“ jer, osim što se ne koriste niti u samim izvorima, niti jedan od njih ne može poslužiti kao zbirni naziv za sve članove Bosne Srebrene – polaznike neke od obrazovnih razina. U tu se svrhu najspretnijim i najpouzdanijim odabirom pokazao termin „klerik“ zbog toga što je već i u to vrijeme označavao mlađeg pripadnika franjevačkog reda. Klerikom se u jednakoj mjeri mogu nazvati i polaznik nekog od gramatičkih razreda, kao i slušač završnih godina studija teologije i već zaređeni svećenik. Uporaba ostalih zbirnih imenica i izraza („stipendisti“, „bosanski mladići“ i sl.) redovito svoj uzrok ima u stilskim potrebama kako bi se izbjeglo nepotrebno gomilanje glavnog pojma: „klerik“/„klerici“.

Obrazovanje koje je bilo propisano za buduće svećenike u Habsburškoj Monarhiji sastojalo se od gimnazijskog (niže razine) i sveučilišnog (više razine). Tijekom nižih razina bilo je propisano polaženje 4 razreda gramatičkih škola (ili gramatike) i 2 razreda humaniorâ. Više razine sastojale su se od dvije godine studija filozofije i četiri teologije. Dok kod njih ne postoji izraženija terminološka zbrka, u nižim razinama postoje i drugačiji nazivi i vrijeme trajanja osobito gramatičkih razreda. Razlike su objašnjene na odgovarajućim mjestima u tekstu disertacije u kojoj su nazivi dosljedno unificirani prema shemi 4+2+2+4 koja je vrijedila kao obavezna za sve klerike poslane na studij do 1800. godine. Kasnije su generacije najvećim dijelom dobivale određeno dispenziranje od pohađanja nižih razina i nakon 1814. polaznici nekog od gramatičkih razreda predstavljali su iznimno rijedak slučaj.

Svi klerici spomenuti u tekstu imaju svoje natuknice u katalogu gdje se mogu naći najvažniji podaci o njima: npr. datum i mjesto rođenja, polaganja vječnih zavjeta, mjesta studiranja i sl.[14] Ondje su također sadržane i upute na sve izvore kojima je rekonstruirano njihovo školovanje. Susljedno tomu iz teksta disertacije spomenute su upute u vidu bilježaka („fusnoti“) ispuštane radi veće preglednosti. Bilježenje imena i prezimena klerikâ je također posvuda ujednačeno, a upute na varijante su sadržane u njihovom katalogu.

Pri izboru geografskih i administrativnih pojmova najprije treba obratiti pažnju na nazive franjevačkih provincija. Njihova puna latinska imena nalaze se u šematizmima na

Izgled natuknica i podaci koje sadrže detaljnije su objašnjeni u uvodnim napomenama u katalog.

popisu izvora i literature, a u tekstu se javljaju u dvije skraćene varijante: Provincija sv. Ladislava ili ladislavska (provincija), Provincija sv. Marije ili marijanska, Provincija sv. Ivana Kapistranskog ili kapistranska i Provincija Presvetog Spasitelja ili salvatorijanska. Pridjevi se protežu i na druge pojmove: npr. „ladislavski provincijal“ (tj. provincijal Provincije sv. Ladislava), „kapistranski samostani“ (tj. samostani koji pripadaju Provinciji sv. Ivana Kapistranskog) ili „marijanski franjevci“ (tj. oni koji su članovi Provincije sv. Marije). Napomene o ostalim franjevačkim provincijama, ponajprije Hrvatsko-kranjskoj provinciji sv. Križa donesene su na odgovarajućim mjestima u tekstu.

Korištenje geografskih odrednica „Bosna“ i „bosanski“, dakle bez spominjanja Hercegovine, ne treba gledati kao vid ekonomičnosti u pisanju. Pojam „Bosna i Hercegovina“/“bosanskohercegovački“ koristit će se kada se cilja na spomenuti prostor u njegovim današnjim granicama. Odrednicu „Bosna“ treba promatrati na tri načina. Prvi je, dakako, regionalni i označava je u užem smislu. U promatranom razdoblju cjelokupni je prostor današnje Bosne i Hercegovine zajedno sa Sandžakom, u sklopu Osmanlijskog carstva bio organiziran kao pašaluk koji se nazivao samo Bosna što predstavlja administrativni kontekst uporabe. Napokon, pod pojmom „Bosna“ će se često podrazumijevati i franjevačka provincija Bosna Srebrena, osobito kada bude korišten pridjev „bosanski.“ Prema tomu navođenje „bosanski franjevac“ ne znači da je dotični bio porijeklom iz geografske Bosne, nego da je pripadao Bosni Srebrenoj. Katalog bosanskih klerika obuhvaća i mnoge franjevce koji su bili iz Hercegovine i u njihovom slučaju redovito je bilježeno jesu li nakon 1844. pristupili novoosnovanoj kustodiji. Kako je rad kronološki najvećim dijelom smješten u razdoblje prije podjele i oni su obuhvaćeni pojmom bosanskih franjevaca.

Usprkos raširenoj uporabi pojma „Austrija“ čak i iz redova samih bosanskih franjevaca (npr. kod Baltića) ovdje je ipak prednost dana pomalo nezgrapnijem, ali ipak preciznijem nazivu Habsburška Monarhija (ili samo Monarhija). Premda je dualizam *de iure* bio uveden tek austro-ugarskom nagodbom 1867. već je politika Marije Tereze i Josipa II. u mnogome pokazivala poštivanje zasebnog položaja zemalja krune sv. Stjepana. Uostalom, cijeli proces o kojemu je ovdje riječ odvijao se isključivo u ugarskoj polovici Monarhije i pod nadzorom Kraljevskog ugarskog namjesničkog vijeća. Napokon, korištenje pojma „Austrija“ za gradove poput Zagreba, Pečuha, Subotice, Veszpréma ili Szombathelya[15] iz današnje bi se perspektive doimalo rogobatnim. Osim pojma „Habsburška Monarhija“ kao glavnog, koristi se i „Ugarska“ u svom najširem značenju uključujući i Hrvatsku. U određenom kontekstu

Način bilježenja gradova je također objašnjen u uvodu u katalog.

koriste se i ostale geografske i regionalne odrednice kao npr. Mađarska (u tzv. „užem“ smislu), Slavonija ili Bačka. Naziv „Italija“ se koristi za cijeli prostor Apeninskog poluotoka neovisno o tadašnjoj političkoj pripadnosti koja je također posebno naglašena na mjestima gdje je to potrebno.

2. PRVA FAZA PROCESA STIPENDIRANJA DO 1804.

2.1. Bosna Srebrena i njezini klerici do vladavine Josipa II.

Bosanskohercegovački prostor ove franjevačke provincije u 18. je stoljeće ušao demografski devastiran. Opadanje broja katoličkog življa njegovom masovnom seobom prema prostorima sjeverno od rijeke Save za sobom je povuklo i povlačenje velikog broja franjevaca. Oni trajno napuštaju većinu samostana koji su ionako zbog ekonomskih uzroka bili pred potpunim propadanjem i podižu nove. Tako su još za Bečkog rata (1683.-1699.) zauvijek nestali samostani u Modriči, Srebrenici, Visokom, Gradovrhu (Gornjoj Tuzli) i Rami. Zgrada samostana u Olovu je preživjela ratna razaranja, ali je 1703. pala žrtvom podmetnutog požara koji je imao isključivi cilj spriječiti njegovo ponovno otvaranje. Onaj, pak, u Donjoj Tuzli se posljednji put spominje 1708. na jednom popisu franjevačkih župa, a prema kojemu je dotičnom samostanu bila povjerena svega jedna.[16] Na taj su način ratna pustošenja i demografske promjene preživjeli samostani u Fojnici, Kreševu i Kraljevoj Sutjesci odakle je nastavljen proces pastoralne skrbi nad preostalim katolicima.

Na ovom mjestu treba upozoriti na nekoliko momenata iz povijesti bosanskih franjevaca koji se ili formiraju u 18. st. ili tijekom njega dobivaju snažan formacijski pečat, a koji će igrati veću ili manju ulogu u procesu koji je tema ove disertacije. Prvi među njima – pri čemu redoslijed ne pretendira korespondirati i važnosti – predstavlja osnivanje Apostolskog vikarijata u Bosni 1735. imenovanjem domaćeg franjevca Mate Delivića naslovnim bolinskim biskupom.[17] Na taj je način nakon gotovo 500 godina Bosna ponovno

[16] Usp. Jelenić, 1912: 196-198. Vizitacijski izvještaj u kojemu se spominje donjotuzlanski samostan citira i Džaja, 1999: 166 bilj. 52. Prema njemu ondje su tada boravila petorica franjevaca u nekakvoj zgradi koja je crkvenopravno bila samostanom, ali Osmanlije nisu dozvoljavale obnovu stare zgrade (*non volendo il Turco che rifabrica il Convento antico gia cascato*). U vrijeme franjevačke odsutnosti samostanske posjede je na ime ranijih dugovanja preuzeo lokalni aga. Premda su do 1709. ta dugovanja vraćena, obnova samostana ipak nije uspjela i tuzlanski je kraj otada bio pastoriziran iz Kraljeve Sutjeske.

Okolnosti nastanka vikarijata, kao i problematiziranje različitih tumačenja oko toga je li riječ o obnovi ili uspostavljanju novog vikarijata nalazi se u Džaja, 1971: 104-105. Granice vikarijata su povremeno predstavljale predmet spora između apostolskih vikara i makarskih biskupa, no vremenom su utvrđene tako da su prema

dobila biskupa koji je stalno boravio na njezinom području i to takvog koji se birao iz domaćih redova.[18] Kao svojevrsni provizorij, apostolski vikar je u svakom pogledu bio upućen na pomoć sa strane: financijski na Kongregaciju za širenje vjere (dalje Propaganda) i rjeđe Habsburšku Monarhiju ili Mletačku Republiku, te dakako Bosnu Srebrenu čijim je bio članom i koja ga je „opskrbljivala“ ljudskim resursima za popunu župa. Upravo je pitanje nadležnosti nad župama predstavljalo trajan kamen smutnje u odnosima između dviju crkvenih institucija (apostolskog vikarijata i Bosne Srebrene) za koje nikada nije nađeno stabilno i održivo rješenje.[19] Od četvorice franjevaca koji su vršili službu apostolskog vikara tijekom razdoblja iz naslova disertacije, njih trojica su se u jednom trenutku našli u otvorenom sukobu s Provincijom pri čemu obrazovanje klerika (osobito u Habsburškoj Monarhiji), kako će se vidjeti, nije igralo ni izdaleka nebitnu ulogu. Apostolski vikar je, kako je rečeno, uživao pravo na financijsku pomoć Bosne Srebrene, osobito ukoliko bi mu ona zatrebala pred osmanlijskim vlastima. One ga, naime, nisu priznavale kao pravni subjekt, za razliku od Bosne Srebrene čiji su provincijali i samostanski gvardijani igrali ulogu i političkih predstavnika bosanskih katolika pred osmanlijskim vlastima.

Ovo nas dovodi do pitanja političkih, administrativnih, socijalnih i međukonfesionalnih odnosa koji su vladali u osmanlijskoj Bosni tijekom 18. i 19. stoljeća. Ta slika predstavlja okvir u kojemu je Bosna Srebrena djelovala, ali i okruženje u kojemu su stasali njezini budući članovi. Osnovicom identiteta bio je izrazito naglašeni konfesionalizam koji je ulazio u sve pore svakodnevnog života svakog pojedinca. Za povijest Bosne Srebrene uopće nije od presudne važnosti detaljno poznavati ili prezentirati sustav kapetanija, razumijevati ulogu ajanâ, pokušavati dokučiti uzroke učestalosti smjenjivanja bosanskih vezira s njihovog položaja ili analizirati otpor reformama koje je u 19. st. pokušavala provesti središnja vlast u Carigradu, premda sve navedeno predstavlja neke od temeljnih odrednica

---

zapadu (tj. inozemstvu) slijedile državne granice prema Habsburškoj Monarhiji i Veneciji, dok im je istočnu granicu činila rijeka Drina. Usp. Jelenić, 1913: 97 gdje stoji: *Amplitudo longitudinis, et latitudinis Vicariatus Apostolici Bosnensis, non potest juste metiri, nec describi (...). Communes tamen termini sunt = Ex parte Sclavoniae, et Confinio Imperii flumen Savus, nobis Sava. Ex parte Serviae (...) flumen Drina. Ex parte Dalmatiae mons Prologh (...). Ex parte Croatiae Mons dictus Plissivicza.* Izvan granica apostolskog vikarijata ostalo je i područje Trebinjsko-mrkanjske biskupije koje je obuhvaćalo istočnu Hercegovinu do Neretve na zapadu, odnosno do linije Čajniče–Foča–Ljuta na sjeveru.

Dakako, okolnost da je bosanski biskup sredinom 13. stoljeća premjestio svoje sjedište u Đakovo ne znači da je prostor južno od Save trajno ostao bez ikakvog vida biskupske hijerarhije. Redom se radilo o provizornim rješenjima, najčešće u vidu imenovanja apostolskih vikara (otuda i dvojba je li 1735. došlo do obnove ili osnivanja) i postojalo je nekoliko tako postavljenih biskupa koji su duže ili kraće vrijeme boravili na bosanskom području. Neke primjere navodi Semren, 2002: 16, 111-133.

Odnosi su pravno bili regulirani na temelju dva ranija dekreta Propagande iz 1618. i 1660. čiji kontekst nastanka pojašnjava Jelenić, 1912: 184-187, a ondje su navedene i sve točke.

razvoja bosanskohercegovačkih muslimana. Jednako tako, poznavanje posljedica ukidanja Pećke patrijaršije i upliva fanariotskih episkopa, uspona domaćih pravoslavnih trgovaca ili širenja ruskog utjecaja, osobito s jezične strane, značajno je za razumijevanje formiranja pravoslavne zajednice. Jedinu točku na kojoj je utjecaj svega navedenoga i na katolike (pa susljedno tomu i Bosnu Srebrenu) bio velik, trenutačan i može ga se jasno razaznati predstavljala su pitanja gospodarske naravi. Sa stajališta ljetopisaca Bosne Srebrene redovito se radilo o pokušajima financijskog izrabljivanja što svjedoči o dubini predrasuda koje su međusobno vladale. Razmjere podjele najplastičnije sublimira Mladen Ančić navodeći kako su se u osmanlijskom periodu tri zajednice razlikovale i po jeziku vlastitih bogoslužja (arapski, staroslavenski i latinski), pismu kojim su se služili (arapsko, srpska ćirilica, te bosanica i u određenoj mjeri latinica), računanju vremena (po hidžri, julijanski i gregorijanski kalendar), pa čak i po elementima svakodnevne materijalne kulture kao što su način odijevanja ili prehrana. *Iz svega ovoga dakle, nije teško zaključiti da se najveći dio društvene komunikacije ostvarivao u vjerskoj zajednici,* milletu, *a pripadanje toj i takvoj vjerskoj zajednici postalo je temelj osobnoga i kolektivnog identiteta, po čemu se Bosna i Hercegovina nije nimalo razlikovala od društava slične strukture*.[20] Ančić pri tom svoje zaključke u znatnoj mjeri temelji na pisanju Srećka Matka Džaje koji je za prostor povijesne Bosne odbacio mogućnost korištenja pojmova *država* i *narod*, opisujući je kao *povijesni krajolik* upravo zbog izrazitog pluralizma njezinog duhovnog života zamjetnog još od Srednjeg vijeka, a oličenog upravo u konfesionalnim podjelama.[21] Džajina analiza triju konfesionalnih zajednica u punoj mjeri rasvjetljava dugo trajanje triju različitih koncepata uređenja Bosne[22] pri čemu je svaka od njih doživjela društvene promjene. Kao jedna od referentnih točaka tog procesa može se uzeti 1699. godina koja je, kako je već naglašeno, za katolike imala ogroman demografski značaj. Na socijalnoj se razini on ogledao i u promjeni društvenog porijekla bosanskih franjevaca. Ranije su oni uglavnom potjecali iz redova trgovačkih i rudarskih obitelji, kao onih društvenih slojeva u kojima su bosanski katolici zadržali značajan udio i u čijem se okrilju i razvila religiozna književnost 17. st. kojoj su oni bili i mecene, ali i glavni

Cit. Ančić, 2003: 1, 305. Glavni dio rada nastoji objasniti neke aspekte izbijanja rata u Bosni i Hercegovini 1992., a primjeri su preuzeti iz dijela pod naslovom *Tiha segregacija* (300-305).

Usp. Džaja, 1999: 11 bilj. 1.

Ančić, 2003: 1, 310-314 ih naziva *Tri Bosne* i na navedenim stranicama se nalazi njegov opis njihovog razvoja do dolaska Austro-Ugarske 1878.

konzumenti.[23] Katolički su trgovci nestali nakon Bečkog rata, a rudarstvo se nalazilo u stalnom opadanju. Premda su katolički rudari unekoliko uspješnije preživjeli ratne nedaće, od tada nadalje seljaštvo u svakom pogledu čini osnovicu katoličke komponente bosanskog stanovništva i njegovi pripadnici počinju dominirati i u redovima franjevaca.

Nakon migracija potkraj 17. st. katoličko stanovništvo je počelo doživljavati postupan demografski oporavak na koji nisu utjecali ni novi ratni sukobi (1716.-1718. i 1737.-1739.), pa ni povremene epidemije ili razdoblja nepovoljnih meteoroloških prilika koje su kao posljedicu imale oskudicu živeži.[24] Katolici su pri tom i dalje naseljavali i one krajeve koji su bili prilično udaljeni od bilo kojeg od tri preostala samostana. Crkva je u materijalnim pitanjima bila u izrazito teškoj situaciji. Osim triju samostanskih, postojale su još samo dvije manje crkve u Varešu i Podmilačju, tako da su se bogoslužja često održavala na otvorenom. U financijskom pogledu s jedne je strane zamjetan izrazit pritisak lokalnih vlasti s učestalim zlouporabama, a s druge strane franjevci su bili upućeni gotovo isključivo na darove svojih vjernika što je predstavljalo skroman, ali stalan dohodak na osnovi kojeg bosanski samostani tijekom 18. i 19. st. ne zapadaju u probleme kakvi su vladali uoči Bečkog rata kada su se zbog kamata na posudbe koje nisu mogli vraćati, svi nalazili pred zatvaranjem.[25] Usprkos svim tim nedaćama, Bosna Srebrena je uspjela cijelo područje prekriti mrežom župa koje su popunjavane iz pojedinog od tri samostana. Na taj se način učvrstio sustav zamjetan već u 17.

Usp. Džaja, 1999: 170-171. Upravo u nestanku srednjeg sloja treba gledati neuspjeh u nastojanjima obnove donjotuzlanskog samostana. Rudarske zajednice u Fojnici, Kreševu i Varešu (u blizini Kraljeve Sutjeske) su u najvećoj mjeri prevladale ratna razaranja i migracije.

Kao ilustraciju demografskih kretanja dovoljno je spomenuti nekoliko brojčanih podataka koje je na osnovu franjevačkih izvještaja upućenih u Rim izračunao Marić, 1998 (brojke u zagradama se odnose na navedeni naslov). Tako je prema izvještaju Nikole Ogramića Olovčića sastavljenom 1675., dakle prije habsburških vojnih operacija koje će dovesti do migracijskih kretanja, broj katolika na bosanskohercegovačkom prostoru iznosio oko 124 000 (39-41). Prvi apostolski vikar Mato Delivić je 1737. obavio svoju prvu vizitaciju i na obiđenom području zatekao svega 16 000 katolika (43-50). Brojka je vjerojatno bila veća, budući da zbog ratnih prilika Delivić nije uspio obići čitavo područje Vikarijata. Potpunije podatke donosi apostolski vikar Pavao Dragičević koji je obavio kanonski pohod 1741.-1743. i o tome 1744. Propagandi poslao obimno izvješće od 438 stranica prema kojima je broj katolika tada iznosio oko 40 000 (51-74). Isti je vikar 1762. mogao konstatirati da je brojka porasla na skoro 60 000 katolika (75-76), a prema izvještaju Marka Dobretića 1780. porast je nastavljen i Vikarijat je tada brojao oko 77 000 katolika (103-104). Usprkos novim ratnim zbivanjima, kao i pojavama sušnih godina i različitih epidemija Augustin Miletić je prilikom svoje prve vizitacije 1813. pobrojao oko 107 000 katolika (107-127), dakle još uvijek brojku manju nego li je ona iznosila krajem 17. st. Iako se i spomenute brojke moraju uzeti s određenim oprezom, slika demografskih gibanja kod pravoslavne i muslimanske zajednice je za spomenuto razdoblje još nepouzdanija budući da u različitim izvorima postoje izrazito oprečne brojke koje su obično rezultat subjektivnih i nepouzdanih procjena. Neke od razloga nepouzdanosti procjena o broju muslimana i pravoslavaca navodi Džaja, 1971: 47. Ipak, sigurno je da je nakon 1699. od triju velikih konfesionalnih zajednica u Bosanskom pašaluku, udio katoličke bio najmanji.

Detaljnije o materijalnoj i financijskoj situaciji tijekom druge polovice 18. st. usp. Džaja, 1971: 124-133. Ondje su pobliže opisana i neka davanja („džulus“ i „peškeš“) svjetovnim vlastima te zlouporabe koje su posebno teško pogađale Bosnu Srebrenu prilikom obnove njezinih vjerskih objekata. Znatan dio sredstava trošen je i prilikom pokušaja pravoslavnih episkopa da podvrgnu katolike svojoj jurisdikciji.

st., pojava poznata pod nazivom distriktizam. Naime, raspored župa je postao čvrsto fiksiran i premda nikada nije bio formalno pravno reguliran ostavio je trajan pečat na djelovanje Bosne Srebrene.[26] Fojnički distrikt je pokrivao najveći dio prostora zapadno od rijeke Bosne, uključujući tu i duvanjski kraj. Prostor Posavine između rijeka Vrbasa i Bosne, te sjeveroistočna područja obuhvaćao je distrikt Kraljeve Sutjeske. Najmanji je bio kreševski kojemu su pripadali zapadna Hercegovina, područje uz rijeku Neretvu i predio oko Sarajeva. Osim toga iz Kreševa je bilo pastorizirano Žepče te povremeno i župa u Roškom Polju koja je inače pripadala sutješkom distriktu. Na jednoj strani, ovakva je podjela neosporno bila uspješna u svojoj glavnoj misiji – pružanju pastoralne skrbi katolicima. Na drugoj se, pak, nije moglo izbjeći javljanje i nekih negativnih aspekata ovakve podjele. Velik dio redovničkog života se već od trenutka stupanja u Red odvijao upravo u granicama distrikta. Svaki je samostan imao svoj novicijat i vodio zaseban nekrolog. Pojedinac je ulazio u redovničku zajednicu u samostan susljedno pripadnosti župe svog rođenja.[27] Formalno, nikada nije postojala tendencija da svaki distrikt bude upućen isključivo na vlastite ljudske resurse. Na taj su način provincijali zadržavali ingerenciju nad svim članovima Bosne Srebrene i pojedinac je mogao biti razmješten na službu bilo kamo na prostoru Provincije. Međutim, kod većine je franjevaca lojalnost vlastitom distriktu uvijek igrala određenu ulogu koja se posebno negativno znala odraziti prilikom redovitih izbora kada je znalo doći do povezivanja pripadnika dva distrikta protiv onih iz trećega. Vjerojatno u želji da se barem djelomično izbjegnu takve situacije provincijal se još od 1757. birao naizmjence iz svakog distrikta tako da bi najprije dolazio iz fojničkog, potom kreševskog i zatim sutješkog. Autonomija svakog među njima se najviše ogledala u ekonomskom pogledu gdje je vladala posvemašnja neovisnost i po tom pitanju čak ni provincijal nije imao neke izraženije ovlasti. Upravo je u tome ležao i uzrok povremenim nesuglasicama. Kreševski je distrikt općenito bio bremenit problemima. Njegova je materijalna situacija bila najteža (otuda i pripajanja Žepča i Roškog Polja), a uvijek je tinjalo i nezadovoljstvo među franjevcima iz Hercegovine koji su smatrali svoj kraj, ali i sebe zanemarenima. Ova se podjela ogledala čak i u stvarima koje se nisu

---

Usp. Džaja, 1971: 106-107. Osim termina *distrikt*, korišten je i termin *kustodija*. Na istom mjestu su citirani izvještaji prema kojima je 1786. fojnički distrikt imao 14 župa, a kreševski i sutješki po 9, dok je 1813. fojnički distrikt imao 16 župa, kreševski 10, a sutješki 12.

Postojale su, dakako, iznimke koje su bile posljedica nekakve više sile. Tako je primjerice Stjepan Slipčić iz Dobretića u fojničkom distriktu u novicijat stupio u Kreševu zbog nekakve epidemije koja je tada pogodila fojnički kraj. O ovome kleriku, koji je u povijest ušao kao Franjo Dobretić bit će dosta riječi u sljedećim poglavljima. Također, događalo se da se obitelj klerika preseli iz jednog distrikta u drugi još za njegovog djetinjstva. Ivan Juričević je bio rođen u Kupresu, također u fojničkom distriktu, ali je u novicijat stupio u Kraljevoj Sutjesci gdje se njegova obitelj u međuvremenu nastanila.

direktno ticale ustroja Provincije. Apostolski vikari, koji nisu bili birani prema distriktskom ključu, boravili su u onom samostanu kojemu su pripadali po rođenju (ili ređenju). Drugi primjer je bila ceremonija predavanja džulusa u kojemu je fojnički gvardijan igrao nešto istaknutiju ulogu. Premda je dar veziru bio predavan u ime cijele Provincije, interno je bilo točno dogovoreno koliki udio u troškovima snosi pojedini samostan (tj. distrikt).

Takvo je okruženje pružalo plodno tlo za različite trzavice koje se, međutim, nisu uvijek kretale linijom pripadnosti distriktu. Augustin Botoš Okić je kao provincijal 19. lipnja 1780. uputio okružnicu svojoj subraći u čijoj šestoj točki upozorava na potrebu izbjegavanja međusobnih suprotstavljanja i nesloge jasno detektirajući crte podjele.[28] Prvu naznačuje kao *nos civites – vos rustici*, a drugu kao *advenae – patriotae*. U prvom je slučaju nesumnjivo riječ o tome da su u sva tri samostana franjevci rođeni u samim mjestima gdje su se oni nalazili s određenom podozrivošću gledali one rođene u udaljenijim dijelovima distrikta. Osobito u slučaju Fojnice i Kreševa tu treba gledati još jednu socijalnu dimenziju. U ta dva mjesta se održavao sloj katolika pripadnika rudarskog ili obrtničkog staleža. Premda su među pripadnicima tri konfesionalne zajednice unutarnje socijalne razlike bile najmanje upravo među katolicima, one su ipak postojale i imale određenog odraza. Drugi slučaj ima više dimenzija. U prvom redu treba ga gledati u kontekstu pripadnosti prema distriktima gdje je moglo doći do napetosti ili nezadovoljstva. Drugu dimenziju čine već navedene regionalne opreke. Hercegovci su se često žalili na to da premda su činili većinu pripadnika kreševskog distrikta ni izdaleka nisu bili zastupljeni u upravljačkim strukturama matičnog samostana.[29] Sve ove podjele su se najviše zaoštravale upravo u izborno vrijeme, ali su postojale konstantno. Te opreke ni izdaleka ne predstavljaju najvažniji dio djelovanja bosanskih franjevaca. Uzrok njihovog isticanja na ovom mjestu leži u pojašnjavanju okruženja u kojemu je prosječni pripadnik Bosne Srebrene provodio svoj redovnički život. Biti franjevcem bilo je, ako ne jedini, a ono najznačajniji vid društvene samopromocije koji je ležao pred pojedincem iz katoličke zajednice, a koji nije bio vezan uz drastičan prekid svih dotadašnjih veza (što bi

---

Usp. AFSK Kut. 12, Okruž. 1, Okružnica Augustina Botoš Okića 19. lipnja 1780. Odatle su preuzeti i citati koji slijede.

Ovakvo je argumentiranje bilo prilično učestalo kada su intenzivirana nastojanja oko podizanja samostana u Širokom Brijegu. U molbi koju je grupa hercegovačkih franjevaca 8. prosinca 1843. iz Posušja uputila kardinalima Propagande time se bavi više točaka. Kao primjer može poslužiti nekoliko navoda. U točki 7 stoji: *Antiquitus adhuc Religiosi Kreshevienses in nos, ac populum nostrum odio implacabili arserunt*. Točka 10 govori: *In custodia Kresheviensi ab antiquo infaustus Nepotismus ac Nationalismus profundas radices egerunt, hinc perpetuae contentiones, jurgia, exprobationesque nos Ercegovienses Kreshevii devorare cogimur* (…). *(N)am ab anno 1757 usque modo, antiquiora relinquentes (...) nonnisi 12 individua ex Ercegovina in Definitorio partes habuernut, licet singulis trienniis duo ex Custodia Kresheviensi, cui nos ingremiati sumus, eligantur qui corpus Definitorii Bosnensis Provinciae efficiunt*. Cit. Pandžić, 2003: 540-541.

predstavljao prelazak na islam i pokušaj ostvarivanja neke druge, primjerice, vojničke karijere). Ulaskom i napredovanjem u franjevačkoj redovničkoj zajednici taj vid promocije nije postajao i dovršenim. Zapravo se tek tada otvarao prostor da kod pojedinca na vidjelo izađu i ostale sastavnice njegovog identiteta: regionalne, socijalne ili one vezane uz pripadnost distriktu. Školovanjem klerika na području Habsburške Monarhije njima će se pridodati i nove. Oni će se pojaviti kao jasno prepoznatljiva skupina poznata pod nazivom „Ugri“ (koji su i sami prihvaćali), često suprotstavljena „Talijanima“ odnosno klericima koji će i dalje svoj studij polaziti u Italiji. Niti jedna od navedenih opreka nije bila ni dominantna ni isključiva. Primjerice Andrija Kujundžić, Stjepan Ljubić, Anđeo Kraljević i Petar Bakula su svi pripadali kreševskom distriktu. Međutim, može ih se grupirati na različite načine. U regionalnom pogledu, samo je Kujundžić bio Bosanac, dok su preostala trojica bili rođeni u Hercegovini. Prema mjestu studija Bakula je, pak, bio jedini „Talijan“ nasuprot trojici „Ugara“. Prilikom Barišićeve afere, Kujundžić i Ljubić su stali na stranu provincije, a Bakula i Kraljević su podržali apostolskog vikara, a također njih dvojica su igrala istaknutu ulogu u odvajanju hercegovačkih franjevaca 1844. kojima se Ljubić nije želio pridružiti. Svi navedeni identiteti su lako prepoznatljivi i izrazito upečatljivi, ali niti jedan od njih nije u apsolutnoj mjeri utjecao na djelovanje pojedinca. Pred kraj Bakulinog života on i Kraljević su se nakon tri desetljeća plodonosne suradnje, ipak međusobno udaljili. Bosanski je franjevac u ništa manjoj mjeri nego li neki njegov subrat iz kapistranske ili ladislavske provincije imao prostora pokazati se kao izraziti individualac. Među klericima čije je školovanje predmetom ove disertacije postoji čitav niz potvrda za takvu tvrdnju.

Posebno mjesto u razvoju provincije imaju dvije podjele (1735. i 1757.) koje nisu prošle bez mnogo zle krvi i međusobnih optuživanja, a na Bosnu Srebrenu su ostavile dubok utisak koji se odrazio i na mentalitet – bosanski su franjevci u kasnijim desetljećima često bili u poziciji traženja pomoći izvana koja je ovisila o onima koji su nekada bili dio njihove Provincije, što ih je ispunjavalo svojevrsnom nelagodom koju su često pokušavali nadvladati pozivanjem na slavnu prošlost.[30] Spomenute podjele bile su logičnom posljedicom golemog

[30] Ne treba smetnuti s uma da je i *Epitome vetustatis* Filipa Lastrića, jedno od kapitalnih djela bosanskohercegovačke pismenosti uopće, nastalo upravo u kontekstu dokazivanja većeg prestiža Bosne Srebrene u odnosu na novonastalu Provinciju sv. Ivana Kapistranskog. Prilikom upornih i uzaludnih nastojanja oko osnivanja posebnog kolegija za bosanske klerike 30-ih godina 19. st. tadašnji provincijal Andrija Kujundžić je u jednom pismu zagrebačkom biskupu Aleksandru Alagoviću o odnosima Bosne Srebrene i provincija na ugarsko-hrvatskom prostoru napisao, između ostalog, sljedeće: *neque enim ita alieni sumus, ut negligi; neque alterius Sectae, ut sperni; neque alterius Instituti, ut rejici prorsus debeamus. Immo si proprios Annales paccatiori animo inspicere vellent, forsitan invenirent non modo unum aliquem Conventum, sed omnes fere Hungaricas nostri Ordinis Provincias a Bosnensi matre per ipsos olim evulsas esse*, cit. NAZ Pr. Ala. A. 217/1836.

prostora koji je Bosna Srebrena početkom 18. st. pokrivala, a koji je sada bio razdijeljen na tri politička entiteta unutar kojih su vladale različite okolnosti u kojima je tekao razvoj provincije. Osobito su velike suprotnosti vladale između područja sjeverno od Save koja su pripala Habsburškoj Monarhiji gdje franjevaštvo doživljava opći procvat podizanjem brojnih novih samostana i rezidencija, i bosanskohercegovačkog prostora koji je ostao pod Osmanlijama gdje franjevci ostaju djelovati u okvirima ne uvijek sigurne tolerancije u nemogućnosti da makar obnove predratne samostanske kapacitete. Dok su franjevci u Habsburškoj Monarhiji postupno povlačeni iz upravljanja župama što ih je u većoj mjeri okretalo samostanskom životu, pastoral i katehetizacija vjernika činili su samu srž djelovanja njihove subraće u Bosni čija je energija u najvećem dijelu bila posvećena tom pitanju. Za nešto drugo nisu postojali ni materijalni preduvjeti. Spomenute razlike su posebno uočljive na pitanju odgoja mladih redovničkih kadrova. Mladići koji su kanili stupiti u franjevački red najprije su s navršenih 16 godina stupali u novicijat. Različite provincije imale su drugačiju praksu. Dok su prekosavske provincije mahom svoje novake držale okupljene unutar jednog samostana (koji su se obično mijenjali) Bosna Srebrena je nakon 1757. imala tri novicijata organizirana na bazi distrikta. Također, primjerice Provincija sv. Ladislava je primala kandidate koji su završavali javne ili isusovačke škole, dok je Provincija sv. Ivana Kapistranskog imala vlastite obrazovne institucije svih razina. U Bosni Srebrenoj mladići su najprije kod vlastitih župnika stjecali osnove pismenosti, a potom su već i prije, ali i tijekom novicijata boravili u samostanima gdje bi ih poučavao neki od franjevaca. Po dovršetku novicijata, kandidat bi polagao vječne zavjete nakon čega bi na studij bio upućivan u inozemstvo.[31] Dakako, u provedbi tako zamišljene sheme postojale su brojne poteškoće. Premda bi za novake redovito bio imenovan magistar (meštar) koji je formalno imao zadaću isključivo se brinuti o njihovom napredovanju u naucima i odgojnoj formaciji u redovničkom duhu, općenito nepovoljna situacija u Bosni uvelike je pred te zadatke stavljala brojne poteškoće. Već sama raspršenost kandidata u tri različita samostana dovodila je do neujednačenosti u pristupu i od rane mladosti je usijecala svijest o distriktizmu što je kasnije znalo imati negativne posljedice. Kudikamo veći problem bio je površan pristup odgoju mladića. Uloga magistra novaka imala je velik ugled i po isteku ove službe pojedinac je imao pravo na određene počasti unutar Provincije[32], no u stvarnosti je situacija bila kudikamo

Detaljnije o ustroju novicijata u Bosni Srebrenoj u ovom razdoblju usp. Jolić, 2009: 12-19.
Ibidem, 16.

manje idilična o čemu je svjedočenje ostavio Mato Kristićević u svom *Enchiridionu*.[33] Samostanski gvardijani su često nemilice iskorištavali novake za različite fizičke poslove od rada na samostanskim imanjima do službi u kuhinji, ne obazirući se pri tom na njihove nastavne obaveze. Magistri novaka ne samo da nisu mogli, nego vrlo često nisu ni željeli spriječiti takve nepravilnosti, a osim toga njihova nazočnost je nerijetko bila potrebna negdje drugdje obično radi ispomoći na župama što je dovodilo do dugotrajnih odsustvovanja tijekom kojih se naobrazbom novaka nije bavio nitko drugi. Dakako, brojni su provincijali pokušavali iskorijeniti takvo postupanje, osobito dokinuti upošljavanje novaka fizičkim poslovima koje formalno nisu bili obvezni obavljati, ali su pomaci bili spori i mukotrpni.[34]

Tijekom boravka u samostanu, prije i za vrijeme novicijata, mladići su u suštini trebali završiti ekvivalent gramatičkih i humaniornih škola, ali se tijekom 18. st. to u osnovi svodilo na usvajanje pismenosti (učile su se i latinica i bosanica) te osnova latinskog jezika.[35] Nakon dovršetka novicijata, klerici su išli na studij u inozemstvo kako bi ondje završili studij filozofije i teologije. Međutim, glavnim odredištem su bile franjevačke provincije u Italiji, a ne Bosna Srebrena prije podjela. U prvoj polovici 18. st. ona je doživjela velik polet po pitanju svojih obrazovnih institucija, koji je, međutim, ostao ograničen na prekosavski i u manjoj mjeri dalmatinski dio. Svojevrsna (barem privremena) središta franjevačkog obrazovanja, na svim razinama, postali su samostani i školske ustanove u Našicama, Velikoj, Baji, Vukovaru, Baču, Budimu, Brodu, Požegi, Makarskoj, Šibeniku i Zaostrogu.[36] Zbog čega su onda klerici iz same Bosne mahom odlazili u Italiju? Razloge prvenstveno treba potražiti u novim ratnim sukobima između Habsburške Monarhije i Osmanlijskog Carstva koji su onemogućavali nesmetanu komunikaciju i putovanje, ali i sve izraženijim unutarnjim napetostima koje će i dovesti do podjela. Kada je 26. rujna 1722. vicekomisar franjevačkog reda Franjo Altamurski (Franciscus ab Altamura) proglasio dekret kojim se budimski samostan proglašava generalnim učilištem franjevaca Bosne Srebrene bilo je naglašeno kako njezin provincijal zadržava pravo slanja svojih klerika *ad Studia peragenda in qualibet Italiae Provincia*. Iako se u tekstu to nigdje izrijekom ne spominje, opravdano je pretpostaviti da je spomenuta povlastica zadržana prvenstveno zbog klerika s bosanskohercegovačkog

Hrvatski prijevod se nalazi u Džaja, 1971: 136-137.

Ibidem, 138-139.

Napredak po ovom pitanju je, osobito u Fojnici, postignut u prvim desetljećima 19. st. o čemu će više riječi biti kasnije.

Općenita slika za razdoblje 1699.-1757. može se steći uvidom u dokumente objavljene u Jelenić, 1927: 2-30, 67-69 i 114-123.

područja.[37] Ovo pravo je postojalo još i od ranije, a potvrđeno je najprije 1711., a potom i 1758. (prilikom povratka Bosne Srebrene na rang provincije) te 1762. godine.[38] Boravak klerika u Italiji je također za sobom povlačio određene negativnosti.[39] Tijekom studija ovisili su isključivo o dobroj volji gvardijana samostana u kojima su stanovali, tako da su često trpjeli materijalnu oskudicu, a zbog nepoznavanja jezika znali su doživljavati brojne neugodnosti.[40] Nadalje, često se i ovdje događalo da su im povjeravane dužnosti koje nisu imale veze s njihovim studijem. Sve to utjecalo je na to da se njihov boravak ondje znao jako otegnuti, čemu su često doprinosili i sami. Naime, usprkos svim poteškoćama snalaženja u stranoj zemlji brojnim mladićima je i to bilo privlačnije od povratka u nesigurnu Bosnu pa su na svaki način nastojali što dulje se zadržati izvan nje. Takav je trend bio vrlo rano uočen i uprava Reda je nastojala naći kompromisno rješenje, pa je na Generalnom kapitulu u Mantovi 1762. donesena odluka da u Italiji nakon dovršetka studija smiju ostati samo oni bosanski franjevci koji steknu uvjete za izbor na službu lektora filozofije ili teologije.[41] Sve to nije sprečavalo mimoilaženje ovih propisa, pa su bosanski provincijali s vremena na vrijeme nastojali intervenirati po tom pitanju. Tako je Grgo Ilijić Varešanin u svojoj okružnici 29. lipnja 1793. propisao da se klerici ubuduće imaju zakleti na Evanđelje da će se – ne steknu li uvjete propisane 1762. – po dovršetku studija smjesta vratiti u Bosnu.[42] Ipak, i u takvim, iako nesređenim prilikama Provincija je ipak mogla računati na koliko toliko stalan priljev obrazovanih kadrova, premda su njezine potrebe bile daleko veće. No, situacija se, u smislu ograničavanja primanja bosanskih klerika na školovanje počela drastično pogoršavati, o čemu postoje pisani podaci već za 1740.[43] Nastojanja pojedinih ministara prosvjetiteljskih nazora da

---

Tekst se nalazi u Jelenić, 1927: 15-16.

Usp. Lastrić, 2003: 92-95.

Osim u Italiji (neovisno o političkoj pripadnosti pojedinih provincija), klerici su u daleko manjem broju u ovom razdoblju studij polazili i u Dalmaciji i Dubrovačkoj Republici.

Neke primjere navodi Džaja, 1971: 140-141 bilj. 192.

Usp. Lastrić, 2003: 94.

Usp. AFSK Kut. 12, Okruž. 2, Okružnica Grge Ilijića Varešanina 29. lipnja 1793. *Volunt insuper hujusce ordinationis conscios haberi Juvenes ad habitum recipiendos, ne ignorantia praetendant, a quibus et juramentum exigatur de reditu ad propria absolutis Studiis, nisi legitime impedianti, prout supra dictum est. Messis enim Evangelica de die in diem apud nos semper magis augetur, operarii vero sensim minuuntur*. Postoji i hrvatski izvadak koji je kompilirao fra Jakov Matković: *Njeki mladići već odhranjeni slali bi se u tudje zemlje na nauke, pak se nebi htjeli natrag povratiti, ako se odmah nebi namjestili za Lektura filozofije oli theologije; nego bi se kojekuda skitali, ili ako bi i došli u Provinciju, te poslije kratke službe, kako bi već prije obogatili, ostavili bi Provinciju. Usljed toga na profešanju imaju se zakleti, da će se ma kuda poslani bili, opet natrag u Bosnu povratiti*. Cit. Matasović, 1927: 225.

Usp. Jelenić, 1927: 67-69 odnosno molbu kreševskih katolika upućenu Propagandi u kojoj između ostalog kažu: *mi se svi tizim imenom* (katoličkim op. R. B.) *slavimo, i Bogu fale uzdajemo brez nikakve sumlje, i smetnje od ovi prokleti nevirnikov; i dokle su po Vašoj milosti, i dopušćeniju išli diaci od ova tri manastira bosanska (...) tamo u te strane od Italie gdi su za nikoliko godina, svakim naukom, i svetim načini bili naučili. (...) Sada pak*

školstvo (kao i Crkvu) čim više podrede državnom nadzoru, a koja su u drugoj polovici 18. st. uzimala sve većeg maha, obično su kao jednu od posljedica imala izbacivanje stranih klerika sa školovanja i onemogućavanja dolaska novih, tako da je u konačnici Bosna Srebrena ostala upućena na područje Papinske države kao svog posljednjeg odredišta u Italiji.[44]

Ovdje se nameće pitanje jesu li bosanski klerici dolazili na školovanje u neki od samostana na prostoru Habsburške Monarhije i prije vladavine Josipa II. Jedan vid svojevrsne potvrde mogli bi predstavljati podaci koji se nalaze u nekom od nekrologa triju bosanskih samostana. Njihova analiza otkriva nekoliko imena koja se mogu dovesti u vezu sa školovanjem. Nekrolog samostana u Fojnici bilježi smrti Tadije Ramljaka (*a Rama*)[45] koji je umro 3. kolovoza 1713. u Mohaču, te Lovre Lašvanina (*a Lasva*)[46] čiji je datum smrti bio 12. travnja 1740., a mjesto Petrovaradin. Ono što govori u prilog mogućnosti da su u tim trenucima polazili školovanje je odrednica *clericus* (uz ime Tadije), odnosno *clericus professus* (uz ime Lovre), a koja označava netom zavjetovanog pripadnika franjevačkog reda, ali koji još nije imao svećenički red. U slučaju Tadije Ramljaka uočljiva je njegova mlada dob jer očigledno još nije ni bio položio zavjete. Upravo izostanak ove atribucije u nekim drugim slučajevima dovodi u opravdanu sumnju mogućnost da je bila riječ o klericima na školovanju. Kao primjer može poslužiti Franjo *a Maglaj* koji je umro u Budimu 24. siječnja 1729. uz čije ime kao atribucija stoji *Pater*.[47]

Kod franjevaca umrlih prije podjele 1757. nekrolozi često bilježe prezimena, ali vrlo malo drugih podataka na osnovi kojih bi se moglo utvrditi nečije regionalno porijeklo. Iz tog razloga zasigurno je da spomenuta tri franjevca nisu bili jedini redovnici s geografskog područja Bosne i Hercegovine koji su preminuli negdje na području Ugarske. Pri tom treba uzeti u obzir da u Ramljakovom slučaju nije isključena mogućnost (ma kako malenom ona bila) da je možda bila riječ o kleriku koji je samo potjecao iz Bosne, a da je njegova obitelj pripadala izbjeglicama nakon pohoda Eugena Savojskog. Lovro Lašvanin je, pak, u

---

budući ta oblast dignuta, da ne mogu starešine slati diaka u Italiu; stvar uistinu od velike smutnje, i žalosti nam pravovirnim karstjanom.

Usp. Baltić, 2003: 55 (8) gdje među događajima 1769. spominje i ovaj: *Iste godine senat mletački učini dekret i istira sve fratre inostrance iz svoje zemlje. Zabrani mladež uzimati u Red. Manastire redovničke na manji broj dotira i mloga druga zla učini.* Prilikom navođenja Baltićevog *Godišnjaka* prva brojka označava paginaciju priređenog tiskanog izdanja, a ona u zagradi paginaciju izvornika koju je zasebno označio priređivač fra Andrija Zirdum.

Usp. AFSF I. „Fojnicensia“, Kutija 4, br. 17 *Necrologium Provinciae, ad diem*.

Ibidem.

Usp. AFSKS Nek. 2, *ad diem*.

franjevački red stupio 1735. u Fojnici.[48] U svakom slučaju, ovako sumarni podaci sugerirali bi da je odlaženje klerika na školovanje mimo talijanskih samostana, ukoliko se i događalo, bilo rijetko. Ipak, postoje naznake da je bila riječ ako ne o organiziranom, onda barem trajnom procesu unutar još uvijek jedinstvene provincije. To je zaključak koji se nameće iz jedne šture opaske koju je Bono Benić st. ostavio u svom ljetopisu uz godinu 1745. opisujući sve veće napetosti između bosanskih i prekosavskih članova Bosne Srebrene.[49] Međutim, ovaj upis ne otkriva koliki je bio broj bosanskih klerika u Prekosavlju, niti spominje išta o njihovom rasporedu.

Pretpostavimo li da su i Lovro Lašvanin i Tadija Ramljak bili klerici na školovanju, uočljivo je da su u Ugarsku došli prije podjele 1757.[50] Je li takvih slučajeva bilo i nakon nje? Već je ranije naglašeno kako je na generalnom kapitulu Reda u Mantovi 1762. Bosni Srebrenoj potvrđeno pravo slanja vlastite mladeži na školovanje u strane provincije pri čemu je naglašeno da se radi o cismontanskim provincijama.[51] Sama činjenica da će Bosna Srebrena moliti dozvolu i potporu Josipa II. oko upućivanja svojih klerika u njegove zemlje govori u prilog tvrdnji da nakon 1757. prelaženja Save radi školovanja nije bilo. Ipak, u literaturi se navodi slučaj Mate Kristićevića Kôle koji *(b)aveći se radi viših nauka u Ugarskoj usavršio se u latinskom jeziku i njime se osobito lako služio*.[52] Ove podatke preuzima i *Hrvatski franjevački biografski leksikon* navodeći nešto kraću formulaciju: *filozofsko-teol. studij završio u Ugarskoj*.[53] Batinića je na ovaj zaključak vjerojatno naveo anoniman upis u malenu bilježnicu s kratkim biografijama nekolicine fojničkih franjevaca: *Učio u Madžarskoj, latinac veliki*.[54] S druge strane, u korespondenciji Bone Perišića, klerika koji se 1831.-1837. školovao u Pečuhu, sačuvano je jedanaest pisama koje mu je uputio Kristićević čiji je brat bio Perišićev tetak.[55] Premda se tematika njihovog dopisivanja često vrti oko Perišićevog studiranja, Kristićević nikada ne čini reminiscencije na vlastito školovanje. Kako je on imao oblačenje 8.

Usp. Jolić, 2009: 74. Iako su prilikom izrade disertacije pregledani i izvornici knjiga oblačenja koji se čuvaju u arhivima samostana u Fojnici, Kreševu i Kraljevoj Sutjesci, zbog lakše dostupnosti ovdje se citira prijepis koji je fra Robert Jolić objavio u Mostaru 2009.

Otada se naime čulo, u prekosavskim krajevima, kako se protiv bosanskih otaca izriču neprilične pa čak i sasvim mrske riječi. Nadalje – naši studenti, koji su se među njima nalazili, doživljavali su odviše prezira; kod javnih ukora, koji se obično dijele u blagovaonici, njih su pogađale nebirane riječi, cit. Benić, 2003: 67-68.

Da se makar u slučaju fra Lovre radilo o kleriku na školovanju sugeriraju podaci koje o petrovaradinskom samostanu 1730. navodi Ivan Stražemanac prema kojima se ondje održavao studij moralne teologije, a ranije i studij filozofije, usp. Stražemanac, 2010: 126. Opširnije o djelovanju tog učilištva *v*. Hoško, 2002: 333-350.

Usp. Jelenić, 1912: 221.

Cit. Batinić, 1913: 140.

Cit. HFBL, 317.

Usp. AFSF VIII. „Viri illustres“, Kutija 13, *Bilježnica s različitim životopisima. Kristićević fra Mato Kolo † V. 1840.*, bez paginacije. (Ova bilježnica nije označena nikakvim brojem).

AFSF I. „Fojnicensia“ Kutija 3, br. 10, *Zbirka pisama klerika fra Bone Perišića, 1831.-1835.*

rujna 1773.[56] mogućnost njegovog odlaska u Ugarsku bila je veoma malena, no usprkos svemu ne može je se odbaciti.[57] Iako nedostaju podrobnija i sustavna istraživanja koja bi iznjedrila i neke konkretnije brojke, ipak se može zaključiti da su klerici s geografskog područja Bosne tijekom 18. st. vrlo rijetko prelazili Savu radi školovanja, a da su s takvom praksom gotovo potpuno prestali nakon podjele Bosne Srebrene 1757. i nisu je nastavili sve do vladavine Josipa II.

U takvom kontekstu određenu sumnju bi mogao unijeti upis u fojnički nekrolog uz datum 4. ožujka 1773. gdje se nalazi bilješka sljedećeg sadržaja: *Quinque Ecclesiis in Hungaria: F. Angelus Chiraretovich a Borovicza, Clericus professus, in brevi confecit cursum studiorum suorum.*[58] Ovom prilikom je svaka nedoumica oko toga je li dotični u trenutku smrti bio student ili nije riješena samim upisom. Da nije bila riječ o iznimci pokazuje usporedba s ostala dva nekrologa koji također poznaju klerika pod imenom Anđeo Ćuretović (Ćure), ali njegovu smrt pomiču u razdoblje od deset godina kasnije.[59] Svi najvažniji podaci (ime i prezime, mjesta rođenja i smrti, te navođenje da je bio student) se slažu uz iznimku navedenog odstupanja u godinama. Međutim, osim činjenice da je Ćuretović pripadao sutješkom distriktu što samo po sebi podatke iz tamošnjeg nekrologa čini najvjerodostojnijim, u sačuvanim knjigama oblačenja novaka Bosne Srebrene jedini Anđeo Ćuretović je onaj koji se zavjetovao u Kraljevoj Sutjesci 23. lipnja 1780. što dodatno potvrđuje da se prilikom upisa u fojnički nekrolog dogodila pogreška. Dotični je zapravo pripadao grupi bosanskih klerika koji su poslani na školovanje u Habsburšku Monarhiju u prvim godinama vladavine Josipa II., a na zalaganje Augustina Botoša Okića koji je tada vršio službu provincijala Bosne Srebrene.[60] Okolnosti u kojima je došlo do ovog pokušaja zasad nije moguće ni približno rekonstruirati, kao ni njegovo trajanje i konkretne razloge zbog kojih je propalo. Jelenić

Usp. AFSF VIII. „Viri illustres“, Kutija13, *Bilježnica s različitim životopisima*. *Kristićević fra Mato Kolo † V. 1840*.

Kao opovrgnuće mogla bi se iznijeti jedna prilično nategnuta teorija prema kojoj je anonimni sastavljač bilježnice s kratkim životopisima jednostavno pomiješao biografske podatke Mate Kristićevića s onima njegovog prezimenjaka Stjepana, koji se 1798.-1806. doista školovao u Ugarskoj. Naime, uz bilješku o studiju *u Madžarskoj*, kao godina smrti ubilježena je 1844. Ovakav upis samo unosi nepotrebnu zbrku jer je Stjepan Kristićević umro 1843., a k tome sasvim je jasno da se navod o upućenosti u latinski jezik odnosi na Matu Kristićevića i njegov *Enchiridion*.

Usp. AFSF I. „Fojnicensia“, Kutija 4, br. 17 *Necrologium Provinciae, ad diem*.

Usp. AFSK Nekr. 1 koji kao datum Ćuretovićeve smrti navodi 3. ožujka 1782. i AFSKS Nek. 2 gdje je ubilježen 4. ožujka iste godine.

Usp. Jelenić, 1915: 382-383. U svega nekoliko redaka Jelenić se ograničio na nabrajanje njihovih imena i navođenje franjevačkih provincija koje su ih trebale prihvatiti. Jedina uputa na izvornu građu nalazi se na str. bilj. 1 gdje stoji: *Statistica Bosnae Argentinae, u Sarajevu*. Kako je u trenutku pisanja ove disertacije gradivo Arhiva Bosne Srebrene većim dijelom i dalje bilo nedostupno istraživačima, autor nije imao mogućnost pregledavanja ove statistike. Budući da su se Jeleniću u prenošenju podataka potkrale neke pogreške može se iznijeti pretpostavka da mu je na raspolaganju stajao samo nekakav popis čije je podatke prezentirao.

navodi sljedeće klerike: Anđeo Ćuretović (*Curetović*)[61], Vinko Jurič st. (*Zurić*), Josip Klarić, Augustin Miletić, Juro Vujčić (*Juraj Vujičić*), Franjo Brstilović, Petar Kozić[62], Anto Franjković (*Franković*), Augustin Pejčinović i Toma Novaković. Osim navođenja odredišta kamo su klerici trebali otići na školovanje, očigledno zbog nedostatka drugih podataka Jelenić nije ni pokušao prikazati kako je njihov boravak ondje protekao. Popis njihovih odredišta indikativan je kao naznaka sustava koji će u potpunosti zaživjeti tek 30-ak godina kasnije. Očito prenoseći podatke iz citirane statistike Jelenić donosi sljedeći raspored: Ćuretović i Jurič st. su bili poslani u Hrvatsko-kranjsku provinciju sv. Križa, Vujčić, Brstilović i Kozić u Provinciju sv. Ladislava, Novaković i Pejčinović u Provinciju sv. Ivana Kapistranskog, Franjković u Provinciju sv. Marije, a Miletić i Klarić „u Austriju." Dakle, postojala je ideja o rasporedu klerika u manjim grupama po više franjevačkih provincija na području Habsburške Monarhije što je zapravo bio pokušaj preuzimanja prakse koja je ranije postojala u Italiji.[63] No, je li se on i ostvario?

Kako je već naglašeno, jedina dosadašnja znanstvena obrada ove teme ostala je u okvirima prenošenja vrlo šturih statističkih podataka. Kao i u slučajevima Tadije Ramljaka i Lovre Lašvanina svojevrsnu pomoć pružaju bilješke iz nekrologa. One doduše ne govore o njihovom obrazovanju, ali podatak da su Anđeo Ćuretović i Juro Vujčić umrli u Pečuhu neosporno potvrđuje da su klerici doista boravili u Monarhiji.[64] U slučaju potonjeg to bi značilo da je otišao na dogovoreno odredište, međutim razlozi zbog kojih je Ćuretović umjesto u Provinciju sv. Križa otišao u onu sv. Ladislava ne mogu se utvrditi. Kod onih pripadnika ove grupe koji su umrli na području Bosne Srebrene, nekrolozi ne spominju nikakve podatke o školovanju, pa čak niti o dobi koju ispuštaju i knjige oblačenja i zavjetovanja.[65]

Što se tiče kasnijeg apostolskog vikara Augustina Miletića podatak o njegovom školovanju u Austriji spominje Batinić koji, ne navodeći vremenske odrednice, spominje da je

---

[61] U zagradama se nalazi Jelenićev način bilježenja, dok su ovom prilikom prezimena prenošena u skladu s podacima iz knjiga oblačenja i nekrologa.

Jelenić ga navodi pod krsnim imenom Ilija.

U dopisu od 17. kolovoza 1797. barun Thugut je provincijalu Mati Ivekiću između ostalog napisao kako su bosanski klerici ranije bili slani *weder in die Lombardie, wie vorwärts, noch in andere Gegenden Italiens*, cit. Jelenić, 1913: 67. Kako se Habsburška Monarhija tijekom 18. st. prostirala i po sjevernotalijanskom području, tamošnje franjevačke provincije su također bile domaćini bosanskim klericima. Međutim, za razliku od ovdje promatranog procesa njihov boravak ondje je bio bez ikakvog upliva državnih vlasti.

Za podatke o Ćuretoviću usp. bilj. 59. Vujčić je umro 20. travnja 1783. usp. AFSKS Nek. 2, *ad diem*.

Smrt Ante Franjkovića uopće nije ni zavedena u nekrologe što sugerira da je u nepoznatom trenutku napustio Red. Naravno, iznimka je upis o Augustinu Miletiću, iako i ondje nedostaju podaci o školovanju u Grazu.

ovaj u Grazu dvije godine pohađao gimnaziju.[66] Nešto konkretnije podatke sadržavaju dva rukopisna životopisa koji se čuvaju u arhivu fojničkog samostana. Prvi od njih je 1871. sastavio Lovro Karaula koji donosi sljedeći opis: *Domišlja se kum* [Ivan Skočibušić st. op. a.], *gdje bi stavio kumče u prigodu više izobraženosti i proučenja plemenitih znanosti, brez da otruni mladjani cviet liepe nevinosti. Što slabi čoviek po Bogu smišlja, lasno se svačem domišlja: pada mu na pamet slovenski Gradac u slovenskoj Stiriji pun slovenskih patriotičkih i religioznih tradicia; onde i starac Skočibušić u mladoj dobi položi prve temelje svojih nauka; onde i mladi Miletić kroz dvie godine izučivši točno sve razrede gimnazijalne, uz školske praznike g. 1783. vrati se u otačbinu noseć sa sobom školske uzorne i prvoredne odličnosti, i rukovjet plemenitog ponašanja redovničkog*.[67] Premda je kasnije bio snažno angažiran po pitanju bosanskih klerika u Monarhiji, Miletić se u brojnim dopisima s različitim osobama i institucijama nikada nije pozivao na vlastiti boravak ondje. Koliko je zapravo odjek njegovog školovanja u Grazu bio slab, pokazuje opis drugog životopisca, Bone Perišića: *Propisane nauke, koliko se moglo, u Državi dovršivši, bi poslan <najprie u Gradac, u Stijersku za Retoriku> po običaju ondašnjem u Taliansku za zadobit, i usavršit se u drugim znanjim potriebitim, i izvrstitostima redovničkim; jer su u ono doba, malo su koga drugud, izvan Talianske slali*.[68] Kose zagrade su u ovaj prijepis dodane kako bi se označilo da je bila riječ o naknadnom Perišićevom upisu, odnosno da je Miletićev boravak u Grazu u prvoj verziji bio ispušten. Slijedeći Karaulu može se postaviti i vremenski okvir koji bi spomenuti boravak smještao u razdoblje 1781.-1783. s tim da vremenske termine ipak nije moguće precizirati.[69] Slijedeći načelo *pars pro toto* isto bi se razdoblje moglo pretpostaviti i za ostale klerike. U njegov prilog govore gore navedeni podaci o smrti Ćuretovića 1782. i Vujčića

---

Usp. Batinić, 1913: 137. Nešto opsežniji opis se nalazi u Miletićevom životopisu koji je sastavio isti autor: *Položivši s velikim veseljem duha svečane zavjete, bje poslan u štajerski Gradac, da temeljito izuči latinske škole nižje i višje, gdje se tolikom pomnjom stavi za nauk, da je sjajno napredovao u latinštini i dobio koliko u govoru, toliko u pismu čistoću i lahkoću izraza. (...) Nakon dvie godine vrati se Miletić u domovinu*, cit. Batinić, 1883: 7-

Cit. AFSF VIII. „Viri illustres“, Kutija 13, br. 92 *Životopis biskupa Miletića po fra Lovri Karauli 1871.* p. 5 (sam rukopis nije paginiran, nego je ovom prigodom stavljena virtualna paginacija). Dakako, kao i u slučaju Mate Kristićevića nameće se pitanje mogućnosti da se i Ivan Skočibušić st. školovao u Habsburškoj Monarhiji. Karaulino pisanje je trenutačno jedini navod u tom smjeru, jer se u ostaloj literaturi kao mjesto njegovog školovanja navodi fojnički samostan, usp. HFBL, 493. Već samo ispuštanje Italije, kao onodobnog uobičajenog odredišta mladih bosanskih franjevaca, dodatno upućuje na prihvaćanje ovdje citiranog navoda, no jednako kao i u Kristićevićevom slučaju konačan odgovor se još ne može dati.

Cit. AFSF VIII. „Viri illustres“, Kutija 13, br. 101 *Životopis fra Aug. Miletića, biskupa od fra B. Perišića, 1880*. p. 2 (ponovno je riječ o virtualnoj paginaciji).

Leksikografska natuknica o Miletiću navodi razdoblje 1780.-1782. usp. HFBL, 392. Isti period u jednom pismu navodi i sam Miletić: *Dum enim Studiorum causa ab anno 1782, usque ad annum 1787 Ferrariae degerem*. Cit. AFSF XXIII. „Autographica“, Kutija 24, br. 323 *Miletića biskupa korespondencija*. Riječ je o pismu upućenom 28. veljače 1825. vjerojatno Marijanu Šunjiću.

1783. Također, osim Miletića još su petorica pripadala fojničkom samostanu i svi su položili zavjete tijekom 1780.[70] Ostala četvorica pripadala su sutješkom disriktu, ali nisu svi bili zavjetovani iste godine. Ćuretović, Pejčinović i Klarić su to učinili također 1780., a Toma Novaković tek dvije godine kasnije.[71] U tom slučaju definitivno otpada pretpostavka o grupnom slanju, odnosno Novaković je sigurno bio upućen kasnije. Također, ostaje nejasnim zbog čega je tadašnji naraštaj novaka zavjetovanih u Kreševu ostao potpuno izvan ovog procesa.[72] Podrobnija analiza knjiga novaka pokazuje da je 1780. u Kraljevoj Sutjesci zavjetovanje trebao imati još jedan godinu dana ranije obučeni klerik, no on je u međuvremenu napustio Red. Očigledno je Bosna Srebrena imala pravo poslati deset klerika, te izostavljanje pripadnika kreševskog distrikta sugerira da je već ranije postojao nekakav interni dogovor prema kojemu će ta mjesta biti razdijeljena između ostala dva samostana. Pri tome je sutješki zadržao svoje upražnjeno mjesto i sačuvao ga za prvog idućeg zavjetovanog klerika.[73] Stoga je izvjesno da su 1781. na školovanje poslana devetorica klerika kojima se kasnije pridružio (ili trebao pridružiti) Novaković. Zasad nema razloga sumnjati da su svi kao i Miletić bili upućeni na pohađanje nekog od gimnazijskih razreda (humaniora), ali trajanje boravka je bilo nejednako. To potvrđuje slučaj Augustina Pejčinovića za kojeg se zna da je boravio u samostanu u Zagrebu od 10. kolovoza do 28. listopada 1786.[74] Ovako kratko trajanje pokazuje da se ondje našao prilikom povratka u Bosnu, no nije ubilježeno odakle je došao u Zagreb. Kao i u Miletićevom slučaju, niti sâm Pejčinović, niti ijedan od njegovih kasnijih biografa nikada ne spominju ovu biografsku crticu.

Na osnovi navedenog mogu se izvući samo općeniti zaključci koji bi išli u sljedećem smjeru: Josip II. je očigledno odmah po samostalnom stupanju na prijestolje odlučio okrenuti smjer habsburške politike prema Osmanlijskom Carstvu težeći aneksiji nekih njegovih teritorija. U takvom kontekstu, habsburška diplomacija je računala na suradnju bosanskih franjevaca koji su sa svoje strane po pitanju obrazovanja vlastitih klerika u Italiji nailazili na sve skučeniji prostor djelovanja što ih je uputilo na traženje pomoći na drugim stranama. U pokušaju nastavka prakse ranije iskušane u Italiji, odlučeno je da se desetorica klerika

Usp. Jolić, 2009: 82. Zajedno s Miletićem zavjete je položio Jurič st. Ostali članovi ovog distrikta su bili (redom zavjetovanja) Vujčić, Franjković, Brstilović i Kozić.

Prva trojica su zavjete položili 23. lipnja 1780., a Novaković 14. lipnja 1782. usp. AFSKS Zp. 1 *ad diem*.

Tijekom 1780. ondje su zavjete položila ukupno trojica klerika, usp. Jolić: 2009: 38-39.

Ovu pretpostavku dodatno potkrepljuje i činjenica da su tijekom 1782. u Bosni Srebrenoj ukupno zavjetovana jedanaestorica novih franjevaca (10 klerika i 1 brat laik), od čega četvorica u Kreševu, petorica (uključujući i brata laika) u Fojnici i dvojica u Kraljevoj Sutjesci. Pri tome valja naglasiti da su se zavjetovanja u Kreševu (22. travnja) i Fojnici (29. svibnja) održala ranije u odnosu na ono u Kraljevoj Sutjesci (14. lipnja), usp. Jolić, 2009: (Kreševo) i 82 (Fojnica) i AFSKS Zp. 1, *ad diem*.

Usp. NAZ NDS (OD) 845/1788.

razmjeste po različitim provincijama i ondje pohađaju školovanje. Već spomenuta činjenica da je Anđeo Ćuretović umro u provinciji koja mu nije bila zadanim odredištem pokazuje da nije sve išlo prema planu. Uzroci tomu se možda mogu dokučiti usporedbom sa sustavom koji će biti primijenjen nekoliko godina kasnije. Ovaj je pokušaj smjerao nastavljanju ranije uobičajene prakse i izvjesno je kako su boravak i uzdržavanje klerika trebali biti na teret provincija domaćina. Stoga nije nelogičan zaključak da neke od njih nisu željele preuzeti takvu obavezu. Nadalje, ne smije se izostaviti kontekst sve snažnijeg zahvata jozefinizma u crkvena, osobito redovnička pitanja.[75] U kombinaciji ova dva faktora – odbijanja nekih franjevačkih provincija da udome bosanske klerike i želje Države da obrazovanje cjelokupnog klera stavi pod vlastiti nadzor – donesena je odluka o obrazovanju bosanskih klerika na sveučilištu s čijim detaljima nismo upoznati.[76] U tom bi slučaju bosanski klerici vjerojatno bili smješteni u neko od generalnih sjemeništa čije se otvaranje planiralo tijekom 1783.[77] Smrt spomenute dvojice klerika, Miletićev odlazak iz Graza u Italiju, te okolnost da je očigledno Pejčinović bio posljednji iz ove grupe klerika koji je napustio Monarhiju otkrivaju da ta ideja nije bila ostvarena. Naime, kako je Miletić u Grazu polazio gimnaziju jasno je da školski put ostalih klerika nije mogao biti znatno drugačiji. Susljedno tome Pejčinović nikako nije mogao u razdoblju 1781.-1786. završiti humaniora, studij filozofije i studij teologije, osobito stoga jer njegovo znanje latinskog u tom trenutku sigurno nije bilo na tolikoj razini da bi mogao odmah i redovito pohađati školovanje, pogotovo ne na sveučilištu. Napokon, promijenile su se i okolnosti. Treba ponoviti da je prvotna ideja smjerala obrazovanju klerika po provincijama u ugarskom dijelu Monarhije, odnosno u njihovim učilištima. Ona su, pak, odlukom Josipa II. 1783. ukinuta i ubuduće se sav svećenički pomladak trebao školovati u okviru generalnih sjemeništa.[78] Zbog nedostatnih podataka može se samo nagađati što se dogodilo s bosanskim klericima. Miletićevo napuštanje Graza ukazuje na to da ih se prepustilo vlastitoj sudbini, dok s druge strane Pejčinovićev slučaj sugerira možebitni nastavak školovanja u državnom sjemeništu.

Vanjskopolitički planovi Josipa II. su u međuvremenu dobivali sve konkretnije obrise u kojima se ulogu katoličke Crkve u Bosni počelo promatrati dugoročnije i dalekosežnije.

Detaljnije o ovome *v.* Beales, 2005: 227-256 i Hoško, 2003: 81-100.

U Nadbiskupijskom arhivu u Zagrebu u protokolima intimata Kraljevskog ugarskog namjesničkog vijeća čuva se regest spomenute odluke, usp. NAZ 116b Protocollum intimatorum Consilii Regii Hungarici Locumtenentialis 1780.-1838. god. 1782. br. odluke 7037. *Bosnenses clerici in Universitate educentur*. Sâm intimat nije sačuvan.

Usp. Hoško, 2002: 22.

Ibidem, 355.

Zahvaljujući njegovoj podršci, nakon smrti dotadašnjeg apostolskog vikara Marka Dobretića na ovu je funkciju bio izabran Augustin Botoš Okić. Obrazovanje bosanskih klerika time je ušlo u novu fazu svoga razvoja.

2.2. Osnivanje zaklade

Ideal Bosne Srebrene predstavljalo je osnivanje zasebnog kolegija za njezine klerike. Time se željelo izbjeći njihovu raspršenost po različitim provincijama domaćinima i ovisnost o dobroj volji poglavara lokalnih samostana koja je varirala od slučaja do slučaja i time dodatno komplicirala ionako složenu situaciju. U zasebnom zavodu koji bi bio pod nadzorom same provincije takvi bi problemi bili uvelike smanjeni, a također bi se lakše izbjegavalo otezanje s povratkom brojnih klerika bilo na njihovu vlastitu ili inicijativu provincija domaćina. Dakako, nedostatak materijalnih sredstava mogao je biti nadoknađen isključivo pomoći sa strane, stoga se Bosna Srebrena 19. rujna 1783. obratila na Propagandu s molbom podizanja jednog takvog kolegija negdje na području Papinske Države.[79] Negativan odgovor koji je uslijedio *ožalosti i uvridi naše*.[80] Zbog toga je donesena odluka da se obrati na Habsburšku Monarhiju, a sama je molba bila upućena *na G. Herberta, Dvora bečkoga poslanika kod turskog Dvora da bi ovi zahuzeo se kod nj. c. v. Jozipa II. da bi se dostojo primiti u svoju, našu mladež za podučit ih u potribitim naucim. Ova molbenica imade dobar uspjeh i bi sasvim uslišana*.[81] Izvorni latinski tekst otkriva neke razlike.[82] U njegovom glavnom dijelu stoji sljedeće: *Idcirco hoc supplici libello accedimus ad pedes Suae Dominationis Excellentissimae, tamquam gens olim foedere juncta ac Regno Hungariae unita, enixe rogantes, ut apud laudatam Sacram Caesaream Majestatem efficere non gravaretur, quatenus in partibus sibi subjectis aliquos Religiosos Juvenes nostros accomodari benigne dignaretur in Studiis, ut praefertur, instruendos, ac de necessarie subsidio eosdem tempore providendos si in publicis scholis et non in conventibus educandi fuerint, in quibus olim utrumque assequebantur*. Kao prvo, uočljiva je razlika između sadržaja molbe upućene na Propagandu i one na bečki Dvor. Obje se suštinski tiču obrazovanja budućih franjevaca, ali

[79] Prijepis talijanskog izvornika *v.* AFPBS Protocollum I, pp. 421-422. Jelenić u svojim *Spomenicima* (usp. Jelenić, 1927: 289-290) donosi prijepis izvornika iz arhiva Propagande.

[80] Cit. Baltić, 2003: 97 (32). Baltić i pisanje molbe smješta u 1784. vjerojatno zbog toga što je tada stigao odgovor, kao i zbog toga što odmah opisuje akciju upućenu prema službenom Beču.

Ibidem. Habsburški poslanik kod Porte je tada bio Thomas von Herbert.

Prijepis latinskog izvornika *v.* AFPBS Protocollum I, pp. 425-426. Molba je bila sastavljena 18. travnja 1784. Citati koji slijede preuzeti su otamo.

dok se Rim molilo za osnivanje zasebnog kolegija, od Habsburške Monarhije se tražila materijalna potpora. Također, posljednja rečenica kojom se konkretno traži materijalna pripomoć, govori u prilog ranije navedenoj tvrdnji da je pokušaj s grupom klerika poslanih 1780./81. smjerao nastavljanju prakse njihovog smještanja i obrazovanja po samostanima domaćih provincija, pa prema tome i ovisnosti njihove materijalne situacije o dobroj volji lokalnih gvardijana. Citirani protokol, kao i Baltić govore o potpunom uspjehu ove molbe, međutim u potpunosti izostavljaju udio novog apostolskog vikara.[83]

Botoš Okićev prethodnik Marko Dobretić umro je 8. siječnja 1784. i odmah nakon toga uslijedila je živa diplomatska aktivnost u trokutu Rim – Bosna – Beč. Bosna Srebrena je 15. siječnja 1784. u skladu s tradicijom predložila četvoricu kandidata, međutim ni u njezinim redovima nije vladala pretjerana sloga te su se neki pojedinci na svoju ruku obraćali na Propagandu predlažući više ili manje uvijeno sami sebe za Dobretićevog nasljednika. Botoš Okića je u ožujku formalno preporučio tadašnji general Reda, međutim odlučujuću prevagu u prihvaćanju njegove kandidature odigrao je snažan utjecaj službenog Beča. Kao njegov kandidat, Botoš Okić je 7. svibnja 1784. dobio papinski Breve o imenovanju na službu apostolskog vikara.[84] Nakon konsekracije koja je obavljena u srpnju 1784., Botoš Okić se zadržao u Rimu sve do jeseni, ali se ni tada nije zaputio u Bosnu nego je tijekom studenog i prosinca boravio u Beču. Već prilikom obraćanja Bosne Srebrene na Propagandu provincijalom je bio Grgo Ilijić Varešanin, a molba upućena habsburškom poslaniku u Carigradu dogodila se – kako je rečeno – u travnju 1784. kada se Botoš Okić već nalazio u Rimu što njegovo sudjelovanje u oba ova nastojanja čini malo vjerojatnim. S druge strane, ne smije se iz vida gubiti činjenica da je upravo on obavljao dužnost provincijala i sigurno imao nekakvog udjela prilikom slanja Miletića i ostalih klerika u prvom pokušaju otvaranja prekosavskog pravca školovanja. Također, posjedovao je praktično iskustvo s obje strane katedre i kao klerik na talijanskim učilištima (1753.-1760.) i kao predavač filozofije i

---

[83] U Protokolu stoji: *Hoc etiam Memoriale suum effectum plenarium sortitum fuit* što gotovo u potpunosti odgovara Baltićevim riječima: *Ova molbenica imade dobar uspjeh i bi sasvim uslišana*.

Tijek i okolnosti ovog izbora prenosi Džaja, 1971: 112. Važno je naglasiti da su svi ostali prijedlozi u Rim stigli kada je Botoš Okić već dobio i formalno imenovanje, usp. *ibidem*, bilj. 46. Nešto drugačiju verziju njegovog izbora navodi Vrdoljak, 1961: 69-70. Prema njemu Botoš Okić je u Rim putovao s ciljem rješavanja pitanja bosanskih klerika, ali ga je Propaganda odbila. Tek nakon toga, Okić je na svoju ruku otišao u Beč i ondje se sprijateljio s Josipom II. koji ga je nakon Dobretićeve smrti odlučio preporučiti za novog apostolskog vikara. Premda je ovakva verzija događaja neodrživa i ona potvrđuje da je Okićevo djelovanje dalo odlučujući impuls daljnjem obrazovanju bosanskih klerika. Strukić, 1899: 84-86 donosi prilično kićenu Okićevu biografiju prije izbora za apostolskog vikara. Također navodi presudan utjecaj Josipa II., a Okićev put u Beč smješta tek iza izbora i konsekracije, dovodeći ga, međutim, isključivo u svezu s nastojanjima rješavanja problema oko školovanja klerika. U ovoj verziji, Okić je otputovao u Beč u dogovoru s upravom Bosne Srebrene s nakanom da podupre molbu od 18. travnja 1784.

teologije u Udinama, Vicenzi, Padovi i Lucci u razdoblju 1760.-1774.[85] Nemoguće je utvrditi je li on davao ikakve smjernice ili sugestije prilikom pripremanja ijedne od opisanih molbi, međutim, njegov interes za formaciju mladih kadrova Bosne Srebrene upravo je tijekom boravka u Rimu dobio još jednu potvrdu. Nalazeći se ondje sastavio je *Regolamenta*, svojevrsni prijedlog za poboljšavanje crkveno-pravnog uređenje bosanske Misije.[86] U točkama 6 i 7 bavio se pitanjima izobrazbe i odgoja franjevačkih kandidata.[87] Za budućnost njihovog školovanja značajnijim se pokazao Botoš Okićev boravak u Beču tijekom kojeg ga je Josip II. nekoliko puta primio u privatnu audijenciju. Detalji i tijek njihovih razgovora, dakako, nisu poznati, ali neposredni događaji daju jasnu sliku smjera u kojem su se kretali. Vladar je nesumnjivo otkrio svoje planove zaposjedanja Bosne u čemu je posebnu ulogu namijenio apostolskom vikaru. Botoš Okić je tako morao prihvatiti ulogu svojevrsnog obavještajca u habsburšku korist. Tijekom njegove prve kanonske vizitacije u drugoj polovici 1785. na putu ga je pratio zastavnik Antun Božić kojeg je apostolski vikar predstavljao kao svog tajnika omogućavajući mu na taj način da svojim nadređenima pošalje iscrpan izvještaj o pitanjima vojne provenijencije.[88] Međutim, obavještajne usluge sigurno nisu bile toliko značajan uzrok bečke podrške Okićevom izboru za apostolskog vikara.

Neposredno po imenovanju na tu dužnost, iz redova njegovih protivnika u Rim su bile upućivane optužbe kojima se Okića nastojalo prikazati kao podupiratelja svih crkvenih reformi koje je provodio Josip II. Prvim autorom tih optužbi bio je Giovanni Battista Caprara, papinski nuncij u Beču, a one su bile upućene neposredno po Okićevom napuštanju Beča. Kao glavni izvor za takve optužbe navodi se njegov tadašnji tajnik Ivan Tometinović, kojeg je na takav postupak – prema nuncijevim riječima – nagnala grižnja savjesti.[89] Ovakve optužbe su uskoro počele pristizati i iz sâme Bosne. Kao njihov glavni dokaz uzimao se izvadak iz spisa *Dialogo tra un Prencipe ed un Ecclesiastico ambi Cattolici* pisanog u otvoreno

---

[85] Usp. HFBL, 76. Kada se uzme u obzir njegov dvadesetogodišnji boravak u Italiji te činjenica da je po povratku u Bosnu svega tri godine proveo djelujući kao župnik, dok je ostalo vrijeme mahom obavljao različite dužnosti u Provinciji i konačno postao apostolskim vikarom, razumljiva je ocjena koju o njemu iznosi Džaja: *Izgleda da je on više bio po prirodi diplomat nego pastoralni radnik*, cit. Džaja, 1971: 113. Još uvijek ne postoje sustavna istraživanja njegovog djelovanja.

Usp. *Ibidem*, 191.

Opširan pregled donosi Džaja, 1971: 138-139. Točka 6 se bavila novacima, a točka 7 njihovim magistrima. *Regolamenta* nisu nikada formalno usvojena, međutim njihov velik dio imao je svog odraza u nastojanjima kasnijih provincijala.

Prijepis njemačkog izvornika objavili su, uz kraći predgovor, Kreševljaković i dr.: 1957. Božićev izvještaj je također slično koncipiran. U prvom dijelu iznosi sažetu kronologiju i itinerar, a potom slijedi navođenje podataka o stanju putova, osmanlijskih utvrđenja i sl.

Usp. Džaja, 1971: 112-113.

jozefinističkom duhu, a čije su autorstvo protivnici pripisivali Okiću.[90] Međutim, je li Okić bio jozefinist?

Na ovo se pitanje u suštini ne može dati jednoznačan odgovor. Tijekom svoje predavačke karijere koja se kroz 14 godina odvijala u područjima u neposrednom susjedstvu Habsburške Monarhije ili pod njezinim snažnim utjecajem teško da je mogao ostati neupućen u različita strujanja koja su tijekom prosvjetiteljstva zahvatila katoličku Crkvu. *Regolamenta* ukazuju na njegove težnje ka reformi upravljanja Crkvom u Bosni i očigledno je u tome naišao na podršku svog moćnog zaštitnika. Izgleda, međutim, da se Okić u svojim nastojanjima više kretao tradicijom starih težnji ka etabliranju dijecezanske strukture na području Bosne i provođenju svih normi propisanih odlukama sabora u Tridentu, nego li idejama snažnog državnog zahvata u crkvene nadležnosti. Autor natuknice o njemu u HFBL-u pitanje ovog opredjeljivanja rješava pomalo neodređenom formulacijom: *Bio je sklon crkvenim shvaćanjima jozefinističkoga duha*.[91] Na tragu opisa papinskog delegata o njegovoj oduševljenosti nakon audijencijâ kod Josipa II. vjerojatno je opravdano (premda, dakako, nezahvalno) pretpostaviti da bi Botoš Okić postao pravi jozefinist da se njegov vikarijat našao pod vlašću jozefinističkog vladara.

Kao što je Josip II. njemu otkrio svoje osvajačke planove, Botoš Okić je vladara upoznao sa svojim idejama oko reforme crkvene strukture u Bosni, zasigurno na tragu nedavno dovršenih *Regolamenta,* pa susljedno tomu i onih točaka (6 i 7) koje su se bavile pitanjem formacije svećeničkog pomlatka. Već upoznat s molbom Bosne Srebrene upućene preko izaslanika Herberta, Josip II. je po ovom pitanju mogao smjesta pružiti pomoć te je donio odluku o osnivanju novčane zaklade iz čijih će se sredstava ubuduće financirati školovanje bosanskih klerika na području Habsburške Monarhije i njihov boravak ondje. Mjesec dana nakon Okićevog napuštanja Beča, KUNV ga je 10. siječnja 1785. obavijestio o odluci Josipa II. da iz novčanih sredstava koja su uplaćivana za održavanje mjestâ u Svetoj Zemlji osnuje zakladu iz koje će se ubuduće uzdržavati bosanski klerici.[92]

Pri analizi ovog, opsegom nevelikog spisa, pozornost privlači nekoliko momenata od kojih su neki već ranije isticani u literaturi. Prvi od njih je uočio Džaja, a riječ je o

---

Slučaj oko ovog spisa prikazuje Džaja, 1971: 194-195. Gradeći na tome što ni sâm Botoš Okić niti njegov najbliži suradnik i nasljednik Ilijić ni na jednom mjestu ne spominju navedeni spis Džaja odbacuje ideju Okićevog autorstva.

Cit. HFBL, 76. Tekst natuknice potpisuje Franjo Emanuel Hoško.

Dostupno je više verzija ove odluke. Izvornik, koji se čuva u Arhivu Bosne Srebrene objavio je u prijepisu i u faksimilu Jelenić, 1913: 57 (prijepis) i Tabla V (faksimil). Na neke sitnije nedostatke Jelenićevog prijepisa vidljive iz njegovog uspoređivanja s faksimilom upozorava Džaja, 1971: 142 bilj. 204. Detaljnija analiza se nalazi kasnije u tekstu.

naslovljavanju odluke isključivo na ličnost apostolskog vikara što predstavlja specifikum u kontekstu bosanske crkvene povijesti.[93] Iz same formulacije teksta moglo bi se pretpostaviti da uzrok leži u tome što je odluka donesena prvenstveno na Okićevo zalaganje.[94] To bi ukazivalo na potpuno zanemarivanje molbe definitorija Bosne Srebrene od 18. travnja 1784. Kako je rečeno, Protokoli Bosne Srebrene i Baltić navode da je ta molba doživjela uspjeh, ali ne navode na koji način. Iz toga je jasno da ciljaju upravo na ovu odluku o uspostavi novčane zaklade. Gore provedena analiza pokazuje da je Provincija upravo to i tražila – materijalnu neovisnost svojih klerika od provincija domaćina. Stoga nije nimalo neobično što će kasnije i Baltić i provincija priznavati Okićeve zasluge. Tako sjećajući se svog ređenja u Kotoru 1840. Baltić piše kako je *Josip car fratre bosanske cinio i ljubio, osobito biskupa bosanskog onog vrimena fra Augustina Okića.* ***Na molbu ovog i starišina Provincie*** (istaknuo R. B.) *oni kapital s kojim se 30 djaka u Austrii naših odgojivati mogu*[95], a zasluge mu priznaje i opisujući pokušaje Bosne Srebrene 1852. oko slanja klerika u sjemenište u Đakovo, kao i za godinu 1858. kada su se ondje već nalazila *32 djaka i tri misnika*.[96]

Ovo kasnije isticanje zasluga apostolskog vikara Botoš Okića u nezasluženu sjenu baca zalaganje Josipa (Joze) Tomića zvanog Hadžija. Svoj nadimak Tomić je zaradio prilikom hodočašća u Jeruzalem na koje je krenuo 1781., a koje je poslužilo kao paravan njegovoj pravoj misiji dobivanja novog fermana na čemu je Bosna Srebrena neuspješno nastojala još od 1775.[97] Premda franjevačke kronike opisujući taj događaj uz Tomića najčešće spominju dubrovačkog konzula Jurja Curića, važnu ulogu igrao je i već spomenuti habsburški poslanik Herbert. Zalaganjem habsburškog, dubrovačkog, ali i britanskog konzula, Tomiću je bio omogućen pristup kapudan-paši čijim je posredovanjem uspio od sultana Abdulhamida I. dobiti toliko željeni ferman.[98] Bosna Srebrena je putem dvojice svojih članova Franje Gracića

---

Usp. Džaja, 1971: 142 bilj. 204.

U tekstu se nalazi: *erga demissam Praetitulatae Dominationis Vestrae Representationem*, cit. Jelenić, 1913:

Džaja pri tom ostavlja neodređenu dvojbu oko toga je li jedini razlog ovakvog adresiranja ležao u donošenju odluke na inicijativu apostolskog vikara, ali ne upušta se u daljnje problematiziranje ove teme.

Cit. Baltić, 2003: 142 (59). Batinić, 1887: sv. III, 153 tvrdi da je autorom molbe od 18. travnja 1784. bio upravo Okić. Neodrživost takve teze je objašnjena kasnije u tekstu.

Usp. Baltić, 2003: 241 (116) za 1852. i 286 (144) za 1858.

Okolnosti u kojima je Bosna Srebrena 1765. izgubila povlastice i sažet opis Tomićeve misije donosi Džaja, 1971: 124-125.

Tako Baltić spominje „Đura Zurića“, ali i habsburškog i britanskog konzula, dok Benić i Bogdanović (zapravo njegov nastavljač Anđeo Šunjić) navode samo Curića, usp. Baltić, 2003: 94-95 (30-31), Benić, 2003: 330-331 i Bogdanović, 209-210. Strukić, 1899: 79 spominje i nekakav ferman dobiven 1780. ponajprije zalaganjem habsburškog poslanika Herberta, a na str. 81-83 donosi opis Tomićevog puta u Carigrad, hrvatski tekst fermana i popis troškova. Tom prilikom i on navodi samo pomoć dubrovačkog konzula. Što se tiče fermana iz 1780. ostali ga izvori ne spominju i nije jasno na što Strukić misli. Nedić, 2011: 83-87 navodi kako su tijekom vladavine Selima III. (1771.-1807.) bosanski franjevci dobili 5 fermana, međutim nije pouzdan po pitanju datiranja. Tako

i Jure Zlokovića st. još 1779. tražila pomoć habsburškog dvora, no dojam koji slijedi iz pisanja sutješkog kroničara je takav da izgleda kako je njihova misija ostala bez uspjeha.[99] Bliže je istini ipak Baltić koji pridaje vjerodostojnost habsburškim obećanjima, svaljujući odgovornost za otezanje na samu Bosnu Srebrenu jer nakon povratka Gracića i Zlokovića st. nije nikoga poslala u Carigrad.[100] Je li se Tomić na svoj poduhvat odlučio na svoju ruku ili u dogovoru s nekim nije poznato, ali je u lipnju 1781. otputovao za Jeruzalem i pri povratku je u rujnu 1783. došao u Carigrad i stupio u vezu sa svim navedenima te je ferman dobio 12. listopada[101] i poslao ga u Bosnu kamo je stigao u prosincu iste godine.[102] Međutim, niti jedna od kronika ne govori kada se Tomić vratio u Bosnu.

Ovo je pitanje važno jer dva dokumenta otkrivaju da je Tomić usprkos svojoj odsutnosti iz Bosne još od 1781. bio upućen u njezina nastojanja oko dobivanja pomoći za svoje klerike, te je preuzeo aktivnu ulogu u pokušajima usmjerenim prema habsburškoj strani. Najprije ga izrijekom navodi Kraljevsko ugarsko namjesničko vijeće u svom dopisu od 30. kolovoza 1784. upućenom provincijalu Provincije sv. Ladislava Apolinaru Horjaču (Horjatsu).[103] U njemu se navodi kako je na zalaganje Josipa Tomića (*Patre Josepho Tommich agente*) već dozvoljeno primanje bosanskih klerika u samostane na području Donje Austrije i Koruške, pa sada Vijeće donosi odluku da se na jednak način postupi i u ugarsko-hrvatskom dijelu Monarhije. Osam godina kasnije zasluge oko školovanja bosanskih klerika si je i sâm pripisivao u jednom pismu upućenom Maksimilijanu Vrhovcu.[104]

Kontekst nastanka ovog pisma zavređuje kratko objašnjenje. Tomić je nastavio svoju suradnju s habsburškim Dvorom i nakon dobivanja fermana te je nakon izbijanja rata 1788. bojeći se Osmanlija pobjegao iz Bosne, najprije u Split, a potom u Zagreb. Bosna Srebrena se

---

primjerice on ovdje opisani ferman iz 1783. smješta u 1788. S druge strane Jelenić, 1912: 209 dobivanje fermana smješta u kontekst ponovnih nastojanja pravoslavne hijerarhije da podvrgne franjevce svojoj jurisdikciji. U vrlo sažetom opisu dobivanja fermana uopće ne spominje ni Tomića Hadžiju ni dubrovačkog konzula, nego gotovo sve zasluge pripisuje Herbertu. U drugom svesku (usp. Jelenić, 1915: 8), ipak ispravlja propušteno i navodi njihovu ulogu, počasti koje im je isposlovala Bosna Srebrena, pa čak i kompletan Tomićev troškovnik.

Usp. Benić, 2003: 330, a što preuzima i Džaja, 1971: 124. Strukić, 1899: 78 navodi kako su Zloković st. i Gracić u Beču proveli oko 5 mjeseci. Kao uzrok izostanka ikakvog učinka ove misije pomalo općenito navodi kako *izmedju carigradskog i bečkog dvora ne vladahu čvrsti, prijateljski odnošaji*.

Usp. Baltić, 2003: 84-85 (24-25). Baltić uzrok vidi u izborima koji su se uskoro spremali unutar provincije. Njihov tijek i ishod opisuje Benić, 2003: 312-313.

Prijevod i datiranje se nalaze u Benić, 2003: 331-334. Jelenić, 1913: 54-56 donosi prijepis Tomićevog popratnog pisma od 18. listopada 1783. kada je poslao ferman u Bosnu. Talijanska i hrvatska verzija fermana nalaze se u Matasović, 1927: 227-228. Prema njima turski je original izdan 11. listopada, dok je 12. listopada napravljena talijanska verzija.

Usp. Baltić, 2003: 95 (31). Bogdanović, 2003: 209-210 navodi kao datum prispijeća fermana prosinac 1784., ali je očevidno riječ o pogrešci u pisanju.

Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1784. – 30. VIII.

Usp. NAZ EAE, v. 111., n. 170.

našla pod pritiskom osmanlijskih vlasti te je pustila glasine kako je Tomić uoči izbijanja rata otišao na liječenje u Cernik i ondje umro.[105] Osmanlije su ipak iskoristili priliku za uobičajeno iznuđivanje novaca, ali u konačnici je fojnički kadija izdao *ilam* (potvrdu) kako su podaci o Tomićevoj smrti istiniti.[106] U takvom je kontekstu Bosna Srebrena molila Propagandu da se založi za njegovo premještanje iz Zagreba nekamo drugamo, bojeći se da bi ga neki osmanlijski zarobljenici ili uhode mogli odati što bi imalo grdne posljedice po provinciju.[107] Zbog toga je bio sklonjen u Cernik, ali su glasine o njegovoj smrti dobile na uvjerljivosti pa je Tomić nakon što je uspostavljen mir, u kolovozu 1792. pisao Vrhovcu želeći dobiti potvrdu da je živ. Glavnim povodom je bilo tužakanje nekog Filipa Ilića i njegovog sina, a prema kojemu im je Tomić još od svog putovanja u Jeruzalem dugovao 100 dukata. Prema vlastitim riječima, najprije se prethodnog mjeseca bio obratio na svog biskupa (Okića), no ovaj mu se nije usudio dati traženu potvrdu, pa mu je Vrhovac preostao kao posljednja nada. Očito nastojeći dokazati zagrebačkom biskupu kako je kao pošiljalac vjerodostojan, Tomić navodi opis svoje misije u Carigradu, ali si pripisuje i dio zasluga za dobivanje mogućnosti školovanja bosanskih klerika u Monarhiji. Naime, na jednom mjestu izrijekom kaže: *qvia ego fui primus promotor fundi Palestinae ex qvo juvenes sustentantur pro Clero Bosnensi, qvando eram Constantinopoli mediante Excellsmo Dno Barone de Herbert, ubi ad apicem manipulata re meo Rdo Eppo Romam exposui ut se conferrat Vienam ut stabiliat rem ut modo est*.[108]

Da je Tomić imao nekakvog udjela oko nastojanja dobivanja pripomoći za studente, potvrđuje i to što je Bosna Srebrena svoju molbu bečkom Dvoru uputila preko Herberta. Doduše, u pismu kojim je popratio poslani ferman, Tomić uopće ne spominje ni habsburškog poslanika, niti bosanske klerike, nego preporučuje slanje jednog bosanskog franjevca koji bi stalno boravio u Carigradu predlažući Antu Tomića iz Tuzle kao najpogodnijeg za taj posao.[109] Ostaje nejasnim zbog čega je Tomić poslao ferman umjesto da se sam zaputi s njime natrag u Bosnu. U pitanju su mogle biti materijalne poteškoće. Njegovo popratno pismo donosi precizan izračun ukupnih troškova iz kojih proizlazi da je provincija ostala dužna

---

Usp. Bogdanović, 2003: 216-217. Da je Tomić bio neke vrste habsburškog pouzdanika svjedoči i izvještaj zastavnika Božića koji ističe da mu je od svih bosanskih franjevaca, upravo on najviše pomogao. Tomić je tada vršio dužnost župnika u Varešu, a Božić je kod njega boravio 17.-31. listopada 1785. usp. Kreševljaković i dr., 1957: 17.

Usp. Matasović, 1927: 233.

Usp. Jelenić, 1927: 292-293 gdje se nalazi prijepis pisma tajnika Bosne Srebrene Franje Vučevića. Ondje su sadržani i podaci o Tomićevoj ruti bijega. Usprkos tome što Vučevićeva molba jasno svjedoči kako je Tomićeva smrt bila puka glasina, Batinić, 1887: sv. III, 159 ostaje pri tvrdnji da se sve odigralo onako kako su franjevci željeli da Osmanlije tada vjeruju.

Cit. NAZ EAE, v. 111, n. 170.

Usp. Jelenić, 1913: 54-56.

dubrovačkom konzulu 1.300 groša za koje je Tomić molio da se pošalju u Dubrovnik *dami neige obraz, i biela brada podnoghe*.[110] U svakom slučaju, još je neko vrijeme ostao u Carigradu i sigurno je imao kontakte s Herbertom inače ne bi bio spomenut u dopisu koji je KUNV uputio Horjaču. Ovo, pak, upućuje na to da se u Carigradu zadržao dovoljno dugo da dočeka promemoriju upućenu iz Bosne 18. travnja i vrlo vjerojatno pruži Herbertu potrebna objašnjenja.[111] Da je pri tom doista on iznio ideju o pretvaranju sredstava iz zaklade za održavanje mjesta hodočašća u Svetoj Zemlji u zakladu za uzdržavanje bosanskih klerika, predstavlja tvrdnju koju se kao i mnogo toga iz ovog razdoblja ne može sa sigurnošću ni potvrditi niti odbaciti. Zaklada za Svetu Zemlju se ne spominje niti u molbi koju je uputila Bosna Srebrena, niti u dopisu koji je KUNV uputio Horjaču. Kako je Tomić neosporno boravio u Jeruzalemu i ostalim hodočasničkim mjestima, bio je upućen u načine njihovog financijskog uzdržavanja.[112] Baltić koji je, doduše, pisao više od pola stoljeća kasnije, također ima jednu ironičnu aluziju na ovo pitanje. Naime, prilikom navođenja kako je Propaganda odbila molbu Bosne Srebrene, on piše kako su franjevci bili razočarani ponajprije *vidjevši da kolegia za djaka dobiti ne mogu niti ikakve pomoći,* ***a znajući koliku svotu novaca troši Sv. Sto na Zemlju Svetu i druga mista*** (istaknuo R. B.)*, svaki dan šaljući velike novce Sv. Sto, a siromašne Bošnjake od toliko godina robove turske ostavljati brez ikakve pomoći da služe zarobljene karstjane i toliko progonjstvo od krvoloka podnoseće*.[113] U ljetopisu sutješkog samostana ne nalazi se nikakav spomen osnivanja zaklade za bosanske klerike od strane

---

Ibidem, 56.

Tomiću je 16. srpnja 1784. papa Pio VI. dodijelio počasnu titulu generalnog definitora Reda, usp. AFPBS Protocollum I, pp. 472-473. Prvo zabilježeno potpisivanje tom titulom nalazi se u knjizi oblačenja kreševskih samostana 15. listopada 1784. prilikom ispitivanja dvojice kandidata za novicijat, usp. Jolić, 2009: 41. Točan datum njegovog povratka iz Carigrada još nije poznat.

Znatan interes za materijalna pitanja predstavlja upadljivu karakteristiku franjevaca Bosne Srebrene vrlo lako uočljivu čitanjem njihovih ljetopisa i kronika. Tako primjerice treći dio kreševskog ljetopisa (1800.-1817.) sadrži isključivo popis raznoraznih troškova koje je samostan pretrpio uz tek pokoju opširniju bilješku pri čemu je redovito riječ o pojašnjenju kako je neki rashod nastao, usp. Bogdanović, 2003: 229-260. Priređivač kritičkog izdanja Ignacije Gavran navodi da je autor tog naknadno sastavljenog dijela bio Anđeo Šunjić ml. Pri sastavljanju svog dijela mogao se osloniti samo na sačuvane materijale, tako da sadržaj više govori o njegovim prethodnicima nego li o njemu. Slična je stvar i s ljetopisom sutješkog samostana. Gavran koji je priredio i ovaj ljetopis u predgovoru ne propušta navesti ovu izraženu marljivost u preciznom bilježenju novčanih davanja kao karakteristiku pisanja Bone Benića st., ali je stavlja u kontekst vremena i okolnosti u kojima je Bosna Srebrena tada djelovala, usp. Benić, 2003: 16-19. Provincija se nalazila u stanju stalnog financijskog pritiska osmanlijskih vlasti obilježenog učestalim i znatnim zlouporabama. Primjerice, precizan izračun troškova za gradnju kreševskog samostana koji je stradao u požaru 1765. pokazuje da su uvjerljivo najveću stavku činila raznorazna davanja osmanlijskim službenicima, ukupno 10.763 groša. S druge strane, nadnice tesarima su iznosile 1.103 groša, a kamenoklescima 202 (sve su brojke preuzete prema Bogdanović, 2003: 99.). Čak i kad se uzme u obzir da su mnogi katolici radili i besplatno ili poklonili dio potrebne građe, jasno je kakav je bio ukupni dojam koji se usijecao u mentalitet franjevaca. Stoga ni najmanje nije neobično da su, ionako upućeni na česta moljakanja za pomoć sa strane, pokazivali kudikamo manji zazor od zavirivanja u tuđe materijalno stanje.

Cit. Baltić, 2003: 97 (32).

Josipa II., dok onaj kreševskog samostana ima jednu kraću, naknadno ubilježenu zabilješku, tako da nije razvidno radi li se o namjernoj Baltićevoj ironiji ili slučajnom podudaranju.[114] Premda ideja prema kojoj je Tomić poučen vlastitim iskustvom u Svetoj Zemlji sugerirao habsburškom poslaniku da su za uzdržavanje svetih mjesta dovoljna i sredstva koja za njih izdvaja Sveta Stolica pa se istovjetna habsburška zaklada može namijeniti u druge svrhe, golica maštu, zasad je se još uvijek može iznijeti samo kao jednu od pretpostavki. U trenutačno raspoloživoj građi prvo spominjanje prenamjene zaklade za Svetu Zemlju se nalazi upravo u dopisu KUNV-a od 10. siječnja 1785.

Ono što je nepobitno jest da su nastojanja za osiguravanjem habsburške pomoći bosanskim klericima imala dva smjera: jedan koji je išao iz kruga same bosanske provincije i drugi koji je predstavljao nastojanja apostolskog vikara. Prvi od njih je predstavljao nastavak uobičajene prakse Bosne Srebrene koja se u svojim nevoljama obraćala na inozemne institucije pri čemu je došlo do naizgled neobičnog, ali u suštini nimalo neočekivanog obrata i njezinog okretanja prema Beču, a ne kao ranije Rimu ili nekamo drugamo na Apeninskom poluotoku. Što se provincije tiče, nije bila riječ o svjesnom ili namjernom okretanju leđa, nego čistoj pragmatici nakon što Propaganda nije mogla (ili htjela) riješiti gorući problem bosanskih franjevaca. Vikarova nastojanja ipak treba izdvojiti jer su predstavljala svjesnu i namjernu inicijativu jednog pojedinca koji je doduše bio članom Bosne Srebrene, ali je izborom na službu apostolskog vikara bilo neminovno da dođe do preklapanja ovlasti ovih dviju institucija. U takvom kontekstu treba promatrati i djelovanje dvojice istaknutih pojedinaca. Tomić je, kako je prikazano, pokazivao osobnu naklonost Habsburškoj Monarhiji, ali onaj segment njegovog djelovanja u Carigradu vezanog uz školovanje bosanskih klerika, a koji se može rekonstruirati na osnovi škrtih i sporadičnih podataka u izvorima, smješta ga u okvire pragmatičnih nastojanja njegove provincije. Okićevi motivi i planovi bit će razumljiviji nakon što se prikaže dolazak prvih stipendista.

Usp. Bogdanović, 2003: 214. Upis je ubilježen između bilježaka uz godine 1787. i 1788., ali nije jasno je li autor (Anđeo Šunjić st.) mislio i na jednu od te dvije godine. Baltić, doduše u svom *Priedgovoru* ne navodi izrijekom kreševski ljetopis kao jedan od svojih izvora, ali daje obećanje kako će na kraju svog *Godišnjaka* navesti sve bosanske autore kojima se koristio, međutim nije ga održao, usp. Baltić, 2003: 37-39 s bilješkama koje je sastavio priređivač Andrija Zirdum.

2.3. Prvi klerici u Zagrebu – problem njihovog identificiranja

Obavijest KUNV-a o osnivanju zaklade može se podijeliti u tri sadržajne cjeline. U prvoj riječ je o samoj odluci da se osnuje zaklada pri čemu se navodi iznos sredstava: 107.700 forinti čije će godišnje kamate od 4 % (tj. 4.308 forinti) biti namijenjene *pro educando juniore Clero Bosniensi*. Zatim se navodi kako se od 1. studenog sljedeće školske godine u Zagreb može poslati do sedam klerika na školovanje, što je broj za koji je sam Botoš Okić izjavio da trenutačno ima na raspolaganju, te konačno kako će o svemu tome istog dana biti obaviješten i rektor zagrebačkog sjemeništa.[115] Već je ranije u tekstu, prilikom prvog spominjanja ove odluke, istaknut njezin specifikum koji se ogleda u adresiranju isključivo na ličnost apostolskog vikara. Drugi se nalazi u formulaciji *pro educando juniore Clero Bosniensi*.[116] Takav bi postupak mogao imati objašnjenje u donošenju odluke na njegovu predstavku (*erga demissam Praetitulatae Dominationis Vestrae Representationem*), no razumljiviji je u kontekstu odsutnosti pridjeva *religioso* iz formulacije o bosanskim klericima. Tek tada namjerno izostavljanje i zanemarivanje Bosne Srebrene postaje očiglednim.

Kao dodatna argumentacija navedenoga može poslužiti dio koji se odnosi na brojku klerika. I ovdje je upadljivo da se KUNV oslanja isključivo na brojke koje im je dostavio Botoš Okić, uopće ne pokazujući interes o tome koliko je klerika tada imala Bosna Srebrena. Prema KUNV-u Okić je izjavio da ima sedam kandidata spremnih za slanje u Zagreb. Oni su trebali biti poslani u generalno sjemenište u Zagreb, no kako je ono u međuvremenu bilo ukinuto, iz Beča je Okiću 3. svibnja 1785. pisao grof Karlo Pálffy javljajući mu da će bosanski klerici pohađati humaniora u Zagrebu i boraviti u tamošnjem franjevačkom samostanu, nakon čega će u Pešti studirati filozofiju i bogosloviju.[117] Njihov točan identitet je veoma teško utvrditi. Naime, trenutačno raspoloživa građa u Arhivu Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda i Nadbiskupijskom arhivu u Zagrebu ne sadrži gradivo vezano uz bosanske klerike za razdoblje 1785.-1787., tako da prvi pouzdani podaci potječu tek iz 1788. kada je Kajetan Auker (Aucker), gvardijan franjevačkog samostana u Zagrebu na zahtjev KUNV-a sastavio financijsko izvješće o bosanskim klericima koji su se tada nalazili ondje.[118] U kratkom pismu kojim je Auker popratio izvješće nalazi se precizna informacija kako je KUNV odluku o smještanju bosanskih klerika u zagrebački samostan donio 30.

Usp. bilj. 92.
Usp. Džaja, 1971: 142 bilj. 204.
Usp. Jelenić, 1913: 58.
Izvješće se čuva pod signaturom NAZ NDS (OD) 845/1788.

svibnja 1785., međutim financijski izvještaj počinje teći tek za razdoblje od 1786. što nameće pitanje kada su uopće klerici pristigli onamo. Podatke koje o tome pruža već spominjana obavijest KUNV-a o osnivanju zaklade Džaja je interpretirao tako da je 1. studeni smjestio u 1786. na što ga je vjerojatno navela fraza *pro futuro anno Scholastico*.[119] Ipak, u tekstu jasno stoji *1^a Nov. anni p[rae]sentis* što nedvojbeno upućuje na slanje studenata već 1785.

O kojoj se sedmorici moglo raditi? Prema knjigama oblačenja triju bosanskih samostana, tijekom 1784. – riječ je o godini u kojoj je Okić izabran za apostolskog vikara i obavio pregovore koji su doveli do osnivanja zaklade – u njima je u novicijat stupilo ukupno 9 novaka (4 u Fojnici, 3 u Kraljevoj Sutjesci i 2 u Kreševu).[120] Kandidati za franjevački red su u novicijate stupali tijekom cijele godine. Najprije je habit obukla grupa u Fojnici 14. siječnja, zatim 2. veljače novaci u Kraljevoj Sutjesci i konačno 15. listopada dvojac u Kreševu.[121] Godinu kušnje je dovršilo njih sedam jer su iz samostana u Kraljevoj Sutjesci bila izbačena dvojica novaka.[122] Time bi naizgled došlo do podudaranja brojke kandidata Bosne Srebrene s onom koju je Botoš Okić prezentirao KUNV-u. Međutim, daljnja analiza otkriva da apostolski vikar nije ciljao na te novake. Već sam datum izbacivanja dvojice klerika čime bi se došlo do brojke od 7 čini ovu verziju nemogućom. Ono se dogodilo 1. siječnja, a KUNV je svoju odluku poslao 10. siječnja 1785. U trenutku kada je dogovarao buduće školovanje bosanskih klerika Botoš Okić nije mogao znati da će doći do ovog izbacivanja, a malen vremenski razmak ne ostavlja mogućnost da je apostolski vikar spomenutu brojku javio naknadno, osobito zbog toga što se u Bosnu vratio tek 21. travnja 1785. kada je kod Imotskog zajedno s Božićem prešao granicu gdje su se razdvojili i Okić je produžio u Duvno.[123] Božić ga sljedeći put sreće u Kreševu kamo je sâm stigao 1. svibnja.[124] Prema nekim vijestima Botoš Okić je još u listopadu 1783. samovoljno napustio Bosnu i otišao u Italiju ne bi li si ishodio izbor za novog apostolskog vikara.[125] To znači da je tijekom cijele iduće godine boravio izvan Bosne Srebrene. Je li, pak, u studenom 1784. kada je došao u Beč imao kakve podatke o broju novaka nije moguće utvrditi, ali ostaje malo vjerojatnim. Stoga treba promotriti razdoblje kada je Botoš Okić još uvijek bio provincijal. Tijekom 1783. nije ubilježeno primanje niti

---

Džaja, 1971: 142. Fraza je citirana prema Jelenić, 1913: 57.

Usp. Jolić, 2009: 258-259 gdje se nalazi broj novaka po godinama oblačenja za razdoblje do 1844.

Usp. Jolić, 2009: 41 (Kreševo) i 83 (Fojnica), odnosno AFSKS Zp. 1, *ad diem*.

Usp. AFSKS Zp. 1, *Die 1. Januarii 1785*.

Usp. Kreševljaković i dr., 1957: 12.

Ibidem, 13. Ovdje se ističe Okićev dolazak u Kreševo jer je tamošnji samostan služio kao njegova rezidencija. Prema tome ovdje je mogao dobiti izvještaj o situaciji u Bosni tijekom njegovog izostanka.

Te podatke je u pismu upućenom Propagandi 16. siječnja 1784. iznio tadašnji gvardijan samostana u Fojnici Stjepan Trogrančić, usp. Džaja, 1971: 112 bilj. 43.

jednog novaka.[126] Godinu dana ranije u novicijat je stupilo osam kandidata (petorica u Kreševu, a trojica u Kraljevoj Sutjesci).[127] Po jedan pripadnik svakog distrikta kandidirao je za primanje u status brata laika. Na taj bi način Botoš Okić otišao u Beč sa zadnjim podacima o ukupno 6 klerika koje bi mogao poslati na školovanje (braća laici u ovom razdoblju su često ostajali i nepismeni).

Dodatnu zbrku u pokušaj utvrđivanja identiteta prve sedmorice poslanih klerika donosi analiza Aukerovog izvješća. U njemu su precizno i pregledno navedeni svi troškovi oko izdržavanja klerika koji su ondje i poimence navedeni s datumima dolaska i eventualnog odlaska u slučaju onih koji su već dovršili školovanje ili bili premješteni nekamo drugamo. Usprkos tome što je samostan u razdoblju od svibnja 1785. kada je donesena odluka o smještanju stipendista iz Bosne onamo, pa do studenog 1785. kada je trebala početi nastava imao više nego dovoljno vremena da se pripremi za njihov dolazak, on se izgleda nije dogodio. Najraniji datum koji izvješće sadrži je 9. lipnja 1786. kada je u Zagreb stigao Paškal Kopić st. Zatim je 10. kolovoza iste godine onamo prispio i Augustin Pejčinović i konačno

rujna Bono Botoš Okić. Pri tom treba uzeti u obzir da je u Pejčinovićevom slučaju zapravo bila riječ o povratku sa školovanja na koje je bio upućen 1781. Preostala dvojica su zavjete položili u samostanu u Kreševu, ali su pripadali različitim generacijama: B. Botoš Okić se zavjetovao 20. rujna 1783., a Kopić st. 17. listopada 1785.[128]

Ostali klerici s Aukerovog popisa su dolazili u sljedećim intervalima. Najveći dio, ukupno 11 klerika pristigao je u Zagreb tijekom 1787.: Toma Pravdić (10. siječnja), Josip Zečević (13. ožujka), Stjepan Vidović, Ivan Alović, Juro Kordić, Josip Vasiljević, Pavao Nikolić, Anto Nikolić, Filip Zubčević i Pavao Botoš Okić (1. rujna), te Blaž Kulašević (18. prosinca). Iste je godine u lipnju B. Botoš Okić napustio zagrebački samostan. Konačno tijekom 1788. stigla su još dva klerika: Josip Tomić (11. veljače) i Franjo Dobretić (27. ožujka). Ova grupa klerika privlači posebnu pažnju, jer s izuzetkom Kulaševića i Dobretića niti jedan od njih u tom trenutku nije bio franjevački kandidat. U izvorima će oni kasnije biti označavani kao *clerici saeculares*, odnosno kandidati za svjetovno svećenstvo. Prije detaljnije raščlambe ove grupe, treba nešto reći o još nekolicini franjevačkih klerika.

Jolić, 2009: 259 za spomenutu godinu navodi 1 stupanje, ali je riječ o zavjetovanju jednog brata laika 8. svibnja 1783. usp. AFSKS Zp. 1, *ad diem*.

Novaci u Kreševu su stupili u jednoj grupi u 20. rujna 1782. dok su u Kraljevoj Sutjesci bila dva oblačenja, 8. svibnja i 12. listopada iste godine. Usp. Jolić, 2009: 40 i AFSKS Zp. 1, *ad diem*.

Usp. Jolić, 2009: 41. Drugim riječima, B. Botoš Okić je u novicijat stupio dok je njegov prezimenjak još uvijek vršio dužnost provincijala, a Kopić st. u onoj godini kada je ovaj bio odsutan iz Bosne.

Dobretić se zavjetovao zajedno s Kopićem st., međutim kao i Kulašević koji se zavjetovao godinu dana kasnije u Kraljevoj Sutjesci, najprije se neko vrijeme školovao u Italiji. Generacija Bone Botoš Okića dala je još jednog klerika koji se školovao na području Monarhije, zajedno s njim zavjetovanoga Nikolu Ilijića. Kao i u Pejčinovićevom slučaju, na potvrdu njegovog školovanja nailazi se u trenutku kada ga on već završava, odnosno u travnju 1791. kada se kao dovršeni student teologije obratio na Vrhovca molbom za dodjelom novčanih sredstava kojima bi financirao svoj put natrag u Bosnu.[129] Iz njezinog teksta saznaje se da je studij teologije dovršio ujesen 1790. u Pešti. Zatim se zajedno s grupom bogoslova zagrebačke biskupije uputio u Zagreb odakle se zbog ratnih prilika nije mogao smjesta vratiti u Bosnu. Prema jednom kasnijem izvještaju u Zagrebu je boravio sve do svibnja 1792.[130] Još je opskurniji slučaj Filipa Baltića zavjetovanog 29. lipnja 1782. u Fojnici. O njemu ne postoje nikakve vijesti sve do 21. listopada 1806. kada je Augustin Pejčinović, sada vršitelj službe kustoda Bosne Srebrene, podnio predstavku KUNV-u kojom je tražio njegovu pomoć pri povratku dvanaestorice klerika koji su dovršili školovanje.[131] Pri tom se za Baltića navodi kako se nalazi u Karlovcu. Maksimilijan Vrhovac je na sebe preuzeo brigu oko njegovog povratka, ali je u svibnju 1807. samo mogao javiti KUNV-u da je on još prije godinu dana umro.[132] Iz tako šturih podataka nemoguće je zaključiti je li se Baltić uopće školovao negdje na području Monarhije ili se u Karlovcu zatekao pri povratku iz Italije.

Nažalost, prilikom bilježenja bosanskih klerika Auker nije stavio nikakve opaske iz kojih bi se moglo naslutiti na kojoj su se razini školovanja nalazili. Ti bi podaci bili posebno dragocjeni u slučaju B. Botoš Okića jer bi se mogla povući ponešto preciznija datumska granica njegovog slanja na školovanje. Naime, Ilijićev primjer zorno pokazuje da se datum koji navodi Auker ne mora smatrati i početkom Botoš Okićevog školovanja uopće, nego upravo suprotno, otvara mogućnost boravka i na nekom drugom mjestu prije Zagreba, ali ostaje nepoznato kojem. Također, njegov odlazak iz Zagreba, nije nužno morao značiti i povratak u Bosnu, premda je njegov premještaj nekamo drugamo unutar granica Monarhije malo vjerojatan. Podaci o Ilijićevom dovršetku studija teologije 1790. su također unekoliko zbunjujući. Ukoliko se prisjetimo da je Miletić desetak godina ranije dvije godine pohađao gimnazijsko obrazovanje, a potom nastavio studij filozofije i teologije u Italiji, teško je

Usp. NAZ NDS (OD) 432/1791.

Usp. NAZ NDS (OD) 669/1798.

Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1806. – 21. X. Zanimljivo je da se njegovo ime ne nalazi na prijepisu koji je donio Jelenić, 1913: 98-99.

Usp. NAZ NDS (OD) 633/1807. Izgleda da ovi podaci nisu nikada proslijeđeni u Bosnu, jer se Baltićevo ime ne nalazi niti u jednom od nekrologa.

očekivati da pred Ilijića ne bi bila postavljena slična zadaća. Pod takvom pretpostavkom Ilijić bi do 1790. na školovanju morao provesti ukupno 8 godina (2 humaniorâ, 2 studija filozofije i 4 studija teologije), što obzirom na njegovo zavjetovanje 1783. nije bilo moguće ostvariti u Monarhiji. Kako nije zabilježeno da se školovao u Zagrebu, a uzimajući u obzir preporuke koje je dao Pálffy o pohađanju viših razina studija u Pešti, moglo bi se pretpostaviti da je Ilijić čekajući odlazak u inozemstvo uspio u Kreševu osim gramatike, završiti i humaniora. Čak i u tako postavljenim okvirima opet bi „bio kratak" za jednu godinu studija jer 1785.-1790. nije mogao završiti 6 godina viših razina.[133] Njegov je boravak na školovanju u Monarhiji nedvojben, ali još se ne može tvrditi je li apostolski vikar Botoš Okić mislio i na njega kada je govorio o sedmorici klerika koje trenutačno ima na raspolaganju. Jednostavno, podaci su ponajprije vrlo oskudni i često kontradiktorni da bi se dao odgovor na ovo pitanje. Za trojicu franjevačkih klerika (Ilijić, B. Botoš Okić i Kopić st.) se bez sumnje može reći da su iz Bosne direktno poslani u prekosavske krajeve na školovanje, a možda im se može pridružiti i četvrtog (Baltić). Prvoj trojici je zajedničko to što su, jednako kao i apostolski vikar, pripadali kreševskom distriktu koji je tijekom razdoblja 1781.-1783. bio zanemaren po pitanju odašiljanja klerika u Monarhiju. Iz drugog kuta gledanja, nisu pripadali istoj generaciji po zavjetovanju, a očigledno čak ni to nije garantiralo identičan školski put, čemu je dokaz usporedba između B. Botoš Okića i Ilijića.

Usprkos očiglednoj nerazmrsivosti pitanja identiteta prve sedmorice klerika, treba navesti još jednu pretpostavku. Augustin Okić je napustio Bosnu Srebrenu krajem 1783. Uvidom u brojke klerika zavjetovanih i obučenih u razdoblju 1783.-1785. nije moguće doći do poklapanja s brojkom 7 koju navodi sam Okić. Pomnija analiza dopisa KUNV-a od 10. siječnja 1785. otkriva da se nigdje ne govori o slanju klerika *iz Bosne*, nego se samo govori o smještanju *bosanskih* klerika u generalno sjemenište u Zagrebu. Navođenje Augustina Pejčinovića na popisu gvardijana Aukera vraća pogled na grupu od desetorice klerika poslanih u Monarhiju prije osnivanja zaklade. Rečeno je da su Anđeo Ćuretović i Juro Vujčić umrli 1782., odnosno 1783. iste godine kada je Miletić napustio Graz. Ukoliko se s popisa makne spomenuti trojac dobiva se brojka od točno 7 klerika za koje ne može postojati sumnja da su bili dobro poznati Okiću koji je bio provincijal prilikom njihovog slanja. Sada bi se oni, umjesto da budu raspršeni po različitim samostanima, okupili na jednom mjestu i školovali

[133] Naravno, ostaje mogućnost da je u Kreševu uspio dovršiti i jednu godinu studija filozofije ili da je od njezinog pohađanja bio oslobođen po dolasku u Monarhiju. Međutim, praksa oslobađanja klerika (koju izvori također nazivaju dispenziranje) nije zaživjela prije prvih desetljeća 19. st.

prema uputama KUNV-a vjerojatno na sveučilištu.[134] U svakom slučaju, bez pouzdanih pisanih tragova cijela priča ostaje na razini nagađanja, jer je zasada nemoguće dati objašnjenje zbog čega je Miletić 1783. napustio Graz i vratio se u Bosnu, a zbog čega Pejčinović (pa prema tome i ostala šestorica) to nisu učinili. Ukoliko se prihvati da je Pejčinović jesen 1786. proveo u Zagrebu putujući prema Bosni, njegovo sljedeće javljanje pada 19. listopada 1791. kada je izabran za blagdanskog propovjednika samostana u Kraljevoj Sutjesci.[135] Zatim je 28. kolovoza 1792. održan redoviti kapitul u Fojnici na kojem je spomenutu službu preuzeo Toma Novaković.[136] Josip Klarić se javlja tek kada je 27. svibnja 1799. postao vikarom sutješkog samostana.[137] Zapravo, osim dakako Miletića, od ove grupe klerika jedino je Pejčinović kasnije ostvario istaknuti *cursus honorum*.[138] Iz tog ih je razloga trenutačno nemoguće pratiti u izvorima i odrediti datum njihovog povratka u Bosnu.[139] Ukoliko se njihovo obrazovanje stavi u okvire koji se mogu rekonsturirati za Miletića, odnosno pretpostavi da su i oni započeli svoj boravak u Monarhiji pohađanjem humaniorâ, to bi značilo da su ondje morali provesti minimalno 8 godina. Već to nameće pitanje je li Pejčinović u Zagrebu boravio na proputovanju u Bosnu ili nekamo drugamo. U slučaju ostalih to bi značilo da su obrazovanje završili ujesen 1789. (odnosno za kasnije poslanog Novakovića 1790. ili 1791.) kada je već izbio Dubički rat, pa se u tom slučaju jednako kao i Nikola Ilijić ne bi bili u stanju vratiti u matičnu provinciju sve do sredine 1792. što potvrđuje Novakovićev izbor u ljeto iste godine. Stoga, kako je više puta naglašeno, cijela ova priča ostaje samo primamljivom, ali ne i potpuno dokazivom pretpostavkom.

U prilog njezine uvjerljivosti mogla bi govoriti i detaljnija analiza dopisa Karla Pálffyja. Zasada je istaknuto da je na taj način Okiću javljen budući raspored klerika: polaznici humaniorâ boravit će u Zagrebu, a na više razine studija će ići u Peštu.[140] Pri tome je zapravo bila riječ o odgovoru na Okićevo interesiranje kamo da pošalje svoje klerike nakon što je zagrebačko generalno sjemenište ukinuto. Zagreb je ostavljen kao glavno odredište, a bosanskim klericima je za smještaj određen franjevački samostan, što potvrđuje i Aukerovo

---

Usp. bilj. 76.

Usp. AFPBS, Protocollum I, p. 527.

Ibidem, p. 536. Osim toga postao je i *instructor iuvenum* navedenog samostana.

Usp. AFPBS, Protocollum II, p. 69.

Vršio je dužnost gvardijana samostana u Kraljevoj Sutjesci, a 1802.-1805. bio je provincijal. Kasnije i definitor i kustod, usp. HFBL, 438.

Ovdje još jednom treba ponoviti da je te podatke možda i moguće rekonstruirati na osnovi tablica rasporeda Bosne Srebrene, ukoliko su one sačuvane za to razdoblje, no autor ove disertacije je prilikom svojih istraživanja imao pristup samo ovdje citiranoj građi.

Usp. Jelenić, 1913: 58.

izvješće.[141] Očigledno odustajanje od grupiranja svih klerika na jednom mjestu, objasnilo bi zbog čega niti jedan od spomenute sedmorice nije tada došao u Zagreb. Nesumnjivo su svi bili završili humaniora. Jesu li otišli u Peštu? Postoje tri razloga zbog kojih se na ovo pitanje može dati negativan odgovor. Prvi je samostalan povratak Nikole Ilijića upravo iz Pešte 1790. Ukoliko se pretpostavi da je on bio poslan nakon Pálffyjevih instrukcija, onda je jasno da je između svog zavjetovanja 1783. i jeseni 1785. u Bosni završio humaniora (a moguće i dio filozofije). Ako su Pejčinović i preostala petorica klerika iz grupe prije osnivanja zaklade 1781. upisali humaniora, 1785. su već trebali završiti studij filozofije, što bi njihovo završavanje studija teologije pomjeralo u 1789. Međutim, kako je Novaković poslan kasnije, ali odmah nakon zavjetovanja (1782. ili 1783.) to bi značilo da je on jednako kao i Ilijić 1785. ili započinjao filozofiju ili već bio polaznik iste, pa bi prema tome studij teologije morao završavati 1790. Zbog čega se onda nisu vratili skupa? Kojim putem su se 1789. vratili ostali, ako je Ilijić zbog ratnih prilika morao odlagati svoj povratak skoro dvije godine po dovršetku studija?

Drugi razlog je upravo Pejčinovićev kratkotrajan boravak u Zagrebu ujesen 1786. Prema rasporedu klerika poslanih prije osnivanja zaklade kako ga je prenio Jelenić, Pejčinović je bio raspoređen na područje provincije sv. Ivana Kapistrana.[142] U trenutku dolaska u Zagreb mogao je biti minimalno polaznik prve godine studija teologije, ali nije sigurno da i jest bio. Naime, odlukom KUNV-a od 14. kolovoza 1783. ukinuta su sva redovnička učilišta[143], a to postavlja pitanje gdje je Pejčinović nakon toga studirao, jednako kao i Novaković koji je u tom trenutku već bio poslan u istu provinciju. Jedini zaključak koji se nameće je onaj da se to moglo događati u nekom od generalnih sjemeništa, ali ne u zagrebačkom. Iz tog se razloga pretpostavka o Pejčinovićevom proputovanju kroz Zagreb čini neuvjerljivom u slučaju kretanja u bilo kojem drugom smjeru osim izvan Monarhije, dakle prema Bosni ili Italiji.

Konačno, posljednji odgovor leži ponovno u Pálffyjevom pismu. Da su neki klerici već tada studirali u Pešti, sigurno bi aludirao na njih, baš kao što je njegova aluzija na franjevačke klerike potpuno jasna kada Okiću dijeli savjete kakav je poželjan profil budućih stipendista. Oni koje se kani poslati na školovanje, trebaju biti odrasliji mladići koji su završili minimalno humaniora i ne smiju imati položene redovničke zavjete.[144] Ove se upute mogu

Usp. NAZ NDS (OD) 845/1788.

Usp. bilj. 60.

Usp. Hoško, 2011: 281 bilj. 178.

(N)e pro futuro alii ejusmodi juvenes Clerici horsum mittendi suam in Bosnia professionem Religiosam emittant (…) universim autem id sattagant, ut, quantum fieri potest, deinceps juvenes adultiores et humanioribus studiis minimum imbuti, horsum submitti possint, cit. Jelenić, 1913: 58.

protumačiti i kao odustajanje od sedmorice klerika poslanih prije osnivanja stipendije (čemu bi potvrdu davao Pejčinovićevo skoro napuštanje Monarhije), odnosno kao prijekor Okiću radi najave slanja Ilijića, B. Botoš Okića i P. Kopića st. (te možda i Baltića), ili čak kao oboje. U svakom slučaju, trenutačno se nijedan pokušaj utvrđivanja identiteta prvih stipendista zaklade Josipa II. ne čini neoborivo dokazivim. Možda je riječ i o nepotrebnom poslu, jer je informaciju o sedam klerika Okić, kako je prikazano, dao u trenutku oduženog boravka izvan Bosne Srebrene. Svega 8 dana nakon što je KUNV 10. siječnja 1785. uputio više puta citirani dopis apostolskom vikaru Okiću, u Rim je izvješće poslao i papinski nuncij. Pozivajući se na tajnika apostolskog vikara Ivana Tometinovića kao na jednog od izvora informacija, u izvješću se navodi točna svota ukupnog iznosa zaklade, kao i godišnjeg iznosa *per capita* za 23 stipendista.[145] Drugim riječima, u samom je startu bilo jasno da su i apostolski vikar i njegovi habsburški zaštitnici imali dugoročne i dalekosežne planove. U takvim okolnostima manje je bitno na koju je točno sedmoricu kandidata ciljao Botoš Okić u odnosu na činjenicu da se on kao apostolski vikar spremao preuzeti potpunu kontrolu nad ovim procesom s bosanske strane.

U spomenutom izvještaju upućenom iz Beča u Rim govori se kako je Ivana Tometinovića na otkrivanje nekih detalja iz dogovora Josipa II. i Augustina Okića motivirala griža savjesti djelomično i zato što mu se postupanje apostolskog vikara doimalo proturimski usmjerenim. Nakon toga je nuncij i osobno pokušao Okića odvratiti od ove suradnje upozoravajući ga da će se tako obrazovani mladići pokazati neposlušnima.[146] Aukerov popis na kojem dominiraju nezavjetovani klerici svjedoči da nije uspio.

Uzroke želje Josipa II. i KUNV-a da zamijene franjevce u Bosni svjetovnim klerom ne treba posebno objašnjavati, jer su se uklapali u ukupnu jozefinističku politiku usmjerenu prema podvrgavanju Crkve državnoj kontroli.[147] Postupanje apostolskog vikara Okića je već od strane njegovih suvremenika povlačilo optužbe da je i on bio jozefinist, ali su one, kako je rečeno, ponešto pretjerane. Što je, dakle, motiviralo Okića da na neki način pokuša okrenuti

Usp. Džaja, 1971: 112-113.

Ibidem.

Za potpunije razumijevanje utjecaja kao i vremenskog trajanja crkvenog aspekta jozefinizma, značajni su radovi Emanuela Franje Hoška i to sa dvostrukog gledišta. Kao prvo, Hoško dokazuje da jozefinizam nije završio smrću Josipa II. i njegovim povlačenjem većine svojih ranijih odluka, nego razlikujući tri faze smješta njegov kraj u 1855. kada je konačno sklopljen konkordat između Habsburške Monarhije i Svete Stolice. Kao drugo, autor jozefinizam promatra u kontekstu ostalih sličnih strujanja onodobne Europe (galikanizam, febronijanizam, rišerizam i osobito jansenizam) predstavljajući na taj način dvije njegove bitne odrednice: obnovno katoličanstvo (*Reformkatholizismus*) i izgradnju državne Crkve kao svojevrsni cezaropapizam (*Staatskirchentum*), usp. Hoško, 2005: 55, 115-161, osobito 115-118. Odluke Josipa II. u širi europski kontekst smjestio je i Holzapfel, 2009: 249. (Riječ je o engleskom prijevodu djela izvorno objavljenog na njemačkom i latinskom jeziku 1909.).

leđa vlastitoj redovničkoj zajednici i provinciji? Odgovor treba potražiti u njegovoj službi apostolskog vikara. Još od 1735. kada je imenovanjem Mate Delivića titularnim bolinskim biskupom osnovan apostolski vikarijat u Bosni, trajao je neuobičajen odnos između dviju institucija (apostolskog vikarijata i Bosne Srebrene) u kojem nikako nisu mogla do kraja biti razriješena brojna preklapanja u ovlastima, među kojima je najspornije bilo ono oko nadležnosti nad župama.[148] Ukratko, pojedini među apostolskim vikarima nastojali su se čim više emancipirati u odnosu na svoju provinciju, ali za potpuno etabliranje biskupske vlasti nedostajao im je vlastiti kler, jer osim nešto malo glagoljaša, na prostoru apostolskog vikarijata svi su svećenici bili franjevci. Izgleda da je Augustin Okić upravo u zakladi Josipa vidio priliku stvaranja dijecezanskog, a ne redovničkog klera, što bi mu nakon očekivanog pripajanja Bosne Habsburškoj Monarhiji omogućilo ostvarivanje pune biskupske vlasti. Protiv takvog tumačenja njegovih postupaka govori već Pálffyjevo pismo, odnosno okolnost da je morao apostolskom vikaru ponoviti upute oko slanja stipendista koji neće biti zavjetovani franjevački klerici. Također, tradicija Bosne Srebrene mu uglavnom ne pripisuje djelovanje usmjereno protiv nje. KUNV je čak i nedvosmisleno Okiću postavio cilj stvaranja dijecezanskog svećenstva i ograničavanje pristupa mladićima u franjevački red, ali nema naznaka da je on ikada pokušao provesti ovo drugo.[149] Sve franjevačke kronike veoma slabo pokrivaju upravo ovo razdoblje, a njihovi naknadni nastavljači očigledno nisu nailazili na pisane tragove koje bi zatim unijeli. Međutim, neki se odrazi, vjerojatno sačuvani usmenom tradicijom, mogu naći u kasnijoj literaturi. Ravno stotinu godina nakon što je Okić postao apostolskim vikarom i vršio pregovore s Josipom II., Martin Nedić bilježi sljedeće: *Okić razloži dakle cesaru u dopisu svomu potreboću države bosanske glede redovnika, i cesar opet saobći biskupu svoju odluku glede Bosne, naime da ju želi otet od Turaka. Godine 1784. dade cesar iz zaklade komisarijske za odgojenje redovnika bosanskih u Zagrebu, glavnicu od 107.700 for., ovoj svoti dodao je dobrohotno grof Niczki 12.000. Dobivši starješine ovu pomoć poslaše u prekosavske države dvanaest mladića, koji su odstojali godinu kušanja*

Probleme u odnosima između franjevaca i apostolskih vikara usp. Vrdoljak, 1961: 114-142 i Džaja, 1971: 104-109 i 120-122. Oni će kasnije kulminirati u događajima poznatim kao Barišićeva afera.

Međutim, osim od Pálffyja, Okić je dobio i upute od KUNV-a i to kudikamo konkretnijeg sadržaja: *Illustritati Vestrae ex an. officiosa requisitione significo, ut eam pro futuro inire velit rationem, quo ad clerum sibi subjectum deinceps quantum fieri possibile adultiores assumantur, juvenes vero tenerioris aetatis, quibus alioquin exigua rerum discernendarum vis inest, ad eliciendum in tenella aetate Professionem Religiosam non admittantur*, cit. Jelenić, 1915: 363 bilj. 3. Nije naveden datum ovog dopisa, a Jelenić ga smješta paralelno s Pálffyjevim. Također, nemoguće je utvrditi je li ovaj nalog ikada dospio u Okićeve ruke. Napokon, uputa o nepripuštanju kandidata zavjetovanju se može tumačiti u smislu toga da je KUNV želio pomaknuti dobnu granicu sa 16 na 24 godine, kako je to bio odredio Josip II. Okić je isti tekst mogao i shvatiti kao provjeru postupa li se u Bosni u skladu s propisima franjevačkog Reda. Kako je to bio slučaj, ovo je pitanje mogao staviti *ad acta*.

(annum novitiatus) a nisu još učinili svečanih zavjeta reda (vota solemnia ordinis); od ovih dvanaest mladića samo su ostala dvojica u redu: Petar Kordić i Pavo Alović, a ona druga desetorica odbaciše svitu redovničku, te njeki postaše častnici u vojsci a njeki svjetski svećenici.[150] Tri godine kasnije Mijo Vjenceslav Batinić opisuje kako je Okić umro: *ostavivši svoj spomen u rečenoj zakladi, kojom se medjutim za njegovo doba ne okoristiše bosanski franjevci, pošto je odmah s početka dvanaest klerika u Zagrebu smještenih prešlo u svietovno stanje i nigda se više ne vratilo u domovinu*.[151] Promotre li se oba upisa, u oči najprije upada razlika: prema Nediću dvojica članova ove grupe su na kraju (p)ostali franjevcima, dok su prema Batiniću svi napustili red. U pravu je Nedić. Naime, Petar Kordić i Pavao Alović se nalaze na Aukerovom popisu kao Juro Kordić i Ivan Alović.[152] Nadalje, taj popis sadrži 11 imena koja uza se nemaju odrednicu *fra* ili *p*. Stvar je u tome što je posljednji u grupi sekularnih klerika, Luka Marijanović u Zagreb došao tek u lipnju 1792.[153] Nediću i Batiniću je zajedničko predstavljanje ove grupe klerika kao svojevrsnih franjevačkih renegata. Pri tome je prvi ponešto precizniji pa govori kako su spomenuti odslušali novicijat, ali nisu položili zavjete. Nedić pri tome iz nepoznatih razloga čini pogrešku. Ulazak u novicijat (odnosno oblačenje habita) bilježio se zasebno u odnosu na zavjetovanje, a također su se od 1783. morali bilježiti i podaci o glasovanjima (obično njih 3) kojima se odlučivalo o (ne)pripuštanju kandidata zavjetovanju.[154] Sve da je Okić u skladu s dobivenim uputama KUNV-a i spriječio njihovo polaganje zavjeta, nema razloga zbog kojeg bi neubilježenim ostalo njihovo stupanje u novicijat, osobito ne u svim slučajevima. Nadalje, kako je rečeno prva veća grupa ovih klerika je došla u rujnu 1787. Primijeni li se na njih trajanje novicijata od godinu dana to bi značilo da su u njega stupili najkasnije početkom ljeta 1786. jer treba uzeti u obzir i trajanje putovanja u Zagreb osobito zbog boravka u karanteni. Knjiga novaka fojničkog samostana za tu godinu bilježi oblačenje ukupno četvorice novaka, od kojih se nijedan ne nalazi u grupi

Cit. Nedić, 2011: 88-89. Riječ je o pretisku djela originalno tiskanog 1884.

Cit. Batinić, 1887: sv. III, 169. U tradiciji Bosne Srebrene zabilježena je i veća brojka. Usp. AFSKS Klevetajući i sablažnjujući spisi, Kut. 1., Svež. 3 gdje se u jednom anonimnom pismu od 21. kolovoza 1841. upućenom iz Fojnice zagrebačkom biskupu Jurju Hauliku navodi sljedeći opis: *Quemadmodum certissimo experimento edoceor dum tempore (...) Josephi II. in Austriacas Provincias 14 nostrates improfessi pro studiis missi, solum duo reversi, bene notus Zagrabiae Illustritati Vestrae Petrus Kordich, et alter Paulus Allovich professionem religiosam emiserunt (...). alii vero 12 quidam Martem secuti, quidam bene sibi visa officia amplexati, nonnulli statui Ecclesiastico saeculari extra Patriam semet addixerunt, quidam item minus contenti praesenti vitae conditione, ipso Deo vindice in barathrum desperationis acti misere vitam terminarunt, atque ita pia expectatione suam fefellerunt Provinciam*.

Usp. NAZ NDS (OD) 845/1788.

Usp. NAZ NDS (OD) 993/1792. Int.

Ta odluka je upisana u knjizi oblačenja novaka kreševskog samostana, usp. Jolić, 2009: 40.

sekularnih klerika.[155] Napokon, dvojica kasnijih franjevaca najprije su u Kreševu 27. studenog 1798. stupili u novicijat i potom godinu dana kasnije položili zavjete, sve u skladu s redovitom procedurom.[156] Njihova pripadnost kreševskom distriktu koji, ako je suditi prema knjizi oblačenja 1786. nije imao kandidate za novicijat, možda bi otvarala prostor za teoriju prema kojoj je Okić, nakon što je dobio upute od Pálffyja pokušao naći način kako da ih slijedi, te je prikupio kandidate makar u Kreševu gdje je stolovao. Kako ostali članovi ove grupe nikada nisu postali franjevcima, to je do njihovih osobnih podataka gotovo nemoguće doći. Tek su u rijetkim prilikama tijekom svog boravka u Zagrebu sami o sebi pružili po koju informaciju na osnovi koje je potom moguće utvrditi nešto o njihovoj dobi ili porijeklu. Pavao Botoš Okić je bio nećak apostolskog vikara, pa je opravdano pretpostaviti da je i on bio iz Kojsine ili Kreševa.[157] Ondje je bio rođen i Anto Nikolić.[158] Sudeći prema prezimenu, od tamo je mogao biti i Pavao Nikolić, jer je izgleda u promatranom razdoblju to prezime bilo vrlo često u Kreševu.[159] Sličnim nagađanjima i Josip Tomić Sekularac bi kao i njegov znamenitiji prezimenjak Haždija mogao biti iz Kreševa.[160] Napokon, Josipu Vasiljeviću (ili Vasilju) bi se moglo pripisati porijeklo iz Hercegovine, što bi ga također činilo pripadnikom kreševskog distrikta.

Sve kad bi izrečene pretpostavke i bile točne, to opet ne bi cijelu grupu smještalo u krug kreševskog samostana i pružalo mogućnost da su razdoblje predviđeno za novicijat proveli ondje, ali da je to ostalo nezabilježeno u knjizi oblačenja. O Stjepanu Vidoviću, Luki Marijanoviću i Filipu Zubčeviću nisu sačuvani nikakvi biografski podaci, a prezimena ne otvaraju prostor ni za grubo nagađanje kako kod P. Nikolića i Vasiljevića. Toma Pravdić i Josip Zečević, preostala dvojica sekularnih klerika, su neosporno pripadali fojničkom distriktu. Pravdić prilikom jedne molbe navodi da je rođen u Livnu.[161] Zečevićev slučaj je kudikamo zanimljiviji. Prema knjizi klerika fojničkog samostana neki Josip Zečević iz Dobretića obukao je habit 14. siječnja 1784. i dobio redovničko ime fra Jakov. Iduće godine

---

Ibidem, 83-84. Sva četvorica su godinu dana kasnije položili zavjete. U preostala dva samostana te godine nije bilo oblačenja novaka.

Ibidem, 45-46.

Ovu informaciju o srodstvu daje sam apostolski vikar u jednom osobnom pismu upućenom Vrhovcu 1793., usp. NAZ NDS (OD) 640/1793. I treći Botoš Okić, Bono bio je rodom iz Kreševa. Je li bio u kakvom srodstvu s preostalom dvojicom, nije poznato.

Usp. NAZ NDS (OD) 824/1797. Riječ je o njegovoj molbi kojom je tražio dopuštenje od Duhovnog stola da prijeđe među bogoslove zagrebačke biskupije.

Od klerika koji su se školovali sredstvima ove zaklade, još njih petorica se redovito, a jedan povremeno javljaju pod tim prezimenom (riječ je o Pavlu Mareševiću). Petorica (Mato, Mijo, Augustin i Martin, te Pavao Marešević) su rođeni u Kreševu ili neposrednoj okolici, a samo je Grgo Nikolić bio rodom iz Fojnice.

Odande je bio i treći Josip Tomić krsnog imena Nikola.

Usp. NAZ NDS (OD) 656/1789. Potpisuje se kao *Pravdich a Livno*.

je s još nekoliko novaka kažnjen izbacivanjem iz samostana, te ne postoje podaci o njegovom zavjetovanju.[162] Da je riječ o jednoj te istoj osobi potvrđuje i analiza dokumenata u Zagrebu koji ga često nazivaju prezimenom Dobretić ili variraju između rođenog prezimena i onog dobivenog po lokalitetu.[163] Očigledno je nakon izbacivanja iz samostana našao načina da se ponovno nađe među svećeničkim kandidatima što predstavlja problem utvrđivanja kako je Okić prikupio ovu grupu klerika.

Pálffy mu je postavio kriterije relativno zrelije dobi, završenih humaniorâ i neimanja položenih redovničkih zavjeta. Upravo Zečevićev primjer potvrđuje da su svi ispunjavali ovaj posljednji uvjet.[164] Onima kojima se može utvrditi mjesto (odnosno župa) rođenja, može se odrediti i (makar približna) godina rođenja. Od njih petorice najstariji je bio Pravdić rođen 1763. Za njim je slijedio Kordić (1765.), pa Zečević (1769.), Alović (1768./1770.)[165] i konačno Anto Nikolić (1775.). Raspon godina je, kako je vidljivo, prilično velik ponajprije zbog A. Nikolića, čija bi se dob mogla dovesti u pitanje obzirom da bi to značilo da je u Zagreb došao sa svega 12 godina po čemu bi bio uvjerljivo najmlađi od svih klerika koji su obrađeni u ovom tekstu. Također, takvom se dobi ni na koji način ne bi uklapao u Pálffyjeve instrukcije, osim po pitanju redovničkih zavjeta koje ionako ne bi mogao polagati prije navršenih 16 godina života. Nikolićevi podaci o dobi nalaze se u njegovoj svjedodžbi, jedinom izvoru o tome i nitko ih nije dovodio u pitanje.[166] No, vjerojatno je predstavljao iznimku, odnosno datume rođenja ostalih sekularnih klerika treba staviti u period 60-ih godina st.[167] Izgleda da apostolski vikar ovom pitanju dobi nije ni posvetio nekakvu značajniju pažnju. Naime, usporede li se godine rođenja sekularnih klerika s onima franjevačkih koji se spominju ranije u tekstu, ne vidi se nikakva značajnija razlika.[168]

Usp. Jolić, 2009: 83 gdje se nalaze podaci o oblačenju, dvama glasovanjima i odluci o kazni koja je donesena siječnja 1785., dakle na dan kada su trebali polagati zavjete. Razlog su bila učestala bježanja iz samostana.

U tom kontekstu često se bilježe obje varijante. Primjerice u rješavanju jedne njegove molbe naveden je kao *Dobretich aliter Zechevich* usp. NAZ NDS (OD) 615/1791. Int.

Eventualna teorija prema kojoj je Okić možda imao udjela u nepripuštanju polaganju zavjeta Zečevića i ostale trojice novaka u Fojnici pada u vodu upravo zbog toga je ostatak grupe u potpunosti napustio svećenički poziv.

Prema knjizi oblačenja, Alović je rođen 17. kolovoza 1770., ali prema podacima iz nekrologa moglo bi se raditi i o 1768.

Svjedodžba se s nizom drugih spisa čuva u NAZ NDS (OD) 824/1797.

Možda je upravo tako mlada dob razlog zbog kojega Okić u pismu Vrhovcu kojim dozvoljava prelazak Nikolića u svećenstvo zagrebačke dijeceze ističe da je od tog klerika imao velika očekivanja, usp. NAZ NDS (OD) 822/1799.

U obzir se uzimaju klerici koji su školovani sredstvima zaklade: Franjo Dobretić (1764.), B. Botoš Okić (1766.), Paškal Kopić st. (1766.), Nikola Ilijić (1767.) i Blaž Kulašević (1768.), dok dob Filipa Baltića nije bila unesena u knjige oblačenja. Što se tiče one grupe poslane prije osnivanja zaklade, njihove godine rođenja nisu poznate, osim kod Miletića (1763.). Ista se godina pretpostavlja i za Pejčinovića.

Zasad sve ukazuje da Okić 1785. nije našao grupu mladića pogodnu za slanje u Zagreb. Izbor kandidata je u što većoj mjeri morao provesti sam, a tijekom te godine za to nije imao mnogo prilike. S jedne strane obavljao je svoju prvu apostolsku vizitaciju, a s druge pomagao je Božiću pri njegovom obavještajnom zadatku što je između ostalog za sobom povlačilo i ilegalno prelaženje granice.[169] Ovo putovanje treba uzeti u obzir zbog pitanja brzine komunikacije. Za dopise KUNV-a od 10. siječnja i grofa Pálffyja od 3. svibnja 1785. adresirane na apostolskog vikara nije moguće utvrditi kada ih je ovaj dobio. Kao i mnogo toga u onovremenoj Bosni i poštanska služba je bila zaostala u odnosu na europske zemlje. Postojala je „njemačka (austrijska) pošta“ kojom se obavljao velik dio prometa prema Zapadu, ali je ona u ovo doba prvenstveno bila usmjerena linijom Carigrad-Beč i glavnom svrhom joj je bio prijenos dragocjenosti. Franjevci su imali svoju internu mrežu kurira (sahija) koji su prenosili pošiljke između samostanâ i župâ. U kontaktima s inozemstvom koristili su se bosanskim trgovcima i njihovim karavanama koje su putovale onamo, te, dakako, svojim članovima koji bi nekim poslom išli izvan Bosne.[170] Sve to upućuje da je makar Pálffyjeva obavijest do apostolskog vikara stigla kasnije nego obično te da možda nije ni imao vremena odmah postupiti u skladu s njezinim zahtjevima.

Pokazano je da uz iznimku Zečevića, nijedan od sekularnih klerika, suprotno Nedićevim i Batinićevim navodima, nije pohađao novicijat, što ne znači da su im jedini dodiri s franjevcima bila bogoslužja i dijeljenje sakramenata. Ukoliko je Okić želio provesti Pálffyjevu instrukciju da stipendisti moraju imati završeno minimalno humaniora, morao je posegnuti za mladićima koji su obrazovanje stjecali kod svojih franjevačkih župnika ili u samostanskim školama.[171] Treba pri tom ponovno naglasiti da se u slučaju dječaka koji nisu

---

To se dogodilo 25. kolovoza 1785. kada su Božić i Okić kod Doline kraj Bosanske Gradiške potajno prešli Savu i s druge se strane sreli s Božićevim nadređenima pukovnikom Petrom Gvozdanovićem i kapetanom Schmittom (nažalost, Božić ne navodi njegovo ime), usp. Kreševljaković i dr., 1957: 16. U svom izvještaju Božić tom prilikom o Okiću ne govori ništa drugo osim da je s njim prešao granicu, a potom su zajedno (Božić koristi zamjenice *wir* i *uns*) podnijeli izvještaj, odnosno dobili neke nove upute. Ovo otvara dvije mogućnosti: ili je Okić i na svoju ruku skupljao potrebne informacije ili je njegov prelazak Save predstavljao neku vrst potvrde da lojalno surađuje s habsburškom obavještajnom službom. Naime, ma kako Božićeve bilješke u kojima daje pregled svog itinerara bile kratke, one ipak otkrivaju da je usprkos Okićevoj pomoći, svoj identitet i zadatak morao skrivati i pred mnogim franjevcima. Tako je primjerice tijekom boravka u samostanu u Kreševu morao pomagati u kuhinji i štali dok je u Fojnici obavljao dužnost ranarnika. Također, redovito ističe franjevce koji su mu bili voljni pomoći (npr. Josip Tomić Hadžija ili fra Marko – vjerojatno Marko Šimić), odnosno one pred kojima se morao pritajiti (neimenovani franjevac u Tuzli). Sve to sugerira da međusobno povjerenje nije bilo neupitno.

O načinima poštanskog prometovanja piše Džaja, 1971: 58-60. Autor osim toga navodi da se Bosna Srebrena u službenim kontaktima s Habsburškom Monarhijom koristila „njemačkom poštom“. Međutim, pitanje je koliko je to bio slučaj u vrijeme Botoša Okića. Kasnije su upravo klerici prilikom odlaska na školovanje često prenosili privatnu korespondenciju.

Usp. Džaja, 1971: 167.

imali nakanu stupiti u klerički stalež, obično radilo o pukom opismenjavanju, koje sigurno ne bi zadovoljilo kriterije u Habsburškoj Monarhiji. Stoga nije isključeno da su poneki od sekularnih klerika boravili u samostanima pripremajući se za stupanje u novicijat, koje se potom nije ostvarilo. To bi osobito bilo uvjerljivo za Pravdića rođenog u Livnu ili Kordića koji je bio iz Brotnja. Tek je možda poneki od rođenih Kreševljaka zbog blizine samostana ondje samo pohađao nastavu, ali ne i stanovao. Sve to ne pruža konačan odgovor na pitanje kako i po kojem kriteriju su bili izabrani ovi mladići. Datumi u Aukerovom izvješću sugeriraju da su prvi stipendisti pristigli u Zagreb bili zavjetovani franjevci Paškal Kopić st. i Bono Botoš Okić. Pitanje tko ih je i kada poslao, te kome je javljeno za njihov dolazak, zasad ostaje bez odgovora. Mada bi se, obzirom da je bila riječ o kršenju Pálffyjevih uputa, moglo tvrditi da su navedeni poslani inicijativom Bosne Srebrene to izgleda nije bio slučaj. Tijekom lipnja i srpnja 1786. na adresu Propagande stigla su pisma dvojice bosanskih franjevaca kojima su optuživali Okića zbog njegovih nastojanja da klerike iz Italije premjesti u Peštu.[172] Optužbe koje je iznosio Franjo Vučević treba promatrati u kontekstu prve afere Grge Ilijića Varešanina koja je trajala 1784.-1786.[173] Suštinski, radilo se o sukobu između dvije grupe bosanskih franjevaca za prevlast. Jednu su, prema Džaji, činili sljedbenici Bone Benića st., tadašnjeg neospornog autoriteta unutar Bosne Srebrene koji je i umro u trenutku kada se tijek ove afere veoma zaoštrio. Njezinim istaknutim predstavnicima bili su Stjepan Trogrančić, Ivan Skočibušić st., Ivan Mirčeta, Franjo Vučević i Petar Alović. Njima nasuprot nalazili su se Grgo Ilijić Varešanin, Augustin Botoš Okić, Josip Tomić Hadžija i Petar Marijanović st. Prvu bi se grupu moglo okarakterizirati kao svojevrsnu konzervativnu struju koja je odlučno istupala protiv Ilijićevih pokušaja da unese neke novine u načine upravljanja i djelovanja provincije. Drugu se ne može predstaviti kao međusobno povezanu skupinu s identičnim ciljevima. Ilijić i Botoš Okić su vršeći svoje službe nastojali u što većoj mjeri organizirati djelovanje Crkve u Bosni na način na koji je to bio slučaj na Zapadu, raskidajući s brojnim osobitostima koje su u međuvremenu postale svojevrstan vid tradicije. Afera je uplela i međunarodne faktore pa je tako prefekt Propagande kardinal Stjepan Borgia podupirao Trogrančića, dok je habsburški Dvor preko svog diplomata u Rimu, kardinala Franje Herzana von Harrasa u zaštitu uzimao Ilijića. Povod sukobu bila je Ilijićeva odluka da se u skladu s napucima generalne uprave Reda dokine s tradicijom sudjelovanja bivših provincijala u upravnim tijelima provincije. Pravnu pobjedu u sporu je odnio Ilijić, ali je Trogrančić kao

Ibidem, 142 bilj. 207.
Opsežan i detaljan opis, *ibidem*, 193-206.

vizitator uspio provesti nove izbore na način da je Skočibušić st. izabran za novog provincijala, Vučević za tajnika provincije, a njihovi pristaše su imali većinu i u definitoriju. U cijeloj aferi apostolski je vikar uzeo dosta učešća uglavnom šaljući pisma u kojima je branio Ilijićeve postupke, ali je pri tom upravo on sam bio vrlo čestom metom optužbi protivničkog tabora kao glavni uzrok svih nevolja, pri čemu se jako apostrofiralo njegove veze s habsburškim Dvorom.[174] U takvim okvirima pokušaj prebacivanja klerika iz Italije u Peštu bio je neuspješan, što samo dodatno ističe sve poteškoće, nejasnoće i brojna razmimoilaženja koja će pratiti proces stipendiranja bosanskih klerika u njegovim prvim desetljećima. Treba ovdje napomenuti da je jedna od optužbi upućena na Ilijićev račun bila vezana uz otpuštanje četvorice klerika iz fojničkog i dvojice iz sutješkog novicijata u siječnju 1785.[175] Vrlo vjerojatno se upravo zbog ove afere nije ni ostvarilo slanje klerika u studenom 1785., a moguće je da su spomenuti događaji odlučujuće utjecali na Okića da postupi u skladu s Pálffyjevim uputama.

Apostolski vikar je nastojao što bolje pripremiti slanje sekularnih klerika. U tu svrhu je kolovoza 1786. u Zagreb poslao svog tajnika Franju Miloševića da osobno izvidi situaciju ondje, ali i da se raspita kod nadležnih kako se ubuduće treba postupati u cijelom procesu.[176] Jezična analiza Okićevog teksta ukazuje na dvije zanimljivosti. Prva je ponovno izostavljanje pridjeva *religiosus* prilikom korištenja sintagme *nostro Bosniensi clero,* a druga je fraza *quomodo et qualiter in posterum hoc in negotio nos nosmetipsos regere, ac dirigere debeamus*.[177] U prvom slučaju riječ je o ponavljanju aluzija izrečenih u dopisu KUNV-a od siječnja 1785. o školovanju klerika ne nužno za redovničko svećenstvo, koje su onda eksplicitno izrečene u Pálffyjevoj uputi o slanju mladića koji nisu položili redovničke zavjete. Drugi slučaj je ponešto dvosmisleniji. Naime, nejasno je odnosi li se zamjenica *nos nosmetipsos* samo na ličnost apostolskog vikara ili i na Provinciju. Kako je cijelo pismo sastavljeno u prvom licu množine, vjerojatnije je u pitanju ono prvo. Na neki način, potvrdu bi moglo dati i Aukerovo izvješće. Nakon što se u slučaju prve dvojica klerika pristiglih u

---

[174] U jednom od svojih posljednjih zapisa pred smrt ovu aluziju direktno iznosi i sam Benić st. u ljetopisu sutješkog samostana, usp. Benić, 2003: 328.

Ibidem, 199. Dvojica otpuštenih novaka iz sutješkog novicijata su zapravo pripadali fojničkom distriktu, ali su boravili u Kraljevoj Sutjesci radi epidemije kuge koja je Fojnicu zahvatila u većoj mjeri nego li preostala dva samostana. Među novacima otpuštenim u Fojnici (koja je u novicijat stupila nešto kasnije, kada je kuga već bila jenjavala) nalazio se i Josip Zečević. Trogrančić kao autor ovih optužbi navodi da su dvojica od otpuštene šestorice novaka molili da ih se ponovno primi u novicijat. Jedan je vjerojatno bio Zečević, ali imena ostalih otpuštenih novaka ne poklapaju se ni s jednim drugim sekularnim klerikom, ali ni novacima koji su primljeni u novicijat nakon izbora novog provincijala.

Usp. Jelenić, 1913: 58-59.

Ibidem.

Zagreb radilo o zavjetovanim franjevcima onamo su nakon ove intervencije počeli stizati sekularni klerici.[178]

Iz svega se nameće idući zaključak. Josip II. i KUNV, uvjereni u povoljan ishod predstojećeg rata, odlučili su u što većoj mjeri pridobiti lokalno bosanskohercegovačko stanovništvo na svoju stranu, jamčeći im sigurnost i slobodu vjeroispovijesti.[179] U slučaju tamošnjih katolika lojalnost habsburškom Dvoru i spremnost na suradnju je bila neupitna (usprkos, dakako, stalno prisutnom strahu od osmanlijskih revindikacija) i osim praktičnih usluga u vidu pomoći pri obavještajnim zadacima, habsburška politika je mogla ciljati i na buduće uređenje crkvenih prilika na područjima koja se nadala steći. Rješenja koja su se nametala bila su u skladu s trendovima razmahalog jozefinizma s priličnim restrikcijama po redovničke zajednice u cjelini, pa tako i franjevce. S druge strane, Augustin Botoš Okić je postavši apostolskim vikarom uz snažnu podršku Beča bio spreman učiniti tražene usluge, dobivši zauzvrat rješenje akutnog problema Crkve u Bosni, odnosno pitanja školovanja njezinih budućih svećenika. Ovdje je došlo do sretnog podudaranja već postojećih nastojanja Bosne Srebrene upućenih prema habsburškom Dvoru i osobnog interesa samog Okića za ovo pitanje oličenog u dvjema točkama njegovih *Regolamenta*. Potraga za stipendistima je ispala nešto teži zadatak nego li se to činilo. Okićev dugotrajan izostanak izvan Bosne, sukobi unutar Bosne Srebrene, zatvaranje generalnog sjemeništa u Zagrebu, ali i jasno postavljeni kriteriji od strane grofa Pálffyja oko budućeg profila stipendista očito su onemogućili planirano slanje grupe klerika već u studenom 1785.[180] Okić je potom pokazao nastojanja u smjeru prebacivanja klerika iz Italije u Monarhiju, što je naišlo na otpor bosanskih franjevaca. U tom cijelom kolopletu događanja došlo je do slanja maksimalno četvorice franjevačkih klerika u Zagreb i Peštu (Paškal Kopić st., Bono Botoš Okić, Nikola Ilijić i moguće Filip Baltić), nakon čega je apostolski vikar pokušao udovoljiti Pálffyjevim instrukcijama te je tijekom 1787. u Zagreb stiglo 10 svećeničkih kandidata iz Bosne, koji nisu imali položene redovničke zavjete, a u veljači 1788. pridružit će im se još jedan takav stipendist. Pri tom se vjerojatno radilo o kandidatima za franjevački novicijat koji je jedan od njih i bio pohađao. Obzirom na stanje raspoloživih izvora, zasada još nije moguće dati preciznu rekonstrukciju na koji je način i kada apostolski vikar prikupio spomenute klerike i kakva je bila onodobna reakcija Bosne Srebrene. Međutim: *(d)ne 9. veljače* (1788. op. R. B.) *Jozip II. car austrianski,*

Usp. NAZ NDS (OD) 845/1788.

O diplomatskim pripremama Habsburške Monarhije usmjerenim prema stanovništvu Bosne *v*. Džaja, 1971: 86, osobito bilj. 241.

Dakako, ostaje mogućnost da su ujesen 1785. na školovanje bili upućeni Nikola Ilijić i Filip Baltić.

navisti boj Turskoj koji, dok car Jozip živ biše, srietan za Austriu trajaše, ali kako Jozip umri, višom stranom nesretan.[181] Konačni habsburški neuspjeh u ovom ratu imat će presudan utjecaj na daljnji tijek stipendiranja bosanskih klerika. Neuspjeh u školovanju sekularnih klerika utjecao je na to da ovaj intrigantan pokušaj etabliranja redovite dijecezanske strukture ostane zanemaren u dosadašnjim istraživanjima ovog aspekta bosanske crkvene povijesti.

2.4. Tijek školovanja sekularnih klerika

Svi sekularni klerici svoje su školovanje proveli u Zagrebu, ali kao što je već rečeno, u konačnici su se od cijele ove grupe u Bosnu vratila samo njih dvojica koji su zatim u Kreševu stupili u franjevački red. Uspjeh ideje da se apostolskom vikaru u Bosni stvori svećenstvo podređeno isključivo njemu, u potpunosti je ovisio o ishodu predstojećeg rata između Habsburške Monarhije i Osmanlijskog Carstva. Da je Josip II. ostvario svoje planove, opravdano je pretpostaviti da bi omjer sekularnih i franjevačkih klerika primjetan u Aukerovom izvješću (11:3 u korist sekularaca) trajno ostao u sličnim okvirima. Međutim, kako je Svištovskim mirom 1791. u suštini zadržan *status quo*, te nakon što su Josipovi nasljednici umnogome olabavili mnoge njegove mjere, ova ideja je vrlo brzo potisnuta u zaborav.

Tome su uvelike kumovale brojne poteškoće koje su počele izbijati po dolasku klerika u Zagreb, a koje su bacale mrlju na stipendiste iz Bosne stvarajući kod zagrebačkih franjevaca nepovjerenje i predrasude koje nije uvijek bilo lako nadvladati. Paradoksalno, uzrok većini tih poteškoća nalazio se upravo u neprilikama izazvanim ratom koje su jednako šibale franjevce provincije sv. Ladislava i njihove bosanske goste.

Prilikom pokušavanja utvrđivanja identiteta prvih stipendista iz Bosne, te datuma i okvira njihovog dolaska susreli smo se s problemom nedostatnosti izvora. O boravku sekularnih klerika u Zagrebu dostupna je količina izvora dovoljna da se mogu rekonstruirati glavne vremenske konture njihovog boravka, ali neki istraživački problemi ostaju bez potpuno zadovoljavajućeg odgovora. Naime, u najvećem broju riječ je o građi nastaloj u sklopu rješavanja različitih disciplinskih problema kojima je onda i posvećen najveći dio sadržaja. Podaci o razinama školovanja ili uspjehu klerika su sporadični, osobito u slučajevima onih koji su napuštali stipendiju. Na ovom mjestu ipak treba pokušati prikazati

---

Ā Ā Ā Ā Ā

it. Baltić, 2003: 101 (34). O Dubičkom ratu *v.* Skenderović, 2006: 127-140, osobito str. 130 gdje se nalazi kratka bibliografija radova o ovoj temi i ukazuje na njegovu razmjernu zanemarenost unutar hrvatske historiografije.

smjer i tijek školovanja, postupno opadanje njihovog broja i okolnosti u kojima je ova grupa doživjela svoj kraj, dok će se disciplinska pitanja detaljnije obraditi u zasebnom poglavlju.

Školovanje sekularnih klerika može se ugrubo podijeliti u dvije faze. Prva je razdoblje 1788.-1793. obilježeno ratnim zbivanjima i svojevrsnim izgnanstvom i samih zagrebačkih franjevaca čiji je samostan bio pretvoren u vojnu bolnicu, te razdoblje 1794.-1800. tijekom kojega u Monarhiju u sve većem broju počinju dolaziti franjevački klerici. U nastojanjima da se otvori prostor za primanje što većeg broja vlastitih mladića Bosna Srebrena vršila je svojevrstan pritisak na nadležne institucije da se preostalim sekularnim klericima dokine stipendija što se napokon i dogodilo.

Već prvo spominjanje bosanskih stipendista bilo je vezano uz materijalna pitanja. KUNV je 31. kolovoza 1787. u odgovoru na molbu tadašnjeg zagrebačkog gvardijana Anastazija Kisfaludyja da se zagrebačkom samostanu nadoknade troškovi uzdržavanja bosanskih klerika, tražio točne podatke o njihovom broju, datumu dolaska i precizan izračun utrošenih sredstava.[182] Kako je iduće godine novi gvardijan Auker u više puta citiranom izvješću obračunao troškove za razdoblje od 1786. do 31. srpnja 1788. to znači da ovo pitanje nije bilo u potpunosti riješeno. Nešto ranije iste godine, u lipnju 1788. KUNV je odobrio isplaćivanje iznosa od 373 ft. i 40 kr. što je iznos koji će u svom izračunu ponoviti i Auker dokazujući da to nije dostatna kompenzacija.[183] Duhovni stol Zagrebačke biskupije, koji je igrao ulogu posrednika u komunikaciji između KUNV-a i gvardijana potvrdio je primitak ovog izvješća i dozvolio njegovo slanje na KUNV. Pri tom je iznesena ironična ili ovisno iz kuta gledanja gruba opaska na račun gvardijana koji je upućen da pošalje izvješće u Budim *si voti sui compos fieri cupit, et fundamenta petitionis habere se credit*.[184]

Članovi Duhovnog stola su očito bili pomalo iritirani Aukerovom upornošću, međutim njegovo izvješće je jedan od najdragocjenijih sačuvanih izvora uopće vezanih uz ovu temu. Usprkos tome što će pitanje financiranja klerika predstavljati konstantu tijekom cijelog razdoblja djelovanja zaklade Josipa II., ovaj izračun je jedan od rijetkih takvih primjera, a sigurno najdetaljniji, u kojem je sačuvan precizan popis stavki na koje su odlazila sredstva. Na ovom mjestu dragocjen je zbog toga što predstavlja prvi poimenični popis bosanskih klerika s datiranjem njihovog dolaska.[185] Cijelo pitanje nadoknade financijskih izdataka

---

Usp. Jelenić, 1913: 62. Priređivač u regestu navodi da je riječ o troškovima za franjevačke klerike, međutim u latinskom tekstu se koristi termin *juvenes* bez ikakvih drugih odrednica osim geografskih (*bosnensis, ex Bosnia*).

Odluka KUNV-a o isplati navedene cifre nalazi se pod NAZ NDS (OD) 740/1788. Int.

Cit. NAZ NDS (OD) 845/1788.

Usporedba troškovnika s kronologijom pristizanja pojedinih klerika, naizgled ukazuje na određene pogreške. Naime, dolasci Tome Pravdića i Josipa Zečevića ubilježeni su početkom 1787., dok se među stavkama troškova

zagrebačkog samostana bilo je od posebne važnosti za njegove redovnike zbog toga što se pripremalo njihovo privremeno iseljavanje. Na sjednici KUNV-a 12. srpnja 1788. raspravljano je o zahtjevu vojne komande da se u franjevački samostan namjesti vojna bolnica[186] na koji je doneseno pozitivno rješenje.[187] Alternativni smještaj su zajedno sa zagrebačkim franjevcima trebali potražiti i njihovi bosanski gosti čiji je broj konačno narastao na 14. Prisilno iseljavanje i premještanje je za sobom povlačilo brojne poteškoće već i iz razloga što je kapucinski samostan bio manji. Stoga je jasno da je Aukerovo inzistiranje na sređivanju financiranja bosanskih klerika bilo posljedicom želje da barem jednom dijelu zajednice kojoj je bio na čelu sredi prilike.

Pri tome ga očigledno nisu vodili toliko obziri, koliko određene negativne emocije. Ubrzo nakon seobe Auker je 14. listopada 1788. poslao prvu pritužbu na vladanje bosanskih klerika.[188] U njemu je apostrofirano ime Franje Dobretića koji će se i kasnije često pojavljivati u ulozi glavnog krivca. Dobretić je bio franjevački klerik, a u Zagreb je pristigao 27. ožujka 1788. vraćajući se iz Italije gdje je usprkos tome što je proveo manje od dvije godine, već bio dobio svećenički red. Auker je iznosio optužbe prema kojima je Dobretić na prevaru otišao iz Rima, uopće nemajući namjeru odlaska u Bosnu, nego mu je u startu bio cilj da se dočepa stipendije i ostane u Zagrebu u čemu je i to uz pomoć samoga bana Franje Balasse u konačnici i uspio.[189] Premda neki navodi izgledaju pomalo preuveličani (npr. odakle je Dobretić mogao znati za stipendiju ili na koji je način i kako uspio stupiti u vezu s banom), na značaju im daje potpis Josipa Tomića Hadžije tadašnjeg generalnog vikara biskupa Okića koji se kako je opisano tada nalazio u anonimnom izbjeglištvu u Zagrebu. Da je nekakva veza između Dobretića i Balasse doista postojala svjedoči i banovo izravno obraćanje na Maksimilijana Vrhovca u kojem je tražio razjašnjavanje cijelog slučaja.[190] Narav tih disciplinskih problema bit će raspravljena na drugom mjestu. Ovdje treba napomenuti da je

---

za god. 1786. nalazi i nabavka odjeće za ova dva klerika. Vjerojatno je riječ o omašci prilikom prenošenja podataka, jer dio koji obuhvaća troškove za 1787. zauzima uvjerljivo najmanje prostora, premda je riječ o godini tijekom koje je stigao najveći dio klerika.

Usp. NAZ NDS (OD) 741/1788.

Usp. NAZ Katalog br. 77 (1788.) p. 18, regest koji glasi: *Capucini Zagrabienses e Conventu suo ad alia Monasteria disponendi, Franciscani vero in eorum locum transferendi ordinatur per Intimatum d.d. 12. Julii 1778.* (sic!) *praesentatum 19. Julii ejusdem. N. 3212/27580*. Franjevci su iz samostana morali otići 9. kolovoza 1788. Dozvola za povratak im je izdana u siječnju 1793., ali je vojska zgradu napustila tek 6. kolovoza 1793. usp. Cvekan, 1990: 69.

Ukupno 5 spisa koji su vezani uz ovaj slučaj čuva se pod NAZ NDS (OD) 1219/1788.

Usp. *ibidem* gdje se čuva Aukerovo pismo od 14. listopada 1788. i dozvola za putovanje koju je Franji Dobretiću izdao general Reda Paškal *a Varisio* 19. siječnja 1788. Franjo de Gyarmáth Balassa obavljao je dužnost hrvatskog bana 1785.-1790.

Usp. NAZ NDS (OD) 1325/1788. Balassa je zapravo proslijedio molbu koju su mu uputili Auker i Tomić Hadžija tražeći izbacivanje Dobretića i Blaža Kulaševića iz zagrebačkog samostana.

Dobretić već samim načinom svog dolaska pokazao veliku smionost i domišljatost te su ga i zagrebački gvardijan i njegov stariji bosanski subrat isticali kao glavnog začetnika svih problema sa stipendistima. Stoga je nesumnjivo upravo on stajao iza protutužbe bosanskih stipendista od 14. studenog iste godine u kojima su oni optužili zagrebačke franjevce da su ih pokrali, a koja je doprla i do bana, koji je ponovno zatražio istragu.[191] Zasad se ne može utvrditi tko je, kada i kako proveo tu istragu, ali je KUNV kao glavni arbitar donio odluku koja je u siječnju 1789. prezentirana Duhovnom stolu.[192] Trojici bosanskih klerika koji su proglašeni najodgovornijima za nedisciplinu određene su kazne i zaprijećeno je i strožim sankcijama ukoliko se ne poprave. Opomenu su dobili i zagrebački franjevci kojima je predbačeno da nisu u dovoljnoj mjeri posvećivali pažnju oko skrbi nad klericima. Stoga im je naložen izbor jednog pouzdanog redovnika koji bi nadgledao učenje i vladanje bosanskih klerika i o tome redovito slao izvješća zagrebačkom biskupu koji je trebao o svemu dalje izvještavati KUNV. Međutim, ni nakon toga nije došlo do smirivanja situacije. Već u veljači iste godine na adresu Duhovnog stola stigli su novi dopisi: tužba zagrebačkih franjevaca na bosanske klerike[193], njihova protutužba i izvještaj kanonika Franje Aleksija Sebastijanovića koji je 15. veljače obavio inspekciju u skladu s ranijom odlukom KUNV-a.[194] Rješenje problema potraženo je u udaljavanju trojice najproblematičnijih klerika iz samostana i njihovog premještanja u dom za nemoćne svećenike u Novoj Vesi.[195]

Trojica udaljenih klerika bili su Franjo Dobretić, Blaž Kulašević i Josip Zečević. Prva dvojica su bili već zavjetovani franjevci, obojica sa svećeničkim redom što možda objašnjava zbog čega im se nikada nije zaprijetilo izbacivanjem sa stipendije, iako se iz sadržaja navedenih spisa može zaključiti da su upravo njih dvojica (osobito Dobretić), prema sudu svih upletenih, bili glavnim vinovnicima navedenih događaja. Ovo su navodili čak i neki od bosanskih klerika. Izgleda da su se zagrebački franjevci posebno obrušili na Zečevića zbog njegove uloge u optužbama za krađu koje su iznijeli bosanski klerici (*v.* gore). Upravo se spomenuta trojica javljaju kao navodni oštećenici u ovom slučaju. Međutim, istraga koju je

---

[191] Usp. NAZ NDS (OD) 1372/1788. Tužba bosanskih klerika upućena Duhovnom stolu i NAZ NDS (OD) 1373/1788. Zahtjev bana za provođenjem istrage.

Usp. NAZ NDS (OD) 44/1789. Int.

Usp. NAZ NDS (OD) 334/1789.

Tužba klerika i Sebastijanovićev izvještaj se čuvaju pod NAZ NDS (OD) 360/1789.

Odluka je donesena 16. veljače nakon Sebastijanovićevog izvještaja. Trojica klerika su podnijeli žalbu i tražili da ih se vrati u samostan. Ona je rješavana 27. veljače. Pred četveročlanom komisijom kojom je osobno presjedao Vrhovac dvojica zagrebačkih franjevaca, samostanski vikar Benvenut Orlić i Krizant Pukanić su iznijeli svoje argumente, a trojica bosanskih klerika svoje. Žalba je odbačena i klerici su vraćeni u spomenuti dom odakle će idućih mjeseci poslati više novih molbi da ih se pomiluje. Spisi s ove sjednice čuvaju se pod NAZ
NDS (OD) 445/1789.

obavio kanonik Sebastijanović na osnovi svjedočenja nekolicine bosanskih stipendista je otkrila da je cijeli slučaj iskonstruirao Dobretić uz Kulaševićevu pomoć. Premda je Zečević u tome odigrao samo ulogu lažnog svjedoka, to mu očigledno nije bilo tako lako zaboravljeno. U detaljnom popisu ekscesa koje su izazivali bosanski klerici, a koji je 16. veljače dostavljen Vrhovcu navedeno je i ukratko opisano 12 slučajeva. Zečević se poimence javlja samo u jednom.[196]

U ovoj ukratko skiciranoj fazi prvih disciplinskih poteškoća upadljiv je izostanak bilo kakve distinkcije između sekularnih i franjevačkih klerika. Niti se oni međusobno, niti ih njihovi domaćini dijele u odvojene grupe. Dobretić i Kulašević su se neosporno nametnuli kao svojevrsni vođe cijele bosanske skupine, ali vidljivo je da nisu uvijek i u svemu uživali podršku svih svojih zemljaka. Usprkos tome, primjetan je porast animoziteta kod zagrebačkih franjevaca koji će u većoj ili manjoj mjeri otada predstavljati konstantu u njihovom odnosu prema bosanskim klericima. Njihovo primanje im je očigledno bilo nametnuto od strane KUNV-a što je vidljivo na osnovi datuma iz Pálffyjevog pisma Botoš Okiću (3. svibnja 1785.) u kojemu se govori o slanju klerika u zagrebački samostan kao gotovoj stvari, a što su tamošnji franjevci, prema Aukerovom izvješću, doznali tek 30. svibnja iste godine. Povrh svega, troškovi njihovog smještaja pokazali su se većima od iznosa njihovih stipendija, a nadležne institucije nisu pokazivale ažurnost u nadoknađivanju razlike. Premda popis nabavki koje donosi Auker pokazuje da se zagrebački samostan adekvatno brinuo za materijalno uzdržavanje klerika, kasnije odluke Duhovnog stola i KUNV-a ukazuju na počinjene propuste s odgojne strane. Nitko se u samostanu nije posebno bavio duhovnom formacijom ovih mladih osoba, a očigledno nije postojao ni dovoljno zadovoljavajući stupanj međusobne komunikacije. Ne treba smetnuti s uma ni subjektivno stanje bosanskih klerika koji su uslijed ratnih zbivanja ostali bez kontakta sa svojim obiteljima u Bosni i ikakvih vijesti o njima. Odjeci rata došli su i na prag zagrebačkih franjevaca utječući na njihovo udaljavanje iz vlastitog samostana i premještaj u drugu zgradu. U kombinaciji oprečnih mentaliteta, drugačijeg poimanja redovničke prakse i materijalnih poteškoća koje su počele pogađati i jedne i druge, izbijanje nesuglasica bilo je neizbježno. Svi pokušaji mirenja su u konačnici samo zaoštravali međusobne odnose. Stoga nije nimalo neobično što je vrlo skoro došlo do postupnog osipanja ove grupe.

Doduše, riječ je bila o pokušaju fizičkog obračuna u kojem su Zečević, Kulašević i Dobretić napali Paškala Kopića st. kojemu je pomogao Juro Kordić, pa nije došlo do težih posljedica, usp. NAZ NDS (OD) 334/1789. Dobretić je izgleda bio posebno agresivan jer se fizički obračunao s drugom dvojicom suučenika, a prijetio je još nekima.

Prilikom tužbe bosanskih klerika za krađu, među potpisnicima se nije nalazilo ime Tome Pravdića, vjerojatno najstarijeg u cjelokupnoj grupi. Još dok je Tomić Hadžija boravio u Zagrebu ovaj je klerik 9. listopada 1788. premješten u samostan sv. Leonarda (Kotari kraj Samobora) u Hrvatsko-primorskoj provinciji sv. Križa. Zapisnik sjednice Duhovnog stola kao razlog premještaja navodi zdravstvene poteškoće, međutim pismo Kajetana Aukera koje je supotpisao Tomić Hadžija navodi da se to dogodilo *partim propter continuam sinistram valetudinem, partim ob ingenii hebetudinem*.[197] Nije navedeno na osnovi čega su Pravdićeve intelektualne sposobnosti dovedene u sumnju. Njegov slučaj je po mnogočemu simptomatičan kao primjer nesnalaženja svih upletenih faktora na samom početku stipendiranja.

Aukerovo izvješće kao prvo spominjanje Pravdića nije konzistentno po pitanju njegove pripadnosti franjevačkim ili sekularnim klericima. Na to ukazuje već spomenuta nabavka odjeće.[198] U Pravdićevom slučaju ona sugerira da je bila riječ o franjevcu jer se navodi nabavka habita, kapuca i ogrtača.[199] Franjevcem ga naziva i regest u jednom od kataloga u Nadbiskuspkom arhivu u Zagrebu.[200] Posljednje navođenje kao franjevca predstavlja njegov vlastoručan potpis iz prosinca 1789. kada se prilikom kratkotrajnog ponovnog boravka u Zagrebu u jednom apelu na Vrhovca potpisao kao *Fra Thomas Pravdich*.[201] To da nije bio franjevac potvrđuje kako odsutnost njegovog imena iz knjiga oblačenja ijednog od triju bosanskih samostana, tako i spominjanja u ostalim dokumentima koji će biti navedeni kasnije u tekstu. Njegovo povremeno izjašnjavanje franjevcem možda je bilo nastojanje da si pred franjevcima drugih provincija poveća šanse za usvajanjem molbi (o čemu se gotovo redovito radilo) ili u njegovoj svijesti jednostavno nije postojala distinkcija između pojmova „fratar“ i „svećenik“, odnosno postojalo je njihovo potpuno poistovjećivanje.[202]

Kako molba o premještaju *in Germaniam* nije sačuvana, nismo obaviješteni o detaljima o čemu se zapravo radilo, no svojevrstan zazor koji je Pravdić pokazivao prema Zagrebu bit će primjetan i u nastavku prikaza njegovog slučaja. Najprije se u travnju 1789. javio Dobretiću – očito nesvjestan problema u kojima se ovaj nalazio – žaleći se kako

---

Oba spisa se čuvaju pod NAZ NDS (OD) 1219/1788.

Usp. bilj. 185.

Usp. NAZ NDS (OD) 845/1788. *Thomae Pravdich Habitum, Caputium, pallium antiqvum*.

Usp. NAZ Katalog br. 77 (1788.) p. 111. Regest glasi: *Pravdich Thomas Franciscanus instat pro sui in Germaniam translatione d.d. 24. 7bris 1788. praesent. 28. ejusdem*.

Usp. NAZ NDS (OD) 1912/1789.

Prva svjesna distinkcija samih sebe kao kandidata za svjetovno svećenstvo u odnosu na franjevce kao redovnike primjetna je u žalbi Filipa Zubčevića i Stjepana Vidovića upućenoj u veljači 1792. gdje oni sami upravo takav svoj status (*saeculares*) navode kao uzrok lošeg postupka zagrebačkih franjevaca prema njima, usp. NAZ NDS (OD) 283/1792. Ovaj slučaj ipak ostaje rijetkim takvim primjerom.

gvardijan samostana sv. Leonarda ne dobiva novce iz njegove stipendije za koje je zagrebački gvardijan Auker, koji je kao takav imao ovlasti da podiže navedena sredstva, tvrdio da nisu stizali. Pravdić je otvoreno izrazio sumnju u ove izjave i molio je Dobretića da njegovo pismo dostavi Vrhovcu. Dobretić je nekako uspio u tome i Duhovni stol je apelirao na Aukera da što prije riješi problem.[203] U kolovozu iste godine došlo je do njegovog napuštanja Kotara i otada ponovno boravi kod zagrebačkih franjevaca.[204] Očito nezadovoljan time 24. siječnja 1790. ponovno se obraća na Vrhovca i zbog zdravstvenih razloga traži novi premještaj, a Duhovni stol je kao novu lokaciju predložio Varaždin.[205] Auker i liječnik Josip Mihoković su ga u svojim izvješćima koje je Duhovni stol zatražio u veljači obojica optuživali da laže vezano uz navode o bolesti, ali je gvardijan podržao njegov premještaj navodeći kako Pravdićeva nazočnost samo štetno utječe na trud ostalih klerika koje neprestano ometa u učenju.[206] Osim Vrhovca i Aukera privolu je dala i uprava gimnazije koju je Pravdić polazio[207], ali varaždinski gvardijan Stanislav Viziak ga je odbio primiti izgovarajući se na neadekvatne uvjete koji su trenutačno vladali ondje.[208] Nakon toga je ostao stanovati u Zagrebu, ali u privatnom smještaju kako je vidljivo iz jednog izvješća o bosanskim klericima u kolovozu 1790.[209] Ne miruje, nego i dalje nastoji napustiti Zagreb pa se u svibnju 1791. ponovno obraća na Vrhovca tražeći dozvolu za prelazak u franjevački samostan u Novom Mestu. Duhovni stol koji je zapravo trebao proslijediti ovu molbu na KUNV zaključio je da se to ne može učiniti prije dobivanja pristanka tamošnjih franjevaca.[210] Nepoznato je kada je Pravdić pisao u Novo Mesto (niti kako je došao na ideju da prijeđe onamo), no ondašnji gvardijan Mauricije Pöhm mu je odgovorio 15. kolovoza 1791. pišući kako samostan ispunjava uvjete za njegov

---

Pravdićevo pismo i zaključak sjednice Duhovnog stola čuvaju se pod NAZ NDS (OD) 656/1789.

Usp. NAZ NDS (OD) 1300/1789. Riječ je o pismu gvardijana u Kotarima Proba Penkija u kojem javlja kako se Paškal Kopić st. pristaje vratiti u Zagreb, dok Pravdić navodi kako bi on radije želio otići nekamo drugamo. Nije poznato kada je i zašto Kopić st. došao u sv. Leonard, a povratak obojice klerika u Zagreb bio je vezan uz nove disciplinske probleme koje je izazvao Franjo Dobretić.

Usp. NAZ NDS (OD) 155/1790.

Usp. NAZ NDS (OD) 290/1790. Kako proizlazi iz Mihokovićevog izvještaja, Pravdić je tvrdio kako pljuje krv. Mihoković navodi da nikada nije imao takve indicije, a kada mu je predložio onodobne uobičajene medicinske postupke (smještanje u hladnu postelju i puštanje krvi) Pravdić ih je odlučno odbio. Jasno je da je klerik želio preplašiti svoje domaćine aluzijom na tuberkulozu, jer se obično oboljelog smjesta udaljavalo iz samostana obzirom na veliku mogućnost zaraze. Ova je bolest jedan od čestih uzroka smrti navođenih u nekrolozima, a podlegao joj je i nemali broj kasnijih stipendista. O tome će više riječi biti u poglavlju o povratku klerika u Bosnu.

Usp. NAZ NDS (OD) 309/1790.

Usp. NAZ NDS (OD) 358/1790.

Usp. NAZ NDS (OD) 839/1790.

Izvorno su se ova molba i rješenje Duhovnog stola čuvali pod sginaturom NAZ NDS (OD) 606/1791., ali su kasnije pridruženi pod NAZ NDS (OD) 23/1792. gdje se čuva još 8 različitih spisa vezanih uz ovaj slučaj.

smještaj, ali da su potrebne dozvola provincijala i vojnog zapovjedništva u Grazu.[211] Sudeći prema adresi, Pravdić se tada nalazio u Karlovcu očito iščekujući rješenje svoje molbe. Na zapovjedništvo se obratio 28. kolovoza u svrhu odobrenja prelaska, navodeći između ostalog još jednom i zdravstvene razloge.[212] Pöhm je ponovno pisao 9. listopada javljajući kako je iz Graza stiglo pozitivno mišljenje, te da jedino još ostaje riješiti pitanje stipendije što je Pravdić prema njegovim riječima mogao učiniti i nakon što dođe u Novo Mesto. Sve je, dakle, išlo po planu i 28. prosinca Pravdić je poslao kratku, ali srdačnu zahvalnicu Maksimilijanu Vrhovcu iz čijeg je teksta vidljivo da je zagrebački biskup preuzeo na sebe rješavanje prijenosa stipendije.[213] Skupivši sve potrebne materijale, Vrhovac se konačno 5. siječnja 1792. obratio na KUNV prikazujući Pravdićevu molbu i preporučujući da joj se iziđe u susret.[214]

U tim Pravdićevim molbama (Vrhovcu i vojnom zapovjedništvu u Grazu), kao i Pöhmovom odgovoru na njegovu zamolbu, konačno se nailazi na neke tragove o školovanju ovoga klerika. Oni su najdetaljnije razloženi u pismu upućenom Vrhovcu. Kao razloge svoje želje za premještajem Pravdić je navodio svoju visoku dob (28 godina), opsežnost programa kojim mora steći znanja koja mu neće biti potrebna u Bosni obzirom na tamošnje prilike, te konačno loše zdravstveno stanje. Neposredno pred zaključak iznosi zanimljivu misao kako je prvenstvena nakana vladara (ciljajući na pokojnog Josipa II.) bila formirati prikladne svećenike što se može postići i u samostanu, pa njegov premještaj neće biti u suprotnosti s osnovama na kojima bi trebala djelovati zaklada. Stoga je zahtijevao da ga se oslobodi pohađanja studija filozofije i uputi na pohađanje osnova moralne teologije.[215] Slično ponavlja i u molbi upućenoj u Graz, a sudeći prema Pöhmovom odgovoru to su bili naglasci i njegove molbe upućene u Novo Mesto. Pišući vojnom zapovjedništvu naveo je kako u Zagrebu već pet godina pohađa humaniora, očigledno ne razlikujući niže razrede (gramatiku) od viših (humaniora). Dakako, uzevši u obzir njegov boravak u Kotarima i učestala pobolijevanja – pri čemu je nebitno je li bio stvarno bolestan ili se pretvarao – redovito pohađanje školovanja ostaje krajnje upitnim. Ovo je očigledno upalo u oči i KUNV-u koji je 31. siječnja 1792. zatražio od Vrhovca da im javi kakav je točno bio Pravdićev školski put i posjeduje li on dovoljno znanje njemačkog jezika da bi mogao pratiti nastavu u Koruškoj (*in Carniolia*).

Ibidem.

Ibidem. Uz ovu molbu sačuvana je i liječnička potvrda od 25. svibnja 1791. kojom se potvrđuje da

Ibidem.

Ibidem.

(*N*)*ihil omnino detrimentum passuram Ecclesiam Bosnensem, si neglecto studio Philosophico, summa capita Moralium in praefato Monasterio condisceret*.

Vrhovac je odgovorio da Pravdić već pohađa prvu godinu studija filozofije, a da njemački zna nešto bolje od prosjeka, tako da ni s te strane neće biti problema.[216] Na osnovi svega KUNV je 24. travnja dozvolio premještaj Pravdića u Novo Mesto, kao i prebacivanje njegove stipendije.[217] On se tek početkom rujna ponovno obratio na Vrhovca još jednom molbom čiji je sadržaj zbunjujuć u usporedbi sa svim navedenim. Molba se ovoga puta ticala dozvole da nastavne praznike provede u Bosni. I ovaj je zahtjev pravdao zdravstvenim stanjem zbog kojega uopće nije mogao ni pohađati nastavu (*toto anno scholastico a studiis impeditus est*). Iznio je nadu da će mu boravak na rodnoj grudi pomoći i čvrsto je obećavao da će početkom studenog ponovno biti u Zagrebu gdje će nastaviti sa studijem.[218] Nije sačuvano mišljenje Duhovnog stola o ovoj molbi, kao ni odgovor koji je upućen Pravdiću. Njegovo ime se ovom prilikom posljednji put spominje u izvorima vezanim uz bosanske stipendiste, tako da je jasno da nije nastavio sa školovanjem. Moguće je iznijeti više verzija oko toga što se dogodilo, odnosno je li Pravdić bio izbačen ili je svojevoljno napustio Zagreb i stipendiju. U svakom slučaju ovo je vjerojatno bio kraj njegovog školovanja za svećenika, jer njegovo izostavljanje s popisa stipendista sugerira ne samo da se nije vratio u Zagreb, nego i to da nije prešao nikamo drugamo, pa tako ni u Novo Mesto. Usprkos navedenim otvorenim pitanjima, može se zaključiti da je Pravdić nakon ne baš uspješnog školovanja postao prvi klerik koji je trajno izgubio pravo na stipendiju. Međutim, nije bio prvi uopće. Prije njega to se dogodilo Josipu Zečeviću.

On se, kako je prikazano, od veljače 1789. zajedno s Dobretićem i Kulaševićem nalazio u domu u Novoj Vesi. Već 25. ožujka 1789. njih trojica su se obratili na Vrhovca ponavljajući da nisu krivi za sve što im se predbacuje.[219] Ova je molba ostala bez učinka, pa su u travnju ponovno pribjegli obraćanju na bana[220], ali i opet bezuspješno jer 29. lipnja još jednom pišu Duhovnom stolu, ovaj put tražeći da zagrebački gvardijan koji je i dalje raspolagao njihovim stipendijama plati ono što je na njih potrošeno tijekom razdoblja koje su proveli u domu.[221] Franjevački klerici su u takvoj situaciji bili u nešto povoljnijem položaju od Zečevića. Kao prvo, dobivali su nešto veću stipendiju[222], a kao drugo njihov redovnički zavjet nije dozvoljavao jednostrano donošenje odluka. Naime, KUNV je 27. svibnja 1789.

Usp. NAZ NDS (OD) 335/1792. Int. Dopis KUNV-a i Vrhovčev odgovor od 26. veljače 1792.
Usp. NAZ NDS (OD) 703/1792. Int.
Usp. NAZ NDS (OD) 1197/1792.
Usp. NAZ NDS (OD) 602/1789.
Usp. NAZ NDS (OD) 684/1789.
Usp. NAZ NDS (OD) 1132/1789.
Auker je u odgovoru na izneseno traženje bosanskih klerika (usp. prethodnu bilj.) iznio kako Dobretić i Kulašević uživaju stipendiju od 200 ft., a Zečević 150 ft. Usp. NAZ NDS (OD) 1205/1789.

odlučio premjestiti Dobretića i Kulaševića u neki drugi samostan, dok je Zečeviću određen prelazak u vojnu službu.[223] U srpnju iste godine Duhovnom stolu je u vezi s ovim pisalo i lokalno vojno zapovjedništvo interesirajući se oko njegovih sposobnosti.[224] Zečevićeva je vojna karijera završila i prije nego li je počela. Odmah 29. srpnja, nepunih mjesec dana nakon njegovog novačenja, KUNV ga je proglasio (odnosno potvrdio) nesposobnim za vojnu službu i otpustio ne vrativši mu kleričku stipendiju.[225] Odobrena mu je tek simbolična nadoknada za dane provedene u vojsci.[226] Zečević se pokušao vratiti u krug stipendista, ali mu to ispočetka nije polazilo za rukom.[227] Nakon toga njegovo ime na neko vrijeme nestaje iz izvora. Usprkos gubitku stipendije, ipak je uspio nastaviti sa školovanjem, te se u travnju 1791. ponovno osmjelio na pisanje molbe za povratkom stipendije. Njezin tekst je naslovljen na KUNV i otkriva kako se Zečević snalazio nakon što je 3. srpnja 1789. izgubio pravo na stipendiju.[228] Njegov opis svog boravka u vojsci pokazuje kako on nije bio svjestan da se nalazi na ocjeni svojih vojnih sposobnosti, nego je u tome gledao svojevrstan nastavak pritvora. Nakon što je konačno 26. rujna 1789. otpušten samoinicijativno se vratio na školovanje, ali nije uspio dobiti natrag i stipendiju. Ne navodi detaljno kako se i od čega uzdržavao, ali se može zaključiti da mu je veoma pomogao ravnatelj Petar Sermage (*superior director Scholarum Croatiae*) koji ga je i nagovorio da pokuša dobiti stipendiju natrag. Kao razloge spominje sljedeće: nikada mu nije objašnjeno zbog čega je ostao bez stipendije; usprkos svemu nastavio je sa školovanjem i nada se postići dobre rezultate; primjetan je pomak i u školskom uspjehu i u vladanju; zbog ratnih prilika ne može računati na pomoć iz Bosne; njegov napredak mogu potvrditi i drugi; ukoliko ne dobije stipendiju morat će prekinuti sa školovanjem. Pismenu potporu mu je dao Sermageov zamjenik Franjo Lehnan i preporučio je udovoljavanje Zečevićevoj molbi, pa je ova nastojanja podupro i Vrhovac.[229] Konačno, 13. rujna 1791. KUNV je donio pozitivno rješenje i Zečeviću je za razdoblje od 8. kolovoza odobrena

---

[223] Usp. NAZ Elenchus 120e. god: 1789. br. odluke: 2224/20107. *Rescribitur Ratione trium incorrigibilium Alumnorum Bosnijensium* (sic!), *ut 2. Dobretics Franciscus, & Kulassevics Blasius ad alia Claustra Sui Ordinis pro Studiis mittantur. Josephus Zechevics autem ad Militiam tradatur.*

Usp. NAZ NDS (OD) 1132/1789.

Usp. NAZ NDS (OD) 1548/1789. Int.

Usp. NAZ NDS (OD) 1565/1789. Int.

Usp. NAZ Katalog br. 78 (1789.) p. 40. *Dobretich Josephus Franciscanus Bosnensis petit pensionem, quam perdidit, denuo sibi exoperari*, odnosno *ibidem*, p. 41 *Dobretich Jos. Bosnensis petit sibi illa puncta extradari, quae Franciscani contra ipsum Sacro Officio dederunt*. O prvoj je molbi raspravljano na sjednici Duhovnog stola 26. studenog, a o drugoj 10. prosinca. Kako je Zečević također bio rodom iz Dobretića, često ga se naziva (odnosno i sam se nazivao) tim prezimenom. Radi lakše distinkcije od Franje Dobretića, ovdje je primarno korištena varijanta Zečević.

Usp. NAZ NDS (OD) 615/1791. Int.

Ibidem. Lehnanov dopis je datiran 11. svibnja, a Vrhovčev 3. lipnja.

stipendija u iznosu od 200 ft. godišnje, dakle, za 50 forinti veća nego li prethodna. Budući da je Zečević nastavio živjeti u privatnom smještaju, KUNV je tražio od Duhovnog stola da odredi jednu pouzdanu osobu koja bi vodila brigu oko stipendije, a ona je nađena u osobi njegovog predavača Andrije Minkovića.[230] On je svoj pristanak dao u prosincu iste godine, a iz njegovog odgovora, za koji ne znamo zbog čega je toliko kasnio, vidljivo je da je spomenuti klerik tada već pohađao prvu godinu studija filozofije.[231] Zečević je otada do smrti u rujnu 1796. ostao u krugu stipendista, ali nije poznato je li mu bio dozvoljen boravak među franjevcima.

Što se tiče ostalih sekularnih klerika koji su u ovom razdoblju napustili stipendiju, najviše podataka sačuvano je o Stjepanu Vidoviću. Okolnosti njegovog odlaska iz Zagreba mogu se samo djelomično naznačiti, ali predstavljaju zanimljiv slučaj. Naime, za razliku od velike većine suučenika, Vidović je izgleda ozbiljno shvaćao svoj dolazak u Zagreb, pokazivao je spremnost na uklapanje u nove prilike i pružao je otpor Dobretiću u njegovim eskapadama. To se može zaključiti na osnovi popisa prijestupa bosanskih klerika koji su zagrebački franjevci 16. veljače 1789. iznijeli Duhovnom stolu.[232] Ukratko, prilikom provođenja istrage o tužbi bosanskih klerika da su bili pokradeni, upravo je Vidović bio onaj koji je otkrio kako je riječ o pokušaju manipulacije od strane Dobretića i Kulaševića. Prvi od njih ga je za odmazdu pretukao, što je vjerojatno utjecalo na Vidovića da ga ponovno tuži gvardijanu ovaj put zbog upućivanja prijetnji na račun Jure Kordića (koji je ranije uspio spriječiti Dobretića, Kulaševića i Zečevića u pokušaju premlaćivanja Paškala Kopića st.). Iz tog je razloga i sam postao metom novih prijetnji smrću od strane Dobretića. Premda se ni neki drugi klerici nisu slagali s ponašanjem izbačene trojice, ipak im se nije svidjelo Vidovićevo stalno tužakanje koje mu je izgleda privremeno poboljšalo osoban položaj unutar samostana. U prosincu 1789. tako se zajedno s Antom Nikolićem i sam našao na meti žalbe preostalih klerika koji su njih dvojicu optuživali za svojevrsno ulizivanje gvardijanu i vikaru na način da uhode svoje suučenike i izmišljaju različite objede na njihov račun. Pri tome su posebno apostrofirali upravo Vidovića.[233] Nepoznato je kako su ovi međusobni odnošaji riješeni, no kasnije je i Vidović promijenio svoj stav. Zajedno s Filipom Zubčevićem on se 6. veljače 1792. obratio na Maksimilijana Vrhovca žaleći se na zagrebačkog gvardijana smatrajući da ih vara pri obračunavanju troškova, odnosno da ne troši cijeli iznos stipendije na

Usp. NAZ NDS (OD) 1135/1791. Int.
Usp. NAZ NDS (OD) 1412/1791.
Usp. NAZ NDS (OD) 334/1789. O Vidoviću govore točke 1, 3, 5 i 11 koje se opisuju dalje u tekstu.
Usp. NAZ NDS (OD) 1912/1789.

njih.[234] Povrh toga, predbacivali su franjevcima općenito da se nekorektno odnose prema njima kao sekularnim klericima, što je prvi primjer isticanja takvog statusa od strane samih stipendista iz Bosne. Vidović koji je tada već bio polaznik prve godine studija filozofije, zasigurno je bio i glavni autor žalbe. To se vidi po posljednjoj stavci žalbe koja tvrdi kako im zagrebački franjevci nisu, iako su bili dužni, našli učitelja njemačkog jezika, niti su im dozvolili da se sami pobrinu za to. Želja za učenjem njemačkog jezika predstavljala je snažnu Vidovićevu želju kojoj će posvetiti dosta truda i vremena. Sve upućuje na to da mu je glavna misao vodilja u tome bilo napuštanje Zagreba. Već u svibnju 1792. upućuje prvu molbu tražeći premještaj u Beč.[235] Vjerojatno odbijen, ne odustaje nego 20. ožujka 1793. ponovno iskazuje istu želju obraćajući se direktno na vladara.[236] U međuvremenu je kao posljedica ovih neslaganja i on napustio samostan te je počeo stanovati u privatnom smještaju.[237] Kao razloge želje za prelaskom u Beč još jednom navodi učenje njemačkog jezika, dodajući ovaj put i turski. Vladar je rješavanje ove molbe prenio na KUNV, a njegovi članovi na Vrhovca. Prikupivši potrebne informacije u lipnju ih je prezentirao KUNV-u navodeći kako su Vidovićev školski uspjeh i vladanje sasvim solidni, ali da mu je znanje njemačkog vrlo slabo te da u Beču ne bi mogao adekvatno pratiti nastavu, a osim toga jezik sasvim dobro može naučiti i u Zagrebu.[238] KUNV je stoga u kolovozu donio odluku kojom je Vidović odbijen u svom traženju.[239] Njegovo se ime posljednji put javlja u izvještaju o bosanskim klericima koji je najprije 11. rujna 1793. Petar Sermage dostavio KUNV-u, a on ga potom u listopadu proslijedio Vrhovcu uz uobičajene napomene o poticanju klerika na ulaganje većeg truda u učenje.[240] Stjepan Vidović je tada polazio prvu godinu studija filozofije pokazavši solidan uspjeh. Nakon toga i njegovo ime nestaje iz izvora bez konkretnih podataka što se s njime dogodilo. Kako bi eventualni smrtni ishod sigurno bio naznačen u komunikaciji između KUNV-a i Duhovnog stola, očigledno je svojevoljno napustio Zagreb i svećenički poziv, te njegova daljnja sudbina ostaje nepoznatom.

Usp. NAZ NDS (OD) 283/1792.

Usp. NAZ Katalog br. 81 (1792.) p. 190. *Vidovich Stephan. Alumnus Francisc. Bosnensis petit sibi exoperari, ut Viennam studiorum causa ire possit*. Premda izvornik nije sačuvan, vjerojatno je atribuiranje Vidovića odrednicom *franciscanus* djelo autora regesta.

Usp. NAZ NDS (OD) 638/1793. Int.

To se može zaključiti iz njegove molbe koju je uputio Duhovnom stolu u kolovozu 1792. Nezadovoljan postupanjem prema njemu tražio je dozvolu da boravi u nekakvom gostinjcu. Duhovni stol je u svom zaključku naglasio kako bi za opći Vidovićev uspjeh bilo bolje kada bi se nalazio pod stručnim nadzorom, ali je udovoljio njegovoj molbi, usp. NAZ NDS (OD) 1022/1792.

Usp. NAZ NDS (OD) 698/1792.

Usp. NAZ NDS (OD) 990/1792. Int.

Oba se spisa čuvaju pod NAZ NDS (OD) 1107/1793. Int.

Osim u njegovom slučaju, spomenuti izvještaj je posljednje spominjanje za još dvojicu klerika o čijem smo boravku u Zagrebu kudikamo manje obaviješteni. Jedan od njih je bio Josip Tomić Sekularac. O njemu znamo da je bio nećak svog poznatijeg imenjaka i prezimenjaka Hadžije koji je u listopadu 1788. bio kontaktiran prilikom rješavanja nekih nejasnoća oko dodjeljivanja stipendije.[241] KUNV ju je konačno odobrio u prosincu iste godine.[242] Kasnije ga susrećemo kao redovitog potpisnika svih navedenih tužbi i molbi bosanskih klerika, a negdje tijekom 1790. napustio je zagrebačke franjevce i potražio je privatan smještaj.[243] Konačno, u Sermageovom izvještaju (*v.* gore) naveden je kao polaznik drugog razreda gramatike kao jedan od klerika s boljim školskim uspjehom. U istom spisu posljednji se put spominje i Pavao Nikolić koji je bio polaznik prvog razreda humaniorâ i to kao najbolji učenik u razredu, a izvanredno je polazio i lekcije iz mađarskog pokazavši i u tome prilično dobar uspjeh. Ni za jednog od ove dvojice ne postoje nikakve indicije zbog čega su napustili stipendiju, niti kamo su otišli.[244]

Sermageov izvještaj, pak, zaslužuje kratku analizu kao prvo konkretnije iznošenje podataka o školovanju klerika. Podaci koje on sadržava ukazuju na to da su u ovom procesu postojale razne komplikacije. Najdalje su sa školovanjem bili odmakli Kordić i Zečević tada polaznici druge godine studija filozofije čiju je prvu godinu pohađao i Vidović. Humaniorne razrede su polazili Zubčević (drugi) i P. Nikolić (prvi). Svi ostali su, dakle, bili polaznici gramatike, većinom trećeg razreda (Alović, Vasiljević, P. Botoš Okić i A. Nikolić), dok je Tomić Sekularac polazio drugi razred.[245] Pri tome su pokazali različit uspjeh. Najbolji je bio već istaknuti P. Nikolić, a prilično dobar uspjeh su pokazali i A. Nikolić, Vasiljević i Tomić Sekularac. Solidni su bili i Vidović i Kordić. Kudikamo lošijim đacima bila su preostala

Usp. NAZ NDS (OD) 1378/1788.

Usp. NAZ NDS (OD) 43/1789. Int. Iz dostupne dokumentacije nije razvidno zbog čega se s njegovom stipendijom toliko otezalo. Vjerojatno zbog njegovog nešto kasnijeg dolaska koji se prema Aukerovom izvješću dogodio 11. veljače 1788.

Ovo proizlazi iz jednog popisa bosanskih stipendista koji je Vrhovac poslao KUNV-u u kolovozu 1790. U njemu je navedeno ukupno 10 sekularnih klerika, od kojih je za četvoricu naznačeno da stanuju izvan samostana (Pravdić, Alović, P. Botoš Okić i Tomić Sekularac). Usp. NAZ NDS (OD) 839/1790. Int. Pravdićev slučaj je opisan ranije u tekstu, a o P. Botošu Okiću će biti riječi nešto kasnije. Za Alovića i Tomića nije poznato kada su i zašto potražili (ili bili prisiljeni potražiti) privatan smještaj. Benvenut Orlić koji je sastavio popis klerika o tome ništa ne govori.

Sermageovo popratno pismo sadrži još jednu zanimljivu konstataciju, jer govori kako mu je gvardijan zagrebačkog franjevačkog samostana između ostalog javio *quod procul dubio inde est repetendum, quod uno F. Georgio Skerkich excepto, qui jam professus est, reliqui omnes dicti Bosnenses in veste saeculari, prout et Franciscus Dobretich jam Sacerdos, ordini suo convenienter vestitus extra claustrum per Domos privatorum degant*. Grgo Šerkić (a ne Juro, kako bi proizlazilo iz gvardijanovih riječi) u Zagreb je došao tijekom 1792. zajedno s posljednjim sekularnim klerikom Lukom Marijanovićem, kojega ovo izvješće – iz nepoznatog razloga – izostavlja.

Izostavljeni Marijanović je vjerojatno kao i Šerkić pohađao prvi razred gramatike.

trojica, među kojima je posebno apostrofiran Alović kao uvjerljivo najlošiji učenik u svom razredu.

Velika diskrepancija i u razinama i u godinama, odnosno razredima koje su polazili ponovno postavlja pitanja na koja je teško odgovoriti, pa tako ni ona najosnovnija: kada su klerici uopće počeli sa pohađanjem nastave, odnosno je li kojemu od njih bilo priznato išta od školovanja koje je polazio u Bosni. Sačuvana su još dva ovakva skupna izvješća (ali bez podataka o uspjehu!), jedno iz veljače, a drugo iz travnja 1796. Oba su sastavljena u sklopu nastojanja Maksimilijana Vrhovca da se na neki način proces stipendiranja i školovanja bosanskih klerika dovede u red. Stoga je KUNV najprije tražio podatke o točnom broju stipendista i njihovim razinama školovanja i sastavljena su dva popisa. Prvi od njih zapravo sadrži podatke za prethodnu školsku godinu (1794./95.) i obuhvaća 21 ime, među kojima 8 sekularnih klerika, a sastavio ga je Inocent Herczer tadašnji ladislavski provincijal.[246] Iz nepoznatih razloga ova lista nije odaslana KUNV-u pa je iz Budima u ožujku stigla opomena[247] i sastavljen je novi popis (u originalu *Cathalogus*) u kojemu su klerici podijeljeni u dvije grupe prema mjestu prebivanja (Zagreb, odnosno Velika).[248] Svi sekularni klerici su se nalazili u Zagrebu. Ovom prilikom navođeni su podaci iz tekuće školske godine koji se u potpunosti slažu s onima iz prethodne, odnosno otkrivaju da niti jedan od klerika nije ponavljao godinu.[249] Zečević i Kordić su slušali treću godinu studija teologije. Zubčević, A. Nikolić, Vasiljević i P. Botoš Okić su bili studenti prve godine filozofije, a Alović i Marijanović polaznici drugog razreda humaniorâ. Slične, ali nažalost nepotpune podatke su nešto kasnije dali sami o sebi u novoj po redu molbi za poboljšavanje vlastitih materijalnih prilika. Uz vlastoručne potpise stavljali su atribucije *theologus* (Kordić i Zečević), *philosophus* (A. Nikolić, Vasiljević i P. Botoš Okić), *rhetor* (Alović) i *gramm[atista]* (Marijanović), dok jedini Zubčević uza svoje prezime nije stavio i razinu obrazovanja.[250] Slaganje je primjetno u svim slučajevima osim kod Marijanovića (*rhetor* kod Alovića odgovara drugom razredu humaniorâ), ali nije moguće utvrditi čiji su podaci bili istiniti.[251]

Usp. NAZ NDS (OD) 238/1796.

Usp. NAZ NDS (OD) 463/1796. Int.

Usp. NAZ NDS (OD) 486/1796. Ovaj je popis, na osnovi Herczerovog sastavio Duhovni stol.

Izuzetak predstavljaju Zečević i Kordić koji su na oba popisa navedeni jednako. Grafološka analiza ukazuje da su njihova imena u popis iz veljače umetnuta naknadno, što potvrđuje i zaključak sjednice koji govori o 19, umjesto o 21 kleriku. Možda upravo u tome treba gledati razlog zbog kojega taj popis nije bio odaslan u Budim.

Usp. NAZ NDS (OD) 709/1796. Njihova molba je datirana 27. svibnja 1796.

Kod Marijanovića se ne smije ispustiti iz vida mogućnost pogreške, jer je i Pravdić ranije navodio pohađanje „5 godina humaniorâ.“

Iz molbe klerikâ razabire se da su u međuvremenu svi napustili zagrebački franjevački samostan i nastavili svoj boravak u privatnom smještaju. Okolnosti u kojima se to dogodilo nisu poznate, tako da nije moguće zaključiti je li bila riječ o svojevoljnom napuštanju ili protjerivanju. Nepobitno je da su promijenjeni uslovi stanovanja utjecali na materijalne prilike stipendista. U trenutku kada su klerici sastavljali svoju molbu, KUNV je već bio raspravljao o ovom pitanju tražeći načina za što bržom isplatom iznosa stipendije.[252] Zbog nejasnoća vezanih uz pitanje nadležnosti oko preuzimanja stipendija, njihova isplata je kasnila što je utjecalo na to da se klerici moraju zaduživati, pa su njihovi kreditori počeli pritiskati i Duhovni stol i zagrebačkog gvardijana da im namire troškove, što je vidljivo iz izvještaja Franje Bošnjakovića.[253] Iz njega se razabire da su stipendije obračunate nepotpuno, a k tome ih filijalna kasa nije željela isplatiti bez potpisa i potvrde neke više instance. Nije navedeno koje, ali vjerojatno se ciljalo na KUNV. Bošnjaković je predlagao da zagrebački gvardijan isplati kleričke dugove, što je ovaj odbio, a potom je pritisak i kreditora i klerika bio usmjeren prema njemu pa je zamolio Vrhovca da ga oslobodi te obveze, no njegova odluka nije poznata. KUNV se u međuvremenu bavio novom idejom rješavanja ovog problema. Još dok je Bošnjaković pokušavao riješiti isplatu zaostataka iz stipendija, Vijeće se na sjednici 7. lipnja bavilo pitanjem bosanskih klerika i zaključilo da im se od 1. svibnja iste godine iznos stipendije smanjuje na 150 ft., dok je Vojno zapovjedništvo u Hrvatskoj obvezano isplatiti 1344 ft. i 30 kr. na ime obnove zagrebačkog samostana.[254] Svega koji tjedan kasnije donesena je i odluka o povratku navedenih klerika onamo.[255] Međutim, gvardijan Orlić je jasno naznačio da je samostan voljan primati samo franjevačke klerike, ali ne i Franju Dobretića na kojeg se ova odluka jedino i mogla odnositi.[256]

Materijalne poteškoće su bile jednim od glavnih razloga zbog kojih je ujesen 1796. Luka Marijanović tražio premještaj u Varaždin, ali je vjerojatno bio odbijen.[257] Ovim događajima, obrazovanje sekularnih klerika ušlo je u svoju posljednju fazu. Nju karakterizira svojevrsno ignoriranje ove grupe koju se sa strane Monarhije sve više zanemaruje u razmatranjima oko unaprjeđivanja procesa stipendiranja. S bosanske strane, sve veću inicijativu preuzima Bosna Srebrena i vrši svojevrstan pritisak usmjeren ka dokidanju

Usp. NAZ NDS (OD) 773/1796. Int.
Usp. NAZ NDS (OD) 816/1796. Bošnjaković je bio protokolist Duhovnog stola, a navedeni izvještaj je sastavio 15. lipnja 1796.
Usp. NAZ NDS (OD) 896/1796. Int.
Usp. NAZ NDS (OD) 944/1796. Int. Odluka je donesena na sjednici 27. lipnja 1796.
Usp. NAZ NDS (OD) 990/1796.
Usp. NAZ NDS (OD) 1122/1796.

školovanja ovih klerika čime bi se otvorio prostor za primanjem još većeg broja zavjetovanih franjevaca. U takvim okolnostima osipanje broja sekularnih klerika se nastavlja i njihove daljnje sudbine dobivaju različit smjer.

Izgleda da je makar privremeno rješenje oko toga tko će podizati stipendiju za bosanske klerike bilo pronađeno u povjeravanju te zadaće Maksimilijanu Vrhovcu. Ovo se može zaključiti iz njegove molbe upućene KUNV-u 2. prosinca 1796. kojom traži da ga se oslobodi ove dužnosti.[258] U pozitivnom odgovoru upućenom 3. siječnja 1797. Vijeće se interesiralo oko situacije svih bosanskih klerika na području Monarhije. U onom dijelu koji se ticao sekularnih klerika, Vrhovac je 28. siječnja mogao odgovoriti da je u rujnu prethodne godine preminuo Zečević, dok se preostala sedmorica još uvijek nalaze u Zagrebu. Premda su sredstva koja je vojska dodijelila za obnovu franjevačkog samostana dobrim dijelom bila dodijeljena upravo zbog njih, zagrebački gvardijan im nije dozvolio boravak ondje. Stoga je Vrhovac molio da se KUNV pobrine za redovito isplaćivanje njihovih stipendija kako ne bi imali problema.[259] Još dok se rješavalo ovo pitanje, Vrhovac je ponovno pisao u Budim javljajući kako je P. Botoš Okić 1. ožujka napustio svećenički poziv i stupio u vojnu službu.[260] Anto Nikolić je također odlučio uzeti sudbinu u svoje ruke i 21. srpnja se obratio i na KUNV i na Vrhovca tražeći da mu se dozvoli prelazak u kandidate za svećenstvo zagrebačke biskupije. Iskazao je spremnost da se odrekne trenutačne stipendije, ali je molio da mu se dodijele nekakva druga sredstva budući da ga roditelji nisu mogli uzdržavati. Svemu je priložio i preporuku vicearhiđakona Filipa Jakova Gloga, kao i školsku svjedodžbu s uspjehom iz cjelokupnog školovanja.[261] Tada je još uvijek bio polaznikom druge godine studija filozofije, a kako je u međuvremenu dovršio tu razinu 25. kolovoza je ponovno pisao Vrhovcu tražeći primanje u sjemenište i naglašavajući da oduvijek želi postati svećenikom *et hoc ipsum in nullo singulis rite perpensis, statu excepto Ecclesiastico*.[262] Konačno, 6. rujna 1797. Vrhovcu je pisao i Juro Kordić obavještavajući ga o svom dovršetku studija teologije i namjeri da vrati u Bosnu. Dakako, glavni razlog obraćanja predstavljala je potreba za novčanom pomoći.[263] Ni tu nije bio kraj obraćanju klerikâ na Vrhovca jer je 20. rujna i Ivan Alović, polaznik prve godine studija filozofije, uputio molbu tražeći premještaj u Pečuh i

Usp. NAZ NDS (OD) 1361/1796.

I dopis KUNV-a i Vrhovčev odgovor čuvaju se pod NAZ NDS (OD) 100/1797. Int.

Usp. NAZ NDS (OD) 306/1797. Pismo je upućeno 18. ožujka 1797. KUNV je 11. travnja poslao formalnu odluku o obustavi Okićeve stipendije, usp. NAZ NDS (OD) 519/1797. Int.

Tekst obje molbe, preporuka i školska svjedodžba čuvaju se pod NAZ NDS (OD) 824/1797.

Usp. NAZ NDS (OD) 1003/1797.

Usp. NAZ NDS (OD) 1013/1797.

smještaj u tamošnjem franjevačkom samostanu gdje bi *aliaque via de futura vita sibi prospicere in animum induxerit*.[264]

Ova četiri slučaja svaki na svoj način pokazuju kako su sami klerici gledali na svoju budućnost, odnosno kako su se nosili s poteškoćama koje su pratile njihov dotadašnji boravak u Zagrebu. U slučaju Pavla Botoša Okića to je značilo prelazak u riskantnu, ali iz njegove perspektive po pitanju statusa očigledno sigurniju vojnu službu. Sâmo napuštanje svećeničkog poziva i stipendije bi ga ostavljalo bez materijalnih prihoda, samog u tuđini i bez ikakve perspektive obzirom na narav obrazovanja koje je polazio i činjenice da ga nije dovršio. Očito se ne želeći vratiti u Bosnu, procijenio je da će sigurnost naći u vojnoj službi. U usmenoj tradiciji Bosne Srebrene kolala je priča o tome kako je nekolicina prvih stipendista prešla u vojnički stalež.[265] Nedvojbena potvrda postoji samo za P. Botoš Okića. Vidjeli smo kako je Zečevićev boravak u vojsci bio kratkotrajan i nije predstavljao ugodnu uspomenu, ali moguće da se u nekim ranijim slučajevima napuštanja stipendije (Tomić Sekularac, P. Nikolić ili Vidović) radilo upravo o stupanju u vojsku, što je onda Okiću moglo poslužiti kao inspiracija.[266] S druge strane, kod preostale trojice molitelja poveznica je njihova želja da ostanu pripadnicima svećeničkog staleža, ali na različite načine. Kordić je očigledno već tada donio odluku da stupi u franjevački red, što je bila misao kojom se očito počeo baviti i Alović, dok je Nikolić to želio izbjeći. U njegovom slučaju nije do kraja razvidno je li pri tom želio prvenstveno ostati izvan Bosne kao zemlje ili kao franjevačke provincije. Naime, zamjetan broj klerika je i ranije u Italiji bez obzira na pripadnost franjevačkom redu tražio (i često nalazio) načine da što dulje ostane izvan nesigurne Bosne. Riječ je o sklonosti koju će dijeliti i brojni franjevački klerici iz redova stipendista ove zaklade. Međutim, ono što kod Nikolića privlači posebnu pažnju je njegov status sekularnog klerika. Upravo on sam je naglasio kako je njegova želja bila postati svećenikom, ali ne i redovnikom i očito se bojao da bi se povratkom u Bosnu našao pod pritiskom da stupi u franjevce što je Kordić očigledno bio spreman učiniti. Napokon, Alovićevu želju za premještajem u Pečuh treba promatrati u kontekstu obrazovne razine koju je polazio, a koja mu tada još nije dozvoljavala da se bavi idejom povratka u Bosnu.

Usp. NAZ NDS (OD) 1059/1797.

Usp. Nedić, 2011: 88-89.

U citiranom pismu upućenom biskupu Hauliku (usp. bilj. 151) rečenica: *quidam item minus contenti praesenti vitae conditione, ipso Deo vindice in barathrum desperationis acti misere vitam terminarunt*, bi se mogla protumačiti i u smislu da je neki od sekularnih klerika počinio samoubojstvo. Kako je vidljivo na osnovi broja nepoznatih sudbina, postoji više kandidata za takav čin, ali niti jedna potvrda.

Kordićev povratak se otezao gotovo punih godinu dana. Najprije je prva odluka o dodijeli putnih troškova donesena tek u ožujku 1798. od strane KUNV-a.[267] No, kako je određena svota od 6 ft. bila premalena, Kordić se u svibnju žalio na to Duhovnom stolu koji ga je podržao i preporučio Vijeću povećanje ovog iznosa.[268] Iz nepoznatih razloga, odgovor KUNV-a od 12. lipnja je kasnio pri dolasku, pa je Kordić 6. srpnja još jednom pisao Duhovnom stolu objašnjavajući kako se nalazi u teškoj materijalnoj situaciji jer čekajući rješenje o nadoknadi putnih troškova u Zagrebu živi na dug.[269] Kada je spomenuti odgovor

srpnja napokon stigao, Duhovni stol je mogao samo konstatirati kako će sredstva dodijeljena njime biti nedovoljna da pokriju Kordićeve dugove, pa je KUNV-u upućena molba da se nađe rješenje i za to.[270] Neovisno o tome Vijeće je 3. srpnja donijelo odluku o još jednoj dodatnoj isplati u Kordićevu korist, a kako se ovo pitanje nakon toga više nije povlačilo, izgleda da je tom odlukom slučaj konačno bio riješen.[271] Alović je, pak, očigledno bio odbijen u molbi za premještajem u Pečuh, jer KUNV 27. studenog 1798. traži od Vrhovca da njega i Vasiljevića smjesti u neki od franjevačkih samostana u Zagrebu, Pečuhu ili Szombathelyu.[272] Razlozi su bili njihovo loše vladanje i slab školski uspjeh, a Vijeće je uzrok vidjelo u činjenici da su smješteni izvan samostana. Zanimljivo je da je smještaj u samostane bio uvjetovan njihovim redovničkim zavjetovanjem, odnosno njegov nedostatak je navođen kao prepreka tom rješenju. To je očit dokaz kako je u međuvremenu i sa habsburške strane bio zanemaren plan o etabliranju svjetovnog svećenstva. KUNV je kao alternativan smještaj, u slučaju da Alović i Vasiljević još nisu položili zavjete, predlagao Vrhovcu da ih primi u sjemenište. U njegovom odgovoru oba prijedloga se odbacuju kao neizvedivi. Dapače, njegova je sugestija išla u smjeru toga da ih se ostavi još jedan semestar u situaciji kakva jest, pa ako ne pokažu neki napredak da ih se vrati u Bosnu osobito stoga jer odande ionako dolazi poveća grupa novih i to zavjetovanih stipendista.[273] Upravo naglašavanje redovničke atribucije novodolazećih klerika pokazuje posvemašnje zanemarivanje sekularaca i objašnjava njihove pokušaje da si nekako osiguraju budućnost. Alović spomenuti semestar nije ni

---

Usp. NAZ NDS (OD) 512/1798. Int.
Usp. NAZ NDS (OD) 669/1798.
Usp. NAZ NDS (OD) 837/1798.
Usp. NAZ NDS (OD) 855/1798. Int.
Usp. NAZ NDS (OD) 931/1798. Int. Ovdje se nalazi i odgovor zbog čega se ovo pitanje toliko dugo rješavalo. KUNV je, naime, cijelo vrijeme smatrao kako Kordić i dalje prima stipendiju, pa je iz tog razloga odbijao njegove molbe ili dodjeljivao skromne iznose.
Usp. NAZ NDS (OD) 1424/1798. Int.
(T)anto etiam magis cum iam nunc Eppus Bosnensis alios religioso Ordini per vota adstrictos iuvenes sufficientes horsum submittat, cit. *ibidem*.

iskoristio. Pod izlikom provođenja jesenskih praznika kod kuće, zaputio se u Bosnu[274] i u Kreševu je zajedno s Kordićem 27. studenog 1798. stupio u novicijat i franjevački red.[275] Na taj način nije ni dočekao odluku KUNV-a kojom je potvrđen Vrhovčev prijedlog.[276]

Nikolić je i dalje nastojao oko svog prelaska u novu dijecezu za što mu je trebala dozvola njegovog biskupa. Tako je 2. kolovoza 1798. pisao Vrhovcu ponavljajući svoju molbu i želju te navodeći kako je već četiri puta od apostolskog vikara tražio potrebnu dozvolu, no kako nijednom nije dobio nikakav odgovor. Stoga je molio Vrhovca da on pokuša poduzeti nešto po tom pitanju.[277] Vjerojatno testirajući Nikolićeve prave nakane, Vrhovac se također oglušio na ovu molbu, pa je 16. veljače 1799. dobio novu iz koje se razabire da se broj dopisa upućenih na apostolskog vikara u međuvremenu povećao na sedam, ali i dalje bez odgovora.[278] Očito konačno uvjeren u Nikolićevu iskrenost, Vrhovac se osobno obratio na Botoš Okića, naglašavajući kako je klerik jasno izrazio da ne želi stupiti među franjevce te da će u slučaju nedobivanja dozvole, svejedno ostati u Monarhiji čak i kao običan laik. Međutim, već teško bolesni Botoš Okić je još 8. siječnja 1799. sastavio potrebnu dozvolu kojom je udovoljio Nikolićevim željama.[279] Okić je čekao zgodnu priliku da je pošalje u Zagreb što je vidljivo iz toga što joj je pridruženo pismo Vrhovcu datirano s 20. siječnja, a u kojemu se preporučuje Nikolića. Iz tog razloga ona je u Zagreb stigla sa značajnim zakašnjenjem.

Time je ukupan broj sekularnih klerika bio sveden na tri od kojih je unekoliko poznata samo Vasiljevićeva sudbina. Prema jednom izvještaju iz svibnja 1800. on je još tijekom protekle zime bio napustio stipendiju i prešao u redove svećenstva đakovačke biskupije.[280] KUNV je 1. srpnja 1800. donio konačnu odluku kojom se preostali sekularni klerici Zubčević, Vasiljević i Marijanović trebaju vratiti u Bosnu, kako bi se na njihova mjesta primili novi franjevački klerici.[281] Zubčević se posljednji put osobno obratio na Vrhovca u kolovozu iste godine zahvaljujući na svim ukazanim dobročinstvima, ali i moleći da mu se dodijele nekakva sredstva za podmirivanje troškova obzirom da mu je istekla stipendija.[282] KUNV je 7. listopada donio odluku o dodjeljivanju 10 ft. na ime troškova Zubčevićevog povratka u

---

Usp. NAZ NDS (OD) 974/1799. *(P)roximis elapsis feriis autumnalibus sponte deseruit in Patriam reversus*.
Usp. Jolić, 2009: 45-46.
Usp. NAZ NDS (OD) 421/1799. Int.
Usp. NAZ NDS (OD) 952/1798.
Usp. NAZ NDS (OD) 341/1799.
Usp. NAZ NDS (OD) 822/1799. Pismo završava riječima: *Ergo in Nomine Domini vade, vale, vive felix, Deumque pro Nobis ora*.
Usp. NAZ NDS (OD) 87/1800.
Usp. NAZ NDS (OD) 871/1800. Int. Uz trojicu sekularnih klerika, stipendija je oduzeta i Franji Dobretiću.
Usp. NAZ NDS (OD) 948/1800.

Bosnu, ali nije poznato je li on to i učinio.[283] Ukoliko i jest, nije stupio u franjevački red. Isto vrijedi i za Marijanovića koji je u danom trenutku još uvijek bio polaznik filozofije, a njegovo se ime posljednji puta spominje u navedenoj odluci KUNV-a od 1. srpnja 1800.

Na ovaj je način pomalo neslavno završio pokušaj etabliranja svjetovnog svećenstva u Bosni. Premda okolnosti u kojima je on uopće nastao još ne mogu do kraja biti rasvjetljenje, čini se da je inicijativa potekla s habsburške strane, dok je apostolski vikar Augustin Botoš Okić uglavnom postupao u skladu s uputama koje je dobivao, uz povremene pokušaje da sebe nametne kao odlučujući faktor s bosanske strane. Ishod ovog pokušaja koji je cjelokupni proces mogao okrenuti u sasvim drugom pravcu ovisio je najvećim dijelom o ishodu habsburško-osmanlijskog vojnog sukoba 1788.-1791. te je neuspjehom Monarhije u planovima potpunog protjerivanja Osmanlija iz Bosne nekakva dubinska promjena ustroja Katoličke crkve u Bosni postala suštinski nemogućom. Ubuduće će se smjer habsburške politike prema bosanskohercegovačkim katolicima kretati u okvirima nastojanja za stjecanjem i osiguravanjem njihove podrške pri čemu će se njezina diplomacija nastojati oslanjati na bosanske franjevce. Na taj su način sekularni klerici vrlo brzo postali višak i nakon rata poslan je još samo jedan takav stipendist.

Od samog početka uz pripadnike ove grupe školovali su se i franjevački klerici od kojih je dio došao direktno iz Bosne (npr. Paškal Kopić st.) ili pri povratku iz Italije. Upravo takva dvojica povratnika, Franjo Dobretić i Blaž Kulašević odigrali su važnu ulogu pri kvarenju međusobnih odnosa između franjevaca provincije sv. Ladislava i njihovih bosanskih gostiju. Stalne disciplinske razmirice, povezane s materijalnom nesigurnošću koja je pratila obje strane, dovele su do situacije u kojoj su bosanski klerici, neovisno o pripadnosti, postupno udaljavani iz franjevačkog samostana u Zagrebu, što je uskoro povlačilo i napuštanje stipendije i osipanje grupe. U takvoj situaciji njihovo školovanje, koje se može samo parcijalno rekonstruirati, imalo je neujednačen tijek i izuzetno je slabo zastupljeno u sačuvanim izvorima. Sekularni su klerici u Zagreb pristizali u nekoliko navrata tijekom 1787. kada je stiglo ukupno deset takvih klerika, a još po jedan je stigao 1788., odnosno 1792. Od te brojke dvojica su – kako je više puta rečeno – u konačnici stupila u franjevački red i nastavili svoje djelovanje kao članovi Bosne Srebrene: Juro (fra Petar) Kordić i Ivan (fra Pavao) Alović. Dvojica (Anto Nikolić i Josip Vasiljević) su stupili u svećenstvo zagrebačke, odnosno đakovačke biskupije, Pavao Botoš Okić je postao vojnik, a Josip Zečević je umro kao student treće godine teologije. O sudbini ostale šestorice može se samo nagađati. Prvi je među njima

Usp. NAZ NDS (OD) 1291/1800. Int.

školovanje prekinuo Toma Pravdić 1792. Sljedeće godine posljednji put se spominju Pavao Nikolić, Stjepan Vidović i Josip Tomić Sekularac. Filip Zubčević je jednako kao i A. Nikolić i Vasiljević uspio dovršiti najveći dio studija teologije, ali je u Zagrebu 1800. dočekao odluku KUNV-a prema kojoj se morao vratiti u Bosnu, što je sudbina koja je zadesila i Luku Marijanovića.

Postojalo je više faktora koji su utjecali na zanemarivanje sekularnih klerika i usmjeravanje sve veće pažnje prema zavjetovanim franjevcima. Što se habsburške strane tiče, najvažniji – neuspjeh u Dubičkom ratu – već je naveden, a njemu treba dodati i svojevrsno omekšavanje jozefinističke politike prema Crkvi. Jozefinizam ne prestaje, ali vladavinom Leopolda II., a osobito njegovog nasljednika Franje II. (I.) ulazi u svoju posljednju tzv. kasnu fazu. U konkretnom slučaju, to je značilo i određeni zaokret prema franjevačkom redu kojemu se više ne ukidaju samostani, a uskoro će se postupno dozvoliti i obnavljanje školskih institucija koje će igrati značajnu ulogu u kasnijoj fazi stipendiranja bosanskih klerika. Upravo ponašanje zagrebačkih franjevaca koji su u nepoznatom trenutku uspjeli udaljiti sve bosanske stipendiste iz svog samostana, a potom spriječiti njihov povratak navodeći kod ovdje promatrane grupe upravo njihovu pripadnost kandidatima za svjetovno svećenstvo kao glavnu prepreku, predstavlja idući uzrok. Kako ovo odijeljivanje nije prošlo bez mnogo međusobne zle krvi i animoziteta, izvori sugeriraju da su zagrebački gvardijani često otezali s isplatom iznosa stipendija za koje su i dalje bili nadležni. To je klerike prinuđene na život u privatnom smještaju dovodilo u brojne probleme, prisiljavajući ih na upadanje u dugove što nije moglo ne ostaviti posljedice na njihov školski uspjeh i vladanje. Prepušteni sebi samima, bez adekvatne odgojne formacije, mnogi su potražili rješenje u napuštanju stipendije i neprestano samnjivaje njihovog broja upravo im je kao grupi sve više oduzimalo na važnosti. Dok je habsburška politika bivala u sve većoj mjeri zaokupljena događajima proizišlim iz Francuske revolucije 1789., Bosna Srebrena je nakon 1796. sve češće usmjeravala svoja nastojanja prema školovanju vlastitog klera sredstvima zaklade Josipa II. Taj pritisak je nesumnjivo imao svoju ulogu u konačnom osipanju sekularnih klerika koje je išlo u dva oprečna smjera. Manji dio je osiguranje svoje budućnosti potražio ulaskom u redove Bosne Srebrene, što je bila odluka kod koje se ne smije ispustiti psihološki moment razočaranja svime što im se događalo tijekom boravka u Zagrebu. Drugi dio je po svaku cijenu nastojao ostati na području Monarhije i rješenje je potražio bilo u stupanju u vojnu službu, bilo u promjeni dijecezanske pripadnosti. Sigurno je i ovdje postojao određeni psihološki moment, ali dvojakog smjera. S jedne strane bojazan povratka u nesigurno bosansko područje, ali s

druge i mogućnost da je antifranjevački stav, koji se implicitno može nazrijeti u slučaju Ante Nikolića bio posljedica obrazovne klime koju su polazili.

U trenutku kada su Zubčević, Vasiljević i Marijanović lišavani svojih stipendija, franjevački klerici su već odavno činili brojčanu većinu među bosanskim stipendistima. Stoga u idućem poglavlju treba usmjeriti pažnju na njihovo školovanje i vratiti se u 1788. i dolazak Franje Dobretića i Blaža Kulaševića.

2.5. Boravak franjevačkih klerika do 1804.

U prethodnim poglavljima jasno je naznačeno kako su prvi klerici koji su se iz Bosne došli školovati sredstvima zaklade Josipa II. bili zavjetovani franjevci, a da su tek potom, doduše u većem broju, stigli kandidati za svjetovno svećenstvo. Pri tome okolnosti dolaska prvih franjevačkih klerika, odnosno pitanja tko je i kada donio odluku o njihovom slanju, odnosno primanju, zasad ostaju bez konačnog odgovora, a koliko-toliko pouzdano se može rekonstruirati jedino školovanje Paškala Kopića st. Kako je pokušaj sa sekularnim klericima propao, to je njihovo školovanje ostalo pukom epizodom, a djelovanje zaklade se opravdano veže uz obrazovanje franjevaca Bosne Srebrene. Upravo su njezina nastojanja odigrala možda i presudnu ulogu u dokidanju stipendiranja preostalih sekularnih klerika. Njih se ne može promatrati izvan širih okvira djelatnosti Bosne Srebrene oko školovanja vlastitih kadrova i susljedno tome odnosa prema djelovanju zaklade.

Vremenski period 1786.-1804. može se promatrati kao svojevrsna prva faza školovanja klerika Bosne Srebrene na učilištima u Habsburškoj Monarhiji. To je razdoblje u kojem će opisivani proces dobiti svoj konačan i ususlavljen oblik na osnovi kojeg će potom u periodu 1804.-1843./1847. školovanje u Prekosavlju proći najveći dio bosanskih „Ugara“. Sustavnost je postignuta tek nakon mnogobrojnih lutanja, razmimoilaženja i neuspjelih pokušaja koji su često donosili mnoge neugodnosti uključenim stranama. Josip II. je umro 1790., a Augustin Botoš Okić je ostavši gotovo nepokretan uslijed bolesti od 1792. boravio u Kreševu bez mogućnosti presudnog utjecanja na razvoj katoličanstva u Bosni. Ovaj silazak s povijesne scene dvojice ljudi ključnih u osnivanju zaklade kao da je njihove nastavljače ostavio bez jasne vizije i ideje u kojem smjeru proces treba ići dalje. Nadalje, obje su strane bile prinuđene na neko vrijeme svoju pažnju okrenuti prema drugim pitanjima. Habsburška Monarhija će sve do 1815. većinu svoje energije trošiti u neuspješnim ratovima protiv najprije

revolucionarne, a potom Napoleonove Francuske, dok je Bosna Srebrena nastavila bivati zaokupljena unutrašnjim trzavicama.

U takvom kontekstu već je opisano školovanje sekularnih klerika predstavljalo svojevrsno iščašenje, osobito kada su nakon 1792. bili definitivno prepušteni samima sebi, jer iz Bosne više nisu stizali novi takvi kandidati kao jasan pokazatelj njihove suvišnosti. Međutim, da je izostanak ikakve sustavnosti bio primjetan od samog početka potvrđuje dolazak dvojice već spominjanih franjevačkih klerika Franje Dobretića i Blaža Kulaševića.

Prvi klerik koji je na stipendiju pristigao iz Italije bio je Blaž Kulašević, čiji dolazak u Zagreb gvardijan Auker datira s 18. prosinca 1787., dok je prema istom izvještaju Dobretić stigao 27. ožujka 1788.[284] Kulašević se 1. listopada 1788. obratio na Duhovni stol ukratko iznoseći svoj slučaj.[285] Zbog ratnih se prilika nije mogao vratiti u Bosnu, pa je ostao u Zagrebu, no tamošnji gvardijan mu je odbijao udijeliti bilo živež bilo odjeću, pravdajući to time što Kulašević nije imao stipendiju. Cijeli ton ovog dopisa otkriva da on ni sam nije bio siguran ima li pravo na nju ili ne, jer je glavni naglasak stavio na vlastite materijalne poteškoće i njihovo rješavanje dok se ne stvore uvjeti povratka u Bosnu.[286] Osim toga, već se tu jasno mogu nazrijeti nesuglasice između Kulaševića i Aukera, jer izvješće zagrebačkog gvardijana potvrđuje da je klerik bio opskrbljen živežju. Vjerojatno mu je to bilo predbacivano, pa se zbog toga pokušavao osigurati. Ostave li se ovi međusobni odnosi po strani, neosporno je da Kulašević prilikom dolaska u Zagreb nije bio upućen u pitanja stipendiranja što pruža mogućnost da se s priličnom sigurnošću zaključi kako se vraćao iz Italije. Tome u prilog govore kao prvo datum njegovog zavjetovanja za franjevca (2. veljače 1786.)[287], a kao drugo činjenica naznačena već u Aukerovom izvješću, a potom više puta potvrđena u izvorima kako je Kulašević tada već bio zavjetovanim svećenikom. Njegove vlastite riječi kojima je zatražio da mu, ako već ne može dobiti stipendiju i ostati u Zagrebu, bude dozvoljeno boraviti u nekom drugom samostanu, zorno ukazuju na površan odnos koji su brojni bosanski franjevci doživljavali u Italiji. Zaključujući svoje pismo napisao je sljedeće: *et alibi* (ciljajući na samostan izvan Zagreba) *saltem aliquid adiscerem, quae mihi necessaria erunt pro meo statu, et cura animarum quando in Bosnia pervenero*.[288] Premda

---

Usp. NAZ NDS (OD) 845/1788.

Usp. NAZ NDS (OD) 1144/1788.

Ovdje treba napomenuti da premda je Kulašević u Zagreb stigao prije samog izbijanja ratnih operacija, vjerojatno je morao čekati proljeće da nastavi s kretanjem prema Bosni, ali je do tada već došlo do sukoba koji su takve planove učinili nemogućim.

Usp. AFSKS Zp. 1, *ad diem*.

Cit. NAZ NDS (OD) 1144/1788.

treba imati na umu da je kod njega vjerojatno bio prisutan strah od povratka u Bosnu i putovanja usred ratnih zbivanja, ipak se ne može odbaciti pomisao da je i sam procijenio kako je kratkotrajan boravak u Italiji i tako stečen svećenički red neadekvatan za obavljanje dušobrižništva u Bosni. To bi se barem nametalo kao moguća misao vodilja KUNV-a koji mu je 22. listopada 1788. dodijelio godišnju stipendiju u iznosu od 200 ft.[289] Time se postupilo suprotno od uobičajene prakse kojom bi se studenti sa svećeničkim redom sami uzdržavali misnim stipendijama. Doduše, obično takvi slučajevi ne bi bili mogući prije druge ili treće godine studija teologije. Dok bi se Dobretićevo i Kulaševićevo zadržavanje izvan Bosne zbog ratnih prilika i moglo razumjeti, okolnost da su polazili školovanje i to potpuno ispočetka i po redovitom planu i programu, jasno ukazuje na jaz koji je dijelio obrazovni pristup klericima u Italiji u odnosu na onaj u Habsburškoj Monarhiji. Sličnost u dobivanju stipendije kod Dobretića i Kulaševića je njihova vlastita inicijativa pri tome, jer nijednog od njih nisu predložili ili zagovarali ni apostolski vikar ni matična provincija. S druge strane, Dobretić je svoju stipendiju isposlovao preko hrvatskog bana, a Kulašević direktnim obraćanjem na KUNV. Premda je naizgled riječ o pukim nijansama, ovo je zapravo još jedan pokazatelj koliko su ovi počeci stipendiranja bili obilježeni nesustavnošću. Naime, takve se stvari kasnije nisu mogle dogoditi i dapače, nisu rijetki slučajevi gdje se bosanska strana žalila na pretjeranu pedantnost institucija s habsburške strane.

U spomenuta dva slučaja, KUNV je sigurno u obzir uzeo i njihovu još uvijek relativno mladu dob, osobito u Kulaševićevom slučaju. K tome, obojica su relativno kratko bili članovi franjevačkog reda.[290] Ni jedno ni drugo nije išlo u prilog Ivanu Tometinoviću koji se u srpnju 1789. našao u Karlovcu i odande obratio na KUNV interesirajući se oko dobivanja stipendije. Tekst njegove molbe sadrži neke zanimljive momente.[291] Kao prvo, ona je sastavljena na talijanskom jeziku i upućuje na to da je Tometinović neko vrijeme proveo negdje na Apeninskom poluotoku. Konkretno ne govori niti otkuda je niti kamo putovao, ali ponavlja već poznatu izliku o nemogućnosti povratka u Bosnu, navodeći kako je boravio u Slunju, Lici i Karlovcu. Ono što je najzanimljivije je to da je od određenih vojnih lica čuo da se u Zagrebu bosanskim franjevcima isplaćuje nekakva stipendija, ali i dvojake informacije o njezinom iznosu (150 odnosno 200 ft.) pa ga zanima koja je cifra točna jer se i sam želi prijaviti za dobivanje. Za daljnje razumijevanje treba imati na umu kako latinski izraz *stipendium* može označavati i plaću, odnosno bilo kakav redoviti novčani prihod. Prema dopisu KUNV-a iz

Usp. NAZ NDS (OD) 1452/1788. Int.
Dobretić je bio rođen 1764., a Kulašević 1768. Zavjetovali su se 1785., odnosno 1786.
Usp. NAZ NDS (OD) 1250/1789.

studenog iste godine, može se zaključiti da je Tometinović stekao pravo na 200 ft. iz nekakvog vojnog fonda, pa mu je stoga odbijeno 150 ft. iz redovničke zaklade (tj. one koju je osnovao Josip II.).[292] Zapravo, riječ je bila o tome da je Vijeće tom prilikom samo javilo Tometinoviću da bi kao bosanski klerik imao pravo na 150 ft. Na taj je način, očito očekujući uključivanje u krug stipendista došao u Zagreb gdje je uskoro došao u sukob sa sekularnim klericima Antom Nikolićem i Filipom Zubčevićem. Na njih se dvojicu, naime, požalio u jednom pismu upućenom Duhovnom stolu.[293] Prema njegovom pripovijedanju spomenuta dvojica su mu se rugali zbog načina na koji je izgovarao latinski, a sukob je izgleda kulminirao kada su Tometinovića u obranu uzeli jedan domaći franjevac i Ivan Alović. Ovdje posebnu pažnju privlači to što Tometinović navodi kako se sve to događalo i u samostanu, ali i u školi. Upravo to je gotovo sigurno glavni razlog zbog kojeg se dotični ovom prilikom posljednji put javlja u izvorima u svezi sa školovanjem bosanskih klerika. Naime, riječ je bila o već spominjanom tajniku apostolskog vikara Botoš Okića i to onome koji je, prema riječima papinskog nuncija u Beču, otkrio cijelu priču oko osnivanja zaklade i k tome optuživao svog biskupa za jozefinističke tendencije.[294] Je li on pri traženju stipendije hinio da ne zna njezinu pravu nakanu ili je doista vjerovao da on već kao pripadnik Bosne Srebrene ima pravo na njezino korištenje i nije od tolikog značaja. Bitno je to da je očigledno bilo uočeno kako je on prestar za klerika (bio je rođen 1757., a zavjetovao se 1777.), odnosno da je već završio školovanje. Nakon njega Vijeće je počelo pokazivati veću pozornost pri dodjeljivanju prava na stipendiju.

Prva žrtva takvog oštrijeg postupka bio je Andrija Sunarić, franjevački klerik koji je 1790. došao u Zagreb. Očito se javio Maksimilijanu Vrhovcu koji se 14. srpnja 1790. obratio na KUNV tražeći da se Sunariću odobri stipendija, na što mu je odgovoreno da dostavi podatke o ukupnom broju bosanskih klerika koji su tada boravili na školovanju.[295] Nakon što mu je udovoljeno, Vijeće je 28. rujna 1790. odbilo dodjeljivanje stipendije, o čemu je Duhovni stol obavijestio klerika koji se tada nalazio u Ivaniću.[296] Vrhovac ga je bio spreman primiti u biskupijsko sjemenište, no kako on nije imao završena humaniora to nije bilo izvedivo. Ivanićki gvardijan je pohvalio Sunarića zbog marljivosti i dobrog vladanja i Vrhovac se nadao da će naći nekakvog drugog načina da mu omogući ostanak na školovanju,

Usp. NAZ NDS (OD) 1770/1789. Int.
Usp. NAZ NDS (OD) 1901/1789.
O tome više u poglavlju „Osnivanje zaklade“.
Usp. NAZ NDS (OD) 839/1790. Int.
Usp. NAZ NDS (OD) 948/1790. Int.

no to se u konačnici nije dogodilo.[297] KUNV je kao glavni razlog odbijanja navodio nedostatna sredstva zbog ukupnog broja klerika, a vjerojatno je postojao oprez zbog opisanog slučaja s Tometinovićem. Osim toga, ne smije se smetnuti s uma ni činjenica da su tada u Monarhiji boravili i neki drugi bosanski franjevci koji su baš kao i Josip Tomić Hadžija, čiji je slučaj opisan u ranijim poglavljima, pobjegli pred Osmanlijama, a njihovo uzdržavanje je očigledno išlo iz istih sredstava.[298] U svakom slučaju s habsburške strane se ubuduće pokazivala kudikamo veća pozornost pri potvrđivanju stipendija bosanskim klericima i postojao je postupak njihove svojevrsne provjere.

Uz Kulaševićevo ime simbolički se može povezati početak još jedne prakse koja će kasnije postati učestalom, a riječ je o premještanju klerika iz jednog u drugi samostan, premda treba naglasiti da se u konkretnom slučaju radilo o prelasku iz jednog u drugi grad. Ono je bilo vezano uz ranije navedene disciplinske probleme koji su završili udaljavanjem Kulaševića, Dobretića i sekularnog klerika Zečevića iz zagrebačkog samostana.[299] Dvojicu zavjetovanih franjevaca je usprkos svim optužbama koje su iznošene na njihov račun, ipak štitio njihov redovnički status. To je Kulaševića potaklo da se pobrine za dobivanje obedijencijala (tj. dozvole za putovanje) kojim bi mogao napustiti Zagreb. Prema njegovoj molbi Duhovnom stolu od 18. srpnja 1789. u tome je i uspio. Naime, navodi da je dobio dozvolu za prelazak u Varaždin, pa je od Vrhovca tražio dopuštenje da putuje preko Marije Bistrice kamo je želio hodočastiti, ali i da nekoliko dana proboravi u Stubičkim Toplicama zbog narušenog zdravlja.[300] Duhovni stol mu je u odgovoru naveo da obzirom na obedijencijal nije ni trebao tražiti njihovo dopuštenje. Nažalost, nije poznato na koji je način Kulašević ishodio ovu dozvolu, kao ni to zbog čega i Dobretić nije postupio na identičan način. Također, zasada nisu dostupne informacije o tome kako je protekao Kulaševićev boravak u Varaždinu. Zna se da je ondje ujesen 1790. dovršio humaniora, pa je tom prilikom KUNV ispitivao mogućnost da ga se tijekom studija filozofije ponovno smjesti u zagrebački franjevački samostan.[301] Auker se odlučno usprotivio ovoj ideji, podsjećajući na sve nevolje koje je Kulašević ranije izazivao sa svojim kolegama.[302] Nije poznato je li nakon toga ostao u Varaždinu ili je negdje u Zagrebu našao privatan smještaj. Ovo drugo bi sugerirao dopis

---

Usp. NAZ NDS (OD) 989/1790. gdje se nalazi obimna prepiska na liniji Ivanić – Zagreb.

Vjerojatno na takve slučajeve misli i sastavljač popisa bosanskih klerika Benvenut Orlić kada na kraju piše: *Sunt praeter hos adhuc nonnulli Franciscani Bosnenses pensionati in aliis Conventibus, qvorum Nomina qvoniam a me ignorantur, his servire neqveo*, usp. NAZ NDS (OD) 839/1790. Int.

Usp. NAZ NDS (OD) 334/1789. i 360/1789.

Usp. NAZ NDS (OD) 1195/1789.

Usp. NAZ NDS (OD) 976/1790. Int.

Usp. NAZ NDS (OD) 1042/1790.

upućen 26. listopada 1792. u Zagreb vezano uz njegov premještaj u Pečuh na studij teologije.[303] On se ponajviše ticao prebacivanja njegove stipendije, koju se ubuduće imalo isplaćivati u Pečuhu, a njezino upravljanje povjeriti tamošnjem gvardijanu. Sama činjenica da je ona do tada i dalje bila u nadležnosti gvardijana zagrebačkog samostana, upućuje na to da je Kulašević tijekom studija filozofije boravio u Zagrebu, ali u privatnom smještaju.

Prilikom svih ovih događaja primjetan je izostanak ikakvih intervencija iz Bosne. Dakako, najvažniji razlog je ležao u ratnim zbivanjima, ali neki momenti otvaraju određena pitanja. Promotrimo najprije sumarno podatke o franjevačkim klericima koji se spominju u izvorima 1786.-1792. Ukupno se radi o sedam imena (Paškal Kopić st., Nikola Ilijić, Bono Botoš Okić, Augustin Pejčinović, Blaž Kulašević, Franjo Dobretić i Andrija Sunarić) čiji je dulji ili kraći boravak u Monarhiji nedvojbeno potvrđen izvorima iz ovog razdoblja.[304] Njih se može promatrati na različite načine. Primjerice, školovanje sredstvima zaklade Josipa II. nedvojbeno je u 4 slučaja (Kopić st., Ilijić, Kulašević i Dobretić), sigurno se nije dogodilo u jednom (Sunarić), dok je kod preostale dvojice jednako (ne)uvjerljiva njegova (ne)mogućnost. Ovdje je najvažnije pitanje o tome na čiji su poticaj navedeni klerici poslani. Za Pejčinovića je nedvojbeno bila zadužena uprava Bosne Srebrene, ali se ne smije smetnuti s uma da je njezinim provincijalom tada bio upravo A. Botoš Okić. Za Ilijića i B. Botoš Okića se zna da su na školovanje stigli direktno iz Bosne, međutim to se dogodilo u razdoblju kada je službu provincijala obavljao Grgo Ilijić Varešanin uz snažnu opoziciju koja je bila usmjerena jednako protiv apostolskog vikara, koliko i protiv njega. Za Kulaševića i Dobretića je prikazano kako su se na popis stipendista uvukli na vlastitu inicijativu i to obojica prilikom povratka iz Italije. Sunarićev slučaj je jedini u kojem nije moguće nedvojbeno utvrditi mjesto odakle je došao u Ivanić, jer postoje elementi koji govore u prilog i jednoj i drugoj hipotezi. U prilog ideje prema kojoj je Sunarić došao iz Italije govori datum njegovog zavjetovanja (25. rujna 1787.) koji bi u odnosu na 1790. pokazivao razliku sličnu onoj koju imaju datumi zavjetovanja Dobretića i Kulaševića u odnosu na datume njihovog dolaska u Zagreb, dakle dvije do tri godine. Također, postavljalo bi se pitanje na koji je način uspio izaći iz Bosne (i tko bi ga uopće poslao) u jeku ratnih zbivanja kada se velik broj njegove subraće nije mogao vratiti onamo. Protiv ideje o dolasku iz Italije govori to što on, za razliku od Dobretića i Zečevića, nije imao svećenički red koji su spomenuta dvojica, kako je prikazano, dobili bez obzira na relativno kratko trajanje boravka u Italiji. U svakom slučaju, iza slanja četvorice od

Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1792. – 26. X.

Ranije je rečeno da postoji mogućnost da je tada na školovanju boravio i Filip Baltić. Kako se njegovo ime ne spominje u izvorima u promatranom razdoblju, to ga se izostavlja iz ove analize.

spomenute sedmorice je na ovaj ili onaj način stajao A. Botoš Okić, dok je – dakako, presudna – uloga Bosne Srebrene moguća, ali malo vjerojatna tek u jednom slučaju.

Ovo je pitanje važno jer izostanak Bosne Srebrene daje na snazi argumentima o presudnoj ulozi ličnosti apostolskog vikara ne samo u slanju sekularnih klerika, nego i malobrojnih zavjetovanih franjevaca. Pri tom nije jasan njegov stav prema franjevačkim klericima koji su u međuvremenu pristigli iz Italije. Dapače, Auker i Tomić Hadžija su u listopadu 1788. optuživali Dobretića da je u Zagreb došao iako mu je apostolski vikar negativno odgovorio na njegovu molbu u tom smjeru.[305] S druge strane, iako je imao podatke o njihovom prijemu na stipendiju, nikada nije poduzeo ništa u smjeru toga da to poništi, čak ni nakon Svištovskog mira.

Nedugo nakon završetka rata, Botoš Okić je poslao novu dvojicu klerika. Jedan od njih je bio spominjani sekularni klerik Luka Marijanović, a drugi zavjetovani franjevac Grgo Šerkić.[306] Ovaj očigledno ne slučajan paritet sugerira da apostolski vikar nije odustao od slijeđenja ranije dobivenih instrukcija u pogledu odabira klerika, ali da više nije mogao postupati po vlastitom nahođenjenju, odnosno da je nekako morao popustiti i potrebama Bosne Srebrene. Nakon što je zbog ratnih godina bilo otežano primanje novaka, njihov je broj od 1791. ponovno počeo rasti i u veljači 1792. zavjetovana su dvojica klerika u Kreševu[307], kojima će se u rujnu iste godine pridružiti dvojica u Fojnici.[308] Tijekom iste godine dogodilo se relativno dosta stupanja (ukupno 7) u neki od novicijata.[309] Takve okolnosti nukale su provinciju da traži rješenja za njihovo buduće obrazovanje. Detalji izbora Marijanovića i Šerkića nisu poznati i nameće se logičan zaključak prema kojemu su provincija i apostolski vikar uzeli po jedno mjesto. Kako je Luka Marijanović bio posljednji sekularni klerik poslan na školovanje preko Save, jasno je da je Bosna Srebrena odnijela prevagu. U kakvim okolnostima i na koji način?

Izgleda da neposredno nakon odašiljanja spomenutog dvojca sa strane provincije nije očekivano neko produbljivanje ovih veza, jer su u kolovozu 1792. poslane dvije molbe sličnog sadržaja, jedna na Propagandu[310], a druga na Mletačku Republiku.[311] Opisuju teško stanje franjevaca u Bosni i presudnu ulogu obrazovanih klerika za budući pastoralni rad i

---

Usp. NAZ NDS (OD) 1219/1788.
Usp. NAZ NDS (OD) 993/1792. Int. Prema dopisu ovaj dvojac je u Zagreb stigao 12. lipnja 1792.
Usp. Jolić, 2009: 42. Zavjete su položili Šerkić i Mato Šubarić, a s njima se zavjetovao i jedan brat laik.
Ibidem, 85.
Ibidem, 258-259.
Usp. Batinić, 1885: 17, 102-104.
Usp. Jelenić, 1913: 62-63.

opstanak katoličke vjere. Iz Venecije je 8. lipnja 1793. poslan potvrdan odgovor kojim se odobravalo primanje ukupno 6 klerika (3 na studij filozofije i 3 na studij teologije).[312] Protokoli Bosne Srebrene sadrže popratnu bilješku prilično pohvalnog karaktera što otkriva veliki entuzijazam s kojim je ovo odobrenje dočekano. Dublja analiza baca nešto drugačije svjetlo. Osim što je mletačkom Senatu trebalo gotovo godinu dana da donese nekakvu odluku, prihvat i izdržavanje klerika trebali su se temeljiti na ranijem sustavu. Na taj su način klerici ponovno bili prepušteni dobroj volji lokalnih poglavara. Napokon, broj klerika je u međuvremenu porastao, jer je povrh njih trojice zavjetovanih 1792. (u što nije uračunat Šerkić) tijekom 1793. još 7 novaka stjecalo uvjete za isto.

Još dok se iščekivao odgovor iz Rima i Venecije, Botoš Okić je prionuo slanju novih klerika, pa je 15. travnja 1793. na školovanje uputio Matu Nikolića koji je u Zagreb stigao već krajem svibnja iste godine.[313] KUNV mu je odobrio stipendiju 18. lipnja o čemu je 11. srpnja obaviješten i zagrebački gvardijan što otkriva kamo je Nikolić trebao biti smješten.[314] Kako proizlazi iz izvješća koje je Petar Sermage sastavio u rujnu 1793. Šerkić se nije baš proslavio pohađajući prvi razred gramatike, ali je daleko važnija informacija ta da je boravio u zagrebačkom samostanu, što pokazuje da su ondje bili spremni prihvaćati nove bosanske klerike, ali samo zavjetovane franjevce.[315]

Zbog čega je Botoš Okić odustao od slanja sekularnih klerika? Odmah treba naglasiti da se usprkos protivljenju velikog dijela bosanskih franjevaca njegovom imenovanju za apostolskog vikara, tijekom njegovog vikarskog pontifikata nisu događali izraženiji sukobi koji bi uključivali Okićevu ličnost. Za razliku od tvrdoglavog Ilijića Varešanina, on očigledno nije htio po svaku cijenu ulaziti u rasprave, osobito stoga što je bio svjestan toga da je većina njegovih planova iznesenih u *Regolamenta* ovisila o dolasku habsburške vlasti. Kada se to nije ostvarilo, Okić se povukao. Stoga se i slanje Luke Marijanovića, kao posljednjeg sekularnog klerika, ne može isključivo promatrati kao dio nekakvog sukoba u kojem bi takav postupak predstavljao posljednji pokušaj otpora apostolskog vikara pred franjevačkom provincijom. Naime, jednako tako bi ga se moglo okarakterizirati i kao diplomatski postupak kojim su naizgled zadovoljene ranije Pálffyjeve instrukcije, a na mala vrata uvedeno slanje zavjetovanih franjevaca. Jednostavno, razdoblje u kojemu je Botoš Okić obavljao službu apostolskog vikara vrlo je slabo zastupljeno u izvorima i mnogi su dostupni podaci nastajali

Ibidem, 63.
Usp. NAZ NDS (OD) 640/1793.
Usp. NAZ NDS (OD) 765/1793. Int.
Usp. NAZ NDS (OD) 1107/1793. Int.

naknadno, a njihovo je tumačenje bilo različitog, često suprotnog karaktera. Primjerice, franjevci sva tri samostana su najprije 28. ožujka te zatim ponovno 31. listopada 1793. Propagandi uputili svojevrsna svjedočanstva kojima su potvrđivali da Botoš Okić zbog ratnih prilika i poteškoća nije mogao obaviti kanonsku vizitaciju.[316] Među potpisnicima su se nalazili i mnogi od njegovih ranijih protivnika (npr. Ivan Skočibušić st. ili Petar Alović), ali to ne znači da su opravdane riječi koje o odnosu Botoš Okića i Bosne Srebrene navodi Anđelko Barun: *Između biskupa Okića i provincijskog starješinstva vladala je puna suradnja i razumijevanje*.[317] Osim neostvarivanja habsburških planova, na Okića je sigurno utjecala bolest uslijed koje je još 1792. ostao gotovo nepokretan.[318] To ga je onemogućavalo u obavljanju dužnosti među kojima su redovito vizitiranje apostolskog vikarijata i podjeljivanje potrebnih sakramenata (ponajviše potvrde) bili najvažniji. Zbog toga se postavljalo pitanje njegovog pomoćnika. Kako je bilo izgledno da će ta osoba postati i njegovim nasljednikom, postojale su različite opcije i unutar Bosne Srebrene i izvan nje. Sâm Botoš Okić je predlagao svog tajnika Franju Miloševića pokušavajući mu ishoditi izbor ponovno putem službenog Beča. Habsburški dvor je, pak, želio na tom mjestu vidjeti Marka Šimića (jednog od nekadašnjih informatora zastavnika Božića), kojeg je bio spreman prihvatiti i Botoš Okić, osobito kada mu je od strane Propagande bilo prigovoreno zbog predlaganja samo jednog kandidata. Među njima se našao i Grgo Ilijić Varešanin koji je uživao snažan zagovor makarskog kanonika Ivana Josipa Pavlovića Lučića, a mogao se osloniti i na činjenicu da je ponovno vršio dužnost provincijala Bosne Srebrene. Svojevrsna propagandna aktivnost svih zainteresiranih uzela je maha tijekom 1793. i 1794., ali je Propaganda odluku ipak odgađala sve do 1796. kada je pobjedu odnio Ilijić, stekavši u međuvremenu i habsburšku potporu.[319]

Prijepise donosi Jelenić, 1927: 293-294 i 297-298.

Cit. Barun, 2003: 228-229.

Usp. Džaja, 1971: 113, Vrdoljak, 1961: 31-32, Strukić, 1899: 94. Svi autori navode da je „obolio na nogama“, ali nije poznato o kakvoj se točno bolesti radilo.

Proces izbora prikazuje više autora, uz određene razlike. Džaja, 1971: 113-114 navodi i imena nekih drugih kandidata koji su predlagani samo formalno, bez realne šanse da budu izabrani. Prema njemu, ključnu ulogu u izbacivanju Šimića s liste kandidata odigrao je Pavlović Lučić koji ga je u jednom izvještaju Propagandi prikazao kao bolesnog, neukog i nesposobnog. Vrdoljak, 1961: 72 ne ulazi u detalje, nego samo naglašava da je Ilijić presudnu prednost stekao zadobivši habsburšku podršku. Strukić, 1899: 92 također navodi tri glavna kandidata (Šimić, Milošević, Ilijić) dodajući im i Luku Dropuljića st., te iznoseći tvrdnje da je inicijativa o izboru pomoćnika potekla najprije od Ilijića koji je potom započeo spletkariti Okiću iza leđa što je trajno zatrovalo njihove odnose. Za Šimića samo navodi da se svojevoljno zahvalio, nakon čega je Beč dao podršku Miloševiću što je bio glavni razlog zbog kojeg je Propaganda odgodila izbor do 1796. Sličan opis se nalazi i u Batinić, 1887: sv. III: 163-164 koji također spominje ocrnjivanje Šimića od strane makarskog kanonika. Strukić i Batinić ustraju na tvrdnji da je nakon toga između Ilijića i Botoša Okića došlo do trajnog loma, gradeći to vjerojatno na jednoj žalbi koja je ujesen 1798. s Okićevim pečatom stigla u Rim. Džaja, 1971: 114 bilj. 58 tvrdi da je njezinim pravim auotorom bio Franjo Milošević, tada još uvijek tajnik apostolskog vikara. Ilijić je 30. rujna

Time je posijano sjeme novih sukoba koji su započeli tinjati već tada i postupno će se rasplamsavati, osobito nakon Botoš Okićeve smrti.

Dok je trajao prvi krug izbora Okićevog pomoćnika vladar je odobrio primanje 12 klerika i putem Dvorskog ratnog vijeća ovlastio je Maksimilijana Vrhovca da pripremi sve za njihov prihvat.[320] Koliko se može zaključiti, pored Provincije sv. Ladislava sada se očekivalo da se u prihvat uključi i Provincija sv. Ivana Kapistranskog. Njezin tadašnji provincijal Ivan Krizostom Spath je tijekom jeseni i zime o tome pregovarao s Dvorskim ratnim vijećem i klericima je kao prebivalište određen samostan u Požegi (kamo su se franjevci trebali vratiti), dok je spornom ostala visina iznosa stipendije.[321] Nakon toga je Spathu od strane Slavonske generalkomande u Petrovaradinu javljeno da će doći ukupno 12 klerika.[322] Svi ti detalji su konačno uobličeni u pismu koje je Vrhovac 15. srpnja uputio na Dvorsku kancelariju. Vladar je odobrio primanje 12 klerika uz godišnji iznos stipendije od 120 ft. te je Vrhovcu naloženo da se pobrine za njihov smještaj, bilo u nekom franjevačkom samostanu na području zagrebačke biskupije, bilo da ih primi u vlastito sjemenište. Zagrebački biskup je pozdravio odluku o primanju klerika i izrazio svoju punu podršku i spremnost na sudjelovanje u cijelom procesu, ali je ukazao na nemogućnost ispunjavanja postavljenih zahtjeva. U sjemeništu više nije bilo mjesta, a bilo je teško naći samostan koji bi bio prikladan za smještaj tolikog broja klerika, koji bi k tome možda trebali pohađati i različite škole. Vrhovac je kao alternaciju predlagao napušteni kapucinski samostan (jer su se franjevci u međuvremenu vratili na Opatovinu) kojeg bi najprije trebalo popraviti.[323] Da su tom prilikom pronađena novčana sredstva za obnovu i prihvaćen ovaj Vrhovčev prijedlog, možda bi cjelokupni proces stipendiranja bosanskih klerika krenuo u smjeru većeg kontinuiteta. Međutim, iz prepiske vođene sa Spathom, vidljivo je da su mjerodavne institucije već unaprijed preferirale Požegu kao buduću lokaciju ovih klerika. Oni su, međutim, završili u franjevačkom samostanu u Velikoj, kako će se vidjeti, prilično zanemareni od strane Ratnog vijeća.

Duhovni stol zagrebačke biskupije koji se 15. siječnja 1795. obratio na gvardijane samostana u Zagrebu i Velikoj, te na Franju Lehnana zamjenika ravnatelja zagrebačke gimnazije želeći razjasniti situaciju bosanskih klerika.[324] Lehnan je trebao podastrijeti podatke

---

1796. imenovan naslovnim ruspenskim biskupom, usp. Jelenić, 1913: 65-66 gdje se nalazi prijepis imenovanja od strane pape Pija VI.

Usp. NAZ NDS (OD) 896/1794. gdje se čuva ukupno 6 različitih spisa iz lipnja i srpnja 1794.

Ibidem, Ivan Krizostom Spath Dvorskom ratnom vijeću, 9. lipnja 1794.

Ibidem, Generalna komanda iz Petrovaradina Ivanu Spathu, 14. lipnja 1794.

Ibidem, Maksimilijan Vrhovac Dvorskoj kancelariji, 15. srpnja 1794.

Sva tri upita se čuvaju pod NAZ NDS (OD) 40/1795.

o njihovom školskom uspjehu i vladanju za razdoblje od 1792. nadalje. Iz Velike su zatraženi podaci o broju bosanskih klerika, datumu njihovog dolaska i odakle su sve stigli, te koliki točno iznos stipendije dobivaju. Najveći broj upita dobio je zagrebački gvardijan Orlić. Osim pitanja o broju i financiranju klerika, trebao je odgovoriti i na pitanje o sekularnim klericima, zatim o tome je li neke od bosanskih stipendista poslao u Veliku, te postoji li mogućnost da se tijekom obnove zagrebačkog samostana koja je bila u tijeku jedan dio namijeni za stanovanje bosanskih klerika, odnosno bi li tamošnji franjevci bili voljni za takvo što. Sve ove informacije je 30. prosinca 1794. bio zatražio KUNV koji se 15. ožujka 1795. požalio Vrhovcu zbog čega još nije poslao traženo.[325] U svom odgovoru, zagrebački je biskup odgovorio kako je za kasno slanje materijala kriv velički gvardijan koji je dugo otezao sa svojim odgovorima, ali da je sve poslano u Budim još 5. ožujka. Ovo potvrđuje i protokolarni upis u katalog, ali nažalost nisu načinjene kopije.[326]

Usporedbom između instrukcija koje je Vrhovac dobio od Ratnog vijeća i pitanja upućenih zagrebačkom i veličkom gvardijanu uočljivo je nepodudaranje po pitanju porijekla bosanskih klerika. Naime, prema dopisu Ratnog vijeća moglo bi se zaključiti da je odobreno primanje 12 klerika **povrh** onih koji su se već nalazili na školovanju u Provinciji sv. Ladislava, dok je iz Vrhovčevih upita jasno da su neki klerici u Veliku upućeni iz Zagreba, odnosno da je očigledno postojao plan da Provincija sv. Ivana Kapistranskog prihvati 12 stipendista **ukupno** (istaknuo R. B.). Ova distinkcija je važna u pokušaju identificiranja te grupe klerika, jer se njihova imena ne javljaju sve do veljače, odnosno travnja 1796.

Doduše, sami su 20. kolovoza 1795. pisali na Duhovni stol žaleći se kako borave u samostanu prepušteni samima sebi te još nisu napravili *nullum in litteris progressum*.[327] Međutim, potpisani su skupno kao *Clerici Bosnenses*, bez podataka o broju ili imenima. Vrhovec je iznio ovaj slučaj KUNV-u, ali se rješavanje oteglo, tako da je požeški podžupan Filip Strizić (*Strisich*) 20. prosinca iste godine želeći potaknuti rješavanje ovog problema ponovno pisao u Zagreb.[328] No, ni on ne navodi imena klerika, čak ni njihov broj. Oni su se očigledno i samostalno obraćali na druge instance jer je još u srpnju Benvenut Orlić izrazio spremnost primanja dvojice klerika u zagrebački samostan.[329]

Dopis od 24. ožujka 1795. i Vrhovčev odgovor od 9. travnja se nalaze pod NAZ NDS (OD) 314/1795. Int.

Usp. NAZ Katalog br. 84 (1795.) p. 74, *Idem Offium relationem de Alumnis Bosnensibus per diversos praestitas pro revisione substernit*.

Usp. NAZ NDS (OD) 879/1795.

Usp. NAZ NDS (OD) 1289/1795.

Usp. NAZ Katalog br. 84 (1795.) p. 77.

Imena klerika su konačno navedena na popisu koji je prezentiran na sjednici Duhovnog stola od 7. travnja 1796. Tom se prilikom navodi da u samostanu u Velikoj trenutačno boravi 12 bosanskih klerika, podijeljenih u dvije grupe. U jednoj su se nalazili Grgo Šerkić i Mato Nikolić uz čija je imena stavljena oznaka *fuit Zagrabiae Grammatista*, te Franjo Kopić, Mijo Nikolić i Petar Martinčević za koje je navedeno *fuit Segniae Principista*. Drugu grupu čine oni koji *venerunt anno 1794. ex Bosnia, et hactenus nihil studuerunt*, odnosno klerici Marko Ostojić, Franjo Šimkić, Filip Šeremet, Jakov Bumbar, Dominik Grgić, Marijan Krajinović i Šimun Topalović.[330] Dakle, direktno su iz Bosne u Veliku došla sedmorica klerika, dok su petorica barem neko vrijeme proboravili u nekom drugom samostanu pohađajući nastavu. Za Šerkića i Matu Nikolića je prikazano kako su 1792., odnosno 1793. došli u Zagreb i ondje pohađali nastavu. Boravak trojca u Senju privlači nešto veću pažnju zbog toga što je Hrvatsko-primorska provincija, kojoj je tamošnji samostan pripadao, u prihvatu bosanskih stipendista kroz cijelo razdoblje promatrano u ovoj disertaciji sudjelovala svega nekoliko puta i to vrlo kratkotrajno, međutim u konkretnom slučaju dostupna građa ponovno nije dostatna za davanje odgovora na pitanja kada su bosanski klerici i na čiju inicijativu došli u Senj. Spomenuta petorica polaznika gramatike spominju se i u popisu koji je sastavio Inocent Herczer, ladislavski provincijal, a o kojem je raspravljano na sjednici Duhovnog stola 18. veljače 1796., s tim da tom prilikom nisu navedene lokacije.[331] Šerkić i Mato Nikolić su prema tom popisu pohađali drugi, a preostala trojica prvi razred gramatike. Sva petorica su pripadali kreševskom distriktu i, osim Šerkića, zavjetovali su se 1793., ali u dva navrata: 2. ožujka Mato Nikolić, te 6. kolovoza Franjo Kopić, Mijo Nikolić i Petar Martinčević.[332] U Fojnici te godine nije bilo zavjetovanja, a u Kraljevoj Sutjesci su to učinila dvojica klerika za koje znamo da su se školovali u Italiji.[333]

Na ovom se mjestu mora posebno istaknuti pripadnost klerikâ pojedinom distriktu. U oči upada činjenica da su klerici slani na stipendiju direktno iz Bosne prije 1794. gotovo u potpunosti pripadali kreševskom distriktu.[334] Više je mogućih objašnjenja zbog čega je postojala njihova tolika zastupljenost. Možda se radilo o kompenzaciji zbog izostajanja

Usp. NAZ NDS (OD) 486/1796.
Usp. NAZ NDS (OD) 238/1796.
Usp. Jolić, 2009: 43. S Matom Nikolićem se zavjetovao i Ivan Ninić koji se kasnije nije školovao preko Save.
Riječ je o Lovri Milanoviću i Andriji Maračiću.
Od dosada spominjanih to su bili: Paškal Kopić st., Bono Botoš Okić, Nikola Ilijić, Grgo Šerkić, Mato Nikolić, Mijo Nikolić, Franjo Kopić i Petar Martinčević. U Kreševu se zavjetovao i Franjo Dobretić, ali je pripadao fojničkom distriktu, međutim jednako kao i Blaž Kulašević, član sutješkog distrikta, u krug stipendista je došao iz Italije. Fojničkom distriktu su pripadali i Andrija Sunarić koji u konačnici nije dobio stipendiju i Filip Baltić, čije se školovanje na području Monarhije ne može nedvojbeno potvrditi.

klerika tog distrikta tijekom razdoblja prije osnivanja stipendije (tzv. „Miletićeva grupa“). Nadalje, još uvijek glavni posrednik između klerika i stipendije, Augustin Botoš Okić također je kao njegov pripadnik stolovao u samostanu u Kreševu. U prilog snažne osobne uloge apostolskog vikara govore i sačuvani (te donekle i pretpostavljeni) podaci o sekularnim klericima gdje je također uočljivo njihovo podrijetlo iz ovog distrikta.[335] Tijekom cijelog razdoblja trajanja stipendiranja bosanskih klerika, njihova pripadnost pojedinom distriktu rijetko je igrala ikakvu ulogu prilikom njihovog odabira ili kasnijeg premještanja. Međutim, sve upućuje na to da je ova prva faza slanja franjevačkih klerika (ali i klerika iz Bosne uopće) bila obilježena namjernom prezastupljenošću pripadnika jednog distrikta, a koja je bila uvjetovana pripadnošću apostolskog vikara kao glavnog faktora s bosanske strane. Među sedmoricom klerika koji su 1794. stigli u Veliku nijedan nije pripadao kreševskom distriktu, dok su preostala dva bila podjednako zastupljena (4:3 u korist fojničkog). Riječ je o godini kada su intenzivirana nastojanja oko imenovanja zamjenika apostolskom vikaru. K tome, mora se uzeti u obzir da tom prilikom konačna odluka nije bila donesena zbog nespremnosti Propagande da prihvati jednog od habsburških kandidata, što je, nakon odustajanja Marka Šimića, postao Franjo Milošević kao prvi Botoš Okićev prijedlog. Dolazak sedmorice klerika u Veliku simbolički predstavlja stupanje franjevačke provincije kao glavnog aktera s bosanske strane u procesu iz kojeg se njegov idejni začetnik sve više započeo povlačiti.

Očigledno je nakana odgovornih u Habsburškoj Monarhiji bila ta da bosanske klerike podijeli u dvije grupe, odnosno da sekularni klerici i polaznici viših razina školovanja budu okupljeni u Zagrebu, a ostali u Velikoj (odnosno Požegi). To objašnjava zbog čega su petorica franjevačkih gramatičara upućeni u Veliku, dok su sekularci Alović i Marijanović ostavljeni u Zagrebu. Materijalne nedaće i očigledna nespremnost lokalnih franjevačkih provincija da se snažnije angažiraju u korist svoje bosanske subraće, bili su glavnim razlogom otezanja u ostvarivanju ovog plana. Međutim, ni sama Bosna Srebrena mu nije bila sklona.

Boravak bosanskih klerika u Velikoj se otegao na gotovo dvije godine tijekom kojih je njihovo obrazovanje bilo zanemareno. Glasine o tome su stigle i u Bosnu, te su se u rješavanje problema uključili i apostolski vikar i novoizabrani provincijal Mato Ivekić. Obojica su pisali Maksimilijanu Vrhovcu motivirani situacijom u Velikoj.[336] Okićevo pismo, sastavljeno na talijanskom jeziku, po obimu je kraće i gotovo da se sastoji samo od konstatiranja problema s klericima koji postoji i želje da se on nekako riješi. Ivekić se, pak, obratio dužim latinskim

Od njih šestorice kojima znamo mjesto rođenja četvorica (Juro Kordić, Ivan Alović, Pavao Botoš Okić i Anto Nikolić) naspram dvojice rođenih u fojničkom distriktu (Josip Zečević i Toma Pravdić).

Oba se pisma čuvaju pod NAZ NDS (OD) 1260/1796. Okić je pisao 30. lipnja, a Ivekić 1. srpnja.

tekstom iz kojeg bolje razaznajemo bit problema. Nakon navođenja uobičajenih zahvala i pohvala, prelazi na probleme s kojima se susreću bosanski klerici u Velikoj. Znakovit je stil njegovog pisanja protkan ispričavanjima i uvjeravanjima da nitko u Bosni nimalo ne sumnja da vladar i biskup žele samo najbolje bosanskim klericima čija se teška situacija prikazuje kao skup glasina koje su doprle do Bosne, pa Ivekić samo želi provjeriti njihovu istinitost. Dodaje kako mu je teško povjerovati da bi provincijal sv. Ivana Kapistranskog dozvolio da se klerici nađu u takvoj situaciji, zapravo na taj način ukazujući koga smatra najodgovornijim za cijeli problem. Zatim prelazi na drugu informaciju koju je načuo, a prema kojoj vladar želi podići zaseban kolegij u kojem bi bili okupljeni svi bosanski klerici. Ivekić je, uz uobičajeno izražavanje duboke zahvalnosti, odbacivao takvu ideju kao preskupu u danom trenutku, zalažući se za nastavak prakse raspoređivanja bosanskih klerika po franjevačkim samostanima provincija sv. Ladislava i sv. Ivana Kapistranskog.[337] Oba su pisma u Zagreb stigla tek u listopadu kada je u Bosnu upućen odgovor od strane Duhovnog stola.[338] Njega je 28. listopada 1796. sastavio dubički protonotar Josip Galjuf, a njegov sadržaj otkriva da su u međuvremenu klerici bili premješteni iz Velike u Požegu, te još neke informacije o grupi u Zagrebu. U Bosni nisu bili sretni takvim odgovorom, ali su se morali pomiriti s trenutačnom situacijom.[339] Odluka o preseljenju bosanskih klerika u Požegu bila je donesena još 19. travnja 1796. na sjednici KUNV-a koji je zaključio o tome obavijestiti i provincijala Spatha.[340]

Ivekićevo odbacivanje obrazovanja bosanskih klerika u kolegiju stoji u potpunoj suprotnosti sa željama koje je Bosna Srebrena iznijela u molbi upućenoj na Propagandu 16 godina ranije. Želja za zasebnim kolegijem zapravo je predstavljala konstantnu misao u redovima Bosne Srebrene i nastojanja u tom smjeru bit će ponovno intenzivirana u 30-im godinama 19. st. Možda stoga nije neobično Baltićevo pisanje gdje među događajima 1796. spominje i ovaj: *Dovršivši kapituo vrati se provincial* (Mato Ivekić op. R. B.) *iz Carigrada prazan ne donesavši fermana. Oglasi svoje izabranje, učini molbenicu na cara austrianskog*

---

[337] Prijepis Ivekićevog pisma *v.* Jelenić, 1913: 64-65. U dijelu koji se odnosi na pitanje kolegija, Jelenićeva verzija se razlikuje od originala koji se čuva u NAZ (usp. prethodnu bilješku), a učinjena je prema AFPBS Protocollum II, pp. 44-45. Ni protokoli ni Jelenić ne spominju pismo apostolskog vikara Okića.

Usp. NAZ NDS (OD) 1260/1796. Ova se verzija po sadržaju ne razlikuje od one koju donosi Jelenić, 1913: 66-67, premda on u regestu kao adresata navodi samo apostolskog vikara. S druge strane, prijepis u protokolima Bosne Srebrene kao adresata navodi upravo ličnost provincijala, usp. AFPBS Protocollum II, p. 45. Spomenuti premještaj se međutim nije ostvario sve do kraja šk. god. 1796./97. tako da klerici u lipnju 1797. još uvijek borave u Velikoj, usp. NAZ NDS (OD) 700/1797. Int.

Usp. AFPBS Protocollum II, p. 45 *(N)on adeo ad Nostra petita videtur esse accomodata, ast ea pro nunc contentari debemus*.

Usp. NAZ NDS (OD) 625/1796. Int. Na sjednici Duhovnog stola 12. svibnja donesena su dva zaključka o slanju obavijesti Spathu i konzistoriju u Požegi, međutim u njihovom tekstu se izrijekom ne spominju bosanski klerici.

moleći ne bi li jedno kolegium za naši djaka, gdi bi se svi skupiti mogli, načinilo.[341] Ovaj tekst, koji stoji u suprotnosti s činjenicama, dodatno potvrđuje neobičnost Ivekićevog postupka u cjelokupnom kontekstu nastojanja Bosne Srebrene oko obrazovanja svojih klerika. Objašnjenje je, pak, vrlo jednostavno. Usprkos zajedničkom interesu apostolskog vikara i provincijala oko sudbine klerika u Velikoj, upadljivo je da se Okić ni najmanje nije doticao pitanja kolegija. Vjerojatno podozriv prema situaciji redovnika u Habsburškoj Monarhiji i upućen u djelovanje generalnih sjemeništa gdje su redovnički kandidati bili školovani ne samo sa sekularnim klericima, nego dapače i nekatolicima, Ivekić se bojao da bi spomenuti kolegij bio organiziran po sličnom načelu, odnosno da bi mnogi klerici napustili franjevački red.[342]

Razvoj situacije u Italiji, nepovoljan po bosanske klerike, zahtijevao je daljnji angažman i apostolskog vikara i Bosne Srebrene prema Habsburškoj Monarhiji. Pri tome je primjetna sve veća inicijativa od strane provincije. Ivekić je tako 30. siječnja 1797. iz Kraljeve Sutjeske pisao Vrhovcu.[343] Zahvalivši na prethodnom odgovoru i pomoći oko klerika u Velikoj, provincijal je prešao na situaciju u Italiji koja priječi slanje novih klerika onamo. Navodeći da ima ukupno 11 klerika koje bi trebao poslati na školovanje, Ivekić je molio da ako to već ne može učiniti sa svima, dobije dozvolu da to napravi barem s dvojicom koji bi zauzeli mjesta Paškala Kopića st. koji se vratio u Bosnu i Josipa Zečevića koji je umro. Vrhovac je molbu proslijedio KUNV-u, već po običaju preporučujući njezino usvajanje, a osim toga je iskoristio priliku da se založi za primanje i trećeg klerika obzirom da je Pavao Botoš Okić stupio u vojnu službu. Vijeće je izrazilo spremnost da razmotri ovaj zahtjev, ali je prije toga željelo točne podatke o klericima: njihov broj i kvalitetu.[344] Izvještaj je u Zagreb stigao početkom rujna i odmah je proslijeđen u Budim.[345]

U međuvremenu Ivekić je poduzeo korake oko premještanja klerika Franje Ostojića st. iz Italije u Požegu. Najprije je 2. veljače 1797. pisao Vrhovcu govoreći da je ovaj premještaj predložio apostolski vikar Botoš Okić uvjeravajući Ivekića kako je potrebno ishoditi Vrhovčevo dopuštenje.[346] Isti je dan Vrhovcu pisao i Okić, a iz njegovog pisma se doznaju

---

Cit. Baltić, 2003: 105 (36).

Kako je Bosna Srebrena gledala na utjecaj Države na crkvena pitanja u Habsburškoj Monarhiji otkriva upis u protokole kojim je popraćeno Ivekićevo nastojanje da klericima svoje provincije ishodi stipendiju ondje, usp. AFPBS Protocollum II, p. 57. Autor nije poznat, kao ni razdoblje unošenja. Ideju o strahu Bosne Srebrene da će njezini klerici napuštati red iznosi i Džaja, 1971: 144 bilj. 213.

Usp. NAZ NDS (OD) 306/1797.

Usp. NAZ NDS (OD) 519/1797. Int.

Usp. NAZ NDS (OD) 1007/1797.

Usp. NAZ NDS (OD) 368/1797. Mato Ivekić Maksimilijanu Vrhovcu 2. veljače 1797.

klerikovo ime i srodstvo s Okićem, koji mu je bio ujak.[347] Nakon toga Ivekić je Ostojiću poslao obedijencijal s kojim je ovaj krenuo u Zagreb.[348] Krajem ožujka klerik je stigao u Zagreb gdje ga je osobno ispitao zagrebački biskup. Utvrdivši velike rupe u njegovom predznanju, odlučio ga je poslati u Veliku.[349] Na taj je način jedno upražnjeno mjesto bilo popunjeno.

KUNV je i dalje razmatrao rješenja za ostale klerike i 13. svibnja 1797. pisao na Vrhovca zahtijevajući da im dostavi izvještaj o stanju obrazovanja bosanskih klerika, na osnovi kojeg bi se lakše uklonili njegovi nedostatci.[350] Vrhovac je svoj odgovor uputio 23. lipnja. Vezano za grupu koja je još uvijek boravila u Velikoj, njihov premještaj u Požegu je bio pitanje dana (iako se s njime jako kasnilo), ali s te strane ne treba očekivati veće poteškoće jer su sad pod nadzorom lokalnih franjevaca i spremni za pohađanje nižih razina. Ukoliko bi, pak, broj takvih klerika porastao, onda bi ih trebalo rasporediti i u druge samostane, pri čemu je Vrhovac spomenuo Osijek gdje postoji odgovarajuća škola, kao i franjevački samostan. Za polaznike viših razina, kao odredišta je predlagao Pečuh i Szombathely gdje bi također bili povjereni skrbi lokalnih franjevaca s čijim bi kandidatima zajedno polazili nastavu. Ono na što treba obratiti posebnu pažnju su klerici koji stižu iz Italije. Tako ponovno navodi primjer Franje Ostojića st. koji je u Veroni pohađao filozofiju, da bi se po dolasku u Zagreb utvrdilo da ne zna ni osnove latinskog jezika.

Primanje F. Ostojića st. Okić je izgleda protumačio kao dozvolu slanja još dvojice klerika pa je u svezi toga pisao u Zagreb 25. travnja. U svom odgovoru poslanom 22. srpnja Vrhovac je upozorio da se klerike ne smije slati bez prethodne odluke KUNV-a, tražeći od apostolskog vikara da mu javi bi li klerici trebali pohađati niže ili više škole, o čemu je ovisilo hoće li biti smješteni u Požegu ili u Pečuh. Okićevo pismo je proslijedio KUNV-u.[351]

KUNV je na sjednici 19. rujna donio odluku kojom se zbog nedostatnih sredstava povrh trenutnih 19 klerika, ne može odobriti primanje više niti jednoga.[352] Čak i nakon uvida u Ivekićev izvještaj Vijeće je ostalo pri svojoj odluci. Želeći promijeniti ovu odluku, Vrhovac je 7. prosinca 1797. pisao u Budim.[353] Isti je dan pisao i Ivekiću opominjući ga da bude

---

Ibidem, Augustin Botoš Okić Maksimilijanu Vrhovcu 2. veljače 1797.

Ibidem, Mato Ivekić Franji Ostojiću st. 4. veljače 1797.

Vrhovac je o tome pisao 1. travnja gvardijanu u Velikoj (gdje su klerici još uvijek boravili), a 3. travnja KUNV-u, usp. *ibidem*.

Usp. NAZ NDS (OD) 700/1797. Int. Ondje se nalazi i Vrhovčev odgovor.

Cijela prepiska se čuva pod NAZ NDS (OD) 814/1797.

Usp. NAZ NDS (OD) 1163/1797. Int. Naime, još od 1788. godišnje se 2.000 ft. od iznosa godišnje kamate zaklade Josipa II. koristilo za podmirivanje dugova misija u Carigradu i Smirni.

Usp. NAZ NDS (OD) 1306/1797. Int.

strpljiv i da ni po koju cijenu ne šalje ni jednog klerika dok mu Vrhovac ne javi da je KUNV dao svoje odobrenje. Međutim, u trenutku dok je Vrhovac slao instrukcije Ivekiću pozivajući ga na strpljivost, ovaj je 3. prosinca 1797. uputio grupu od 11 klerika na školovanje, pozivajući ih na poslušnost provincijalima sv. Ladislava i sv. Marije u čijim će provincijama stanovati, kao i zagrebačkom i pečuškom biskupu koji će ih, kada za to dođe vrijeme, rediti. Nije zaboravio ni na Bosnu Srebrenu zaključivši svoj obedijencijal riječima: *Memores estote obligationis Vestrae Religiosae*.[354]

Ivekićevo naizgled samovoljno postupanje bilo je prouzročeno time što je uz posredovanje Antuna Božića – koji je u međuvremenu dogurao do čina majora – direktno iz Beča od baruna Tugutha dobio dozvolu za slanje klerika sastavljenu 17. kolovoza 1797., a Dvorsko ratno vijeće je u istom smislu pisalo i Botošu Okiću 26. kolovoza iste godine.[355] Kopiju Tuguthovog dopisa Ivekić je 8. prosinca 1797. poslao Vrhovcu koji ju je dobio 18. veljače 1798., a samo dan kasnije onamo je prispjelo sedam bosanskih klerika, dok se dolazak preostale četvorice očekivao u roku od pet dana.[356] Osim kopije, Ivekić je, dakako, poslao i zahvalno pismo, a Vrhovac je sve to proslijedio u Budim, požalivši se KUNV-u na pitanje nadležnosti, pri čemu je nesumnjivo aludirao na to da su dva različita vijeća u Beču i Budimu donijela dvije suprotne odluke. Međusobna udaljenost Zagreba, Budima, Beča i triju bosanskih samostana i susljedno tome otežana komunikacija predstavljali bi problem i bez paralelizama u odlučivanju i informiranju. Iz nepoznatih razloga u ovom slučaju su spomenuti paralelizmi bili jako prisutni. U isto vrijeme kada je Vrhovac kanio obavijestiti Budim o dolasku 11 bosanskih klerika u dvije grupe, KUNV je u istom smislu pisao njemu šaljući mu upute o iznosu stipendije (150 ft.) i načinu na koji bi ih trebao rasporediti.[357] Nije poznato odakle je Vijeće dobilo iste informacije kao i Vrhovac, ali u ožujku se dotok informacija konačno stabilizirao. Vijeće je na sjednici održanoj 13. ožujka raspolagalo informacijama o klericima pristiglim u Zagreb i od strane Vrhovca i od ladislavskog provincijala Sabina Sekovanića. Iz njih je bilo vidljivo da je potonji već bio rasporedio klerike na način da je sedmoricu poslao u Varaždin, a četvoricu zadržao u Zagrebu. Takav je raspored načelno prihvaćen, iako je prvotnom idejom KUNV-a bilo slanje klerika u Požegu, koja je sad

---

Postoji više verzija ovog obedijencijala. Pod NAZ NDS (OD) 88/1799. čuva se kopija učinjena za potrebe ređenja Grge Juričevića za đakona u siječnju 1799. od strane provincije sv. Ladislava. Prijepis se nalazi i u AFPBS Protocollum II, pp. 58-59. Njega je tiskao Jelenić, 1913: 68-69. Razlike između sva tri su minimalne. Imena klerika su navedena niže u tekstu.

Prijepis njemačkih izvornika donosi Jelenić, 1913: 67-68. U AFPBS Protocollum II, p. 58 nalaze se skraćeni hrvatski prijevodi.

Usp. NAZ NDS (OD) 339/1798. Svoju zahvalnicu je poslao i Botoš Okić, usp. NAZ NDS (OD) 361/1798.

Usp. NAZ NDS (OD) 434/1798. Int. i AHFPZ A-VIII-3a, 1798. – 27. II.

ponuđena kao alternativan smještaj onima koji bi *adjutorio lingvae Ilyricae* ondje mogli postići bolji uspjeh.[358] Osim što je protok informacija bio ponovno ujednačen, ovom je prilikom bio i hijerarhiziran, odnosno Vijeće je pisalo Vrhovcu koji je dalje obavijestio Sekovanića. Zagrebački je biskup još u veljači pisao i Ivekiću obavještavajući ga da su klerici koje je poslao stigli.[359] Razdragani bosanski provincijal je pored uobičajenih fraza o doživotnoj zahvalnosti, još jednom ukazao na glavni uzrok svoje zabrinutosti: njihovu redovničku disciplinu. Vjerojatno poučen negativnim iskustvima s klericima u Zagrebu i Velikoj, Ivekić se bojao komplikacija koje bi eventualni novi skandali bosanskih klerika mogli izazvati, a posebno ga je zabrinjavala mogućnost njihovog slanja u Bosnu. Stoga je molio Vrhovca da sâm preuzme kažnjavanje na sebe. Stipendije su im bile konačno formalno potvrđene 29. svibnja 1798., a računate su od 20. veljače.[360] Tom prilikom prvi puta je sačuvan i njihov raspored. U Varaždin su bili poslani Anđeo Mustafić (Drinovac), Marko Pavlićević, Stjepan Kristićević, Franjo Kraljević, Ilija Musić, Marko Ivanović i Stjepan Karlović, dok su u Zagrebu bili ostali Ivan Skočibušić ml., Pavao Vukadin st., Marijan Jakovljević i Grgo Juričević. Vezano uz Ivanovića u rujnu je Sekovanić pisao Duhovnom stolu predlažući njegov premještaj u Požegu u skladu s ranijim prijedlozima[361], što mu je i odobreno mjesec dana kasnije.[362]

Kada se sve zbroji i oduzme, u novu školsku godinu 1798./99. je trebalo krenuti ukupno 30 bosanskih klerika: dvanaestorica koji su ranije bili smješteni u Velikoj, a kojima se u međuvremenu pridružio i Franjo Ostojić st., jedanaestorica pristiglih u veljači 1798., Franjo Dobretić koji je u međuvremenu prešao u Pečuh, te petorica preostalih sekularnih klerika u Zagrebu, no brojka je bila manja zbog svojevoljnog odlaska Ivana Alovića. Ovo nas dovodi do pitanja sekularnih klerika. Kako je već prikazano, posljednji pripadnik te grupe iz Bosne je došao 1792., a iste godine je započelo postupno opadanje njihovog broja. Također, nakon odustajanja Habsburške Monarhije od prodora u Bosnu i Hercegovinu, te Okićevog

---

Usp. NAZ NDS (OD) 515/1798. Int. i AHFPZ A-VIII-3a, 1798. – 13. III. U konkretnom slučaju radilo se o mogućnosti nesnalaženja nekih klerika na kajkavskom dijalektalnom području. Pitanje jezika se u svezi bosanskih klerika obično odnosilo na njihovo (ne)poznavanje latinskog, njemačkog ili mađarskog, tako da je ovo rijedak dokumentirani primjer da je i dijalekatska razlika znala imati udjela u njihovim školskim poteškoćama.

Usp. NAZ NDS (OD) 818/1798. Ivekićev odgovor upućen iz Fojnice 22. travnja 1798., sugerira da je Vrhovac pisao 23. veljače, ali nije sačuvana ni izvorna verzija, niti koncept.

Usp. NAZ NDS (OD) 857/1798. Int. Vrhovac je ponovno ovu odluku proslijedio provinciji sv. Ladislava, usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1798. – 29. V.

Usp. NAZ NDS (OD) 1099/1798. Ivanović je dobio prilično negativnu karakterizaciju (*hebes observatus est, ut vix aliquem spem sui in Studiis profectus policeri videtur*). Glavni je problem ležao u tome što je teško putem kajkavskog (*ex ignorantita idiomatis Croatici*) usvajao osnove latinskog. Sekovanić je izrazio nadu da će Ivanović u Požegi *subsidio linguae Illyricae, utpote sibi nativae, fortassis mederi posset*.

Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1798. – 30. X.

obolijevanja, više nije ni postojao značajan čimbenik koji bi priljevom novih stipendista održavao broj ovih klerika stalnim. Usprkos tome, obrazovanje preostalih je išlo svojim tijekom i Juro Kordić i Josip Zečević su se približili redovitom završavanju kompletnog školovanja. Međutim, tijekom 1797. dogodio se obrat koji je doveo do potpunog kraja obrazovanja sekularnih klerika. U već spomenutom pismu na KUNV upućenom 7. prosinca 1797. Vrhovac je želio promijeniti njegovu odluku o odbijanju primanja novih klerika.[363] Stoga je naznačio kako se među tadašnjim stipendistima nalaze i sekularni klerici koji neće biti od koristi u Bosni. Predložio je da ih se udalji sa stipendije, a na njihovo mjesto primi isto toliko kandidata s Ivekićevog popisa. Iz upute koju je tada uputio Ivekiću jasno da je ideja o micanju sekularnih klerika s popisa stipendista potekla upravo od strane provincijala. On ju je u jednom pismu 13. srpnja 1797. predložio Vrhovcu, a ovaj se s njom složio, očigledno prihvaćajući argumente kako nije vjerojatno da će se sekularni klerici vratiti u Bosnu. No, u tom trenutku KUNV je stao na stranu ovih klerika i u svom odgovoru je naznačio da se slanje i primanje bosanskih klerika mora i dalje obavljati na preporuku apostolskog vikara, a ne provincijala.[364] Vrhovac je s ovim upoznao Ivekića, no nije moguće precizno rekonstruirati kakva je bila reakcija u Bosni.

Kad su Kordić, dovršivši školovanje, te Alović kod kojeg je sazrela ideja o stupanju u franjevački red, ujesen 1798. napustili Zagreb, položaj sekularnih klerika se drastično promijenio. To vjerojatno treba povezati i s Okićevim odstupanjem s pozicije apostolskog vikara, na kojoj ga je 17. studenog 1798. i formalno zamijenio Grgo Ilijić Varešanin.[365] Premda je još od svog biskupskog posvećenja 1797. počeo vršiti kanonske vizitacije i ostale dužnosti apostolskog vikara, njegova odsutnost u cijelom gore opisanom procesu prihvata nove 11-orice klerika prilično upada u oči. Iako teško bolestan, Okić je ipak u nekoliko navrata pisao Vrhovcu preporučujući ili se interesirajući za svoje klerike. Ilijić je zbog ranijih sukoba naišao na snažnu opoziciju, a upravo je Ivekić u jednoj od svojih prvih akcija nakon što se u ljeto 1796. vratio iz Carigrada, pisao na Propagandu nastojeći spriječiti njegov izbor za Okićevog koadjutora.[366] Izgleda da je nakon toga došlo do popravljanja njihovih

---

V. bilj. 353.

Usp. NAZ NDS (OD) 290/1798. Int. *Clericos, aut Juvenes Bosnenses, pro educatione in Hungaria nanciscenda, non ad Provincialis Franciscanorum, sed Episcopi Vicarii Apostolici commendationem suscipiendos esse*.

Usp. Džaja, 1971: 114 i 207.

Usp. Jelenić, 1927: 298-299. Iako je Ilijić već od ranije vršio funkciju Botoš Okićevog provikara, to ga nije automatski činilo i njegovim nasljednikom. Kako je položaj koadjutora za sobom povlačio dodjeljivanje biskuspke titule, Ivekić je smatrao da je time povrijeđeno pravo Bosne Srebrene da sama predlaže četiri kandidata za čast apostolskog vikara, jer je bilo jasno da će Okića, prije ili kasnije naslijediti upravo Ilijić.

međusobnih odnosa. Ivekić se 1798. nije protivio Ilijićevom imenovanju za apostolskog vikara, a u okružnici od 9. veljače 1799. apostolski vikar izrijekom prijeti bosanskim franjevcima da se u pastoralnim i pravnim poslovima ubuduće smiju obraćati samo njemu i njegovom generalnom vikaru – Mati Ivekiću.[367] Je li pri tom između njih dvojice postojala nekakva komunikacija i dogovor po pitanju slanja klerika, nije poznato, ali čak i ako nije bio upućen u sve detalje, Ilijić nije pokazivao nikakvo protivljenje Ivekićevim postupcima.

Uspješno slanje jedanaestorice klerika i njihovo razmještanje u samostane u Varaždinu, Zagrebu i Požegi, nije trajno riješilo probleme bosanskih franjevaca. Francusko napredovanje u Italiji dodatno je kompliciralo situaciju za tamošnje franjevačke provincije i Bosna Srebrena se našla ne samo u situaciji da onamo ne može poslati klerike iz Bosne, nego je i za one koji su se već nalazili ondje trebala naći novo rješenje. Odluke iz 1797. mnogi su u Bosni tumačili u smislu da je njihovoj provinciji time dozvoljeno slati klerika koliko god želi.[368] Ivekić u tom smislu 22. svibnja 1799. uoči isteka svog mandata kao provincijala, piše Vrhovcu iznoseći probleme u Italiji i moleći ga da se zauzme za primanje novih sedam klerika, premda je svjestan da je Bosni Srebrenoj nedavno učinjeno veliko dobročinstvo po tom pitanju.[369] Vrhovac je 23. kolovoza odgovorio Ivekiću kako će se osobno založiti kod vladara da se dozvoli slanje novih klerika, ali je upozorio da će to ovom prilikom ići teže zbog popunjenosti kvote, te je naglasio da se nikako ne smije poslati niti jedan novi klerik dok o tome ne stigne potvrda o odobravanju dolaska. Istog je dana o ovome pisao i KUNV-u. Provincijalom je u međuvremenu postao Luka Dropuljić st. koji je 7. rujna 1799. odlučio ponovno aktualizirati ovo pitanje i to tako da je način prezentiranja ove molbe podigao na jednu višu razinu. Umjesto pukog pismenog obraćanja, odlučio je poslati svog tajnika Matu Kristićevića da osobno prezentira situaciju pred hrvatskim banom, zagrebačkim i pečuškim biskupom te provincijalom sv. Ladislava, a potom se uputi ravno u Beč.[370] U tu svrhu Kristićević je bio opskrbljen i pismima za bana[371] i zagrebačkog biskupa.[372] Oba su bila sličnog sadržaja s naglaskom na molbi za prihvatom još većega broja klerika – konkretno se u pismu upućenom Vrhovcu izrijekom spominje brojka osam.

Usp. Džaja, 207. Ilijić je time želio dokinuti praksu koju su koristili njegovi protivnici obraćajući se na Franju Miloševića koji je kao Okićev tajnik i dalje raspolagao njegovim pečatom.

Tako primjerice nastavljač Mirčetine kronike piše: *Minister Provincialis obtinuit facultatem ab Imperatore mittendi, quotquot Suae Provinciae haberet Alumnos*, cit. Džaja, 1971: 148 bilj. 224. Jelenić, 1913: 67 u regestu dopisa koji je Thugut poslao Ivekiću također piše: *Baron Thugut javlja … da je bečki dvor dozvolio slati svu bosansku franjevačku mladež na nauke u cesarske zemlje*.

Usp. NAZ NDS (OD) 1159/1799.

Usp. Jelenić, 1913: 69-70. S njim je zajedno poslan netom zavjetovani klerik Mijo Pinjušić.

Ibidem, 70.

Ibidem, 71.

Krstićević je sa svojim pratiteljima[373] stigao u Beč i ondje je 26. listopada iznio razloge svoje misije.[374] Glavni dio teksta se može podijeliti na tri dijela. U prvom se, nakon uobičajenih izraza zahvalnosti govori o klericima koji se trenutačno nalaze u Italiji u pogoršanim uvjetima, a još nisu spremni za obavljanje pastoralne djelatnosti u Bosni. Stoga Bosna Srebrena moli da im se dopusti i omogući da svoje školovanje dovrše u Monarhiji. Iako se tom prilikom ponavlja brojka od osam klerika, vidjet će se da su u nju bili uračunati i klerici u Kristićevićevoj pratnji. Drugi dio uzima u obzir činjenicu da je broj stipendista već dosegao maksimalnu moguću brojku, pa zato ide u smjeru nuđenja rješenja. Tako je ponovljena ideja koju je još u srpnju 1797. Ivekić iznio Vrhovcu, a ovaj je proslijedio na KUNV, da se nova mjesta za franjevačke omoguće na račun sekularnih klerika. Kristićević je izrijekom naveo Vasiljevića, Zubčevića i Marijanovića, koji su u tom trenutku bili posljednji preostali članovi ove grupe, navodeći kako oni borave u Zagrebu bez ikakvog napretka u svojim studijima, te da nemaju nakanu stupanja u redovnički stalež, pa bi ih stoga odmah trebalo vratiti u Bosnu. Osim njih, tu su bile i stipendije Alovića i Ante Nikolića koji su ih u međuvremenu svojevoljno napustili, a napokon spomenut je i Franjo Dobretić koji je ionako bio svećenik, a u Monarhiji je boravio već 12 godina. Kristićević je u ime svoje provincije tvrdio da se na taj način mogu osigurati stipendije za šestoricu klerika, tako da bi zapravo trebalo naći sredstva za još svega dvojicu klerika. U trećem dijelu, požalio se na dugotrajnost kleričkog školovanja, predlažući da se ono oslobađanjem klerika od pohađanja pojedinih predmeta čim više skrati. Tekst sličnog sadržaja Kristićević je sastavio i 10. studenog, a upućen je na KUNV.[375] Povrh svega što je naveo u Beču, KUNV-u je iznio kako je iza Okića ostalo 400 forinti koje je Bosna Srebrena bila spremna uložiti u stipendiranje dvojice klerika. Vijeće je 10. prosinca 1799. odlučilo sa svime upoznati Vrhovca[376] i Sekovanića.[377] Od zagrebačkog biskupa je zatraženo da podnese izvještaj o sekularnim klericima koji su se

---

Uz spomenutog Pinjušića, drugi je bio Filip Grgić, također nedavno zavjetovani klerik. Ne postoje podaci o tome tko ga je i kada dodao u Kristićevićevu pratnju. Obzirom na distrikatsku pripadnost (Pinjušić kreševskom, a Grgić sutješkom) mogla bi se povući paralela sa slanjem Luke Marijanovića i Grge Šerkića 1792. Kao što se tada nesumnjivo radilo o kompromisu između apostolskog vikara i provincije, što se ogledalo u odabiru jednog sekularnog i jednog franjevačkog klerika, tako je i ovom prilikom nesumnjivo provincija odabrala Pinjušića (Dropuljić st. je kao provincijal stolovao u Kreševu čijem je samostanskom distriktu pripadao po svom ređenju), dok je Grgića odabrao Ilijić, koji je, pak, kao apostolski vikar imao rezidenciju u Kraljevoj Sutjesci prema istoj distrikatskoj podjeli. Međutim, ovom prilikom je takav odabir govorio u prilog složnosti apostolskog vikara i provincije po pitanju svojih klerika.

Kopija njegovog podneska čuva se s nekoliko drugih spisa u AHFPZ A-VIII-3a, 1799. – 10. XII., a jedan primjerak se nalazi u NAZ NDS (OD) 87/1800.

Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1799. – 10. XII.

Usp. NAZ NDS (OD) 87/1800.

Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1799. – 10. XII.

nalazili u Zagrebu, dok je ladislavski provincijal isto trebao učiniti za klerike na području svoje provincije[378], te izložiti svoje viđenje prijedlogâ o skraćivanju trajanja školovanja. Obojici je poslan i popis imena osmorice klerika za koje se tražilo stipendiju.[379] Njemu je bio pridodan i popis klerika koji se trenutačno nalaze na školovanju i obuhvaćao je 29 imena. Što se tiče franjevačkih klerika: 1 se nalazio u Pečuhu, 12 u Požegi, 4 u Zagrebu te 7 u Varaždinu.[380] Navedeno je ukupno 5 sekularnih klerika, s tim da je za dvojicu naznačeno da su napustili stipendiju. Na taj način ukupan broj bosanskih stipendista koji su se nalazili na školovanju iznosio je 27.

Duhovni stol zagrebačke biskupije je 28. siječnja 1800. uputio pismo Luki Dropuljiću st. kojim su ga izvijestili kako je molba koju je iznio Kristićević uzeta na razmatranje, te da postoji nada da će klerici biti opskrbljeni stipendijama, ali ponovno upozorava da se nikako ne smiju slati klerici prije nego li stigne potvrda o primanju na popis stipendista.[381] KUNV je odluku donio tek 1. srpnja 1800., a njome su oduzete stipendije preostalim sekularnim klericima te Franji Dobretiću, ali je umjesto šest, odobreno primanje četvorice novih klerika.[382] Koji su klerici dobili stipendije? Obzirom na posvemašnju šutnju izvora u idućem razdoblju, to je jako teško utvrditi.[383] Jedna je 26. ožujka 1800., dakle i prije formalne odluke Vijeća, bila odobrena Miji Pinjušiću.[384] Sljedeći stipendist bio je Lovro Milanović koji se ne spominje u ranijim popisima, a odluka o tome je donesena 21. listopada.[385] U komunikaciji između Bosne i Zagreba došlo je do nekakvih poteškoća, jer se Kristićević tek 25. studenog 1800. iz Travnika gdje je obavljao župničku dužnost obratio na Vrhovca navodeći kako u Bosnu nisu stigli nikakvi odgovori na njihove molbe.[386] Tek nedavno dobili su pismo od Tugutha, ali im nije bio jasan njegov smisao jer je u njemu samo stajalo da se ne smije slati klerike u broju većem od propisanog. Ovo pismo nije poznato niti iz jednog drugog izvora, tako da je nemoguće utvrditi o čemu je točno bila riječ. Kristićević je osim toga spomenuo da

---

[378] Zanimljivo je da je KUNV informacije o Dobretiću zatražio od pečuškog biskupa, premda je tamošnji samostan pripadao provinciji sv. Ladislava.

[379] Neki su klerici umjesto redovničkim, navedeni krsnim imenima. Ovdje su krsna imena kod tih klerika navedena u zagradi: Mijo Pinjušić, Filip Grgić, Filip (Lovro) Letić, Anto Protekić, Josip (Nikola) Tomić ml., Nikola Amidžić, Stjepan (Franjo) Tometinović st. i Ilija Jurčević (*alias* Džeba).

[380] Verzija koja se čuva u AHFPZ iz nepoznatog razlog ispušta jednog klerika među onima koji borave u Varaždinu. Gore navedene brojke su stoga prezentirane prema verziji iz NAZ-a.

Usp. NAZ NDS (OD) 87/1800.

Usp. NAZ NDS (OD) 871/1800. Int. i AHFPZ A-VIII-3a, 1800. – 1. VII.

Džaja, 1971: 148 oslanjajući se na Jelenića iznosi tvrdnju kako između 1799. i 1804. niti jedan klerik nije bio primljen na studij u Monarhiju.

Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1800. – 26. III.

Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1800. – 21. X.

Usp. NAZ NDS (OD) 124/1801. Pismo je u Zagreb stiglo 23. siječnja 1801.

su u Bosnu doprle neke glasine kako Dropuljić smije poslati četvoricu klerika, ali se to nije usudio bez dobivanja potvrde o kojoj je Vrhovac govorio. Bosna Srebrena je stoga pisala u Zagreb ladislavskom provincijalu (ne navodi kada) tražeći potvrdu tih glasina, ali je Sekovanić odgovorio kako treba čekati privolu KUNV-a, a da će do nje biti teško doći *ob varias graves rationes*, očito aludirajući na disciplinske probleme s bosanskim klericima. Kristićević je otvoreno izrazio sumnju u Sekovanićeve riječi jer je pretpostavljao da bi Vijeće već nešto javilo u Bosnu u svezi eventualnih prijestupa. Dapače, otvoreno je optužio i Sekovanića i novog provincijala Petra Pethőa kako zapravo oni ne žele primiti bosanske klerike pa namjerno otežu sa slanjem potvrda. Vrhovac je ponovno proslijedio kopiju intimata poslanog u siječnju 1800. navodeći kako provincijal možda nije primio nikakve vijesti zato što su one bile poslane apostolskom vikaru. Dropuljić je međutim spomenuti intimat dobio, ali tek 5. prosinca 1800., pa je i on 16. istog mjeseca pisao Vrhovcu, ograničavajući se za razliku od Kristićevića samo na navođenju broja od 4 klerika, moleći da se što prije pošalje potrebna dozvola za njihovo slanje.[387] Iz ovakve razmjene informacija nije razvidno jesu li Pinjušić i Milanović ulazili u navedenu brojku ili se Dropuljić nadao poslati još četiri klerika čime bi se osiguralo školovanje za šestoricu bosanskih franjevaca što je, kako smo vidjeli, bio početni cilj koji je Bosna Srebrena smatrala dosežljivim. Da bi se našlo rješenje ove dvojbe potrebno je analizirati biografije preostalih klerika s Kristićevićevog popisa, što obzirom na više puta naglašavanu oskudnost u izvorima ne garantira konačan odgovor u svim slučajevima. U tome je sretna okolnost što se barem za neke klerike nedvojbeno može utvrditi izostanak ikakve mogućnosti da su dobili jedno od upražnjenih stipendističkih mjesta. Dvojica sa spomenutog popisa su, naime, umrli u Italiji: Stjepan Tometinović st. u Padovi, a Nikola Amidžić u Parmi, obojica kao *thelogiae studens*.[388] U ostalim slučajevima se načelom (ne)spominjanja u izvorima nastalim na području Habsburške Monarhije mogu samo kao vjerojatni naznačiti sljedeći ishodi: Filip Grgić, Anto Protekić i Ilija Jurčević se ni u kakvom kontekstu ne mogu dovesti u vezu sa školovanjem na području Monarhije, dok je u slučaju Filipa Letića i Josipa (Nikole) Tomića ml. ta veza na neki način posredna. Kada je ujesen 1806. kustod Bosne Srebrene Augustin Pejčinović boravio u Budimu tražeći primanje novih

Usp. NAZ NDS (OD) 381/1801.

Tometinović st. umro je 13. kolovoza 1805. od tuberkuloze, dok kod datuma Amidžićeve smrti nekrolozi pokazuju određeno odstupanje. U fojničkom i kreševskom je kao datum smrti ubilježen 14. svibnja 1806., dok se u sutješkom nekrologu navodi 20. kolovoza 1809. Nedvojbeno je riječ o istoj osobi, ali nejasno je porijeklo tolikog odstupanja. Navođenje studentskog statusa bi govorilo u prilog vjerodostojnosti prvog navedenog datuma, dok se u slučaju drugog ne smije smetnuti s uma da je riječ o nekrologu onog samostana čijem je distriktu Amidžić prema ređenju pripadao.

stipendista, KUNV-u je prezentirao popis s 12 imena klerika koji su dovršili školovanje tražeći pomoć oko njihovog povratka.[389] Na njemu se nalazio i Filip Letić za kojeg je Pejčinović naznačio da se *sine omni sufficienti causa* s još dvojicom klerika zadržavao u Senju. Što se, pak, Josipa (Nikole) Tomića ml. tiče, njegovo ime spominje kronika franjevačkog samostana u Brodu navodeći kako je zajedno s Pejčinovićem onamo stigao iz Budima u studenom 1806.[390] Pri tome treba naglasiti da se u Letićevom slučaju boravak u Senju može smatrati i dijelom njegovog povratka iz Italije, a ne nužno nekog područja iz Monarhije. Bosna Srebrena je u kolovozu 1815. poslala Filipa Letića i Miju Nikolića da po biskupijama u ugarsko-hrvatskom dijelu Monarhije skupljaju milostinju.[391] Kako je Mijo Nikolić neosporno bio stipendist zaklade Josipa II. vjerojatno je njegovo „poznavanje terena“ igralo ulogu u njegovom izboru, pa nema razloga ne pretpostaviti identično i za Letića. Na ovaj bi način rekonstruirana slika govorila u prilog toga da su stipendije oduzete sekularnim klericima i Franji Dobretiću dobili Mijo Pinjušić, Filip Letić, Josip (Nikola) Tomić ml i Lovro Milanović, koji se uopće nije nalazio na popisu koji je u Beču i Budimu iznio Mato Kristićević. Tako je njegova misija polučila mršav uspjeh. Pojavljivanje Milanovića pokazuje da je broj bosanskih klerika u Italiji bio i veći, što potvrđuje i popunjavanje stipendije koju je napustio Ivan Alović. Ona je, naime, 28. svibnja 1799. dodijeljena Marku Ostojiću koji se u međuvremenu vratio iz Italije i trebao je započeti studij teologije.[392]

Kada se podvuče crta ispada da je Kristićević u ime svoje provincije tražio stipendiju za poimence 8 klerika: 6 koji su se tada nalazili negdje u Italiji i 2 koja je poveo sa sobom. Računao je da 6 mjesta može dobiti na račun već postojećih stipendija koje bi se oduzele sekularnim klericima (ili su ih u dva slučaja oni već bili napustili) i Franji Dobretiću čije je školovanje već bilo pred svojim krajem, a da će za dva mjesta na neki način ishoditi odobravanje novih stipendija. Konačan rezultat je bio taj da su tijekom 1799./1800. na školovanje primljena ukupno petorica klerika, među kojima je jedan (Pinjušić) došao direktno iz Bosne, a četvorica iz Italije, s tim da su dvojica (Letić i Tomić ml.) bili s Kristićevićevog popisa, a dvojica (Milanović i M. Ostojić) su odande došli drugim kanalima.

Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1806. – 21. X. Jelenić, 1913: 98-99 donosi identičan popis, ali ispušta jedno ime.

Usp. KFSB (=Kronika franjevačkog samostana u Brodu), sv. II, pp. 20-21.

Usp. NAZ NDS (OD) 1445/1815. Int. Već u listopadu iste godine, definitorij je poslao za njima pismo tražeći što hitniji povratak, no zbog sporosti komunikacija u Zagreb je stiglo tek u travnju 1816. pa je Vrhovac spomenuti dvojac otpremio kući, usp. NAZ NDS (OD) 631/1816.

Usp. NAZ NDS (OD) 974/1799. Int. Zasad nisu poznate okolnosti u kojima je Ostojić napustio Veliku i otišao u Italiju, te točna lokacija njegovog tamošnjeg boravka. Kako proizlazi iz izvora, stipendija koju je napustio Anto Nikolić nije se popunjavala. Razloge treba tražiti u tome što je taj klerik već bio student viših godina teologije, dok je Alović stipendiju napustio kao filozof.

Može li se zbog svega navedenog ovo nastojanje Luke Dropuljića st. i Mate Kristićevića ocijeniti kao neuspjeh? Kako je vidljivo stipendije je dobilo manje od polovice klerika za koje su tražene, a cijela je misija pokrenuta zbog prijetnji potpunog zatvaranja talijanskog pravca školovanja. Ipak, primjeri Amidžića i S. Tometinovića st. koji su umrli kao studenti teologije u Italiji pokazuju kako je tamošnja situacija u svakom pogledu postala nestabilna i nesigurna za bosanske klerike, ali da su oni ondje i dalje dobivali mogućnost školovanja. U literaturi je iznesena pretpostavka da je posljednji dokumentirani trag boravka nekog od bosanskih klerika na školovanju u Italiji u ovom razdoblju pismo Jure Kontromanovića upućeno na Propagandu iz Perugie 23. studenog 1805.[393] To demantira slučaj Nikole Amidžića, neovisno o tome koji od spomenutih datuma smrti bio točan. Usprkos svim mogućim napetostima i političkim zapetljajima, dokumentirani su boravci pojedinih bosanskih klerika skoro tijekom cijelog razdoblja francuske prisutnosti ondje. Ubrzo nakon Kristićevićevog povratka u Bosnu, u Italiju je iz Zagreba prešao Marijan Jakovljević.[394] Možda se taj postupak može dovesti u vezu s novim nastojanjima Bosne Srebrene da nađe mjesta za svoje klerike negdje u Italiji. Adresat je ovoga puta, uz neizostavnu Propagandu, bio napuljski kralj. Prvi puta definitorij se obratio 17. svibnja 1801.[395] Sadržaj obiju molbi je zapravo istovjetan. Podsjećanjem na djela njegovih prethodnika, od napuljskog se kralja tražilo da povuče zabranu primanja stranih klerika, dok su kardinali Propagande zamoljeni za podršku i posredovanje kako u Napulju, tako i kod nekih franjevačkih provincija ne bi li i one nastavile primati bosanske klerike. Zbog ratnih prilika, pismo uopće nije stiglo u Napulj, pa je 16. veljače 1802. sastavljeno novo i upućeno ponovno posredovanjem Propagande. Upravo je od ove institucije tri mjeseca kasnije poslan odgovor prema kojemu samostani na području Napuljske kraljevine ne zadovoljavaju potrebne disciplinske standarde, pa je bolje da bosanski klerici ostanu u Bosni dok se za njih ne otvore mjesta u Bologni.[396] Tamošnja je provincija možda bila odredištem Jakovljeviću, ali i Ivanu Skočibušiću ml. kojemu je KUNV

listopada 1802. na molbu Augustina Pejčinovića, novog provincijala Bosne Srebrene, dozvolio da napusti Zagreb i ode u Italiju na nastavak školovanja.[397] Jednako tako, još je ranije iste godine istu dozvolu dobio i Grgo Juričević.[398] Njegova točna lokacija školovanja bila je Venecija gdje ga je neposredno po dolasku susreo Augustin Miletić i to javio u jednom

Usp. Džaja, 1971: 141 bilj. 202.
Usp. AFSKS POK5 pp. 409-410.
Usp. Jelenić, 1913: 75-77 latinski tekst pisma za napuljskog kralja, odnosno talijanski upućen Propagandi.
Sadržaj i datiranje pisma usp. Džaja, 1971: 141 gdje se u bilj. 200 nalazi izvadak iz odgovora Propagande.
Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1802. – 19. X.
Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1802. – 20. IV. (b).

pismu upućenom Grgi Ilijiću Varešaninu.[399] U Italiji su još krajem 1810. boravili i Ivan Golub i Pavao Putličević za koje su u siječnju 1811. postojali planovi da prijeđu u Zagreb i ondje nastave sa školovanjem, ali se nisu ostvarili.[400] Svima njima treba pridodati i one klerike kojima Kristićević nije uspio ishoditi prelazak u Monarhiju, a podrobna istraživanja talijanskog pravca školovanja pripadnika Bosne Srebrene bi u spomenutom razdoblju sigurno iznjedrila još neka imena. Naime, usprkos primanja nekolicine bosanskih mladih franjevaca na stipendiju tijekom 1799. i 1800. Džaja je u suštini bio u pravu. Sve do 1804. to su bili i posljednji stipendisti. Uslijedila je pauza čiji se uzroci mogu nazrijeti, ali zbog nedostatka izvora ih je u ovom trenutku nemoguće nedvosmisleno potvrditi.

U kontekstu neprihvaćanja novih bosanskih klerika opisanu diplomatsku aktivnost Bosne Srebrene prema Propagandi i napuljskom kralju treba procjenjivati kao posljedicu, a ne kao uzrok spomenutog zastoja. Glavnim uzrokom habsburškog zanemarivanja ovog školovanja sigurno je bio rat protiv Francuske u kojemu je Monarhija igrala jednu od najvažnijih uloga, a koji se dobrim dijelom vodio upravo na talijanskom području. Drugi se ponovno nalazio u događajima unutar same Bosne.

Ondje je od 1798. Grgo Ilijić Varešanin i formalno uživao sve počasti apostolskog vikara, naslijedivši u sklopu toga sve nejasnoće i ispreplitanja u ovlastima u odnosu na Bosnu Srebrenu. Kao što je prilikom svoje prve afere, tada još kao provincijal 1783.-1786. nastojao provesti modele upravljanja po uzoru na središnjicu svog Reda, na isti je način postupao i kao apostolski vikar želeći se u svojim biskupskim ovlastima emancipirati u odnosu na Bosnu Srebrenu. U eskalaciji sukoba su značajnu ulogu imali i odnosi na osobnoj razini. Prikazano je kako su Ilijić i Ivekić, nakon razdoblja nepovjerenja i napetosti uspjeli postići kompromis. Međutim, isto nije bilo moguće s Lukom Dropuljićem st., a još manje s Augustinom Pejčinovićem. Nerijetko su zamjerke na osobnoj razini posebno isticane u međusobnim optužbama.[401] U gotovo neprestanim razmiricama koje će obilježiti čitav Ilijićev ponitifikat (1798.-1813.) najznačajniju ulogu imao je sukob oko nadležnosti nad župama. Naime, želeći potvrditi svoje biskupsko prvenstvo, Ilijić je na svoju ruku i bez prethodnih konzultacija s Bosnom Srebrenom neke kapelanije uzdigao na rang župa.[402] Najprije su župama 27. rujna

---

Usp. AFSKS, Spisi samostana i župe Kraljeva Sutjeska od 1711. do 1945. godine, Kut. 1, Svež. 3. g. 1802.

Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1811. – 8. I.

Tako je primjerice Ilijić Dropuljiću predbacivao nebosansko porijeklo (njegova je obitelj potjecala iz Dalmacije), a Pejčinovića je optuživao za zloporabu ženidbenog sakramenta u sebične svrhe njegovih bližih rođaka, usp. Džaja, 1971: 208.

Cijelu aferu opširno opisuje Džaja, 1971: 206-216.

1801. postale kapelanije Kupres, Ljubunčić, Sivša, Tramošnica i Tolisa, što je Bosna Srebrena nevoljko prihvatila i provela 25. lipnja 1802., a potom je 27. kolovoza 1803. stigao dekret kojim se na rang župe uzdižu i Koraće, ovaj put uz velike prosvjede s franjevačke strane.[403] Zavađene strane su u međusobnim raspravama koristile opsežnu argumentaciju. U kontekstu prekida u dolaženju bosanskih klerika na područje Monarhije treba izdvojiti pitanje opskrbe župa pastoralnim klerom. Bosna Srebrena, naime, nije poricala pravo biskupa da dijeli postojeće ili osniva nove župe, ali je smatrala da se onda on treba pobrinuti i za njihovo popunjavanje, što na bosanskohercegovačkom prostoru nije bio (niti je mogao biti) slučaj.

Upravo u jeku ovih sukoba na vidjelo je izašao podatak kako se na trošak zaklade Josipa II., navodno uz Ilijićev pristanak, u Padovi školuje šest sjemeništaraca makarske biskupije koji bi nakon toga trebali doći u Bosnu i ondje preuzeti svećeničku dužnost. Podudaranje broja kapelanija uzdignutih na rang župa s brojem makarskih klerika koji kao svjetovni svećenici u Bosni ne bi ni mogli vršiti neku drugu funkciju osim župničke, samo je dolijevalo ulje na vatru. Na Ilijića se sručio ogroman bijes, jer ne samo da ga se optuživalo za pokušaj da u Bosnu uvede svjetovno svećenstvo koje bi trebalo istisnuti franjevce, nego mu se predbacivalo da pri tom svjesno obmanjuje službeni Beč koristeći sredstva namijenjena Bosni Srebrenoj za svoje sebične ciljeve.[404] Pri tome je sam Ilijić bio nevina (i naivna) žrtva makinacija svog nekadašnjeg prijatelja i zaštitnika makarskog kanonika Ivana Josipa Pavlovića Lučića. Ukratko, radilo se o sljedećem:

U želji što bržeg i sigurnijeg komuniciranja Ilijić je Lučića, imajući u njega neograničeno povjerenje, nedugo nakon preuzimanja službe apostolskog vikara opskrbio bijelim listovima s vlastoručnim potpisima. S njima je ovaj prema potrebi mogao u Ilijićevo ime pisati na Propagandu ili Dvor u Beču. Dvije godine kasnije Lučić ih je odlučio zlorabiti i fingirajući da je Ilijić pisao je u Beč tražeći primanje šestorice mladića na školovanje za potrebe bosanske Misije. Dobivši pozitivan odgovor, Lučić je 28. siječnja 1802. svoje kandidate uputio u Padovu, s popratnim pismom u kojem je ponovno tobože nastupao u ime apostolskog vikara. Kandidati su početkom veljače preko Zadra otputovali u Padovu. Lokalne habsburške vlasti u Zadru su prve izrazile skepsu prema porijeklu kandidata navodeći da se među njima nije nalazio niti jedan Bosanac.[405] Usprkos tome Pavlović Lučić je uspješno

---

Dvije od ovih župa (Kupres i Ljubunčić) su pripadale fojničkom distriktu, dok su se preostale četiri nalazile pod paskom samostana u Kraljevoj Sutjesci, Ilijićevom užem području.

To je sukus nekoliko takvih promišljanja čije primjere navodi Džaja, 1971: 215.

Imena kandidata navode Džaja, 1971: 219 bilj. 572 i Batinić, 1887: sv. III, 175: Josip Čobarnić, Stjepan Pavlović Lučić, Ivan Pavlović Lučić, Petar Piotti, Stjepan Bašković i Grgo Alačević. Džaja Čobarnića bilježi kao

zavaravao nadležne sve do ljeta 1804. kada je Augustin Miletić cijelu priču otkrio Ilijiću Varešaninu. Nakon toga, on je 29. kolovoza 1804. pisao u Beč upozoravajući na prijevaru i opisujući kako je došlo do nje. Otvoreno je priznao svoju naivnost, ali je naglasio i bezuvjetnu odanost Habsburškoj Monarhiji. Međutim, proći će još skoro godinu dana prije nego li je pripadnik Provincije Presvetog Otkupitelja Šimun Rebić u svibnju 1805. obavio svojevrsno preslušavanje Ilijića u kojemu se ovaj ponovno ogradio od cijelog slučaja. Epilog je bio takav da spomenuta šestorica nikada nisu došli u Bosnu.[406]

Vidljivo je da se vremenski okvir trajanja ove afere podudara s periodom u kojemu bosanski klerici ne odlaze na školovanje preko Save. S habsburške točke gledišta školovanje šestorice Makarana u suštini je predstavljalo upravo to, međutim nije poznato je li Bosna Srebrena nakon polovičnog uspjeha Kristićevićeve misije uopće i tražila primanje novih klerika kojima izgleda nije oskudijevala.[407] Nepobitno je, pak, to da mnogi u Bosni Srebrenoj nisu vjerovali u Ilijićevu nevinost. Takav se stav formirao u razdoblju koje je u franjevačkim kronikama obrađeno tek naknadno i prilično sporadično, ali ga se jasno uočava kao dio kasnije usmene tradicije. Jedan takav primjer nalazi se u Baltićevom *Godišnjaku* prilikom opisa njegovo svećeničkog ređenja 1840.: *Iste sam se ja godine redio u Kotoru (Bocha di Chataro, Taliani zovu). Redio me biskup kotorski Lučić-Pavlović, starinom Bošnjak, a sada ova obitelj stoji u Makarskoj. Ovi mi isti biskup pripovido kako Jozip cesar njekoliko mladića iz Dalmacie bio naredio da se izuče dobro u naucim, zatim da se redovnici učine i u Bosnu izajdu i narod u Bosni podučavaju. Zatim, Jozip car kad je umro, on koji je za to bio određen, hode u popove. Je li Jozip car s tim štogod politična htio u Bosni učiniti? (...) Sva je prilika da je one mladiće iz Dalmacie htio u pomoć poslati u Bosnu, more biti malo misnika bilo*.[408] Biskup kojeg Baltić spominje bio je Stjepan Pavlović Lučić upravo jedan od Makarana školovanih sredstvima zaklade Josipa II. Cijeli ovaj upis sadrži nekoliko proturječnosti

---

„Čobrnić“, a Batinić kao „Čabornić“, dok Baškovića navodi kao „Božković.“ Bašković i Alačević su na popis ubačeni naknadno umjesto Vinka Vitaića i Stjepana Ivana Karinčića koji su bili spriječeni u odlasku.

[406] Najopsežniji opis ove afere donosi Džaja, 1971: 214-223. Pri tom je autor dodatno produbio i izvorima potkrijepio zaključke koje je iznio Vrdoljak, 1961: 73-75. S druge strane Batinić, 1887: sv. III, 175 i Gavran, 2007: 112-114 iznose opis prema kojemu je Pavlović Lučić samo pomagao Ilijiću koji je bio pravi začetnik ove ideje želeći u nove župe namjestiti svjetovno svećenstvo. Batinić također tvrdi da je Grgo Alačević bio iz Bosne, ne navodeći pri tom argumente za takav navod. Premda se afere s Pavlović Lučićem dotakao tek rubno, istu tvrdnju iznosi i Jelenić, 1915: 87. I ovdje je Ilijić Varešanin predstavljen kao pokretač cijelog pokušaja. Prema takvoj interpretaciji događaja u Bosni je uspio naći samo Alačevića kao kandidata, pa mu je makarski kanonik prikupio preostalu petoricu.

U periodu 1800.-1804. u Bosni Srebrenoj se zavjetovao ukupno 21 klerik: 13 u Fojnici, 10 u Kreševu i 8 u Kraljevoj Sutjesci. Od njih će samo trojica fojničkih klerika (Nikola Bilandžić, Franjo Ostojić ml. i Pavao Kljunović) postati stipendistima zaklade u kontekstu koje se spominje i Jeronim Marojević zavjetovan u Kreševu.

Cit. Baltić, 2003: 142-143 (59).

vidljivih prvenstveno u navođenju Josipa II. čiju je smrt Baltić pomaknuo više od deset godina nakon stvarnog datuma. Također, iz samog upisa ostaje nejasnim koji točno dio Baltić preuzima od kotorskog biskupa, a za koji su mu kao informatori poslužili neki drugi franjevci. Ovo mjesto, naime, nije jedini primjer nepouzdanog datiranja smrti osnivača zaklade u *Godišnjaku*. Nastojanja Mate Ivekića da 1797. dobije nova mjesta za svoje stipendiste Baltić opisuje ovako: *Provincial dobi od nj. v. cara i kralja austrianskog Jozipa II. oblast da može koliko hoće djaka u Austriu na nauke poslati. Ovi put posla provincial 11 djaka u Mađarsku, oli Ugarsku, da uče nauke*.[409] Premda se u oba slučaja stječe dojam velike autorove nepreciznosti i nepouzdanosti, zapravo se radi o primjeru preklapanja više različitih usmenih tradicija. Zbog brojnih uzroka (pad ukupnog broja svećenika, ratovi, unutrašnje razmirice) ljetopisi samostana Bosne Srebrene su na prijelazu iz 18. u 19. st. bili zanemareni ili nesolidno nastavljeni, a svi kasniji pokušaji nadopunjavanja su mogli biti samo djelomično uspješni. Knjige protokola su, pak, zadržale svoju službenu formu i uglavnom se sastoje od prijepisa okružnica i rezultata s izbornih kapitula. Tek u drugoj polovici 19. stoljeća nekolicina bosanskih franjevaca s više ili manje uspjeha nastoji naslanjanjem na ljetopisce 18. st. i Lastrića popuniti praznine nastale u ranije spomenutom razdoblju. U takvom kontekstu, vrijednost usmene tradicije u njihovim je očima bila potpuno jednaka pisanoj baštini i u tom se ozračju razvijaju djela Jakova Baltića i Mate Mikića, na što će se nastaviti Ignacije Strukić, Martin Nedić, Mijo Vjenceslav Batinić i Julijan Jelenić, da spomenemo samo neke.

Što nam u tom smislu otkrivaju dva navedena citata iz *Godišnjaka*? Kao prvo, redovito navođenje Josipa II. ukazuje na to da je u franjevačkoj svijesti proces stipendiranja bio neodvojiv od njegovog začetnika. Kao drugo, ispreplitanje različitih tradicija jasno se razabire u navođenju kako su mladići za Josipovog života bili školovani za redovnike i tek su nakon njegove smrti prešli *u popove*, tj. svjetovno svećenstvo. Usprkos eksplicitnom navođenju njihovog porijekla iz Dalmacije, isticanje obrata u njihovoj sudbini aludira na slučaj sekularnih klerika u Zagrebu kojima su i Nedić i Batinić pripisivali napuštanje franjevačkog reda.[410] Prema tome, kod Baltića je došlo do poistovjećivanja dviju grupa čije školovanje nije poslužilo potrebama Crkve u Bosni. Sva trojica (Baltić, Nedić i Batinić) se u svojim djelima u jednakoj mjeri naslanjaju i na pisane izvore i na usmenu tradiciju stoga nije neobično da dolaze do različitih rezultata. Tako Baltić uopće ne spominje Ilijićevo ime, dok ga Batinić, kako smo vidjeli, izrijekom navodi kao glavnog začetnika cijelog pokušaja s makarskim

Ibidem, 105 (36).
Usp. Nedić, 2011: 88-89 i Batinić, 1887: sv. III, 169.

klericima. To jasno ukazuje na činjenicu da nisu svi u Bosni Srebrenoj vjerovali u Ilijićevu nevinost, odnosno da je uvijek postojala određena bojazan od uvođenja svjetovnog svećenstva.[411] Na taj se način može iznijeti sljedeći okvir događanja:

Bosna Srebrena 1799./1800. nije uspjela izvesti prebacivanje svojih klerika iz Italije u Habsburšku Monarhiju, a glavnim razlogom je bilo popunjavanje tada dostupne kvote stipendističkih mjesta, nakon snažnog priljeva iz Bosne u periodu 1794.-1797. Zbog toga su 1801. i 1802. ponovno tražena stabilnija i održivija rješenja na adresama napuljskog kralja i Propagande. Bez obzira na skroman uspjeh, odlaženje klerika u Italiju nije bilo prekinuto, a čak ih je nekolicina onamo premještena iz Habsburške Monarhije. Ovdje se mora postaviti ključno pitanje, a to je kada je Bosna Srebrena saznala za makarske klerike? Prema Džaji prve su glasine o tome doprle već krajem 1802., međutim, nije bila zabilježena nekakva žučnija reakcija.[412] U atmosferi sukoba oko uzdizanja kapelanija na rang župa, Ilijićevi protivnici u tome gledaju zakulisne igre, dok njegova kasnija opravdanja usprkos istinitosti, ipak ostaju ograničenog dosega. Nakon što je 29. kolovoza 1804. u Beč pisao Ilijić Varešanin razotkrivajući Pavlovićeve makinacije, 23. rujna je ugarskom palatinu pisao i provincijal Augustin Pejčinović.[413] Tom prilikom poslao je novu trojicu klerika na školovanje i zamolio za njihovo stipendiranje. Tekst ni na jednom mjestu ne sadržava nikakvu aluziju na problem s makarskim klericima, ali ništa ne upućuje ni na to da je Pejčinović djelovao u suglasju s Ilijićem. Samo navodi kako već pet godina na školovanje preko Save nije poslan nijedan klerik, a obzirom da ih se nekolicina u međuvremenu vratila, držao je da ima pravo poslati spomenutu brojku. Potom 20. listopada iste godine Pejčinović piše na Propagandu oštro predbacujući Ilijiću odgovornost za situaciju s makarskim klericima.[414] Iz ovoga bi proizišlo da Pejčinović sve do listopada 1804. nije znao ništa o tom slučaju, odnosno da obavijesti koje je slao Bošnjaković iz nepoznatog razloga nisu stizale do njega. Na prvi pogled to može izgledati vrlo neobičnim, obzirom da je Pejčinović 1802.-1805. vršio dužnost provincijala, ali raspoloživa građa ukazuje na to da je njegova prva reakcija uslijedila tek nakon i vrlo vjerojatno potpuno neovisno od Ilijićeve. Time se zapravo pažnja ponovno okreće na Habsburšku Monarhiju gdje je njegov postupak slanja trojice klerike uz navedeni izgovor

---

Sjajan primjer pruža tvrdnja kako i Miletić *prem je i sam uzdisao za svjetovnim klerom, ipak se ne usudi u tome smjeru ništa ozbiljnijega pothvatiti*, usp. Jelenić, 1915: 88. Pri tom se ne navodi nikakva referenca na izvore, a ova je tvrdnja u suprotnosti sa izrazito pozitivnom uspomenom koju je franjevačka provincija gajila na Miletića.

Usp. Džaja, 1971: 214-215, navodi kako je Provinciju o svemu obavijestio Filip Bošnjaković tada lektor u Padovi i zastupnik Bosne Srebrene kod Propagande.

Usp. Jelenić, 1913: 84.

Usp. bilj. 412.

naišao na skepsu. KUNV je prihvatio novu trojicu klerika i od provincije sv. Ivana Kapistranskog zatražena su njihova imena.[415] Također, Bosni Srebreni je strogo naloženo da ne smije slati nove klerike bez prethodnog odobrenja.[416] Međutim i ovom je prilikom s obje strane prešućeno pitanje makarskih klerika. Uzme li se u obzir da je slučaj stavljen *ad acta* tek nakon Rebićeve vizitacije u svibnju 1805., to bi upućivalo da su usvojena već prva Ilijićeva opravdanja upućena u pismu 29. kolovoza 1804.

Kada se podvuče crta dobije se zaključak da afera s makarskim klericima nije imala skoro pa nikakvu važnost u pauzi između 1800. i 1804. Veću je ulogu imao sam proces obrazovanja klerika pristiglih 1797.-1800. koji su popunili sva raspoloživa mjesta, pa je stoga trebalo pričekati da dovrše sve propisane razine studija. Građa dostupna prilikom izrade ove disertacije sugerira da klerici mahom nisu boravili u Zagrebu, ali ni u samostanima na području zagrebačke biskupije. Iz tog razloga njihov se boravak trenutačno može samo parcijalno rekonstruirati.

Iako su franjevački klerici iz Bosne neosporno bili prvi stipendisti zaklade koju je osnovao Josip II. u prvi mah se činilo da će njezinim glavnim uživateljima postati kandidati za svjetovno svećenstvo. Smrt Josipa II. i habsburški neuspjeh u Dubičkom ratu s jedne, te bolest i povlačenje Augustina Botoš Okića s druge strane utjecali su na to da je 1792. poslan posljednji sekularni klerik, a otada postupno raste broj franjevačkih kandidata koji pristižu u nekoliko velikih grupa 1794. i 1797. U isto vrijeme uslijed ratnih zbivanja izgledalo je da će klericima Bosne Srebrene trajno biti onemogućen pristup na talijanska učilišta. Stoga je 1799. poduzeta opsežna misija koju je predvodio Mato Kristićević koji je obišao Beč, Budim i Zagreb nastojeći omogućiti prebacivanje franjevačkih kandidata iz Italije na prostor Habsburške Monarhije. U tome je polučio samo djelomičan uspjeh, ali su uslijed njegove misije posljednji sekularni klerici u srpnju 1800. ostali bez svojih stipendija. Nakon toga je uslijedila četverogodišnja pauza u prihvaćanju novih klerika, a koju su obilježili novi sukobi unutar Bosne Srebrene. Tijekom njih na vidjelo je izbio pokušaj zloporabe kada je makarski kanonik Pavlović Lučić prevarom omogućio da se sredstvima školske zaklade u Padovi školuje 6 klerika iz Makarske. Ipak, ne može se utvrditi direktna uzročno-posljedična veza između ove makinacije i zastoja u prihvaćanju novih klerika. Naime, suprotno ranijim stavovima prostor Italije je ostao otvoren za bosanske klerike, a također je bilo potrebno neko

Dopis je datiran s 19. ožujka 1805. usp. Jelenić, 1913: 85. Odgovor iz Požege nije sačuvan, ali se analizom tijeka školovanja može utvrditi da su spomenuti klerici bili Nikola Bilandžić, Franjo Ostojić ml. i Pavao Kljunović, svi pripadnici fojničkog distrikta.

O tome je Provincija sv. Ivana Kapistranskog obavijestila Bosnu Srebrenu 12. travnja 1805. *Ibidem,* 85-86.

vrijeme da stipendisti primljeni u ranijim grupama dovrše svoje školovanje. Nakon toga, 1804. dolazi do slanja nove trojice klerika, upravo u trenucima kada je započelo razotkrivanje Pavlovićeve prevare. Tijekom 1806. i 1807. u Monarhiju će započeti stizati nove grupe i priljev bosanskih klerika će otada pa do privremene zabrane njihovog dolaženja 1843. biti konstantan. Ovo je i period u kojem će nakon dugogodišnjih nastojanja Maksimilijana Vrhovca ovaj proces dobiti svoje završne konture i konačno biti trajno ususlavljen. Da bi se razumjele sve okolnosti u kojima je došlo do Vrhovčevih intervencija i njihovog usvajanja, potrebno je vratiti se gotovo na sam početak cjelokupnog stipendiranja i prikazati narav disciplinskih problema koje su izazivali bosanski klerici smješteni u Zagrebu i Velikoj. Ova pitanja utjecala su na zapadanje stipendiranja u krizu, ali su jednako tako predstavljala i svojevrsnu posljedicu koja je svoje dublje uzroke imala u nedovoljnoj osmišljenosti cijelog procesa u njegovim samim počecima.

3. KRIZA I REORGANIZACIJA

3.1. Disciplinske poteškoće

U ranijim dijelovima teksta već je više puta naznačeno kako su prve grupe bosanskih klerika tijekom svog boravka na školovanju gotovo neprestano bile optuživane za izazivanje disciplinskih problema. Također je unekoliko prikazana i narav tih problema te je ukazano da njihovo rješavanje nije ostalo bez posljedica, pri čemu se ne misli samo na postupke kažnjavanja, nego i na davanje određenog smjera cijelom procesu školovanja. Dijelom simbolički, a dijelom i zbog realnih razloga, glavnim začetnicima tih sukoba proglašena su dvojica franjevačkih klerika koji su tijekom 1788. dobili stipendiju na vlastitu inicijativu: Franjo Dobretić i Blaž Kulašević. Njihova imena se uistinu najčešće i spominju u brojnoj građi koja je posvećena ovim pitanjima.

Nekoliko stvari treba posebno naglasiti. Ovdje korišteni izvori se u vrlo velikom obimu bave upravo ovim pitanjima. Naizgled bi se moglo činiti da je boravak bosanskih klerika u ugarsko-hrvatskim samostanima 1785.-1847. bio serija više ili manje ponavljajućih i više ili manje iscrpljujućih sukoba između domaćih franjevaca i njihove subraće i gostiju s prostora južno od Save. Takvim površnim uvidom u građu mogli bi se izvoditi pristrani zaključci prema kojima su ili bosanski klerici bivali nezahvalni na ukazanim dobročinstvima i često se krajnje skandalozno ponašali, odnosno, promijenivši kut gledanja, ugarsko-hrvatske franjevce prikazati kao škrte, neiskrene i prepune predrasuda u odnosu prema ovim

mladićima. Bilo koju od tih slika bi se moglo braniti pozivanjem na spomenuti udio tako dokumentiranih slučajeva. Doista, na prvi pogled bi se mogao steći dojam kako je svakodnevica svih 6 desetljeća bila pretvorena u nepomirljivu bojišnicu. Dakako, obje su strane imale svoje (anti)junake. Ponašanje brojnih bosanskih klerika često je odudaralo od redovničkog ideala, jednako kao što su i mnogi prekosavski i prekodravski franjevci frustracije zbog poteškoća svojih samostana iskaljivali na stipendistima iz Bosne. Međutim, niti su problemi bili svakodnevica, niti je između dviju strana ležao nepremostiv jaz. Više puta isticani golemi udio disciplinskih poteškoća u ukupnom obimu korištene građe svoje objašnjenje ima djelomično u već spominjanoj činjenici da je ona najvećim dijelom zagrebačke provenijencije. Kako će se vidjeti, ovi slučajevi su jako često rješavani upravo pred Duhovnim stolom zagrebačke biskupije. S druge strane, katalozi otkrivaju izrazito velik broj izvještaja koje je Duhovni stol prikupljao i slao u Budim, a čiji se prijepisi tek manjim dijelom čuvaju u Nadbiskupijskom arhivu u Zagrebu. Odsutnost ikakvih daljnjih intervencija pokazuje da se bosanski klerici nisu uvijek i isključivo nalazili pod udarom optužbi za nedolično ponašanje. Ovdje treba dodati i psihološki motiv. Primjerice, samostanske kronike nastoje bilježiti vremenske prilike. Nekakvi meteorološki ekstremi poput snijega u kasno proljeće, dugotrajne kiše ili neobično toplog vremena tijekom zime među bilješkama takvog tipa dobivaju veću i pažnju i prostor, pa nikome ne pada na pamet tumačiti vremenske prilike u Bosni onog vremena kao vrlo neuobičajene. Sve zainteresirane strane su uvijek nastojale dovesti proces stipendiranja bosanskih klerika u svojevrsnu kolotečinu u kojoj bi Bosna Srebrena slala svoje klerike, KUNV im dodjeljivao stipendije i razmještao ih po samostanima, a lokalni biskupi i gvardijani slali izvještaje i preporučivali daljnji postupak. Stoga je jasno da su u izvorima više zastupljena iščašenja i iskakanja iz tako zamišljenog procesa. Faze njegovog glatkog funkcioniranja ne strše, ali ih se lako može razabrati. Arhivski podaci o školovanju kod velikog se broja klerika svode isključivo na spominjanje u tablicama rasporeda što je jasan pokazatelj da je njihov boravak na stipendiji protekao bez ikakvih problema.

Često su disciplinski prijestupi detaljno opisani te pružaju škakljivo i zanimljivo štivo, a slobodno bi se moglo reći kako suvremenog čitatelja mogu čak i više zabaviti, nego li sablazniti. Dublji uvid otkriva da se mnogi njihovi aspekti konstantno ponavljaju. S jedne strane, moglo bi se govoriti o tipičnom pubertetskom ponašanju oličenom u sklonosti prekomjernog uživanja alkohola i skitanja gradom pa prema tome i samovoljnom napuštanju samostanske zgrade. Na drugom kraju nalazi se nešto što se često opisuje kao neposluh, te

pohlepa bosanskih klerika, odnosno, gledano iz njihove perspektive, kao pretjerana strogost i škrtost prekosavskih franjevaca. Zapravo, radilo se o tome da su usprkos pripadnosti istom Redu između svih provincija uključenih u ovaj proces postojale značajne razlike u svakodnevnoj redovničkoj praksi, od vremena raspoređenog za molitvu i učenje, preko oblika i trajanja posta do prava na posjedovanje, korištenje i raspolaganje novcem. Upravo to su i najčešće zastupljena pitanja. Dakako, javljaju se i primjeri kockarskih sklonosti, krivotvorenja, tučnjave, odnosno manipulacija kleričkim stipendijama i izražavanja snažnih i negativnih predrasuda prema Bosancima, ali u najvećem dijelu slučajeva trebalo bi govoriti o površnom međusobnom poznavanju, a ne o nekakvom nepremostivom jazu. Ne treba posebno ni naglašavati brojnost primjera međusobne sloge, suradnje i uvažavanja na osobnoj razini, Napokon, u doba kada je pojava tuberkuloze predstavljala strah i trepet, a ustaljena je praksa i u Bosni i u Monarhiji bila da se oboljeli udalji iz samostanske zajednice, mnogi su bosanski klerici bili zadržani unutar samostana sve do kobnog kraja i pokopani u okrilju vlastite redovničke zajednice.

Prema tome, slučajeve koji će biti prikazani u nastavku teksta treba promatrati u gore opisanom kontekstu, bez obzira na navođenje nekih detalja. Oni će s jedne strane djelomično osvijetliti kleričku svakodnevicu, ali s druge strane otkriti kako su brojna organizacijska pitanja cjelokupnog procesa morala biti rješavana u hodu, često metodom pokušaja i pogrešaka.

Kako je ranije navedeno, Blaž Kulašević je u zagrebački samostan došao 18. prosinca 1787., a Franjo Dobretić 27. ožujka 1788.[417] Obojica su bili povratnici iz Italije, već zaređeni svećenici i na popis stipendista su se uspjeli ubaciti vlastitom inicijativom, bez pomoći matične Provincije.[418] Vrlo brzo, već 14. listopada 1788. zagrebački gvardijan Kajetan Auker obratio se na Duhovni stol pišući kako se Dobretić dobivši stipendiju pokazao nezahvalnim i kako je upravo on izvor svih poteškoća s nedisciplinom bosanskih klerika.[419] Kulašević se kao Dobretićev partner u nedoličnostima prvi puta spominje u novoj Aukerovoj žalbi sastavljenoj

studenog 1788. kada je također prvi puta zatraženo i izbacivanje ovog dvojca, a kao opravdanje je naveden njihov štetan utjecaj na ostale klerike.[420] Bosanci nisu ostali dužni i 14. studenog njih trinaestorica su sastavili vlastitu žalbu u kojoj su optužili zagrebačke franjevce

Usp. NAZ NDS (OD) 845/1788.

Podsjetimo: Dobretiću je pri tome pomogao hrvatski ban Balassa i stipendija mu je odobrena u srpnju 1788. usp. NAZ NDS (OD) 751/1788. Kulašević se na više instance morao obraćati sam, ali je i njemu u studenom iste godine konačno pošlo za rukom dobivanje stipendije, usp. NAZ NDS (OD) 1452/1788. Int.

Usp. NAZ NDS (OD) 1219/1788. gdje se među više spisa nalazi i navedeno Aukerovo pismo.

Usp. NAZ NDS (OD) 1325/1788.

da su ukrali novce Kulaševiću, Dobretiću i Josipu Zečeviću.[421] Problemi su se nastavili gomilati i na sjednici Duhovnog stola 19. veljače 1789. na dnevnom redu su se našli izvješće kanonika Franje Aleksija Sebastijanovića koji je predvodio komisiju koja je imala istražiti prethodne međusobne tužbe, te dvije nove žalbe bosanskih klerika i zagrebačkih franjevaca.[422] U njima se nalaze detaljniji opisi nevolja pa ih stoga ovom prilikom treba nešto opširnije prikazati.

U ime zagrebačkog samostana nastupili su gvardijan Kajetan Auker, samostanski vikar Benvenut Orlić, te Felicijan Mochiller, Modest Žalec i Krizant Pukanić. Njihova žalba sadrži 12 optužbi od kojih je u nekim slučajevima riječ o konkretnim pojedinačnim ekscesima, a ostale pružaju sliku svojevrsnog ponavljajućeg trenda. Jedan dio je bio vezan uz događaje oko tužbe upućene protiv zagrebačkih franjevaca. Tako je sekularni klerik Stjepan Vidović tijekom istrage iznio tvrdnju kako su cijelu priču oko krađe zapravo izmislili Kulašević i Dobretić. Potonji je vlastite novce dao Pavlu Botošu Okiću da ih sakrije u refektorij i jednu ćeliju. Ove tvrdnje je kasnije potvrdio i Ivan Alović, te još neki od klerika, međutim nije navedeno koji. Dobretić im nije ostao dužan, pa je najprije isprebijao Vidovića, a fizički je napao i Alovića. Protiv Dobretića i Kulaševića je vjerojatno istupio i Paškal Kopić st. Ovaj dvojac je zajedno sa Zečevićem pokušao napasti i njega, ali ih je u tome spriječio Juro Kordić kojemu je Dobretić zbog toga prijetio da će ga upucati iz pištolja. Slične prijetnje je ponovno uputio i Vidoviću koji je prilikom Sebastijanovićeve istrage bio najistaknutiji svjedok u korist zagrebačkih franjevaca. Drugu grupu žalbi činile su optužbe za prekomjerno uživanje alkohola, konkretno vina, u čemu je ponovno posebno istaknut Dobretić, a uz njega i Kulašević i Josip Vasiljević. Pri tome su zabilježene neke posebno neugodne scene: prilikom proslave nečijeg rođendana Vasiljević se napio u tolikoj mjeri da se ispovraćao usred refektorija pred cijelom samostanskom zajednicom, dok se Dobretiću više puta nešto slično događalo na javnim mjestima. Osim toga spomenuti klerici su vino donosili i izvana što je bilo u suprotnosti sa samostanskom praksom i uporno su se oglušivali na sva upozorenja i prijekore. Poseban je problem predstavljalo to što bi Dobretić i Kulašević u pijanom stanju postajali agresivni, pa bi često između njih i samostanskih slugu dolazilo do fizičkih obračuna. Nadalje, njih dvojica su zajedno s Alovićem, Botoš Okićem, Vasiljevićem i

[421] Usp. NAZ NDS (OD) 1372/1788. Uz trojicu navedenih oštećenika potpisnici su bili i franjevački klerik Paškal Kopić st., te sekularni klerici s izuzetkom Tome Pravdića koji se tada već nalazio u Kotarima kraj Samobora.

Sebastijanovićev izvještaj i žalba bosanskih klerika, oboje datirani 15. veljače 1789. čuvaju se pod NAZ NDS (OD) 360/1789. Ona zagrebačkih franjevaca je datirana 16. veljače i nalazi se pod NAZ NDS (OD) 334/1789.

Filipom Zubčevićem više puta napuštali samostan bez dozvole. U samostanu bi, pak, pjevali nepristojne pjesme, dizali viku i galamu, te konačno, nisu poštovali samostansku imovinu. Naime, na svoju su ruku pozivali neke u međuvremenu stečene prijatelje izvan samostana na objed što je izazvalo nekakva dugovanja koja nisu pobliže protumačena. Također, klerici bi noću, žaleći se na hladnoću, ustajali i na svoju ruku bacali u peć drva više nego je bilo propisano, pa čak i neke komade namještaja.

S druge strane, žalba bosanskih stipendista je sadržajem kraća i u suštini se svodi na optuživanje njihovih domaćina kako vrebaju svaku priliku ne bi li našli neki povod u ponašanju klerika na osnovi kojeg bi ih mogli optužiti. U tome su se navodno posebno oslanjali na samostanske sluge koje bi slali da uhode bosanske klerike, ali i da ih fizički napadaju. Upravo taj fizički obračun između slugu i klerika je i jedina točka u kojoj se podudaraju obje žalbe. Prema bosanskoj verziji glavnim krivcem je bio Orlić, što su im navodno priznavali i sami sluge, koji ih je poticao na napad. Klerici ne navode nikakvo pijanstvo, nego tvrde da su Dobretić i Kulašević samo željeli iz svoje spavaonice otići posjetiti ostale klerike. Samostanski kočijaš Nikola (nije mu naznačeno prezime) okupio je ostale sluge i oni su napali dvojicu bosanskih franjevaca. Na njihovo dozivanje u pomoć okupili su se ostali bosanski klerici, pa su napadači pobjegli. Žalba završava molbom za kažnjavanjem odgovornih za ovaj napad i budućom zaštitom pred sumnjičenjima kojima su bili izloženi.

Ono što je zanimljivo u žalbi bosanskih klerika je to da su ovom prilikom izostavljeni pojedinačni potpisi, odnosno navedena je kolektivna oznaka *Studiosi Bosnenses*. U pokušaju da se utvrdi koja je strana u ovom sporu bila vjerodostojnija, očigledno odbijanje dijela bosanskih klerika da svojim potpisima potvrde tvrdnje svojih zemljaka daje određenu snagu argumentima zagrebačkih franjevaca. Pri tome slučajevi skitnje gradom ili opijanja, iako neugodni, očigledno nisu bili nešto preko čega se nije moglo preći. Kako će se vidjeti, niti jedan klerik nije bio posebno kažnjen zbog toga. Pravi problem su predstavljale optužbe za krađu i fizički obračuni koji su iz njih proizašli. Premda žalba bosanskih klerika nije sastavljana kao odgovor na onu zagrebačkih franjevaca pa stoga i nije trebalo očekivati da će se dotaknuti navoda o međusobnim sukobima, ipak upada u oči okolnost da nijednom nije spomenuta istraga oko navodne krađe.

Prije nego li se iznese konačan zaključak ovog slučaja, treba još reći nešto o inspekciji kanonika Sebastijanovića. Ona je bila obavljena 15. veljače prethodila je gore prikazanim međusobnim optužbama. Njezin je zadatak bio provjeriti jesu li i u kojoj mjeri provedeni 106

zaključci KUNV-a s kojima su zavađene strane bile upoznate 15. siječnja 1789.[423] Vijeće je tom prilikom na osnovi istrage provedene zbog više puta spomenutih optužbi za krađu odredilo sljedeće: Kulašević, Dobretić i Zečević su istaknuti kao glavni krivci i dodijeljen im je rok od četiri tjedna u kojima moraju popraviti svoje ponašanje. Između Zečevića i ostale dvojice je pri tom napravljena jasna distinkcija. Kao franjevci, Kulašević i Dobretić su uživali određenu sigurnost u smislu da im se nije moglo prijetiti izbacivanjem sa stipendije što se Zečeviću, kako je u ranijim poglavljima prikazano, privremeno bilo dogodilo. KUNV je tražio da se ostale klerike opomene da moraju biti poslušni, skromni i živjeti u slozi sa zagrebačkim franjevcima. I oni su upozoreni na određene nedostatke i od njih je zatraženo da isprave brojne propuste u skrbi nad klericima te odrede jednog pouzdanog redovnika koji će ih nadgledati i o njima sastavljati redovita mjesečna izvješća. Konačno, cjelokupan bi proces trebao nadgledati zagrebački biskup. Vijeće je zaključilo svoj dopis uvjerenjem da će sve krenuti nabolje ukoliko se sve uključene strane budu držale ovih smjernica. Sebastijanović je, kako je vidljivo, zatekao situaciju koja je i dalje bila vrlo zategnuta pa je na osnovi njegovog izvješća Duhovni stol na spomenutoj sjednici 19. veljače donio odluku o premještanju Dobretića, Kulaševića i Zečevića u dom za nemoćne svećenike smješten u Novoj Vesi.[424] Naglašeno je kako je riječ o privremenoj mjeri do sljedeće odluke KUNV-a, a udaljenom trojcu je bilo dozvoljeno da u svrhu vlastitog uzdržavanja zadrže svoje stipendije.

Analiza tijeka događanja nesumnjivo ukazuje na to da su disciplinski problemi započeli dolaskom dvojice franjevačkih klerika iz Italije. Premda po dobi nisu bili puno stariji od ostatka pripadnika bosanske grupe, očigledno su im njihov redovnički staž i iskustva i iz Bosne i iz Italije omogućili da nametnu svojevrstan autoritet svojim zemljacima koji su, uz izuzetak Zečevića koji je neko vrijeme proboravio u novicijatu u Fojnici, bili bez takvih iskustava i stoga vjerojatno impresionirani njihovim nastupom. Zagrebački franjevci nisu bili zadovoljni primanjem klerika na smještaj koje im je bilo nametnuto. Na to su sigurno utjecaja imali i porast cijena i susljedno tome nedostatnost novčanih sredstava iz stipendija čiju su razliku morali podmiriti sami i potom moljakati da im se ona nadoknadi. Zaključci sjednica KUNV-a i Duhovnog stola često sadrže moment u kojem se zagrebačkom samostanu predbacuje nedostatan nadzor nad bosanskim stipendistima. To zorno potvrđuje slučaj sukoba sa samostanskim slugama, odnosno očito vrlo učestali međusobni dodiri. U franjevačkom se redu pripadnike novicijata obično nastojalo držati podalje i od braće laika, a osobito od

Usp. NAZ NDS (OD) 44/1789. Int. Odluke KUNV-a su donesene na sjednici 10. prosinca 1788.
Usp. NAZ NDS (OD) 334/1789.

ostalog nekleričkog samostanskog osoblja. Dakako, kod najvećeg dijela bosanskih stipendista nije se radilo o pripadnicima franjevačkog reda, a njihovo smještanje se predstavljalo privremenim, tako da nije neobičan takav površan stav franjevaca prema njihovom odgoju. Nakon zaoštravanja međusobnih odnosa i optužbi od strane klerika, uopće nije isključena mogućnost da su neki od zagrebačkih franjevaca pribjegavali poticanju samostanskih slugu na uhođenje i praćenje Bosanaca. Međutim, izgleda da su optužbe za krađu doista bile plod Dobretićevih i Kulaševićevih spletki u kojima su im pomogli i Zečević i Pavao Botoš Okić. Jesu li pri tom ostali klerici bili uvjereni u istinitost tih optužbi ili na neki način pritisnuti od strane Dobretića i Kulaševića da im svojim potpisima daju na snazi nije moguće utvrditi. Neosporno je da se neki od njih nisu bespogovorno slagali s takvim postupcima, a među njima se posebno isticao Vidović kao glavni informator u istrazi koja je uslijedila. Određeni otklon može se primijetiti i kod Alovića, Kordića i P. Kopića st. Sasvim je druga krajnost bilo ponašanje Zečevića koji se pokazao najprijemljiviji za Dobretićev i Kulaševićev utjecaj. Njegova uloga tobožnjeg glavnog oštećenog u navodnoj krađi i očigledno intenzivno svjedočenje u tom smislu, nisu mu bili tako lako zaboravljeni te se on, obzirom na svoj status sekularnog klerika, našao u daleko najtežem položaju.

Nakon udaljavanja iz samostanske zajednice, trojica klerika su se već 26. veljače obratili na Maksimilijana Vrhovca tražeći da im se dozvoli povratak. Sadržaj njihove molbe se zapravo odnosi samo na Kulaševića i Dobretića kao zaređene svećenike i franjevce. Iz njegovog sadržaja proizlazi da su disciplinski problemi nastali zbog toga što su se njih dvojica osjetili pogođeni onime što su smatrali nepravednim postupkom gvardijana prema njima. Riječ je bila o tome da su bili smješteni zajedno s ostalim klericima iako ovi nisu imali niti redovničke zavjete, niti svećenički red.[425] Vrhovac je 27. veljače sazvao sjednicu Duhovnog stola na kojoj su osim njega sudjelovali i Sebastijanović, te predstavnici zagrebačkog samostana Orlić i Pukanić koji su bili suočeni s Dobretićem, Kulaševićem i Zečevićem. Tom se prilikom raspravljalo o međusobnim tužbama od 15. i 16. veljače, kao i o maloprije spomenutoj molbi trojice u međuvremenu udaljenih klerika. Zagrebački franjevci su još jednom uvjeravali Duhovni stol u istinitost svojih optužbi, a također su tvrdili da se nakon udaljavanja trojice klerika ponašanje ostalih u osjetnoj mjeri popravilo. Optuženi su klerici

Usp. NAZ NDS (OD) 445/1789. *Szamo ovo proszimo priponizno kakti mi dva Masnika nedosztoina, dabinasz jedan krat zdiczom razluchili; zkojomszunasz doszada misali, i moraliszmo biti kakti ona mala dicza, nitiszmo imali to prestimanije, dabi mogli z=Bratijom redovniczima z=kupa obidovati; a Szada kada nasz nije dicza s=nimi obiduju, i to zato dabiim vu favor bili; i dabinasz oszvadijali, za kojeszmo mih doszta trudili, i niszmo szami za nasz.*

neke optužbe priznavali, a neke pokušavali umanjiti, ali su obećavali da će se popraviti i ponovno su molili da ih se primi natrag u samostan. Duhovni stol je pokazao određenu spremnost da udovolji toj molbi, čemu se odlučno opirao Orlić. Stoga je konačno zaključeno da će ostati smješteni u Novoj Vesi i odatle nastaviti sa pohađanjem nastave, a nadzor nad njima će se povjeriti ravnatelju doma.[426] Uslijedile su njihove nove žalbe. Najprije su 25. ožujka tražili da ih se premjesti nekamo drugamo i pri tom potpuno otklanjali krivnju sa sebe tvrdeći da su ostali klerici i sami uočili kako su bili zavedeni od strane zagrebačkih franjevaca.[427] Očigledno odbijeni, 13. travnja se, ponovno bezuspješno, obraćaju i na samog bana.[428] Na blagdan sv. Petra i Pavla, 29. lipnja još jednom su se okomili na Aukera tvrdeći da im nije prosljeđivao sredstva iz njihovih stipendija.[429] Gvardijan je na zahtjev Duhovnog stola za razjašnjenjem odgovorio pomalo grubo intoniranim pismom u kojem je tvrdio da je cjelokupan iznos njihovih godišnjih stipendija potrošio već i prije 16. veljače, kada su oni bili premješteni u Novu Ves, što je bio slučaj i kod svih ostalih klerika. Naime, samostan klericima nije nabavljao samo hranu i odjeću, nego i školske potrepštine, lijekove, posteljinu, plaćao je za pranje i popravak odjeće, ogrjevni materijal i štošta drugo. Umjesto uobičajenih fraza, Auker je pismo zaključio sljedećim riječima: *Utinam daretur nobis, ut sine his juvenibus, eorumque pensionibus, qvietam, & tranqvillam possemus agere vitam, qvam cum iisdem, continuis perturbationibus exagitari*.[430] Takav je nastup očigledno imao učinak, jer u zaključku sjednice Duhovnog stola stoji da će se bez obzira što gvardijan nije niti precizno specificirao, niti dokazao spomenute troškove, njegove tvrdnje prihvatiti kao točne, te stoga odbiti molba trojice bosanskih klerika.

U međuvremenu se ova grupa raspala. Zečević je bio unovačen u vojsku, a Kulašević je uspio dobiti premještaj u Varaždin. Lokaciju je promijenio i Dobretić, ali samo privremeno i u krajnje konfuznim okolnostima. On se krajem srpnja 1789. zajedno s Pavlom Botošem Okićem zatekao u samostanu sv. Leonarda u Kotarima gdje su bili uhićeni i pod stražom odvedeni u Zagreb.[431] Reminiscencije na ovaj slučaj su otada na dalje često prisutne u dokumentima koji se tiču Dobretića, ali konkretno objašnjenje datira tek iz kolovoza 1796. kada je rješavano pitanje njegovog premještaja iz Zagreba u Pečuh. Tom prilikom Dobretić je

Zaključci sjednice Duhovnog stola čuvaju se pod istom signaturom, usp. prethodnu bilješku.
Usp. NAZ NDS (OD) 602/1789.
Usp. NAZ NDS (OD) 684/1789.
Usp. NAZ NDS (OD) 1083/1789.
Usp. NAZ NDS (OD) 1205/1789. Pismo je datirano s 20. srpnja 1789.
Usp. NAZ NDS (OD) 1300/1789. Riječ je o pismu gvardijana u Kotarima Proba Penkija od 6. kolovoza 1789. kojim je tražio upute u svezi bosanskih klerika.

prezentirao kopije zaključaka sudskog procesa koji je protiv njega i P. Botoš Okića vođen od rujna 1789. do 18. veljače 1790.[432] Ukratko, dvojica bosanskih klerika bili su optuženi da su 26. srpnja 1789. ukrali veću svotu novaca od Firmina Hanzla zagrebačkog trećoreca. Svjedoci su bili dvojica kočijaša koje su Dobretić i Botoš Okić bili unajmili da ih odvezu u Kotare, zatim jedan franjevac otac Mulih (nije mu navedeno ime) koji je navodno bio vidio Dobretića kako se ušuljao u samostan, te sam Hanzl koji je prepoznao kutiju i torbicu u kojima je držao novac, a koje su nađene na mjestu gdje su se Bosanci ukrcali u kola. Dobretić i Botoš Okić su se uspjeli obraniti. Naime, svjedočenja franjevaca i kočijaša se nikako nisu međusobno slagala, a svota koja je bila pronađena kod Dobretića bila je osjetno manja od ukradene i k tome je mogao dokazati da je te novce stekao od misnih nakana.[433] U cijeloj priči jedino neodgovorenim ostaje pitanje što su uopće Dobretić i Botoš Okić trebali raditi u Kotarima, gdje su se pored njih, zatekla još dvojica bosanskih klerika. Od ranije je ondje boravio Toma Pravdić, a u nepoznatom trenutku je onamo stigao i P. Kopić st.[434] Dostupni podaci ne otkrivaju odgovor na ovo pitanje, a može se pretpostaviti da su klerici onamo poslani na ispomoć tijekom ljetnih praznika.

Dok je trajao sudski proces vođen protiv njih, Dobretić i Okić su ponovno boravili u domu za nemoćne svećenike. Nakon oslobađajuće presude serijom molbi su se obraćali na Duhovni stol nastojeći konačno dobiti premještaj nekamo drugamo, osigurati nastavak primanja stipendije i, u Dobretićevom slučaju, ponovno steći pravo na služenje mise. U tom smislu 2. ožujka[435] i 31. ožujka 1790.[436] pisao je Dobretić, a 9. travnja su se obratili zajednički.[437] Zajedno pišu i Vrhovcu 14. travnja opravdavajući svoj slabiji školski uspjeh uslijed svih događaja prethodnih mjeseci.[438] Dobretić nije odustajao od traženja prava na služenje mise, pa je odmah sutradan ponovno sastavio molbu u tom smislu.[439] Napokon, pošto su prikupljene sve potrebne potvrde i ostala dokumentacija, Duhovni stol je 29. travnja javio ravnatelju doma Blažu Brigljeviću kako su dvojica klerika oslobođeni svake krivnje pa prema tome Dobretić ponovno ima pravo služenja mise, obojica mogu sami podizati svoje stipendije, te ih se upućuje da zamole gvardijana da ih ponovno primi u samostan. Kako je Duhovni stol

---

Usp. NAZ NDS (OD) 1079/1796.

To potvrđuje i činjenica da je tijekom istrage Dobretiću bilo zabranjeno dalje služiti mise, na što se žalio u pismu upućenom Vrhovcu 2. ožujka 1790., usp. NAZ NDS (OD) 318/1790.

Penki je pisao kako je provedena istraga i nad njima dvojicom, ali kako ih Hanzl nije spominjao, oslobođeni su svake sumnje, usp. bilj. 431.

Usp. predzadnja bilj.

Usp. NAZ NDS (OD) 503/1790.

Ibidem.

Usp. NAZ NDS (OD) 474/1790.

Usp. NAZ NDS (OD) 488/1790.

priznavao da postoji opravdana bojazan da ovaj neće pristati na to, Brigljević je zamoljen da im pomogne naći smještaj *apud honestum qvempiam civem*.[440] Ostali bosanski klerici su ovom prilikom ponovno pokazali solidarnost s Dobretićem. To je vidljivo iz pisma koje je na adresu Duhovnog stola 18. svibnja poslao Hanzl. I dalje uvjeren u Dobretićevu krivnju, molio je Vrhovca da ga zaštiti od preostalih bosanskih klerika koji su mu stvarali poteškoće optužujući ga da je oklevetao njihovog zemljaka.[441]

Iako su Orlić i Pukanić tvrdili da se ponašanje ostalih bosanskih klerika u velikoj mjeri popravilo nakon udaljavanja trojice koji su bili proglašeni za najproblematičnije, naravno da situacija nije postala idilična. Klerici su se 23. prosinca 1789. ponovno skupnim pismom obratili na Duhovni stol iznoseći nove poteškoće.[442] Navode dva problema. Prvi je predstavljalo ponašanje dvojice bosanskih klerika, Stjepana Vidovića i Ante Nikolića koje je ostatak njihove grupe optuživao kako svoj vlastiti položaj nastoje poboljšati time da uhode svoje zemljake i sve o njihovom ponašanju dojavljuju samostanskom gvardijanu i vikaru, ne libeći se pri tom izmišljati i osobito preuveličavati. Na to su se nadovezivali loši odnosi sa samostanskim slugama koji su konstantno provocirali bosanske klerike, vrijeđali ih, te također klevetali pred franjevcima. Posebno je apostrofiran Vidović čije se ime ističe i u istrazi provedenoj godinu dana ranije kao glavnog svjedoka protiv Dobretića, Kulaševića i Zečevića. Pismo potvrđuje i propuste učinjene od strane zagrebačkih franjevaca. Klerici, naime, spominju da je sve počelo *(k)ako nam umri nasc dobri Director P. Ambros pod kojim zaczilu godinu biasmo svegier umiru*.[443] Prisjetimo li se da je KUNV još u prosincu 1788. istaknuo da bi zagrebački franjevci trebali odrediti jednog pouzdanog redovnika za nadzor nad bosanskim klericima, vidljivo je da to nije učinjeno. Navedeni o. Ambroz se ne spominje niti jednom drugom prilikom, tako da nije poznato tko mu je, kada i u kakvim okolnostima povjerio brigu o klericima. Moguće je da se njegova smrt poklopila s Dobretićevim dolaskom i Kulaševićevim dobivanjem stipendije. Franjevci mu nisu našli zamjenu ostavivši na taj način klerike dobrim dijelom prepuštene samima sebi.

Nije poznato kako su bili uređeni odnosi klerika nakon ove molbe, ali se njihovo postupno napuštanje zagrebačkog samostana nastavilo i dalje. Prema jednom izvješću iz srpnja 1790. u Zagrebu su, ali izvan samostana, pored Dobretića i P. Botoš Okića u

---

Usp. NAZ NDS (OD) 512/1790.

Usp. NAZ NDS (OD) 614/1790.

Usp. NAZ NDS (OD) 1912/1789. odakle su preuzeti i citati koji slijede.

Ovaj naslov *Director* nema odgovarajućeg prijevoda u konkretnom slučaju. Nedvojbeno se njegova zadaća u konkretnom slučaju odnosila na nadzor bosanskih klerika. Stoga će se u kasnijem tekstu koristiti opisni termini.

međuvremenu smještaj bili prisiljeni potražiti i Pravdić, Josip Tomić ml. i Alović.[444] Za Kulaševića, koji je u međuvremenu u Varaždinu dovršio humaniora, Duhovni stol je 28. listopada pitao Aukera bi li ga bio voljan ponovno primiti u zagrebački samostan.[445] U svom odgovoru 22. studenog, gvardijan je još jednom dao oduška svojoj ogorčenosti podsjetivši na sve probleme kojima je jednim od uzročnika bio i Kulašević. Odlučno je odbijao ikakvu pomisao da ga primi natrag. Naprotiv, otvoreno je izrazio želju da se i sve (pre)ostale klerike udalji iz samostana.[446] Ovaj je zahtjev i formalno uobličio 27. travnja 1791. kada je u ime cijele samostanske zajednice zatražio izbacivanje bosanskih klerika. Pri tom je Auker naglasio da su Vrhovcu dobro poznati svi problemi koje oni izazivaju te ih je okarakterizirao kao neukrotive i nesklone disciplini i suradnji. Vrhovac je ovu molbu proslijedio KUNV-u kao jedinom mjerodavnom za donošenje takve odluke. U popratnom pismu je potvrdio Aukerove navode kao uglavnom točne i naveo da se i osobno više puta imao priliku uvjeriti u njih. Svi njegovi pokušaji da se klerici discipliniraju i prionu učenju ostali su bez uspjeha. Uzimajući u obzir sve navode, Vrhovac je predložio da se nakon kraja školske godine klerike prerasporedi na taj način da ih se u manjim grupama namjesti po više samostana.[447] Na sjednici 31. svibnja Vijeće je odbacilo mogućnost udaljavanja bosanskih klerika, pridržavajući te ovlasti isključivo vladaru.[448] Također, bila je izražena sumnja u to jesu li iskušani baš svi prikladni načini i sredstva da se klerike dovede u red. Drugim riječima, oni su i nadalje trebali ostati smješteni u zagrebačkom samostanu. Od Vrhovca je, pak, zatraženo da svoje prijedloge iznese malo detaljnije: koji bi samostani prema njemu dolazili u obzir, na koji bi se način ondje klericima omogućilo pohađanje nastave i kako bi primali stipendiju. Na taj je način započelo dugotrajno zalaganje zagrebačkog biskupa za reformom cijelog procesa obrazovanja bosanskih klerika koje će tek dvadesetak godina kasnije uroditi plodom. Prije prikaza tih nastojanja, treba zaključiti dosada prikazani slučaj.

Već je u uvodu u ovo poglavlje istaknuto kako o disciplinskim problemima koje su izazivali bosanski klerici postoji obimna građa kroz cijelo razdoblje promatrano u ovom radu. Neki će od tih primjera biti navedeni kasnije u drugačijem kontekstu. Prikazani događaji u zagrebačkom samostanu tijekom razdoblja 1788.-1791. izdvojeni su zbog dva razloga.

Usp. NAZ NDS (OD) 839/1790. Int.

Usp. NAZ NDS (OD) 976/1790. Int.

Usp. *Ibidem*: *Desideramus quippe ab his etiam, qvos adhuc in Conventu sustinere cogimur, qvantocyus eliberari, ut sic ab inhumanis eorundem molestiis, & qvotidianis perturbationibus absoluti, Deo & animabus cum majori qviete, & animi tranqvillitate famulari valeamus*.

Usp. NAZ NDS (OD) 435/1791. gdje se nalaze i Aukerov zahtjev za izbacivanjem i Vrhovčev dopis upućen KUNV-u.

Usp. NAZ NDS (OD) 707/1791. Int.

Kao prvo njihova raščlamba otkriva obrazac koji se uz određene varijacije ponavlja u gotovo svim kasnijim slučajevima. S jedne strane, javljaju se slučajevi samovoljnog napuštanja samostana i skitnje gradom, sklonosti neumjerenom uživanju alkohola, te nezadovoljstvo klerika vlastitim materijalnim položajem. Pokušaji domaćih franjevaca da stave svoje goste pod kontrolu obično dovode do neugodnih scena u kojima klerici osiono odbijaju posluh ili se ponavljaju scene njihovog načelnog prihvaćanja i kazni i zahtjeva, samo da bi se uskoro sve vratilo na staro. Ovim elementima bi se još jedino trebalo dodati pitanje slabog školskog uspjeha koje će kasnije biti zastupljeno u kudikamo većoj mjeri.[449] Na drugoj strani nalaze se neke specifičnosti konkretnog slučaja, poput fizičkih obračuna, uzajamnih optužbi za krađu i poremećenih odnosa između samih bosanskih klerika, koje inače ne predstavljaju nekakav *locus communis* u izvorima takvog sadržaja. Navedeni primjeri predstavljaju svojevrstan „udio“ bosanskih klerika jer ih im se redovito pripisuje u izvorima u kojima se oni najčešće i nalaze u poziciji tuženika. Usprkos tome, jasno su uočljivi motivi i uzroci postupanja druge strane. Čak i više nego li u slučaju bosanskih klerika, kod franjevaca s ugarsko-hrvatskog prostora se po ovom pitanju može govoriti o prilično ustaljenim trendovima koji su imali utjecaja osobito na eskalaciju ovih problema i udjela u ometanju njihovog brzog rješavanja. Među njima se posebno izdvaja svojevrsna nezainteresiranost i slaba angažiranost koje su imale više uzroka. Lokalnim franjevcima je sudjelovanje u cijelom ovom procesu u najvećoj mjeri bilo nametnuto, a osim toga su u znatnoj mjeri bili izuzeti prilikom donošenja različitih odluka, pa čak i onih koje su ih se najviše ticale poput premještanja klerika iz jednog samostana u drugi. Relativno ih se često konzultiralo ili tražilo njihovo mišljenje o nekom pitanju, ali ga se jednako tako često nije uvažavalo. Kudikamo veći utjecaj su imali biskupi (osobito Vrhovac). Sljedeći uzrok bilo je pitanje resursa i ljudskih i materijalnih. Zbog jozefinističkih intervencija značajno je opao broj novih redovnika, tako da se dobna i susljedno tome zdravstvena struktura pojedinih provincija neprestano pogoršavala. Tako je ladislavski provincijal Sabin Sekovanić 1798. za potrebe Duhovnog stola sastavio popis franjevaca svoje provincije u samostanima na području zagrebačke biskupije. U sedam samostana i jednoj rezidenciji ukupno je boravilo 70 franjevaca, što nije predstavljalo malen broj, osobito uzme li se u obzir da su nedostajali

[449] Kako se ovom prilikom nastojalo pitanje disciplinskih problema ograničiti na razdoblje tijekom kojeg su najproblematičniji klerici stanovali u zagrebačkom samostanu, to su neka izvješća (spominjana u ranijim poglavljima) ovdje izostavljena, premda se u njima nalaze podaci o relativno slabom uspjehu pojedinih među stipendistima.

podaci za neke druge samostane poput onoga u Pečuhu.[450] Međutim, među njima se nije nalazio niti jedan novak ili klerik ladislavske provincije, a Sekovanić navodi kako su mnogi od njih bolesni ili stari i nemoćni, odnosno da se na njih ne može računati u pastoralnom radu.[451] To je možebitni kontekst u kojemu treba gledati i okolnost da nakon smrti o. Ambroza bosanski klerici nisu bili povjereni nadzoru nekog novog franjevca. Očito je i on sam spomenutu zadaću preuzeo u već poodmakloj dobi. O materijalnim nedostacima je već bilo govora. Iznosi kleričkih stipendija nisu bili dostatni za njihovo adekvatno uzdržavanje, tako da je ono padalo na leđa samostana. Ostaje dvojbenim u kojoj su mjeri bosanski klerici bili svjesni realnih cijena i je li im se uopće itko trudio dočarati stvarnu situaciju. I u ovom razdoblju se javljaju sumnjičenja s njihove strane da gvardijani zadržavaju dio iznosa za sebe ili troše novac na druge stvari, što je slučaj i kasnije. Konačno, kao jedan od trendova treba navesti i postojanje snažnih predrasuda uobičajenih za ono razdoblje. Čak je i Vrhovac koji je redovito uzimao bosanske klerike u zaštitu, ipak smatrao kako ih karakteriziraju *ukorijenjene mane i loše navike svojstvene nekultiviranim narodima*, a disciplinske probleme je tumačio time što *daleko veći broj neodgojenih, sirovih, snažnih i raspaljivih Bosnijaka ugrožava nužnu poslušnost i časni auktoritet starijih*.[452] U kombinaciji svih tih faktora, postupak prema bosanskim klericima se u velikom broju slučajeva svodio na njihovu najnužniju opskrbu i čekanje da ih se premjesti nekamo drugamo.

Ovdje ipak treba učiniti svojevrsnu zadršku zbog toga što je sačuvan zanimljiv dokument koji pokazuje na koji su način zagrebački franjevci, barem na početku svog sudjelovanja u cijelom procesu, zamišljali idealan oblik ponašanja svojih gostiju. Nastao je u kontekstu prvih međusobnih optuživanja ujesen 1788., a nosi naslov: *Regulae pro directione Juventutis Scholasticae ex Ord: S. Franc. Provae Bosnensis praescriptae*.[453] Atribuiranje svih klerika franjevačkom redu, bez obzira na to što su većinu u tom trenutku predstavljali kandidati za svjetovno svećenstvo, ne treba pripisivati pogrešci. Moguće da je prva verzija nastala još 1786. kada su stigli prvi klerici koji su bili zavjetovani franjevci. Auker u

---

[450] Usp. NAZ NDS (OD) 608/1798. Radilo se o sljedećim samostanima (brojke u zagradi označavaju broj franjevaca) Zagreb (10), Varaždin (11), Krapina (7), Ivanić (8), Koprivnica (8), Čakovec (8), Virovitica (11) i rezidencija u Kostajnici (7). Uz navedene, preostali samostani su se nalazili u Pečuhu, Sigetu (mađ. Szigetvár), Siklósu, Kaniži i Segesdu te još jedna rezidencija u Nagyatádu (Áttád).

Ovo dakako ne znači da Provincija sv. Ladislava tada nije uopće imala mladih kadrova, nego su očigledno bili smješteni u jednom prekodravskih samostana. Međutim, jasno je vidljivo da je njihov udio bio vrlo malen. Sličan je problem mučio i Provinciju sv. Ivana Kapistranskog koja u razdoblju 1783.-1790. nije mogla primati nove kandidate, a u istom su razdoblju čak 24 njezina studenta filozofije i teologije napustila Red, usp. Hoško, 2002:

Oba citata prema Džaja, 1971: 145.

Usp. NAZ NDS (OD) 1219/1788. gdje se nalaze dvije verzije, jedna u konceptu i druga potpuno dogotovljena.

popratnom pismu ne govori ništa o tome, nego kao autora navodi samo vikara, bez dodatnih pojašnjenja, te moli da Duhovni stol pregleda i odobri ta pravila. U to doba u Zagrebu su se nalazila dvojica vikara: samostanski Benvenut Orlić i vikar apostolskog vikara u Bosni Josip Tomić Hadžija. Prije nego li se ukratko opiše sadržaj i pokuša utvrditi autorstvo, valja istaknuti da se ova pravila kasnije više nikada nisu spominjala, te nije poznato ni je li ih Duhovni stol ikada odobrio. Načelno i ne sadrže ništa što se ne bi očekivalo. Struktura im je sljedeća. Sastoje se od dvije velike cjeline obje podijeljene na niz točaka. Prva cjelina čijih je 16 točaka označeno slovima *a-q* podijeljena je u tri podcjeline (*Primo – Secundo – Tertio*) koje svaka na početku imaju još po jedno pravilo koje nije zasebno označeno, tako da je zapravo riječ o 19 točaka. U toj cjelini govori se o obvezama klerika vezanim uz školu i učenje. Podcjelina označena kao *Primo* govori o nastavnim danima (točke *a-h*), *Secundo* govori o danima kada nema pohađanja nastave (točke *i-m*), a *Tertio* (točke *n-q*) o nedjeljama i blagdanima. Sve one se najvećim dijelom bave raspoređivanjem vremena za učenje i načine na koje bi ga trebali provoditi. Nešto manji dio govori i o rasporedu objeda, odmora, šetnji, sudjelovanja u koru i na molitvi. Njihova analiza pokazuje da su klerici najveći dio dana trebali provesti u učenju i to pod striktnim nadzorom. U oči upada i posebno isticanje učenja njemačkog jezika koji je jedini zasebno naveden predmet i to u dvije točke. Objašnjenje se sastoji u tome što su franjevci očekivali da će klerici nakon dovršetka humaniorâ prijeći u neko od generalnih sjemeništa. Druga cjelina ima 12 numeriranih točaka, bez ikakvih podcjelina, a bavi se pitanjima redovničke formacije i discipline klerika. Premda je moguće da je postojala i neka ranija verzija, mnoge točke jasno ukazuju na to da su ova pravila nastala i kao konkretan odgovor na novonastale izazove. Prve dvije su općenitog sadržaja i govore o dužnosti primjerenog ophođenja prema starijim (u smislu vremenske pripadnosti Redu) franjevcima, te njegovanju zajedništva. Ostale su se također jednako mogle odnositi i na ladislavske klerike, ali ipak su nesumnjivo odraz nekih konkretnih i već ranije opisanih slučajeva. Tako, primjerice, točka 3 traži da klerici međusobne nesuglasice rješavaju pred franjevcem zaduženim za njih, a ne da na svoju ruku istjeruju pravdu. Točka 4 zabranjuje samovoljno napuštanje samostana, točka 5 trčanje, galamu i viku po hodnicima, zalaženje u tuđe spavaonice ili ulaženje u kuhinju ili refektorij bez dozvole. Sljedećom je zabranjeno kartanje. Posebno je zanimljiva sedma kojom se zabranjivalo javno mrmorenje protiv količine ili kvalitete hrane dobivene za objed, nego se nezadovoljstvo trebalo ponovno izraziti za to nadležnoj osobi. Iduće dvije točke nisu dozvoljavale klericima kontakt i druženje s braćom laicima ili osobama izvan samostana, a osobito ne njihovo pozivanje i dovođenje u

samostanske prostorije. Deseta se ticala duhovne literature, odnosno trebalo je paziti da klerici ne bi čitali knjige možebitno heretičnog sadržaja. Pretposljednja je govorila o zaređenim svećenicima (tj. Kulaševiću i Dobretiću) kojima je bilo dozvoljeno da u dogovoru s tamošnjim župnikom slave mise u crkvi sv. Marka. Napokon, posljednja točka je ponovno upućivala da i u svemu ostalome klerici uvijek moraju biti poslušni bilo sovm nadzorniku, bilo čak i samom gvardijanu. Prilikom određivanja autorstva u obzir treba uzeti dva već istaknuta momenta. Prvo je pridavanje važnosti njemačkom jeziku kao pripremi za studij viših razina, te postojanju niza točaka koje su bile očigledna reakcija na konkretne slučajeve pojedinih bosanskih klerika. Ovdje je najbolji primjer ona koja se bavi dvojicom zaređenih svećenika. Sve to ukazuje na pripisivanje autorstva Orliću.

Vidljivo je načelnost i općenitost sadržaja ovih pravila u jednom njihovom dijelu, odnosno da ih se bez problema moglo primijeniti na bilo koju drugu kleričku grupu unutar Monarhije pripadala ona franjevačkom ili nekom drugom redu ili čak uopće ne bila redovničke provenijencije. Tu možda dijelom leži odgovor zbog čega se ona nikada kasnije nisu potezala u razmiricama između ladislavskih franjevaca i bosanskih klerika. Ipak, vidljivo je da se zagrebački samostan njima obvezao imenovati nadzornika za klerike, što nakon smrti o. Ambroza nije bilo učinjeno. Stječe se dojam kako se interes zagrebačkih franjevaca usmjerio isključivo na to da bosanske klerike čim brže udalje iz vlastitog samostana: bilo izbacivanjem, bilo slanjem na više razine školovanja.

Još bolji primjer kako je nezainteresiranost lokalnih franjevaca dovodila do disciplinskih problema pruža slučaj grupe koja je 1794. stigla u Veliku o čemu je bilo riječi u prethodnim poglavljima. Nakon što su se u njihovo dovođenje uključili i Ratno vijeće i KUNV i Provincija sv. Ivana Kapistranskog, oni su ostali potpuno zanemareni. Tek je u siječnju 1795. velički gvardijan zamoljen od strane KUNV-a da podnese izvještaj o ondje smještenim klericima[454], ali je s tim otezao tako da je odgovor poslan tek u ožujku iste godine.[455] Ni nakon toga nije bilo nikakvog pomaka, pa su se klerici sami 31. kolovoza obratili na Duhovni stol moleći da im se do početka studenog dodijeli neki predavač kako bi mogli otpočeti s nastavom radi čega su i došli onamo.[456] Ni tom prilikom nije učinjen nikakav pomak, pa se za klerike u pismu od 20. prosinca zauzeo Filip Strizić podžupan (*Vicecomes*) Požeške županije.[457] Predlagao je da Vrhovac pokuša privoljeti provincijala (ili mu čak

Usp. NAZ NDS (OD) 40/1795.
Usp. NAZ NDS (OD) 314/1795. Int.
Usp. NAZ NDS (OD) 879/1795.
Usp. NAZ NDS (OD) 1289/1795.

naredi) da postavi jednog profesora u Veliku odnosno, ako to ne bi bilo izvedivo, da ih se prebaci u prazni požeški samostan gdje mogu pohađati humaniora i bio bi im dovoljan jedan franjevac koji bi pazio na disciplinu. Naveo je kako su bosanski klerici u različitom raspoloženju. Bilo ih je i malo starijih i mlađih, a i izjave su im kojekakve: neki čak i prijete da će napustiti *vocationem*, neki pak ne mogu primiti svećenički red zbog nepotpunog obrazovanja što im jako teško pada, dok su neki jako razočarani zbog nedostatne skrbi nad njima i izjavljuju da bi se najradije vratili *ad Turciam*. Vrhovac je na ovo upozorio veličkog gvardijana Emerika Kolara. Problem je nastao zbog toga što se prelazak franjevaca iz Velike u Požegu otegao mimo očekivanja, a KUNV nije želio dodijeliti stipendije, niti odrediti profesora do potpunog rješavanja ove situacije. Klerici očigledno nisu bili upoznati s ovim razlozima, pa su Marijan Krajinović i Marko Ostojić na svoju ruku krenuli ni manje ni više nego u Beč da pokušaju naći rješenje svoje situacije.[458] O njihovom povratku u Veliku Vrhovca je obavijestio Kolar u pismu sastavljenom 3. ožujka 1796.[459] Klerici su se onamo vratili 25. veljače, ali kako nisu željeli pokazati svoje putne isprave, nije bilo moguće utvrditi jesu li doista boravili u Beču.[460] Potom slijedi sad već uobičajeni opis s elementima neposluha i skandaliziranja. Prema njemu su ista dvojica klerika odmah sutradan, kao da se ništa nije dogodilo, iz samostana izašli u samo mjesto Veliku i ondje proboravili veći dio dana. Kada ih je Kolar po povratku pokušao ukoriti, pobunili su se ostali klerici, pa je gvardijan u strahu od njih poslao u Požegu po Strizića. On je sutradan okupio sve klerike i zaprijetio im strogim kaznama, osobito ih upozoravajući na zabranu lutanja gradom. Međutim, Bosanci su odgovorili izazivanjem novog skandala. Dan nakon Strizićevog boravka, klerici su odmah nakon objeda usprkos opomenama i prijetnjama kaznom krenuli u mjesto. Ne obazirući se na činjenicu da je već bila treća korizmena nedjelja, oponašali su fašničku povorku (*sicut maskarae assumtis palliis ... per oppidum diuagari attentarunt*) i time izazvali veliku sablazan među stanovništvom. Trojica potpisnika završavaju molbom da se klerike pošalje

---

Nakanu dvojice klerika da pokušaju osobno urgirati za poboljšavanje položaja spominje i Strizić, ali navodi kako zbog lošeg vremena nisu mogli krenuti na put, pa se zbog toga on odlučio zauzeti za njih. Očigledno su Krajinović i Ostojić usprkos tome naknadno otputovali.

Usp. NAZ NDS (OD) 514/1796. Uz Kolara pismo potpisuju i samostanski vikar Antun Janković i diskret Franjo Josić.

Njihovo putovanje ne spominje niti jedan drugi izvor, a i postavlja se opravdano pitanje kako bi i s kojim sredstvima njih dvojica uopće i stigli onamo, odnosno što bi ondje mogli napraviti i komu se obratiti. Ipak, kako Kolar ne navodi nikakve podatke o tome kada su napustili samostan, očigledno da je njihov izostanak trajao dovoljno dugo da se može ostaviti otvorenom mogućnost da su doista i došli do Beča. Čak i ako to nije bio slučaj, sva navedena pitanja oko načina putovanja i izdržavanja ostaju otvorenima, osobito u kontekstu zimskih uvjeta.

nekamo drugamo.[461] Napokon, 19. travnja donesena je odluka o njihovom premještaju u Požegu.[462] Tek kad je slučaj već bio riješen, vijesti o lošem položaju bosanskih klerika su doprle i u Bosnu, pa su Vrhovcu pisali Ivekić i Botoš Okić.[463] Primjer ove grupe klerika još jasnije pokazuje njihovo svojevrsno zanemarivanje od strane domaćih franjevaca. Premda je Provincija sv. Ivana Kapistranskog od početka znala za planove da se klerike u konačnici smjesti u Požegu i bila upućena u cjelokupan postupak pred KUNV-om, a koji se neplanirano otegao, ipak se nitko nije pobrinuo da o tome informira klerike, a kamo li da ih nečime uposli. Uzme li se u obzir da su se u toj grupi nalazili i neki stipendisti koji su već drugdje u Monarhiji polazili nastavu, sasvim je jasno ogorčenje koje se javljalo u Strizićevom opisu.

Ovdje konačno dolazimo i do drugog razloga zbog kojeg su istaknuta ova dva primjera. Tijek ovih događaja neodvojiv je od nastojanja Maksimilijana Vrhovca da se cjelokupni proces stipendiranja bosanskih klerika na neki način reorganizira i usustavi te time postave temelji njegovog uspješnog odvijanja. Uključivanjem u rješavanje ovih pitanja zagrebački je biskup stekao uvid u sve što je pratilo obje strane uključene u proces. Na osnovi toga već je vrlo rano stvorio jasnu sliku o tome koji su ključni problemi i predložio je rješenja, koja će uz manje korekcije, konačno biti prihvaćena i provedena tek 20-ak godina kasnije.

3.2. Intervencije Maksimilijana Vrhovca i konačno organiziranje procesa

Prvi dokumentirani doticaj Maksimilijana Vrhovca s procesom stipendiranja bosanskih klerika predstavlja dopis KUNV-a od 25. lipnja 1788., svega mjesec dana nakon što je konačno bio uveden u čast zagrebačkog biskupa.[464] Vijeće mu se obratilo na intervenciju Kajetana Aukera koja se ticala nadoknade novčanih sredstava obzirom na nedostatnost iznosa stipendija. Vrlo vjerojatno to nije bio i njegov prvi susret s ovom problematikom jer je najprije 1785. postao rektorom generalnog sjemeništa u Zagrebu, a po

[461] Radi usporedbe s frazom kojom je isto od Vrhovca tražio i Auker (usp. bilj. 445 i 446) ovdje citiramo završetak ovog pisma: *In reliquo Pattem Admodum Rdam per viscera Jesu Christi obtestamur, quatenus nos ab hoc genere daemoniorum quo ocyus liberare, ac in tuto collocare via sua non dedignaretur*. Moglo bi se ironično primijetiti da su klerici u šest godina prevalili put od neljudi (Auker govori *inhumanis eorundem molestiis*) do demona (*hoc genere daemoniorum*). Naravno da ove izraze treba promatrati i kao nastojanje davanja dramatičnog tona vlastitim riječima i situaciji, ali one ipak potvrđuju postojanje izraženih predrasuda.

Usp. NAZ NDS (OD) 625/1796. Int.

Izvornici oba pisma čuvaju se pod NAZ NDS (OD) 1260/1796. Ponešto drugačiju verziju Ivekićevog pisma na osnovi prijepisa u knjige protokola Bosne Srebrene donosi Jelenić, 1913: 64-65.

Usp. NAZ NDS (OD) 748/1788. Int.

njegovom ukinuću je 1786.-1787. obnašao istu dužnost u Pešti.[465] Premda se zasad ne može utvrditi je li neki od bosanskih klerika boravio ondje, takvi su planovi nedvojbeno postojali i bili poznati Vrhovcu. U svakom slučaju, otada nadalje on će konstantno biti uključen u ovaj proces i nesumnjivo odigrati jednu od najznačajnijih uloga u njegovom konačnom usustavljivanju. Cijeli njegov angažman bio je uvjetovan ne samo naravlju službe koju je obavljao, nego su zamjetna i njegova osobna nastojanja oličena u učestalom dopisivanju s predstavnicima Katoličke crkve u Bosni: kako provincijalima, tako i apostolskim vikarima.

U prethodnom poglavlju prikazano je kako su se u razdoblju 1788.-1791. odnosi između zagrebačkih franjevaca i bosanskih klerika postupno zaoštravali i kako su obje strane počele vršiti prizive na zagrebačkog biskupa.[466] Kulminacija narušenih odnosa bio je zahtjev samostanske zajednice u Zagrebu podnesen 27. travnja 1791. da se bosanske klerike izbaci iz samostana.[467] Vrhovac je na Aukerovo traženje ovu molbu proslijedio KUNV-u i popratio je vlastitim opaskama.[468] Odbijao je ideju o izbacivanju iz Zagreba te se zalagao za uključivanje i ostalih franjevačkih samostana u proces tako da smještaj bosanskih klerika bude organiziran u manjim grupama. Izrazio je uvjerenje da bi oni u tom slučaju, upućeni sami na sebe, u većoj mjeri prionuli učenju. KUNV je 31. svibnja 1791. odbacio mogućnost udaljavanja klerika iz Zagreba, a za Vrhovčeve je sugestije zatražio detaljnija pojašnjenja i konkretnije prijedloge: ima li na umu neke određene samostane u koje bi se smještali klerici, a da bi se ondje mogao provoditi nadzor nad njima, omogućiti nastava i primanje stipendije.[469] Za sada nije moguće utvrditi je li Vrhovac odmah poslao nekakav opsežniji odgovor. Novi podatci o ovoj tematici padaju tek u razdoblje od četiri godine kasnije i teško da se radilo o direktnom nastavku ovog pokušaja. Konkretan Vrhovčev prijedlog nije sačuvan, ali o njemu dosta saznajemo iz odgovora KUNV-a od 29. prosinca 1795.[470] Vrhovac je probleme uočio na nekoliko razina. Prva je bila relativno visoka dob klerika koji su dolazili na stipendiju, k tome bez adekvatnog obrazovanja u mlađim godinama. Stoga je predlagao njihovo čim veće dispenziranje od nižih razina školovanja, a također i oslobađanje od nekih predmeta sa studija filozofije i teologije. Vijeće je ovaj prijedlog odbacivalo pozivajući se na to da su i Josip II., ali i bosanski biskup (ciljajući na Botoš Okića) inzistirali na tome da bosanski mladići polaze obrazovanje na

---

Usp. Kolarić, 1995a: 428-429.

Molbe upućene adresirane izravno na Vrhovca osobito je često sastavljao Franjo Dobretić dok se tijekom 1789./1790. nalazio u kućnom pritvoru.

Usp. NAZ NDS (OD) 435/1795.

Usp. NAZ NDS (OD) 435/1791. Pismo Vrhovca KUNV-u 28. travnja.

Usp. NAZ NDS (OD) 707/1791. Int.

Usp. NAZ NDS (OD) 91/1796. Int.

identičan način kao i ostali klerici. Također, naglašavalo je da brojni među njima program prate bez većih poteškoća, tako da bi se ova dispenza mogla pridržati samo kao mogućnost (primjerice u slučajevima poodmaklije dobi), ali ne i kao pravilo. Ovaj program je predviđao pohađanje 4 razreda gramatike i 2 razreda humaniorâ, kao svojevrstan vid nižih razina obrazovanja, a potom, kao više razine, 2 godine studija filozofije i 4 godine studija teologije, dakle sveukupno 12 godina.

Zagrebački je biskup, sudeći prema odgovoru KUNV-a iznio i jedan pomalo radikalan prijedlog da se iz Bosne na školovanje dovode dječaci u dobi od devet pa čak i manje godina ne bi li se tako omogućila njihova potpuna formacija u redovničkom duhu u skladu s tradicijama koje su vrijedile na prostoru Monarhije. Vijeće je ovu ideju odbacilo stavljajući minimalnu dob primanja klerika na 13 ili 14 godina. Konačno, Vrhovac je smatrao da bi se klerike koji već borave u Monarhiji bolje formiralo u skladu s njihovom budućom pastoralnom zadaćom, ukoliko bi dio svog obrazovanja polazili unutar samostana-domaćina, a ne u javnim školama. Osim pitanja bolje redovničke formacije, Vrhovac je navodio čitav niz praktičnih razloga poput boljeg nadzora i(li) jednostavnije i jeftinije opskrbe živežju i odjećom.

Vijeće je ovom posljednjem prijedlogu posvetilo i najveću pažnju očito tražeći načine kako da ga provede i primjeni na one klerike koji su se već nalazili na školovanju. Razdijeljen je u dvije veličinom nejednake cjeline, od kojih je prva podijeljena u čitav niz točaka koje se dotiču određenih pitanja. Prva točka (a) govori o podjeli klerika na one problematičnije i one koji redovito pohađaju nastavu, a koje u slučaju polaženja neke od viših razina školovanja treba rasporediti u Pečuh ili u Zagreb gdje postoje odgovarajuće javne obrazovne institucije, a ukoliko se ukaže potreba u proces se može uključiti i samostan u Szombathelyu. Polaznici nižih razina (gramatike i humaniorâ) nastavu bi pohađali u Varaždinu i(li) Kaniži. Posebno je zanimljiva sljedeća točka (b) koja je zapravo nadopuna prethodnoj, a koja glasi: *Boni Juvenes reserventur in Claustro Zagrabiensi*. Drugim riječima, Vijeće je očigledno i dalje ocjenjivalo Zagreb najpovoljnijim odredištem bosanskih klerika, pa je željelo na neki način izići u susret tamošnjim franjevcima tako što bi stipendiste problematičnog ponašanja uputilo u druge samostane. Točka (c) se dotaknula grupe u Velikoj te budućih stipendista iz Bosne koje je također po istom obrascu trebalo rasporediti u Zagreb (oni bolji), odnosno Varaždin ili Kanižu (ostali). U točki (d) govori se o odijevanju i prehrani, a posljednja točka (e) zabranjuje klericima posjedovanje oružja. Također, naznačeno je da su za kažnjavanje onih koji bi izazivali nekakve probleme nadležni biskupi na čijim su jurisdikcijskim područjima smješteni

samostani. Njima se ubuduće daje pravo da one klerike koji se pokažu nepopravljivima vrate u Bosnu. U zaključku tog prvog i većeg dijela svog naloga Vijeće je izrazilo nadu da će zagrebački franjevci biti spremni zadržati (odnosno ponovno primiti) dio klerika u svom samostanu osobito nakon što bude dogotovljen novi kat. Drugi, sadržajem kraći dio u suštini sumira sve rečeno: ponavljaju se upute o načinu odabira i raspoređivanja klerika, a jedina nova informacija je ta da se do 1. studenog 1796. nije očekivao dovršetak novog kata, pa je klerike koji bi ostali u Zagrebu trebalo rasporediti po privatnim domovima. Vrhovac je ove zaključke 21. siječnja 1796. proslijedio provincijalima provincije sv. Ladislava Inocentu Herczeru i provincije sv. Marije Alfonzu Krčnjaku (*Krchnyák*). Njih dvojica su tijekom veljače poslali svoje odgovore koji baš i nisu išli u prilog idejama KUNV-a. Herczer[471] je 8. veljače pisao kako je samostan u Varaždinu određen za novicijat kandidata provincije sv. Ladislava, te se stoga ondje trenutačno ne može primiti još i bosanske klerike. Što se tiče samostana u Kaniži i Pečuhu ondje postoje uvjeti za prihvat bosanskih stipendista, ali samo ukoliko polaze neku od viših razina školovanja, budući da se gramatički razredi ondje predaju i slušaju na mađarskom jeziku koji klerici ne znaju. Krčnjak je svoj odgovor uputio 16. veljače iz Požuna.[472] U njemu je zapravo prenio podatke sombateljskog gvardijana koji je javio da obzirom na trenutačne kapacitete svog samostana može primiti trojicu ili četvoricu klerika. Vrhovac je 18. veljače pisao KUNV-u predlažući na osnovi prikupljenih informacija da se svi klerici koji trebaju pohađati studij filozofije ili teologije rasporede u Pečuh i Szombathely, osobito zato što sve gramatiste treba smjestiti u Zagreb obzirom na jezičnu barijeru i okolnost da se u Varaždinu nalazi novicijat.[473] U tu svrhu predlagao je i ubrzavanje radova na obnovi zagrebačkog samostana. Vijeće se na svojoj sjednici od 8. ožujka složilo s iznesenim, ali nije bilo sigurno da je smještaj u Kanižu neizvediv.[474] Što se tiče obnove samostana u Zagrebu, KUNV je izjavio kako će se založiti kod vladara da i on daruje dio potrebnog novca. Vrhovac je nastavio igrati posredničku ulogu i s ovim je upoznao Benvenuta Orlića koji je naslijedio Aukera na dužnosti zagrebačkog gvardijana. Orlić je 1. travnja zatražio odgodu primanja klerika u samostan dok ne bude gotova njegova obnova, a također je molio i da se klericima poveća iznos stipendije upozoravajući na visoke cijene koje vladaju u Zagrebu. Vrhovac je u novom dopisu KUNV-u potvrdio opravdanost ovih zahtjeva,

Usp. NAZ NDS (OD) 238/1796.
Usp. NAZ NDS (OD) 276/1796.
Usp. bilj. 471.
Usp. NAZ NDS (OD) 455/1796. Int. Vijeće se zalagalo za raspoređivanje gramatista u Zagreb i Kanižu *ubi etiam in parte lingva Croatica viget, ac cujus adjutorio seu germanicam, seu hungaricam condiscere possunt*.

a osim toga izjasnio se protiv smještanja gramatista u Kanižu jer se ondje hrvatski jezik ni na koji način nije koristio u nastavi. Upozorio je Vijeće i da bi premještaj polaznika viših godina u Pečuh i Szombathely usred nastavne godine bio besmislen, predlažući da se sve odgodi do početka iduće školske godine.[475] Treba imati na umu da su se ove odluke jednako koliko franjevačkih, ticale i preostalih sekularnih klerika od kojih su neki već polazili više razine školovanja. Kako su svi oni do kraja ostali u Zagrebu, jasno je da se spomenuti planovi oko nove preraspodjele nisu ostvarili. Zbog čega?

Značajnu ulogu odigralo je toliko puta spominjano kašnjenje u obnovi zagrebačkog samostana. Drugi je važan činitelj bilo konačno rješavanje sudbine grupe u Velikoj za koju je

travnja konačno određen premještaj u Požegu.[476] U tom smislu KUNV je 7. lipnja 1796. pisao Vrhovcu[477] i Herczeru.[478] Upoznali su ih s premještajem klerika iz Velike u Požegu čime je olakšana situacija za devetoricu stipendista u Zagrebu, među kojima su osmorica bili sekularni klerici, a deveti je bio Franjo Dobretić. Sada je donesena odluka da se barem njih četvoricu ili petoricu mora čim prije smjestiti u samostan, bez obzira na razinu školovanja, jer će ubuduće na njihovo mjesto doći isto toliko klerika iz Požege. Ostatak se grupe nije spominjao, kao ni pitanje njihovog premještaja u Pečuh ili Szombathely. Kako bi se konačno ubrzali obnova i dovršetak zasebnog kata za bosanske klerike, vladar je ovlastio varaždinsko-karlovačku vojnu prefekturu da od sredstava koja je bila namijenila za obnovu kapucinskog samostana polovicu, odnosno iznos od 1344 ft. i 44 kr. dodijeli samostanu zagrebačkih franjevaca. Vojna komanda se s time složila 19. srpnja[479], a sredstva su konačno stavljena na raspolaganje 8. studenog iste godine.[480] Povratak klerika u zagrebački samostan se ipak nije ostvario. Orlić se tome odlučno odupro. U svom pismenom obrazloženju sastavljenom 9. kolovoza posebno se obrušio na Dobretića podsjećajući na sve probleme koji su u prošlosti postojali između njega i domaćih franjevaca.[481] Stoga je molio Duhovni stol da se zauzme za Dobretićev premještaj u Szombathely ili Pečuh. Preostale klerike nije spominjao, ali se jasna aluzija na njihov status sekularnih kandidata nalazi u uvodnom dijelu pisma gdje Orlić govori kako se pitanje smještaja klerika može ticati samo Dobretića kao jedinog zavjetovanog redovnika i svećenika među njima. Zanimljiv je bio postupak Duhovnog stola. S razmakom

I Orlićevo i Vrhovčevo pismo čuvaju se pod NAZ NDS (OD) 485/1796.
Usp. NAZ NDS (OD) 625/1796. Int.
Usp. NAZ NDS (OD) 869/1796. Int.
Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1796. – 7. VI. Oba su pisma sadržajem gotovo identična.
Usp. NAZ NDS (OD) 949/1796.
Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1796. – 8. XI. i NAZ NDS (OD) 1361/1796. Int.
Usp. NAZ NDS (OD) 990/1796.

od svega jednog dana ovo je tijelo uputilo dopise KUNV-u i provincijalu Herczeru koji se tada nalazio u Kaniži.[482] U prvom je bio iznesen cijeli slučaj i upućena je molba da se Dobretića premjesti u Pečuh. Predmnijevajući potvrdan odgovor, Herczeru je javljeno da pripremi sve potrebno za ovaj prelazak čim završe ispitni rokovi. U tu svrhu Vrhovčev generalni vikar Filip Wohlgemuth sastavio je izvješće kojim potvrđuje kako je 12. kolovoza pokušao privoljeti Dobretića i Orlića da klerik ponovno stanuje u samostanu, ali su obojica to rezolutno odbila.[483] Dobretić je doduše nastojao izbjeći i odlazak u Pečuh, ali mu to nije pošlo za rukom.[484]

Situacija s grupom u Velikoj se iz nepoznatih razloga bila zakomplicirala, pa je KUNV 22. studenog od Vrhovca zatražio njihov hitan premještaj u Zagreb, koji se međutim nije ostvario.[485] Krajem godine obnova zagrebačkog samostana se približila kraju pa je Duhovni stol 23. prosinca od Orlića još jednom zatražio smještanje sekularnih klerika onamo.[486] Ovaj je to ponovno odbio, ali nije poznato kakvu je argumentaciju koristio.[487] U svakom slučaju, nakon toga je ovo pitanje skinuto s dnevnog reda, a velik dio 1797. protekao je u znaku priprema za dolazak grupe od 11 novih franjevačkih klerika iz Bosne.

Podvuče li se crta, glavni zaključak koji se nameće je taj da je upravo zahvaljujući Vrhovcu učinjen pomak prema preraspoređivanju klerika u više samostana i susljedno tome gradova. Dakako, prvi takvi slučajevi se nisu dogodili tek nakon njegovih intervencija. Još 1789. Kulašević je započeo humaniorne razrede u Varaždinu, a Toma Pravdić je tri godine kasnije uspio sve pripremiti za svoj prelazak u Novo Mesto. Međutim, u oba navedena slučaja radilo se o slučajnosti. Kulaševiću je odlazak u Varaždin bio samo način da napusti dom za nemoćne svećenike u kojem se nalazio u svojevrsnom pritvoru, a napuštanje Zagreba po svaku cijenu bila je misao koja je konstantno pratila Pravdića. Smještanje klerikâ u Veliku

---

Ibidem. KUNV-u je pisano 12., a Herczeru 13. kolovoza.

Usp. NAZ NDS (OD) 1006/1796.

Usp. NAZ NDS (OD) 1295/1796. Dobretić je konačno otputovao sredinom studenog. Krajem prosinca potvrđen je njegov boravak u Pečuhu i odobreno je prebacivanje stipendije, usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1796. – 27. XII.

Usp. NAZ NDS (OD) 1376/1796. U Zagrebu nije sačuvan i Vrhovčev odgovor, a Vijeće kasnije nije spominjalo ovu ideju, tako da se ne može reći zbog čega ona nije ostvarena.

Usp. NAZ NDS (OD) 1412/1796.

O odgovoru zagrebačkog gvardijana raspravljalo se na sjednici Duhovnog stola od 13. siječnja 1797., ali izvornik nije sačuvan, usp. NAZ Katalog br. 86 (1797.) p. 97. Za isto se pitanje interesirao i KUNV na čelu s palatinom Josipom koji je osobno pisao Vrhovcu 3. siječnja 1797. U svom odgovoru od 30. siječnja, zagrebački je biskup ponovio informaciju o Orlićevom odbijanju primanja bosanskih klerika, ali ni tom prilikom se ne govori ništa o gvardijanovom obrazloženju, usp. NAZ NDS (OD) 100/1797. Int. Opravdano je pretpostaviti da je koristio argumente ranijih problema s disciplinom, ali da je naglasio i njihov status sekularnih klerika. Orlić je, naime, dvije godine ranije izrazio spremnost primanja dvojice franjevačkih klerika, usp. NAZ Katalog br. 84 (1795.) p. 77 *P. Orlich Benvenutus Conventus Zagrab. Gvard. quod Matthaeum Nicolich et Franc. Kopich Alumnos, ad Conventum hujatem suscipere sit paratus, semet declarat.*

također se dogodilo u okviru postupka uključivanja provincije sv. Ivana Kapistranskog u proces prihvata bosanskih stipendista, koje se zbog nemara i nedovoljno razrađene pripreme izrodilo u dugotrajan zastoj. Nije poznato kakvi su bili originalni planovi s tom grupom, ali vjerojatno je postojala intencija njihovog slanja u Zagreb na više razine školovanja. Svi planovi prije Vrhovčevih prijedloga, čak i kada su uključivali prebacivanje klerika iz jednog mjesta u drugo, temeljili su se na njihovom grupiranju. Prvi iskorak koji je napravio zagrebački biskup sastojao se upravo u tome da se klerike rasporedi u više manjih grupa. Vidljivo je da ga je KUNV usvojio, ali je njegovu provedbu temeljio na dostupnosti javnih škola i učilišta, odnosno izbor lokacije na koju bi se slalo klerike ovisio je o poklapanju postojanja franjevačkog samostana i određene obrazovne institucije koju je pojedini klerik imao pohađati. To je bio razlog zbog kojeg su kao nova odredišta uz Zagreb bili predloženi Varaždin i Kaniža za niže, odnosno Pečuh i Szombathely za više razine školovanja. Ovi planovi su po prvi puta u proces uključivali i provinciju sv. Marije s njezinim sombateljskim samostanom, ali je fokus najvećim dijelom bio usmjeren na provinciju sv. Ladislava. Premda se Vijeće dosta zauzelo za ovaj plan on je propao, dijelom zbog nevoljkosti ladislavske provincije da se prilagodi zahtjevima, ali u većoj mjeri zbog jezične barijere. Klerici nisu mogli niže razrede pohađati u školama u kojima je nastavnim jezikom bio mađarski. Vrhovac je vjerojatno već tada predviđao upravo takve praktične poteškoće (pitanje jezika i podudaranja samostana i odgovarajuće škole u istom gradu) i stoga je predlagao dispenziranje klerika od pohađanja nekih kako predmeta, tako i školskih razina, te posvećivanje veće pažnje njihovoj odgojnoj, ali i obrazovnoj formaciji unutar samostana. Pokazalo se, ipak, da okolnosti još nisu bile sazrele za provođenje i tih ideja. Usprkos svemu, daljnji tijek događaja u velikoj mjeri je slijedio obrazac premještanja klerika i njihovog raspoređivanja u više grupa. To je najbolje vidljivo na primjeru grupe od 11 klerika koji su stigli u veljači 1798. Sedmorica su poslana u Varaždin, a četvorica su ostala u Zagrebu smješteni u franjevačkom samostanu. Od prve sedmorice jedan je uskoro bio premješten u Požegu gdje je svoj smještaj konačno našla grupa iz Velike. Njima treba pridodati još nekolicinu preostalih sekularnih klerika u privatnom smještaju u Zagrebu, te Dobretića raspoređenog u Pečuh. Na taj način stvorena su četiri značajna samostanska odredišta koja će se i u kasnijem periodu isticati u prihvatu klerika. Nešto kasnije, to će se dogoditi i u Szombathelyu.[488] Ipak, čini se da je konzervativan pristup Vijeća i inzistiranje na tome da klerici nastavni kurikulum prolaze u cijelosti igrao ulogu balasta u nastojanjima Bosne Srebrene za prebacivanjem grupe klerika iz Italije u

Prvi klerik koji je ondje upisao studij filozofije bio je Franjo Kopić 1800.

Monarhiju tijekom 1799., a koja su u konačnici polučila mršav uspjeh. Da su bili prihvaćeni prijedlozi o dispenziranju, možda bi se našlo i mjesta za sve klerike čija je imena Kristićević predlagao. Nadalje, zanemarivanje prijedloga da se stipendiste smješta u manjim grupama onemogućavalo je veću fleksibilnost. Naime, na prijelazu stoljeća ogromnu većinu među bosanskim klericima činili su polaznici gramatičkih i humaniornih razreda. Na taj su način kapaciteti samostana u Varaždinu i Požegi bili maksimalno popunjeni, dok je u zagrebački 23. ožujka 1797. ponovno bila smještena vojna bolnica, nakon čijeg je izmještanja još jednom trebalo provesti obnovu.[489] Paradoksalno, KUNV je 13. svibnja 1797. pisao Vrhovcu upozoravajući na zapreke koje sve više onemogućavaju odlaženje bosanskih klerika u Italiju, te da se stoga može očekivati njihov pojačan priljev na ugarsko-hrvatsko područje.[490] U svom odgovoru zagrebački je prelat ponovio kako se ovim zahtjevima može udovoljiti raspoređivanjem klerika prema razini koju pohađaju, te njihovim stavljanjem pod pasku pripadnika vlastitog reda. Naglasio je kako sumnja u znanje klerikâ koji bi mogli pristići iz Italije, te je predlagao uključivanje samostana i gimnazije u Osijeku, ali bezuspješno.[491] Izgleda da su ova učestala ignoriranja većine njegovih sugestija pomalo i na osobnoj razini povrijedila Vrhovca. KUNV je, naime, u svibnju 1798. dobio izvješće o napretku bosanskih klerika koje nije bilo povoljno i izazvalo je nezadovoljstvo i kod samog vladara. Stoga se od Vrhovca zahtijevalo da provede inspekciju i dostavi pisano obrazloženje kojim bi se utvrdili razlozi tako slabih rezultata.[492] U svom odgovoru 24. kolovoza 1798. Vrhovac, koji se tada nalazio u Beču, javio je kako on *altiori jussu* više nema ovlasti za provođenje inspekcije, pa stoga ne može udovoljiti onome što se od njega traži, ali da ipak podsjeća kako je još 1795. poslao takav izvještaj, pa ponizno moli da se njega uzme na razmatranje. Ironičan ton kojim je bio protkan ovaj odgovor više nego li osobnu povrijeđenost, sugerira njegovo čvrsto uvjerenje u vlastitu analizu trenutačnog stanja i predložene metode kojima bi se ono poboljšalo.

Dakle, raspoređivanje po više samostana je, doduše u još uvijek ograničenom okviru, zaživjelo i podrazumijevalo je i zaživljavanje prakse premještanja klerika iz nekog od samostana u kojima su boravili tijekom nižih nekamo drugamo na više razine školovanja. U prvim godinama 19. st. ti se premještaji mogu djelomično pratiti u izvorima. Tako su,

---

Usp. Cvekan, 1990: 69.

Usp. NAZ NDS (OD) 700/1797. Int. Riječ je bila o pripremama za dolazak grupe koja će stići u veljači 1798.

Ibidem. Vrhovac je aludirao na Franju Ostojića st. koji je mjesec dana ranije došao iz Verone gdje je studirao filozofiju, ali se po dolasku u Zagreb utvrdilo da ne poznaje ni osnove latinskog jezika, usp. NAZ NDS (OD) 368/1797.

Usp. NAZ NDS (OD) 1009/1798. Int. gdje se čuva i Vrhovčev odgovor. Datum naloga Vijeća bio je 24. srpnja 1798.

primjerice, još u listopadu 1799. Petar Martinčević i Mijo Nikolić, nakon što su u Požegi dovršili humaniora, na studij filozofije premješteni u Pečuh[493], a identičan raspored je u listopadu 1801. određen i Filipu Šeremetu, Franji Šimkiću i Šimunu Topaloviću.[494] Poput Vrhovca, inicijativu je pokazao i novi ladislavski provincijal Petar Pethő koji je od KUNV-a negdje početkom 1802. tražio da se trojicu klerika iz Varaždina nakon dovršetka humaniorâ na studij filozofije premjesti u Požun ili Peštu.[495] Prvi odgovor KUNV-a je bio negativan jer je Rudolf Karevič provincijal sv. Marije kojoj su pripadali navedeni samostani, javio da u Pešti trenutačno ne postoji nikakav studij, dok se u Požunu izvodi teologija.[496] No, u kolovozu je KUNV promijenio ovu odluku i spomenute klerike odlučio smjestiti u Požun.[497] U rujnu je iz Požege s humaniorâ na filozofiju u Zagreb poslan i Franjo Ostojić st.[498] Ovaj sumirani prikaz poznatih premještaja dokazuje da je sustav prema kojemu klerici niže razine pohađaju u jednom, a više u drugom samostanu funkcionirao. Ova je podjela u određenoj mjeri slijedila i jezičnu granicu jer su samostani nižih razina bili smješteni na hrvatskom govornom području, kao npr. Varaždin i Požega, dok se na više razine koje su se izvodile na latinskom jeziku klerike moglo slati i u Pečuh, te Szombathely i Požun mjesta prvenstveno mađarskog ili njemačkog jezika u svakodnevnoj uporabi. Zaseban slučaj predstavljao je Zagreb gdje se moglo polaziti školovanje svih razina, ali koji je u prvom desetljeću 19. st. u odnosu na realne mogućnosti i kapacitete, sudjelovao u relativno skromnom opsegu obzirom na povremeno uzurpiranje samostanske zgrade u korist vojne bolnice.[499]

Na ovaj je način došlo do toga da su sada u prihvat bosanskih klerika bile uključene tri franjevačke provincije u ugarsko-hrvatskom dijelu Monarhije s ukupno šest samostana. Samostani provincije sv. Ladislava u Zagrebu, Varaždinu i Pečuhu činili su točno polovicu navedene brojke, iako je ona po ukupnom broju samostana i teritorijalnom opsegu bila najmanja. Provincija sv. Ivana Kapistranskog u ovoj fazi još uvijek sudjeluje samo sa samostanom u Požegi, dok je provincija sv. Marije na raspolaganje stavila svoje samostane u

Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1800. – 14. I.
Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1801. – 13. X.
Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1802. – 6. IV.
Dopis KUNV-a od 20. srpnja 1802. kao i Karevičevo pismo od 25. lipnja čuvaju se pod AHFPZ A-VIII-3a, 1802. – 20. VII.
Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1802. – 6. X. Klerici koji su dobili premještaj bili su: Marko Pavličević, Stjepan

Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1802. – 21. IX.
Tako je vojna bolnica ondje bila smještena nekoliko mjeseci 1802., te godinu dana tijekom 1805. i 1806., usp. Cvekan, 1990: 96.

Szombathelyu i Požunu.[500] Ovdje se treba prisjetiti kako su izvorni planovi predviđali smještanje klerika najprije u generalna sjemeništa u Zagrebu i Pešti. Nakon ukinuća tog sjemeništa u Zagrebu, ovaj je plan modificiran utoliko što je kao alternacija trebao poslužiti tamošnji franjevački samostan. Međutim, Nikola Ilijić zasad ostaje jedinim klerikom za kojeg se nedvojbeno može potvrditi da je polazio nastavu u Pešti. Smrću Josipa II. njegovi su stipendisti iz Bosne u određenoj mjeri ostali zanemareni. Također, nakon 1792. odande više nisu stizali kandidati za svjetovno svećenstvo, nego zavjetovani franjevački klerici. U tom kontekstu sve veće uključivanje franjevačkih samostana, najprije onog u Zagrebu, a potom i ostalih, bilo je sasvim logična posljedica. Ono što je u tom trenutku razlikovalo situaciju na ugarsko-hrvatskom području u odnosu na ranija iskustva klerika u Italiji bio je s jedne strane njihov veći broj, a s druge nepostojanje ikakvih redovničkih učilišta uslijed njihova ukinuća 1783. To su ujedno bili i uzroci zbog kojih u Monarhiji nije bila provediva praksa iz Italije prema kojoj se klerike raspoređivalo po više samostana, ali na način da bi onda nastavu uglavnom pohađali na jednom mjestu. Čak i kada je KUNV kao glavni organizator stipendiranja prihvatio smještanje stipendista iz Bosne u neki od franjevačkih samostana kao pravilo, a ne kao iznimku, ipak je traženo rješenje prema kojemu bi polaznici svu nastavu dovršavali na jednom mjestu. Prvim je izborom, dakako, ostao Zagreb koji je ispunjavao sve potrebne uvjete: u njemu su osim franjevačkog samostana, postojale i javne škole svih potrebnih razina, a osim toga nalazio se i na hrvatskom jezičnom području te relativno blizu Bosne. Dijelom zbog disciplinskih poteškoća koje su narušile odnose klerika iz Bosne i zagrebačkih franjevaca, a dijelom i zbog ratnih neprilika u kojima je ovaj samostan u više navrata dobivao prenamjenu za vojne potrebe, došlo je do ideje o podjeli: sekularne klerike se kanilo ostaviti u Zagrebu, dok se franjevačke (uz iznimku Franje Dobretića i Blaža Kulaševića) odlučilo smjestiti u samostan u Požegi čije je obnavljanje djelovanja bilo u tijeku. Ostaje dvojbenim jesu li pri tome postojali planovi da klerici ubuduće cijeli obrazovni kurikulum pohađaju ondje, a što je potom u Bosnu Srebrenu doprlo kao ideja o otvaranju zasebnog kolegija.[501] Klerici, privremeno okupljeni u Velikoj su dugo vremena proveli ondje

Kako klerici tijekom svog boravka u samostanu u Velikoj nisu pohađali nikakvu nastavu, njega se u ovoj analizi ispušta. Preciznije brojčane analize klerika bit će prezentirane na drugom mjestu. Također, sudjelovanje Hrvatsko-kranjske provincije u ovom dobu ostaje slabo dokumentiranim. Nekolicina klerika je prije dolaska u Veliku 1794. pohađala gramatiku u Senju, ali nije poznato koliko dugo.

Jelenić, 1915: 385-386 tvrdi da je Franjo I. 1796. kanio u Požegi podignuti zasebno sjemenište za klerike Bosne Srebrene, ali da su bosanski franjevci odbili tu ideju s jedne strane zadovoljni već primanjem svojih stipendista, a s druge bojeći se poteškoća oko uzdržavanja i vođenja jedne takve institucije. U tom smislu na njih je sigurno utjecalo i sjećanje na nekoliko neuspješnih pokušaja da se tri novicijata udruže u jedan, usp. Jolić, 2009: 18.

gotovo potpuno zanemareni, a kada je problem njihovog konačnog smještaja bio konačno riješen, to je već bilo u okviru novog plana prema kojemu su klerici niže razine školovanja trebali pohađati negdje južno od Drave, a više razine u Pečuhu, Szombathelyu ili Zagrebu.

Ovakav plan raspoređivanja, koji je končano uobličen nakon dolaska dviju grupa klerika tijekom 1798. i 1799. te susljednim nestankom sekularnih stipendista, nesumnjivo bi se razvio i bez sudjelovanja Maksimilijana Vrhovca. Uostalom, njegovi prijedlozi su smjerali ka daleko većoj disperziji klerika i skraćenju njihovog boravka. Međutim, njegovo sudjelovanje nedvojbeno je umnogome olakšalo i ubrzalo ostvarenje navedenog. Ideja da u Zagrebu borave samo probrani kandidati kao svojevrstan vid ustupka nezadovoljstvu tamošnjih franjevaca te ispitivanje smještajnih kapaciteta pojedinih samostana i njihove povezanosti s potrebnim javnim obrazovnim institucijama, odnosno precizan uvid u njih plod su prvenstveno njegove inicijative. Primjerice, upravo on je uvjerio KUNV kako se u Kaniži niti jedan dio nastave ne pohađa na hrvatskom jeziku, pa je ideja o smještanju klerika onamo na neko vrijeme bila napuštena.

Dakle, kronološki gledano, Vrhovac je prve ideje o reorganizaciji procesa stipendiranja bosanskih klerika iznio već 1791., prvi su put formalno uobličene 1795., a djelomično su provedene od 1796. na dalje, te su se pokazale funkcionalnim u periodu iza 1800. kada nekoliko godina nije dolazilo do primanja novih klerika, ali ni njihovog povratka natrag u Bosnu. Nakon što je Augustin Pejčinović kao provincijal poslao trojicu novih klerika 1804., njegov nasljednik Mato Ivekić je tijekom svog drugog mandata na toj službi također želio učiniti isto, ali se susreo i s problemom povratka klerika.[502] Krajem 1805. i početkom 1807. Savu je radi školovanja u nekoliko mahova prešlo ukupno 19 klerika. Paradoksalno, podaci o tome su u odnosu na ukupan broj relativno oskudni, općeniti i što je najvažnije ne dozvoljavaju preciznu poimeničnu rekonstrukciju. Analizom knjiga oblačenja franjevačkih samostana u Bosni dobivaju se sljedeći rezultati: 1805. zavjetovana su samo trojica novih klerika, svi u Fojnici i svi kasniji polaznici škola preko Save.[503] Ukupno desetorica klerika to su učinila tijekom 1806. u Fojnici[504] i Kraljevoj Sutjesci[505]. Među njima su također svi kasnije barem dio školovanja polazili na području Monarhije. Što se, pak, tiče stupanja u novicijat za

Prepiska između Ivekića i KUNV-a u proljeće 1806. se nalazi u Jelenić, 1913: 86-87.

Usp. Jolić, 2009: 89. Klerici su bili Juro Zloković ml., Petar Pinotić i Jakov Križanac.

Ibidem, 90. Zavjetovanje je bilo 24. srpnja, a klerici Marijan Kozić, Jakov Demirović, Vinko Alaupović, Ambrozije Jakovljević i Lovro Tucić.

Usp. AFSKS Žp. 1, *ad diem*. Klerici su tijekom 1806. polagali zavjete u dvije grupe, najprije 16. travnja Pavao Kolanović i Augustin Begčević, a potom 11. rujna Petar Babajić, Jakov Grgić i Andrija Vuković. Tadašnji naraštaj kreševskih novaka je u potpunosti bio izbačen iz novicijata, usp. Jolić, 2009: 48.

istu godinu, ukupno je bilo 7 oblačenja (3 u Kreševu i 4 u Kraljevoj Sutjesci).[506] Jedan od kreševskih novaka je odustao, a imena svih preostalih se nakon njihovog zavjetovanja također nalaze na popisima stipendista. Preostaje pokušati utvrditi ritam njihovog pristizanja. Ivekić u prvom pismu upućenom KUNV-u 19. veljače 1806. navodi kako je prethodne godine (*decedenti anno*) poslao trojicu klerika, a natrag povukao dvojicu. Tada je najavio povlačenje još šestorice klerika natrag u Bosnu, na što mu je 22. travnja poslan odgovor da u tom slučaju smije poslati trojicu novih.[507] Klerici poslani krajem 1805. mogu biti samo oni zavjetovani iste godine u Fojnici. No, kako je prikazano, do početka školske godine 1806./07. Ivekić je kao provincijal na raspolaganju imao već desetoricu novih klerika i želio ih je, dakako, sve poslati na školovanje. U tu svrhu u Budim je bio poslan prethodni provincijal, a tadašnji kustod Augustin Pejčinović koji je 16. listopada osobno pred KUNV-om izložio probleme s kojima se Bosna Srebrena susretala po pitanju obrazovanja svojih klerika, te zamolio za primanje nove desetorice.[508] Vijeće je 21. listopada dalo svoj pristanak i uputilo Pejčinovića da se klerike pošalje ladislavskom provincijalu koji će ih rasporediti dalje.[509] Početkom 1807. grupa od njih devetorice je stigla u Požegu, kamo je nešto kasnije stigao i deseti, ali nije poznato koji je od njih zbog bolesti kasnio s dolaskom.[510] Do kraja godine preko Broda je na školovanje stigao i kompletan naraštaj zavjetovan tijekom 1807.[511] Uočljivo je kako je najveći dio klerika umjesto u ladislavskoj, završio u kapistranskoj provinciji. Do promjene ovih planova je došlo zbog novih disciplinskih poteškoća (jednih od rijetkih o čijim detaljima nismo obaviješteni) uslijed kojih je došlo do preraspoređivanja petorice od šestorice klerika pristiglih tijekom 1804. i 1805. Najprije su 21. studenog trojica stigli u Zagreb[512], a sutradan

---

U Kreševu su habit 13. listopada obukli Ivan Martinović, Lovro Kuliš i Mijo Sopta, a u Kraljevoj Sutjesci 21. rujna Mijo Samardžić, Bartol Martinović, Grgo Knežević i Josip Šimić. Svi osim Sopte, zavjetovanja su imali točno godinu dana kasnije usp. Jolić, 2009: 48 i AFSKS Zp. 1, *ad diem*.

Usp. bilj. 502.

Usp. Jelenić, 1913: 98-99. Pejčinović je istom prilikom zamolio Vijeće i pomoć pri povratku klerika koji su dovršili svoje školovanje, ali će o tome biti raspravljano na drugom mjestu.

Ibidem, 99-100.

Podaci o skupnom slanju svih klerika zavjetovanih tijekom 1806. uz kašnjenje jednog zbog bolesti nalaze se u protokolima Bosne Srebrene u jednoj bilješci od 4. ožujka 1807. Međutim, nisu navedena njihova imena, pa čak ni kojemu je distriktu pripadao oboljeli klerik, usp. AFPBS Protocollum II, p. 235. Dolazak klerika bilježi i kronika samostana u Brodu, ali spominje samo grupu od petorice klerika koji su 2. siječnja 1807. izašli iz karantene, a potom ih je tri dana kasnije Franjo Dobretić otpratio u Požegu. Ponovno nije moguće utvrditi o kojoj se točno petorici radilo, a dolazak preostalih klerika nije ubilježen, usp. KFSB, sv. II, pp. 28-29.

Usp. KFSB, sv. II, pp. 46-47. Najprije su 24. listopada pristigli klerici iz Kraljeve Sutjeske (Samardžić, Knežević, Šimić i B. Martinović) koji su produžili u Požegu, a potom posljednjeg dana istog mjeseca i dvojica iz Kreševa (I. Martinović i Kuliš) koji su kasnije nastavili put prema Zagrebu. Njih dvojica su i jedini poimence spomenuti klerici.

Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1806. – 16. XII.

dvojica u Varaždin.[513] U potonjem slučaju klerici su bili imenovani, pa tako znamo da je bila riječ o Pavlu Kljunoviću i Juri Zlokoviću ml., dok je trojac poslan u Zagreb nešto teže identificirati. Pouzdano je riječ bila o Nikoli Bilandžiću i Franji Ostojiću st. koji se u svibnju 1807. spominju kao polaznici humaniora kojima prijeti pad razreda.[514] Treći je, pak, bio Petar Pinotić koji je zajedno s Ostojićem u listopadu 1810. tražio premještaj iz Zagreba natrag u kapistransku provinciju.[515] Svu petoricu je pri tom osobno otpravio upravo Pejčinović i vjerojatno je tom prilikom dogovoreno da se grupu koja je tada još uvijek tek imala doći smjesti u Požegu.[516]

Nakon što se podvuče crta, jasno se razabire da je tijekom razdoblja 1804.-1807. došlo do kompletne smjene različitih naraštaja bosanskih klerika. Pejčinovićevim zalaganjem svi ranije poslani klerici su se ili vratili u Bosnu ili im je bila uskraćena stipendija, a na njihova mjesta su došla nova 22 klerika.[517] Njihovim dolaskom i rasporedom drastično je bila izmijenjena ranije uspostavljena struktura. Samostani u Pečuhu, Szombathelyu i Požunu ostali su bez bosanskih stipendista. Južno od Drave raspored je postao prilično neujednačen. Dvojica klerika su bili u Varaždinu, petorica u Zagrebu, a čak petnaestorica u Požegi. Novi problemi su bili neizbježni, a time i ponovno uključivanje Maksimilijana Vrhovca u njihovo rješavanje.

Formalni poticaj došao je od strane samog vladara do kojeg su doprle glasine o problemima s kojima se susreću bosanski klerici smješteni u Požegi. Vrhovac se osobno uputio u Požegu i ondje je tijekom 20. i 21. lipnja 1808. obavio istragu koja je uključivala i razgovore sa samostanskim gvardijanom i vikarom, te pojedinačna ispitivanja svih klerika, nakon čega je biskup, kako sam govori, proglasio presudu (*publicavi sententiam Bosnensibus*) i time dovršio svoju misiju.[518] Može se pretpostaviti da je ponovno došlo do disciplinskih poteškoća po uzoru na one ranije opisane. Stave li se ti događaji u kontekst maloprije spomenutih premještanja klerika krajem 1806. u Zagreb i Varaždin te očigledno izrazito velik broj stipendista okupljenih na jednom mjestu, nameće se zaključak da je prelijevanje čaše strpljenja (bilo vladara, bilo KUNV-a) bio možebitni glavni razlog povjeravanja rješavanja tih

---

Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1806. – 23. XII.

Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1807. – 26. V.

Usp. NAZ NDS (OD) 1279/1810. Preostalog klerika, Jakova Križanca se ni na koji način ne može dovesti u vezu sa Zagrebom.

Idem pater exprovincialis cum nostro exprovinciali transiit Possegam, indeque illos quinque rebelles, tres Zagrabiam et duos Varasdinum ex mandato Consilii Hungarici movit. Cit. KFSB, sv. II, p. 20.

Jedinu iznimku čini Jeronim Marojević čiji je povratak Pejčinović zahtijevao od Vijeća, ali se on spominje još 1809. u Pečuhu, usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1809. – 18. VII.

Usp. Vrhovac, 1987: 320-321.

problema upravo zagrebačkom biskupu. Uzmu li se, pak, u obzir posljedice njegove akcije, a koje su se nastavljale na ranije iznesene prijedloge, izbor možda i nije bio slučajan.[519]

Po povratku u Zagreb Vrhovac je sastavio opširno izvješće i poslao ga Franji I.[520] Ono se može razdijeliti u tri cjeline. U prvom dijelu Vrhovac je ukratko ponovio povijest i dotadašnji tijek ovog školovanja. Pri tom su njegove interpretacije prilično uopćene i izostavljaju mnoge elemente. Tako se primjerice uopće ne spominju osvajački planovi Josipa II., a isto tako su u potpunosti izostavljeni sekularni klerici. Zatim se iznose temeljni problemi: jezična barijera, relativno visoka dob klerika i slabo predznanje te nedostatna odgojno-redovnička formacija s kojima dolaze iz Bosne.[521] Ovaj dio završava se opisivanjem trenutačnih zahtjeva koji se stavljaju pred klerike, odnosno činjenica da školovanje moraju započinjati od početka pri čemu im to sigurno nije jednostavno obzirom da se nalaze u okruženju djece često i više nego dvostruko mlađe od sebe. Dakako, najveći je problem što školovanje moraju polaziti u cijelosti u trajanju od 12 godina, prema već navedenoj shemi 4 godine gramatike + 2 godine humaniorâ + 2 godine filozofije + 4 godine teologije. Na taj način dolazi do toga da se u Bosnu vraćaju u već poodmakloj dobi od 30 do 35 godina.

Opisavši na taj način uzroke slabog školskog uspjeha klerika, Vrhovac je u drugom dijelu istaknuo konkretne posljedice svega toga, a koje izazivaju trenutačne probleme. Taj dio je sam podijelio u tri točke. Kao prvo, naveo je da zbog jezične barijere klerici mogu boraviti samo u tri mjesta gdje se istovremeno nalaze i franjevački samostani i javne škole.[522] Zbog toga broj bosanskih klerika smještenih unutar jednog samostana postane prevelik što u kombinaciji s malim brojem lokalnih franjevaca dovodi do gubitka svakog autoriteta i poslušnosti. Druga se točka bavila nastavnim planom i programom. Budući da se nastava odvijala u javnim školama, klerici su trebali slijediti i polagati njihov program koji je obilovao

---

Zanimljivo je da se u Vrhovčevim dnevničkim zapisima iz objavljenog sveska bosanski franjevci javljaju relativno rijetko u usporedbi s drugom građom koja sugerira daleko intenzivnije međusobne odnose. Primjerice, Vrhovac redovito bilježi brojna ređenja (u svim stupnjevima) koja je obavljao i redovito navodi je li riječ o dijecezanskim ili redovničkim svećenicima, međutim, nikada ne govori radi li se o bosanskim franjevcima ili ne. Za isto ga je posebno molio i Ivekić u pismu upućenom 9. svibnja 1808., usp. Jelenić, 1913: 102-103.

Izvorni njemački tekst u Beču je pronašao i objavio Matić, 1931: 3-8. Hrvatski prijevod donosi Džaja, 1971: 144-147. Datiranje ovog dokumenta je 5. srpnja 1808. U svom *Dnevniku* Vrhovac ne spominje odašiljanje ovog izvještaja, nego navodi kako je dan kasnije, tj. 6. srpnja izvještaj (*Relationem*) o bosanskim klericima poslao KUNV-u, usp. Vrhovac, 1987: 324-325. Slanje ovog izvještaja potvrđuje i dopis Vijeća upućen na ladislavskog provincijala Herczera, usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1808. – 26. VII. Dakako, nameće se pitanje radi li se o dvama sadržajno različitim izvještajima ili samo o dvije verzije jednog te istog teksta. Analiza dopisa KUNV-a provincijalu Herczeru sugerira da im je sadržajno preklapanje bilo vrlo veliko.

Štoviše, najveći dio njih imao je već ukorijenjene mane i loše navike svojstvene nekultiviranim narodima. U novicijatu, koji provode kroz jednu ili dvije godine u jednom od samostana bosanske provincije, čita se samo Regula, pjeva u koru i obavljaju tjelesne samostanske vježbe. Tako su (jer u tim zemljama nema škola) naučili sasvim slabo, a i to najvećim dijelom pogrešno, samo hrvatski čitati i pisati, cit. Džaja, 1971: 145.

Nisu navedeni, ali je očigledno da je Vrhovac ciljao na Zagreb, Varaždin i Požegu.

predmetima koji će im u kasnijem pastoralnom radu u Bosni biti od male ili nikakve koristi. Iz svega toga slijedilo je treće: *Ovi pitomci kroz takav četverogodišnji tok studiranja najmanje se pripreme upravo za ono za što su određeni – za pastoralni rad*.[523]

Imajući sve to u vidu, u završnom dijelu se u pet točaka (3+2) iznose prijedlozi kojima bi se situacija mogla ispraviti, a postavljeni zadatak postići svoj cilj. Prve tri točke smjerale su postavljanju cjelokupnog procesa na nove osnove i u njima su suštinski sadržani prijedlozi koje je Vrhovac zagovarao još od 1791. i 1795. Najprije je ponovio ideju o raspoređivanju klerika u manjim grupama po više samostana, za što je iznio uvjerenje da će biti izvedivo čim oni u najvećoj mjeri budu završavali gramatičko i humaniorno gradivo još u samoj Bosni prije i tijekom novicijata. Druga točka se ticala nastavnog gradiva, a smjerala je tome da se dispenziranjem od brojnih predmeta trajanje ukupnog školovanja skrati na 6-8 godina. Radi što lakšeg ostvarivanja te nakane biskup je iznio prijedlog prema kojemu bi se gradivo nižih razina i filozofije polazilo unutar samog samostana. Treća je točka predlagala da klerici u samostanima ne budu podvrgnuti samo redovničkim obvezama, nego da se i vježbaju u pastoralizaciji, katehezi i budu upućivani u dijeljenje sakramenata. Da bi se sve navedeno moglo ostvariti i nastaviti u budućnosti, Vrhovac je držao da se trebaju provesti još dvije točke prijedloga. Jedna od njih zahtijevala je da svaki samostan između svojih kadrova izabere jednog prikladnog redovnika koji bi nadzirao kako obrazovanje tako i odgoj klerika te o tome podnosio redovita izvješća. Druga se ticala materijalnih pitanja za koja je izneseno da su usprkos iznosu stipendije od 200 ft. godišnje, neadekvatno riješena, pa je sugerirano njezino povećanje za još 50 ft. Posebno je istaknuta nabavka habita kao značajno materijalno opterećenje za klerike, jer su zbog neimaštine većinom hodali u iznošenoj i otrcanoj redovničkoj odjeći što je utjecalo i na njihovo samopouzdanje.

Sve navedeno pokazuje da Vrhovac u suštini nije iznio ništa što već nije predlagao više od deset godina ranije. Ponovno nailazimo na glavne elemente: disperziranje klerika po većem broju samostana, dispenziranje od nepotrebnih dijelova gradiva i veći nadzor, ali i sudjelovanje u redovničkom formiranju od strane provincija domaćina. Zapravo, poboljšavanje materijalne situacije bio je jedini novi moment, ni najmanje neočekivan u svjetlu rastuće inflacije zbog ratnih zbivanja. Vidjeli smo kako su prilikom 1795. djelomično i u modificiranom obliku usvojeni prijedlozi o uključivanju većeg broja samostana, dok je ostatak bio u potpunosti zanemaren. Je li se isto ponovilo i ovom prilikom? Džaja koji je svojom studijom obuhvatio razdoblje do Ilijićeve smrti 1813., tvrdi da od navedenih

Cit. Džaja, 1971: 146.

prijedloga u tom razdoblju *gotovo ništa nije ostvareno*.[524] Riječ je pri tom o zaključku koji se bez dubljeg uvida u građu korištenu u ovom radu, nameće kao jedini mogući osobito stoga što se kao i u ranijem slučaju pozitivni pomaci mogu uočiti tek naknadno.

Da je ovom prilikom ipak bilo drugačije, svjedoči upravo dopis KUNV-a upućen provincijalu Herczeru.[525] Njime se od njega (kao i od kapistranskog provincijala Celestina Schneidera) tražio odgovor na sljedeća pitanja: (1) može li i u koje točno samostane svoje provincije primiti bosanske klerike; (2) može li se očekivati da će klerici koji su dosad pohađali javne škole moći svladavati gradivo unutar samostana pod nadzorom jednog za to prikladnog redovnika i (3) misle li da je 200 ft. u trenutačnoj situaciji dostatno za uzdržavanje jednog klerika. Usporede li se reakcije KUNV-a 1795. i 1808., odmah je uočljivo da su prvi put mnogi Vrhovčevi prijedlozi u startu odbačeni, dok se ovom prilikom nastojala ispitati izvedivost svakog od njih. Vrhovac je 9. kolovoza dobio odgovor i iz Beča[526], a sam je o istoj temi 13. kolovoza pisao Ivekiću i ukratko mu opisao svoju misiju u Požegi i prijedloge koje je iznio višim instancama.[527] Neposredne odjeke nalazimo i u pismu Josipa Žaleca upućenom Vrhovcu 8. listopada.[528] U njemu opisuje svoj susret s Benvenutom Orlićem koji je tada vršio funkciju tajnika ladislavske provincije i savjetnika njezinog provincijala, a koji ga je upoznao sa sadržajem citiranog dopisa KUNV-a. Prema Žalčevim riječima Orlić je bio sklon svim Vrhovčevim prijedlozima, osim povjeravanju bosanskih klerika pasci jednog redovnika. Koliko se može zaključiti, pri tom se zapravo radilo o tome da je Orlić bio protiv toga da se tako postupa u svim samostanima u kojima bi bili smješteni stipendisti, vjerojatno iz razloga što bi to zahtijevalo prilagođavanje rasporeda franjevaca provincije sv. Ladislava. Međutim, Žalec je tvrdio da ga je uspio razuvjeriti od te dvojbe.

Kao i u ranijim slučajevima nisu dostupne, odnosno vjerojatno uopće nisu ni postojale, formalne odluke kao direktna reakcija na prijedloge zagrebačkog biskupa. Potvrda njihovog usvajanja se ogleda u pojedinačnim događajima, na osnovi kojih se kao svojevrsni prijelazni period može utvrditi razdoblje 1808.-1814. tijekom kojeg će tijek školovanja i raspored bosanskih klerika postati ususlavljeni, pa prema tome i mogući za preciznu rekonstrukciju.

Cit. Džaja, 1971: 147.

Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1808. – 26. VII.

Usp. Vrhovac, 1987: 332-333. Biskup samo navodi da mu je stanoviti barun Hager pisao u svezi bosanskih klerika, ali ne navodi konkretno što.

Usp. Jelenić, 1913: 103-104. Ovom prilikom saznajemo da je povod za inspekciju bilo neodgovorno ponašanje klerika Bartola Martinovića.

Usp. NAZ EAE, v. 124. – n. 72.

Izrazit napredak u organizaciji je uočljiv u usporedbi s dostupnošću istih podataka za klerike koji su na školovanje došli 1794. i(li) 1798.

KUNV je 6. rujna 1808. dozvolio primanje nove četvorice klerika te je o tome obavijestio Vrhovca te ladislavskog i kapistranskog provincijala.[529] Premda je za njihovo primanje najprije bio ovlašten provincijal sv. Ladislava[530], spomenuti su klerici nakon svog dolaska 15. travnja 1809. nastavu započeli pohađati u franjevačkom samostanu u Brodu i to pod nadzorom Marijana Lanosovića.[531] Posebnu pažnju privlači to što su dvojica klerika (Mato Radošević i Franjo Aždajić) kao i njihovi prethodnici bili označeni kao *minimistae*, odnosno polaznici prvog razreda gramatičke škole, dok su preostala dvojica (Andrija Alaupović i Anđeo Malbašić) označeni kao *syntaxistae*, drugim riječima odmah su mogli upisati humaniora.[532] Premda je još uvijek bila prije riječ o iznimci, nego li pravilu, dolazak ove grupe simbolički obuhvaća provođenje svih Vrhovčevih prijedloga (uz iznimku onih vezanih uz materijalna pitanja): klerici su smješteni u manjoj grupi, povjereni skrbi jednog redovnika odgovarajućih kvalifikacija, a neki od njih su dio gradiva već bili završili u Bosni. K tome, u proces udomljivanja bosanskih klerika uključen je novi samostan. Što se tiče dispenziranja od pojedinih predmeta, njegovu potvrdu nalazimo u odluci KUNV-a o rasporedu klerika za školsku godinu 1810./11.[533] Tom se prilikom za Alaupovića i Malbašića navodi kako su dovršili humaniora, a za Radoševića i Aždajića gramatiku, pa se na sljedeće razine školovanja upućuju prva dvojica u Baju, a druga dvojica u Pečuh.

U dostupnoj građi najteže je precizno rekonstruirati na koji je način proveden prijedlog o tome da klerici niže razine školovanja u što većoj mjeri dovršavaju u Bosni. Glavnim dostupnim izvorom za ova pitanja bile su okružnice provincijala i apostolskih vikara koje doduše posvećuju prostor franjevačkim klericima, međutim ti su dijelovi najčešće općenitog sadržaja s malo konkretnih podataka. Neke načelne upute se nalaze još u *Synopsisu* donesenom 13. travnja 1766. čija 15. točka govori: *Patres Magistri pueros Conventuum, et Clericos teneant in virga ferrea, sub arctissima, eo rationabili disciplina, et instruant illos bonis in moribus, docendo bene legere, scribere, Grammaticas institutiones, et capaciores*

Usp. NAZ NDS (OD) 1260/1808. Int. i AHFPZ A-VIII-3a, 1808. – 6. IX.

Do promjene njihovog konačnog odredišta je došlo na sjednici KUNV-a 20. prosinca 1808. vjerojatno zbog toga što u tom trenutku klerici još nisu bili pristigli. Kapistranski provincijal Schneider je o tome bio obaviješten veljače 1809. kada mu je naloženo da sam odabere neki prikladan samostan svoje provincije u koji će smjestiti klerike, te da o tome obavijesti Vrhovca i Ilijića Varešanina. Obje se ove odluke KUNV-a nalaze pod NAZ NDS

Usp. KFSB, sv. II, pp. 80-83.

Ibidem.

Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1810. – 2. X. i NAZ NDS (OD) 1123/1810.

illico idimoati latino indispensabiliter vacare, ac inter se latine coloqui.[534] Međutim, ostatak 18. st. najčešće pruža podatke prema kojima su pojedini provincijali i apostolski vikari nastojali iskorijeniti učestale zlouporabe novaka i klerika za fizičke poslove i potrebe pojedinih samostana, kao i doskočiti problemu da su magistri novaka nešto na svoju ruku, a nešto zbog nedostatka kadrova odlazili na župe, ostavljajući na taj način mladež bez redovitog obrazovanja.[535] U kontekstu konkretnih Vrhovčevih prijedloga u oči upada šesta točka iz okružnice koju je sastavio provincijal Franjo Milošević 31. svibnja 1808., a koja govori kako je definitorij provincije odlučio da se po uzoru na Fojnicu i u ostalim samostanima trebaju imenovati jedan profesor i magistar koji bi skrbili za obrazovanje i odgoj novaka.[536] Usporedba datuma jasno otkriva kako između Vrhovčevih nastojanja i pristupa klericima u Fojnici nije postojala direktna veza, ali činjenica da su prvi dispenzirani klerici Andrija Alaupović i Anđeo Malbašić gramatiku dovršili upravo ondje ima svoju težinu. I sljedeći provincijal Petar Filipović također je nagovijestio kako će definitorij nastojati osigurati novacima *utque humanioribus litteris pro posse imbuantur*.[537] Pri tome je posebna pažnja posvećivana upravo učenju latinskog jezika i to njegove klasične, a ne vulgarne ili talijanizirane verzije.[538] Prema jednom kasnijem navodu samih bosanskih franjevaca 1816. u njihovim samostanima uspostavljen je sustav gimnazija koji je omogućio da bosanski klerici po dolasku u Monarhiju smjesta krenu na studij filozofije.[539] Iako je bila riječ o ponešto

---

Cit. Jelenić, 1913: 41.

O brojnim negativnim aspektima obrazovanja i odgoja budućih redovnika u Bosni usp. Džaja, 1971: 134-156.

Usp. AFSK Kut. 12, Okruž. 4, Okružnica Franje Miloševića 31. svibnja 1808. Jedan prijepis se nalazi i u AFSKS POK12 Franjo Milošević (31. V. 1808.). Primjer fojničkog samostana je kasnije kao pohvalan navodio i apostolski vikar Augustin Miletić u jednoj od svojih okružnica iz 1815., usp. AFSK Kut. 13, Okruž. 5, Okružnica apostolskog vikara Augustina Miletića 7. svibnja 1815. Miletić se u njoj bavio upravo franjevačkim klericima, ponajviše pitanjem njihovog ređenja pri čemu su se često događali propusti jer su klerici znali primati redove i *illiterati omnino veluti trunci indolati*. Batinić, 1913: 108 govori samo o materijalnim poteškoćama uoči imenovanja Miletića koadjutorom, a koje su otežavale obrazovanje mladeži, a ni u poglavlju o školama fojničkog samostana (149-159) ne govori ništa detaljnije o ovom promijenjenom pristupu obrazovanju vlastitih novaka.

Usp. AFSK Kut. 12, Okruž. 4, Okružnica Petra Filipovića 27. lipnja 1809.

Usp. AFSK Kut. 13, Okruž. 5, Okružnica Anđela Franića 8. svibnja 1815. *Ideo V[enera]bile Deff[inito]rium praecipit, ac ordinat omnibus Magistris, et Instructoribus Juvenum tam Religiosorum, quam Saecularium hujus Prov[in]tiae Alumnorum, ut omni cum diligentia satagant eos docere linguam Latinam, aliasque scientias eorum capacittati* (sic!) *congruas utque exercitium linguae latinae, quo vulgo ferulam appellunt inter eos instituant quo facilius eamdem addiscere, prompte et latino idiomate loqui possint sicque facillime ad Ordines promoveri. Hortatur quoque et monet Superiores Locales, Omnesque Religiosos, Sacerdotes, ut et ipsi hujusmodi exercitium promovere studeant, non vulgari latina, vel italica, sed, cum supra dictis Juvenibus, et ad invicem loquendo, internasque ideas manifestando*. Najavljujući nešto kasnije svoju vizitaciju klericima je za ispit odredio gradivo iz latinske gramatike, usp. AFSK Kut. 13, Okruž. 5, Okružnica Anđela Franića 20. lipnja 1815.

Usp. Matasović, 1927: 266. Riječ je o članku koji je na njemačkom jeziku objavljen u listu *Sion* (br. 125, 18. listopada 1843.) koji je izlazio u Augsburgu, a u kojem se čitateljima nastojalo prezentirati stajališta Provincije u sukobu s apostolskim vikarom Rafom Barišićem. U dijelu koji se ticao obrazovanja klerika u Monarhiji (a koje je Barišićevim nastojanjima bilo dokinuto) navodi se između ostalog sljedeće: *Seit 1816 aber haben die*

simplificiranoj slici, neosporno je došlo do izgradnje koliko toliko učinkovitog nižeg obrazovanja. Koliki je pri tom bio utjecaj gibanja u Monarhiji, nije moguće precizno utvrditi, ali nesumnjivo su ona makar ubrzala već nazočna nastojanja unutar same Bosne Srebrene.[540] Konačan oblik dao je Stjepan Marijanović 1835. u svojim *Systema litterarum* gdje je donesen program gimnazijskog obrazovanja za buduće bosanske franjevce.[541]

Sličan razvoj situacije unutar franjevačkih redova, a koji je išao na ruku provođenju Vrhovčevih prijedloga, zamjetan je i na prostoru sjeverno od Save. Nakon što su pod pritiskom jozefinističkih tendencija samostanske škole 1783. bile ukinute, početkom 19. st. dolazi do njihovog postupnog obnavljanja, koje upravo u ovdje promatranom razdoblju doživljava svoj puni zamah. Provincija sv. Ivana Kapistranskog je tako 1797. obnovila svoja filozofska učilišta u Mohaču i Vukovaru, a teološko u Baji. Od 1801. ponovno djeluje i filozofsko učilište u Našicama, a 1802. u Vukovaru se otvorio studij teologije koji je uskoro objedinjen s učilištem u Baji, pa se može govoriti o dva odjela iste teološke škole.[542] Na taj način KUNV se prilikom raspoređivanja klerika više nije morao voditi načelom podudaranja postojanja franjevačkog samostana i odgovarajuće javne obrazovne institucije u istom mjestu. Mada su i franjevačka učilišta bila preseljavana iz jednog samostana u drugi, to je predstavljalo kudikamo manji problem jer se bosanske klerike, koji su sada mogli biti raspoređeni u manje grupe, lako moglo premjestiti zajedno s klericima provincije domaćina. U svakom slučaju, prostor djelovanja i donošenja odluka je vrlo brzo postao kudikamo širi nego li u prva dva desetljeća stipendiranja klerika iz Bosne.

Na Staru godinu 1810. u Brod su stigla sedmorica novih klerika, kojima se četiri dana kasnije pridružio i osmi, čineći novu grupu.[543] Za jednoga od njih je naznačeno kako se radi o kleriku koji treba upisati studij filozofije. Nimalo slučajno, radilo se o pripadniku (jedinom u cijeloj grupi) fojničkog distrikta Mati Marketiću.[544] Klerici su do 2. studenog 1811. nastavu pohađali u Brodu, nakon čega su premješteni u Požegu s izuzetkom Marketića koji je poslan u

---

bosnischer Franziscaner in ihren Klöstern Gymnasialschulen errichtet, so daß jetzt seit mehreren Jahren ihre Kleriker bloß zur Hörung der Philosophie und Theologie nach Ungarn kommen.

[540] Nastojanja da se tijekom ovog perioda u samoj Bosni Srebrenoj uvede sustav gimnazija ukratko opisuje Jelenić, 1915: 366. Pri tome autor ova nastojanja dovodi u direktnu vezu sa školovanjem klerika u Monarhiji i navodi kako se rad tih gimnazija, koliko je to bilo moguće, nastojao urediti po uzoru na one na ugarsko-hrvatskom prostoru. To je uostalom vidljivo iz upute Anđela Franjića da se novake u Bosni ne podučava talijanskom izgovoru latinskog jezika (*v*. bilj. 538).

O tome opširnije u poglavlju „Neki aspekti uporabe latinskog jezika kod bosanskih 'Ugara'."

Usp. Hoško, 2002: 373-378.

Usp. KFSB, sv. II, pp. 118-119 i 122-123.

O ostalim klericima iz ove grupe opširnije se govori u sljedećem poglavlju.

Szombathely i to na studij teologije.[545] Ovaj klerik, koji je nakon dolaska u Szombathely vrlo vjerojatno napustio Red, ipak je našao svoje mjesto u povijesti Bosne Srebrene kao prvi dokumentirani primjer uzastopnog dispenziranja klerika. Vidjeli smo kako je još u Fojnici dovršio i gramatiku i humaniora. Sada je i u Brodu tijekom jednog semestra završio studij filozofije koji su njegova subraća ranije (a većinom i kasnije) pohađali tijekom dviju godina. Dakako, kako se radilo o iznimci riječ je prije o simboličkom primjeru, nego li direktnoj posljedici novog pristupa. Međutim, jasno je da svega nekoliko godina ranije takav slučaj uopće ne bi bio moguć. No, jesu li uopće bile donesene ikakve formalne odluke o novom pristupu obrazovanju bosanskih klerika? Odgovor je, dakako, potvrdan. KUNV je 1. svibnja 1810. pisao Maksimilijanu Vrhovcu navodeći u četiri točke odluke koje je formalno donio car i kralj Franjo I.[546] Kopije tih uputa su iz Zagreba poslane na adrese triju provincijala: kapistranskog, marijanskog i ladislavskog.[547] Sadržaj uz određene modifikacije ukazuje na usvajanje Vrhovčevih prijedloga. Tako prva točka govori o razmještanju klerika po većem broju samostana i to na način da ih se ni u jednom ne nalazi više od šestorice istovremeno. Riječ je, dakle, o brojci koju je izrijekom naveo i zagrebački biskup pri iznošenju svojih prijedloga. Druga točka se bavi raspoređivanjem klerika obzirom na obrazovne razine. Klerike koji počinju obrazovanje od prvog razreda gramatike namjeravalo se raspoređivati tako da tijekom prve godine borave u Požegi, tijekom druge u Varaždinu, a tijekom treće u Zagrebu. Namjera je Vijeća je bila da klerici u hrvatskom jezičnom okruženju čim brže i lakše napreduju, ali na taj način da se unutar jednog samostana uvijek nalaze samo polaznici istog razreda. Razrede humaniorâ, koji su podrazumijevali već solidnije poznavanje latinskog jezika, trebali su polaziti u Osijeku, Baji i Pečuhu. Napokon, za studij filozofije i teologije bilo je planirano da ga pohađaju zajedno s klericima ladislavske i(li) kapistranske provincije u njihovim samostanskim učilištima. U trećoj točci određeno je povećanje stipendije s 200 na 250 ft. s ciljem što bolje opskrbe. Četvrta, ujedno i posljednja točka povjeravala je slanje redovitih semestralnih izvješća biskupima u čijim su se dijecezama nalazili pojedini samostani. Vijeće je priznavalo da je riječ o zadaći koja nije spadala u uobičajene biskupske dužnosti, ali ju je opravdavalo uvjerenjem da će bosanskim klericima takav postupak biti na počast, te stoga i poticaj da ulože dodatan trud i zalaganje. Na svojevrstan način, riječ je bila i o priznanju dotadašnjih propusta u ovom nadzoru, a možda čak i o bojazni Vijeća da bi gvardijani domaćih samostana mogli biti neobjektivni ukoliko bi došlo do problematičnih

Usp. KFSB, sv. II, pp. 140-141.
Usp. NAZ NDS (OD) 630/1810.
Ova se verzija nalazi u AHFPZ A-VIII-3a, 1810. – 1. V.

situacija kao ranije u Zagrebu i Velikoj. Usporedbom prijedloga koje je Vrhovac iznio Franji I. u pismu 1808. i ove četiri točke u oči upada izostanak i spomena dispenziranja klerika, premda se ono dogodilo u slučaju sve trojice pripadnika fojničkog distrikta koji su primljeni na stipendiju kako prije (Andrija Alaupović i Anđeo Malbašić), tako i poslije ove odluke (Mato Marketić). Ono će biti redovita praksa i ubuduće, ali radilo se o *ad hoc* postupanju prilikom dolaska pojedinog klerika. KUNV-u, kao uostalom ni samom Vrhovcu nije bio cilj ubrzati obrazovanje klerika po svaku cijenu. U kolikoj je mjeri pojedinac mogao biti oslobođen pohađanja nekog predmeta ili čak cjelokupne godine studija, ovisilo je o više čimbenika, a ponajprije o (pred)znanju latinskog jezika koje bi donio sa sobom iz Bosne. Stoga razlog izostavljanja pitanja dispenziranja klerika u odluci KUNV-a od 1. svibnja 1810. treba tražiti u tome što takvu odluku nije bilo moguće donijeti na općoj razini. Možda i najbolji primjer nalazimo u odluci KUNV-a od 21. prosinca 1813. kojom se nastojalo precizirati koje će gradivo klerici morati savladati tijekom svog školovanja.[548] Iz njega je vidljivo da je temeljni stav i dalje bio konzervativan i da je Vijeće nastavilo težiti tome da klerici studij filozofije i teologije polaze u cijelosti. Ipak, otvorena je mogućnost oslobađanja od nekih dijelova gradiva čak i na ovoj obrazovnoj razini, ali je bio propisan i *sine qua non*, drugim riječima, konačnu odluku o eventualnom dispenziranju Vijeće je zadržalo za sebe.

Kao potvrda zaokreta prema obrazovanju bosanskih klerika u većoj mjeri nego li formalne odluke može poslužiti porast broja klerika u ovom razdoblju u mjeri kakva je zabilježena tek nekoliko puta tijekom cijelog razdoblja promatranog u ovoj disertaciji. Nakon što je tijekom 1807. radi školovanja Savu prešlo ukupno 16 klerika, tijekom 1810. i 1811. to su učinila još desetorica.[549] Sljedeće godine krajem listopada u karantenu u Brodu stiglo je novih 11 klerika koji su nakon 28 dana preraspoređeni u druge samostane.[550] Premda je bilo i godina kada je ukupni broj klerika pridošlih iz Bosne bio i veći, ovako velike brojke su se rijetko ponavljale uzastopno. Primjerice, 1798. stipendiju je dobilo 11 klerika, ali tijekom

---

[548] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1813. – 21. XII. i NAZ NDS (OD) 235/1814. Int. Odluka je tražila *ut Alumni Bosnenses (...) in Regula juxta Normam pro Lycaei Religiosorum praescriptam, in disciplinis Philosophicis et Theologicis imbuantur, et ab hac Norma tantum in casu, quo ob penuriam Sacerdotum Bosnensium eos praematurius in curam animarum adplicari summe necessarium foret ea ratione ut Logicam, et Metaphisicam in Philosophio – Dogmaticam, item Moralem, et Pastoralem in Theologio cursu condiscant, discedere liicat, attamen Studium interpretationis Sacrae Scripturae, tamquam fons, et fundamentum omnium Religionis christianae veritatem nunquam omittatur*.

[549] Ove se klerike promatra kao jednu grupu zbog toga što su sedmorica pristiglih 1810. to učinila na Staru godinu, tako da su sa školovanjem počeli u kalendarskoj 1811. godini.

[550] Usp. KFSB, sv. II, pp. 150-151. Kroničar ne navodi imena klerika koja su utvrđena analizom drugih dokumenata. Fojničkom distriktu su pripadali: Mato Bočanić, Ivan Glavadanović, Nikola Glavočević, Marko Jeličić i Grgo Nikolić. U Kreševu su članovima Bosne Srebrene postali: Nikola Kordić, Augustin Nikolić i Anto Radovčić. Iz Kraljeve Sutjeske su na stipendiju bili poslani: Anto Đurić, Bartol Gašić i Ilija Ilić.

prethodne godine radilo se o samo jednom kleriku, a 1799. o njih trojici. Godine 1807. primljeno je čak 16 klerika, međutim godinu dana ranije i kasnije nije bio primljen niti jedan. Rekord je zabilježen 1837. kada je ukupan broj iznosio 17, a godinu dana nakon toga stiglo je još 9 klerika, međutim nisu svi bili stipendisti zaklade Josipa II., nego su velik dio financirale različite crkvene institucije u Ugarskoj i Hrvatskoj. Na taj način ukupan je broj narastao na 30-ak što je predstavljalo maksimum koji se mogao uzdržavati godišnjim iznosom kamate iz zaklade Josipa II. i koji će porasti tek kada se u tridesetim godinama 19. st. uključe i drugi dobročinitelji.[551]

Kako je novi pristup podrazumijevao redovito premještanje klerika, njihovo se raspoređivanje ubuduće imalo provoditi uoči početka svake školske godine. U sklopu toga KUNV, u čijoj se nadležnosti nalazio ovaj zadatak, započeo je sa sastavljanjem tablica rasporeda.[552] Prva takva tablica sastavljena je za školsku godinu 1814./15., nakon čega su postale stalnom praksom. Redovito su sadržavale podatke o imenima klerika, samostanu u kojem borave i u koji ih se premješta, obrazovnim razinama koje pohađaju te o financijskim institucijama u kojima njihovi nadležni podižu stipendije namijenjene njihovom uzdržavanju. Osim toga, po potrebi sadrže i neke opaske npr. o dispenziranju ili bolesti nekog od klerika. Te tablice predstavljaju izuzetno dragocjen izvor jer omogućavaju kudikamo lakše rekonstruiranje školskog puta za većinu klerika, osobito u usporedbi s onima iz dosad obrađenog razdoblja. Sve promjene do kojih bi došlo nakon što je neka tablica već bila odaslana, obično su lako uočljive u onoj za sljedeću školsku godinu. Kako je rečeno, tablice je sastavljao KUNV nakon čega bi ih slao biskupima koji su ih pak prosljeđivali gvardijanima samostana na svojim dijecezanskim područjima. Upravo to je razlog što su u najvećem broju slučajeva sačuvane, često i u po nekoliko verzija istog godišta.[553]

KUNV je još 25. kolovoza 1812. intervenirao kod đakovačkog biskupa da se pobrine za dolazak novih klerika iz Bosne kako bi njihov ukupan broj ponovno dosegao maksimum, usp. Jelenić, 1913: 106. Toliki porast broja klerika bio je moguć samo uz smanjivanje iznosa stipendije sa 250 na 150 ft. koje je provedeno za razdoblje od veljače 1812., usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1812. – 25. VIII.

Ove tablice se nazivaju *Tabella dislocationis* (*dislocatoria*) ili *Tabella translocatoria*.

Tablice su sastavljane tijekom razdoblja 1814.-1845. Pri izradi ove disertacije korištene su verzije dostupne u Nadbiskupijskom arhivu u Zagrebu i Arhivu Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda u Zagrebu. Za školske godine 1824./25. i 1826./27. sačuvani su samo izvaci koji su se ticali Provincije sv. Ladislava, ali se ostatak njihovog sadržaja vrlo lako mogao rekonstruirati prema tablicama za prethodnu i potonju godinu. Problem nedostupnosti javio se kod posljednjih nekoliko godišta. Tako za šk. god. 1842./43. u nijednom od spomenutih arhiva uopće nije ni zabilježeno slanje tih tablica, što je pak slučaj za šk. god. 1843./44. (usp. NAZ Katalog br. 141 (1843.), p. 30), šk. god. 1844./45. (usp. NAZ Katalog br. 142 (1844.), p. 32) i šk. god. 1845./46. usp. NAZ Katalog br. 143 (1845.), p. 31).

Prvi slučaj donošenja rasporeda bosanskih klerika, a koji ponešto podsjeća na kasnije sastavljanje tablica, datira iz jeseni 1810.[554] U popratnom dopisu koji je redovito bivao slan i uz tablice rasporeda, Vijeće izrijekom govori kako je donesena odluka da se klerike ubuduće ima češće premještati iz jednog samostana u drugi, te da su u svezi s time svoje opaske poslali đakovački biskup i kapistranski provincijal. Sličan raspored koji još nije bio formalno uobličen u tablicu, postoji i za šk. god. 1813./14.[555] Iz ova dva rasporeda je također uočljivo uključivanje novih samostana u prihvat bosanskih klerika. Tako je 1810. vidljivo da se u proces već ranije uključio samostan u Brodu, a tom prilikom je na scenu stupila i Baja. Godine 1813. klerici su boravili i u Našicama, a prva tablica rasporeda spominje i Székesfehérvár, Mohač i Vukovar. Uz već uobičajena odredišta Zagreb, Požegu, Varaždin, Pečuh i Szombathely, to je predstavljalo udvostručenje ukupnog broja samostana domaćina, bez obzira što nisu svi sudjelovali jednakim intenzitetom.[556] Naime, ukupan broj je nastavio rasti u sljedećim godinama.

Što se, pak, tiče sudjelovanja crkvenih struktura u Bosni, nakon afere s klericima u Padovi, premda se makar pred habsburškim Dvorom uspio opravdati, Grgo Ilijić se na neki način povukao u pozadinu, a glavnu ulogu su preuzeli franjevački provincijali među kojima se ističu Augustin Pejčinović i Mato Ivekić. Uostalom, još od 1803. Ilijiću je kao koadjutor bio dodijeljen Augustin Miletić koji je preuzeo vizitiranje i *de facto* upravljanje fojničkim i najvećim dijelom kreševskog distrikta.[557] Ilijić će do kraja života, usprkos bolesti i starosti, ulaziti u sukobe s pojedincima iz Bosne Srebrene, u nekoliko navrata čak i sa samim Miletićem kojeg je sumnjičio da mu radi iza leđa, ostajući na taj način aktivnim faktorom Crkve u Bosni. Međutim, slanje klerika na stipendiju je u potpunosti prešlo u ruke Provincije. Postavši koadjutorom, Miletić je na putu iz Italije, kao nekada i Botoš Okić najprije otišao u Beč i ondje bio primljen u audijenciju kod Franje I. Za razliku od nekadašnjeg apostolskog vikara, Miletić se nije uključio ni u kakvu političku djelatnost, ali je i on zamolio za pomoć oko obrazovanja budućih franjevaca tražeći da se šest klerika primi u Novo Mesto

Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1810. – 2. X. i NAZ NDS (OD) 1123/1810.

Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1813. – 5. X.

Primjerice u Našicama će nakon ove godine, još samo jedan bosanski klerik pohađati nastavu tijekom školske godine 1824./25. U Mohaču je taj broj bio nešto veći, ali bosanski stipendisti su u njemu boravili samo do 1818. uz još jednu iznimku tijekom šk. god. 1832./33.

Miletićev izbor ukratko opisuje Džaja, 1971: 118. Za razliku od izbora prethodna dva apostolska vikara (Botoš Okića 1784. i Ilijića Varešanina kao njegovog koadjutora 1796.) koji su izazivali velike prijepore i jednu od zainteresiranih strana ostavljali nezadovoljnom, Miletić je bio prihvatljiv i Bosni Srebrenoj i Propagandi i bečkom Dvoru. Postoji nekoliko njegovih životopisa od kojih su neki tiskani, a neki se još uvijek nalaze u rukopisu u arhivu fojničkog samostana, usp. *ibidem,* bilj. 78.

(Neustadt).[558] Ova ideja, koja se nije ostvarila, zanimljiva je kao pokazatelj koliko su često u cjelokupnom procesu značajnu ulogu igrala osobna iskustva. Miletiću je Novo Mesto nesumnjivo predstavljalo primamljivu lokaciju zbog toga što je sam dvije godine gimnazije polazio u Grazu, ali i zato što se ondje nalazio franjevački samostan koji je 1783. nakon podjele dotada jedinstvene Hrvatsko-kranjske provincije sv. Križa pripao Kranjskoj provinciji.[559] Ova podjela je nastala u okvirima jozefinističkih nastojanja da se crkvene granice u što većoj mjeri podudaraju s administrativnim. Hrvatsko-kranjska provincija se prostirala na području obaju dijelova Monarhije (austrijskog i ugarskog), a upravo ta opreka sigurno je bila glavnim razlogom zbog čega klerici nisu bili primljeni u Novo Mesto. Cijeli se proces nalazio pod paskom KUNV-a i stoga se trebao odvijati na području njegove nadležnosti. Nekolicina klerika je studirala i u austrijskom dijelu Monarhije, ali redovito se radilo o dodatnim stručnim studijima, bilo medicine, bilo orijentalnih jezika.[560] Nakon toga Miletić se nije miješao u pitanja odašiljanja klerika preko Save sve dok nakon Ilijićeve smrti nije u potpunosti preuzeo upravu apostolskim vikarijatom u svoje ruke kada će i njegova uloga postati znatnom.

Gotovo dvadeset godina nakon što je Vrhovac prvi put iznio prijedloge za poboljšanjem procesa stipendiranja bosanskih klerika, oni su – uz određene modifikacije – napokon bili prihvaćeni. Načelo na kojemu su bili izgrađeni temeljilo se na skraćivanju trajanja obrazovanja, ali na način da bi se klerike što više formiralo u redovničkom i pastoralnom duhu. Zbog toga je zagrebački biskup u oba navrata (1795. i 1808.) veliku pažnju pridavao franjevačkim samostanima namijenivši im i drugu ulogu osim smještajne. Poučen vlastitim iskustvima tijekom sukoba između zagrebačkih franjevaca i bosanskih klerika, kao i inspekcijom koju je proveo u Požegi, Vrhovac je disciplinskim poteškoćama kanio doskočiti s jedne strane poboljšavanjem materijalnih prilika povećanjem iznosa stipendije, a s druge raspoređivanjem klerika u manjim grupama po većem broju samostana. S čisto obrazovnog gledišta, to je povuklo i pitanje dispenziranja klerika od dijela gradiva, često i cijelih razreda,

---

Usp. Batinić, 1883: 15-16 i Batinić, 1887: sv. III, 177. Autor u oba navrata iznosi tvrdnje o navodnim ratno-osvajačkim planovima Franje I. U kontekstu napoleonskih ratova može se zaključiti da ako je u navedenom razgovoru i bilo riječi o tim idejama, vjerojatno su se kretale u smjeru načelnog izražavanja nakane Habsburgovaca da jednom otjeraju Osmanlije iz Bosne, te izražavanja vjernosti bosanskih katolika dvoru u Beču.

Hrvatski samostani bili su okupljeni u Hrvatsko-primorsku provinciju. Okolnosti podjele, te dugotrajno nastojanje da se dvije novonastale provincije ponovno ujedine što će uspjeti tek 1810. nakon što se veći dio obiju nađe pod francuskom vlašću, usp. Hoško, 2000: 189-225.

Medicinu su studirali Mato Nikolić u Feldsbergu (danas Valtice u Češkoj) i Petar Marešević u Beču, dok su Anđeo Jelić, Franjo Sitnić i Marijan Šunjić u Beču proveli dio studija orijentalnih jezika (turskog, arapskog i perzijskog).

odnosno studijskih godina. Pred Bosnu Srebrenu je, pak, stavljen izazov da budućim klericima i stipendistima omogući da u što većoj mjeri gimnazijski dio obrazovanja (gramatiku i humaniora) završe u njezinim samostanima. U postupcima KUNV-a kao glavnog čimbenika odlučivanja, čak i nakon 1808. kada su prijedlozi postupno usvajani zamjetan je svojevrsni konzervativizam. On je vidljiv na primjerima smanjivanja godišnjeg iznosa stipendije i načelnom ustrajavanju da klerici više obrazovne razine pohađaju u cijelosti, odnosno pridržavanju prava da se odluke o dispenziranju od pojedinih dijelova gradiva donose od slučaja do slučaja. U takvim okolnostima postavljeni su temelji na kojima je cjelokupan proces ponovno osovljen na noge i stavljen pod čvršću kontrolu. U godinama koje su slijedile povećavao se kako broj samostana domaćina, tako i klerika koji su završavali obrazovanje i vraćali se u Bosnu. Premda različite poteškoće, osobito one disciplinskog karaktera, nisu prestale, zamjetno je da su sada lakše i brže rješavane, najčešće premještanjem u drugi samostan. U drugom dijelu disertacije stoga će veći naglasak biti stavljen na praćenje trendova širenja mreže samostana, te dispenziranja klerika, kao i uključivanja novih sudionika: Provincije Presvetog Spasitelja i davanja stipendije od strane drugih crkvenih institucija.

3.3. Disperziranje – načini i ciljevi premještanja klerika

Bono Marinović, klerik fojničkog distrikta, ujesen 1821. upisao je prvi razred humaniorâ u Požegi. Drugi razred završio je u Szombathelyu gdje je potom upisao i studij filozofije koji je, dobivši dispenziranje, polazio samo jednu godinu. Nakon toga uslijedilo je premještanje tijekom svake godine studija teologije. Prvu je godinu upisao 1824. u Pečuhu, drugu 1825. u Baji, treću 1826. u Vácu, a četvrtu i posljednju 1827. u Szombathelyu. Na taj je način ovaj klerik prošao kroz sve franjevačke provincije uključene u proces primanja mladića iz Bosne.[561] Pri tom nije bio jedini. Iako se nije školovao na području Provincije Presvetog Spasitelja, brojne premještaje doživio je i kreševski klerik Luka Šerkić. Humaniora je 1815. upisao u Osijeku, a 1817. dovršio u Pečuhu. Iste je godine upisao studij filozofije u Zagrebu, a dovršio ga 1819. u Iloku. Još tijekom boravka u Zagrebu sastavio je molbu upućenu Maksimilijanu Vrhovcu žaleći se, između ostalog, na stalno premještanje.[562] Premda bi se dalo naslutiti da je ta žalba prošla nezapaženo, jer je Šerkić iz Zagreba morao preći u Ilok,

Jedina iznimka je, dakako, Hrvatsko-kranjska, koja je ionako u ovom procesu sudjelovala samo sporadično.
Usp. NAZ NDS (OD) 1404/1818.

ovaj je premještaj imao i druge uzroke. U konačnici, KUNV je odlučio izaći u susret ovom kleriku i cijeli studij teologije je 1819.-1823. pohađao u Szombathelyu. Brojne premještaje, ali unutar iste provincije, doživio je i Martin Nedić iz sutješkog distrikta koji je 1827.-1835. završio dvije godine humaniorâ u Subotici, po jednu godinu studija filozofije u Szolnoku i Egeru, te studij teologije prve dvije godine u Gyöngyösu, a treću i četvrtu u Vácu. Obratni primjeri u kojima su klerici kompletan boravak proveli na jednom te istom mjestu su kudikamo rjeđi. Bono Perišić je iz Fojnice 1831. otputovao u Pečuh gdje je do 1837. završio kompletan studij filozofije i teologije, a 1832.-1838. je to ondje ponovio i Filip Bošnjak, klerik kreševskog samostana. Iste godine kada je Perišić završavao svoj studij, u Zagreb je iz Kraljeve Sutjeske došao Ilija Verković, da bi nakon šest godina, uoči dovršetka četvrte godine studija teologije u ožujku 1843. napustio svećenički poziv i franjevački red. Uz ovu trojicu bilo je još nekoliko klerika koji također nisu mijenjali adresu tijekom studija. Međutim, obično se radi o slučajevima u kojima je dolazilo do naprasnog napuštanja školovanja bilo uslijed (češće) bolesti ili (rjeđe) izbacivanja.[563] Također, dok su Marinović, Šerkić i Nedić izabrani gotovo nasumce, odnosno njihova su mjesta kao primjeri mogli zauzeti i neki drugi klerici, između Perišića i Bošnjaka s jedne, a Verkovića s druge strane postoji bitna razlika. Prvi su, naime, bili kraljevski stipendisti, a drugi se školovao sredstvima koja je na raspolaganje stavio zagrebački (tada još uvijek) biskup Juraj Haulik, nastavljajući na taj način tradiciju koju je započeo njegov prethodnik Aleksandar Alagović.[564] K tome, Perišić je u jednom trenutku zatražio premještaj ili u Szombathely ili u Veszprém, ali je bio odbijen.[565] Premda ne u mjeri u kojoj se to dogodilo Marinoviću ili Šerkiću, većina je klerika ipak mogla očekivati barem jedan premještaj tijekom boravka na ugarsko-hrvatskom području. Pri tome se postavljaju pitanja na koji način su se donosile tablice rasporeda i odluke o pojedinim klericima i koji su sve čimbenici igrali ulogu u tome. Tako će se moći odgovoriti i na pitanje je li postojala ikakva sustavnost ili se najčešće radilo o *ad hoc* rješenjima u skladu s postojećom situacijom. Sva pitanja, odgovori i uzroci mogu se podijeliti na tri strane: KUNV kao glavnog organizatora cjelokupnog procesa, ugarsko-hrvatske franjevačke provincije kao

---

Kao primjeri mogu poslužiti Anto Eleg koji je 1821. umro u Subotici dovršavajući studij filozofije ili Josip Vrljić koji je 1834.-1837. u Požegi pohađao niže razine, a potom pobjegao iz samostana nakon čega mu je oduzeta stipendija. Također, svi su sekularni klerici svoje školovanje u cijelosti proveli u Zagrebu, kao i Paškal Kopić st. Premještaji koji su se događali u razdoblju prije 1810. uglavnom su bili iznimka, a ne pravilo i obično plod više sile. Stoga se klerike koji su na školovanje stigli prije 1804. nije uzimalo u obzir pri ovoj analizi. Osim toga, u velikom broju slučajeva nije ni moguće precizno rekonstruirati njihov školski put.

Ovo stipendiranje se ne spominje u njihovim biografijama, usp. Kolarić, 1995b: 447-458 (Alagović) i Maruševski, 1995: 461-473 (Haulik).

Usp. AFSF I. „Fojnicensia“ Kutija 3, br. 10. *Zbirka pisama klerika fra Bone Perišića, 1831.-1835.*, p. 65. Perišić je molbu sastavio 28. svibnja 1834. dovršavajući prvu godinu teologije.

njegove glavne provoditelje, te Bosnu Srebrenu, odnosno njezine klerike kao glavne sudionike u istom. Zasebnu, ali ne manje utjecajnu ulogu, imali su biskupi kao glavni posrednici u svim pitanjima, osobito u komunikaciji između triju strana. Posebno važna uloga pripadala je zagrebačkim prelatima koji su služili kao najvažnija komunikacijska linija prema Bosni.

Zahvaljujući tablicama rasporeda te šematizmima franjevačkih provincija, za razdoblje od oko 1810. do 1847. može se napraviti prilično pouzdana i precizna rekonstrukcija školskog puta svakog klerika, ali i brojčana analiza svakog od samostana uključenih u proces. Cjelokupni se, pak, proces stipendiranja može podijeliti na dvije glavne faze: 1785.-1800. i 1804.-1843./47. Razdoblje 1804.-1814. može se promatrati kao svojevrsna prijelazna faza u kojoj je provođenjem Vrhovčevih prijedloga, osobito nakon 1810., došlo do konačnog uobličavanja procesa. Pa ipak, kako su te promjene zahvatile i klerike koji su na školovanje došli i nešto ranije, to je analiza morala uzeti u obzir i stipendiste poslane od 1804. nadalje. Na taj su način koncipirani i prilozi ovoj disertaciji: katalog klerika koji su se u promatranom razdoblju školovali na području Habsburške Monarhije, te tabelarni prikaz mjestâ njihovog školovanja. Ti rezultati otkrivaju neke zanimljive podatke.

Ponajprije u oči upada određena kaotičnost kod grupa slanih 1804.-1812. Kako je riječ o ukupno čak 47-orici klerika nikako nije riječ o zanemarivom odstupanju osobito stoga što se u slučaju jednog klerika boravak otegao sve do 1823. Vidjeli smo da se u prvoj fazi školovanja, neovisno radilo se o sekularnim ili franjevačkim klericima, ustrajalo na tome da oni po svaku cijenu prođu obrazovanje kroz shemu 4+2+2+4. Premda je time vrijeme odsutnosti klerika bilo relativno dugačko, nije bila riječ o problemu s kojim se Bosna Srebrena nije susretala već ranije. Prave poteškoće su nastajale zbog toga što je sve bilo planirano na radu zagrebačkog generalnog sjemeništa, a kada je ono tik uoči dolaska prvih klerika ukinuto, jednostavno je i jednostrano prebačen na leđa lokalnih franjevačkih provincija, ponajprije one sv. Ladislava. One u danom trenutku nisu imale ni ljudskih, ni materijalnih resursa, pa dijelom i kao posljedica toga nisu pokazivale niti izraženiju volju da se aktivnije angažiraju. KUNV je kao glavni organ kojemu je proces bio povjeren uspio u njega uključiti i provincije sv. Ivana Kapistranskog i sv. Marije, ali nakon pojave problema i poteškoća nije nudio neka konkretnija rješenja. Prilike crkvenih struktura u Bosni bile su u znatnoj mjeri karakterizirane unutarnjom polarizacijom koja je u nekoliko navrata dovela do žučnih sukoba. Njihova se uloga u tom razdoblju iz različitih razloga svodila na puka nastojanja da što veći broj klerika bude opskrbljen stipendijama, osobito nakon što je 1800.-

1804. nastupio privremeni zastoj u njihovom primanju.[566] Drugim riječima, niti jedna od triju glavnih strana uključenih u proces nije imala konkretnu viziju koja je sezala dalje od načelnog zauzimanja oko čim boljeg obrazovanja bosanskih klerika. Promotri li se razvoj procesa u takvom kontekstu, može se nedvosmisleno zaključiti da nije bilo pitanje hoće li, nego kada će zapasti u probleme. Okolnost da je Maksimilijan Vrhovac od početka sudjelovao u cjelokupnom procesu, najprije kao promatrač, a potom i kao od strane Vijeća ovlašteni posrednik, presudno je utjecala na njegov kasniji razvoj. Dugogodišnje tvrdoglavo odbijanje KUNV-a da usvoji njegove prijedloge čiji je okvir bio vrlo rano postavljen, dovelo je do toga da je u periodu 1804.-1814. cijeli proces iznova organiziran, pri čemu je naravno dolazilo do određenih zapinjanja. Dvije faze ovog perioda već su prikazane ranije. Najprije su nakon 1804. ponovno počeli pristizati klerici, a s njima i stari problemi, a potom je nakon 1808. konačno započelo provođenje najvažnijih Vrhovčevih prijedloga: raspoređivanja klerika u manjim grupama po većem broju samostana i njihovo dispenziranje od određenih dijelova obrazovanja ili na osnovi školovanja koje su polazili u Bosni ili na osnovi procjene nadležnih tijela u Monarhiji koja će im znanja (tj. nastavni predmeti) biti korisna u kasnijem pastoralnom radu u Bosni.

Što se, dakle, podrazumijeva pod pojmom kaotičnost? Ponajprije nemogućnost preciznog rekonstruiranja njihovog školovanja. Promotrimo izvatke iz tablica za nekoliko generacija klerika u kojima su sadržani osnovni podaci o školskim razinama, mjestima i periodima u kojima su ih provodili.

Klerik	**Ukupne godine studiranja**	**Gramatika**	**Humaniora**	**Filozofija**	**Teologija**
Bilandžić, Nikola	1804.-1812.	Požega (1804.-1806.)	Zagreb (1806.-1807.) Szombathely (1807.-?)	Szombathely (?-?)	Szombathely (?) (?-1812.)
Kljunović, Pavao	1804.-1813.	Požega (1804.-1806.)	Varaždin (1806.-1809.)	Varaždin (1809.-1810.) Zagreb (1810.-1811.)	Szombathely (?) (1811.-1813.)
Ostojić ml., Franjo	1804.-1811.	Požega (1804.-1806.)	Zagreb (1806.-1809.)	Zagreb (1809.-1810.) Brod (1810.-1811.)	/

Tablica 1. Školovanje klerika poslanih 1804.

O tome više u poglavlju „Boravak franjevačkih klerika do 1804.“

Sva trojica pripadala su distriktu samostana u Fojnici i ondje su zajedno položili zavjete nakon čega ih je provincijal Augustin Pejčinović poslao u Požegu. Nakon što je Pejčinović u listopadu 1806. obavio svoju misiju pred KUNV-om, u studenom je boravio u Brodu i odande nadgledao povratak klerika poslanih u periodu 1794.-1799., a koji su u međuvremenu dovršili svoje školovanje. Sredinom mjeseca je otišao u Požegu odakle je otpravio trojicu klerika u Zagreb, a dvojicu u Varaždin. Premda se njihova imena u izvorima ne navode radilo se, između ostalih, i o gore navedenoj trojici.[567] Ostatak njihovog školovanja ostaje pod velikim upitnicima. Tabelarni prikaz je trenutačno najbliža moguća rekonstrukcija, temeljena na sporadičnom spominjanju u izvorima koje se obično događalo upravo prilikom premještaja iz jednog samostana u drugi. Kako se detaljnija raščlamba nalazi u natuknici svakog od njih u katalogu, ovdje treba ukazati na neke druge elemente.[568]

Kao prvo, uočljivo je da su sva trojica pohađali svega dvije godine gramatike, ali su Bilandžić i F. Ostojić ml. pouzdano, a vjerojatno i Kljunović, kasnije – možda upravo zbog toga – ponavljali prvi razred humaniorâ. U svakom slučaju, okolnosti njihovog dispenziranja ostaju nepoznatima, premda se ne smije smetnuti s uma njihova pripadnost fojničkom distriktu u kojem je obrazovna priprema novaka početkom 19. st. bila na nešto višoj razini u odnosu na preostala dva samostana. Ostatak školskog puta je kod svakog od njih uvelike drugačiji. Bilandžić je ujesen 1807. premješten u Szombathely što predstavlja i njegovo posljednje spominjanje u kontekstu školovanja. Za Franju Ostojića ml. je, pak, poznato da je na svoju ruku napustio studij filozofije u Brodu i zajedno s još jednim klerikom, Petrom Pinotićem u veljači 1811. potajno prešao Savu i vratio se u Bosnu.[569] Kod Bilandžića i Ostojića ml. je posebno zanimljivo to što su obojica umrli kao članovi Bosne Srebrene (Bilandžić se u Uskoplju 1815. zarazio kugom, a Ostojić ml. je preminuo u Albaniji 1828.), ali nije poznato jesu li, gdje i kada završili studij teologije.

U Bilandžićevom slučaju poznato je kada se i u kakvim okolnostima vratio u Bosnu. Nakon što je 1812. otkriveno kako je krivotvorio biskupski pečat i koristio ga za naplaćivanje misnih stipendija bio je protjeran iz Szombathelya i kažnjen od strane Bosne Srebrene. Njegovo nespominjanje u izvorima nakon premještaja 1807. u tom bi kontekstu značilo i da je cijelo vrijeme boravio u Szombathelyu. Pod pretpostavkom da je ostatak školovanja polazio po redovitom nastavnom planu i u roku u tom bi trenutku bio slušač druge godine studija

Slučaj spominje kronika brodskog samostana, usp. KFSB, sv. II, p. 20.

Kako je već ranije naglašeno u natuknicama se nalaze i sve upute na izvore.

Usp. KFSB, sv. II, pp. 124-125 gdje je navedeno i objašnjenje njihovog postupka: *quod vagari quotidie extra monasterium non potuerint, furtive Savum traiiciunt et ad propriam redeunt*.

teologije. Kako je Szombathely predstavljao jedno od najučestalijih odredišta bosanskih klerika, a u njemu su se polazile sve razine školovanja osim gramatike, nije isključeno da je Bilandžić ondje proveo cjelokupni ostatak svog obrazovanja. Pri tom uopće nije nemoguće da je u nekom trenutku bio dispenziran upravo zbog kuge kojoj će i sam podleći i da je sa studijem dogurao i dalje. Kako će se uskoro vidjeti po tomu bi bio dio pravila, a nikako iznimka. Problem nepojavljivanja u ovdje korištenim izvorima u takvom bi slučaju ponovno imao objašnjenje u njihovoj zagrebačkoj provenijenciji. Szombathely nije pripadao ni ladislavskoj provinciji u franjevačkom, ni zagrebačkoj biskupiji u crkvenom pogledu. Ukoliko je Bilandžić cijelo vrijeme boravio ondje, to nije bila stvar kojom su se trebali baviti Maksimilijan Vrhovac ili netko od ladislavskih provincijala iz tog razdoblja. Ipak, njegovo ime bi se očekivalo na nekom od skupnih popisa koje je KUNV donosio prilikom rasporeda početkom školske godine iz kojih su se razvile tablice. Za potrebe ovog rada bili su dostupni takvi popisi iz listopada 1810.[570] i iz istog mjeseca 1813.[571] No, i u ovom slučaju postoji objašnjenje. Koja se mjesta u njima spominju? Podsjetimo, radi se o popisu premještenih klerika. U prvom se spominju sljedeći premještaji: 2 klerika iz Broda i 5 iz Požege se premještaju u Baju, 2 iz Broda trebaju otići u Pečuh. Nadalje, od preostalih 9 klerika smještenih u Požegi, njih 7 je i iduće godine trebalo ostati ondje, dok su se 2 zbog bolesti trebala vratiti u Bosnu. Na kraju se govori o 4 klerika u Zagrebu i dvojici u Varaždinu. Drugi je popis sadržajem kraći i spominje sljedeće brojke i odredišta: 5 klerika iz Pečuha u Baju, 3 iz Požege u Zagreb, te 1 iz Požege i 3 iz Našica u Pečuh. Prema kriterijima kojima je opravdano izostavljanje Szombathelya, a riječ je o pripadnosti ili ladislavskoj provinciji ili zagrebačkoj biskupiji od svih mjesta spomenutih u popisima Zagreb i Varaždin zadovoljavaju oba. Našice, Požega i Brod su se nalazili na području zagrebačke biskupije, a Pečuh je pripadao provinciji sv. Ladislava. S druge, pak, strane Baja se ne uklapa niti u jedan od ovih kriterija. Međutim, pomnijom analizom uočit će se da se Baja spominje kao odredište **u koje,** a ne **iz kojeg** se premještaju klerici. Čak ni da je bila obratna situacija, to ne bi puno mijenjalo na tumačenju, samo ukoliko bi klerici koje bi se premještalo iz Baje (ili bilo kojeg drugog samostana izvan ladislavske provincije i zagrebačke biskupije) imali doći u neki od samostana koji zadovoljava jedan od dva postavljena kriterija. Oba citirana popisa čuvaju se u Arhivu Hrvatske franjevačke provincije, odnosno jedna verzija među spisima Nadbiskupskog duhovnog stola u Nadbiskupijskom arhivu u Zagrebu. Opravdano je pretpostaviti da je KUNV

Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1810. – 2. X. i NAZ NDS (OD) 1123/1810.
Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1813. – 5. X.

ovom prilikom radio izvatke iz ukupnih popisa i biskupima i provincijalima slao podatke samo za one samostane koji su bili pod njihovom ingerencijom. Tako bi, da je Bilandžić primjerice bio premješten iz Szombathelya u Baju, podaci o tome bili prezentirani marijanskom i kapistranskom provincijalu, odnosno sombateljskom i kaločkom (nad)biskupu. Tu leži odgovor zbog čega se o Bilandžićevom daljnjem studiju u zagrebačkim arhivima ne saznaje ništa.

Ovdje treba povući jednu zanimljivu paralelu. Naime, za Ostojića ml bi se mogla pretpostaviti mogućnost da je daljnji tijek školovanja proveo negdje u Italiji. Vidjeli smo da ranije iznesene teze o potpunoj zapriječenosti talijanskog smjera i nisu odgovarale istini, te da je nekoliko klerika i nakon Napoleonovog prodora na Apeninski poluotok upravo iz Zagreba prešlo onamo na školovanje.[572] U Italiji su još sredinom 1810. boravili i Ivan Golub i Pavao Putličević za koje su u siječnju 1811. postojali planovi da prijeđu u Zagreb i ondje nastave sa školovanjem, ali se nisu ostvarili.[573] Kao i prilikom pokušaja Mate Kristićevića i ovaj put su se ispriječila materijalna pitanja. Kako su stipendije već bile odobrene za sedmoricu novih klerika, njih dvojica je nisu mogli dobiti. Putličević je rješenje svog slučaja čekao u Brodu gdje je boravio od listopada 1810. do sredine siječnja 1811. kada je nakon negativnog odgovora KUNV-a otišao u Bosnu.[574] Golub je, pak, svoj studij nastavio u Šibeniku, tada također pod francuskom kontrolom, gdje je 1814. i umro.

Slučaj ove dvojice bi govorio protiv Ostojićevog nastavka školovanja u Italiji (uz mogućnost da je to bilo negdje u Dalmaciji), ali izgleda da za Bosnu Srebrenu to i nije bilo od presudnog značenja, barem ne u situaciji u kojoj će se uskoro naći. Na primjere uspješnog redovničkog djelovanja, a bez završenog studija teologije također smo već nailazili u ranijim dijelovima. Sekularni klerik Ivan Alović je 1798. u Kreševu stupio u franjevački red i postao fra Pavao te započeo s pastoralnim radom u Bosni, premda je prilikom svog napuštanja Zagreba još uvijek bio studentom filozofije.[575] Na ovaj ili onaj način iz Italije su sa svećeničkim redom nakon maksimalno tri godine školovanja bili otpušteni Franjo Dobretić i Blaž Kulašević. Dok je boravak u Monarhiji prema svemu sudeći od početka predstavljao dio Dobretićevog plana, Kulašević se u Zagrebu zatekao zbog ratnih okolnosti koje su mu priječile povratak u domovinu. Da su prilike bile drugačije, u Bosni mu nitko ne bi postavljao

To su učinili Marijan Jakovljević 1799. te Ivan Skočibušić ml. i Grgo Juričević 1802.

Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1811. – 8. I.

Usp. KFSB, sv. II, pp. 116-117 i 122-123.

Međutim, možda je upravo to razlog što Alović za razliku od Jure (fra Petra) Kordića, u trenutku zavjetovanja dovršenog teologa, kasnije nije ostvario zapaženiju karijeru. Kordić je, naime, u dva navrata (1817.-1820. i 1826.-1829.) vršio dužnost bosanskog provincijala.

pitanje neadekvatnog ili nedostatnog obrazovanja kojeg je, na neki način, i sam bio svjestan. Svoju molbu za stipendijom je ponajprije pravdao nemogućnošću povratka dok ne uminu ratne operacije, ali je prilikom njenog podnošenja napisao i sljedeće: *et (...) saltem aliquid adiscerem, quae mihi necessaria erunt pro meo statu, et cura animarum quando in Bosnia pervenero*.[576] Desetak godina kasnije apostolski vikar Augustin Botoš Okić se dozvoljavajući Anti Nikoliću prelazak u svećenstvo zagrebačke dijeceze, nimalo pohvalno izrazio o svojoj subraći: (…) *operarios paucos habeam, de quibus, ut verum fatear, multi imbecilles, ac infirmi reperiebuntur, qui nec sibi, nec aliis prodesse possunt*.[577] Vodeće strukture Bosne Srebrene bile su svjesne svih, pa tako i obrazovnih nedostataka vlastitih kadrova, ali nisu mogle utjecati na to kakvu će obrazovnu formaciju njihovi klerici dobiti u tuđini. Gledano iz čisto pragmatičnog kuta, slabije ili nepotpuno obrazovanje im je često išlo i na ruku jer je koliko toliko jamčilo brz povratak u Bosnu, budući da je nadarenijim pripadnicima Bosne Srebrene često na pameti bilo ostajanje u Italiji na ugodnoj službi lektora.

Situacija posljednjeg klerika iz ove generacije, Pavla Kljunovića bit će jasnija ukoliko se uklopi u kontekst naraštaja koji je na školovanje stigao 1805. Riječ je ponovno bila o trojici klerika, također pripadnicima fojničkog distrikta.

Klerik	**Ukupne godine studiranja**	**Gramatika**	**Humaniora**	**Filozofija**	**Teologija**
Križanac, Jakov	1805.-1811.?	Požega (1805.-?)	?	?	Szombathely (?-1811.)
Pinotić, Petar	1805.-1811.	Požega (1805.-1806.)	Zagreb (1806.-1810.)	Brod (1810.-1811.)	/
Zloković ml., Juro	1805.-1813.	Požega (1805.-1806.)	Varaždin (1806.-1809.)	Varaždin (1809.-1810.) Zagreb (1810.-1811.)	Szombathely (1811.-1813.)

Tablica 2. Školovanje klerika poslanih 1805.

Zapravo, putovi sve šestorice su se na neki način ispreplitali. Pinotić i Zloković ml. su bili kažnjeni zajedno s trojicom klerika poslanih 1804. i dobili su premještaj. Pinotić je s Bilandžićem i Ostojićem ml. poslan u Zagreb, dok su Kljunović i Zloković ml. otišli u Varaždin. Najjednostavnije je skicirati Pinotićev put koji se u potpunosti podudara s onim Ostojića ml. od pada razreda u Zagrebu do potajnog bijega natrag u Bosnu. Moguće da nezavršen studij teologije ni u njegovom slučaju nije utjecao na kasniju, poglavito župničku karijeru.

Usp. NAZ NDS (OD) 1144/1788.
Usp. NAZ NDS (OD) 822/1799.

Okolnost da s njegovim ponašanjem očigledno nije bilo nikakvih, ili barem ne tolikih problema, utjecala je, pak, na to da Križančevo ime na nekoliko godina nestane iz izvora zagrebačke provenijencije. Sljedeći put bit će spomenut tek u zimu 1811. i to u kontekstu zahtjeva Bosne Srebrene da se vrati kući iz Szombathelya u kojemu je tada studirao.[578] No, uopće nije navedeno koju je razinu tada polazio. Utoliko njegov slučaj podsjeća na Bilandžićev. Može se iznijeti pretpostavka da je Križanac humaniora makar započeo u Požegi, odakle je onda nakon što je 1807. pristigla veća grupa klerika, premješten u Szombathely gdje je nastavio sa školovanjem. Dakako, zasad treba uzeti u obzir i mogućnost da je onamo premješten odmah 1806. Pod pretpostavkom redovitog polaženja nastave, u trenutku kada ga je matična provincija pozvala natrag, bio bi polaznikom druge godine studija teologije. No, kako su u trenutku njegovog poziva ondje boravila još trojica bosanskih klerika, među njima i Kljunović i Zloković ml. nisu jasne okolnosti u kojima je zatražen samo njegov povratak.

Ova dvojica su također imali podudaran školski put. Nakon što su u Varaždinu dovršili humaniora i prvu godinu studija filozofije, 1810. im je određen premještaj u Zagreb što je zakompliciralo njihovu situaciju.[579] Ladislavska provincija tijekom školske godine 1810./11. nije kanila održavati studij filozofije, pa je njezin provincijal predložio da ih se pošalje u neki od samostana kapistranske provincije.[580] Ovdje je došlo do određenog razmimoilaženja koje je ilustrativan primjer poteškoća u primjeni novog pristupa. Kapistranski provincijal je u ožujku 1811. odbio primiti dvojicu klerika, koji su preostalo vrijeme proveli u Zagrebu bez organiziranog studija.[581] Odatle su se 22. kolovoza 1811. obratili na KUNV i najavili svoj povratak u Bosnu. Vijeće je u najmanju ruku bilo neugodno iznenađeno ovim dopisom pa je 24. rujna od Vrhovca zatražilo da sasluša ladislavskog provincijala i zagrebačkog gvardijana, a potonjeg i ukori.[582] KUNV je, naime, iz pisma bosanskih klerika zaključio da gvardijan uopće nije bio upućen u njihove planove, što je pripisao njegovom nedovoljnom nadzoru. Od provincijala su bila zatražena razjašnjenja oko toga kako se moglo dogoditi da klerici budu zaređeni za svećenike prije dovršetka studija. K tome, može se razabrati da su obojica bili

Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1811. – 10. XII.
Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1810. – 2. X. i NAZ NDS (OD) 1123/1810.
Usp. NAZ NDS (OD) 191/1811.
Usp. NAZ Katalog br. 100 (1811.) p. 162. Sačuvan je samo regest spomenutog pisma, ali datumi i kasniji kontekst događanja sugerira da je riječ o Kljunoviću i Zlokoviću ml.
Usp. NAZ NDS (OD) 1343/1811. Int. Gvardijanu je predbačeno *cur clericos hos ante absoluta Studia, caeteroquin ad sacram ordinationem contra praescriptas Normales Resolutiones admissos, sed jam nunc defectum Stipendii pro ipsis clementer resoluti, celebratione Missae Sacrificiorum Supplentes a mendicatione dispensare noluerit?*

angažirani u kupljenju milodara (*mendicatio*, tj. prošnja) po okolici Zagreba, pa prema tome nisu mogli pohađati nastavu. Vijeće je ironično dometnulo da su samostanu mogli pomoći misnim naknadama, kad već imaju svećenički red. Napokon, zanimalo ih je kamo bi se njih dvojicu moglo rasporediti na pohađanje studija teologije, otvarajući mogućnost da to bude i u samostanu neke druge provincije. Odgovor provincijala Orlića nije poznat, ali KUNV je 15. listopada donio odluku da Kljunović i Zloković ml. prijeđu na studij teologije u Szombathely.[583] Ondje se spominju već u prosincu iste godine, ali u kontekstu nekakvih sukoba, pa je sombateljski biskup bio ovlašten da ih ukori.[584] Konačno, na kraju školske godine 1812./13. dozvoljen im je povratak u Bosnu.[585]

I ovaj relativno malen uzorak, dovoljan je da se steknu neki općenitiji zaključci kako u svezi raspoređivanja klerika, tako i u svezi njihovog školskog programa, osobito stoga što je riječ o grupama koje su došle prije procesa konačnog usvajanja Vrhovčevih prijedloga čije ih je provođenje zahvatilo samo djelomično. Upadljivo je da su svi na početku bili smješteni u Požegu, a također su svi odande preraspoređeni nekamo drugamo zbog disciplinskih poteškoća koje su izazvali, a ne prema nekom prethodnom planu. Pri tom su primarni odabir i dalje predstavljali samostani na hrvatskom etničkom i jezičnom prostoru: osim Požege, Zagreb i Varaždin. Premještaj Bilandžića i Križanca u Szombathely na nastavak humaniorâ i daljnjeg školovanja sigurno je bio vezan uz njihovo bolje poznavanje latinskog jezika u odnosu na ostalu subraću.[586] Četvorka koja je ostala na području Hrvatske idući je premještaj dočekala 1810., dakle u vremenu kada je KUNV već počeo provoditi novi plan. Međutim, okolnosti njihovog napuštanja Zagreba, odnosno Varaždina, nije uvijek moguće jednoznačno odrediti, pa susljedno tomu ni smjestiti u takav kontekst. Ne treba smetnuti s uma da je bila riječ o razdoblju u kojemu je Monarhija dotakla najnižu točku u sukobima s Francuskom i nalazila se u bankrotu. U takvoj situaciji, klerici opskrbljeni nedovoljnim stipendijama, predstavljali su teret za domaće provincije i nije ni najmanje bilo neočekivano što su ih se pojedine među njima željele riješiti. Tako je ladislavska provincija uspjela Pinotića i Ostojića ml. prebaciti kapistranskoj, a isto je pokušala i sa Kljunovićem i Zlokovićem ml., ali ovaj put neuspješno. Umjesto da im omogući makar privatno pohađanje nastave, zagrebački ih je gvardijan, uz očigledno provincijalovo odobravanje, poslao u prošnju.

Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1811. – 15. X.
Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1811. – 10. XII.
Usp. NAZ NDS (OD) 929/1813. Int.
Dakako, ovdje se pretpostavlja da je Križanac šk. god. 1806./07. proveo u Požegi i nakon toga bio poslan u Szombathely.

Što se samog obrazovanja tiče, ovdje bi trebalo promatrati nekoliko trendova: ukupno i trajanje svake od pojedinih razina. Međutim, za prvo je uzorak premalen i nedovoljno reprezentativan budući da su dvojica klerika pobjegli sa školovanja, a za dvojicu je potpuno nejasan kontekst povratka i upitno je njegovo vrijeme. Po pitanju pojedinačnih razina odmah je vidljivo s jedne strane kraće trajanje gramatike (u prosjeku jedna, umjesto uobičajene četiri godine), ali i dulje trajanje humaniorâ. Iako činjenica da su sva šestorica pripadali fojničkom distriktu pruža primamljivo objašnjenje u vidu kakvog takvog stjecanja predznanja tijekom novicijata, ono bi ipak bilo odveć smjelo i previše nategnuto. Konkretniji podaci o napretku školovanja u Fojnici ipak ne datiraju toliko rano. To je vidljivo i na primjeru humaniorâ koja su kod četvorice u čijim se slučajevima mogu povući konkretne vremenske razdjelnice, trajala kudikamo dulje od uobičajenih dvije godine. Za Pinotića i Ostojića ml. se zna da su morali ponavljati razred, ali kako su na ovoj razini proveli četiri školske godine, to bi moglo značiti dvije stvari. Ili su ponavljali i prvi i drugi razred, ili su – što je i vjerojatnije – po dolasku u Zagreb morali ponavljati razred(e) gramatike. Naime, u odluci o njihovom ponavljanju nije navedeno radi li se o gramatičkom ili humaniornom razredu. To potvrđuje i trogodišnje trajanje iste razine kod Kljunovića i Zlokovića ml. O studiju viših razina je zbog već opisanih specifičnosti ove grupe, teže donositi konkretnije zaključke. Čini se, ipak, da je KUNV bio spremniji na dispenziranje klerika. Ovdje se ponovno vraćamo na primjer Kljunovića i Zlokovića ml. Premda je Vijeće izrazilo svoje negodovanje time što su oni umjesto u nastavi, sudjelovali u prošnji, ipak im je smjesta dozvoljeno da na početku šk. god. 1811./12. započnu studij teologije. Obzirom da su ga završili 1813., očito je da ga nisu polazili u cijelosti, nego samo dvije godine. Kako god da se pokuša rekonstruirati školske putove Bilandžića i Križanca, opet se dolazi do zaključka o ubrzanom završavanju teologije. Načine provođenja dispenziranja, kao i njegove razloge u ovim je slučajevima zasad ipak nemoguće detaljno utvrditi. Vjerojatno su bili slični onima kod generacije pristigle 1807. kada je u nekoliko grupa na školovanje pristiglo ukupno 16 klerika. Analiza njihovih mjesta boravka i trajanja pojedinih razina će stoga pružiti mogućnost za izvođenje kudikamo relevantnijih i uvjerljivijih zaključaka. Radi lakše preglednosti, ovi će podaci biti prezentirani za svaki distrikt zasebno.

Klerik	**Ukupne godine studiranja**	**Gramatika**	**Humaniora**	**Filozofija**	**Teologija**
Alaupović, Vinko	1807.-1815.	Požega (1807.-1810.)	Požega (1810.-?)	?	Mohač (?-1814.) Vukovar (1814.-1815.)
Demirović, Jakov	1807.-?	Požega (1807.-?)	Požega (?-1810.)	Baja (1810.-?)	?

Jakovljević, Ambrozije	1807.-1810.	Požega (1807.-1810.)	/	/	/
Kozić, Marijan	1807.-1816.	Požega (1807.-?)	Požega (?-1810.)	Baja (1810.-?)	Székesfehérvár (prije 1813.-1816.)
Tucić, Lovro	1807.-?	Požega (1807.-?)	Požega (?-1810.)	Baja (1810.-?)	?

Tablica 3[a]. Školovanje klerika poslanih 1807. iz Fojnice.

Uzmu li se u obzir parametri korišteni u slučaju prethodne šestorice analiziranih klerika ovdje je vidljivo sljedeće: trajanje nižih razina školovanja se značajno skratilo i svi su ga klerici završili u maksimalno tri godine. Tijekom te faze, svi su beziznimno bili smješteni u Požegi, a samostani kapistranske provincije općenito dominiraju kao njihova odredišta.[587] Slično je sa studijem filozofije – svi kod kojih su ti podaci poznati su ga polazili u Baji, ali kako se ona u oba jurisdikcijska pogleda nalazila izvan domašaja Zagreba u dostupnim izvorima nema konkretnih podataka kada su i kamo klerici premještani. U Demirovićevom i Tucićevom slučaju to može značiti da nisu bili premješteni nekamo u ladislavsku provinciju, a očigledno niti u jedan od samostana u kojima su teologiju polazili V. Alaupović i Kozić. Možebitna rekonstrukcija školskog puta ovog posljednjeg ukazivala bi na redovno pohađanje studija filozofije i teologije, dakle u trajanju od ukupno 6 godina. To bi značilo da je 1812. premješten iz Baje najvjerojatnije baš u Székesfehérvár, ali za to još uvijek nedostaju potvrde. Isto vrijedi i za Alaupovića – vjerojatno je i on iste godine premješten u Mohač. Činjenicu da su podaci o ovoj dvojici klerika sačuvani u Zagrebu, bez obzira što niti jedno od njihovih odredišta nakon Baje nije bilo u direktnoj jurisdikcijskoj vezi s njime, dugujemo tome što su podaci o njima prezentirani u tablicama rasporeda iz 1814.[588] i 1815.[589] To bi otvorilo mogućnost da su Demirović i Tucić sa školovanjem završili prije 1814., ali i za to nedostaju potvrde.

Klerik	**Ukupne godine studiranja**	**Gramatika**	**Humaniora**	**Filozofija**	**Teologija**
Kuliš, Lovro	1807.-1814.	Zagreb (1807.-1810.)	Varaždin (1810.-1811.)	Varaždin (1811.-1812.) Zagreb (1812.-1813.)	Zagreb (1813.-1814.)
Martinović, Ivan	1807.-1814.	Varaždin (1807.-1810.)	Varaždin (1810.-1811.)	Varaždin (1811.-1812.) Zagreb (1812.-1813.)	Zagreb (1813.-1814.)

Tablica 3[b]. Školovanje klerika poslanih 1807. iz Kreševa.

U ovim tablicama su prezentirani samo oni podaci koji se nedvojbeno mogu potvrditi izvorima. Tucić se u njima spominje svega jedan jedini put i to u kontekstu preseljenja iz Požege u Baju. Dakako, sasvim je logično zaključiti da je i on od 1807. boravio u Požegi. Kasniji Jakovljevićev izostanak posljedica je njegove bolesti zbog koje je 1810. vraćen u Bosnu gdje je godinu dana kasnije preminuo.

Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1814. – 11. X. i NAZ NDS (OD) 1487/1814. Int.

Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1815. – 15. X. i NAZ NDS (OD) 1605/1815. Int.

S dvojicom kreševskih klerika situacija je što se tiče utvrđivanja vremenskih odrednica jednostavnija. Neka preklapanja su, ipak, ponekad samo prividna, pa u rekonstrukciji njihovog školovanja postoje neke nedoumice i nejasnoće usprkos dostupnosti izvora. Primjerice, kod pohađanja gramatike, razlika se ne nalazi samo u mjestu nego i konkretnim razredima. Kuliš je u Zagrebu pohađao nastavu 2.-4., a Martinović u Varaždinu 1.-3. razreda.[590] KUNV je svejedno obojici odredio pohađanje humaniorâ, međutim bez navođenja razloga. Njih se može dokučiti na kraju sljedeće školske godine kada je Martinović, jednako kao i Kuliš, prvi razred položio kao *eminens*.[591] To može značiti jedino da je i prethodne godine postojalo nekakvo izvješće na osnovi kojeg je procijenjeno da je Martinović spreman za pohađanje više razine. Ipak, ostaje nejasnim zbog čega su dvojica klerika koji su zajedno prošli novicijat i došli na školovanje u dva obližnja samostana iste provincije, u startu bili upućeni na pohađanje različitih razreda. To osobito upada u oči jer je Martinović bio gotovo godinu dana stariji od Kuliša.[592] Ovako dobar uspjeh im je omogućio da odmah krenu na studij filozofije i još za trajanja njegove prve godine budu poslani u Zagreb.[593] Tijekom druge godine ovog studija nisu pokazali toliko dobar uspjeh kao ranije. U izvješću koje je krajem školske godine 1812./13. sastavio zagrebački gvardijan Isidor Reichert, Martinović je imao drugi red iz matematike i fizike, a Kuliš je ovim dvama predmetima dodao i neuspjeh iz povijesti.[594] Sličan semestralni izvještaj iz prosinca iste godine spominje ih kao polaznike prve godine studija teologije.[595] Potom je došlo do neobičnog obrata. U veljači 1814. Martinović je naprasno napustio Zagreb i stipendiju, nezadovoljan time što se Reichert nije želio založiti za njegovo svećeničko ređenje. U vlastoručnom pismu naslovljenom osobno na Vrhovca, Martinović je iznio tvrdnju kako ga je gvardijan zapravo obmanuo, budući da mu je ranije to bio obećavao. Klerik se osjećao prevarenim jer mu je Reichert govorio kako Vijeće zabranjuje ređenje prije dovršetka studija u što Martinović nije vjerovao tvrdeći da postoje protuprimjeri.[596] Očigledno je ciljao na Kljunovića i Zlokovića ml., zbog kojih se Reichert i skanjivao ispuniti dano obećanje. Ovaj primjer zorno svjedoči o nedostatnoj komunikaciji

---

Tako proizlazi iz odluke o njihovom novom razmještaju donesene 2. listopada 1810. Ondje stoji kako je Kuliš u Zagrebu završio četvrti razred gramatike, a Martinović u Varaždinu treći. Obojici je za iduću školsku godinu određeno pohađanje humaniorâ. Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1810. – 2. X. i NAZ NDS (OD) 1123/1810.

Usp. NAZ NDS (OD) 825/1811. Riječ je o izvješću koje je o dvojici klerika sastavio varaždinski gvardijan Inocent Kovač.

Obojica su bili isto godište (1790.), ali Martinović je bio rođen 31. siječnja, a Kuliš 9. prosinca.

KUNV im je ovaj premještaj odredio pomalo neuobičajeno u ožujku 1812., Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1812. –

III. Taj premještaj potvrđuje i jedan popis bosanskih klerika koji su tijekom 1812. pohađali nastavu u Zagrebu i Požegi. Usp. NAZ NDS (OD) 578/1813.

Usp. NAZ NDS (OD) 806/1813.

Usp. NAZ NDS (OD) 1530/1813. Int.

Usp. NAZ NDS (OD) 253/1814.

između domaćih franjevaca i bosanskih klerika, a Martinović ga je prilično plastično izrazio sljedećim riječima: *summo enim studio inter rudes, ac Barbaras gentes ad animam, quam hic corpus inter otiosos, et discordes Fratres, qui potius Monasterium perdere vellent, quam uni Bosnensium vel boni aliquid desiderare, salvandam pergo*.[597] Istraga provedena u samostanu među ostalom Martinovićevom subraćom pokazala je kako je u njemu dugo sazrijevala odluka o napuštanju Zagreba, ali da mu je prvotna namjera bila dobiti dozvolu od Reicherta i Vrhovca.[598] Uskoro mu se pridružio i Kuliš koji je 20. kolovoza 1814. sastavio molbu, ponovno na zagrebačkog biskupa, u kojoj je zbog slabog zdravlja tražio dozvolu da se, iako još nije dovršio studij, vrati u Bosnu čemu je Vrhovac i udovoljio.[599] Ono što je zanimljivo je Kuliševo potpisivanje sebe samog kao *Alumnus Bosnensis 3ii anni Theologus*. Jesu li Kuliš i Martinović tijekom 1813./14. smjesta s prve bili prebačeni na treću godinu studija teologije? Reichert je sedam dana kasnije sastavio izvješće za četvoricu bosanskih stipendista koji su tu školsku godinu proveli u Zagrebu.[600] Duhovni stol ga je proslijedio KUNV-u, a u zapisniku s te sjednice nisu sačuvana njihova imena. Zapisnik, pak, iz istrage o Martinovićevom odlasku otkriva da su nakon toga u Zagrebu ostala četiri bosanska klerika: osim Kuliša to su bili i Bono Benić ml., Bono Kraljević i Augustin Maračić. Ukoliko je spomenuto izvješće sačuvano u nekom od arhiva u Mađarskoj, pružit će odgovor na postavljeno pitanje. Postoji mogućnost da su Kuliš i Martinović bili dispenzirani od pohađanja druge godine što bi dodatno objasnilo Martinovićevo ogorčenje zbog nemogućnosti primanja svećeničkog reda.

U cijelom slučaju je zapravo zanimljivije to što je Vrhovac Kulišu dozvolio povratak na svoju ruku što nije bila uobičajena praksa, niti je spadalo u njegove ovlasti. Posljednje u ovoj analizi što ove klerike razlikuje od fojničke subraće je pohađanje cjelokupnog školovanja na području ladislavske provincije. Brodska kronika izrijekom i navodi kako su njih dvojica kroz tamošnji samostan prošli na putu prema Zagrebu.[601] To znači da je ta odluka bila donesena i Bosni Srebrenoj priopćena ranije, ali o tome ne postoje tragovi u arhivima njezinih samostana.

Klerik	Ukupne godine studiranja	Gramatika	Humaniora	Filozofija	Teologija
Begčević, Augustin	1807.-1814.	Požega (1807.-?)	Požega (?-1810.)	Baja (1810.-?)	?

Ibidem.
Zapisnik se čuva zajedno s Martinovićevim pismom Vrhovcu.
Usp. NAZ NDS (OD) 1174/1814.
Usp. NAZ NDS (OD) 1257/1814.
Usp. KFSB, sv. II, p. 46 *Alii duo, frater Laurentius Kulirovich et Iohannes Martinovich, clerici Bosnenses, ituri Zagrabiam, excepti*.

Kolanović, Pavao	1807.-1814.	Požega (1807.-?)	Požega (?-1810.)	Baja (1810.-?)	?
Babajić, Petar	1807.-1810.	Požega (1807.-1810.)	/	/	/
Grgić, Jakov	1807.-1816.	Požega (1807.-1810.)	Požega (1810.-1811.)	?	Mohač (?-1815.)
					Vukovar (1815.-1816.)
Vuković, Andrija	1807.-1811.	Požega (1807.-1810.)	Požega (1810.-1811.)	/	/
Knežević, Grgo	1807.-1815.	Požega (1807.-1810.)	Požega (1810.-1811.)	?	Mohač (?-1814.)
					Vukovar (1814.-1815.)
Martinović, Bartol	1807.-1815.	Požega (1807.-1810.)	Požega (1810.-1811.)	?	Mohač (?-1815.)
Samardžić, Mijo	1807.-1815.	Požega (1807.-1810.)	Požega (1810.-1811.)	?	Mohač (?-1815.)
Šimić, Josip	1807.-1815.	Požega (1807.-1810.)	Požega (1810.-1811.)	?	Mohač (?-1814.)
					Vukovar (1814.-1815.)

Tablica 3[c]. Školovanje klerika poslanih 1807. iz Kraljeve Sutjeske.

Za razliku od preostala dva distrikta u kojima su svi stipendisti zajedno polagali vječne zavjete, među sutješkim klericima nalazimo pripadnike triju naraštaja novaka, stoga su i razdijeljeni prema generacijama.[602] Treba također napomenuti da je prva petorka na školovanje došla početkom kalendarske 1807. otprilike u isto vrijeme kada i fojnički i kreševski klerici, dok su ostala četvorica došli početkom školske godine 1807./08. Usprkos tome, školski se putovi u bitnome ne razlikuju.

U slučaju prve dvojice, očigledno je dob odigrala određenu ulogu pa su oni završili humaniora godinu dana ranije u odnosu na ostalu subraću. Prilikom prvog raspoređivanja klerika za školsku godinu 1810./11. njima je kao mjesto u kojemu će studirati filozofiju određena Baja, jednako kao i trojici Fojničana (Demirovićу, Kozićу i Tucićу). Na jednaki način, za njih to također predstavlja posljednje spominjanje u kontekstu školovanja u Monarhiji, iz istih razloga: Baja se nije nalazila u direktnoj crkvenoj vezi sa Zagrebom ni u dijecezanskom, ni u pogledu pripadnosti franjevačkoj provinciji, tako da trenutačno nije moguće pratiti daljnji tijek školovanja Begčevića i Kolanovića. On je mogao, ali i nije morao biti sličan onome Marijana Kozića. No, kao ni Demirovića i Tucića, prve tablice rasporeda ne navode njihova imena što bi sugeriralo da su do 1814. na ovaj ili onaj način dovršili školovanje.

Begčević i Kolanović su zavjete položili 16. travnja, a Babajić, J. Grgić i Vuković 11. rujna 1806. Posljednja četiri klerika su isto učinili 21. rujna 1807. Usp. AFSKS Zp. 1, *ad diem*.

Kod preostale sedmorice klerika se, bez obzira na više od godinu dana razlike u zavjetovanju, pokazuje potpuno poklapanje u trajanju nižih razina školovanja. Premda je Jakov Grgić jedini u svojoj generaciji školovanje polazio u cijelosti, opravdano je tvrditi da se ni daljnje školovanje preostale dvojice ne bi znatnije razlikovalo. Zbog zdravstvenih razloga oni ga, jednako kao i A. Jakovljević, nisu mogli nastaviti.[603] U svim preostalim slučajevima, nepoznato je gdje su klerici pohađali studij filozofije, baš kao što je to slučaj i kod fojničkog klerika V. Alaupovića koji je humaniora završavao s ovom grupom. Napokon, svi su teologiju polazili u Mohaču i(li) Vukovaru čime su cijeli poznati tijek svog obrazovanja proveli na području provincije sv. Ivana Kapistranskog.

Na osnovi podataka dosad prezentiranih u ovim tablicama vidljivo je da su klerici prije Vrhovčevih intervencija niže razine obrazovanja mahom polazili u nekom od samostana na hrvatskom etničkom i jezičnom prostoru. Uvjerljivo dominira Požega u kojoj gramatiku nisu polazila samo dvojica klerika, a humaniorâ, osim njih dvojice, jedino oni koji su nekamo drugamo bili poslani po kazni. Također je uočljivo daleko teže praćenje viših razina osobito filozofije, dok je mjesto na kojemu su studirali teologiju poznato kod onih klerika koji su to činili nakon 1814. godine. Ipak, bez obzira na nedostatne podatke o trajanju studija filozofije, može se steći opća slika prema kojoj je ukupni boravak klerika na školovanju bio u određenoj mjeri skraćen za barem jednu trećinu. Uočljivo je da skraćivanje i pohađanja gramatike i humaniorâ, međutim, to još ne treba pripisati Vrhovčevim prijedlozima, jer je njegova osnovna ideja bila da bosanski klerici te razine u što većoj mjeri ili i u potpunosti dovršavaju u Bosni.

Mjesne i vremenske odrednice pohađanja studija filozofije nepoznate su zbog toga što kod analiziranih klerika zapadaju u razdoblje između 1810. – okvirne točke zauzimanja novog smjera u stipendiranju bosanskih klerika i 1814. – prve prave tablice rasporeda. Ovaj studij su klerici očigledno uglavnom polazili izvan dosega crkvenog Zagreba. Usporedbom s ostalim razinama može se iznijeti više pretpostavki gdje je to bilo. Prvo bi mjesto trebalo pripasti Baji

Babajić je otpušten u listopadu 1810. zajedno s Jakovljevićem prilikom raspoređivanja klerika. Jakovljeviću je bilo utvrđeno kako boluje od tuberkuloze, a Babajiću je ukinuta stipendija *ob vulnus incurabile*. Usprkos nepovoljnim prognozama Babajić se uspješno oporavio i za stanovnika Bosne svog vremena doživio solidnih 50 godina života. Vuković je u Bosnu vraćen prisilno, nakon što je u veljači 1811. pobjegao iz Požege i uputio se u Beč. Na taj je način već onda pokazao znakove duševnog rastrojstva. Doživio je još dublju starost umrijevši 15. lipnja 1850. u dobi od 64 godine. Prema upisima u nekrologe, posljednjih 25 proveo je potpuno pomračena uma.

koja je uobičajeno odredište u većini poznatih slučajeva.[604] Uz nju bi se mogli navesti i Szombathely ili Mohač, mada je za to kudikamo manja mogućnost.

Premda jednostranost dostupne građe prilikom istraživačkog rada obično predstavlja manu i nedostatak, ovdje zapravo izvanredno ilustrira glavnu karakteristiku cijelog procesa u ovoj fazi: nedovoljnu centraliziranost. Podatke za klerike koji su stizali nakon 1814. na osnovi građe identične (tj. zagrebačke) provenijencije u pravilu je moguće u cijelosti rekonstruirati bez obzira koliko njihova odredišta bila udaljena – najbolji primjer pruža školski put Martina Nedića prezentiran na početku ovog poglavlja. U razdoblju 1810.-1814. očigledno su domaće franjevačke provincije i pojedine biskupije vodile zasebnu evidenciju pokrivajući u njoj samo vlastita područja. Dva rasporeda iz 1810. i 1813., dakle prije formalnog uobličavanja tablica, također su nastala pod okriljem KUNV-a. Dakako, potpuno je jasno da to nisu bili i jedini rasporedi. Neki su morali biti poslani i u Szombathely, Mohač ili Székesfehérvár. Bila je riječ o različitim verzijama, jer kao što zagrebačke verzije ne sadrže podatke o klericima nakon što su oni poslani izvan dometa njezine jursidikcije, tako vjerojatno ni primjerice sombateljska verzija nije obuhvaćala podatke o klericima smještenim u Vukovaru – u drugoj i biskupiji i franjevačkoj provinciji. Unifikaciju podataka, provedenu 1814. treba gledati kao posljedicu toga što je KUNV 1810.-1814. konačno nedvosmisleno preuzeo glavnu riječ u cjelokupnom procesu u kojemu su sada sve strane imale jasno definirane uloge.

Klerik	**Ukupne godine studiranja**	**Gramatika**	**Humaniora**	**Filozofija**	**Teologija**
Alaupović, Andrija	1809.-1816.	/	Brod (1809.-1810.)	Baja (1810.-?)	Székesfehérvár (?-1816.)
Malbašić, Anđeo	1809.-1816.	/	Brod (1809.-1810.)	Baja (1810.-?)	Székesfehérvár (?-1816.)
Aždajić, Franjo	1809.-1816.	Brod (1809.-1810.)	Pečuh (1811.-?)	Baja (?-1814.)	Székesfehérvár (1814.-1815.)
		Pečuh (1810.-1811.)			Vukovar (1815.-1816.)
Radošević, Mato	1809.-?	*Brod (1809.-1810.)*	*Pečuh (1810.-?)*	?	?

Tablica 4. Školovanje klerika poslanih 1809.

Ovo potvrđuju i podaci za klerike pristigle 1809. Alaupović i Malbašić su pripadali fojničkom distriktu, a Aždajić i Radošević sutješkom. Ovdje je nedvosmisleno potvrđen primat fojničkog samostana u odnosu na preostala dva po pitanju obrazovanja franjevačkih novaka. Ne samo da su Alaupović i Malbašić odmah započeli s pohađanjem humaniorâ, nego su spomenutu

Uz dakako Zagreb i Varaždin kao odredišta dvojice kreševskih klerika. Ovi će samostani veću ulogu steći pri školovanju klerika koji će početi dolaziti iza 1809.

razinu i dovršili tijekom nešto više od jedne školske godine.[605] Aždajić je u istom razdoblju završio jedan razred gramatike i na humaniora je poslan u Pečuh. Međutim, po dolasku ondje iz nepoznatih je razloga odlučeno da polazi još jedan razred gramatike.[606] Vjerojatno se isto dogodilo i Radoševiću, no odluka o premještanju iz Broda u Pečuh predstavlja i posljednji put da ga se navodi u ovome kontekstu. Iz tog razloga su njegovi podaci u tablici označeni kurzivom. Ukupno trajanje školovanja kod preostale trojice klerika pokazuje isti vremenski raspon od ukupno sedam godina. Kako su fojnički klerici u roku od jedne godine završili humaniora, jasno je da su više razine polazili prema redovitom programu: dvije godine filozofije i četiri teologije. Drugim riječima, njihov je školski put moguće i preciznije rekonstruirati te bi on imao sljedeće vremenske odrednice: nakon završenih humaniorâ u Brodu, u Baji su 1810.-1812. polazili filozofiju, a potom 1812.-1816. teologiju u Székesfehérváru. U tablici su ipak prezentirani podaci samo na osnovi javljanja njihovih imena u dostupnim izvorima. U listopadu 1810. su prema više puta citiranom rasporedu bili iz Broda premješteni u Baju[607], a sljedeći se put spominju tek u prvoj pravoj tablici rasporeda kao upisnici treće godine studija teologije u Székesfehérváru gdje su već ranije završili i drugu godinu.[608] Ista tablica za školsku godinu 1815./16. ponovno sadrži i njihova imena – na istom mjestu i u sklopu istog studija. Na taj bi način nedostajale jedino konkretne potvrde da su i drugu godinu studija filozofije tijekom šk. god. 1811./1812. završili u Baji, odnosno da su studij teologije već od šk. god. 1812./1813. polazili u Székesfehérváru. U ovdje korištenoj građi ih nema, zbog više puta navedenog razloga: niti jedno od navedenih mjesta po pitanju crkvene jurisdikcije nije bilo povezano sa Zagrebom.

Na sličan se način može pretpostaviti i tijek Aždajićevog školovanja: nakon dovršetka gramatike 1811. vjerojatno je u Pečuhu tijekom šk. god. 1811./12. završio humaniora, a potom 1812.-1814. u Baji studij filozofije. Naime, bez obzira na to što se Pečuh nalazio na području ladislavske provincije, za raspoređivanje klerika 1812. u dostupnoj građi nije sačuvan nikakav popis sličan onima iz 1810. odnosno 1813. Potvrdu da je Aždajić filozofiju studirao u Baji nalazimo u tablici rasporeda iz 1814. kojom je odande premješten u Székesfehérvár. Međutim, za razliku od Alaupovića i Malbašića, Aždajić se ondje zadržao svega jednu godinu, nakon koje je premješten u Vukovar. O ovom zanimljivom obratu bit će

Usp. KFSB, sv. 2, pp. 80-83 gdje je opisan dolazak sve četvorice. U samostan su stigli 15. travnja i svi su s nastavom započeli 21. travnja. Pohađali su je u samom samostanu, a predavao im je Marijan Lanosović.

Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1811. – 15. X.

Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1810. – 2. X., NAZ NDS (OD) 1123/1810. Njihov odlazak onamo spominje i kronika brodskog samostana. Usp. KFSB, sv. 2, pp. 116-117.

Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1814. – 11. X. i NAZ NDS (OD) 1487/1814. Int.

riječi nešto kasnije, a sada treba ukratko obraditi podatke za klerike koji su stigli u iduće tri godine.

Sve dosad navedeno može se sumirati u dvije teze. Prva: razdoblje između 1810. i 1814. je ono u kojemu se pristupilo redovitom (pre)raspoređivanju klerika obično na način da su sukladno dovršavanju određene obrazovne razine mijenjali i mjesto prebivanja. Druga: premda se raspoređivanje nalazilo isključivo u rukama KUNV-a, komunikacija između Vijeća i ostalih strana uključenih u proces (ugarsko-hrvatskih biskupija i franjevačkih provincija) se prije 1814. vodila zasebno i nekoordinirano, nakon čega je u potpunosti ususTavljena. U takvom kontekstu podaci iz dostupnih izvora prije spomenute prekretnice ne dozvoljavaju „praćenje" klerika ukoliko su bili poslani u neki samostan izvan dosega zagrebačke biskupije i(li) ladislavske provincije. U slučaju klerika poslanih na školovanja 1804.-1809. to je vidljivo na primjeru studija filozofije: kod nekih je poznato gdje su ga započeli, kod nekih gdje su ga dovršili, ali kod dobrog dijela niti jedno od toga. Isti se slučaj javlja s nižim godinama studija teologije.

Susljedno tome, kod klerika koji su na školovanje poslani 1810.-1814. trebala bi biti nepoznata mjesta gdje su pohađali niže razine, kao i konkretniji podaci o vremenu u kojemu su dolazili. Ovaj drugi problem je nešto jednostavnije rješiv jer je na osnovi knjiga oblačenja lako moguće postaviti *terminus ante quem*, a prema sporadičnim izvještajima i *post quem,* te pretpostaviti okvirno vrijeme. U slučaju znatnog broja klerika precizne podatke pruža kronika brodskog samostana. Analizom svega navedenoga dobivaju se sljedeći termini dolaska novih stipendista: na posljednji dan 1810. u Brod su stigla sedmorica klerika, kojima se četiri dana kasnije pridružio još jedan.[609] Za sve je navedena razina koju su trebali pohađati, a za trojicu se spominje i da su odmah započeli s nastavom, no bez navođenja imena. Jedan od njih je sigurno bio Mato Marketić pripadnik fojničkog samostana, polaznik filozofije (svi ostali su bili upisnici gramatike) jedini koji je spomenut po imenu prilikom tog premještaja.[610] U međuvremenu su u lipnju u Brod stigli i Ivan Juričević i Lovro Šljivić.[611] Za klerike pristigle oko Nove godine 1811. jasno je da su se u nastavu uključili tijekom šk. god. 1810./11. U slučaju Šljivića i Juričevića to nije poznato.

Usp. KFSB, sv. 2, pp. 118-119, 122-123. Mato Marketić pripadao je fojničkom, Bono Kraljević i Andrija Kujundžić su bili iz kreševskog, a Stjepan Marijanović, Bono Benić ml., Anto Knezović, Augustin Maračić i Ilija Starčević iz sutješkog distrikta. Starčević je bio onaj klerik koji je, iz nepoznatih razloga, stigao s četiri dana zakašnjenja u odnosu na ostatak skupine. Već i letimičan pogled na ova imena otkriva da se radilo o prilično plodnoj generaciji čiji su predstavnici kasnije igrali važne uloge kako na crkvenom i kulturnom, tako i na političkom planu.

Ibidem, pp. 140-141.

Ibidem, pp. 128-131.

Kronika brodskog samostana u listopadu 1812. bilježi dolazak nove jedanaestorice bosanskih klerika, ali ne navodi njihova imena.[612] Ona se precizno mogu utvrditi prema podacima iz knjiga oblačenja sva tri bosanska samostana. Iz Fojnice su ovom prilikom upućena petorica klerika: Mato Bočanić, Ivan Glavadanović, Nikola Glavočević, Marko Jeličić i Grgo Nikolić. Preostala dva samostana su poslali po trojicu klerika. Nikola Kordić, Augustin Nikolić i Anto Radovčić su na školovanje krenuli iz Kreševa, a Anto Đurić, Bartol Gašić i Ilija Ilić iz Kraljeve Sutjeske.

Mato Marketić se, kako je već rečeno, nakon premještaja u Szombathely ujesen 1811. više ne javlja u izvorima i vjerojatno je napustio Red. Ivan Juričević je, pak, nešto više od pola godine po dolasku na školovanje i nakon premještaja iz Broda u Požegu 30. siječnja 1812. umro u dobi od 20 godina. Imena svih ostalih klerika javljaju se na dvama popisima sastavljenim 5. listopada[613] i 15. prosinca 1813.[614] Budući da su gotovo svi bosanski klerici još uvijek morali pohađati neku od nižih razina, KUNV je i dalje bio najskloniji tome da to bude negdje na području Hrvatske, a najčešćim je izborom bila Požega – na području zagrebačke biskupije, pa su susljedno tome podaci o tome sačuvani u ovdje dostupnoj građi. Kada se tome doda okolnost da su Bočanić, Glavadanović, Glavočević, Jeličić, Marijanović, Starčević, Kordić, Ilić i Šljivić bili premješteni u Pečuh, a Benić ml., Maračić i Kraljević u Zagreb, onda je jasna i dostupnost tih podataka u arhivu današnje ćirilometodske provincije kao slijednice nekadašnje provincije sv. Ladislava. Usprkos dostupnosti te vrste podataka, oni o razinama školovanja su često neprecizni ili čak kontradiktorni te ih nije uvijek moguće rekonstruirati s velikom preciznošću.

Kada se sumiraju podaci za razdoblje 1804.-1812. dobije se ukupan broj od 47 klerika. Kako je to izgledalo prema godinama? Najprije su 1804. i 1805. došla po 3 klerika, 1806. nije došao niti jedan, a potom ih je 1807. stiglo ukupno 16. Nakon što 1808. ponovno nisu zabilježeni novi dolasci, 1809. su to učinila četvorica klerika. Klerike pristigle 1810. i 1811. uputno je računati kao jednu grupu od 10 klerika, kojima se 1812. pridružilo novih 11. Nakon toga ponovno slijedi dvogodišnja pauza u njihovom dolaženju, tako da 1813. i 1814. iz Bosne nitko nije prešao Savu radi školovanja. Uzroci te pauze leže u iscrpljivanju maksimalnog broja koji je bilo moguće financirati sredstvima iz zaklade. KUNV je 25. kolovoza 1812. pisao đakovačkom biskupu da taj broj iznosi 31 te da iz Bosne treba poslati onoliko klerika

Ibidem, pp. 150-151.
Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1813. – 5. X.
Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1813. – 15. XII.

koliko je potrebno da se dosegne navedeni limit.[615] Obzirom da je krajem listopada iste godine iz Bosne stiglo 11 novih klerika, to bi značilo da je od ranije prispjelih 36 u tom trenutku na školovanju preostalo njih još 20. Pravi je broj, prema svemu sudeći, bio nešto veći. Naime, koliko se može utvrditi do kraja 1812. svoje su školovanje u različitim okolnostima dovršili ili prekinuli sljedeći klerici: Ambrozije Jakovljević i Petar Babajić su 1810., a Andrija Vuković 1811. zbog bolesti bili vraćeni u Bosnu; Petar Pinotić i Franjo Ostojić ml. su samovoljno napustili stipendiju 1811., a Bosna Srebrena je iste godine molila da se dozvoli povratak Jakova Križanca; tada se posljednji put spominje i Mato Marketić za kojega se s velikom sigurnošću može tvrditi da je tada i napustio Red. U siječnju 1812. umro je Ivan Juričević. Ova osmorica su pouzdano prije citiranog dopisa KUNV-a napustili školovanje. U slučajevima još nekolicine postoji datum nakon kojega se u kontekstu školovanja ne javljaju u izvorima: Jakov Demirović, Lovro Tucić, Augustin Begčević, Pavao Kolanović i Mato Radošević posljednji se put spominju 1810., a Nikola Bilandžić se u Bosnu vratio 1812. No, čak i kad bi se za svu šestoricu te vremenske odrednice uzele kao stvaran kraj njihovog obrazovanja, još uvijek bi ukupan broj preostalih klerika prelazio 20. Moguće je da su svi u nekom trenutku do 1812. napustili školovanje, a isto tako i da je KUNV još od 1811. računao da su Pavao Kljunović i Juro Zloković ml. također ispali iz kruga stipendista – čime bi se dosegao potreban broj, ali ne postoje nikakvi podaci koji bi to pouzdano potvrdili. K tome, stalno na pameti treba imati činjenicu da je Bosna Srebrena, u prijekoj potrebi u kojoj se nalazila, često bila sklona nešto labavijem tumačenju uputa dobivanih iz Monarhije.

Generacije bosanskih klerika koje su na školovanje došle u razdoblju 1804.-1812. predstavljale su svojevrstan prijelaz u cjelokupnom procesu i pokazuju brojne značajke koje ih dijele kako od prethodnih, tako i od onih naraštaja koji će na školovanje krenuti nakon 1814. Doba u kojemu su ovi klerici počeli dolaziti na školovanje u mnogočemu je bilo prijelomno. Nakon dolaska Lovre Milanovića u Zagreb 1800. idućih skoro četiri godine nije bilo primanja novih stipendista iz Bosne, a kada se ovaj proces 1804. nastavio, počeli su se ponavljati i stari problemi. U tom kontekstu je nakon 1808. zalaganjem Maksimilijana Vrhovca provedena reforma cjelokupnog procesa. Njezinim glavnim smjernicama bilo je raspoređivanje klerika čim je više bilo moguće u što manjim grupama po što većem broju samostana, te dispenziranje od pohađanja onih predmeta koje se smatralo nepotrebnim za njihov kasniji pastoralni rad. Da bi se postiglo i jedno i drugo, očekivalo da se klerici ubuduće što veći dio gradiva nižih razina završe u Bosni. Sve takve tendencije i njihov razvoj jasno se

Usp. Jelenić, 1913: 106.

ogledaju u analizama školskih putova ovih 47 klerika. Primjetno je da primjerice generacije poslane 1804. i 1805. provode dulje vrijeme pohađajući niže razine u odnosu na one klerike koji će pristići kasnije. Također, u njihovom slučaju je bilo vjerojatnije da će najveći dio obrazovanja provesti u nekom od samostana koji su i ranije sudjelovali u procesu stipendiranja. Najčešće su to Požega, Zagreb, Varaždin i Szombathely. Kod generacija poslanih 1807. i kasnije, trajanje gramatike i humaniorâ bilo je skraćeno, ali su te razine i dalje najvećim dijelom polazili u Požegi, te nešto rjeđe u Brodu ili Pečuhu. Što se tiče mjesta pohađanja viših razina nakon provođenja Vrhovčevih prijedloga u periodu od kraja 1810. uočljivo je uključivanje novih samostana. Prednjače oni provincije sv. Ivana Kapistranskog: Baja kao najčešće odredište slušača filozofije, te Mohač i Vukovar za studij teologije. Marijanska provincija je za teološki studij na raspolaganje dala samostan u Székesfehérváru. U tom istom razdoblju do kraja je izrađena organizacijska struktura u kojoj je KUNV preuzeo glavnu riječ pri raspoređivanju klerika i odobravanju njihovog primanja, franjevačke provincije su osiguravale smještaj, a lokalni biskupi sastavljali izvješća i najčešće služili kao komunikacijski posrednici prema Bosni Srebrenoj. U odnosu na raniji period (1785.-1800.) u kojemu su te uloge u najvećoj mjeri igrale zagrebačka biskupija i ladislavska provincija (također sa sjedištem u Zagrebu), to je značilo veće mogućnosti raspoređivanja stipendista. Ovo se ogleda i u komunikaciji između KUNV-a s jedne i svih ostalih institucija s druge strane. Nju karakterizira način u kojemu KUNV sa svakom od tih instanci komunicira zasebno i samo o onim klericima koji je se direktno tiču. Iz tog razloga je školski put pojedinog klerika nemoguće pratiti u onom trenutku kada on napusti jedno jurisdikcijsko područje i prijeđe u drugo – osobito ukoliko je riječ o promjeni i provincije i biskupije. Nema naznaka da je takva komunikacija stvarala probleme Vijeću ili ugarsko-hrvatskim franjevačkim provincijama, ali od 1814. prešlo se na sustav sastavljanja tablica rasporeda koje su obuhvaćale sve bosanske klerike koji su u tom trenutku imali stipendiju. Na taj je način nakon te godine u najvećem broju slučajeva vrlo lako pratiti i rekonstruirati tijek njihovog školovanja. U ovom, pak, razdoblju, „problematičnim“ se pokazuje period 1810.-1814. „Problematičnim“ zato što su u ovoj disertaciji korišteni izvori primarno zagrebačke provenijencije. Klerici ovih generacija studij filozofije mahom su polazili negdje u užoj Mađarskoj i to prije nego li je KUNV počeo sastavljati tablice rasporeda, pa je upravo taj dio njihovog školovanja ovom prilikom ostao najmanje poznat.

Posebno pitanje predstavlja omjer klerika prema distriktima. Ova pripadnost se nikada, pa tako ni u ovom razdoblju, nije bilježila u građi koja je nastala pod okriljem ijednog od 163

sudionika procesa s područja Monarhije. Eksplicitno je ne navode ni izvori iz Bosne Srebrene, ali treba uzeti u obzir da je u tim slučajevima ona bila podrazumijevana. Analiza ipak sugerira neke zanimljive trendove. Tako je već ranije prikazano kako su 10 mjesta koja su sa strane Habsburške Monarhije stavljena na raspolaganje prije osnivanja zaklade, bila raspodijeljena između fojničkog (6) i sutješkog (4) distrikta, premda su i u Kreševu 1780. trojica novaka položili zavjete. S druge strane, među klericima poslanim 1785.-1800. dominiraju upravo pripadnici najmanjeg, kreševskog distrikta. Tijekom tog vremenskog odsječka boravak na školovanju se može potvrditi za 17 klerika ovog samostana, vjerojatan je u još dva slučaja, a jedan je pripadnik ovog samostana kratko vrijeme uživao stipendiju premda na nju nije imao pravo. Iz Fojnice je u istom periodu došlo 11 klerika, još je jedan boravak vjerojatan, a jedan je proveo vrlo kratko vrijeme i nije dobio stipendiju.[616] Kraljeva Sutjeska je zastupljena sa svega šestoricom klerika. Kad se u obzir uzme i činjenica da je većina sekularnih klerika kod kojih je to moguće utvrditi porijeklom i mjestom rođenja gravitirala prema Kreševu, ova dominacija dobiva na značenju. Ona je nesumnjivo vezana uz činjenicu da je Augustin Botoš Okić pripadao ovom distriktu i ondje rezidirao. Većina novaka iz preostala dva distrikta je primljena na školovanje ili 1794. kada je u Monarhiju upućena prva veća grupa franjevačkih klerika, ili nakon 1796. kada je Grgo Ilijić Varešanin postao Okićevim koadjutorom i u najvećoj mjeri preuzeo upravljanje apostolskim vikarijatom.

Raspored 47-orice klerika prema distriktima je u razdoblju 1804.-1814. znatno drugačiji. Sada je prvo mjesto preuzeo sutješki s brojkom od 21 klerika, fojničkom je pripalo 19 mjesta, dok je kreševski poslao svega 7 klerika. Zanimljivo je i vremensko kretanje ovih omjera. Svi klerici poslani 1804. i 1805., ukupno šestorica, pripadali su samostanu u Fojnici. U grupama pristiglim tijekom 1807. apsolutnu većinu s 9 novaka držala je Kraljeva Sutjeska, iz Fojnice ih je stiglo 5, a iz Kreševa 2. Ta dva klerika (Kuliš i I. Martinović) pokazuju specifičnost u odnosu na ostalu četrnaestoricu subraće jer jedini nisu prvi smještaj imali u Požegi, nego su smjesta upućeni u Zagreb gdje su zatekli nekolicinu klerika fojničkog samostana koji su, međutim, onamo bili poslani po kazni. Kod generacija poslanih 1809. i 1810./11. specifikum pokazuju fojnički klerici – riječ je o dispenziranju od pohađanja jedne od nižih razina školovanja. Najprije su 1809. A. Alaupović i Malbašić odmah upisani na humaniora, dok su njihova sutješka subraća morali pohađati i dio gramatike, a 1810./11. je Marketić, jedini Fojničanin u Brodu, smjesta otpočeo studij filozofije, dok su svi ostali

Treba k tome naglasiti da je u ovoj analizi Franjo Dobretić uračunat među klerike fojničkog distrikta kojemu je i pripadao, premda se, zbog epidemije kuge, zavjetovao u Kreševu.

(dvojac iz Kreševa i četvorica iz Kraljeve Sutjeske) bili određeni *pro principiis*. Ovo favoriziranje fojničkih klerika bilo je vezano uz djelovanje gramatičke i humaniorne škole u tamošnjem samostanu. U lipnju 1811. stigla su još dva sutješka klerika, dok je omjer 1812. bio 5 za Fojnicu, a po 3 za preostala dva samostana. Kod ove trinaestorice klerika je zbog više puta navedenih razloga trenutačno nemoguće precizno rekonstruirati prvi period boravka, pa stoga nije vidljivo jesu li Fojničani i dalje bili u prednosti po pitanju bržeg i lakšeg dovršavanja nižih razina. Ovo posljednje pitanje možda nije ni važno, jer analizom školskog puta klerika koji su pristigli nakon 1814. vidljivo je da će gramatiku pohađati njih još svega petorica.[617]

Na ovom uzorku klerika jasno se zapažaju dva glavna trenda: disperziranje po većem broju samostana i dispenziranje od pohađanja određenih razina. Ono je trebalo biti vezano uz razvoj školstva u franjevačkim samostanima u Bosni u čemu je u ovom razdoblju očito bila odmakla Fojnica. Uslijedila je epizoda učestalih dispenziranja koja je također u najvećoj mjeri zahvatila ovdje prezentiranu grupu. Njezinim glavnim pokretačem nisu bile ni nove smjernice KUNV-a, niti iznenadni procvat franjevačkog školstva u Bosni. Dapače, suvremenicima se na trenutke činilo da je došao kraj svijeta – u Bosni je izbila kuga.

3.4. Dispenziranje – funkcioniranje obrazovnog kurikuluma

Tablice rasporeda pokazuju kako je komunikacija KUNV-a prema ostalim akterima uključenim u proces stipendiranja i školovanja bosanskih klerika postala ujednačenija. Na taj su način sve domaće franjevačke provincije i biskupije koje su sudjelovale u procesu, dobivale osnovne podatke o svim klericima, neovisno o tome jesu li se ili ne školovali negdje na njihovom području. Zahvaljujući tome, u najvećem broju slučajeva moguće je utvrditi vrijeme i mjesto boravka za pojedinog klerika, kao i razinu koju je svaki od njih polazio. Na osnovi toga dobiva se ukupna slika koja pokazuje znatne razlike u odnosu na prethodno razdoblje upravo po pitanjima trajanja, koje je sada skraćeno i boravištâ, kojih je sada kudikamo više. Dok je o razlozima koji su motivirali KUNV da prihvati praksu stalnog preraspoređivanja i premještanja klerika razglabano na prethodnim stranicama, ovdje treba razmotriti načine na koji je postignuto vremensko skraćivanje ukupnog boravka. Također je

Pripadnici sutješkog distrikta Ambrozije Matić 1816. u Požegi, te Ambrozije Dakić, Bono Marijanović ml. i Blaž Petrović 1832. u Subotici i član kreševskog samostana Josip Vrljić 1834. u Požegi.

već naznačeno da je osnovicu takvog postupka činilo dispenziranje kojega sada treba pobliže promotriti.

Prema školskim razinama školovanje Andrije Alaupovića može se svesti u slijedeću shemu: 1 H + 2 F + 4 T, koja u slučaju Franje Aždajića izgleda ovako: 2 G + 1 H + 2 F + 2 T.[618] Riječ je o klericima koji su, podsjetimo, na školovanje i došli i dovršili ga iste godine (1809., odnosno 1816.).[619] Ukupna slika otkriva izrazito nepodudaranje, međutim trajanje humaniorâ i filozofije se u potpunosti podudaraju. Kod svih klerika obrađenih u prethodnom poglavlju, a kod kojih je poznato gdje su pohađali studij filozofije nedvojbeno je njegovo dvogodišnje trajanje. Te generacije obuhvaćaju i uvjerljivo najveći broj ponavljača razreda, međutim uočljiva je svjesna intencija nadležnih institucija s ciljem maksimalnog skraćivanja trajanja nižih razina. Pavao Kljunović, Franjo Ostojić ml. i Petar Pinotić su na njima proveli 5 godina što je bilo najbliže ranijem idealu šestogodišnjeg trajanja. Ali u slučaju sve trojice shema izgleda drugačije od ustaljene 4 G + 2 H. Glavnim uzrokom tome su bila ponavljanja, u njihovom slučaju nekog od humaniornih razreda, odnosno procjena da iz Bosne nisu donijeli dostatno predznanje. Kako je riječ o fojničkim klericima, slučaj Andrije Alaupovića i Anđela Malbašića ukazuje na to da su u relativno kratkom roku i na tom polju učinjena određena poboljšanja. Time su bili stvoreni preduvjeti za provođenje Vrhovčevih prijedloga o pohađanju studija filozofije i teologije u trajanju od maksimalnih 6 godina, tako što će klerici niže razine odslušati u Bosni. On je pri tom predlagao i dispenziranje klerika od pojedinih nepotrebnih predmeta, ali ne s ciljem da se pohađanje viših razina skrati u vremenskom smislu, nego da bosanski stipendisti tako dobiven prostor iskoriste za stjecanje praktičnih pastoralnih znanja unutar svojih samostana-domaćina. Međutim, okolnosti su utjecale na KUNV da dispenziranje od znatnog dijela gradiva viših razina iskoristi upravo za ubrzani povratak klerika u Bosnu.

Bosanskohercegovački prostor je u ranijim razdobljima bio uglavnom pošteđen od različitih epidemija koje su u relativno redovitim periodima harale po ostalim područjima Osmanlijskog Carstva. Za domaće stanovništvo su kudikamo veću nevolju predstavljale meteorološke prilike koje su s vremena na vrijeme znale dovesti do nerodnih godina, te susljedno tome do nestašice hrane i gladi. U drugoj polovici 18. st. to se promijenilo i bosanski je pašaluk u nekoliko navrata pogodila epidemija kuge. Najjača od njih je bila

Brojevi označavaju vremensko trajanje prema godinama, a slova pojedinu razinu: (G)ramatiku, (H)umaniora, (F)ilozofiju, odnosno (T)eologiju.

Preostali s njima pristigli klerici ispušteni su iz ove analize. Anđeo Malbašić je imao identičan školski put kao i Alaupović, dok se Mato Radošević nakon 1810. ne javlja u izvorima.

zabilježena 1782. kada su najprije uslijed dugotrajne suše propali usjevi, a potom se kuga koja je u Sarajevo stigla trgovačkim putovima s Istoka, raširila najprije po gradovima, a 1783. po čitavoj Bosni, da bi iduće godine doprla čak i do Splita.[620] Nova je epidemija, nešto slabijih razmjera zabilježena već 1796., a potom je u prvom desetljeću 19. st. uslijedilo nekoliko godina obilježenih sušom i glađu. Konačno je 1813. izbila nova epidemija kuge koja je u trogodišnjem razdoblju 1814.-1817. prepolovila broj katolika u Bosni.[621] Franjevački izvori su, dakako, najviše pažnje posvetili utjecaju epidemije na katoličko stanovništvo i njihovom analizom se razabire da je sama pošast najviše harala 1814. i 1815., dok je 1816. bila godina obilježena glađu. Kuga je ponovno buknula 1817., ali već slabijeg intenziteta i nakon toga je epidemija prestala.[622] Opis kuge na fojničkom području u svojoj kronici donosi Andrija Glavadanović koji je u doba epidemije bio desetogodišnjak.[623] Njegov pristup je dragocjen u usporedbi s Marijanovićevim čiji se opis nalazi u kronici sutješkog samostana. Potonji je, naime, detaljniji po pitanju geografskog rasporeda gubitaka, jer jasno izdvaja područja sutješkog distrikta koja su bila teško pogođena u odnosu na ostala. S druge strane, Glavadanovićev kudikamo sažetiji opis donosi pregled vremenskih faza u kojima je pošast jačala, odnosno slabila. Tako je primjetan sljedeći trend: 1814. širenje kuge po svoj Bosni; 1815. razdoblje najvećeg pomora; 1816. slabljenje kuge, ali vrhunac gladi i 1817. posljednja pojava bolesti i njezin nestanak.

Ostavljajući sva ostala pitanja po strani, treba ukazati na posljedice ove epidemije na Bosnu Srebrenu. Zbog različitih uzroka njezin je broj pastoralno svećenika prethodnih godina bio u konstantnom padu i dok je 1786. iznosio 142, do 1813. smanjio se na okruglo 100. Što se tiče onih uključenih u pastoralni rad po župama i kapelanijama 1786. radilo se o 96, a 1806. još o samo 79 bosanskih franjevaca.[624] Upravo su župnici i kapelani bili najizloženiji

---

Usp. Džaja, 1971: 100-101. Ovu epidemiju u sutješkom kraju ukratko opisuje i Benić, 2003: 329-330. Za razliku od većine izvještaja Benić u svom pisanju pokušava i medicinski propitati slučaj te spominje da se osim o kugi, radilo i o epidemiji malarične groznice i ospica. Na sutješkom području bolesti je podleglo oko 900 osoba. Narav i razmjere ove epidemije opisuje i Baltić, 2003: 91-94 (29-30) koji, slijedeći pisanje Ivana Mirčete, govori o 20.000 pomrlih katolika i 100.000 pripadnika ostalih konfesija. Žrtvama su bili i neki franjevci kao Andrija Rebić, jedan od tadašnjih kustoda provincije i Grgo Olovčić gvardijan samostana u Kreševu.

Usp. Džaja, 1971: 101-102. Prema autoru, prve naznake su se pojavile već 1812., a u ljeto 1813. bolest je poharala prostor Krajine, te Travnik, Jajce i Kotor Varoš. Franjevački izvori, citirani u nastavku teksta, veći naglasak stavljaju na razdoblje 1814.-1817. vjerojatno i zbog toga što je stradanje katolika bilo najveće upravo tada.

Usp. Jelenić, 1927a: 174-175. Riječ je o dijelu ljetopisa sutješkog samostana koji je naknadno sastavio Stjepan Marijanović, koji je u vrijeme epidemije boravio kao klerik u Monarhiji. Baltić, 2003: 108 (37) samo uz godinu 1815. u kratkoj bilješci navodi da je kuga kroz tri godine harala Bosnom.

Usp. AFSF I. „Fojnicensia“ Kutija. 4, br. 24 *Ljetopis fra Andrije Glavadanovića 1804.-1861.*

Brojčani podaci su preuzeti prema Džaja, 1971: 119-120, osobito. bilj. 90 O nekima od uzroka spomenutog trenda autor govori na str. 150-151, a prenio ih je iz izvješća apostolskih vikara. U onome iz 1813. Augustin

epidemiji te se među njima nalazi nekoliko žrtava.[625] Kod nekih slučajeva smrti u spomenutom razdoblju nekrolozi ne dozvoljavaju uvijek sa sigurnošću utvrditi je li uzrokom bila kuga ili nešto drugo, ali broj je sigurno i veći od četiri.[626] Ono što se još uvijek može samo nazrijeti je raspored po distriktima. Četvorica franjevaca čiju smrt u svojoj kronici opisuje Glavadanović pripadali su fojničkom distriktu, a trojica su i umrla negdje na njegovom području. Filip Šeremet je, pak, tijekom epidemije vršio dužnost magistra novaka sutješkog samostana. Vjerojatno se zbog nestašice svećenika uputio u Sjenokos nedaleko Vareša gdje se posvetio brizi za oboljele, uslijed čega se i sam zarazio i podlegao bolesti.[627] Prelaženje pojedinih franjevaca iz jednog distrikta u drugi radi vršenja župničke ili neke druge službe, nije bilo nimalo neuobičajeno, ali nije uvijek moguće utvrditi točne okolnosti u kojima su donošene takve odluke. Dakako, osnovica svakog raspoređivanja bilo je osiguravanje pružanja pastoralne skrbi na cijelom području Provincije. Izvješća apostolskih vikara iz 1806. i 1813. ne dozvoljavaju preciznu analizu kretanja broja svećenika i braće laika po pojedinom distriktu. Međutim, zbog povećavanja broja župa koje je proveo Ilijić Varešanin, kao i zbog kuge, u sutješkom distriktu se opadanje ukupnog broja pastoralno sposobnih svećenika zasigurno osjetilo u nešto većoj mjeri nego li u preostala dva.

Ovo nas vraća na uvodnu usporedbu između Alaupovića i Aždajića. Nesrazmjer pojedinih razina u identičnom ukupnom vremenskom trajanju njihovog studija upada još više u oči kada ga se i geografski locira. Podsjetimo, obojica su svoj boravak započeli u Brodu, obojica su studij filozofije završili u Baji i obojica su studij teologije upisali u Székesfehérváru.[628] Međutim, dok je Alaupović onamo stigao vjerojatno ujesen 1812., Aždajić je u krunidbeni grad srednjovjekovnih ugarskih vladara došao dvije godine kasnije, u

---

Miletić je napomenuo kako od spomenutih 100 svećenika njih čak 22 zbog različitih okolnosti (npr. starosti ili bolesti) ni na koji način ne mogu biti uključeni u pastoral.

Usp. AFSF I. „Fojnicensia“ Kutija. 4, br. 24 *Ljetopis fra Andrije Glavadanovića 1804.-1861*. p. 2 *Ove godine od kuge umerlisu Fr: Pilip Šeremet, Fr: Nikola Bilandžia, i Fr: Ludo Filipović, i Fr: Frano Šimkić umroje na Selakovićimah*. Smrt Filipa Šeremeta († 1814.) i Franje Šimkića († 1815.) u svojoj *Arkivi* opisuje Mato Mikić, usp. AFSKS POK5 pp. 375-376. Od ove četvorice samo Ljudevit Filipović st. nije proveo školovanje u Monarhiji.

Ograničimo li se samo na franjevce školovane u Monarhiji, kao primjer mogu poslužiti Dominik Grgić († 18. travnja 1814.) i Filip Grgić († 21. travnja 1816.). Osobito u drugom slučaju upadljivo je da se smrt dogodila u jeku epidemije. Međutim, nekrolog bilježi samo: *inevitabilem mortis subivit sententiam*.

Usp. AFSKS POK5 pp. 375-376 opis koji donosi Mikić: *Philippus Šeremet a Livno Fam: Fojnicensis actualis Mag. Nov[iti]orum in Contu Sudinskensi qui per duos integros menses in Sjenokos existet foris extra Conventum, sacramenta fideli populo tempore pestis administrans, ac ab iisdem peste infectis Xtianis infectus post duorum dierum decubitum, ibidem spiritum, jam antea in charitatis holocaustum oblatum suo Salvatori die mensis Septembris 1814. circa horam 14 Italicam reddidit, omni cum devotione, cordisque contritione, percepto prius Poenitentiae sacramento, ac Benedictione Papali, aeternum tam singularis charitatis suae praemium indubie, ut pie credimus, recepit*.

Usp. Tablicu 4 u prethodnom poglavlju.

doba kada je u Bosni kuga već uvelike harala, a vijesti o tome bile dobro poznate u Monarhiji.[629] Iz tog razloga u tablici rasporeda za šk. god. 1815./16. uz njihova imena stoje različite opaske. Alaupoviću je određen ostanak u Székesfehérváru i pohađanje četvrte godine studija teologije, dok je Aždajić premješten u Vukovar, ali je u rubrici *Pro quo studio audiendo* stajalo samo *Theologiae*.[630] Na kraju nastave 1816. obojica su se vratili u Bosnu i stavili na raspolaganje upravi svoje provincije.

Aždajićev primjer jasno ukazuje na dispenziranje s jedinim ciljem da se što je više moguće ubrza njegov povratak u matičnu provinciju. Pri tome, dakako, nije bio izolirani slučaj. Između 1814. i 1820. ukupno je 13 klerika bilo upućeno u samostan u Vukovaru gdje su obično u roku od jedne godine dovršavali najnužnije gradivo iz moralne, pastoralne i dogmatske teologije. Kako su okolnosti ovog dispenziranja i izbora franjevačkog samostana u Vukovaru kao glavnog središta njegovog provođenja prikazane na drugom mjestu[631], ovom prilikom treba prenijeti glavne zaključke i dopuniti ih podacima za druge samostane.

Jasno je kako je glavnim razlogom dispenziranja bila epidemija kuge. Nju izrijekom spominje i apostolski vikar Augustin Miletić u molbi upućenoj KUNV-u kojom je tražio da se uslijed nestašice svećenika ubrza povratak nekoliko klerika polaznika studija teologije.[632] Ovaj se zaokret opaža i u tablicama rasporeda. Za šk. god. 1814./15. smještaj u Vukovaru je dodijeljen trojici bosanskih stipendista: Vinku Alaupoviću, Grgi Kneževiću i Josipu Šimiću, a u rubrici *Pro quo Studii audiendo* stajalo je da se radi o trećoj godini studija teologije.[633] U tablici za iduću školsku godinu njihovih imena nema, a uz klerike koji su tada bili poslani u Vukovar (uz Aždajića, to su bili Lovro Šljivić i Jakov Grgić) stoji već citirano općenito navođenje razine, ali ne i konkretne godine studija.[634] Slično se nastavlja i idućih godina. Tablica za šk. god. 1816./17. ponovno ima samo *Theologiae*[635], zatim je za 1817./18. oznaka *Audiant Theolog. Dogm. Mor. et Past. ut finito hoc anno redire at patriam possint*[636], 1818./19. ima slično: *Hi tres, in illis, quae ex Dogmatica Morali, et Pastorali non audierunt, plene inflituentur ut cum fine anni ad Curam animarum redire possunt*[637], te konačno

---

U rujnu 1814. kuga je doprla do Posavine pa je granica kod Broda bila zatvorena. Ponovno je otvorena u ožujku 1815. Usp. KFSB, sv. II, pp. 204-205 i 208-209.

Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1815. – 10. X. i NAZ NDS (OD) 1605/1815. Int.

Usp. Barišić, 2014: 397-418.

Usp. NAZ NDS (OD) 1574/1815. Int. Riječ je o dopisu KUNV-a Maksimilijanu Vrhovcu od 19. rujna 1815. u kojem navode Miletićevu molbu i obavještavaju Vrhovca da će joj biti udovoljeno.

Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1814. – 11. X. i NAZ NDS 1487/1814. Int.

Usp. bilj. 630.

Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1816. – 24. IX. i NAZ NDS (OD) 1495/1816. Int.

Usp. NAZ NDS (OD) 1623/1817. Int.

Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1818. – 6. X. i NAZ NDS (OD) 1856/1818. Int.

1819./20. čitamo: *Hi duo ea quae e Dogmatica Morali Pastorali necessaria sunt, audient, & cum fine anni ad patriam adibunt*.[638] Valja naglasiti da je, uz jednu iznimku, boravak u Vukovaru na studiju teologije svim klericima u tom razdoblju trajao svega jednu godinu koja je ujedno bila i posljednja u njihovom ukupnom školovanju. Po pitanju trinaestorice slušača teologije u Vukovaru, posebnu pažnju privlači njihova distrikatska pripadnost. Osmorica su pripadala sutješkom, trojica kreševskom, a dvojica fojničkom distriktu.[639] Izrazita zastupljenost pripadnika sutješkog u odnosu na ostala dva sugerira njegovu veću pogođenost kugom.

Vidljivo je da su klerici u Vukovaru bili dispenzirani na način da im je kurikulum bio sveden na osnovno gradivo triju područja teološkog studija koja su bila držana kao ona od najveće koristi za njihov pastoralni rad u Bosni. Očigledno je prilikom izbora lokacije za provođenje ovakvog postupka Vukovar pokazivao izrazite prednosti u odnosu na neke druge samostane: tamošnje teološko učilište je i inače najveći naglasak stavljalo na moralnu, pastoralnu i dogmatsku teologiju.[640] Osim toga, već i prije dolaska onamo brojni su klerici nastavu u velikoj mjeri završavali samo djelomično. U okruženju hrvatskog jezika imali su veći prostor nadvladavanja brojnih praznina u gradivu. Ne treba smetnuti s uma ni praktične razloge povezane uz geografski smještaj. Klerici su iz Vukovara u odnosu na udaljenije samostane na užem mađarskom području mogli uz kudikamo manje poteškoće i troškove poduzeti putovanje prema kući.

Dispenziranje u Vukovaru se provodilo uzastopno svake godine, ali nije poznato kojim se kriterijima Vijeće vodilo pri izboru klerika kojima će ono biti podijeljeno. Slučaj prve trojice koji su onamo raspoređeni 1814. ukazuje na to da je odluka o njihovom dispenziranju donesena naknadno pri čemu otvorenima ostaju dvije mogućnosti. Prema prvoj, još tijekom njihovog pohađanja treće godine studija, ova je odluka javljena upravi teološkog učilišta u Vukovaru pa je ono prilagodilo nastavu novonastaloj situaciji. Vjerojatnija je, ipak, druga, odnosno da je Vijeće nakon molbi iz Bosne, jednostavno odlučilo V. Alaupovića i Šimića (Knežević je u međuvremenu umro) dispenzirati od pohađanja četvrte godine studija i poslati kući. Takav je postupak vjerojatno bio olakšan već navedenom činjenicom da je spomenuto

---

Usp. NAZ NDS (OD) 1910/1819. Int.

Vinko Alaupović (1814./15.) i Marko Jeličić (1819./20.) fojničkom, Nikola Kordić i Bono Kraljević (1817./18.) te Andrija Kujundžić (1818./19.) kreševskom, a Grgo Knežević i Josip Šimić (1814./15.), Franjo Aždajić i Jakov Grgić (1815./16.), Lovro Šljivić (1815.-1817.), Bono Benić ml. i Augustin Maračić (1818./19.) te Ilija Ilić (1819./20.) sutješkom. U zagradama su označene školske godine koje su ondje proveli. Lovro Šljivić je jedini proveo dvije, a Grgo Knežević je umro tijekom svog boravka ondje.

Na to ukazuje i analiza semestralnih ispita u spomenutom razdoblju. Usp. Hoško, 2002: 386 bilj. 70.

učilište ionako najveći naglasak stavljalo na dogmatiku, pastoral i moralku. KUNV nije stoga morao vršiti nikakve značajnije zahvate u cjelokupni proces, nego samo napomenuti da se klericima raspoređivanim u Vukovar mora omogućiti ubrzano završavanje gradiva. Ovakav, unekoliko površan stav, povremeno je dovodio do paradoksalnih situacija. Od trinaestorice klerika, polaznika teološkog učilišta u Vukovaru i dispenziranih u ovom razdoblju, njih devetorica su ranije bili završili dvije godine studija teologije. Od preostale četvorice Aždajić, Kordić i Kraljević su prema redovitom planu i programu trebali upisati drugu godinu. Šljivić se, pak, u Vukovaru prvi put susreo sa studijem teologije. To samo po sebi ne bi bilo ni najmanje neobično da ovaj klerik prethodnu školsku godinu nije proveo ponavljajući prvi razred humaniorâ. Očigledno nedostatno predznanje utjecalo je na KUNV da ga, suprotno ostalim članovima ove grupe, odluči zadržati na studiju teologije i tijekom iduće šk. god. 1816./1817. Premda iznimkom, Šljivićev slučaj pokazuje da su za dobivanje dispenziranja često bili važni i čimbenici koji nisu imali veze sa prethodnim tijekom obrazovanja ili uspjehom koji je pojedinac pokazao. U njegovom slučaju, nesumnjivo se radilo o relativno visokoj dobi. Šljivić je, naime, bio rođen 23. prosinca 1784. i u generaciji s kojom se zavjetovao bio je 7 godina stariji od Benića ml. (rođ. 8. prosinca 1791.) i 9 od Stjepana Marijanovića (rođ. 15. siječnja 1794.). Među sutješkim klericima, od njega su bili mlađi čak i Aždajić (rođ. 1788., a zavjetovan 1808.) ili Babajić (rođ. 1787., a zavjetovan 1806.). U svakom slučaju njegov je boravak na školovanju trajao svega šest godina (1811.-1817.), a ono bi svedeno po uzoru na klerike iz uvoda u ovo poglavlje u shemu imalo prilično neobičan oblik 4 G/H + 2 T.

Može se, dakle, reći da je Vijeće tijekom šk. god. 1814./15. učilištu u Vukovaru *ad hoc* dodijelilo ulogu svojevrsnog centra za ubrzano dovršavanje studija teologije uz prilično rastezljive kriterije oko toga kojim će se klericima omogućiti pristup onamo. To nipošto nije isključilo ostale bosanske stipendiste od mogućnosti dobivanja dispenziranja. Odnosno, drugim riječima, Vijeće je očigledno pomno pratilo situaciju kako u Bosni, tako i među klericima i spremno dodjeljivalo dispenziranja i onima koji nisu bili smješteni u Vukovaru. Razlika je bila u naravi takvih dispenziranja. U slučajevima klerika u Vukovaru radilo se o oslobađanju od određenih predmeta, odnosno fokusiranju njihovog obrazovanja na tri temeljna teološka područja. Kod ostalih stipendista, jednostavno se radilo o tome da im je dotada usvojeno obrazovanje proglašeno dostatnim i podijeljene su im dozvole za povratkom u Bosnu. To je barem slika koju se može nazrijeti iz dostupne građe. Naime, nije dostupan nikakav formalan dekret ili sličan zaključak KUNV-a kojim se određuje da su ubuduće klerici

koji budu raspoređeni u Vukovar automatski dispenzirani od sveg gradiva, mimo navedenog. Naravno, to ne znači da nešto slično tome nije postojalo. Međutim, u promatranoj građi se ne nalazi nikakva aluzija na takvo *de iure* postupanje – niti u dopisima apostolskog vikara u Bosni, niti u spisima nastalim od strane zagrebačkog biskupa i Duhovnog stola njegove dijeceze. Jednako tako, još nekoliko bosanskih slušača teologije u ovom razdoblju odjednom „nestaju" u izvorima, konkretno tablicama rasporeda, pri čemu je sasvim jasno da se ne radi niti o njihovom bijegu, niti o izbacivanju, nego upravo o dispenziranju od polaženja ostatka studija. Za neke je poznato da je Bosna Srebrena tražila, a KUNV odobrio njihov raniji povratak. Kao primjer mogu poslužiti Ivan Glavadanović i Ilija Starčević koji su 1816. u Szombathelyu završili drugu godinu studija teologije.[641]

Godinu dana ranije, studij su nakon druge godine teologije dovršili i Bartol Martinović i Mijo Samardžić. Njihova imena se, naime, posljednji put spominju u tablici rasporeda za šk. god. 1814./15. kada su zajedno s Jakovom Grgićem označeni kao slušači druge godine studija teologije u Mohaču. Tablica za iduću godinu ih ne spominje, što je zanimljivo u kontekstu toga da je Grgić dobio premještaj u Vukovar. Određenu zabunu unosi i to što je Grgić bio stariji od obojice i po dobi i po zavjetovanju. Kao i ranije, postoji nekoliko mogućih verzija što se dogodilo: ili je Bosna Srebrena izričito tražila Martinovićev i Samardžićev povratak ili je procijenjeno da su oni dotadašnji studij polazili uspješnije od Grgića. Ne može se u potpunosti odbaciti ni pretpostavka da su samovoljno napustili studij, premda je teško očekivati da to ne bi bilo spomenuto u prepisci koja se tih godina odvijala između Budima, Zagreba i Fojnice, kao sjedišta KUNV-a, Vrhovca i Miletića. U svakom slučaju, upravo izostanak ikakvih kasnijih intervencija s ijedne od navedenih adresa, potvrđuje da su Martinović i Samardžić ujesen 1815. u jeku epidemije stigli u Bosnu. Već i sama ova okolnost govori protiv mogućnosti njihovog bijega. Isti obrazac posljednjeg javljanja u tablicama kao svojevrsnog *post quem*, na početku treće godine studija teologije uočljiv je i u slučaju Stjepana Marijanovića i Nikole Glavočevića koji su ujesen 1816. spomenutu razinu upisali u Székesfehérváru[642], odnosno Ante Đurića koji je isto učinio 1821. u Pečuhu.[643] Povratak prve

Usp. NAZ NDS (OD) 1723/1817. Int. Njihov se povratak pretvorio u svojevrsnu odiseju i bit će obrađen kasnije u tekstu. Ovdje je važno napomenuti da o molbi Bosne Srebrene za njihovim povratkom saznajemo posredno. Navedena signatura označava dopis koji je u listopadu 1817. KUNV uputio Vrhovcu želeći saznati jesu li dvojica klerika, koji su na put krenuli još u rujnu prethodne godine, uopće stigli u Bosnu. Nije poznato kojim se kanalima Bosna Srebrena poslužila za slanje svoje molbe – osobito stoga što je KUNV komunikaciju nastavio putem Vrhovca – ali su nesumnjivo i u ostalim slučajevima koji će se navesti dalje u tekstu postojale slične i molbe i odluke.

Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1816. – 24. IX. i NAZ NDS (OD) 1495/1816. Int.

Usp. NAZ NDS (OD) 2449/1821. Int.

dvojice ujesen 1817. se također može staviti u kontekst kuge koja je dotada već jenjala, ali su njezine posljedice bile izrazito snažno prisutne. Ostaje nejasnim zbog čega se s njima nije vratio i Mato Bočanić koji je ondje ostao odslušati i četvrtu godinu. Kod Đurića se, pak, vjerojatno uzelo u obzir to što je od svoje generacije (na školovanje je došao 1812.) uz Augustina Nikolića jedini redovito polazio sve razine od humaniorâ na više. Čak ni takvo tumačenje nije apsolutno uvjerljivo, jer je Nikolić dovršio i četvrtu godinu studija i u Bosnu se vratio tek krajem 1823. I u njegovom i u Bočanićevom slučaju može se samo nagađati zbog čega su zadržani dulje od svoje subraće. Pažnju privlači i jedanaestogodišnje trajanje Nikolićevog školovanja, jedno od najduljih uopće. Uzrok zasigurno leži u nedovoljnom predznanju, jer je i on tijekom boravka u Požegi, na nižim razinama, morao ponavljati razred, a uz to je u nekoliko izvještaja njegovo ponašanje isticano kao problematično. Bočanić, pak, nije bio dispenziran niti od jedne godine studija teologije, ali je to uživao pohađajući niže razine. Gramatiku, humaniora i filozofiju je sve pohađao samo po jednu godinu.

U svim navedenim slučajevima mogu se (p)ostavljati upitnici oko toga jesu li klerici dobivali dispenziranje baš u opisanim okolnostima. Već daleko teže, ali još uvijek moguće, bilo bi i dovođenje u sumnju da se ono uopće i dogodilo.[644] Međutim, navedeni vremenski okviri su više-manje neupitni. Postoje još četvorica klerika koji su u ovom razdoblju ranije završili sa školovanjem, no kod njih se kronološki slijed treba utvrditi okolnim putem. Prvi je Nikola Bilandžić koji se vratio 1812. Zatim su se 1814. sa školovanja vratili Pavao Kolanović i Augustin Begčević za koje knjige računa sutješkog samostana bilježe sljedeće: *Dado Fr. Pavi Kolanovichiu i Fr. Agustinu Beghçevichiu sctosu poarçili od Broda do Sutiske po putu – 20* (groša op. R. B.).[645] Ova su dvojica klerika iz izvora „ispali“ 1810. kada su bili poslani na studij filozofije u Baju. To znači da su dovršili ili dvije, ukoliko su jednako toliko pohađali filozofiju, ili čak i tri godine studija teologije, ukoliko su bili dispenzirani (i) od jedne godine prethodne razine. U svakom slučaju, dispenziranje od dijela studija teologije je i u njihovom slučaju neupitno. Stoga je intrigantan slučaj Ante Knezovića koji se posljednji put u kontekstu školovanja spominje u prvoj tablici rasporeda 1814. kojom mu je određeno pohađanje prve godine studija filozofije u Baji. Sve dotad njegov se školski put preklapao s onim Andrije Kujundžića. Zajedno su na Staru godinu 1810. došli u Brod, a potom kasnije pohađali gramatiku u Požegi. Ondje su se upleli u sukobe s kapistranskim franjevcima, koji su 12.

To bi zahtijevalo prilično smionu pretpostavku da su baš svi klerici koji su se u Bosnu vratili prije dovršetka studija teologije u trajanju od četiri godine to učinili svojevoljno i na vlastitu odgovornost.

AFSKS ER 8, *ad mensem, Exitus mensis Julii 1814*. Gvardijanom je tada bio Luka Ćorić.

rujna 1812. od Vrhovca zatražili da isposluje njihov premještaj nekamo drugamo.[646] Ravno mjesec dana kasnije Vijeće je na intervenciju zagrebačkog biskupa odredilo da pređu u Pečuh.[647] Nešto se ipak ispriječilo i u travnju 1813. ponovno ih nalazimo u Požegi.[648] Sada su sami preuzeli inicijativu i osobno se obratili na KUNV tražeći premještaj u Požun ili u Košice.[649] Prema podacima iz tablice rasporeda za šk. god. 1813./14. očigledno je da ih je KUNV u konačnici poslao u Székesfehérvár gdje su završili jedan razred humaniorâ, odakle su obojica, kako je rečeno, poslani u Baju na studij filozofije.[650] Kujundžić je u Baji ostao dvije godine, a potom ponovno preko Székesfehérvára u konačnici dospio u Vukovar i ondje dovršio osnove dogmatske, pastoralne i moralne teologije. Knezović je, s druge strane, ujesen 1815. otputovao u Bosnu. Mato Mikić, koji je vjerojatno imao prilike i osobno upoznati Knezovića (Mikić je u novicijat stupio 1842., a Knezović je umro 1848.) tvrdi da je on tijekom boravka u Ugarskoj pohađao i filozofiju i teologiju.[651] Okolnosti ovog povratka su prilično neobične. Ukoliko je Mikić u pravu to bi značilo da je Knezović u roku od svega jedne školske godine odslušao svojevrsni kompendij i filozofije i teologije. Ne postoji niti jedan opravdan razlog zbog kojeg bi takva pretpostavka bila održiva. Kao prvo, takav postupak nije zabilježen niti u jednom drugom slučaju, a kao drugo, tijek dotadašnjeg školovanja ovog klerika ni na koji način nije mogao istaknuti kao posebno uspješnog ili nadarenog, nego upravo suprotno. Na primjeru Petra Babajića vidjelo se da nedostatno obrazovanje nije bilo prepreka kasnijem radu unutar Bosne Srebrene, ali za razliku od njega kod Knezovića ne postoje nikakvi tragovi da se sa školovanja tako brzo vratio uslijed nekakve bolesti ili zbog slične više sile. Kao i brojnim gore opisanim slučajevima, povratak 1815. je neupitan i na ovaj ili onaj način odobren. Ostaje, dakako, upitnim je li se za njega založila Bosna Srebrena ili se odigrao na inicijativu samog klerika, što u konačnici i nije od tolikog značenja. Mogućnost da je tijekom svega jedne nastavne godine pohađao cjelokupne dvije razine ono je što je najspornije u čitavoj priči. Upravo zbog toga je bitna činjenica da je Mikić, koji je trenutačno jedini izvor koji pruža navedene informacije, bio Knezovićev suvremenik. Ovdje treba u obzir uzeti činjenicu iz kasnije Knezovićeve karijere. Za razliku od

---

Usp. NAZ NDS (OD) 1052/1812.

Usp. NAZ NDS (OD) 1157/1812. Int.

Usp. NAZ NDS (OD) 578/1813.

Usp. NAZ NDS (OD) 809/1813. Int. Prijedlog Košica je zanimljiv jer nije jasno odakle je uopće takva ideja pala na pamet Kujundžiću i Knezoviću. Niti jedan bosanski klerik ni prije, ni kasnije nije dobio premještaj onamo, niti se može nazrijeti da je Vijeće uopće ikada spomenutu lokaciju uzimalo u razmatranje kao eventualno odredište bosanskih stipendista.

Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1814. – 11. X. i NAZ NDS (OD) 1487/1814. Int.

Et anno 1810. missus fuit ad studia in Hungariam, finitis studiis Philosophicis et Theologicis ferme regressus ad propriam Patriam an: 1815. Cit. AFSKS POK5 pp. 400-401.

najvećeg dijela svoje subraće, tijekom sukoba Bosne Srebrene s Rafom Barišićem on je stao na stranu apostolskog vikara i bio jednim od njegovih najvjernijih pristaša. Jednom od posljedica takvog stava je prilično negativna karakterizacija Knezovićeve ličnosti u opisima Barišićevih protivnika.[652] U međusobnim raspravama Barišićevi protivnici, među kojima je bila većina onih koji su nekada bili stipendisti zaklade Josipa II., pa su i nazivani „Ugrima“, često je svojim protivnicima, među kojima su većinu činili oni školovani u Italiji („Talijani“) predbacivala manjkavo obrazovanje. Knezović je, premda „Ugrin“, sigurno mogao biti prilično zahvalnom metom takvih napadanja, pa nije isključeno da je sam počeo iznositi tezu prema kojoj je u Baji polazio i filozofiju i teologiju. Je li pri tom Mikić čuo takvu verziju od samog Knezovića ili od nekog drugoga, manje je važno. Nepobitno je da ju je držao vjerodostojnom i unio je u svoju *Arkivu*. Ona je možda i bila moguća, ali je prema trenutačnom stanju istraženosti malo vjerojatna.

Treba još jednom naglasiti da se i kod ostalih klerika koji su poslani 1804.-1812. osobito kod generacije iz 1807. vrlo vjerojatno dogodilo dispenziranje od nekog dijela studija i filozofije i teologije. To osobito vrijedi u slučajevima Lovre Tucića i Jakova Demirovića čije se školovanje nakon odlaska u Baju 1810. trenutačno ne može dalje pratiti, a koji su se jednako kao i Bilandžić vratili prije nego li je Vijeće sastavilo prvu tablicu rasporeda, ali se njihov povratak ne može preciznije datirati. Ukupna slika bez obzira na sve ostaje ista. Dispenziranje je već 1804. postalo redovitom praksom po pitanju nižih razina (gramatike i humaniorâ), a u periodu nakon 1810. počelo se učestalo primjenjivati i za neku od viših razina. Pitanje nižih razina treba ipak uzeti *cum grano salis*.

Prema Vrhovčevim idejama, bosanski stipendisti su te razine u što većoj mjeri trebali pohađati u samoj Bosni, tako da ih po mogućnosti dovrše do kraja novicijata. Početkom 19. st. neposredno uoči predlaganja i prihvaćanja ovih ideja, kakve takve uvjete za udovoljavanje ovom prohtjevu imao je samo samostan u Fojnici. O dispenziranju u punom smislu Vrhovčevih ideja, na uzorku od 47 klerika pristiglih 1804.-1812. može se stoga govoriti samo u slučaju jednog jedinog klerika: Mate Marketića koji je šk. god. 1810./11. u Brodu započeo studij filozofije. Blizu tog ideala bili bi i A. Alaupović i Malbašić koji su, također u Brodu, 1809./10. završili humaniora i nakon toga započeli studij filozofije. Nimalo slučajno, sva trojica pripadala su fojničkom distriktu. Slično je i s generacijom istog samostana polsanom 1812. U ranijem propitkivanju ove teme naglašeno je da je postupno skraćivano trajanje

Kao najbolji primjer mogu poslužiti optužbe prema kojima je Knezović planirao i ubojstva nekolicine svoje subraće koji nisu dijelili njegov stav, a koji se čuva u AFSKS Klevetajući i sablažnjujući spisi, Kut. 1, Svež. 4, *Machinatio in vitam Patris Eliae Starçevich per Patrem Antonium Knezovich instructa*.

pohađanja nižih razina. Nije se, međutim, radilo o dispenziranju, nego o različitom poimanju gramatike i humaniorâ u različitim franjevačkim provincijama. Glavnu razliku između generacija klerika poslanih 1785.-1800. i onih nakon 1804. predstavlja upravo različito trajanje njihovog školovanja. U slučaju prvih težilo se tome da ono traje maksimalnih 12 godina, dok je kod drugih, osobito nakon Vrhovčevih intervencija, postavljen imperativ skraćivanja za pola tog vremena. U suštini, nije se toliko radilo o vremenskim odrednicama, koliko o obimu gradiva. Upadljivo dulje trajanje u slučaju klerika s kraja 18. st. bilo je posljedicom toga što su oni mahom svoje školovanje polazili u Zagrebu. Premda su u to vrijeme postojale dvije grupe klerika iz Bosne: sekularni i franjevački, pristup njihovom obrazovanju je ipak bio identičan i vremenom su ga počele karakterizirati metode korištene za domaći franjevački pomladak. Obrazovni kurikulum tog vremena se može svesti u shemu 4 G

2 H + 2 F + 4 T. U slučaju viših razina, bio je u glavnim crtama identičan za sve franjevačke provincije na prostoru ugarsko-hrvatskog dijela Monarhije. Kod nižih razina zamjetne su značajne razlike koje se ogledaju u terminologiji, koja za sobom često povlači određenu zbrku.

Zajednički se gramatika i humaniora mogu promatrati kao svojevrstan vid gimnazijskog obrazovanja. Na promatranom području, franjevci su svoje novake najvećim dijelom slali u isusovačke gimnazije, gdje je spomenuta shema 4+2 bila prilično fiksirana, a nakon njihovog ukinuća u državne. Osim naziva gramatika i humaniora, koji inače dominiraju u tablicama rasporeda, postoje i određeni drugi termini koji, kako je rečeno, nisu uvijek do kraja ususlavljeni. Kod humaniora je to ponešto jednostavnije: *poesis* označava 1., a *rhetorica*

2. razred, odnosno 5. i 6. gimnazije ukupno. Polaznici gramatike su označeni kao *principistae* ukoliko pohađaju 1. razred. Međutim, javlja se i drugi termin *minimistae* koji može označiti polaznika bilo kojeg od četiriju gramatičkih razreda. *Syntaxis* bi trebao predstavljati četvrti razred, međutim, nakon odlaska isusovaca često se pristupalo praksi u kojoj je jedna osoba držala nastavu učenicima 2.-4. razreda u jednoj grupi, pa su oni susljedno tome onda svi nazivani *syntaxistae*. Na taj su način đaci teoretski mogli direktno iz 2. razreda gramatike preći u 1. humaniorâ, odnosno sa *syntaxis* na *poesis*. Različite gimnazije koristile su svaka svoju praksu i to je kontekst u kojemu treba gledati slučajeve poput onoga Franje Aždajića. Prilikom rasporeda iz listopada 1810. za njega je navedeno kako je dovršio gramatiku.[653] Iako je, prema tome u Pečuh bio poslan na humaniora, godinu dana kasnije prilikom idućeg

Usp. KFSB, sv. II, pp. 116-117. i AHFPZ A-VIII-3a, 1810. – 2. X.

raspoređivanja klerika ponovno se navodi kao polaznik gramatike.[654] Takvih primjera ima još i učestali su upravo u ovoj grupi klerika. Sve navedeno nam napokon omogućava ukratko sumirati stanje s dispenziranjem u dosada obrađenom vremenskom periodu.[655]

Skraćivanje vremenskog trajanja školovanja bosanskih klerika u planovima Maksimilijana Vrhovca predstavljalo je osnovicu njegovog uspješnog provođenja. Zagrebački je biskup pri tom to skraćivanje temeljio na tome da klerici u čim većem broju na ugarsko-hrvatskom području pohađaju samo studij filozofije i teologije. Njihovo trajanje je i dalje, kao i ranije, trebalo iznositi 6 godina, ali su osim obrazovne, klerici trebali dobiti i odgojnu i redovničku formaciju, te steći praktične vještine iz pastorala. Prostor za navedeno, Vrhovac je želio dobiti dispenziranjem klerika od pohađanja nekih predmeta. Pragmatični razlozi su vrlo brzo usmjerili ovaj postupak u sasvim drugom smjeru. Bosna Srebrena nije mogla odmah uhvatiti korak s pred nju postavljenim zadacima i omogućiti da njezini klerici gimnazijsko obrazovanje u cjelini ili barem najvećim dijelom prođu prije i tijekom novicijata. Dok su u slučaju fojničkog samostana vidljivi kakvi takvi pomaci i od ranije, ostala dva su u tom pogledu još uvijek zaostajala.[656] Iz tog razloga, u velikoj većini slučajeva od klerika se i dalje tražilo polaženje nekog od gramatičkih i(li) humaniornih razreda. Nekakva sustavnost se u ovom razdoblju ne može zapaziti. Njihovi su kurikulumi često neujednačeni, čak i kada je riječ o klericima iste generacije i pripadnicima istog distrikta. Nakon što je 1813. postala jasno vidljivom, a 1814. počela i odnositi velik broj žrtava, epidemija kuge je pogoršala i brojčano stanje Bosne Srebrene koje je prethodnih desetljeća ionako bilo u konstantom opadanju. Ne bi li se nekako nadoknadili gubici, provincija je već i prije izbijanja kuge znala tražiti povratak nekih od svojih klerika, kao primjerice Jakova Križanca, a u službe su uključivani i pojedinci koji poput Petra Babajića nisu završili najveći dio studija. Epidemija je sada utjecala i na KUNV da omogući što brži povratak određenom dijelu klerika u Bosnu. Načelno, nastojalo se da oni dovrše studij teologije, osobito iz dogmatike, pastorala i moralke. U tu se svrhu posebno pogodnim pokazao samostan u Vukovaru rad čijeg se teološkog

Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1811. – 15. X.

Potrebna kako objašnjenja, tako i razjašnjenja za ovu terminološku zbrku u privatnoj mi je korespondenciji pružio Emanuel Franjo Hoško, na čemu mu se srdačno zahvaljujem. U tekstu su korišteni latinski termini, jer je u hrvatskom ionako riječ samo o kroatiziranim varijantama (principist, minimist, sintaksist…). Kako je već rečeno, ovi se termini u korištenim izvorima javljaju kudikamo rjeđe u odnosu na oznake razreda i razine, stoga je i u tekstu cijele disertacije provedeno unificiranje prema tom načelu.

Ilustrativan primjer su osmorica klerika poslani 1815. Četvoricu pripadnika fojničkog distrikta njihov je apostolski vikar smjesta preporučio za studij filozofije, a četvoricu klerika iz Kreševa za humaniora, usp. NAZ NDS (OD) 3/1816. Miletić je otvoreno priznavao da su franjevci u Kreševu prenapregnuti pastoralnim radom, te da ondje nije moguće održavati gimnazijsku nastavu kakvu bi trebalo. Klerici su, bez obzira na to što su došli usred zimskog semestra započeli s nastavom na razinama koje je za njih preporučio Miletić i kasnije su svi u propisanom roku završili školovanje, Fojničani tijekom 6, a Kreševljaci tijekom 8 godina.

učilišta ionako temeljio upravo na tim trima područjima. U periodu 1814.-1820. Vijeće je onamo poslalo ukupno 13 klerika i dispenziralo ih od pohađanja ikakve druge nastave, te su oni – uz jednu iznimku – u roku od jedne godine dovršavali studij i vraćali se u Bosnu. Dok je u vukovarskom slučaju očigledno bila riječ o planiranoj akciji KUNV-a, dispenziranje su, ovisno o potrebama dobivali i neki drugi klerici. U njihovom slučaju postupalo se na način da se *status quo* prihvaćao kao adekvatan i dozvoljavan im je povratak. Svi detalji ovog vala dispenziranja nisu do kraja razjašnjeni, ali da je ono bilo prvenstveno motivirano epidemijom kuge svjedoči nagli prestanak takvog tipa oslobađanja od nastave kada je bolest uminula. To nas usmjerava k analizi školskih putova klerika koji su na studij stizali 1815. i kasnije za što će poslužiti nova tablica u kojoj će biti sumirani rezultati.

Distrikt	Ukupan broj klerika poslanih na studij 1815.-1843.	Od toga započelo humaniora	Od njih dispenzirano	Napomene
Fojnica	67	16	6	Boravak jednog klerika na stipendiji je upitan.
Kreševo	38	25	8	+1 klerik koji je započeo s pohađanjem gramatike.
Kraljeva Sutjeska	52	24	14	+4 klerika koji su započeli s pohađanjem gramatike.

Tablica 5. Broj klerika upisnika humaniorâ po distriktima 1815.-1843.

Odmah je uočljivo kako je fojnički samostan prednjačio u pripremi vlastitih novaka za kasnije školovanje. Doduše, omjer polaznika humaniorâ kroz propisane dvije godine u odnosu na one koji su to činili samo jednu godinu otprilike je sličan onome pripadnika kreševskog samostana i dispenzirani u oba slučaja čine 1/3 ukupnog broja polaznika ove razine. No, kada se uzme u obzir da su upisnici humaniorâ činili 2/3 svih stipendista poteklih iz kreševskog distrikta, razlika postaje jasno uočljivom. U slučaju sutješkog distrikta upisnici humaniorâ predstavljaju otprilike polovicu svih odaslanih na školovanje, ali je kod njih uvjerljivo najviša stopa onih koji su spomenutu razinu polazili svega jednu školsku godinu. I ovi brojevi otkrivaju neke trendove razvoja školstva u franjevačkim samostanima Bosne Srebrene tijekom prve polovice

st. Napokon, nekolicina klerika iz Kreševa i Kraljeve Sutjeske su i nakon 1815. morali 178

pohađati poneki od razreda gramatike, dok za Fojnicu nije zabilježen takav slučaj. Teritorijalni raspored, pak, ne sugerira nikakve značajnije razlike. Klerike polaznike humaniorâ sva tri samostana nalazimo ponajviše u Subotici, ali zastupljeni su i Požega, Zagreb, Varaždin, Pečuh, Kaniža, Baja, Osijek i Szombathely.

Iz svega navedenoga nameće se logičan zaključak kako je KUNV školovanje klerika koji su stipendiju dobivali nakon 1814. kanio usmjeriti u pravcu kakav je zamislio Vrhovac tako da ono obuhvaća studij filozofije i teologije. Bosna Srebrena sa svoje strane nije mogla na cijelom svom području u jednakoj mjeri odgovoriti ovom izazovu. Novaci u Fojnici su u najvećem broju dobivali adekvatno gimnazijsko obrazovanje, ali u preostala dva samostana to nije bilo uvijek moguće tako da stipendisti iz kreševskog i sutješkog distrikta i dalje u znatnom udjelu moraju polaziti makar dio humaniorâ. Vjerojatno se u najvećem dijelu slučajeva radilo o utvrđivanju gradiva iz latinskog jezika.[657]

Dispenziranje od polaženja pojedinih predmeta se nastavilo i u kasnijem periodu, ali jednako tako postoje i primjeri u kojima su klerici tražili i oslobađanje od pohađanja cijelog jednog razreda ili studijske godine. Ono se uglavnom događalo po ustaljenom obrascu. Pojedini klerik, ili rjeđe grupa njih, bi uputili zahtjev koji bi u konačnici došao pred KUNV. Takve su molbe morale biti potkrijepljene potvrdama neke više instance. Obično bi nadležni biskup, odnosno gvardijan ili vikar samostana u kojem su klerici stanovali potvrđivali opravdanost dispenziranja zbog dobrog školskog uspjeha i(li) uzornog vladanja. Bono Benić ml. i Augustin Maračić su već u lipnju 1814. podnijeli molbu da ih se oslobodi pohađanja drugog razreda humaniorâ, koju je podupro Vrhovac.[658] Prema tablici rasporeda za šk. god. 1814./15. toj je molbi bilo ne samo udovoljeno, nego je dispenziranje zahvatilo i Bonu Kraljevića koji je zajedno s navedenom dvojicom upućen u Szombathely na studij filozofije.[659] Ivan Franjić, klerik sutješkog samostana je prilikom raspoređivanja klerika 1817. najprije bio oslobođen od pohađanja drugog humaniornog razreda i upućen je u Varaždin na studij filozofije.[660] Odande je 26. siječnja 1818. sastavio molbu upućenu na Vrhovca tražeći dispenziranje od polaganja matematike. Uz navođenje ustaljenog argumenta o nekorisnosti tog predmeta u kasnijem pastoralnom radu u Bosni, klerik je otvoreno priznavao kako se boji da je zbog vlastitih nedostataka neće uspjeti položiti. Vrhovac je, dakako, podržao ovu molbu,

---

U tom kontekstu zanimljivo je da su vodeći bosanski latinisti ovog razdoblja (npr. Andrija Barukčić ili Blaž Josić) uglavnom potjecali iz sutješkog, a ne fojničkog samostana.

Usp. NAZ NDS (OD) 857/1814.

Usp. NAZ NDS (OD) 1487/1814.

Usp. NAZ NDS (OD) 1623/1817. Int.

a na njegovoj argumentaciji se moramo malčice zadržati.[661] Zagrebački je biskup, naime, iskoristio Franjićevu molbu kao povod da zamoli da se njezin sadržaj automatski protegne i na sve ostale bosanske klerike, kako one koji su tada studirali, tako i one koji će ubuduće doći. Iznoseći već više puta ponovljena obrazloženja o specifičnosti pastoralnog rada u Bosni, pa susljedno tome i nepotrebnosti značajnog dijela predmeta, Vrhovac se zalagao da se studij filozofije fokusira na predmete iz logike, metafizike i moralne filozofije, a studij teologije na dogmatiku, moralku, pastoral i osnove hermeneutike. Usvajanje ovih ideja bi nesumnjivo dovelo i do vremenskog skraćivanja ukupnog boravka klerika na stipendiji, tako da ovi prijedlozi donekle stoje u suprotnosti s onima koje je zagrebački biskup iznosio ranije. Oni, doduše, jesu uključivali i dispenziranje od pojedinih predmeta, ali ne i dokidanje sheme 2 F + 4 T. Dva su vjerojatna objašnjenja za ovu privremenu promjenu stava. Kao prvo, posljedice kuge su se još uvijek jasno osjećale i nestašica svećenika u Bosni je i dalje predstavljala gorući problem. Kao drugo, klerici su u tom razdoblju još uvijek najvećim dijelom i dalje morali pohađati barem dio humaniorâ što je automatski za sobom povlačilo boravak dulji od 6 godina koji je Vrhovac smatrao najprikladnijim. U ožujku 1818. KUNV je udovoljio Franjićevoj molbi i dispenzirao ga od polaganja matematike. Protezanje oslobađanja i na ostale klerike je odbijeno.[662] I kasniji primjeri će potvrditi da je opća tendencija Vijeća bilo dodjeljivanje dispenziranja za svaki slučaj zasebno i da nikada nije dozvolilo da neki slučaj postane presedan za postupanje po načelu *pars pro toto*.

Dok je Franjić dobio dispenziranje od samo jednog predmeta, u srpnju 1822. četvorica klerika koji su u požeškoj gimnaziji završili prvi razred humaniorâ zatražili su od KUNV-a da ih dispenzira od daljnjeg pohađanja gimnazije i uputi ih na studij filozofije i to negdje izvan kapistranske provincije. Vijeće je od Vrhovca zatražilo da ispita slučaj i iznese mišljenje o (ne)opravdanosti ove molbe.[663] Još i prije nego li je zagrebački biskup mogao išta poduzeti, KUNV je 27. kolovoza iste godine sastavio tablicu rasporeda kojom je spomenutoj četvorici udovoljeno u molbi za promjenom provincije, ali su upućeni na redovito dovršavanje humaniorâ.[664] Nakon što je prikupio potrebne informacije Vrhovac je 27. rujna u Budim uputio dopis kojim je podržao dispenziranje klerika od nastavljanja humaniorâ i upozorio da će Vijeće u slučaju da potvrdi njihovu molbu, morati naći drugačiji raspored za njih. Pri tom

I Franjićeva molba i Vrhovčeva preporuka čuvaju se pod NAZ NDS (OD) 366/1818.

Usp. NAZ NDS (OD) 748/1818. Int.

Usp. NAZ NDS (OD) 1580/1822. Int. Klerici su bili Bono Marinović, Pacifik Krnjić, Ignacije Salatić i Marijan Semunović.

Usp. NAZ NDS (OD) 1722/1822. Int. Krnjić i Marinović su bili upućeni u Kanižu, a Salatić i Semunović u Varaždin. Oba su samostana pripadala ladislavskoj provinciji.

je dodao kako kapistranska provincija tijekom šk. godine 1822./23. neće organizirati studij filozofije, a isti se neće izvoditi niti u Kaniži i Varaždinu. Vrhovac je imao ideju da se Salatića i Semunovića umjesto u Varaždin, premjesti u Zagreb, dok za preostalu dvojicu nije imao nekakvo konkretno rješenje, pa stoga taj prijedlog vjerojatno nije ni uvrstio u konačnu verziju dopisa.[665] Detalji daljnjeg rješavanja ove molbe nisu poznati, ali prema tablici rasporeda za šk. god. 1823./24. proizlazi da su Salatić i Semunović na kraju dobili dispenziranje i u konačnici su prethodnu nastavnu godinu doista proveli u Zagrebu polazeći prvu godinu studija filozofije. Marinović i Krnjić su završili u Szombathelyu, ali su ondje prema redovitom planu i programu dovršili humaniora.[666] U Marinovićevom slučaju to zapravo i nije bilo točno. Naime, iz tablice za sljedeću šk. god. 1824./25. vidljivo je kako je on u Szombathelyu tada već dovršio studij filozofije pa je premješten na studij teologije u Pečuh.[667] Rekonstrukcija daljnjeg tijeka njegovog školovanja potvrđuje ovaj podatak, jednako kao što je i u Krnjićevom slučaju nedvojbeno završavanje humaniorâ prema redovitom programu. Je li Marinović bio dispenziran od drugog humaniornog razreda ili možda prve godine studija filozofije? U prilog prvom govori sama činjenica da je KUNV naknadno promijenio njihovo već dodijeljeno prebivalište. Naime, da je Vijeće iz nekog razloga odbilo ovu dvojicu klerika u njihovom traženju, onda bi ih ostavilo u Kaniži gdje ih je ionako u prvi mah bilo rasporedilo. Tada bi zanimljivije bilo pitanje zbog čega Krnjić nije dobio nikakvo dispenziranje. Međutim, odobravanje dispenziranja Semunoviću i Salatiću te njihov premještaj u Zagreb povlačili su i druge promjene u raspoređivanju. Analiza tablica rasporeda za šk. god. 1822./23.[668] i šk. god. 1823./24.[669] otkriva da su zbog navedene dvojice svoje mjesto u Zagrebu izgubili Martin Franjić i Filip Šimić. Dok je Šimić kao student prve godine studija teologije bio poslan u Veszprém[670], ostaje dvojbenim zbog čega Franjić nije jednostavno zamijenio mjesta s jednim od dispenziranih klerika i otišao u Varaždin. Ovo pitanje dobiva na značenju kada se uzme u obzir da je konačno odredište bilo promijenjeno i Luki Dropuljiću ml. koji je dovršivši novicijat u Kreševu tek bio upućen na školovanje. Situacija odjednom postaje kudikamo jasnijom: Dropuljić ml. je, naime, bio raspoređen u Szombathely na pohađanje drugog razreda humaniorâ. Novi raspored je Dropuljiću zasigurno

Usp. NAZ NDS (OD) 1799/1822. Riječ je o konceptu Vrhovčevog dopisa u kojemu je dio naveden u gornjem tekstu precrtan.

Usp. NAZ NDS (OD) 4062/1823.

Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1824. – 12. X.

Usp. NAZ NDS (OD) 1722/1822. Int.

Usp. NAZ NDS (OD) 4062/1823.

Ovaj je podatak također plod analize dviju citiranih tablica rasporeda, jer nije sačuvana formalna odluka o njegovom premještaju.

uštedio dobar komad putovanja, ali prvenstveni razlog promjene leži u obrazovnoj razini koju je trebao pohađati. Tijekom školske godine 1822./23. ladislavska je provincija omogućavala pohađanje te razine ili u Varaždinu (kamo su prvotno bili raspoređeni Semunović i Salatić) ili u Kaniži (Marinović i Krnjić). Sama činjenica da su Dropuljić ml. i Franjić poslani u Kanižu potvrđuje da je dvojac izvorno raspoređen onamo također ušao u postupak dispenziranja. Razlozi zbog kojih Krnjića ono u konačnici nije zahvatilo možda se mogu nazrijeti u njegovom duševnom i zdravstvenom stanju koje tada još nije eskaliralo, ali su se možda već počeli pokazivati njegovi prvi znaci.[671] Rekonstrukcija cijelog slučaja s molbom ove četvorice klerika pokazuje da takav vid dispenziranja nije bio uvijek jednostavan i dodatno razjašnjava zbog čega je KUNV bio skloniji pojedinačnim, a ne skupnim molbama. Prebacivanje jedne cijele grupe klerika na višu razinu za sobom je moglo povući i velike promjene u ukupnom rasporedu klerika, jer nisu svi samostani nudili mogućnosti pohađanja svih obrazovnih razina. Nadalje, Vijeće je nastojalo slijediti načelo prema kojemu na jednom mjestu u isto vrijeme može boraviti maksimalno 6 bosanskih klerika. U slučaju samostanskih središta kakvo je bio Zagreb, gdje je bilo moguće upisati sve razine, grupnim se dispenziranjem takvo načelo lako moglo prekršiti.[672] Svemu tome treba pridodati pitanje veza, komunikacija i prometnica. Zasigurno je Salatiću i Semunoviću bilo jednostavnije otputovati iz Požege u Zagreb, nego li Marinoviću i Krnjiću u Szombathely. Također, kada bi se dogodile situacije poput opisane, dakle, da je molba usvojena nakon što je Vijeće već sastavilo i poslalo tablicu rasporeda, sve navedeno je dodatno kompliciralo situaciju. Stoga je, kako je već rečeno, KUNV preferirao pojedinačne molbe za dispenziranjem, kao i one za oslobađanjem od pohađanja pojedinog predmeta.

Čini se da je za studente filozofije matematika bila pravi bauk, jer je varaždinski gvardijan Nepomuk Turban 4. veljače 1824. pred Duhovni stol iznio molbu Martina Franjića i Luke Dropuljića ml. kojom su tražili dispenziranje od spomenutog predmeta.[673] Zanimljive su popratne Turbanove riječi kojima je podupro njezino usvajanje. Kao glavni argument je naveo okolnost da je Vrhovac prethodnih godina ionako brojnim drugim klericima podijelio isto dispenziranje, pa nema razloga da i ova dvojica ne budu uslišani. Vrhovac je doista proslijedio molbu na KUNV predlažući pozitivno rješenje. To razjašnjava i sve moguće

O tome opširnije piše Škegro, 2011: 35, 105-123.

To, dakako, ne znači da se nikada nije dozvoljavalo prekoračivanje spomenute brojke. Primjerice šk. god. 1827./28. u Subotici je bilo raspoređeno ukupno 8 polaznika humaniorâ, a 1834./35. u Dunaföldváru je 7 klerika pohađalo studij filozofije.

Usp. NAZ NDS (OD) 675/1824.

nedoumice oko Turbanovog navoda. Očigledno nije Vrhovac bio onaj koji je dijelio dispenziranja, kako bi se dalo zaključiti na osnovi navoda varažadinskog gvardijana, ali je nesumnjivo podupirao nastojanja klerika u tom smjeru. Doduše, u spisima Duhovnog stola iz tog je razdoblja poznat samo opisani primjer I. Franjića, ali nije isključeno da su molbe sličnog sadržaja odlazile u Budim zajedno sa semestralnim izvješćima, o kojima u Nadbiskupijskom arhivu u Zagrebu najčešće postoje potvrde o slanju, ali su rijetko sačuvane kopije. U skladu s Turbanovim predviđanjima, KUNV je 16. ožujka iste godine dvojici molitelja podijelio dispenziranje.[674]

Iz Varaždina se na Duhovni stol 16. srpnja 1824. direktnom molbom obratio i Ilija Vučević moleći da ga se oslobodi pohađanja jednog humaniornog razreda, tako da bi odmah mogao započeti studij filozofije.[675] Poštujući proceduru, Duhovni je stol molbu vratio u Varaždin i zatražio mišljenje od novog gvardijana Josipa Večkovića, kao i ostale potrebne potvrde. Da je trebala biti riječ samo o formalnosti svjedoči to što je Večkoviću sugerirano da obrati posebnu pažnju na visoki stil i razinu latinskog jezika kojim je Vučević sastavio svoju molbu, čime je jasno naznačen stav Duhovnog stola.[676] Međutim, ovoj molbi u konačnici nije udovoljeno. Nije poznato kako se njezino rješavanje odvijalo pred KUNV-om, kao ni to je li uopće do toga došlo, ali u tablici rasporeda za šk. god. 1824./25. Vučeviću je određen ostanak u Varaždinu i pohađanje drugog razreda humaniorâ.[677] Analiza njegovog kasnijeg školovanja koje je teklo redovitom shemom to i potvrđuje. Možda se KUNV još sjećao svih peripetija oko preraspoređivanja klerika dvije godine ranije, pa se ovom prilikom želio poštedjeti novih.

Dosad izneseni primjeri tiču se ili dispenziranja od polaganja pojedinog predmeta ili od polaženja jednog od humaniornih razreda. Zabilježene su i molbe koje su smjerale za oslobađanjem od polaženja posljednje godine studija teologije. Prvi slučaj datira od 30. travnja 1825. kada se Vrhovcu obratio Šimun Tovljaković koji je tada dovršavao treću godinu studija teologije.[678] Pravdao ju je zdravstvenim razlozima. Biskup je, dakako, preporučio njezino usvajanje i klerik je u lipnju iste godine dobio odobrenje od strane KUNV-a, te

---

Usp. NAZ NDS (OD) 1385/1824. Int. *ut Iidem invicem Studii Matheseos ad alias Disciplinas tanto majore conatu condiscendas, peculiari cura Suorum Praepositorum adstringendi disponantur*.

Određenu zbrku u to koji je razred polazio, unosi sam Vučević koji se potpisuje kao *Rhetorices Auditor*, a tražio je da ga se oslobodi polaženja *Poeseos*. Kako je rečeno nešto ranije u tekstu retorikom se obično nazivao drugi, a poezisom prvi razred humaniorâ, premda je jasno da je klerik završavao prvi razred. Ovaj primjer potvrđuje onovremenu terminološku neusustavljenost.

Oba se teksta nalaze pod NAZ NDS (OD) 2518/1824.

Usp. NAZ NDS (OD) 3707/1824. Int. Riječ je o ekscerptu koji je obuhvaćao samo klerike koji su tijekom prethodne godine boravili u ladislavskoj provinciji ili za iduću dobivali raspored onamo.

Usp. NAZ NDS (OD) 1347a/1825.

novčanu pomoć za putovanje.[679] Drugi se dogodio u travnju 1837. kada je molbu istog sadržaja podnio Ivan Krilić.[680] Ova se molba nije rješavala u Budimu iz razloga što je Kriliću zajedno s još trojicom klerika stipendiju isplaćivao biskup Alagović iz vlastitih sredstava.[681] Neovisno o tome, procedura je bila prilično slična, jer su Krilićevu molbu pismeno preporučivali ladislavski provincijal Eugen Rebić, gvardijan zagrebačkog samostana Augustin Jalšovec i samostanski liječnik Josip Krieger.[682] Krilićevo mjesto zauzeo je Stjepan Nedić koji je u Zagrebu dogurao do druge godine studija filozofije kada su ga snašli zdravstveni problemi zbog čega je 31. ožujka 1839. pisao na biskupa Jurja Haulika moleći da mu se dozvoli povratak kući.[683] Nekada bi i dotada odslušano gradivo u ovakvim slučajevima bilo dovoljno da klerik dobije ređenje i neku službu u Bosni Srebrenoj, ali se u međuvremenu ipak štošta promijenilo. Nedić se stoga 1840. zajedno s još dvojicom klerika morao zaputiti u Jászberény da u tamošnjem samostanu salvatorijanske provincije odsluša i gradivo teologije.[684] Ostala dvojica su bili Marko Baković i Ivan Jurič. Baković je niže razine studija dovršio u Italiji, a nije poznato zbog čega nije ondje polazio i studij teologije. Jurič je, pak, nakon odslušanog studija filozofije u Varaždinu i Čakovcu (1836.-1838.) prešao u Szombathely, ali se u nepoznatim okolnostima uskoro vratio u Bosnu. Ono što je u slučaju ove trojice klerika zanimljivo je okolnost da su studij teologije polazili kao njihovi prethodnici u Vukovaru u doba kuge. Odslušali su samo najosnovnije gradivo iz pastoralne, moralne i dogmatske teologije te su se ujesen 1841. vratili natrag u matičnu provinciju. Ovom pomalo neobičnom postupku koji je bio presedan u vrijeme kada je još uvijek četrdesetak bosanskih klerika studije filozofije i teologije polazilo prema redovitom planu i programu, tj. tijekom (barem) šest godina, trenutačno nije sasvim jednostavno dati objašnjenje. Sva trojica su još uvijek bili relativno mladi, u ranim dvadesetim godinama, a ne postoje nikakve naznake da su se na ikoji način isticali u ranijem školovanju pa da je netko urgirao da im se studij teologije skrati u tolikoj mjeri. Uzmu li se u obzir poznate okolnosti, izgleda da se prije radilo o obratnoj situaciji. Najprije je zanimljiv izbor lokacije, jer u Jászberényu dotada nije boravio niti jedan klerik. Provincija Presvetog Spasitelja je raspolagala s nekoliko teoloških učilišta ili samostana u čijoj su blizini postojali biskupski liceji, ali su ova trojica ipak upućeni onamo i

Usp. NAZ NDS (OD) 1839/1825. Int.

Usp. NAZ NDS (OD) 685/1837. Molba je bila podnesena na adresu biskupa Aleksandra Alagovića 15. ožujka 1837., ali kako je on tri dana kasnije umro, njezin tekst, kao i popratna dokumentacija sastavljeni su ponovno i adresirani na vikarski konzistorij.

O tom stipendiranju bit će riječi kasnije u tekstu.

Čitanje njegovog prezimena nije najsigurnije.

Usp. NAZ NDS (OD) 761/1839.

Usp. *Schematismus provinciae Salvatorianae, 1841*. p. 39.

povjereni skrbi jednog franjevca.[685] Za svakog je od njih poznato da je morao prijevremeno prekinuti ranije školovanje. Nedić je to učinio zbog zdravstvenih razloga, a nije isključeno da se isto dogodilo i Juriču i Bakoviću. Naravno, ostaje mogućnost da su u njihovom slučaju postojale i drugačije okolnosti, poput nediscipline, ali za to je mala vjerojatnost jer klerici koji bi zbog toga bili izbačeni ne bi bili pripuštani natrag na studij. Obrati li se pozornost ponovno na jedini poznati slučaj, tj. Nedićev, radilo se o nekakvoj bolesti dišnih putova. U razdoblju u kojemu je bosanske franjevce nemilice kosila tuberkuloza, takvi su simptomi obično izazivali u najmanju ruku izražen oprez. Nedić nije obolio od te bolesti i boravak u Bosni mu je očigledno pomogao da se oporavi od problema koji su ga mučili, ma koje oni stvarne naravi bili. Ipak, već iz mjera predostrožnosti sigurno je donesena odluka da se uslijed promjene okruženja neće riskirati ponovno pojavljivanje poteškoća, pa je Nedić, opet kao privatni stipendist, otišao pohađati samo najnužnije teološko gradivo za koje je bilo dovoljno razdoblje od godinu dana. Zbog trenutačnog stanja istraženosti ovo se tumačenje *pars pro toto* mora protegnuti i na preostalu dvojicu klerika. Postojale su specifične okolnosti koje su utjecale na nadležne da ovim klericima odrede ubrzano završavanje studija teologije.

Analizom tablica uočljivo je kako su poneki klerici dobivali i dispenziranje od polaženja jedne godine studija filozofije. Redovito se radilo o situacijama u kojima je klericima već prilikom dolaska na studij određeno pohađanje samo druge godine studija filozofije. Među onima iz sutješkog distrikta nije zabilježen niti jedan takav slučaj, a iz Kreševa je tako na školovanje došao samo Grgo Dragićević 1833.[686] Slučajevi iz fojničkog distrikta, iako nisu brojčano dominantni privlače nešto veću pozornost, jer otvaraju prostor i za ponešto preciznije tumačenje načina na koji se vršilo ovo dispenziranje.

Prvi klerik koji je upućen direktno na drugu godinu studija filozofije bio je Franjo Sitnić u Zagrebu tijekom šk. god. 1816./17.[687] U novicijatu je bio zajedno s još petoricom klerika koji su svi također dobili stipendiju u Monarhiji.[688] To omogućava lako izvođenje zaključaka. Zajedno sa Sitnićem na školovanje su bili upućeni i Petar Vukadin, Mijo Zubić i Mato Antunović u Baju na prvu godinu studija filozofije, te Stjepan Sladojević – iako je bio najstariji u grupi – u Požegu na početak humaniorâ.[689] Posljednji klerik, Vinko Jurič ml. tom

To je bio Franjo Mlinárik, orguljaš i *concionator emeritus*. Usp. *ibidem*, p. 38.

Kako je prema prvotnom planu Dragićević trebao poći na školovanje u Italiju, njegovo se ime ne nalazi u tablici rasporeda za šk. god. 1833./34., ali je iz one za sljedeću vidljivo da je odmah započeo polaziti drugu godinu studija filozofije. Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1834. – 16. IX. i NAZ NDS (OD) 1215/1834. Int.

Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1816. – 24. IX. i NAZ NDS (OD) 1495/1816. Int.

Zavjetovanje su imali 4. listopada 1815. Usp. Jolić, 2009: 93.

Sladojević je bio 1796. godište, Antunović 1797., a ostali 1798.

je prilikom izostavljen, pa je na školovanje krenuo ujesen 1817. također kao polaznik humaniorâ.[690] Bez uvida u mađarske arhive, trenutačno nije moguće utvrditi na koji je način KUNV uopće određivao na koju će razinu biti raspoređeni pojedini od klerika. U tome je sigurno određenu ulogu igrala sama Bosna Srebrena koja je vjerojatno davala svoj prijedlog.[691] Vijeće se, dakako, pobrinulo da svaki klerik po dolasku bude ispitan ne bi li se utvrdilo je li predložena razina doista odgovarajuća. Može se nazrijeti da je cijeli postupak tekao otprilike na sljedeći način: KUNV bi krajem nastavne godine, na osnovi izvješća o klericima određivao broj slobodnih mjesta za idući period i tražio od Bosne Srebrene da pošalje svoju listu s prijedlozima. Dobivši traženo, Vijeće je određivalo konkretna imena, slagalo tablicu rasporeda i s njome upoznavalo lokalne franjevačke provincije i onu u Bosni, a potom bi klerici kretali na put prema svojim odredištima. Novajlije među njima bi zasigurno po dolasku bili ispitani i potom bi im raspored bio ili potvrđen ili bi se od Vijeća tražio novi. Tako nastale promjene su i glavnim uzrokom zbog kojega dvije uzastopne tablice često donose naizgled suprotstavljene podatke.[692] U ovdje promatranom slučaju, očigledno je i procijenjeno i potvrđeno kako Sitnić u odnosu na ostalu subraću iz svoje generacije pokazuje izrazito veliku nadarenost, što dokazuje i njegovo kasnije uključivanje u studij orijentalnih jezika.

Sitnić je svoj studij filozofije polazio prije nego li je Vrhovac iznio ideju o njegovom prilagođavanju tako što bi se naglasak stavio na predmete poput logike ili metafizike. Dvadesetak godina kasnije, upravo su nejasnoće oko toga dovele do problema za Franju Jukića. KUNV ga je još u rujnu 1834. rasporedio u Varaždin za studij filozofije.[693] Međutim, matična ga je provincija u Monarhiju poslala tek u svibnju 1835.[694] Jukić je kratko vrijeme proboravio u Varaždinu i Josip Večković, tada ponovno varaždinski gvardijan, je 20. kolovoza 1835. pisao Duhovnom stolu tražeći daljnje upute.[695] Objasnio je kako je Jukić sa

---

Čak i te godine je na školovanje poslan naknadno pa se njegovo ime prvi puta u tablicama rasporeda spominje 1818. Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1818. – 6. X. i NAZ NDS (OD) 1856/1818. Int. Jurič ml. je također bio 1797. godište.

Jedini takav primjer sačuvan u nekom od zagrebačkih arhiva je već citiran Miletićev dopis kojim je 1815. četvoricu fojničkih klerika Vrhovcu predstavio kao polaznike filozofije, a četvoricu kreševskih kao upisnike humaniorâ, usp. NAZ NDS (OD) 3/1816.

Kao primjer može poslužiti nešto ranije opisan slučaj Bone Marinovića i pitanje njegovog i premještaja i dispenziranja. Zbog nedostupnosti arhiva Bosne Srebrene tijekom pisanja ove disertacije nije bilo moguće naći pisane potvrde ovakve komunikacije između KUNV-a i definitorija Bosne Srebrene. Izgleda da su za ova pitanja korišteni drugačiji komunikacijski kanali, jer ni među spisima Duhovnog stola zagrebačke (nad)biskupije ne postoje dovoljno čvrsti tragovi koji bi rasvijetlili detalje rekonstrukcije iznesene u gornjem tekstu.

Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1834. – 16. IX. i NAZ NDS (OD) 1215/1834. Int.

Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* pp. 6-7.

Usp. NAZ NDS (OD) 1270/1835.

sobom donio upute prema kojima bi trebao polaziti logiku, ali se ona te godine u Varaždinu nije izvodila. Duhovni stol je stoga odlučio da se Jukića premjesti u Zagreb. U tablici rasporeda za šk. god. 1835./36. KUNV je jednostavno zanemario ovu gvardijanovu opasku i Jukića je formalno rasporedio na drugu godinu studija filozofije potvrđujući odluku Duhovnog stola o premještaju u Zagreb.[696]

Ovime su iscrpljeni svi primjeri u kojima se može dokumentirano pratiti proces dispenziranja klerika na nečije (najčešće njihovo) traženje. Među njima se nalazi i nekoliko molbi za oslobađanjem od pohađanja nekog predmeta, a u jednoj prilici Vrhovac je ponovno predlagao (ili možda i podsjećao na) izostavljanje onog gradiva koje klericima neće biti ni od kakve koristi u budućem pastoralnom radu. Je li do toga došlo ili ne mogla bi potvrditi izvješća o uspjehu i vladanju koja su na kraju svakog semestra podnosili najčešće gvardijani samostana domaćina, kao i svjedodžbe klerika. O slanju tih izvješća postoji vrlo mnogo upisa u kataloge spisa Duhovnog stola zagrebačke (nad)biskupije koji ih je prikupljao od samostana u kojima su boravili bosanski klerici i prosljeđivao KUNV-u. Protokolisti obično nisu radili njihove kopije, tako da su danas u Nadbiskupijskom arhivu u Zagrebu dostupni samo u slučajevima kada bi poneki gvardijan dao da se napravi nekoliko primjeraka. KUNV je od početka 19. st. počeo inzistirati na slanju ovih izvješća, a 1812. je donio i uputu o tome kako bi ona u tabelarnom obliku trebala izgledati.[697] Sadržavala su sljedeće rubrike: ime i prezime, dob, obrazovna razina i godina koju klerik pohađa, zatim opaske o nadarenosti i sklonosti (*ingenium et applicatio*), rezultat iz pojedinih predmeta, opaske o čednosti i vladanju (*indoles et mores*), iznos stipendije i rubrika *animadversiones* koja bi se u ovom kontekstu mogla prevesti i kao „ostalo.“ Ocjene iz pojedinih predmeta su mogle biti *eminens* ili *primae classis* koje su bile prolazne, odnosno *secundae classis* što je označavalo da klerik mora ponavljati ispit iz dotičnog predmeta. Iste je ocjene Vijeće predlagalo i za rubriku *indoles et mores*, ali u njihovom slučaju postoji šira lepeza tako da se javljaju i *tertiae classis* kada se posebno željelo naglasiti loše vladanje[698] ili izrazi poput *aprehensiva* ili *bonis* za *indoles*, odnosno *astuti* ili *mitis* za *mores*.[699] Što se, pak tiče *ingenium et applicatio*: nadarenost (*ingenium*) je

Usp. AHFPZ A-VIII-3A, 1835. – 25. VIII. i NAZ NDS (OD) 1387/1835. Int.

Usp. NAZ NDS (OD) 468/1818. Int. Riječ je o dopisu KUNV-a od 20. siječnja 1818. u kojemu se izražava nezadovoljstvo nedovoljnom ujednačenošću izvješća koja je Vrhovac dotada slao i od njega traži da se drži ranije propisane forme.

Usp. NAZ NDS (OD) 564/1817. Takvu su karakterizaciju svog vladanja dobili klerici smješteni u Požegi. Vrhovac ju je odbacio kao subjektivnu i zatražio novu. U spomenuto su vrijeme, naime, vladali zategnuti odnosi između požeških franjevaca i bosanskih klerika.

Tako su 1838. ocijenjeni Stjepan Nedić i Ilija Verković, usp. NAZ Prez. Haulik 450/1838.

mogla biti *bonum vel debile*, a sklonost (*applicatio*) *sedula vel remissa*, ali i ovdje postoje variranja, pa se tako primjerice javljaju karakterizacije *mediocre*, *segnis* ili *sedulo*.[700]
Ovdje nas najviše zanimaju podaci o predmetima, ali zbog slabe očuvanosti tih izvješća nije moguće izvršiti prave usporedbe koje bi dale nepobitne zaključke o tome jesu li i u kojoj mjeri svi bosanski stipendisti bili oslobođeni od polaženja nekih predmeta. Sačuvani podaci, pak, često mogu dovesti i u zabunu. Ljubiša Doklestić je tako rekonstruirao cjelokupno obrazovanje Ilije Verkovića i to na osnovi matičnih knjiga zagrebačke kraljevske akademije (*Regia scientiarum academia Zagrabiensis*) u kojoj je dotični klerik polazio studij filozofije, odnosno biskupskog liceja (*Lycaei Episcopalis Zagrabiensis*) gdje je slušao teologiju. Njegove analize pokazuju da je na studiju filozofije Verković odslušao sljedeće predmete: tijekom prvog semestra prve godine (šk. god. 1837./38.) to su bili empirijska psihologija i analitička logika, opća povijest, mađarski jezik i književnost i algebra, a u drugom semestru ponovno mađarski jezik i opću povijest, te metodičku logiku i čistu metafiziku, te geometriju.[701] Citirano izvješće podneseno Jurju Hauliku koji je financirao Verkovićevo školovanje tiče se upravo drugog semestra, pa dozvoljava usporedbu.[702] Sadržaj se uglavnom podudara, ali u izvješću se ne spominje geometrija. Tijekom druge godine (1838./39.) Verkovićev popis predmeta se ponešto proširio. Doklestić ga rekonstruira kako slijedi: u prvom semestru to su bili primijenjena metafizika, pragmatična povijest kraljevine Ugarske, mađarski jezik i književnost, fizika i primijenjena matematika, a u drugom etika, nauk o gospodarstvu i prirodopis, pragmatična povijest kraljevine Ugarske, fizika, primijenjena matematika i mađarski jezik.[703] Kao i prethodne godine, sačuvano je izvješće za drugi semestar koje se slaže u popisu predmeta, ali prema njemu Verković nije polagao mađarski i matematiku.[704] Iz sadržaja se ne može zaključiti je li klerik u konačnici bio oslobođen makar polaganja mađarskog i matematike, predmeta od kojeg su njegova brojna subraća – kako je prikazano – tražila oslobođenje, a što je preporučivao i Vrhovac. Još 1808. u promemoriji Franji I. zagrebački je biskup kao primjer suvišnih predmeta spomenuo upravo navedne (osim logike, etike i metafizike), a sa studija teologije je u istom smislu apostrofirao

---

Ibidem.
Usp. Doklestić, 2007: 23-24.
Usp. bilj. 699.
Usp. Doklestić, 2007: 24.
Usp. NAZ NDS (OD) 1595/1839. Verković je kao klerik tijekom obiju godina bio oslobođen pohađanja vjeronauka.

hebrejski i grčki jezik, te crkvenu povijest i crkveno pravo.[705] Zahvaljujući Doklestiću, znamo da je Verković makar pohađao sve navedeno.[706]

Jednako kao i za izvješćima i potraga za svjedodžbama donosi izrazito mršave rezultate. Jelenić je objavio svjedodžbu trojice klerika koji su 1818. u Mohaču dovršili prvu godinu studija teologije.[707] Već tada klerici su odslušali grčki jezik, uvod u Sveto pismo i njegovu egzegezu i apologiju, te uredbe kanonskog prava. U arhivu u Fojnici sačuvano je nekoliko svjedodžbi Andrije Glavadanovića. U razdoblju 1823.-25. on je u Pečuhu završio prve dvije godine studija teologije o čemu mu je 22. studenog 1825. izdana potvrda od strane tamošnjeg teološkog liceja. Odslušao je i položio hebrejski i grčki jezik, hermeneutiku i tumačenje Starog i Novog zavjeta, te prvi dio dogmatike, kao i crkvene povijesti.[708] Nakon toga je prešao u Vác i ondje tijekom šk. god. 1825./26. odslušao treću godinu studija teologije. U prvom je semestru položio pedagogiju i crkveno pravo, koje je nastavio i tijekom drugog semestra u kojemu je još položio i pastoralnu teologiju.[709] Sljedeće godine Glavadanović je dovršio studij odslušavši još moralnu teologiju i drugi dio dogmatike.[710] Posljednji klerik čije su svjedodžbe bile dostupne prilikom pisanja ovog rada je Mijo Gujić. Drugu je godinu teologije dovršio 1840. u Gyöngyösu i u prvom semestru položio osnove teologije, grčki jezik i hermeneutiku, a u drugom prvi dio dogmatike i uvod u tumačenje Novog zavjeta.[711] Posljednju godinu studija dovršio je 1842. u Rožňavi položivši pastoralnu teologiju i pedagogiju.[712] Premda potraga u arhivima preostala dva onodobna samostana nije dovela do pronalaska niti jedne druge svjedodžbe iz promatranog perioda, oni su pružili zanimljivu nadopunu u vidu rukopisnih knjiga, vlastoručnih zabilješki s predavanja, kao i bilježnica s vježbama i domaćim zadaćama koje su pojedini od klerika donijeli sa sobom prilikom povratka sa školovanja. U Kraljevoj Sutjesci čuvaju se dvije rukopisne knjige. U jednoj, koja je nastala u Gyöngyösu zajedno su uvezani *Historia Ecclesiastica* iz 1814. i *Institutiones Hermeneuticae* iz 1815.[713] Obje knjige zajedno obuhvaćaju preko 600 stranica (414 + 212), ali nije moguće utvrditi koji je konkretno klerik zaslužan za njihovu nabavku.

Usp. Džaja, 1971: 144-147.

Usp. Doklestić, 2007: 25.

Usp. Jelenić, 1913: 110. Radi se o Anđelu Jeliću, Josipu Vukadinu i Miji Čuiću. Ovaj dokument iz nepoznatih razloga izostavlja Marijana Šunjića koji je studirao zajedno s njima i pripadao istom distriktu.

AFSF XXI. „Classificationes“ Kutija 23, br. 304. *Ocjene franjevačkih klerika 1800.-1920*.

Ibidem.

Ibidem.

Ibidem.

Ibidem.

Usp. AFSKS Rk. 5 *Historia Ecclesiastica* (1814.).

Drugi je primjerak mlađi, a također je vezan za crkvenu povijest.[714] Ovaj je primjerak nastao u Ostrogonu odakle ga je u Bosnu donio Marko Vidošević.

Kudikamo se brojniji primjerci čuvaju u Kreševu, a neki datiraju i iz 18. st.[715] Najveći je dio ipak vezan za razdoblje iza 1814., dakle, upravo ono koje nas ovdje najviše interesira. Tako je iza Augustina Nikolića ostao niz međusobno uvezanih sveščića nastalih tijekom šk. god. 1818./19. kada je kao polaznik druge godine studija teologije u Subotici slušao fiziku, kanonsko pravo s prve godine studija teologije u Baji, te bilješke s predavanja iz crkvene povijesti, također u Baji tijekom druge godine.[716] Pavao Marešević je sa sobom donio knjigu iz moralne teologije, ali bez oznake na kojoj je godini pohađao taj predmet.[717] Petar Ilić je iz Gyöngyösa sa studija teologije ponio svoje bilješke iz osnova teologije, prvog i drugog dijela dogmatike, moralne teologije i kanonskog prava.[718] U Veszprému je 1829. Petar Čuić poklonio Luki Dropuljiću ml. svoje bilješke iz katehetike.[719] Prvi dio dogmatike je u Pečuhu na prvoj godini studija teologije 1840. odslušao i Stjepan Tometinović ml., a drugi je dio položio 1843. na četvrtoj godini studija, ovaj put u Skalici. Ondje je iste godine položio i moralnu teologiju, a bilješke sa sva ova tri predmeta pohranjena su u kreševski arhiv.[720]

Kako je vidljivo, predmeti se uglavnom ponavljaju, ali ovisno o franjevačkoj provinciji u kojoj su bili smješteni, odnosno biskupiji u čijem su liceju pohađali studij teologije, postojala su nepodudaranja u tome na kojoj su se godini studija pojedini predmeti izvodili. Također, premda su semestralna izvješća i svjedodžbe sačuvane u vrlo malenom broju primjeraka, nadopunjene sa rukopisnim materijalima koje su klerici donosili sa sobom ukazuju na to da se od njih i nakon Vrhovčevih intervencija u najvećem broju slučajeva očekivalo da nastavu u što većoj mjeri pohađaju po redovitom planu i programu, te da nikada nije došlo do općeg dispenziranja od predmeta koje je zagrebački biskup okarakterizirao kao suvišne. Ipak, Vijeće je u odnosu na ranije razdoblje pokazivalo kudikamo veću fleksibilnost na pojedinačne molbe koje su smjerale dispenziranju od pojedinih predmeta i (rjeđe) nastavnih razina i obično je izlazilo u susret moliteljima. U ekstremnim slučajevima, poput epidemije kuge 1813.-1817. KUNV je bio spreman i na svođenje cjelokupnog studija

---

Usp. AFSKS Rk. 27 *Studium Historiae ecclesiasticae. Semestris 1. Anno 1830./31. Sub M. V. P. Hygino Huka*.

Usp. AFSK Kut. 160, Fr. Kop. 1, *Correcta et relecta Fr. Francisci Kopich pro primo semestri supremae grammatices classis, 1797.* (zabilježena predavanja) (1797.).

Usp. AFSK Kut. 161, Aug. Nik. 1-3.

Usp. AFSK Kut. 161, Pav. Mar. 2.

Usp. AFSK Kut. 161, Pet. Ilić 1-5.

Usp. AFSK Kut. 162, Luk. Dro. Ml. 2.

Usp. AFSK Kut. 162, S. Tom. Ml. 1-3.

teologije na nekoliko najnužnijih predmeta. Stječe se dojam da su u periodu iza otprilike 1810. sve uključene strane nastojale naći kompromis između zahtjevnog programa obrazovnih institucija u Monarhiji i realnih potreba Crkve u Bosni. U kudikamo su se većoj mjeri u obzir uzimali čimbenici kao što su dob ili predznanje pojedinih klerika, kao i stanje u samoj Bosni Srebrenoj. Potpunu sliku školskog kurikuluma koji su bosanski stipendisti polazili u prvoj polovici 19. st. moglo bi se dati tek nakon opsežnih istraživanja kojima bi se za svakog pojedinog klerika na osnovi matičnih knjiga i svjedodžbi donio potpun popis odslušanih predmeta, a pitanje je u kolikoj je mjeri spomenuta građa sačuvana, pa susljedno tome i dostupna. Opravdano je pretpostaviti da takva istraživanja ne bi promijenila glavne iznesene teze: raznolikost programa od provincije/biskupije do provincije/biskupije, nastojanja da klerici pohađaju redoviti program, ali i spremnost da im se često izlazi u susret, te konačno trajnost ovakvog stanja do kraja ovog procesa pred kraj prve polovice 19. st.

4. IZAZOVI I POSLJEDICE

4.1. Pitanje povratka klerikâ

Jednako kao pri slanju, Bosna Srebrena je morala strepiti i oko toga hoće li se, kada i koliko njezinih klerika uopće vratiti sa školovanja. Okolnosti u kojima se povratak mnogih klerika otegao ili nije niti ostvario nisu uvijek bile iste, niti su svi slučajevi imali identičan uzrok. Redovito je svojevrsnim gubitnikom bila njihova matična provincija koja je na (ne)određeno vrijeme ostajala bez njihovog prijeko potrebnog djelovanja ili je morala ulagati silnu energiju da uz tuđu pomoć prisili svršene studente da se slijedeći zavjet poslušnosti odazovu svom pozivu.

Premda je boravak klerikâ na školovanju u stranim provincijama bio sve samo ne lišen različitih poteškoća i nedaća, ipak je mnogima od njih i takvo okruženje bilo privlačnije od nesigurnog bosanskohercegovačkog prostora gdje je cijelo 18. stoljeće bilo obilježeno stalnim pritiskom lokalnog osmanlijskog činovništva prema franjevcima Bosne Srebrene koji je sezao od financijskog izrabljivanja do fizičkog nasilja.[721] U takvim okolnostima, mnogima je ostanak u Italiji predstavljao izrazito poželjnu alternativu, osobito ukoliko se radilo o službi

[721] Brojne primjere navodi Nedić, 2011: 80-82 i 94-107.

lektora na nekom od učilišta Reda.[722] Postojali su i drugačiji slučajevi. Tako je Anto Bogdanović 1772. umro kao vojni kapelan negdje na području milanske provincije. Kako se njegov boravak kosio s odlukama donesenim 10. veljače 1765. prema kojima su pravo na zadržavanje izvan Bosne Srebrene imali samo oni klerici koji su po završetku studija stekli lekturu, tadašnji provincijal Petar Alović obznanio je da braća nisu dužna moliti za dušu pokojnog Bogdanovića, osim ukoliko to netko *ex charitate praestare voluerit*.[723] Snažan upliv antiklerikalnih mjera koje su provodile brojne vlade različitih državica na Apeninskom poluotoku u drugoj je polovici 18. st. uticao na smanjenje broja redovnika, tako da su brojne franjevačke provincije pokazivale sklonost ka čim duljem zadržavanju pripadnika Bosne Srebrene već i iz vlastitih potreba. Upravo je iz tog razloga donesena spomenuta odluka, jer nije bilo moguće da svi klerici dobiju lektorsko mjesto. To ih nije priječilo da se dovijaju na različite druge načine. Dvije godine nakon Alovića, problemom odgađanja povratka klerika iz Italije morao se pozabaviti i Bono Benić st. O tom pitanju govori peta točka njegove okružnice od 24. rujna 1774.[724] Što se događalo? Kako su knjige novaka bile vrlo nemarno vođene, klerici su to koristili da prilikom oblačenja habita daju jedno prezime, a potom ga nakon zavjetovanja, a osobito odlaska u inozemstvo promijene. To su radili na način da bi koristili ili rođeno prezime ili nadimak na osnovi geografskog porijekla. Problem je, kako navodi Benić st., narastao do te mjere *ut Superiores Provinciae alumnos haud dignoscere possunt*. Stoga je zahtijevao da se ubuduće u knjige novaka osim imena i prezimena, obavezno precizno bilježi i *Patria* svakog klerika.[725] Provođenje takvih odluka nije uvijek jamčilo da one neće biti izigrane. Jedan takav slučaj povezuje Italiju i Habsburško Monarhiju i opisan je u prvom dijelu ovog rada, a riječ je o Franji Dobretiću. Njegov prelazak iz Italije u Zagreb je najilustrativniji primjer zbog čega su bile potrebne intervencije koje je zahtijevao Benić st., ali i mogućnosti da ih se i dalje na neki način izigra.

Dobar primjer je Augustin Botoš Okić koji je u Italiji proveo ukupno 21 godinu, najprije kao klerik (1753.-1760.), a potom kao lektor (1760.-1774.), usp. HFBL, 76.

Usp. AFSK Kut. 12, Okruž. 1, Okružnica Petra Alovića 24. lipnja 1772.

Usp. AFSK Kut. 12, Okruž. 1, Okružnica Bone Benića st. 24. rujna 1774.

Tijekom 18. st. postoji čitav niz vrlo poznatih primjera. Filip Lastrić je bio kršten kao Jakovljević, a Nikola Lašvanin kao Marcinkušić. Grgo Ilijić se spominje i s dodatkom Varešanin, ali jako često i bez rođenog prezimena samo kao Grgo Varešanin ili Grgo iz/od Vareša. Slično je, nešto kasnije i s Augustinom Pejčinovićem ili Dominikom Franjićem, koji su obojica također određivani kao Varešani. Tijekom 19. st. uporaba prezimena geografskog porijekla se još neko vrijeme održavala, ali u znatno smanjenom obimu i uskoro je u potpunosti nestala. Ipak, nešto se dulje održalo javljanje dvaju različitih prezimena za što primjere pružaju i ovdje obrađeni klerici. Tako se Šimun Tovljaković javlja i pod prezimenom Vrdoljaković, Juro Idžaković i kao Čović, a Lovro Mlinarević i kao Lacić.

Dobretić je u novicijat stupio u kreševskom samostanu 17. listopada 1784. kao Stjepan Slipičić iz Kotora i tom je prilikom dobio redovničko ime fra Karlo.[726] Osim toga, ubilježeni su i ime oca (Šimun) i datum rođenja. Kreševska knjiga novaka inače redovito sadrži podatke o krštenju i krizmanju, ali su oni u njegovom slučaju izostavljeni.[727] Tijekom novicijata, Dobretić je promijenio i redovničko ime u Franjo, pa je 17. listopada 1785. zavjetovan kao fra Franjo Slipičić iz Kotora.[728] Nedugo nakon toga, poslan je u Italiju, a tri se godine kasnije u Zagrebu javlja kao Franjo Dobretić, a to prezime sugerira pravo mjesto, odnosno župu rođenja. Sjetimo li se da je Dobretić u Zagreb došao protivno volji i apostolskog vikara i svog provincijala s očitom nakanom da što dulje ostane izvan Bosne, jasno je kako je sam zabacio svoje pravo prezime i iskoristio tuđe propuste u bilježenju podataka o njemu. Ulaskom u krug stipendista Dobretić si je osigurao period od 12 godina izvan Bosne. Već je rečeno da je u periodu 1788.-1796. boravio u Zagrebu, a potom je bio premješten u Pečuh na studij teologije.[729] No, čak i nakon njegovog dovršetka 1800. nije se vratio u Bosnu jer je Provincija sv. Ivana Kapistranskog zamolila da još neko vrijeme ostane u njezinoj službi, s čim se Bosna Srebrena složila, očito iz želje da nezamjeranjem omogući primanje novih klerika na stipendiju.[730] Dobretić je konačno završio u Cerniku kada je u Budim došao Augustin Pejčinović moliti Vijeće da odobri primanje novih klerika, ali i da omogući povratak onih koji su u međuvremenu završili studij.

Cijela je Pejčinovićeva misija prilično dobro dokumentirana i dostupne su dvije verzije molbe koju je podnio KUNV-u. Jedna se čuva u Arhivu hrvatske franjevačke provincije u Zagrebu[731], a druga u Arhivu Bosne Srebrene u Sarajevu.[732] Između ovih dviju verzija postoje određene razlike upravo u onom dijelu koji se tiče povratka klerika koji su već završili studij. Navodi se i različit broj, ali i različite opaske. Tako bosanska verzija ima 11 imena podijeljenih u 4 grupe. Bez ikakvih opaski navedeni su Stjepan Kristićević, Pavao Vukadin st., Stjepan Karlović, Ilija Musić, Franjo Kraljević i Marko Pavlićević. U zagrebačkoj verziji uz njihova imena je dodana opaska: *Sequentes 6. jam obedientiales pro accelerando reditu acceperunt*. Iduća se grupa u glavim crtama poklapa u obje verzije.

Usp. Jolić, 2009: 41.

Nisu ubilježeni ni za Paškala Kopića st. premda je on bio rođeni Kreševljak. Dobretić je po rođenju pripadao fojničkom distriktu, ali je u novicijat bio poslan u Kreševo zbog nekakve epidemije koja je poharala fojnički kraj.

Ibidem, 41.

Usp. NAZ NDS (OD) 1295/1796.

Usp. Džaja, 1971: 149 osobito bilj. 239.

Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1806. – 2. IX. AFPBS Protocollum II., pp. 233-234.

Usp. AFPBS Protocollum II., pp. 233-234. Ovu verziju u prijepisu donosi Jelenić, 1913: 98-99.

Navedeno je kako *Segniae morantur* Filip Letić, Jeronim Marojević i Marko Ivanović, s tim da zagrebačka verzija još bilježi da se njihovo zadržavanje odvija *sine omni sufficienti causa*. Prema obje je verzije boravište Marijana Krajinovića bilo nepoznato, a bosanska je ovaj popis zaključila Franjom Slipičićem *alias* Dobretićem koji se nalazio u Cerniku. U primjerku koji se čuva u Zagrebu Dobretićevo rođeno prezime je ubilježeno kao *Lipichich*, ali nije posljednje. To je mjesto zauzeo Filip Baltić uz opasku *Carolstadii morari comuni fama dicitur*. Prema tome u toj verziji ukupan broj klerika iznosi 12. Kako objasniti razlike? Bosanska verzija je nesumnjivo bliža izvorniku već i zbog činjenice da je zasigurno nastala u Pejčinovićevoj redakciji. U zagrebačkom franjevačkom arhivu je s druge strane riječ o dopisu kojim je KUNV ladislavskom provincijalu opisao Pejčinovićevu misiju, a popis klerika je bio prilog i ta je verzija nastala u kancelariji Vijeća. Stoga opasku o šestorici klerika koji su već bili opremljeni potrebnim obedijencijalima treba čitati u smislu da su oni u međuvremenu već bili locirani, pa prema tome i upućeni u Bosnu, dok se u slučaju ostalih tražila pomoć. Očigledno je to kontekst u kojemu je KUNV na popis dodao i Filipa Baltića. Prema jednom kasnijem dopisu koji je iz Budima stigao na adresu Vrhovca, dalo bi se zaključiti da je o njegovom zadržavanju u Karlovcu Vijeće bilo obaviješteno od strane provincijala Hrvatsko-primorske provincije.[733] No, u travnju 1807. Vrhovac je dobio vijesti kako je Baltić još prije godinu dana preminuo.[734] Ukoliko je Pejčinović, koji je došao u listopadu 1806. znao za Baltićevu smrt to bi objasnilo zbog čega u svojoj molbi nije navodio njegovo ime. Međutim, to ne objašnjava zašto niti jedan od nekrologa bosanskih samostana ne bilježi njegovu smrt. Ukoliko se Bosna Srebrena interesirala za Dobretića i 20 godina nakon što je napustio njezino područje, nejasno je zbog čega bi bila zaboravila Baltića čiji je izostanak bio po prilici jednakog trajanja.

Što se tiče ostalih klerika s ovog popisa, oni su se nakon intervencija Vijeća uskoro većinom vratili u Bosnu. Neke od tih povrataka bilježi i kronika brodskog samostana. Tako su

studenog 1806. iz Zagreba onamo stigli Vukadin st. i Musić, 12. studenog iz Budima Josip (Nikola) Tomić ml., a 14. studenog iz nepoznatog pravca i Kraljević.[735] Tijekom idućih dana, svi su oni prešli Savu i vratili se u matičnu provinciju. Pejčinović nije ni Tomića ml. spominjao u svojoj molbi, a kako brodski kroničar navodi da je ovaj stigao iz Budima, očigledno ga je ispustio jer je znao njegovo boravište. Izgleda da je isto bilo poznato i u slučaju šestorice koji su obedijencijale dobili naknadno. Očigledno je da su oni na neki način pokušavali produljiti svoj boravak pa se Pejčinović morao obratiti Vijeću za pomoć, a nakon

Usp. NAZ NDS (OD) 520/1807. Int.
Usp. NAZ NDS (OD) 633/1807.
Usp. KFSB, sv. II, pp. 20-21.

njegovih intervencija klerici se više nisu suprotstavljali povratku. Od osoba s popisa, brodska kronika bilježi još Dobretića.[736] On se još neko vrijeme zadržao u Brodu i pomagao je oko dočekivanja novih klerika, pa je tako 5. siječnja 1807. otpratio petoricu klerika u Požegu. Početkom veljače 1807. se konačno, nakon više od 20 godina izbivanja vratio u Bosnu.[737] Točni datumi nisu poznati u slučaju Kristićevića, Pavlićevića i Karlovića, ali protokoli Bosne Srebrene za svu šestoricu bilježe *statim itineri se dederunt ad propriam Provi[nci]am*.[738] Ostalu četvoricu, ne računajući Baltića, protokoli ne spominju. Od trojca u Senju za Filipa Letića se zna da se vratio u matičnu provinciju, vjerojatno ubrzo nakon ove odluke. Slučaj preostale dvojice je ponešto zanimljiviji. Marojević, za kojeg nije poznato kada je uopće došao onamo, nastavio je s boravkom u Senju sve do 1809. kada je premješten u Pečuh.[739] Kasnije se više ne spominje na školovanju, ali se i on u nepoznatom trenutku i to prije 1814. vratio u Bosnu. Marko Ivanović to nije nikada učinio. Posljednji se put kao član Bosne Srebrene spominje u njezinom šematizmu iz 1836. kao župnik u Zrmanji.[740] Je li pri tom izvan Bosne Srebrene ostao na vlastitu inicijativu ili u sklopu nekakvog dogovora nije poznato. Šematizam iz 1840. ga ne spominje, a njegovo ime ne bilježi niti jedan od nekrologa što sugerira da matična provincija ili nije bila obaviještena o njegovoj smrti ili da je i formalno istupio iz njezinih redova.

Školovanje svih ovih klerika je moguće rekonstruirati samo fragmentarno i najviše što se može postići je utvrđivanje njihovih boravišta. U slučaju Marijana Krajinovića, posljednjeg klerika s ovog popisa, čak ni to. Nakon što je spomenut prilikom premještaja klerika iz Velike u Požegu 1796. izvori o njemu šute sve do Pejčinovićeve misije. Vidjeli smo da je Krajinović među svim klericima najuspješnije zameo vlastiti trag. Vrhovac ga je, ipak, u kolovozu 1807. uspio locirati u Samoboru i započeo je proces njegovog povratka.[741] U studenom iste godine Krajinović je došao u Zagreb i tu je došlo do njegovog susreta s Vrhovcem o kojemu je biskup ostavio zanimljiv opis.[742] Klerik je tvrdio kako je dugo bolovao i time opravdavao svoje zadržavanje, a zatim je zamolio da mu se dozvoli ostanak u Hrvatskoj. Osjetivši da pred Vrhovcem može biti iskren, priznao je kako je pravi razlog takve molbe strah od nesigurnih

---

Uz 30. studeni 1806. stoji: *Pater Franciscus Dobretich, Bosnensis, postquam in provincia nostra Cernekini ut cooperator sex annis serviisset, petente sua matre, ad mandatum Excelsi Consilii transiturus, huc advenit*. Cit. *ibidem*. pp. 20-21.

Ibidem, pp. 28-29.

Usp. AFPBS Protocollum II., p. 234. Osim njihovog, označen je i Dobretićev povratak, ali i onaj Mate

Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1809. – 18. VII.

Usp. *Schematismus Bosnae Argentinae, 1836*. p. 32.

Usp. NAZ NDS (OD) 1018/1807.

Usp. NAZ NDS (OD) 1272/1807. Citati koji slijede preuzeti su odavde.

prilika koje vladaju u njegovoj domovini. Biskup je o tom razgovoru također stekao povoljan utisak o Krajinoviću i njegovim sposobnostima i odlučio se založiti za njegov ostanak. Vijeću je između ostalog napisao: *Religiosus hic vir, caeteroquin sat bene instructus, optime autem et exemplaris vitae, adeo timore, nec vano in moderno Bosniae statu imo etiam in virum ipso generosiorem cadere valente, praeocupatus est, ut perferre quaeque extrema potius quam illuc redire paratus sit*. Izrazivši spremnost da mu odobri primitak među svećenstvo vlastite dijeceze Vrhovac je pismo zaključio uvjeravajući KUNV da će Krajinović biti *utilior hic loci, quam in Bosnia, quo pussilanimitatem ossibus adhaerentem secum ferret futurus*. KUNV je u svom odgovoru 9. prosinca 1807. prihvaćao Vrhovčeve argumente, ali je podsjetio kako Krajinović ipak spada pod jurisdikciju apostolskog vikara u Bosni i da bez njegove dozvole ovaj plan ne može biti ostvaren. Stoga je zagrebački biskup 2. siječnja 1808. sastavio pismo na Grgu Ilijića Varešanina moleći da Krajinoviću i pismenim putem odobri makar privremeni ostanak izvan Bosne.[743] Ilijić je u odgovoru 12. veljače 1808. naglasio kako mu nedostaje svećenika, ali da obzirom na situaciju dozvoljava da Krajinović trajno ostane u zagrebačkoj biskupiji.[744] Koliko je povjerenje Vrhovac imao u sposobnosti ovog klerika svjedoči i činjenica da ga je već u srpnju iste godine preporučio za jaskanskog prebendara.[745] Krajinović je jedini među klericima koji su odgađali svoj povratak, a za kojeg postoji svjedočanstvo iz prve ruke da je glavnim uzrokom takvog postupanja bio strah koji, kako je prikazano, vrlo plastično opisuje i sam Vrhovac. Nije poznato je li Krajinović, obzirom da se sakrivao, imao ikakvu komunikaciju i s kim u Bosni. Možda je tim putem ili na neki drugi način saznao i za smrt Lovre Milanovića koji je 3. veljače 1807. bio ubijen na putu u Tramošnicu kamo je išao posjetiti svog strica. Oba ova klerika su po zavjetovanju pripadali sutješkom distriktu i bili su vršnjaci, premda je Milanović nešto ranije stupio u Red, tako da nije isključeno da su se poznavali makar iz tog vremena prije odlaska na školovanje. U svakom slučaju, ukoliko je i dobio neke vijesti o Milanovićevoj smrti, one su samo pojačale strah koji je Krajinović već odavna imao. U svom je naumu uspio, a stjecaj okolnosti je bio prilično povoljan po njega. Većina ostalih klerika ili nije uspjela u svom naumu da ostane izvan Bosne, ili im to nije pošlo za rukom toliko jednostavno kao njemu.

Dopis KUNV-a i Vrhovčevo pismo Ilijiću nalaze se pod NAZ NDS (OD) 1419/1807. Vrhovac je Krajinovića pravdao riječima *melior canis vivus leone mortuo* i podsjećao Ilijića *siquidem & Petrus mori timebat*, upozoravajući da od njega tako prestrašenoga u Bosni neće biti prevelike koristi.

Usp. NAZ NDS (OD) 426/1808.

Usp. NAZ NDS (OD) 875/1808.

Ova grupa je brojem bila i najveća od svih za koje je Bosna Srebrena morala intervenirati da bi privoljela klerike na povratak. U kasnijim slučajevima redovito se radilo o kudikamo manjim grupama ili čak pojedincima. Treba odmah naglasiti da je povratak klerika u Bosnu gotovo redovito bio skopčan s nekakvim poteškoćama: od novčanih pitanja, preko prometnih veza, pa sve i do poteškoća s osmanlijskim vlastima.[746] Većina navedenih problema pratila je i one klerike koji nisu imali namjeru odgoditi svoj povratak.

Zanimljiva je činjenica da u periodu epidemije kuge (1813.-1817.) nisu zabilježeni pokušaji bijega ili zadržavanja u Monarhiji. Čak i kod onih klerika čije školovanje u jednom trenutku prestane biti moguće pratiti, primjetno je da su se i oni u jeku epidemije vratili u Bosnu kao npr. Lovro Tucić ili Jakov Demirović. Možda je tek Mato Marketić, čije se ime nakon 1811. više ne javlja u izvorima, upravo zbog straha od kuge napustio i stipendiju i Red. Među onim klericima koji su u Vukovaru završavali studij teologije po ubrzanom planu i programu nije zabilježen niti jedan slučaj odgađanja povratka, premda su nedvojbeno morali biti upoznati s činjenicom da im je takav način studiranja određen upravo zbog toga da bi ih se moglo čim prije poslati u žarište epidemije.

Ilija Starčević i Ivan Glavadanović su ujesen 1816. završili drugu godinu studija teologije u Szombathelyu. Premda ranije nije postojao takav plan, njihova je provincija ipak zatražila da se i njih dvojicu uputi natrag u Bosnu što je sombateljski biskup i učinio 10. rujna 1816.[747] Međutim, na neko vrijeme im se izgubio svaki trag, pa je KUNV ovlastio Vrhovca da provede istragu i utvrdi jesu li spomenuta dvojica uopće stigli u Bosnu. On je stoga 21. listopada 1817. pisao Miletiću tražeći informacije o tome.[748] Apostolski je vikar 9. siječnja

---

Provincijal Dominik Franjić je 21. studenog 1821. pisao Vrhovcu moleći ga da se prestanu dijeliti dozvole klericima da ljetne praznike provode u Bosni. Naime, klerici su osim roditeljskih kuća, posjećivali i samostane kojima su pripadali, što je kod osmanlijskih službenika pobuđivalo sumnje u špijunažu. Sve to je kao posljedicu imalo to da su Osmanlije znali uskratiti dozvolu samostanima da preko Save pošalju nove klerike (*efficiuntque ut difficilius ab iisdem Turcis licentiam obtinere possimus mittendi Novos Nostros Alumnos ad eadem hungarica Studia*). Usp. NAZ NDS (OD) 2418/1821. Franjićeva molba predstavlja jedan od iznimno rijetkih primjera kada izvori govore koliki i kakav su utjecaj lokalne osmanlijske vlasti imale na odlazak klerika na školovanje. Definitorij Bosne Srebrene je 15. siječnja 1830. na adresu sultana sastavio čitav niz molbi među kojima jedna glasi: *Molimo da zapovidi kad shaljemo mlade Fratre u Mendrese, da Ingil ucse na skelama nitko neczini, kakona Brodu nahije Dervenske obicsaju, i damoremo Mejtefe za male Diecze sagraditi u Kasabam gdinamje potriba*, usp. AFSKS Kut. 1, Svež. 2, *Scripta Caluminarum 1812.-1839*. Jedna delegacija je u Docu kraj Travnika, 31. ožujka 1830. ponovila to pred Namik pašom žaleći se na kapetana u Derventi za kojeg je traženo da prestane globiti i zadržavati klerike prilikom prelaska u Brod, usp. Jelenić, 1927: 330. Očigledno se u oba slučaja radilo o pukom pokušaju stjecanja osobne materijalne koristi što se uklapalo u stalna nastojanja pojedinaca iz osmanlijskog činovničkog aparata. Što se, pak, tiče dozvole koju spominje Franjić, iz žalbe je vidljivo da se radilo o dopuštenju prelaska granice. KUNV je 5. veljače 1822. usvojio Franjićevu molbu i zabranio da klerici ubuduće odlaze u Bosnu na praznike, ali se ta odluka nije striktno provodila, usp. NAZ NDS (OD) 618/1822. Int.

Usp. NAZ NDS (OD) 1723/1817. Int.

Ibidem.

1818. uputio odgovor koji je u Zagreb stigao mjesec dana kasnije. Klerici su doista u rujnu 1816. krenuli iz Szombathelya, no Glavadanović se putem razbolio, a Starčević je ostao s njime i nekoliko su mjeseci proboravili u Siklósu. Činilo se da je Glavadanoviću bolje, pa su nastavili put, međutim potom su se obojica razboljela i u Bosnu su doputovali tek u listopadu 1817. Nakon oporavka poslani su za župnike u Ljubunčić (Glavadanović) i Modran (Starčević).[749] Zahvaljujući navođenju Siklósa, možemo pretpostaviti i rutu njihovog putovanja. Iz Szombathelya su uz Dravu putovali do Baranje, a potom su vjerojatno preko Osijeka stigli u Brod gdje su prešli granicu. U Siklósu se nalazio samostan provincije sv. Ladislava i zasigurno su tijekom Glavadanovićevog bolovanja boravili ondje. Stoga je zanimljiv posljednji Miletićev navod: *Praefati ergo Juvenes diuturnioris ipsorum remorae rationem nedum authenticis documentis, verum physica etiam virium prostratione ad evidentiam usque manifestissime comprobarunt*. O naravi njihove bolesti se može samo nagađati. U svakom slučaju izgleda da je Vijeće pokazivalo određenu sumnju u to imaju li Glavadanović i Starčević doista namjeru vratiti se u Bosnu, ali je vjerojatno bilo zadovoljno Miletićevim odgovorom i činjenicom da su klerici preuzeli službe radi kojih su bili dispenzirani od daljnjeg školovanja.

Opisani povratak ovog dvojca predstavlja primjer otežanog i produljenog povratka klerika koji ga nisu imali namjeru izbjeći. Postojali su primjeri kada je, ako već ne trajno, a onda makar privremeno odgađanje doista predstavljalo osnovnu namjeru klerika, ali im to ne bi pošlo za rukom. U grupi klerika koje je 1815. poslao Augustin Miletić, nalazili su se i Mijo Čuić i Josip Vukadin.[750] Apostolski vikar je u ovu grupu polagao velike nade i kada su četiri fojnička klerika 1817. bili premješteni u Mohač na studij teologije, odvažio se 23. travnja 1818. pisati Vrhovcu i moliti ga za njihov povratak natrag u Zagreb.[751] Nakon dovršetka studija ujesen 1821., Čuić i Vukadin se nisu vratili u Bosnu. Njihova je provincija započela potragu i o tome je Miletić nepoznatom adresatu poslao izvješće u Zagreb sa željom da s time bude upoznat i Vrhovac.[752] Čuić i Vukadin su se sami u veljači 1822. pismeno javili Pavlu

Usp. NAZ NDS (OD) 358/1818. Odatle je preuzet i citat nešto niže u tekstu.

Usp. NAZ NDS (OD) 3/1816.

Usp. NAZ NDS (OD) 949/1818. Uz Čuića i Vukadina, Miletić je pisao i u korist Anđela Jelića i Marijana Šunjića. KUNV prvu trojicu sljedeće školske godine nije rasporedio u Zagreb, nego u Székesfehérvár, dok je Šunjić drugu godinu odslušao u Baji, a potom se nakon novih Miletićevih intervencija i on pridružio ostatku grupe.

U Nadbiskupijskom arhivu se čuva izvadak iz originala koji je proslijeđen KUNV-u. Na njega je stavljen naziv *Recommendatio ex autographo excerpta, ad Excellentissimum Dominum Antistitem Zagrabiensem data*. Usp. NAZ NDS (OD) 736/1822. Prema stilu i frazi *Tu, Tuique Socii bonum desideratis Vestrae Provinciae* zaključuje se da je bila riječ o jednom od bosanskih klerika. U Zagrebu je u to vrijeme boravilo njih ukupno 8, petorica na nekom od redovitih studija, a trojica su započinjali studij orijentalnih jezika. Vjerojatno pravog

Vukadinu st.[753] Uvjereni u to da su izmakli dosegu Bosne Srebrene, priznali su kako su još u listopadu prethodne godine iz Székesfehérvára krenuli direktno u Zadar s nakanom da se od tamo upute u Italiju, a osim toga otkrili su i da borave kod zadarskih franjevaca. Miletić je u svom pismu opominjao kako se prelazak u Italiju mora po svaku cijenu spriječiti jer ukoliko u tome uspiju, onda se na njihov povratak uopće više ne može računati ili tek nakon dugog niza godina. Apostolski se vikar uzdao u informacije koje je čuo o tome kako Vrhovac uživa veliki ugled kod zadarskog guvernera Franje Tomašića, pa se nadao njegovom intervencijom povratiti klerike u Bosnu. Vrhovac je pisao u Zadar urgirajući da se klerike čim prije otpravi u njihovu provinciju, a o svemu je obavijestio i KUNV koji je podržao njegov postupak.[754] Klerici su se prevarili u svojim planovima jer nisu uspjeli naći načina da nastave putovanje. Međutim, Vrhovčeve su intervencije također ostale bez trenutačnog uspjeha. Tomašić je u travnju iste godine na njegovu adresu poslao nekoliko dopisa koje je potpisao definitor provincije sv. Jeronima i gvardijan samostana u Zadru Bernardin Cerglianeo.[755] Ponovio je podatke o boravku dvojca u njegovom samostanu. Nije bio upućen u planove odlaska u Italiju, nego je naveo da su klerici svoj boravak u Zadru pravdali nekakvim nemirima u „Turskoj." On je njihovu nazočnost ocjenjivao vrlo korisnom jer su Čuić i Vukadin znali njemački jezik pa su mogli vršiti pastoral nad sve brojnijim doseljenicima u Zadru koji nisu znali talijanski ili hrvatski. Pozivajući se na neke ranije primjere u kojima su članovi Bosne Srebrene obavljali službe u nekoj od dalmatinskih franjevačkih provincija, zatražio je da i Čuić i Vukadin neko vrijeme ostanu u Zadru. Uskoro je stigao i odgovor od gubernije u Zadru koja je podržala ovu nakanu.[756] Vrhovac je kopiju proslijedio Miletiću uvjeravajući ga da je

---

adresata treba tražiti u jednom od njih. Pod navedenom signaturom čuvaju se još Vrhovčeva pisma KUNV-u i zadarskom guverneru Franji Tomašiću.

Nije mi poznato je li postojala ikakva rodbinska veza između dvojice Vukadina. Treba napomenuti da je Josip bio rođen u Duvnu, a Pavao st. u Livnu, a osim toga između njih je postojala razlika u dobi od 17 godina.

Za Vrhovčva pisma *v.* predzadnju bilješku. Odgovor KUNV-a usp. NAZ NDS (OD) 1106/1822. Int.

Usp. NAZ NDS (OD) 1213/1822. Riječ je o dvama, sadržajem sličnim dopisima od kojih je jedan adresiran na zadarsku upravu, a drugi osobno na Vrhovca. Zagrebački je biskup njihove kopije uputio Miletiću.

Risulta inaltre dal rapporto del Padre Guardiano, che entrambi li Sacerdoti sud^{ti} *prestarono un opera assai utile ed assidua al Convento durante il loro soggiorno in Zara, e lap restano tuttavia, dedicandosi specialmente ad udire le confessioni sacramentali in idioma tedesco, e supplendo cosi alla mancanza di Sacerdoti di tale nazione, con un' assidui, ta' e zelo meritevolissimo di lode, e con sommo vantaggio dei fedeli. – Conclude percio il Govreno con farle osservare Monsignore, che renderebbesi sommamente desiderabile che li piu volte detti Sacerdoti ottengano il permesso di trattenersi qui per qualche tempo, e si fa lecito d'interessare all' effetto l' efficare di Lei interposizione presso Monsignor Vescovo e Vicario Apostolico in Bossina*. Usp. NAZ NDS (OD) 1213/1822. Indikativno je da Tomašić nije potpisao ovu molbu, što, dakako, ne znači da se s njom nije slagao.

napravljeno sve što se moglo napraviti.[757] Zasada nije poznato je li ovoj molbi udovoljeno, niti kada su se klerici konačno vratili u Bosnu.[758]

Starčeviću i Glavadanoviću s jedne, a Čuiću i Vukadinu s druge strane zajedničko je to što su završili studij u onoj mjeri u kojoj im ga je KUNV bio propisao, kao i to što su se prije ili kasnije vratili u Bosnu i preuzeli dužnosti koje im je uprava njihove provincije dodijelila. Primjera poput Čuića i Vukadina ima još i to iz kasnijeg razdoblja i oni svi podupiru tvrdnju kako su poneki od klerika nakon dovršetka studija imali određene dvojbe oko toga bi li se vratili u Bosnu, ali su to pod određenim pritiskom ipak učinili. Anđeo Šunjić je 1825., također u Székesfehérváru dovršio studij teologije, ali se nakon toga zadržavao u Karlovcu i potom u ljeto 1826. KUNV-u uputio molbu da mu se dozvoli prelazak u Hrvatsko-kranjsku provinciju gdje bi djelovao kao predavač u karlovačkoj gimnaziji.[759] KUNV načelno nije imao ništa protiv te ideje, koju je očigledno podupirala i Hrvatsko-kranjska provincija, ali je upozorio Šunjića da najprije mora dobiti dozvolu matične provincije. Bosna Srebrena nije pristala na ovaj prelazak. Šunjić je svejedno otezao sa svojim povratkom, pa je u rujnu 1827. strogo opomenut da smjesta krene kući.[760] Našavši se pod suspenzijom od vršenja svećeničkih dužnosti u listopadu je konačno krenuo prema Bosni.[761] Zanimljivo je da je Šunjić jednako kao i Čuić i Vukadin imao podršku lokalnih franjevaca. Ravnatelj franjevačke gimnazije u Karlovcu Aurelije Hörman (*Hoerman*) je i stajao iza njegove molbe upućene KUNV-u 1826., ali je Bosna Srebrena, oslonjena na nedvojbenu Vrhovčevu podršku mogla zauzeti čvršći stav i natjerati Šunjića na povratak. Obično bi radi viših interesa u takvim situacijama vodila politiku nezamjeranja i popuštala. Između slučajeva u Zadru i Karlovcu ipak ima jedna bitna razlika. Provincija sv. Jeronima je tražila privremeno „ustupanje“ dvojice klerika, dok je Hrvatsko-kranjska Šunjića željela trajno inkorporirati u vlastite redove. Dakako, primjeri poput gore spomenutog Marka Ivanovića gdje se sudeći prema njegovom navođenju u šematizmu iz 1836. također *de iure* radilo o privremenoj „posudbi“ koja je *de facto* postala trajnom, pokazuju da nije nespretnost u jezičnom izražavanju onemogućila Šunjićevo

---

Ibidem.

U biografiji Mije Čuića koju donosi u svojoj *Arkivi* Mato Mikić nijednom riječju ne spominje ovaj boravak u Zadru. Usp. AFSKS POK5 p. 393.

Usp. NAZ NDS (OD) 3958/1826. Int. O sadržaju molbe saznajemo iz dopisa KUNV-a upućenog Vrhovcu 5. rujna 1826. u kojemu stoji: *ut vitam suam Literis, et Institutioni Juventutis consecrare valeat, facultatem in Provincia Franciscanorum S. Crucis permanendi elargiri petit*. Hrvatsko-kranjska provincija se također nazivala Provincijom sv. Križa jer je bila nasljednica provincije Bosne Hrvatske.

Usp. NAZ NDS (OD) 4186/1827. Tom prilikom Vrhovac je svog izaslanika, dubovačkog župnika Nikolu Hanzića ovlastio da Šunjića suspendira *ab ara & exercitiis cujusvis functionis spiritualis*. Pod istom signaturom nalaze se i pisma koja je Vrhovac uputio KUNV-u i bosanskom provincijalu Petru Kordiću u kojima ih je obavijestio o razvoju situacije.

Usp. NAZ NDS (OD) 4455/1827.

napuštanje redova dotadašnje provincije. U tom je slučaju Bosna Srebrena ipak mogla nastupiti ne vodeći previše računa o osjećajima Hrvatsko-kranjske provincije, budući da ona u tom trenutku nije ni na koji način sudjelovala u stipendiranju bosanskih klerika ili ikako drugačije pomagala katolike u Bosni.[762]

Nešto prije opisanih pokušaja u Zadru i Karlovcu, dogodio se još jedan slučaj bijega kojega se zahvaljujući kasnijem razvoju situacije danas može smatrati neuobičajenim u odnosu na ostale. Tijekom šk. god. 1817./18. u Pečuhu su humaniora polazili Stjepan Sladojević iz fojničkog i Ambrozije Matić, član sutješkog distrikta. Na kraju godine, putovi su im se trebali razići. Sladojević je dobio premještaj na studij filozofije u Zagreb, dok je Matiću raspoređen ostanak u Pečuhu.[763] Kada se cijelu jesen nisu pojavili na svojim odredištima, KUNV je 4. siječnja 1819. naložio Vrhovcu da pokrene istragu.[764] On je o svemu obavijestio Miletića i izdao okružnicu svim župnicima svoje biskupije koja je urodila plodom. Mihael Vucić, župnik u Glini je 10. ožujka 1819. Vrhovcu poslao izvještaj prema kojem su Sladojević i Matić još u studenom prethodne godine, u pratnji nekog pravoslavca došli kod njega i tražili prenoćište.[765] Ne sluteći da nešto nije u redu, osobito jer je nedavno bio primio trojicu franjevaca koji su išli na Trsat, ugostio je i njih i to što je bolje mogao. Kada ih je upitao za propusnice oni su mu ih pokazali tako da su i s te strane djelovali uvjerljivo. Ispričali su mu kako su krenuli prema Kostajnici gdje bi trebali vidjeti neke svoje poznanike, ali da su zalutali. Vucić im je stoga odlučio pomoći, pa su uz njegovo posredovanje od vojnih vlasti dobili propusnice do Gvozda (Vrginmosta), a povrh toga im je dao i nešto novaca. U završnom dijelu svog izvještaja Vucić je uputio Vrhovca da je dvojicu klerika uputno tražiti u

---

Među klericima koji su makar dio svog obrazovanja polazili u Habsburškoj Monarhiji, a potom barem neko vrijeme djelovali kao pripadnici Bosne Srebrene postoji još primjera kasnijeg dugotrajnog djelovanja izvan geografskog bosanskohercegovačkog područja, odnosno kasnijeg formalnog prelaska u redove neke druge franjevačke provincije. To su učinili sljedeći: Bono Marinović, Marko Vidošević, Mijo Kljajić, Pavao Kljunović i Mato Radošević. Da su u nekom trenutku i formalno napustili Bosnu Srebrenu potvrđuje činjenica da podaci o njihovoj smrti nisu zavedeni niti u jedan od nekrologa što je i uzeto kao okvir ove analize. U natuknicama svakog od njih nalaze se opaske o njihovoj kasnijoj karijeri do kojih se moglo doći. U tu grupu ne treba smještati klerike poput Petra Martinčevića koji je dugo vremena djelovao u Albaniji odakle se nije vratio, upravo zbog toga što su umrli kao članovi Bosne Srebrene. Također, nekadašnji klerici u Monarhiji koji su iza 1844. pristupili Hercegovačkoj kustodiji predstavljaju zaseban slučaj obzirom da se radilo o diobi postojeće i stvaranju nove teritorijalne organizacije unutar franjevačkog reda.

Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1818. – 6. X. i NAZ NDS (OD) 1856/1818. Int.

Usp. NAZ NDS (OD) 301/1819. Int. Premda je Matić trebao nastaviti sa školovanjem u Pečuhu, nepoznatim poslom je od strane pečuškog gvardijana 30. listopada 1818. bio poslan u samostan u obližnjem Sigetu. Kako nije stigao onamo, niti se vratio u Pečuh, gvardijan je alarmirao Vijeće.

Usp. NAZ NDS (OD) 608/1819. Vucić koristi termin *uno homine Graecio*. Sigurno se radilo o nekom stanovniku tog kraja koji im je pomogao kada su zalutali.

Zadru, premda nije siguran da ga i u tome nisu prevarili.[766] U međuvremenu je KUNV od Miletića saznao da su Sladojević i Matić stigli u Bosnu navodeći kao uzrok bijega nezadovoljstvo rasporedom koji su dobili, a on je molio da ih se primi natrag na studij. Vijeće je u svom odgovoru upozorilo na težinu njihovog prijestupa, ali obzirom da su na studiju pokazivali izuzetan napredak, složilo se s njihovim primanjem natrag.[767] U istom smislu Miletić je pisao i Vrhovcu ponešto detaljnije opisujući tijek njihovog bijega. Sladojević i Matić su iz Gline doista otputovali u Zadar, no kako su ih ondje odbili primiti, u siječnju 1819. vratili su se u Bosnu moleći da im se udijeli oprost od apostazije.[768] Kako je nastava već bila daleko odmakla, KUNV im je ponovni dolazak odobrio za šk. god. 1819./20. raspoređujući ih u Radnu gdje su trebali pohađati prvu godinu filozofije.[769] Ovakav raspored u prilično udaljen dio Monarhije i u samostan koji se nalazio mimo svih ostalih u koje su bili raspoređivani bosanski klerici treba s jedne strane gledati kao mjeru predostrožnosti, a s druge strane i kao svojevrsnu kaznu. Vijeće se ipak nije prevarilo u svojoj procjeni da spomenuti dvojac zaslužuje novu priliku. Dalje su redovito polazili nastavu i bez ikakvih ponovljenih otezanja vratili se u matičnu provinciju.

Ovime su iscrpljeni primjeri u kojima su postojale poteškoće oko povratka onih klerika koji su završili kompletan studij i koji, dugoročno gledano, nisu predstavljali gubitak za Bosnu Srebrenu jer su u konačnici dulje vremena djelovali kao njezini članovi i na njezinom teritoriju. Zabilježen je i određen broj izbacivanja klerika, odnosno njihovog samovoljnog napuštanja stipendije nakon relativno kratkog vremena provedenog preko Save. Prvi takav slučaj datira iz 1801. kada je iz Zagreba udaljen Marko Ostojić.[770] Zatim su se 1811. dogodili opisani slučajevi Franje Ostojića ml. i Petra Pinotića, te 1814. onaj Ivana Martinovića koji su svi na vlastitu ruku napustili školovanje.[771] Đakovački biskup Emerik Raffay je u kolovozu 1827. pisao Duhovnom stolu da je dobio obavijest od KUNV-a kako je zbog lošeg vladanja i slabog školskog uspjeha donesena odluka da se Miji Kljajiću oduzme

---

(Q)uoniam in iisdem destinatio eorum Zaram in Dalmatia pro continuandis Studiis soneret, illuci ergo iter suum direxere. Vucić je ovdje ciljao na njihove putne isprave za koje je Vrhovcu tada napisao da su vjerojatno krivotvorene. *Ibidem*.

Usp. NAZ NDS (OD) 687/1819. Int. Riječ je o dopisu KUNV-a upućenom Vrhovcu 9. ožujka 1819. u kojemu se pored ovog slučaja rješavaju pitanja rasporeda još nekih klerika.

Usp. NAZ NDS (OD) 688/1819.

Usp. NAZ NDS (OD) 1910/1819. Int.

Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1801. – 28. IV. Riječ je o odluci KUNV-a kojom se Ostojiću i formalno ukida stipendija zbog različitih prijestupa i kako *profuturus pro majore in similibus Cassibus circumspectione utendum esse*.

Usp. poglavlje o premještajima klerika.

stipendija i vrati ga se u Bosnu.[772] Kako se Osmanlijama ne bi dala prilika da nanesu štetu franjevcima, Kljajić je pod stražom trebao doći u Đakovo odakle bi ga Raffay, također pod pratnjom, prebacio u Bosnu. Vjerojatno je za njegovo prihvaćanje bio zadužen Ilija Starčević koji je o ovome slučaju pisao Miletiću.[773] Martin Nikolić je 1834. napustio studij teologije u Gyöngyösu i dao se u skitnju po Mađarskoj i Srbiji. U veljači 1835. stigao je u Brod i molio đakovačkog biskupa da posreduje da mu se ponovno dodijeli stipendija, međutim sama Bosna Srebrena je, želeći izbjeći komplikacije, naložila da se žurno vrati kući.[774] Nedisciplina je bila razlog zbog kojeg su 1837. dokinute stipendije Lovri Mlinareviću, Blažu Petroviću i Augustinu Dembiću.[775] Iste je godine iz Požege pobjegao polaznik humaniorâ Josip Vrljić[776], a Varaždin je napustio Mijo Škorić.[777] Napokon, 1838. posljednji se put spominje i Ambrozije Dakić tada polaznik druge godine studija teologije. Ponovno je svim navedenima zajedničko to što su ostali članovima Bosne Srebrene i kasnije ih nalazimo kao župnike, kapelane, magistre novaka, propovjednike i na ostalim službama. Postavljeni u takve okvire opisani se slučajevi mogu promatrati kao privremeni, ali ne i trajni, pa susljedno tome ne i potpuni gubici koje je Bosna Srebrena pretrpjela od klerika koje je poslala na školovanje u Monarhiju. Spomenuti primjeri otezanja s povratkom pokazuju kako je u svim razdobljima kod određenog broja klerika postojala tendencija trajnog napuštanja Bosne. Što se, pak, tiče samovoljnih napuštanja ili izbacivanja sa stipendija, njihova nešto veća učestalost tijekom 30-ih godina 19. st. u odnosu na ranije razdoblje vjerojatno je makar dijelom stajala u određenoj vezi sa sukobima između apostolskog vikara Barišića i Bosne Srebrene. Stoga je poznavanje i ovog dijela biografije svakog od navedenih važno za razumijevanje stava koji su kao pojedinci zauzimali tijekom Barišićeve afere. O tome će više riječi biti u sljedećem poglavlju.

Franjevački su se klerici, dakle, u velikoj većini slučajeva po dovršetku školovanja, čak i kada su imali drugačije planove, na ovaj ili onaj način vraćali u Bosnu Srebrenu. Izvan nje je ostao Marijan Krajinović koji je nastavio vršiti svećeničku službu kao jaskanski prebendar. Njemu bi se mogli pridodati i Marko Ivanović ili Marko Vidošević koji su nakon dovršetka školovanja nastavili djelovati izvan Bosne Srebrene, ali ih od Krajinovića dijeli to što su oni formalno ostali članovima provincije. Krajinović je, prema tome, jedini franjevački

Usp. NAZ NDS (OD) 4032/1827.
Usp. Jelenić, 1925: 318-320.
Cjelovit opis ovog slučaja *v*. KFSB sv. III, pp. 16-19.
Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1838. – 13. III. *ob malum in Studiis profectum moresque religiosae disciplinae haud conformes, et nec post monita resipiscentes ad Patriam remissos*. Nepoznato je zbog čega je provincija sv. Ladislava obaviještena o ovom događaju tek 6 mjeseci kasnije.
Usp. NAZ NDS (OD) 1098/1837.
Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1837. – 3. I.

klerik koji je po završetku školovanja napustio svoju provinciju, ali ne i svećenički poziv. U većini slučajeva trajno napuštanje Bosne Srebrene za sobom je povlačilo i napuštanje kako redovničkih zavjeta, tako i svećeničkog poziva. Takav postupak s druge strane za posljedicu obično ima nestanak pojedinca u povijesnim bespućima, pa je obično vrlo teško utvrditi što se kasnije s njim događalo. Već spominjani Mato Marketić (1811.), zatim Franjo Bušić (1839.) i Josip Dragićević (1841.) u godinama navedenim u zagradi kao i obično navode se prilikom raspoređivanja na neku od studijskih razina, s tom razlikom što to obično predstavlja i njihovo posljednje javljanje u izvorima. Potraga u bosanskim nekrolozima ili šematizmima okolnih provincija ostaje bezuspješnom pa se kao jedini zaključak nameće onaj o istupanju iz kleričkog staleža uopće.[778]

Kao što su tridesete godine 19. st. obilježene većim brojem izbacivanja klerika, nego li ranije, jednako tako iz istog razdoblja potječu tri istupanja iz Reda koja su se doduše dogodila na trima različitim mjestima, ali ipak imaju zajedničku poveznicu – umjesto redovničkih, te su mladiće obuzele ideje nacionalnog romantizma. Sudjelovanje bosanskih franjevaca u širenju ideja ilirskog pokreta je općepoznato i prihvaćeno mjesto, kao i navođenje najznačajnijih pristaša ovih ideja: obično su to Martin Nedić, Franjo Jukić i Grgo Martić. Iliraca je među bosanskim franjevcima bilo još, a prvoj je generaciji zajedničko to što su beziznimno pripadali naraštajima školovanim na prostoru Habsburške Monarhije. Tko bi među njima nosio počasno mjesto prvog širitelja takvih ideja, kako su uopće i koje ideje prvi bosanski ilirci usvajali, odnosno na koje su se one kasnije načine razvijale na prostoru gdje je osnovicu svakog identiteta stoljećima činio konfesionalizam, pitanja su daleko od toga da budu detaljno analizirana i da dobiju zadovoljavajući odgovor. U slaganju tog mozaika pomoći će i opis sljedeća tri slučaja.

Član kreševskog distrikta Petar Marešević svoj je studij započeo u Radnoj šk. god. 1820./21. pohađajući filozofiju, a potom je preko Iloka, Székesfehérvára i Zagreba dospio u Vukovar gdje je 1826. dovršio četvrtu godinu teologije. Nije poznato tko ga je predložio za studij medicine i tablice rasporeda ga ispuštaju sve do 1828. kada je u Pešti trebao započeti treću godinu.[779] Za razliku od prethodnog slučaja studija medicine, kada je Mato Nikolić nakon tri godine u Feldsbergu vraćen u Bosnu, Mareševiću je 1830. određen prelazak u Beč

Pri tome se za Bušića navodi da mu je zbog različitih disciplinskih prijestupa odlukom Duhovnog stola 10. prosinca 1839. oduzeta stipendija i naložen povratak u Bosnu. Usp. NAZ NDS (OD) 2229/1839. Zanimljivo je kako ga šematizam iz 1840. spominje među klericima na studiju *in Hungaria* pod čime se podrazumijevao i Zagreb odakle je Bušić bio izbačen, usp. *Schematismus Bosnae Argentinae, 1840*. p. 32. Budući da je odluka o oduzimanju stipendije donesena u tek u prosincu 1839., nije bilo vremena da se unese ta promjena.

Usp. NAZ NDS (OD) 4452/1828. Int.

pro uberiori medica praxi.[780] Sljedećih šest godina njegovo se ime redovito spominje u tablicama rasporeda jer je i ovaj studij bio financiran sredstvima zaklade Josipa II. Marešević ga je konačno dovršio 1836.[781] Tako dugotrajan boravak izvan domovine nije mogao ne ostaviti traga na njemu. Tome valja dodati činjenicu da je od ukupno 16 godina, njih čak 10 proveo na studiju medicine na kojemu se nalazio sam. Osim toga Nikolić je svoje tri godine proveo u franjevačkom samostanu, pa prema tome i redovničkom okruženju. Marešević je već od 1825. bio svećenik, [782] ali nije poznato je li tijekom boravka u Pešti i Beču stanovao u nekom od franjevačkih samostana. Kako se razvijala njegova ličnost može se zaključivati samo na osnovi pisma koje je 18. siječnja 1836. iz Beča poslao tadašnjem provincijalu Andriji Kujundžiću koji mu je bio rođak.[783] Neposredno prije toga, Marešević je poslužio kao vodič delegaciji bosanskih franjevaca koju je predvodio Petar Šunjić, a koja je za cilj imala rješavanje nekih pitanja vezanih uz prvo izraženije zaoštravanje odnosa između provincije i apostolskog vikara Barišića. Iako se svojski potrudio pomoći svoju subraću, Kujundžiću je otvoreno izrazio svoju skepsu u mogući uspjeh i na sljedeći se način izrazio o bečkom Dvoru i njegovoj politici prema bosanskim katolicima: *ja nji i njiova obečhanja dobro znadem, nishta odtoga nebude, xali Bogh truda, da pacse mi se za nikada od ovoga Dvora nebudemo shto pomogli, jerbo za nas, niti za nash narod i karshčanluk, shto mare, nitiche nas ovaj dvor ikada pomochi (...) akose mi na drughu kuda stranu ne okrenemo, i pomochi nenajdemo, od ovoga dvora za nikada pomočhse nečhemo*. Imajući u vidu dugogodišnje nadanje bosanskih franjevaca da će habsburškim nastojanjima postići oslobođenje od osmanlijske vlasti već i ovako izraženi sumnja i nepovjerenje bili bi dovoljni za privlačenje istraživačke pozornosti. Marešević se sam potrudio dati objašnjenje. Navevši kao primjer Srbe i Crnogorce, pokušao je potaknuti Kujundžića i ostale da pokušaju potrebnu pomoć dobiti u Rusiji jer: *Onibo jedni jedini osobito Narod Slavonski, brez ikakve razlike zakonah svesardno podpomaxu, i kojigodsuse njima utekli nikoga odbaczili nisu, jedali nebismo i mi mogli tu josh srechu kushati; jabose tvardo uzdam, dase mi dvoru Russkomu utečsemo, nebinam bilo zaludu, ako nebismo shto dobili izgubili nishta nebismo*. Dalje nastavlja kako je u Beču više puta imao priliku razgovarati s različitim Rusima i iznositi im poteškoće koje bosanski katolici podnose i da je redovito dobivao ohrabrenja i uvjeravanja sljedećeg sadržaja: *Kad hochesh, nemojte vi*

Usp. NAZ NDS (OD) 1889/1830. Int.

Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1835. – 25. VIII. i NAZ NDS (OD) 1387/1835. Int.

Usp. AFSK Kut. 15, Ur. Zap. 1, p. 5 *Die 30. Martii 1825. Dimissoriales pro suscipiendis Sacris Ordinibus missae fuerunt Fr[atr]i Petro Mareshevich*. Prema tome ređenje se vjerojatno odigralo tijekom ljetnih praznika između treće i četvrte godine.

Usp. Jelenić, 1913: 150-151 odakle su preuzeti i citati.

misliti shtoste vi Rimskog zakona, da Dvorche vas Russki zato odbacziti, to nije misliti, viste nash slavinski Narod, viste nasha karv, mi vas ljubimo kako nashu Bratju. Upravo ovo zanemarivanje konfesionalnih razlika u korist slavenske uzajamnosti predstavlja neobičan obrat u dotadašnjem mentalitetskom sklopu. Dakako, to ne znači da titulu prvog bosanskog ilirca treba dodijeliti Mareševiću, ali su spomenute ideje očigledno na njega ostavile snažan utisak. Posebno je zanimljivo što je u Zagrebu, kao žarištu preporodnih ideja proveo svega dvije godine (1823.-1825.) i to u doba kada one još ni na koji način nisu bile jasno artikulirane. U vrijeme kada na scenu stupa Ljudevit Gaj sa svojim suradnicima Marešević se već nalazio u Beču i nije isključeno da je svoja uvjerenja crpio iz sasvim drugog izvora. U posljednjem dijelu pisma dotaknuo se i svoje osobne situacije: *Shtose dotičše moga posla, pria tri misecza biti gotov jedva budem, i tako do Juna misecza, ako Bogh dade zdravlje izajdem k vama; znadem da mloghi misle daja ni izagji nechu alise varaju, ja dok moje posle svarshim ettome tamo k vama*. Usprkos tim uvjeravanjima, Marešević nije bio iskren. Napustio je Red i nastanio se negdje u okolici Budima te započeo raditi kao liječnik.[784] Pri tom se ne može jednoznačno tvrditi da su presudan utjecaj na njegovu odluku imale ideje ilirizma, odnosno slavenske uzajamnosti koje je usvojio. Vjerojatno su one olakšale odluku koja je bila motivirana kudikamo prozaičnijim razlozima. Marešević je s medicinskom diplomom imao širom otvorena vrata društvene promocije i priliku osigurati vlastiti materijalni status. Dugotrajan boravak u Pešti i osobito Beču sigurno nije pozitivno utjecao na njegovu motivaciju da se nakon toga vrati u nesigurnu Bosnu, osobito stoga što njegovi doticaji s Rusima pokazuju da se dosta kretao i mimo klerikalnih sredina.

Historiografija se nije bavila Mareševićevim životopisom nakon odlaska iz Beča, stoga se makar djelomično traženje njegove motivacije za napuštanje franjevačkog reda u idejama istovjetnim ili bliskim onima ilirskog narodnog preporoda može oslanjati jedino na citirano pismo. S druge strane, u slučaju Ilije Verkovića upravo cijeli njegov kasniji životopis nesumnjivo potvrđuje takvu pretpostavku.[785] Nakon što je od 1837.-1843. s prosječnim uspjehom u Zagrebu polazio studij filozofije i prve tri godine studija teologije, Verković je tijekom zimskih praznika na četvrtoj godini studija napustio studij teologije, a doskora i franjevački red. Nekoliko desetljeća kasnije sam je dao objašnjenje za svoj čin: *Za vreme moega školovanja u Zagrebu stupim u prisno i veoma srdačno snošenje s Gajem, Babukićem i*

Usp. Jelenić, 1915: 385. Jelenić je ovdje zabilježio jedno sjećanje Mareševićevih suvremenika koje je čuo dok se sâm nalazio u novicijatu.

Verkovićevu biografiju od rođenja do napuštanja studija teologije 1843. *v*. Doklestić, 2007: 21-28.

Grofom Nužanom.[786] Opijenost idejama ilirizma se zapravo nadovezala na njegove vlastite nazore. Verković, naime, nije stupio u novicijat toliko iz idealističkih pobuda, koliko iz gole nužde. U dobi od osam godina (1829.) sa svojom je obitelji bio izbačen iz vlastitog doma jer njegov otac nije ispunio feudalne obveze prema Huseinu kapetanu Gradaščeviću. Uskoro su mu u kratkom roku umrla oba roditelja pa ga je prihvatio Ilija Starčević, tada župnik u Tolisi. Verković je ondje pohađao pučku školu, a kako se pokazao nadarenim daljnji ga je životni put logično vodio u franjevački red. Međutim, redovnički ga život nikada nije posebno privlačio i slično kao i u Mareševićevom slučaju, kontakt s Gajem i ilircima koji su mu bili spremni povjeriti i neke zadatke političke naravi presudno je utjecao na odluku koja je u njemu očigledno dugo sazrijevala: *Počem nije bilo izgleda, da ću za milo Slovenstvo moći u onoliku domašaju raditi (...) ako ostanem u staležu koji su mi narinule nepovoljne okolnosti (...) zato po predtečnom zrelom promišljenju driešim 'ad maiorem utilitatem et gloriam carae slavicae gentis' sbaciti sa sebe neprijatnu crnu mantiju, jerbo sam predčuvstvovao da sam od proviđenja opredijeljen za nešto drugo, a ne za nju*.[787] Verković je do smrti ostao uvjereni pristaša ideja o drevnom porijeklu Slavena i njihove uzajamnosti, a na tom su tragu bila i njegova istraživanja i skupljanja starih rukopisa i folklorne baštine, koja nisu bila lišena određenih kontroverzi.

S Verkovićem je u sutješkom novicijatu neko vrijeme zajedno boravio Josip Kovačević. I on je 1837. krenuo na studij, najprije filozofije u Varaždinu, a potom teologije u Székesfehérváru. Njegovo se ime često spominje u kontekstu planova oko ustanka u Bosni zbog čega su četvorica klerika na Cvjetnicu 1840. napustili Veszprém. Jakov Baltić koji je bio jedan od sudionika kasnije je u svom *Godišnjaku* zabilježio kratak opis tog pokušaja u kojemu je kao jednog od četvorke uz Jukića, Blaža Josića i sebe naveo i stanovitog Bartola Kovačevića koji se prema toj verziji nakon odustajanja od ustaničkih planova sekularizirao.[788] Zapravo se radilo o Bartolu Juriču koji je tada također napustio Red, a prema nekim navodima bio je uhvaćen od strane Osmanlija i pogubljen negdje u okolici Dervente. Ostavljajući

---

Cit. *ibidem*, 26-27. Verković je i kasnije dok je stanovao u Makedoniji povremeno održavao pismene veze s Gajem i njegovim sinom Velimirom. *Nužan* je grof Al(bert) Nugent. Kasnije, kada se tijekom boravka u Rusiji našao u teškim materijalnim prilikama, razočaran je pisao Josipu Dobroslavu Božiću: *U mojemu životu ima tema: tri najcrnija i najprokletija dana u životu mojemu: Prvi dan, kad sam se sreo s fantastom Gajem, koji me je do ludila prepunijo simpatijama ruskima, koje su me podpuno napravile nesrećnim*. Cit. Jelenić, 1925: 17.

Ibidem.

Usp. Baltić, 2003: 140-141 (58-59) *Ovde još njeki događaj, koji se je ove godine desio, hoću napomenuti, makar on bijo i mâl i na luda doba i baš diečinska odbio. Ove iste godine izašo sam ja i moja još tri druga, tj. fra Blaž Josić i fra Frano Jukić i fra Bartuo Kovačević, iz Mađarske iz Vesprima*. (…) *Ali se ova naša tajnost malo po malo prokaže. Nami njeki priatelji svietuju da bižimo u Austriu jer ako čuje vezir, a i jest naopak. Odkud ja i Jukić hodosmo u Dubrovnik, Josić u Mađarsku a fra Bartuo sekulariziro se*.

Kovačevićevu ulogu i njezin udio u ustaničkim planovima po strani, na njegovo poistovjećivanje s Juričem utjecala je nepobitna činjenica da je i on istupio iz Bosne Srebrene. Upravo je Ilija Verković pedesetak godina kasnije u jednom pismu prepričao svoj razgovor s Blažem Josićem koji je nakon neuspjeha ustaničkih planova potajno svratio u Zagreb, putujući u Skalicu da bi dovršio studij.[789] Prema toj verziji, misao o ustanku je potekla upravo od Kovačevića koji je u Pešti upoznao Josića s predstavnicima viđenijih ugarskih Srba na čelu sa Savom Tekelijom. Iz njihovih ideja o tome da Bosna stekne autonoman status po uzoru na Srbiju, Kovačević i Josić su postupno razradili planove o ustanku. Neodrživost takve verzije događanja raspravit će se na drugom mjestu, no nema razloga ne vjerovati da je boravak u Pešti imao odlučujući utjecaj na Kovačevića, koji je već bio impregniran idejama nacionalnog romantizma, odnosno da je ondje doista stupio u doticaj s krugom Save Tekelije. Verković je još za života bio nacionalno određivan i od drugih i sam i kao „Hrvat“ i kao „Srbin“, „Bosanac“ ili „Bugar“, a da se sve to nije kosilo s njegovim temeljnim uvjerenjem u jedinstvo svih Slavena. Kovačević se, pak, od početka opredijelio za srpsku nacionalnu misao. Od svog prelaska u Beograd pa do smrti 1865. bio je zaposlenik nekoliko ministarstava u srpskim vladama i pripadao je krugu ljudi okupljenih oko Ilije Garašanina i Františeka Zacha. U tom je svojstvu nekoliko puta posjetio Bosnu i kušao pridobiti svoju nekadašnju redovničku subraću za suradnju sa srpskom vladom, ali s mršavim uspjehom. Baltić opisuje kako je upravo on 11. studenog 1854. u svojstvu poslanika srpske vlade donio molbu kojom *želi Srbija imati jednog misnika katoličkog, Bošnjaka, za katolike u Biogradu*.[790] Premda je Kovačević tom prilikom donio i darove za apostolskog vikara i za provincijala, te novčani prilog za pomoć u izgradnji crkava, uvjeti koje je vlada iznijela, a koji su među ostalim zabranjivali nošenje redovničke odjeće izvan crkvenih prostora ili tražili da se blagdani obilježavaju prema julijanskom kalendaru utjecali su na to da molba bude odbijena.[791] Njegovi su stavovi još jasnije izraženi u djelu *Opis Bosne i Hercegovine* koje je izdavano posthumno. Prvi puta je tiskano 1865. neposredno po Kovačevićevoj smrti zaslugom njegovog pašanca Ilije Rakića, međutim, kako upravo on sam svjedoči: *cenzura izbrisa mnogo koješta, zbog ondašnjih okolnosti*.[792] Rakić je sačuvao cjeloviti rukopis i ponovno ga tiskao 1879., a tom je prilikom uvrstio i predgovor koji je još prije smrti napisao

Usp. Jelenić, 1925: 37-42.

Usp. Baltić, 2003: 252-253 (123).

Baltić je to na istom mjestu prokomentirao sljedećim riječima: *Čudili smo se bratji našoj srbskoj, mi svikolici ovde u Bosni, da nas katolike rad naše viere preziru i graniče, koji smo istog pokolenja i narodnosti slavljanske; ta kako je narodnost čoviku mila i draga, takoe i više vira*.

Cit. Kovačević, 1879: III.

Kovačević.[793] U tekstu koji je sastavljen dijelom kao posveta, dijelom kao uputa *zemljacima mojim*, Kovačević ukratko riše slabost suvremene Osmanlijske države, podsjeća na staru neslogu zbog koje je srednjovjekovna Bosna i propala, te konačno poziva: *Ostavite svaku mržnju i razdor, znajte, da ste svi Srbi koji slatkim srpskim jezikom govorite. Neka pravoslavni u svojoj a rimokatolici opet u svojoj crkvi najveću slobodu uživaju; pa i ona braća naša, koja su se zatekla u veri muhamedovoj nek ostanu u istoj bezbedni i neuznemireni.*[794]

Svi opisani slučajevi, neovisno o tome radilo se o privremenom zadržavanju ili pokušaju ostanka izvan Bosne, odnosno o napuštanju Reda predstavljali su osobni izbor pojedinca. Često se o njihovim motivima može samo nagađati jer su rijetki primjeri poput Krajinovića ili Verkovića koji su vlastitim riječima, bilo u trenutku napuštanja franjevačke zajednice, bilo kasnije objasnili svoj čin. Tek sudbina Pacifika Krnjića predstavlja svojevrsni specifikum.[795] Nakon ponešto traumatičnog djetinjstva obilježenog kugom i nepovoljnim uvjetima službe kod lokalnog zemljoposjednika, Krnjić je stupio u novicijat u Fojnici i nakon zavjetovanja je 1821. bio poslan u Požegu gdje je završio prvi humaniorni razred, dok je ostatak školovanja prema tablicama rasporeda 1822.-1828. polazio u Szombathelyu došavši do treće godine studija teologije. Nju, međutim, nije upisao nego je preventivno poslan u Fil'akovo (mađ. Fülek).[796] Tablicom rasporeda za šk. god. 1830./31. dobio je premještaj u samostan Braće milosrdnika (*Fratres Misericordiae*) u mjestu Spišské Podhradie (mađ. Szepesváralja).[797] Uz njegovo ime stoji opaska *mente turbatus*. Radilo se o tome da je Krnjić počeo iznositi tvrdnje kako je on zapravo sin nekog muslimanskog bega i da su ga franjevci na silu preveli na katoličanstvo i poslali preko Save.[798] Bosna Srebrena bi Krnjićevim povratkom i iznošenjem takvih tvrdnji bila dovedena u veliku opasnost pa ga se stoga njezina uprava potrudila trajno zadržati u Monarhiji. U svim sačuvanim tablicama rasporeda do 1841./42. njegovo se ime redovito bilježi u spomenutom samostanu Braće milosrdnika i

---

Ibidem, VI-XI.

Ibidem, X.

Njegovo djetinjstvo i školovanje do izbijanja bolesti detaljno obrađuje Škegro, 2011: 35,105-123.

To je vidljivo iz tablice rasporeda za šk. god. 1829./30. kada je kao njegovo prebivalište naveden franjevački samostan u Fil'akovu. Usp. NAZ NDS (OD) 3763/1829.

Usp. NAZ NDS (OD) 1889/1830. Int. KUNV je tom prilikom stavio da je Krnjić *mente turbatus*.

Škegro usporedbom matica krštenih i krizmanih, te knjiga oblačenja i zavjetovanja dokazuje da Krnjićeve tvrdnje o muslimanskom porijeklu nisu bile istinite. Krnjić je tvrdio kako to može potvrditi činjenicom da je bio obrezan što autor ne odbacuje kao nemoguće iznoseći pretpostavku kako se sunećenje odigralo prilikom službe kod lokalnog feudalca. Ukoliko je do toga uistinu i bilo došlo, to se moralo dogoditi na silu i mimo lokalne uleme, jer je nemoguće da bi nakon formalne konverzije Krnjić mogao stupiti u novicijat ili da bi ga franjevci mogli oteti. Za njim nikada nije bila pokrenuta nikakva istraga od strane osmanlijskih vlasti.

vjerojatno je ondje i umro, no ne može se utvrditi kada.[799] Škegro piše: *Premda se nadao biti pobjednik u ovom čudnom sporu koji je nametnuo bosanskim franjevcima (...) završio je doživotno u nekom austrijskom zatvoru*.[800] U Krnjićevom slučaju zatvorom je bio samostan.

Bosna Srebrena je svoje klerike gubila i mimo njihovog slobodnog opredjeljivanja. Epidemije kuge ostavljale su dubok utisak na suvremenike i kako su predstavljale jednog od jahača Apokalipse jasno je da su dobile golem prostor u pisanim izvorima. Smrt je nesumnjivo bila dijelom svakodnevice bosanskih franjevaca onoga vremena. Oni koji su podlegli kugi ili bili ubijeni kao mučenici za svoju vjeru duboko su se usjekli u pamćenje svoje zajednice koja im je odavala priznanje i čuvala uspomenu na njih. Međutim, jednim od njihovih najpogubnijih ubojica bila je bolest koju izvori nazivaju ftiza i hektika, a danas je poznata kao tuberkuloza ili sušica. Kako je riječ o zaraznoj bolesti koja se u uvjetima guste naseljenosti vrlo lako širi, njezina pojava je u ono vrijeme izazivala dosta veliku paniku. U zajednicama kakve su redovničke, gdje je postojala vrlo velika opasnost od zaraze, postupak prema oboljelima se obično svodio na njihovo čim brže udaljavanje iz samostana što je sprečavalo širenje bolesti, ali nije pomagalo oboljelom. Kako su početni simptomi tuberkuloze slični onima gripe ili teže prehlade, slično se ponekad događalo i u takvim slučajevima. Ovo treba imati na umu radi toga što nekrolozi u takvim slučajevima smrti obično samo vrlo šturo bilježe *phtysi* ili *morbo phtysica consumptus*. Čak i u ono vrijeme tuberkuloza nije u svim slučajevima napredovala jednakom brzinom jer su postojali čimbenici koji su utjecali na njezino usporavanje poput mogućnosti boravka na svježem zraku i osobito suncu, dovoljno odmora ili adekvatni higijenski uvjeti.[801]

Među klericima koji su studirali na ugarsko-hrvatskom području u periodu 1782.-1847. zabilježen je 31 smrtni slučaj. Kao vremenski okvir su, dakako, poslužili prvi i posljednji takav primjer. Od spomenutog broja 19 je klerika umrlo na području Monarhije, a 12 u samoj Bosni. To nas dovodi do pitanja uzroka smrti. Zanimljivo je kako on u slučajevima geografski smještenim sjeverno od Save najvećim dijelom nije zabilježen u nekrolozima ili je upis takav da se ne može sa sigurnošću utvrditi uslijed čega je smrt nastupila. Kod klerika, pak, umrlih u Bosni mahom se radi upravo o tuberkulozi. Kod njih se

---

U tablicama uz njegovo ime obično stoji fraza: *In cura valetudinis in Conventu FF. Misericordiae*.

Cit. Škegro, 2011: 35,112-113.

Upravo je to kontekst u kojemu treba shvaćati navode poput sljedećeg: *Idcirco consilio tam medici cuius attestatum isthic sub :/: (...) advolvo aliud remedium mihi non restare quam ut alever a Studiis, et aerem* (sic!) *permutarem secus incapax sum annum adhuc unum transigendi*, usp. NAZ NDS (OD) 685/1837. Tekst je preuzet iz molbe Ivana Krilića koji je već od ranije vukao ozljedu pluća, pa mu je promjena zraka trebala pomoći, iako se u njegovom slučaju nije radilo o tuberkulozi.

postavilo pitanje hoće li u ovu analizu biti uvršteni samo oni koji su u trenutku smrti još uvijek bili studentima ili će ona obuhvatiti i one koji su tada već završili kompletan studij. Kao granica je postavljen okvir od godinu dana po povratku umrlog iz Ugarske neovisno o (ne)dovršenosti studija. Premda tuberkuloza može imati dugotrajnu latentnu fazu, pa nije isključeno da su mnogi među nekadašnjim stipendistima u Monarhiji, a koji su umrli od tuberkuloze od nje bolovali još tijekom studentskih dana, njih se ne može promatrati na način da nisu gotovo nikako ili tek vrlo kratko djelovali unutar Bosne Srebrene.[802]

Neki smrtni slučajevi su već spomenuti na prethodnim stranicama. U Pečuhu su umrli Anđeo Ćuretović 1782. i Juro Vujičić 1783., ali ni za jednog nije poznat točan uzrok smrti. Jedini među sekularnim klericima koji je umro kao student bio je Josip Zečević 1796. Vidjeli smo da nekrolozi ispuštaju smrt Filipa Baltića u Karlovcu 1806. Tada je već imao barem 40 godina što u ono vrijeme nije bila dob u kojoj je bilo neobično umrijeti.[803] Kod sljedećih klerika nekrolozi ništa ne govore o uzroku ili načinu smrti: Ivan Juričević (Požega, 1812.), Vinko Jurič ml. (Veszprém, 1823.), Pavao Lovrić (Kecskemét, 1826.), Nikola Čuić (Pečuh, 1827.) i Petar Vučić (Gyöngyös, 1832.). Činjenica da su umrli u samostanima ukazuje na to da se radilo o prirodnom uzroku ili nekoj bolesti koja nije bila zarazna. Za Grgu Kneževića (Vukovar, 1815.) nekrolog navodi da je dugo bolovao od nekakve otvorene rane na nozi koja nije nikako zarastala. O čemu god da se radilo, očigledno nije bilo nepoznato vukovarskim franjevcima niti je izazivalo kod njih ikakav strah. Anđeo Malbašić (Székesfehérvár, 1816.) prema nekrologu *obdormivit in Domino*, jednako kao i Bartol Gašić (Varaždin, 1818.), dok Lovro Ćorković (Baja, 1834.) *pie in Domino obiit*. Dojam, međutim, lako može zavarati. Varaždinski gvardijan Pacifik Gašpar je obavještavajući Duhovni stol o Gašićevoj smrti izrijekom napisao: *ptysi consumptus*.[804] Premda bi se očekivalo da bi oboljeli u takvom slučaju bio udaljen iz samostana pa prema tomu i grada gdje je on bio smješten, što se i dogodilo nemalom broju klerika, u nekoliko su navrata oni ipak bili zadržani u dotadašnjem mjestu prebivanja. Moguće je više objašnjenja tome: ili je dolazilo do premještaja u bolnicu pa su umirali ondje ili bi nakon duge latentne faze bolest naglo izbila i ubrzano vodila ka

Tako su primjerice od tuberkuloze umrli: Anto Alaupović st. 1837. koji je studij dovršio 1829. ili Luka Šimić 1856. koji je diplomirao 1839. Postavljenom kriteriju od godinu dana najbliži bi bio Petar Ilić koji je ovoj bolesti podlegao 31. kolovoza 1838. dvije godine nakon povratka sa studija.

Baltić se zavjetovao 29. lipnja 1782. u Fojnici. Kako prema pravilima franjevačkog reda to nije mogao učiniti prije navršenih 16 godina života znači da je bio rođen najkasnije 1766.

Usp. NAZ NDS (OD) 989/1818.

fatalnom ishodu.[805] Napokon, ne treba smetnuti s uma da udaljavanje bosanskih klerika koje je pretpostavljalo njihov dugotrajan i tegoban put kući nije bilo potez na koji se svaki gvardijan mogao lako odlučiti. Usprkos tome što je takav postupak bio na neki način i propisan, a po stajalištima ondašnje medicine oboljelima ionako nije bilo pomoći, ovim je klericima to dodatno ubrzavalo smrt. Dok se, dakle, za navedene može raspravljati o tome uslijed čega su umrli, u nekoliko je slučajeva u nekrologe ipak bio unesen točan uzrok smrti. Za petoricu klerika to je bila tuberkuloza kojoj su podlegli Ivan Franjić (Pečuh, 1821.), Anto Eleg (Subotica, 1821.), Petar Marijanović ml. (Hlohovec, 1845.), Augustin Momčinović (Zagreb, 1845.) i Lovro Androšević (Zagreb, 1845.). Anto Ćurić je u listopadu 1843. u Székesfehérváru za sobom ostavio primjer hrabrosti i požrtvovnosti za druge. Ondje je nekakav požar zahvatio jednu zgradu. Ćurić se uključio u spašavanje stanara i njihovo izvlačenje iz gorućih prostorija, ali ga je i samog zahvatila plamena stihija, te je izgorio.

Klerike, pak, koji su umrli ubrzo nakon povratka u Bosnu može se, kako je već rečeno, podijeliti na one koji su dovršili studij i one koji su ga još uvijek pohađali. Prva je grupa malobrojnija, a u nju spadaju Grgo Šerkić (Kreševo, 1805.), Mijo Pinjušić (Kreševo, 1808.), Josip Stojčić (Dubrave, 1834.) i Marko Fočić (Potočani, 1835.) s tim da treba naglasiti kako je Pinjušić 1807. kada je pozvan natrag u matičnu provinciju još uvijek bio studentom teologije, ali se njegov povratak odigrao na zahtjev Bosne Srebrene i nije vjerojatno da je taj poziv stajao u vezi s njegovom bolešću. Upravo je to razlog odašiljanja natrag većine ostalih klerika koji su tada još bili studentima. Nepoznat je točan uzrok smrti Lovre Gašpara koji je ne napunivši ni 20 godina umro u Kraljevoj Sutjesci 28. svibnja 1838. svega mjesec dana nakon što je zatražen njegov povratak u Bosnu.[806] Nekrolozi ne pružaju odgovor na pitanje od čega, nego samo govore o gubitku razuma. Slično je i s Mijom Rozićem ml. koji je umro 7. siječnja 1847. u Fojnici. Naveden je njegov studentski status, ali ne i uzrok smrti. Okolnosti da se ona dogodila zimi, dakle usred nastavne godine, sugeriraju da je i on nešto ranije zbog bolesti napustio svoje dotadašnje prebivalište i vratio se u Bosnu. Činjenica, pak, da je umro u samostanu drastično smanjuje, ali ne isključuje, mogućnost da se radilo u tuberkulozi.

Ovo posljednje se dogodilo Anti Elegu koji se spominje nešto niže u tekstu. Nakon što mu je potvrđeno slabo zdravlje, KUNV prilikom raspoređivanja klerika za šk. god. 1821./22. uz njegovo ime stavlja opasku *Domum missus ubi reconvaluerit et rediverit*, usp. NAZ NDS (OD) 2449/1821. Int. KUNV ovu tablicu Vrhovcu je poslao 11. prosinca 1821., a u tom je trenutku Eleg već nepuna 3 mjeseca bio mrtav († 25. rujna 1821.). Dakle, Vijeće je na kraju nastavne godine dobilo izvješće iz Subotice prema kojemu je Eleg bio bolestan pa mu je odredilo povratak kući. Bolest je međutim toliko brzo napredovala da je klerik preminuo prije nego li je uopće mogao krenuti na put.

Usp. KFSB sv. III, pp. 72-73. Kronika navodi da je povratak zatražen zbog bolesti, ali ništa o njezinoj naravi.

Ona se izrijekom navodi u slučajevima šestorice klerika: Ambrozije Jakovljević (Guča Gora, 1811.), Ilija Lučić (Teševo, 1821.), Anđeo Radovčić (Kreševo, 1824.), Martin Franjić (Vareš, 1825.), Josip Kalfić (Vijaka, 1843.) i Ambrozije Livajić (Kreševo, 1846.). Mjesta smrti ukazuju na to da ih ni u Bosni nisu primali u samostane. Radovčić je bio rođeni Kreševljak i umro je u roditeljskom domu, dok je Livajić jedini koji je možda umro u samostanu. Kod dvojice među ovim klericima zabilježeno je nešto više podataka o tijeku njihove bolesti.

Lučić, u tom trenutku polaznik druge godine studija filozofije, je 20. srpnja 1820. podnio molbu Maksimilijanu Vrhovcu tražeći da mu se odobri putovanje u Bosnu na jesenske praznike, a KUNV ju je 16. kolovoza iste godine i odobrio.[807] Putovanje se pokazalo fatalnim. Njegov se opis nalazi u pismu provincijala Dominika Franjića koji je 5. studenog 1820. obavijestio Vrhovca da Lučić neće stići na početak nove akademske godine.[808] Dok se još nalazio na putu, u Brodu ga je spopala nekakva bolest, međutim, umjesto da se ondje zadrži požurio je dalje i stigavši u Komušinu pao je u krevet jer mu se stanje jako pogoršalo. Ondje je proboravio neko vrijeme, a franjevci iz Broda su mu uspjeli nabaviti medicinsku pomoć. Uz tešku je muku kasnije prenesen u sutješki samostan gdje je i dalje stalno pobolijevao i nije mogao ustati iz kreveta. Provincijal je pismenim putem jamčio da je Lučić doista bolestan i izrazio je nadu da će po oporavku krenuti natrag u Zagreb, no prognoze već tada nisu bile povoljne.[809] KUNV je 18. rujna 1821. pisao Vrhovcu rješavajući neka pitanja vezana za klerike koji su bili raspoređeni u Zagrebu. Za Lučića je navedeno da se nalazi *in extremis*.[810] Konačno, provincijal Franjić je 21. studenog iste godine obavijestio Vrhovca o Lučićevoj smrti *eodem phtisis morbo*.[811] Nekrolozi navode da je umro *in Domo Paterna*. Tragičnost njegove sudbine leži u tome što u Zagrebu nije pokazivao nikakve znakove bolesti koju je sigurno dobio zbog toga što mu je organizam bio iscrpljen time što je, ne prihvativši liječničke savjete i žureći u Bosnu, preuranjeno nastavio put.

S druge strane, Martin Franjić je već tijekom boravka u Varaždinu pokazivao vrlo slabo zdravlje. Opisano je kako su siječnju 1824. on i Luka Dropuljić ml. podnijeli molbu za

---

Usp. NAZ NDS (OD) 1924/1820. Int.

Usp. NAZ NDS (OD) 2445/1820.

Franjić je dio pisma posvećen Lučiću zaključio riječima: … *(m)edicinae Professor, qui eum invisit, dictaque Medicamina ei ordinavit, aegritudinem ejus ad Phtisim adeo inclinare dixit: ut vix ac ne vix quidem umquam sit convaliturus*.

Usp. NAZ NDS (OD) 1927/1821. Int.

Usp. NAZ NDS (OD) 2418/1821. Lučićeva smrt je također bila jednim od povoda da Franjić zatraži da se klerike više ne pušta na praznike, usp. bilj 746.

dispenziranjem od polaganja matematike.[812] U dopisu koji je na traženje Duhovnog stola poslao varaždinski gvardijan navedene su karakteristike klerika prema kojima je Franjić bio kudikamo bolji redovnik, nego li student, ali mu se kao ispriku navodilo zdravstvene probleme koji su ga neprestano pratili.[813] Stanje mu se pogoršavalo i prema semestralnom izvješću o bosanskim klericima smještenim u varaždinskom samostanu od 9. rujna 1824. Franjić u tom razdoblju uopće nije bio u stanju pohađati nastavu.[814] Još 9. srpnja iste godine Vrhovac je KUNV-u proslijedio njegovu molbu da mu se dozvoli povratak u Bosnu prilažući liječničku potvrdu.[815] To je odobreno na sjednici vijeća 10. kolovoza, o čemu je obavijest u Zagreb stigla mjesec dana kasnije, kada je Franjić i krenuo na put.[816] Devet mjeseci kasnije preminuo je, ne u samostanu, nego u rodnom mjestu.[817] Svega je nekoliko klerika koji su radi neke bolesti bili poslani natrag u Bosnu, a da nisu u kratkom roku nakon toga preminuli. U slučaju Andrije Vukovića koji je 1811. vraćen u Bosnu radilo se o pomračenju uma.[818] Godinu dana ranije povratak je bio određen i Petru Babajiću.[819] Grgo Nikolić je 1821. dovršivši drugu godinu studija teologije *ob infirmitatem in Bosniam remissus*.[820] Napokon, zdravstvene tegobe su utjecale na dispenziranje Ivana Krilića od pohađanja četvrte godine studija teologije u proljeće 1837.[821]

Uzroci zbog kojih su klerici prekidali svoje školovanje bili su različiti: bolest, nedisciplina, nostalgija ili gubljenje redovničkog poziva. Susljedno tome bile su različite i posljedice po njihovu matičnu provinciju. Kako su se bolesti – među kojima dominira tuberkuloza – zbog kojih bi klerici prekidali školovanje najčešće pokazivale neizlječivim, smrtni bi ishod nastupao prije nego li su uopće mogli steći minimalne uvjete potrebne za ređenje i djelatan pastoralni i redovnički rad. Mnoge je zadesio, za ono vrijeme nimalo neuobičajen postupak izbacivanja iz samostana i putovanje kući bi im samo ubrzalo smrt.

Usp. NAZ NDS (OD) 176/1824.

Usp. NAZ NDS (OD) 675/1824. (…) *ubi vix medio anno frequentavit, infirmitate impeditus*.

Usp. NAZ NDS (OD) 3169/1824. *Infirmitate impeditus 2° Semestri nec frequentavit, nec Examen subivit*.

Usp. NAZ NDS (OD) 2380/1824.

Usp. NAZ NDS (OD) 2961/1824. Int.

Izgleda da navođenje fraze *in Domo Paterna* kod Lučića treba tumačiti u smislu da oboljeli radi preventivnih mjera nisu bili smještani ni u roditeljske domove. U nepovoljnim uvjetima stanovanja gdje su obitelji s brojnim članovima stanovale na vrlo skučenom prostoru bolest se mogla lako i brzo proširiti.

Njegov je slučaj opisan u poglavlju o premještanju klerika. Umro je gotovo 40 godina kasnije 1850.

Sa školovanja je udaljen zajedno s Ambrozijem Jakovljevićem: *Ambrosius Jakovlyevich Petrus Babaich – Defectu valetudinis alter quidem ob Phtysim, alter ob vulnus incurabile remittentur in Bosniam*. Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1810. – 2. X. i NAZ NDS (OD) 1123/1810. Nezarastajuća rana se navodi i kao uzrok smrti Grge Kneževića 1815. u Vukovaru (*v.* gore), ali bez pojašnjenja o kakvoj se točno bolesti radilo. Babajić je umro 1837.

Usp. NAZ NDS (OD) 2449/1821. Int. Nikolić je umro 17 godina nakon povratka, 1839.

Usp. bilj. 801. Krilić je doživio duboku starost i umro 1902.

Tuberkuloza je u nekoliko navrata odnijela i klerike vrlo brzo po dovršetku njihovog školovanja. Napuštanja svećeničkog poziva, odnosno u nekim slučajevima redovničkih zavjeta, bilo je povezano s karakterom pojedinca što predstavlja istraživački problem u koji je jako teško zalaziti jer mahom nedostaju osobna svjedočanstva iz kojih bi se takav životni korak mogao rekonstruirati. Dakako, treba imati na pameti da je za bosanskohercegovačke katolike onog vremena postajanje franjevcem bilo gotovo jedinom mogućnošću društvene promocije tako da su u njihove redove stupali i pojedinci bez istinskih redovničkih pobuda. U određenim situacijama ulazak u novicijat im je na neki način bio i nametnut o čemu svjedoči primjer Ilije Verkovića kojeg su franjevci odgajali nakon gubitka roditelja, ali mu očigledno nisu uspjeli usaditi duhovni žar koji bi ga zadržao u Redu. Njegov boravak u Zagrebu i oduševljenje idejama ilirskog pokreta i uključivanje u političku djelatnost treba promatrati kao čimbenike koji su mu olakšali donošenje odluke koju je dugo nosio u sebi. Interes za političku djelatnost prevladao je i u slučaju Josipa Kovačevića. Stručni studij medicine je s druge strane Petru Mareševiću otvorio široke mogućnosti društvene afirmacije koje je odlučio iskoristiti.

Dugotrajan boravak u društvenom okruženju koje je pokazivalo brojne prednosti u odnosu na Bosnu koja je bila dijelom Osmanlijskog Carstva koje se iz dana u dan sve više urušavalo kod mnogih je, pak, klerika razvijao želju da koliko je god to moguće odgode svoj povratak u matičnu provinciju, premda nisu imali namjeru napustiti ni svećeništvo, a često ni redovništvo. Poučena takvim sličnim iskustvima iz prošlosti Bosna Srebrena je još u 18. st. uspjela postići nekakav pravni okvir kojim je trebala zaštiti svoje interese i onemogućiti izbivanje iz provincije svim klericima osim onih koji bi zadobili lektorsko mjesto na nekom od generalnih učilišta Reda. To je nije poštedilo ulaganja mnogo truda i energije u sprečavanju brojnih pokušaja klerikâ da nekako izigraju spomenuto pravilo. Ovo je po nju bilo tim teže jer su se klerici u svojim pokušajima oslanjali na podršku provincija u kojima su polazili školovanje, a koje su suočene s opadanjem broja vlastitih članova često bile i te kako zainteresirane da zadrže bosanske franjevce. Budući da je boravak njezinih klerika dobrim dijelom ovisio i o dobroj volji ugarsko-hrvatskih franjevačkih provincija, Bosna Srebrena je u takvim slučajevima vodila opreznu politiku nezamjeranja. Obično bi to završavalo kompromisnim rješenjem tako da bi klerici na neko vrijeme bili „posuđeni“ nekoj stranoj provinciji nakon čega bi se ipak vraćali u Bosnu. Klerici su također pokušavali pobjeći u neku od talijanskih ili dalmatinskih provincija s istim nakanama i sličnim rezultatom. U nekim bi slučajevima takvi prebjezi bili u startu onemogućeni, ali ponekada bi se privremene posudbe pretvorile u trajne.

Premda su tijekom boravka stvarali brojne neugodnosti, u ovdje promatranom kontekstu, najmanji problem za budućnost su predstavljali nedisciplinirani klerici, čak i kada bi bili izbačeni. Njima bi se obično omogućilo završavanje studija negdje u Italiji ili Dalmaciji, a potom ih se uključivalo u redovite službe. Također, KUNV je redovito dozvoljavao da se na mjesto izbačenih klerika prime novi, tako da je cjelokupan proces tekao kontinuirano i gledano unatrag, nakon perioda 1800.-1804. bez značajnijih zastajkivanja. Usprkos svim gubicima, ukupno se brojčano stanje Bosne Srebrene u odnosu na razdoblje s početka stoljeća ipak poboljšalo. Bosna Srebrena je 1836. imala ukupno 155 zaređenih svećenika koji su bili raspoređeni tako da ih je 49 boravilo u samostanima, 95-orica su vršila župničku ili kapelansku dužnost, a preostalih 11 se nalazilo na nekoj službi izvan Provincije.[822] Do 1840. taj je broj neznatno opao i iznosio je ukupno 153 (49 + 91 + 13).[823] S druge strane, broj klerika na školovanju u inozemstvu je bio izrazito visok: 62 (1836.) i 73 (1840.). Premda su se i na toj strani mogli očekivati određeni gubici, budućnost Bosne Srebrene bila je sigurnijom nego ikada ranije.

Ovdje prezentirani podaci o uzrocima zbog kojih i načinima na koje su bosanski klerici u Habsburškoj Monarhiji s različitim uspjehom pokušavali napustiti vlastitu Provinciju svoju će pravu vrijednost steći tek kada se stave u kontekst prethodnih razdoblja, odnosno istih trendova koji su u promatranom razdoblju vladali i u ostalim inozemnim odredištima njihovog školovanja: Italiji i Dalmaciji. Neke dodirne točke primjetne su već i na osnovi dosadašnjih istraživanja. Tu se ponajprije radi o tome da većina klerika koja je na ovaj ili onaj način otezala s povratkom nije željela trajno raskinuti veze s matičnom provincijom. Što se, pak, smrtnih ishoda tiče, osobito onih koji su nastupali uslijed tuberkuloze, i oni predstavljaju samo djelić ukupnog mozaika za čiju bi cjelovitost trebalo provesti potpunu analizu svih podataka dostupnih iz nekrologa. Primjeri klerikâ školovanih preko Save otkrivaju dio medicinskog postupka izoliranja oboljelog što je u kontekstu njihove udaljenosti od rodnog kraja često samo ubrzavalo njihovu smrt.

Kao i u slučaju disciplinskih poteškoća, gubici klerika – bez obzira na njihove uzroke – predstavljaju dobro dokumentirani, ali ne i najmasovniji dio ukupnog procesa njihovog stipendiranja sredstvima zaklade Josipa II. Većina stipendista se vraćala u Bosnu i posvećivala se pastoralnoj djelatnosti. Njihova će uloga posebno doći do izražaja tijekom 30-

Usp. *Schematismus provinciae Bosnae Argentinae, 1836*. p. 33.
Usp. *Schematismus provinciae Bosnae Argentinae, 1840*. p. 43.

ih godina 19. st. u okvirima Barišićeve afere, a jednu od njezinih posljedica predstavljat će i prekid slanja klerika na školovanje u Habsburšku Monarhiju.

4.2. Vrhunac procesa i njegov kraj

Tridesete godine 19. st. predstavljaju jedno od najzanimljivijih i najburnijih razdoblja u povijesti Bosne Srebrene uopće. Njime dominiraju događaji Barišićeve afere koji su imali dalekosežne posljedice za kasniji razvoj Katoličke crkve uopće u Bosni i Hercegovini. Dvije od njih su imale trenutačan učinak. Prvom je bilo odijeljivanje Hercegovine u crkvenom pogledu, odnosno stvaranju Hercegovačke franjevačke kustodije i Apostolskog vikarijata u Hercegovini. Drugom je bila zabrana i prekid školovanja klerika na području Habsburške Monarhije. Dosadašnja istraživanja ovog sukoba nisu u dovoljnoj mjeri uzimala u obzir stipendiste zaklade Josipa II., a upravo je inozemno odredište školovanja bilo jednim od značajnih čimbenika pri opredjeljivanju članova Bosne Srebrene za ili protiv apostolskog vikara Barišića.

U sukobu između Provincije i apostolskog vikara na neki se način radilo o kulminaciji nesuglasica koje su između tih dviju instanci povremeno znale izbijati i tijekom 18. st., a koje su imale značajnog udjela u Ilijićevim aferama. Očigledno pomirljiva narav i taktičan nastup njegovog nasljednika Augustina Miletića doveli su do dugog razdoblja nepomućenih odnosa, pa je drastičan prekid takvog stanja još na suvremenike utjecao u smjeru da izvorište sukoba potraže u navodnoj Barišićevoj naprasitoj i nestrpljivoj naravi čak i kada su načelno podržavali njegovu stranu.[824] Njegovi protivnici su osobito doprinosili takvoj slici navodeći upravo Miletića kao uzoran model ponašanja i sasvim suprotan Barišićevom. Danas se te događaje ne može promatrati izvan navedenog šireg okvira nikada jasno razgraničenih ovlasti između apostolskog vikara i provincijala Bosne Srebrene.

Obrazovanje klerika na području Habsburške Monarhije je zanimljivom podudarnošću postalo jednim od povoda za izbijanje sukoba koji će se otada često prelamati preko tog pitanja. Događaji Barišićeve afere bili su presudni za zabranu i prekidanje ovog procesa i to upravo u trenutcima kada se on nalazio na vrhuncu i kada su se otvarale mogućnosti njegovog daljnjeg širenja. Okolnost da je jedno takvo pitanje kao što je obrazovanje mladih redovničkih kadrova moglo postati značajnim kamenom spoticanja u odnosima između dviju crkvenih

O Barišićevoj aferi opširnije *v.* Kecmanović, 1954. i Vrankić, 1984. U prilog Barišiću piše Glavaš, 1900.

institucija onovremene Bosne svoje objašnjenje ima u postupnom razvijanju dviju grupacija koje se dogodilo u prethodna barem dva desetljeća, a čiju je temeljnu razdjelnicu predstavljalo upravo inozemno odredište studija.

Nemoguće je točno utvrditi kada su te razlike počele uzimati maha i utjecati na njihovo stvaranje, no opreka između „Talijana“ i „Ugara“ je postala stvarnošću i za suvremenike.[825] Treba odmah napomenuti da nije bila riječ o dvjema potpuno suprotstavljenim i međusobno antagoniziranim skupinama. Čak i tijekom najveće kulminacije Barišićeve afere pripadnike i jedne i druge grupe naći ćemo na objema stranama. Međutim, neosporna je činjenica da su „Talijani“ većinom stajali na strani apostolskog vikara, dok je vodstvo protivničke struje bilo u potpunosti sastavljeno od „Ugara“, koji su u najvećem broju ionako podupirali svoju provinciju. U čemu su se sastojale ove opreke? Uzmu li se kao mjerilo pisani izvori izgleda da su ovu podjelu više isticali „Ugri“ iz čijih redova potječu opisi tih razlika. Njihov sukus najbolje prikazuje upis u rukopisu *Borenje Daržave Bosne Srebrenite s' Biskupom G. Rafom Barišićem* koji se čuva u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, a čije se autorstvo obično pripisuje Jukiću.[826] Nakon što u trećem dijelu ukratko opiše Barišićev život od rođenja do izbora za apostolskog vikara, „Jukić“ prelazi na objašnjavanje tog izbora smještanjem upravo u kontekst ove opreke: *Ovdi more svako lako opaziti, da su fratri plaho, illi kako običaju rieti: naopako hotili, dok su Barišića na veliko dostojanstvo uzdigli. Ali evo uzrok po komuje ta hitnja učinjena. Već u ono vrime njeka cipanja u Provincii medju Redovnicim biahu se porodila, i to s' toga: što jedni u Italii, a druggi u Cessarovim Däržavama nauke svâršuju. S' toga reko, mallo po mallo porodile su se dosti ružne zlobe, i unaticanja medju njima tako: da prenda svi jedne otačbine, i Provincie Sinovi, ništanemanje posve su različitog duha, koga mladići osobito vrativse u Bosnu običaju pokazivat. Duh pako, koga u tudjinam zacârpe evo kakav je: oni, koi u Italiji uče u obće govoreći (:drugačie s' obe strane ima Redovnikah pametnih, naučnih i uprav kripostnih; njeki pako: ako što i zafate od neosnovanog duha s' vremenom u Bosni pobace:) običaju biti: u naucim slabii, s' toga za velikih poslovah neprikladnii, al kolikosu slabii, tolikosu ponositii, i za dostojanstvim pohlepnii, više su za se, neggo za općinu, umijuse prodavat za druggo, nego su, i tajnost pomnjivie čuvaju. Oni pako, koi u Cessarovim Kraljevinam uče nauke: jesu u*

Termine „Talijani“ i „Ugri“ u takvom su obliku koristili sami bosanski franjevci. Navodni znaci su dodani da bi se naglasilo da je riječ o toj podjeli, a ne o etnonimima.

Josip Matasović je 1927. izdao cijeli spis (osim prvog i drugog *Razdiljka*) i on je iskorišten za pisanje ovog rada. Premda Jukićevo autorstvo do danas nije potvrđeno (pa ovdje korišteno izdanje njegovih *Sabranih djela* ispušta ovaj spis) radi lakše preglednosti u daljnjem će se tekstu ipak on navoditi kao autor, također s navodnicima.

naucim izvârstitii, s' toga za poslovah svoga stanja prikladnii; i štojim je na sârdcu, to je i na jeziku, odkud s' jezika kao djetelići često gube (glave) svaka. – Buduć dakle, da od oniuh, koi u Italii uče od njekoliko godinah broj manji postade, a drugiuh broj se uzmnoža, i po redu poče se i njima put otvarat, da mogu dostignut starešinstvo kako u Provincii. Nut! odveć krivim okkom gledahu ovu njiovu sreću oni, koi su talianskim duhom napunjeni.[827] Drugim riječima, temelji sukoba ležali su, kao i toliko puta ranije, u nastojanjima pojedinih grupa da nametnu svoju dominaciju. Kao što su nakon podjele 1757. pa tijekom idućih tridesetak godina glavnu riječ u provinciji vodili Bono Benić st. i krug okupljen oko njega (među ostalim Ivan Skočibušić st., Stjepan Trogrančić i Ivan Mirčeta), tako su se očigledno i sada ponavljali slični pokušaji sastavljanja i održavanja različitih grupiranja. Prvi provincijal Bosne Srebrene izabran iz redova franjevaca školovanih na području Ugarske bio je Augustin Pejčinović (1802.-1805.), a sljedeći takav slučaj predstavljao je Petar Kordić (1817.-1820. i 1826.-1829.), prije čijeg je drugog mandata istu službu obavljao i Marko Ostojić (1823.-1826.). Međutim, svi oni su se školovali tijekom prve faze djelovanja zaklade kada je broj klerika na području Monarhije bio kudikamo manji i uglavnom su potjecali iz kreševskog distrikta, premda su spomenuta trojica po tom pitanju pravilno raspoređena: Pejčinović je pripadao sutješkom, Kordić kreševskom, a Ostojić fojničkom distriktu. Zbog toga ih nije uputno bezrezervno smještati među „Ugre“ jer školski put svakog od njih pokazuje znatne osobitosti. Pejčinović je pripadao grupi poslanoj još 1781. i nije sigurno da je cjelokupni studij prošao u Ugarskoj, Kordić je pripadao sekularnim klericima, dok je Ostojić neko vrijeme također proveo u Italiji, a nakon manje od dvije godine studija teologije 1801. bio je izbačen sa stipendije. Ukoliko prihvatimo da je osnovicu grupiranja činio osjećaj međusobne solidarnosti izgrađen tijekom školovanja, jasno je da spomenuta trojica teško da mogu predstavljati tipičnog „Ugra“. Uostalom, Pejčinović je umro još 1819., dok su Kordić i Ostojić umrli tijekom Barišićeve afere (1835., odnosno 1838.) ne uzimajući značajnijeg učešća u njoj.

Među klericima, pak, koji su na školovanje preko Save odlazili nakon 1804. provincijalom će tek 1835. postati Andrija Kujundžić. Premda nesumnjivo subjektivno i pristrano, „Jukićevo“ stavljanje jednog od naglasaka sukoba na posvemašnju premoć „Talijana“ bez obzira na njihov manji broj nesumnjivo je točno. Kako se ta prevlast održavala? Očigledno kao i ranije, pozivanjem na autoritete. „Jukić“ i ovdje prilično smiono pruža objašnjenje: *Ovi razidrući duh mnogo je okreto i s'* Milletićem*, koi drugačie u svemu biaše izvârstit, i uprav kripostan Pastir; a još je više istim duhom opojen bio priko svega svog*

Cit. Matasović, 1927: 309.

života Milletića Vikar Generalni *fra* Dominik Franić*, zato i jedan, i drugi poticaše brižljivo* Barišića*, da čas pria pohiti u Bosnu, bojahu bo se, da komu, koije u Cessarovini bio na naucim, posli smârti* Milletića *nezapane dostojanstvo Biskupovo u Bosni. I buduć, da kad* Milletić *umârh bih Provincialom fra* Ivan Kljaić*, koga duh razdirući jedro ufatio za nos vlači, isti sa svojim pomagačim učini da* Barišić *njegov njegda učenik bude odabran za Biskupa*.[828] Ovdje treba ponovno spomenuti da se Miletić, koji je ulagao silan trud i energiju da bosanskim klericima omogući što bolje uvjete školovanja u Monarhiji, nikada u svojim molbama nije pozivao na vlastiti boravak u Grazu i tadašnja iskustva. Upravo suprotno, kada bi se pobojao da ne napravi nekakvu proceduralnu pogrešku ili što slično, često je naglašavao neupućenost u poslovima s Habsburškom Monarhijom obzirom na to da se školovao u Italiji. Tako je u pismu upućenom palatinu i KUNV-u 28. srpnja 1815. napisao sljedeće: *Istud quoque Silentio non praetereundum, (a)ctuales omnes Provinciae hujus Superiores, me non excepto, nullam ferme Pragmatices Inclyti Hungariae Regni ideam habere: utpote quia in Italicis Ordinis nostri Provinciis, atque inter domesticos cineres studiorum causa delituimus: modo vero durissimo Saracenorum jugo oppressi continuoque diversati, illas etiam, quas in Italia comparabamus, exiguas, paucissimarum rerum ideas, prorsus, ut ita dicam, amisimus*.[829] Naravno da i „Jukića“ treba uzeti *cum grano salis* jer u trenutku Barišićevog izbora za apostolskog vikara nije bilo zabilježeno neko izraženije nezadovoljstvo. Ono će doista nastupiti vrlo brzo, dijelom i kao posljedica opisane polarizacije, međutim, sam izbor protekao je bez ikakvih protivljenja.

Barišićev nastup u službu apostolskog vikara poklopio se s glasinama ili realnim planovima o ukidanju zaklade Josipa II. Riječ je o nedovoljno razjašnjenim događajima 1831. kada je KUNV navodno želio lišiti bosanske klerike njihovih stipendija i prekinuti s njihovim primanjem u samostane i škole.[830] Premda se u prethodnim poglavljima naglasak relativno

---

Ibidem.

AFSF XXIII. „Autographica“ Kutija 24, br. 323 *Miletića biskupa korespondencija*.

Tako se barem zaključuje iz molbe koju je Marijan Šunjić 2. veljače 1835. predstavio tajniku Propagande. U njoj navodi sljedeće: *Imo Consilium Hungaricum jam proposuerat Imperatori Austriae ante quatuor annos, ut Bosnenses sata illa pensione priventur, nec amplius ad Conve[n]tus, et scholas hungaricas recipiantur. Hanc quidem eorum petitionem pietas Imperatoris rejecit, promisitq: nostro Ablegato, se in illud nunquam consensurum quandiu ipse vixerit. Verum post fata ejus merito timemus ne eo beneficio privemur, si ab Eodem non impetraverimus Collegium fixum, et juxta formas juris stabilitum. Rem hanc irrito conatu apud Aulam Viennensem jam tentavit praesen noster Ep[isco]pus, cui ultimo fuit responsum: a petitione Collegii praescindendum esse ob defectum loci, et tenuitatem nostrae pensiones*. Cit. Jelenić, 1913: 146. Zadnji se navod nesumnjivo odnosi na odgovore Adama Reviczkog (o čemu više nešto niže u tekstu.). Usprkos očiglednoj međusobnoj vezi, ove Šunjićeve riječi trenutačno su jedini navod ovakve ideje. KUNV je ne spominje u svojoj prepisci s biskupom Alagovićem iz tog doba, niti su mu bile upućivane ikakve molbe iz Bosne Srebrene za posredovanjem u njezinu korist. Također, ne postoje nikakve naznake da je Vijeće niti ranije, niti kasnije ikada razmatralo odluku takvog sadržaja. Iz navedenih razloga trenutačno se ne može donijeti konačan zaključak oko

često stavljao na problematična pitanja poput kleričke nediscipline ili problema oko njihovog povratka natrag u Bosnu, sasvim je jasno da je u periodu nakon 1810. cijeli proces doživljavao postupan, ali stalan napredak. Prevladavši krizu s početka stoljeća, Bosna Srebrena je doživljavala oporavak po pitanju brojčanog stanja svojih kadrova i uskoro se ponovno našla pred problemom smještanja svih svojih klerika u inozemna učilišta. Nakon Napoleonovog pada i sređivanja talijanskih prilika, tamošnji su samostani opet mogli otvoriti vrata bosanskim klericima, ali ponovno s neadekvatno neriješenim pitanjem njihovog opskrbljivanja. Jukić to kasnije opisuje: *U Talijansku išlo je 24, al buduć da se Propaganda ni za ova 24 nije htjela brinuti, već su se potucali od manastira do manastira, to sada franciskani prisiljeni su na drugome mjestu pomoći tražiti*.[831] Međutim, početkom 30-ih godina Bosnu Srebrenu nije toliko smetao loš materijalni položaj njezinih klerika, koliko spomenuta nemogućnost da ih sve pošalje na studij.

Iz tog se razloga ponovno javila ideja o podizanju zasebnog kolegija za bosanske klerike. Osnivanje takvog kolegija bilo je privlačno već i zbog praktičnih razloga. Okupljanjem svih klerika na jedno mjesto i njihovim povjeravanjem nadzoru pripadnika vlastite provincije moglo se očekivati smanjivanje disciplinskih poteškoća kao i onih oko otezanja s povratkom, a isto tako moglo bi se od rane redovničke dobi uklanjati razlike u mentalitetu koje su se javljale kao posljedica školovanja u dvama potpuno drugačijim okruženjima.

Raspoloživi izvori ne dozvoljavaju precizno rekonstruiranje razvoja te ideje. Prvi prijedlog potekao je od provincijala Mije Dujića, a pomalo su neobične okolnosti u kojima je počeo rad na njegovom ostvarenju. O njemu saznajemo iz pisma baruna Ivana Benka koje je uputio Dujiću vjerojatno 23. studenog 1832.[832] Tijekom svog boravka u Bosni, Benko je

---

toga o čemu se zapravo radilo, odnosno nije li možda bila riječ o pukim glasinama koje su na neki način doprle u Bosnu i ondje izazvale bojazan oko gubitka dotadašnje pomoći. Skeptičnost koja je u tom razdoblju počela rasti prema habsburškoj politici plastično opisuje Baltić u bilješci uz godinu 1830.: *Naši su stari, a i sadašnji, uvik svojim suznim očima u velikim mukama, koje od turaka podnose, upiraju u katoličku Austriju, ali osim školske pomoći za djaka naših, za poboljšanje u nesnosnom stanju svom, nikakve pomoći nisu dobili. U Bosni s Hercegovinom ima katolika oko 200.000; da je ovde 3.000 Švabe samo, brez sumlje pobrinuli bi se više*. Baltić, 2003: 121-122 (45).

Cit. Jukić, 1973: sv. I, 188. Radi se o djelu *Zemljopis i Poviestnica Bosne* izvorno tiskanom u Zagrebu 1851.

Pismo se zajedno s još dva dokumenta (također se radi o pismima) čuva pod NAZ Pr. Ala. A. 455/1832. Riječ je o kopiji napravljenoj za potrebe Urudžbenog zapisnika, a na koju je naknadno tuđom rukom i običnom olovkom dodan datum 27. prosinca 1832. Gore navedeni datum je ipak vjerojatniji jer ga u svom pismu (čija se kopija također čuva pod ovom signaturom) spominje Mijo Dujić. Njegov je odgovor bio upućen 20. siječnja 1833., a nema razloga pretpostavljati da je Benko sastavljao dva pisma (od kojih bi onda ono u studenom bilo izgubljeno), osobito ako u međuvremenu nije dobio nikakav odgovor iz Bosne. K tome, provincijal se na samom početku svog odgovora požalio kako je Benkovo pismo putovalo duže nego li je slučaj na tim relacijama što također govori u prilog samo jednom odašiljanju i to u studenom, a ne u prosincu.

zajedno s Dujićem putovao iz Sarajeva u Kiseljak i tom prilikom mu je provincijal između ostalog spomenuo probleme s kojima se susreću bosanski klerici te kako bi rješenje bilo da ih se sve okupi u jednom samostanu na području Ugarske i stavi ih se pod nadzor vlastite provincije. Benko je obećao podržati prijedlog i ovim je pismom želio obavijestiti Dujića kako je po povratku u Hrvatsku ideju iznio banu Franji Vlašiću i zagrebačkom biskupu Aleksandru Alagoviću. Ban je ideju 30. listopada 1832. iznio pred Dvorskim ratnim vijećem i ono ju je odobrilo, ali se tada postavilo pitanje novčanih sredstava. Gradnja i opremanje nove zgrade nisu dolazili u obzir, a procijenjeno je da ni otkup jedne samostanske zgrade od neke od franjevačkih provincija također nije izvediv, pa je sve trebalo ostati po starom. O tome je ban Benka obavijestio pismom upućenim 7. studenog. Međutim, kada je Benko to priopćio Alagoviću pojavila se ideja o smještanju kolegija u napuštenu zgradu nekadašnjeg isusovačkog zavoda u Požegi čijim je vlasnikom bio upravo zagrebački biskup. Neka pitanja ipak ostaju neodgovorenima. Benko ništa ne govori o okolnostima u kojima se dogodio njegov susret s Dujićem, kao ni o vremenskim odrednicama. Kako je Dujić upravo te godine bio izabran za provincijala, može se zaključiti da se njihovo zajedničko putovanje odvijalo početkom ljeta prilikom njegove vizitacije Bosne Srebrene. Isto tako, iz Benkovog pisanja se ne može razabrati tko je točno prvi iznio ideju o Požegi kao možebitnoj lokaciji kolegija. Vlašić je u studenom 1832. pisao i Alagoviću, međutim njegovo pismo nije sačuvano, ali se o sadržaju dosta toga može zaključiti na osnovi regesta.[833] Iz njega se razaznaje da je ban Dvorskom ratnom vijeću predložio i Požegu kao rješenje ovog pitanja, ali i to da je cilj bio okupiti sve klerike u Ugarskoj i na taj način prestati s njihovim slanjem u Italiju. Ovo posljednje je sigurno imalo određenih posljedica na kasniji razvoj situacije. Dujić se u svom odgovoru upućenom iz Fojnice 20. siječnja 1833., dakako, srdačno zahvaljivao na svim poduzetim koracima.[834] Zalaganje hrvatskog bana, zagrebačkog biskupa i jednog pripadnika vojničkog plemstva kakav je bio Benko koji su vrlo brzo uspjeli predmet iznijeti pred tako visokom institucijom kakvo je bilo Dvorsko ratno vijeće, moralo je ulijevati optimizam u redove Bosne Srebrene. Stoga je provincijal po prvi puta eksplicitno iznio prijedlog Zagreba kao najprikladnije lokacije budućeg kolegija. Naime, bosanski su franjevci željeli da njihovi

---

[833] Spomenuti se dokument nalazio pod NAZ Pr. Ala. A. 433/1832. Regest glasi: *433. Banus Croatiae communicat (...) Repraesentationem Exc. Consilio Aulae Bellico de Clericis Franciscanorum Bosnensium praeferentius in Hungaria partibusque adenxis quam in Italia educandis, et quidem in specie, in Collegio ex Iesuitarum Posegano accommodandis, per se factam – ac perinde desuper Rescriptum eiusdem Consilii Bellici quod inhaerendo opinioni Status Cancellariae ob expensas in adjustationem eiusmodi Claustri necessarias, consultuis fore judicat, si succrescentia hac Cleri Bosnensis in Conventus Hungariae dislocetur*. Usp. NAZ, Katalozi br. 115b, god. 1832.-1835. p. 35.

Usp. prezadnju bilješku.

klerici i dalje pohađaju javne škole i učilišta, a da oni preuzmu nadzor i odgoj.[835] Upravo iz toga razloga ideja o Požegi se kasnije više ne spominje jer ondje nisu postojali filozofsko i teološko učilište.

Da bi kolegij dobio smještaj u Zagrebu i dalje je trebalo riješiti financijsko pitanje za što se morala zatražiti strana pomoć. Dujić i Andrija Kujundžić su 22. kolovoza 1833. o vezi s tim pisali Barišiću.[836] Prema tekstu, definitorij Bosne Srebrene na jednoj od ranijih sjednica u suglasju s apostolskim vikarom odlučio kao predstavnike poslati Iliju Starčevića i Marijana Šunjića koji su imali zadaću isposlovati kolegij za čiju lokaciju se najpovoljnijim smatrao Zagreb[837] te da utvrde što se događa sa sredstvima iz zaklade, jer je postojala bojazan da su ona umanjena ili prenamijenjena za drugu svrhu.[838] No, njihov se odlazak otegao, pa je bilo potrebno sastaviti novo poslanstvo. U svom odgovoru od 30. kolovoza Barišić je naglasio da će nastojati na svaki način pomoći oko postizanja navedenih ciljeva i da je već uputio 14 pisama na različite adrese u Monarhiji, ali bez ikakvog odgovora. Pretpostavljao je da je to zbog saborskih sjednica, pa je stoga predlagao odgađanje slanja poslanstva.[839] Konkretnije se o njegovim pokušajima nešto saznaje samo posredno iz odgovora Adama Reviczkog upućenog 17. listopada iste godine.[840] Prema njemu apostolski je vikar samog vladara molio povećanje broja klerika s 32 na 42, te se založio za podizanje kolegija za njih. Reviczky je kao razloge negativnog odgovora naveo nedostatak novčanih sredstava, a u svezi kolegija naveo je

---

Cupimus autem, et vehementissime cupimus omnes, non ut Juventus nostra in aliquo privato Loco marcescat, sed in Academiis, et Scholis publicis asvescat imitari elegantiora Ingenia, et sub vigili Oculo Viri ex nostra ipsa Provincia deligendi, qui Moribus eorum invigilet contineantur; sicque aliae Provinciae nostrorum molestia leventur; querelae item ad Altiora Loca subinde ferri Solitae praecaveantur; atque ita tam Moribus quam Studiis eorum efficacium consulatur. Prijedlog o smještanju kolegija baš u Zagreb teško je pripisivati isključivo Dujiću, jer je on pripadao „Talijanima“ i zasigurno nije bio upućen u situaciju preko Save u onoj mjeri u kojoj su to bili ostali članovi definitorija, svi odreda „Ugri“: Stjepan Marijanović, Andrija Kujundžić, Anto Knezović, Jakov Križanac i Nikola Kordić. Kasnije su bili na različitim stranama: Marijanović i Kujundžić su spadali među najznačajnije Barišićeve protivnike, a preostala trojica su (osobito Knezović) stali na njegovu stranu.

Usp. AFSKS Klevetajući i sablažnjujući spisi, Kut. 1, Svež. 2, *Collectio Documentorum Ad diiudicandas Causas varias, et dirimedas Lites Provinciae Bosnae Othomanno-Argentinae cum Vicario Apostolico Illmo Dno Raphaele Barishich eiusque asseclis facta Per P. Blasium Josich Instr. Juv. 1843./4. Fasciculus 1us*. Prijepis spomenutog pisma je jedan od priloga navedenom spisu koji predstavlja jednu od više verzija *Gravamina* svojevrsnih zbirki optužbi protiv Barišića koja su nastajala u okrilju Bosne Srebrene.

Usp. *Ibidem*: *Sollicitent Collegium pro Clericis Nostris in specie Zagrabiae expetendum (quod edicere non possumus, quanto magis prae omnibus aliis locis nobis ob plurimas rationes conveniret).*

Osim toga, poslanici su trebali obavijestiti habsburške vlasti da na molbe upućene Porti još 1830. posredstvom Namik paše i uz podršku i bečkog Dvora i Propagande još nije stigao nikakav odgovor. Usp. bilj.

Usp. Matasović, 1927: 361-362. Prijepis tog pisma je „Jukić“ dodao kao prilog vjerojatno želeći aludirati kako je Barišić pozivanjem na odustajanje od slanja poslanstva želio minirati cijelu akciju što je bila neopravdana optužba.

Usp. Jelenić, 1913: 125-126. Reviczky navodi da iznosi odgovor na molbe koje je Barišić uputio 13. listopada pod čim vjerojatno treba podrazumijevati datum kada su one stigle u Beč.

i nekadašnja negativna iskustva iz razdoblja dok su se svi klerici nalazili okupljeni u zagrebačkom samostanu. Imena Vlašića i Benka se više ne spominju u ovim pokušajima.

Premda nije došlo do protjerivanja klerika iz Ugarske, težnja za povećanjem njihovog ukupnog broja oličena u obnovljenim nastojanjima za dobivanjem kolegija otada je predstavljala dominantu u odnosu Bosne Srebrene prema ovom pitanju. Barišić je u prvi mah podupro Provinciju čijim je i sam bio članom, ali njegovo osobno raspoloženje prema školovanju klerika u Habsburškoj Monarhiji nikada nije bilo pozitivno. „Jukić“ tako navodi kako je Barišić još 1829. uoči svog povratka iz Italije poslao pismo Miletiću u kojemu je opisao „Ugre“ kao heretike (*da su ubärljani njekim otrovnim naukom*).[841] Razvoj njegovog stava prema subraći školovanoj sjeverno od Save vjerojatno je imao postupan razvitak i prilikom zaoštravanja odnosa s Provincijom. Barišić se doista koristio prilično grubim izrazima i neumjerenim optužbama, ali na samom početku svoje službe se, kako je već naglašeno, doista potrudio unaprijediti školovanje bosanskih klerika i na sjevernoj strani što su mu protivnici kasnije „zaboravljali“ priznati.

Trzavice na liniji apostolski vikar – provincija trajale su gotovo od samog njegovog nastupanja u službu. Ipak, Bosna Srebrena je unekoliko prešla preko nekih njegovih postupaka koje je držala provokacijom. Prvi je siloviti sukob izbio zbog *Note*. Definitorij provincije je želeći dobiti pomoć bečkog Dvora pred Portom, ali i oko školovanja svojih klerika sastavio novogodišnju čestitku, zapravo zahvalnicu naslovljenu na Franju I.[842] Njome se izražavala zahvalnost vladaru i ugarskim staležima, a kasnije se u tekstu spominju i crkveni velikodostojnici, kao i provincijali pet franjevačkih provincija. Barišiću je spornom bila

---

Usp. Matasović, 1927: 309. „Jukić“ pismo datira s 18. siječnja 1829. i donosi prijepis latinskog originala (360-361). Što se tiče citata u zagradi, Barišić je upotrijebio složeniji izraz: *(in) tuendave regulari observantia adversus quosdam refractarios* Ultramontano *veneno proh dolor: infectos profanarumque novitatum percupidos (...) immemores suorum officiorum, atque obligationum*. Sebe je doživljavao kao osobu koja mora uvesti slogu u provinciju, ali je izražavao sumnju u uspjeh smjesta predbacujući odgovornost na protivnu stranu: *Deinde illud quoque summopere doleo, quia me minimum idoneum agnosco reconciliandis adversis animis, tuendisve juribus, et legitimis consvetudinibus nostrae Provinciae adversus tenaces loquacissimos verbosissimosque Religiosos, qubius persvadere veritatem valde difficile est, nisi haec veritas conveniat cum ipsorum pravis principiis, quod omnino implicat*. Pisma sličnog sadržaja upućena Miletiću spominju se i u predstavci Propagandi sastavljenoj 1842. usp. AFSKS Klevetajući i sablažnjujući spisi, Kut. 1, Svež. 4, Spisi 1842.-1843. Barišićev stav prema „Ugrima“ se opisuje kao: *Odium illius implacabile quod ille animo concepit*. Već je spomenuto da su „Talijani“ u kudikamo manjoj mjeri ostavili pisane tragove svojih opservacija o „Ugrima“. Navedeni citati stoga su dragocjen izvor za uvid u njihova razmišljanja.

Usp. Jelenić, 1913: 126-131. Autor zahvalnicu datira u 1833.-1834., ali navodi da je njezin tekst tiskan u Budimu 1833. „Jukić“ također navodi izdavanje u Budimu, te kasnije pretiske napravljene u Zagrebu i Rimu, usp. Matasović, 1927: 311. Spominje je i Baltić, 2003: 133-136 (54-55) i kao autora imenuje Marijana Šunjića. Tiskana je pod naslovom: *Augusto Austriae imperatori, regique Apostolico Francisco Primo et nobili Pannoniae genti a provincia Bosnae Argentinae grati animi testificatio exhibita xenii ad instar recurrente anno Domini MDCCCXXXIV*.

bilješka (*Nota*) u kojoj je jednu formulaciju protumačio kao napad na sebe.[843] Otvoreno ju je napao u svojoj okružnici 6. ožujka 1834., na koju je u svojstvu provincijala 21. ožujka odgovorio Dujić braneći i sadržaj i autora *Note* (ne navodeći njegovog imena) kojemu je povrh svega dozvolio da u knjige protokola unese vlastitu obranu napisanog.[844] Otada nadalje, Barišić je sve otvorenije napadao „Ugre“ i izražavao svoj nepovoljan stav o školovanju klerika u Monarhiji.[845]

Neovisno o sukobu s apostolskim vikarom, Bosna Srebrena je nastavila raditi na dobivanju kolegija. Kao i pola stoljeća ranije, definitorij je 18. travnja 1834. odlučio poslati Starčevića i M. Šunjića na opsežnu misiju *ad Serenissimos reges, excelsa Dicasteria, ac inclytos Status et ordines ablegatos* da bi se pobrinuli za obrazovanje bosanskih klerika.[846] Prvenstvenim je ciljem nesumnjivo bilo dobivanje kolegija, a željenu lokaciju je vjerojatno i dalje predstavljao Zagreb. Zaplet nastao zbog *Note* utjecao je, pak, na to da prvo odredište poslanika bude Rim, odnosno Propaganda.[847] Očekujući da će nakon toga Starčević i Šunjić vrlo brzo krenuti u Habsburšku Monarhiju, definitorij je ih je opskrbio dokumentima koji otkrivaju planove i želje Bosne Srebrene. Najprije je 20. travnja iste godine sastavljena molba na adresu Franje I., a dva dana kasnije i na Provinciju sv. Ladislava.[848] Sadržaj im se

---

[843] U tekstu je stajalo kako se Bosna *spiritualiter regitur cura unius episcopi, et trium residuorum (...) Monasteriroum*. Barišić je smatrao da on kao biskup ima i *vremenitu* vlast, odnosno zamjerio je izostavljanje termina *temporaliter*.

Usp. AFSKS POK2 pp. 189-193 (okružnica Rafe Barišića, 6. ožujka 1834.), pp. 193-196 (okružnica Mije Dujića, 21. ožujka 1834.) i pp.197-198 (autor *Notae*, bez datuma). Autor *Notae* na kraju dodaje: *NB. Oratio nomine Provinciae ad hungaros* (sic!) *directa, gratissimo animo ab eisdem fuit excepta, et publicum adplausum tulit ab universitate Pestana, sala clamore repleta:* Vivant Nostri grati Bosnitae! Pod AFSKS Pisma apostolskih namjesnika, redodržavnika i pohoditelja do 1880. god., Kut. 1, Svež. 2 (Mijo Duić 1833.-1842.) nalazi se i izvornik u kojemu je autor *Notae* potpisan inicijalima F.M.S.P.S. što treba čitati kao *Frater Marianus Shugnich Provinciae Secretarius*.

Zahvalnica ne govori ništa o pitanju kolegija, ali Barišiću se sigurno nisu dopali sljedeći zaključci o školovanju u Ugarskoj: *Et revera si quid in nobis inest eruditionis, si quis gustus politioris culturae, Artium liberalium, Linguarum, limatioris systematis philosophici, solidioris doctrinae Theologicae, et nunc artis etiam Medicae, si qua virtus superstitionis propulsandae, et illuminandi pura veritatum Evangelicarum luce populi hujus Christiani, si qua demum nostri apud exteros jam est existimatio; justa veritate, et vera suadente justitia animis profiteri debemus gratissimis: nos id Vestrae imprimis liberalitati humanissimae, et generosae caritati in acceptis referre*. Cit. Jelenić, 1913: 128-129. Uzme li se u obzir da je tekst nastao iz pera jednog od „Ugara“, vidljivo je da naglašava sve prednosti tamošnjih učilišta. Izrazi o „solidnijoj teološkoj doktrini“, „vrlini potiranja praznovjerja“, a osobito „osvijetljavanju kršćanskog puka čistim svjetlom evanđeoskih istina“ djeluju kao prihvaćanje izazova koji je Barišić bacio optužbama „Ugara“ za herezu. Navođenje studija medicine je očita aluzija na Petra Mareševića koji se tada još uvijek nalazio u Beču, dok hvaljenje učenošću, poznavanjem jezikâ i ugledom u inozemstvu (*apud exteros*) pripadaju tipičnom omalovažavanju „Talijana“. Martin Nedić tako govori: *Oni misnici, koji su izučili u Italiji, za druge nauke nisu ni marili, njim kao da je dovoljno bilo, ako je mladić znao dobro čitati latinski, makar i nerazumio što čita*. Cit. Nedić, 2011: 90.

Usp. Jelenić, 1913: 133. Zanimljivo je datumsko podudaranje, jer je 18. travnja 1784. definitorij odlučio uputiti molbu habsburškom poslaniku u Carigradu.

Barišić je, neovisno o napetom stanju i ovom prilikom pružio makar formalnu podršku davši im pismo preporuke za put, usp. *ibidem*, 134.

Obje je također objavio Jelenić, 1913: 137-139 i 139-141.

međusobno nadopunjuje, a poslanici su ih trebali predati adresatima. Od vladara je tražena dozvola da se klerike raspršene diljem Ugarske sve okupi u Zagrebu. Kako je bilo očekivati da će kao protuargumenti biti navedeni problemi iz prošlosti, izneseno je kako su za tadašnju situaciju bile krive sljedeće okolnosti: klerici se u to vrijeme nisu nalazili pod nadzorom bosanskih franjevaca, a k tome su bili već starije dobi i slabog ili nikakvog iskustva u redovničkom životu, što je bila očigledna aluzija na njihov status kandidata za svjetovno svećenstvo. Iznoseći uvjeravanje kako se takvi problemi više ne mogu ponoviti, naglasak je stavljen na materijalna pitanja. Bosna Srebrena je priznavala da bi zidanje nove zgrade za potrebe kolegija u trenutačnoj situaciji bilo neizvedivo, a prihvaćala je i da iznos zaklade možda ne bi bio dovoljan za uzdržavanje svih klerika. I ovdje se zapravo krenulo *in medias res*: ukoliko bi kolegij bio smješten u Zagrebu *ubi ejusdem origine labii natio extitit,* bosanski franjevci kojima bi bila povjerena uprava, osim odgoja klerika mogli bi vršiti i pastoralne službe u korist lokalnog stanovništva te na račun misnih stipendija doprinositi cjelokupnoj materijalnoj situaciji. Napokon je iznesen glavni prijedlog. Bosna Srebrena je željela ni manje ni više nego da joj Provincija sv. Ladislava na neko vrijeme ustupi svoj zagrebački samostan. U molbi upućenoj direktno na njezinu adresu ta je želja nešto pobliže objašnjena. Dakako, naglašeno je kako bi bila riječ samo o privremenom ustupanju, a iznesena je i želja da poneki od ladislavskih franjevaca ostane u samostanu i pomaže u odgoju i nadzoru bosanskih klerika. Ideja o Zagrebu kao središtu jednog kolegija nalazi se i u sažetku molbi (*Compendium petitionum*) koje su u svezi obrazovanja bosanskih klerika Starčević i Šunjić trebali iznijeti pred Propagandom.[849] U konačnoj Šunjićevoj verziji Zagreb se ni na koji način ne spominje. Starčevićeva i Šunjićeva misija je bila kudikamo složeniji diplomatski potez i stoga nije neobično da se sadržaj prilagođavao danom trenutku.

Odluka definitorija o njihovom slanju sadrži da osim o pitanju školovanja klerika, poslanički dvojac ima zadaću pobrinuti se i za *cetera negotia, quae rem et Religionem Christianam in his partibus florentiorem reddere valent.*[850] Slično u svojoj preporuci govori i Barišić: *pro negotiis hujus desolatae, et afflictae nec non necessariis operariis destitutae*

Sažetak koji je bez datiranja unesen u protokole Bosne Srebrene u prijepisu također donosi Jelenić, 1913: 134-135. U Kraljevoj Sutjesci se čuva opširan tekst koji se sadržajem djelomično preklapa s ovim sažetkom. Kao autor je naveden Marijan Šunjić, koji je potpisan zajedno sa Starčevićem, a tekst je adresiran na Propagandu.

Sastavljen je u samostanu Ara Coeli na blagdan Uznesenja Marijinog, dakle, 15. kolovoza 1834. Usp. AFSKS Pisma apostolskih namjesnika, redodržavnika i pohoditelja do 1880. god. Kut. 2, Svež 7. (Marijan Šunjić, ? - ?). U sažetku su vjerojatno sadržani zaključci definitorija i on je blizak molbama upućenim Franji I. i Provinciji sv. Ladislava. Po dolasku u Rim Šunjić je, uz Starčevićevu asistenciju, sastavio opsežniji i kićeniji tekst. Ključne razlike bit će iznesene u glavnom tekstu.

Cit. Jelenić, 1913: 133.

Missionis.[851] Apostolski je vikar pod tim poslovima očigledno ciljao na rješavanje molbi upućenih Porti 1830. Poslanici su, pak, na pameti imali traženje od Sv. Stolice da Bosna Srebrena ostane izuzeta od vlasti biskupa.[852] Ovo je bilo pomno skrivano od njega. Starčević mu je 15. rujna 1834. poslao pismo u kojemu izvješćuje o brojnim detaljima misije, stavljajući naglasak na pitanje *naukah Mlagiarie Nashe*, ali izostavljajući dio o pitanju vikarovih ovlasti.[853] Baltić koji je bio nepomirljiv Barišićev protivnik u svom je *Godišnjaku* također pisao isključivo o pitanju kolegija.[854] Tek „Jukić" otvoreno priznaje i ovaj dio Starčevićeve i Šunjićeve misije stavljajući naglasak u svom opisu upravo na žalbu na Barišićeve postupke.[855] Starčević se pred kraj godine vratio u Bosnu, dok je Šunjić ostao u Rimu čekajući nekakvu konkretniju odluku.

Otezanje s rješavanjem pitanja koja su iznijeli, očigledno je utjecalo na poslanike da u kolovozu 1834. izostave spominjanje Zagreba. Starčević je u spomenutom pismu Barišiću naveo kako im je zadarski guverner savjetovao da im je jedina nada za dobivanjem kolegija preporuka koju bi papa osobno uputio caru i kralju u Beč. Nakon što je ostao sam Šunjić se pokušavajući pokrenuti pitanje kolegija 2. veljače 1835. obratio na Angela Maija koji je tada vršio službu u tajništvu Propagande. Primjetan je određeni obrat. Na tragu savjeta koje je primio Starčević, Šunjić je zapravo nastojao isposlovati to da se osnuje jedan kolegij u Rimu što bi onda potaknulo i Franju I. da postupi jednako. Dva se kolegija, jedan u Rimu, a drugi negdje u Habsburškoj Monarhiji spominju i u molbi od 15. kolovoza 1834., a kako je vidljivo isti opis navodi i Baltić. Najkonkretnija ideja nalazi se u sažetku: klerici su u Zagrebu trebali pohađati studij filozofije, a potom u Rimu teologiju. Ovdje se nameću brojne mogućnosti tumačenja ovakvog prijedloga. U svjetlu opisanih trzavica između „Talijana" i „Ugara" moglo bi se govoriti o pokušaju kompromisnog rješenja koje bi, da se ostvarilo, u budućnosti dovelo do brisanja tih razlika i povratilo slogu u Provinciju. Moguće je da je takav prijedlog kolao provincijom iz taktičkih razloga e da bi se pridobila Barišićeva podrška i pred njim još

Ibidem, 134.

Usp. *ibidem*, 135-137. Jelenić ovu molbu datira s 18. travnja 1834., ali u samom se tekstu ne spominje nikakav datum. Šunjićeva verzija od 15. kolovoza se bavi isključivo pitanjem školovanja. To znači da je ova molba iznesena zasebno što ne isključuje mogućnost da je doista i sastavljena na sjednici definitorija na kojoj je odlučeno o poslanstvu.

Usp. *ibidem*, 142-144.

Ove godine (na 18. aprila 1834) otci Države poslaše dva poslanika u Beč i u Rim da mole kod obadva kabineta da se dva manastira načine jedan u Austrii a drugi u Zemlji papinoj za naše mladeži, gdi bi se svi djaci naši morali skupiti i jednako svi odgoivati i podučavati. (...) Poslanici Države najučenija dva otca, fra Ilia Starčević i fra Marian Šunjić, tajnik državnika, koji sa svojim krasnim i učenim molbenicam viešto prestavljaše na obadva kabineta potribu rečenih manastira za Bosnu da brez ovih lako se može katoličanstvo u Bosni izgubiti itd. Baltić, 2003: 125-126 (47).

Usp. Matasović, 1927: 312.

uspješnije sakrio dio misije koji je bio uperen protiv njega. Nesumnjivo je da su Starčević i Šunjić imali široke mogućnosti djelovanja, pa su mnoge odluke mogli donijeti u skladu s vlastitim procjenama situacije. Uostalom, tom prilikom nisu niti otputovali u Monarhiju. Šunjić se sredinom 1835. također vratio u Bosnu gdje je u svibnju za novog provincijala izabran Andrija Kujundžić. Pripremajući novo poslanstvo koje je trebalo pohoditi nadležne institucije u Monarhiji, došlo je do ponovnog zajedničkog nastupa između apostolskog vikara i provincije, pa su Kujundžić 15.[856], a Barišić 16. studenog 1835. pisali biskupu Alagoviću tražeći pomoć i podršku.[857] Apostolski je vikar bio nešto i konkretniji ponavljajući ideju o ustupanju zagrebačkog samostana od strane ladislavske provincije, dakako, *si sine damno, et injuria PP. Provinciae S. Ladislai obtineri potest*. Zanimljivo je da Barišić taj prijedlog navodi kao vlastiti, kao i izbor poslanika – ovom prilikom su to bili rođena braća Anđeo i Petar Šunjić. Anđeo je vršio dužnost vikarovog tajnika pa je već u tom svojstvu predstavljao njegov izbor, no nije sigurno da je isto bilo i s Petrom. Alagović je, pak, najprije uputio pismo Kujundžiću 2. siječnja 1836., a tri tjedna kasnije, nesiguran je li ono stiglo na ciljanu adresu,

siječnja je odgovorio i Barišiću.[858] Glavne točke oba odgovora su slične uz određene nijanse proizašle iz datumâ slanja. Alagović je izrazio svoju naklonost bosanskim klericima i spremnost da im pomogne, a potom ponovio argument o financijskoj upitnosti izdržavanja kolegija. U pismu Kujunždiću izrazio je sumnju u to da će Provincija sv. Ladislava biti

spremna prepustiti zagrebački samostan za tu svrhu, spomenuvši da se oko toga vode pregovori koji su do trenutka slanja odgovora Barišiću doživjeli po Bosnu Srebrenu nepovoljan ishod: *Zagrabiensem suum Conventum, quantum mihi e com[m]uni discursu cognoscere licuit, Provincia S. Ladislai cedere (...) parata non est*. Također je javio kako je primio braću Šunjić i obodrio ih da pokušaju u Beču ishoditi neko povoljno rješenje. I Barišić i Kujundžić su odgovorili Alagoviću. Apostolski vikar je 2. ožujka sastavio pismo koje obiluje kićenim izrazima zahvalnosti i premda su riječi zagrebačkog biskupa nudile sve samo ne optimizam, nadao se da će Šunjići u Beču postići bolji uspjeh.[859] Provincijal je sa svoje

Usp. NAZ Pr. Ala. A. 554/1835.
Usp. NAZ Pr. Ala. A. 555/1835. Pod istom se signaturom čuvaju i odgovori obojici.
Usp. prethodnu bilješku.
Usp. NAZ Pr. Ala. A. 165/1836. Barišić je svoj optimizam gradio na uvjerenju u ugled što ga Alagović navodno uživa kod vladara: *Consiliis prudentissimis, quae intuitu educationis meorum alumnorum mihi benigno=gratiose dedit Vestra Excellentia, Cujus sententiam de secretissimis, summisque rebus in concilio status sanctiore Ipse Augustissimus Imperator gaudet audire, libentissimo animo acquiesco*.

strane 16. ožujka također izrazio zahvalnost Alagoviću na dotadašnjoj podršci, ali je prihvaćajući realnost nastojao ishoditi makar povećanje ukupne brojke klerika.[860]

Šunjići su u Beču imali pomoć Petra Mareševića, ali im ni to nije pomoglo u dobivanju pozitivnog rješenja.[861] Barišića je, pak, i dalje držao optimizam nakon što je osobno od Metternicha dobio odgovor na svoje novogodišnje čestitke, a uz to i obavijest od Reviczkog da su ugarski biskupi tijekom zasjedanja Sabora u Požunu kao pomoć skupili određenu svotu novaca. O svemu tome je 11. ožujka 1836. obavijestio Kujundžića.[862] Posebnu pažnju privlači već prva rečenica: *U priashnoj mojoj pisavam da neima koristi traxiti Collegia u Macxarskoj, ama sadme obvinu drugo uffanje, akose neustavi, i nepoghine u lipim i ljuskim obechanjim, ko i dosada*. To je i jedino spominjanje kolegija u čitavom tekstu, a nije moguće utvrditi je li Barišić Kujundžića od traženja kolegija odgovarao prije ili nakon slanja Šunjićâ u Zagreb i Beč. Narušenost odnosa između dvije bosanske crkvene institucije vidljiva je iz opsežnog pisanja o namijeni prikupljenih novaca. Apostolski je vikar izrazio spremnost da cijeli iznos prepusti Provinciji. Od Kujunždića je ipak zatražio potvrdu o tome kako bi se mogao obraniti od optužbi da je sebi prisvojio dio te svote. Kao glavne vinovnike takvih glasina istaknuo je upravo klerike *kojisu u Macsarskoj*.

Nakon toga se priča oko kolegija dijeli u dva pravca. Barišić je nastavio gurati ideju u smjeru njegovog osnivanja u Italiji, dok je nastojanja Provincije unekoliko teže pratiti i o njima se obično saznaje *post festum*. Vikar je početkom ljeta 1837. otputovao u Rim, a na tom ga je putu pratio njegov tajnik Anđeo Šunjić.[863] Tajnikova se uloga ističe u cijeloj aferi zbog toga što je on u konačnici prešao na stranu Provincije i njegova svjedočenja postala su značajnim dijelom *Gravamina* uperenih protiv Barišića. Boravak u Rimu za apostolskog vikara je prvenstveno imao ulogu ojačavanja vlastite pozicije. Glavni uzrok svih poteškoća i

---

[860] Usp. NAZ Pr. Ala. A. 217/1836. (…) *hinc enixissimis precibus efflagito potentissimum Patrocinium, et efficacem intercessionem Excellentissimae Dominationis Vestrae, quatenus efficere non dedignetur, ut si omnis spes aquirendi Collegii evanuerit; saltem numerus alumnorum augeatur, atque alumni nostri in iis locis, in quibus publica studia vigent, convenienter scopo et destinationi propriae instruantur*. Zanimljiva je i njegova reakcija na odluku ladislavske provincije da im ne ustupi traženi samostan: *Dura quidem, uti Excellentia Vestra paterne monet, et inhumana res prima fronte videri posset Conventum aliquem insciis, et invitis pacificis possessoribus eripere: ast Amorem Dei, proximique, Zelum animarum, et fraternam charitatem privatis commodis praeferentibus id nequaquam ita esse deberet: neque enim ita alieni sumus, ut negligi; neque alterius Sectae, ut sperni; neque alterius Instituti, ut rejici prorsus debeamus. Immo si proprios Annales paccatiori animo inspicere vellent, forsitan invenirent non modo unum aliquem Conventum, sed omnes fere Hungaricas nostri Ordinis Provincias a Bosnensi matre per ipsos olim evulsas esse*.

Usp. Jelenić, 1913: 150-151.

Ibidem, 151-152.

„Jukić“ ne propušta naglasiti da je Barišić putovanje poduzeo na svoju ruku i bez prethodnih konzultacija s Provincijom koju je *kud god je prolazio (...) zloglasio*, usp. Matasović, 1927: 313.

nesklada u odnosima katoličkih struktura u Bosni vidio je u školovanju klerika u Monarhiji. Logično je onda što se posebno žestoko oborio na taj proces.

Opisano je kako je Barišić još prije svog povratka u Bosnu pokazivao snažnu podozrivost prema „Ugrima“. Njegovo citirano pismo[864] jasno otkriva da je sukob između dviju struja već postojao i da se prelamao upravo preko izbora na pojedine dužnosti. Barišić se 1829. vraćao u Bosnu preuzeti službu generalnog vikara za područje sutješkog distrikta i njegovo pismo bilo je prvenstveno zahvala Miletiću koji ga je izabrao na spomenutu funkciju.[865] „Jukić“ se čudio nad žestinom kojom je Barišić već tada iskazivao svoj antagonizam prema „Ugrima“ *prenda još nit živio, nit čestito poznavao (jer kao diete u manastiru stojeći štaje mogo uprav poznati, i suditi?) Redovnike koji su u Cessarovini učinili*.[866] Uzme li se u obzir da su Starčević i M. Šunjić u svom prvom istupu pred Propagandom našli shodnim zabašuriti prvotnu težnju svoje provincije da kolegij za njezine klerike bude smješten u Zagrebu, vjerojatno je skeptičnost prema crkvenim učilištima na području Habsburške Monarhije stekao upravo tijekom boravka u Italiji, ali naravno nemoguće je utvrditi kolikog je ona intenziteta bila. Pri tomu treba naglasiti da je on u političkom pogledu bio potpuno lojalan Habsburškoj Monarhiji i podozriv prema tendencijama ilirizma koje su se u ovo vrijeme već jasno nazirale. Još jedan moment iz njegove biografije u ovom kontekstu pruža posebnu zanimljivost. Naime, malo je nedostajalo da Barišić i sam postane „ugarskim“ đakom. Kako proizlazi iz tablice rasporeda za šk. god. 1819./20. KUNV je Bosni Srebrenoj dozvolio da ukoliko ima još klerika spremnih za školovanje one koji bi trebali pohađati humaniora pošalje u Varaždin, a polaznike filozofije u salvatorijansku provinciju.[867] Provincijal Petar Kordić je poslao popis sa tri imena, među

---

Usp. bilj. 841.

Time je Miletić u suštini ponovio postupak Augustina Botoš Okića i Grge Ilijića Varešanina. Naime, Ilijić je postao provikar Okiću, a Miletić Ilijiću i to na način da su preuzimali vršenje dužnosti apostolskog vikara nad područjima distrikta kojemu su sami po rođenju pripadali. To se najbolje vidi na primjeru samog Miletića koji je preuzeo ne samo fojnički distrikt kojemu je pripadao, nego i kreševski, dok je Ilijić nastavio vršiti vizitacije samo na području svog rodnog sutješkog distrikta. Ipak, Barišić nije postao i formalni provikar, odnosno nije tom istom prilikom dobio i biskupsko ređenje. Na taj je način nakon Miletićeve smrti došlo do izbora pri čemu su se neko vrijeme među kandidatima nalazili Ilija Starčević (koji je uživao i habsburšku podršku) i Gabrijel Barišić koji je odustao upravo u korist svog nećaka Rafe. „Jukićeve“ optužbe oko Miletićeve uloge u Barišićevom izboru za apostolskog vikara možda nisu točne u onom dijelu koji tvrdi da je to bilo po „talijanskoj“ liniji, ali bez sumnje nisu bile neutemeljene obzirom da je takav njegov postupak smjerao kršenju prava Provincije da sama predlaže četiri kandidata. Nije poznato je li Miletić u posljednje dvije godine svog života pokušao ishoditi biskupsku titulu za Barišića.

Cit. *ibidem*, 309.

Usp. NAZ NDS (OD) 1910/1819. Int.

kojima se nalazilo i ono Rafe Barišića, ali je odluka iz nepoznatih razloga promijenjena pa je umjesto njega bio poslan Filip Šimić.[868]

Kakvo god da je bilo porijeklo negativnog stava koji je apostolski vikar gajio prema „Ugrima“ on je u međuvremenu eskalirao što je boravak u Rimu 1837. zorno pokazao. Formalno, Barišić je pred Propagandom nastavio raditi na dobivanju kolegija za koji je kao najprikladniju lokaciju predlagao Rim. Sporna je bila njegova argumentacija kako ju je zabilježio A. Šunjić.[869] Prema njegovom kasnijem svjedočenju Barišić je 29. srpnja 1837. trebao imati audijenciju kod samog pape Grgura XVI., a večer uoči toga diktirao je poduži tekst iz kojega je Šunjić prenio najvažnije. Barišić, blago rečeno, nije birao riječi. „Ugri“ su za njega bili mladež koja je tijekom svog školovanja usvajala razuzdane običaje (*effrenos mores*) i ondje crpla otrov koji je po povratku u Bosnu lila na propast duša (*pro lacte venenum hauriat, et ad Bosniam redux virus in perniciem animarum effundat*). Tvrdio je da među klericima školovanim u Ugarskoj nema dobrih ljudi i da je zbog njihovog djelovanja ugrožena i pravovjernost crkvenog nauka. Njima je kao pozitivan protuprimjer predstavljao „Talijane“ nastojeći time naglasiti od kolike je važnosti da kolegij bude smješten u Italiji i prema tome povezan *cum conservatione Religionis Catholicae in Bosnia*. Šunjić koji je i sam po školovanju bio „Ugrin“ na jednom drugom mjestu svjedoči: *obstupui, et exhorrui ad tantas talesque calumnias, sed solus in urbe existens cum Ep[isco]po, cuius implacabilis ira et saeva (...) mihi per bene nota erat, dolorem animi supressi, ac dissimulavi*.[870] Dalje nastavlja opisom kako je Barišić primijetio njegovu zbunjenost pa mu je istrgnuo papire iz ruku i našao nekog drugog da dovrši tekst. Svejedno, Šunjić u tom trenutku nije napustio Barišićevu stranu, niti je išta od toga tada otkrio nekome u Bosni pravdajući to željom da se time ne produbljuju sukobi. To je činjenica koju treba uzeti u obzir kada se vrednuje njegovo svjedočenje. Da je ono u glavnim crtama bilo točno svjedoče kasniji Barišićevi postupci, odnosno izostanak ikakve podrške planovima oko osnivanja kolegija u Zagrebu ili negdje drugdje u Hrvatskoj.

Podizanje kolegija u Italiji nije se moglo ostvariti jer kao ni 1784. ni ovom prilikom

Rim nije bio u mogućnosti ili voljan izdvojiti potrebna materijalna sredstva. Razvoj situacije u Monarhiji se nakon misije braće Šunjić i pisama koja su razmijenili Alagović, Kujundžić i

---

Usp. NAZ NDS (OD) 2187/1819.

Riječ je o prilogu jednoj od pritužbi na Barišića čiji se izvornik čuva pod AFSKS Pisma apostolskih namjesnika, redodržavnika i pohoditelja do 1880. god., Kut. 1, Svež. 1 (Rafo Barišić 1832.-1846.). „Jukić“ ga je dodao kao prilog svom spisu, usp. Matasović, 1927: 362.

Usp. AFSKS Klevetajući i sablažnjujući spisi, Kut. 1, Svež. 4, Spisi 1842.-1843. Ova Šunjićeva potvrda također je bila prilog jednoj od predstavki Bosne Srebrene upućenoj Propagandi.

Barišić može pratiti samo prema kasnijim svjedočanstvima. Prvo od njih donosi Baltić: *Poslanici Države najučenija dva otca, fra Ilia Starčević i fra Marian Šunjić, tajnik državnika, koji sa svojim krasnim i učenim molbenicam viešto prestavljaše na obadva kabineta potribu rečenih manastira za Bosnu da brez ovih lako se može katoličanstvo u Bosni izgubiti itd. Propaganda rimska odgovori da nije u stanju sad pomoći nejmajući sredstva novčanog. Bečko praviteljstvo s početka se na ovo prignuto činjaše, dati jedan manastir fratrim bosanskim oli u Hrvatskoj oli u Slavonii, ali nečija intriga vas poso izkvari (sumnjali su na biskupa Barišića koji baš rad /nije/ imo one koji bi priko Save učili. Ove bi isti nazivo hereticim). Tako se rečeni poslanici, posli tolikog truda i troška ništa ne opremivši, vratiše.*[871] Vidljivo je kako autor više događaja spaja u jedan. Baltić se od jeseni 1834. pa do proljeća 1840. nalazio na školovanju u Dunaföldváru, Pečuhu i Veszprému tako da očigledno nije bio obaviješten o svim događajima u Bosni. Otuda je jasno da njegovo naknadno pisanje čuva izvornu ideju prema kojoj su Starčević i M. Šunjić nakon misije u Rimu trebali otići i u Beč, kamo su na kraju otišli Anđeo i Petar Šunjić. Najzanimljiviji dio je tvrdnja kako je sa habsburške strane postojala prvotna sklonost da se udovolji bosanskoj molbi i to dodjeljivanjem jednog samostana u Hrvatskoj ili Slavoniji gdje ne može biti sumnje da Baltić aludira na franjevački samostan u Zagrebu, odnosno napušteni isusovački u Požegi. S druge, pak, strane činjenica je da su obje te ideje do 1837. kada je Barišić prvi put otvoreno istupio protiv školovanja u Ugarskoj već bile napuštene ili ocijenjene neizvedivim. U trenutačno nepoznatim okolnostima pomoć je ponudio senjski biskup Emerik (Mirko) Ožegović Barlabaševec koji se pokazao spremnim dodijeliti jednu zgradu, kao i pružiti početnu financijsku pomoć. Podaci o tome datiraju iz pisma koje je provincijal Stjepan Marijanović

studenog 1841. uputio Propagandi.[872] Trenutak obraćanja teško da je mogao biti nepovoljniji jer je dva mjeseca ranije adresirana institucija donijela odluku kojom se zabranjuje daljnje školovanje bosanskih klerika bilo gdje drugdje osim u Papinskoj Državi. Marijanović je ukratko ponovio koliko je već truda uloženo u stjecanje kolegija za bosanske klerike i kako su franjevci redovito nailazili na razumijevanje nadležnih institucija, ali su zbog novčanih pitanja uvijek bivali odbijeni. Konačno su prethodne godine (1840.) našli povoljnu lokaciju i podršku tamošnjeg biskupa.[873] Nameće se usporedba s odbijanjem smještaja kolegija u Požegu desetak godina ranije, kada je načelom *aut Ceasar, aut nihil* Bosna

Cit. Baltić, 2003: 125-126 (47).
Usp. Jelenić, 1913: 153-155.
Nos igitur post indefessos conatus (...) tandem reperimus et locum peropportunum, inter Bosniam, ac Italiam, ab omni haeretica labe immunem in Civitate Segniensi.

Srebrena sve svoje karte bacila na njegovo otvaranje u Zagrebu. Spremnost na kompromis pokazuje da je pitanje zatvaranja financijske konstrukcije za bosanske franjevce predstavljalo nerješiv problem, ali Marijanovićeva argumentacija o položaju kolegija između Bosne i Italije, te naglašavanje kako u Senju nema nikakve hereze sugerira kako su Barišićeve optužbe imale određenog upliva među kardinale Propagande, a ne treba smetnuti s uma i ukupno nepovoljan trenutak u kojemu je ova molba nastala.[874] Provincijal je ponovio već gotovo ustaljeni obrazac podnošenja molbe prema kojemu je za provođenje ovih planova u djelo bio potreban još samo Propagandin pristanak, kojega, međutim, nije dobio. Ništa više svjetla na to kako se razvijala ova ideja ne bacaju ni preostali izvori. „Jukić“ nabrajajući optužbe usmjerene protiv Barišića spominje kako se upravo on u jednom pismu založio pred Propagandom protiv dodjeljivanja kolegija, navodeći između ostalog i da iza tog prijedloga stoje političke ideje i planovi.[875] Vjerojatno iz tog razdoblja potječe i jedna okružnica koju je Bosna Srebrena bila namijenila bosanskohercegovačkim katolicima s namjerom da im razjasni sukob s Barišićem. U njoj se ovom pitanju govori sljedeće: *Isti Czesar bionamje dopustio, i darovao u Senju Manastir za odranjenje nashi Djaka s plachom, a Biskup senjski podloxioje bio 4000 Talirah za naçiniti nami Manastir. Fr. Rafo Barishich za ovvo sve u Rimu raskopati osvadionasje da mi tude pod imenom Manastira Grad, Cxebanu, i Toponu namistiti: za poxbuniti svit protiva Czarru, i Czesaru*.[876] Posljednja rečenica stoji u suglasju s navodima koje je iznio „Jukić“. Opis, pak, načina stjecanja kolegija vjerojatno predstavlja prilično pojednostavljenu verziju. Iznesena je suština Marijanovićeve molbe: postojala su konkretna jamstva financijske pomoći, kao i dopuštenje državnih vlasti, ali je očigledno nedostajao pristanak iz Rima. O tome na koji je način biskup Ožegović došao u kontakt s bosanskim franjevcima ili oni s njim, trenutačno se može samo nagađati. Moguće je da je to bilo preko bana Vlašića, ali o tome zasad nema konkretnijih podataka. U konačnici, Bosna Srebrena nije dobila kolegij kojim bi njezini klerici bili okupljeni na jednom mjestu, a

---

Među Barišićevim se protivnicima i kasnije zadržalo uvjerenje kako je Propaganda bila izuzetno pristrana apostolskom vikaru. *Prefekt Propagandin Franzonio i sva Propaganda (izvadiv kardinale Maji, Lambruschini, Mezofanti) bila je naumila ukinuti Provinciu i učiniti prostu misiu, ko što u Albanii učinila je davno*, cit. Baltić, 2003: 202 (92). Kardinali spomenuti u citatu su Giacomo Filippo Fransoni, Angelo Mai, Luigi Lambruschini i Giuseppe Caspar Mezzofanti.

Usp. Matasović, 1927: 321.

Usp. AFSKS Pisma apostolskih namjesnika, redodržavnika i pohoditelja do 1880. god., Kut. 1, Svež. 1 (Rafo Barišić 1832.-1846.). Riječ je o kopiji na kojoj nije naznačen datum. Pod pojmom „Car“ bosanski su franjevci obično određivali sultana, dok je „Cesar“ termin korišten za habsburškog vladara.

ostvarenje te ideje dočekat će tek 1853. kada je đakovački biskup Josip Juraj Strossmayer instituciju identične namjene otvorio u Đakovu.[877]

Pitanje kolegija nije bio jedini dio procesa školovanja bosanskih klerika na području Monarhije preko kojeg su se prelomila koplja Barišićeve afere. Ovo pitanje pokazuje svu složenost međusobnih odnosa. Barišić je, naime, također podupirao osnivanje kolegija kao takvo, ali je zbog svoje podozrivosti prema „Ugrima“ vrlo brzo usvojio ideju prema kojoj bi on bio smješten negdje u Italiji. Ni Bosna Srebrena nije bila *a priori* i protiv takvog rješenja, ali njezinim je idealom bilo smještanje kolegija u Zagrebu. Čak ni kasnija njezina nastojanja da lokacija bude negdje na području Monarhije, ne treba promatrati kao izraz prkosa apostolskom vikaru ili pretjerani upliv „Ugara“ na postupanje po tom pitanju. Objašnjenje je kudikamo pragmatičnije. Kolegij nije nikada bio podignut u Italiji jer ga Propaganda nije mogla, ni željela financirati. Bosanski su franjevci u Monarhiji i dalje uživali pravo na zakladu Josipa II. i jasno je da su u njoj gledali temelj na kom bi se gradilo daljnje djelovanje. Bilo je sasvim jasno da bečki Dvor i KUNV ne bi dozvolili korištenje tih sredstava izvan granica Monarhije i upravo u tome treba gledati možda i prvenstveni uzrok tvrdoglavog inzistiranja na osnivanju kolegija ondje. Dakako da su i predrasude „Ugara“ prema školovanju u Italiji igrale određenu ulogu. Starčević[878] u citiranom pismu Barišiću ovako opisuje susret s klericima koji su se tada nalazili ondje na školovanju: *svarhu toga vidilismo nezgodno, i tuxno stagne Nashie Mladichia ovdi u Italii (...) ovi koisu primglieni razmetnuti po privatiem Manastirima konobare, triemove metu i cumpagne oczima, dok Missu reknu, pakche onda izjutra do podne po functionima, chor. Assistentie, po 2-3-4 Miglia ichi daleko Missu govorit, za moch Manastir imat koi Pavò vishe, poslie podne iza Chora, mallo koi dan nebude funus, a onni na shpash, dok probave 6.-7. godinah, pak aide na tragh, etoti sve odragnegne sada ovdi*. Za konačan ishod ovog pitanja, daleko su veći, premda ne i presudan, utjecaj imale predrasude prema „Ugrima“, a koje je Barišić u jednom trenutku počeo nekritički iznositi u vidu otvorenih optužbi. One su imale odraza i u pitanjima obrazovanja koja nisu bila vezana za osnivanje kolegija, a apostolski je vikar znao i neke nepromišljene poteze okrenuti u svoju korist.

Po povratku iz Rima početkom 1838. Barišić je sa sobom doveo talijanskog franjevca Filippa Antonija Bellija kao apostolskog misionara i smjestio ga u samostan u Kraljevoj Sutjesci. „Jukić“ Bellijev boravak opisuje s velikom indignacijom navodeći da je ovaj zbog

O tome *v.* Karamatić, 1995: 1, 201-209.
Usp. bilj. 853.

nepoznavanja ijednog drugog jezika osim talijanskog bio potpuno beskoristan jer nije mogao ispovijedati, propovijedati ili vršiti neku drugu pastoralnu zadaću, a Provinciji je posebno izazovno bilo to što je bio odgovoran direktno Barišiću.[879] No, sačuvano svjedočenje suprotne strane tvrdi da je Bellijev boravak u Kraljevoj Sutjesci bio daleko od ljenčarenja i uživanja u domaćim specijalitetima.[880]

Nakon što je skoro dvije godine boravio u Kraljevoj Sutjesci vršeći osim one apostolskog misionara i službu moderatora kora, Belli je 28. studenog 1839. od Barišića dobio obedijencijal kako bi se mogao vratiti u Rim. Kao glavni razlog naveden je njegov strah za vlastiti život jer da je zbog mržnje Stjepana Marijanovića (tada već provincijala) doživio čitav niz nelagodnih situacija koje se potom redom opisuju. Pažnju privlači popis imena koja su bili glavni vinovnici tih događanja. Uz Marijanovića istaknut je Starčević koji je organizirao potpisivanje nekakve peticije protiv Bellija. Među potpisnicima su se nalazili Juro Idžaković (*alias* Čović), Marijan Semunović te Mijo Begac, kao redovnici s nešto duljim stažem u Redu. Od dosad navedenih samo Begac nije pripadao „Ugrima“, ali i na njegov su račun – kao i ostalih – iznesene i druge optužbe. Tako je Semunoviću predbačeno prijateljstvo s „Turcima“ kojima je navodno pomogao oko hvatanja dvojice hajduka, ali i pri nasrtajima na žene, dok je Begac također ocrnjen kao javno obilježeni bludnik.[881] Za ovu temu su važnija imena koja slijede: Franjo Vincetić, Luka Šimić, Ambrozije Dakić, Ivan Jurič i Stjepan Nedić. Svi su bili „Ugri“, Vincetić i Šimić netom završeni studenti teologije, dok su preostala trojica zbog različitih disciplinskih problema (što, dakako, nije propušteno naglasiti) bili izbačeni ili su pobjegli sa školovanja. Ono što im je autor posebno spretno predbacio bila je činjenica da su svi potpisali peticiju, a da su u društvu Bellija proveli vrlo malo vremena. Nema razloga sumnjati da je on u navedenom periodu zasigurno doživio neke neugodne scene. Budući da ga je u Bosnu ionako bio doveo apostolski vikar, isto je tako izvjesno da su mu najizraženiji kontakti bili upravo s njim te je i na taj način u sukobu koji je trajao mogao zauzeti njegovu stranu. Ukoliko je zaista dobio prijetnje smrću ili je uplašen povjerovao da mu se radi o glavi, po povratku u Italiju predstavljao je izvor plodan za iznošenje podataka koji su bacali loše

---

„Jukić“ ga karakterizira sljedećim riječima: *bio je dakle kao jedna trutina, trud, i mukku pravih pčelicah jeduć (...) osobito kisela kupusa i slanine željan Talianac*. Usp. Matasović, 1927: 314. Baltić s druge strane uopće ne spominje Bellijev boravak, vjerojatno također iz razloga što se odigrao tijekom njegovog boravka u Mađarskoj.

Usp. AFSK Kut. 15, Ur. Zap. 1, pp. 10-11 (paginacija R. B.). Autorstvo teksta nije moguće sa sigurnošću utvrditi, kao ni to je li nastao u Kreševu ili negdje drugdje. Stil je izrazito u prilog Barišića, a protiv njegovih protivnika.

Dakako, ove optužbe se ne iznose kao prihvaćene činjenice, nego samo kao ilustrativan primjer koliko su pojedinci bili spremni daleko ići u ocrnjivanju druge strane.

svjetlo na Barišićeve protivnike. Ovdje treba ukazati na još jedan moment. Među potpisnicima peticije kojima je predbačeno da Bellija zbog kratkoće provedenog vremena s njima uopće nisu ni poznavali, spomenuta su još dva imena: Ivan Bajić i Franjo Težule (Tessulati). Premda je i Bajić ocrnjen iznošenjem optužbi za krađu, autor za obojicu „zaboravlja“ navesti mjesto školovanja. Naime, njih dvojica su bili „Talijani“ i premda je možda bila riječ o slučajnosti, riječ je o detalju koji zasigurno privlači pažnju.[882] Kada je netko u Rimu kasnije čitao ili od samog Bellija slušao optužbe u kojima istaknuto mjesto imaju klerici školovani u Ugarskoj, morao je imati dojam da to potvrđuje neprestane Barišićeve optužbe na njihov račun.

Premda je sve to nesumnjivo štetilo ne samo pokušajima da se ondje dobije kolegij, nego i stipendiranju klerika u Ugarskoj uopće, ukoliko je Barišić želio da se taj proces obustavi, u njegovu štetnost je morao uvjeriti i nadležne institucije u Monarhiji. Ondje mu optužbe za herezu ne bi bile od koristi, stoga je, ponovno spretno, naglasak stavio na politička pitanja. Barišić je, kako je već rečeno, u političkom smislu nastavljao tradiciju lojalnosti habsburškoj politici. Paradoksalno, njegova politička lojalnost tekla je upravo na liniji konfesionalizma, a u isto je vrijeme sipao optužbe kako „Ugri“ u Habsburškoj Monarhiji upadaju u herezu. Sve primjetnije tendencije slavenske uzajamnosti, neovisno o konfesionalnim razlikama, a koje su širili klerici pridošli iz Ugarske nisu mogle biti prihvatljive Barišiću. Starčević i Šunjić još 1834. u sažetku molbi koje će iznijeti Propagandi kao jednu od mogućih zadaća svoje provincije navode i mogućnost širenja katoličanstva u Srbiju i Albaniju, a eventualni uspjeh temelje na *linguam nationalem in utroque regno diffusam*.[883] Iste ciljeve Šunjić iznosi i u dopisu Maiju, premda se više poziva na rad Bosne Srebrene na tim prostorima u prošlosti.[884] Iznošenje takvih ideja Barišiću je moralo djelovati zazorno, osobito kada se uzme u obzir da su se bosanski franjevci tijekom pokušaja sklapanja unije u ranijem periodu držali suzdržano i distancirano, a i općenito su nastojali spriječiti ikakvo miješanje svoje pastve s pravoslavnima.[885] Ono što ga je ipak više plašilo, ali mu je išlo na ruku, bile su glasine o revolucionarnim planovima usmjerenima protiv Habsburške Monarhije, a čijim su sudionicima trebali biti neki među bosanskim franjevcima.[886] Kao da

Bajić je vjerojatno bio u najmanju ruku problematičnog ponašanja. Druga strana ga spominje kao Barišićevog pristašu i predbacuje apostolskom vikaru što ga je redio za svećenika, usp. Baltić, 2003: 167-168 (73).

Usp. bilj. 849.

Usp. Jelenć, 1913: 145.

Usp. Džaja, 1971: 166-178.

O Gajevoj politici 1838. i dalje usp. Doklestić, 1982: 1, 15-41.

žele potvrditi njegove sumnje, četvorica klerika su na Cvijetnicu 1840. potajno napustili Veszprém i uputili se u Bosnu s namjerom da ondje podignu ustanak.[887]

Mnogo toga je u cijelom tom pokušaju sporno, ponajprije točan identitet sudionika. Postoji zajedničko slaganje većine autora da su Franjo Jukić, Blaž Josić i Jakov Baltić bili nedvojbeni sudionici. Sporan je identitet četvrtog, kojim je najčešće bio proglašavan Josip Kovačević, poznatiji po svom krsnom imenu Toma. Baltić kao jedan od sudionika, u svojim sjećanjima poistovjećuje njega i Bartola Juriča te govori o Bartolu Kovačeviću, a kako su i Kovačević i Jurič napustili Red (iako Juričeva sudbina nije posve jasna, obzirom da postoji teza da je tom prilikom ubijen) to je utjecalo na neke historiografe da prihvate tezu prema kojoj je upravo Kovačević bio četvrti ustanik uz Baltića, Josića i Jukića.[888] Verzija koja tvrdi da je bilo zapravo pet ustanika, a koja se gradi na izvještajima koje je Blaž Josić najprije 1840. po propasti planova dao Iliji Verkoviću, a zatim 1844. u jednom pismu Františeku Zachu upućenom upravo preko Kovačevića (koji je tada već stupio u službu srpske vlade) također pokazuje puno nelogičnosti.[889] Prema Josićevom kazivanju Verkoviću prve ideje o ustanku su rođene u ljeto 1838. kada je Josić iz Jászberénya tijekom praznika otišao u Peštu posjetiti Kovačevića koji ga je ondje upoznao s nekolicinom viđenijih ugarskih Srba te se u njihovim druženjima rodila ideja o uspostavi autonomije za Bosnu po uzoru na onu koju je tada uživala Srbija. Već usporedba školskih kurikuluma otkriva da taj susret nije bio moguć. Naime, Josić je tek ujesen 1838. dobio premještaj u Veszprém, ali ne iz Jászberénya gdje nije nikada ni boravio, nego Gyöngyösa. Isto tako, Kovačević se tada još uvijek nalazio u Varaždinu te u Peštu neće doći prije jeseni 1840., dakle nakon što je cijela priča o ustanku već bila gotova. Ni druga verzija iz 1844. ne djeluje potpuno uvjerljivo. Prema njoj su četvorica klerika u Veszprému upoznali lokalnog vlastelina Jovanovića te s njim osnovali tajno društvo

---

Neki podaci o ovom ustanku navedeni su u prethodnom poglavlju.

Tako primjerice postupa priređivač Baltićevog *Godišnjaka* Andrija Zirdum koji k tome o Kovačeviću i Juriču govori kao o jednoj osobi ne propitkujući Juričevu sudbinu. Prema nekim drugim verzijama ustanici su zapravo bili Jukić, Josić, Jurič i Kovačević, usp. Doklestić, 1982: 1, 19. One ne djeluju uvjerljivo jer ukoliko je i prihvatljivo da je Baltić u svom *Godišnjaku* dao uopćen opis s ciljem da zaštiti Stjepana Marijanovića i Bosnu Srebrenu, nije uvjerljiva pretpostavka prema kojoj bi samog sebe upleo u događaje u kojima nije sudjelovao. U prilog njegovom sudjelovanju govori i činjenica da se nakon toga nije mogao vratiti u Veszprém, nego je studij dovršio u Dubrovniku i redio se u Kotoru.

Ovu je verziju prihvatio i opširno razradio Doklestić, 1982: 19-22. Treba pri tom napomenuti da je Verković verziju koju je navodno čuo od Josića iznio u pismu koje je uputio 1888. Josipu Dobroslavu Božiću, dakle gotovo 50 godina nakon ovih događaja što je definitivno utjecalo na Doklestića da prihvati samo neke njezine elemente. Veću je pažnju i vjerodostojnost pridao verziji temeljenoj na Josićevom pismu iz 1844. Pismo Božiću, objavio je Jelenić, 1925: 37-42. U njemu je Verković opisao kako je od Josića iz Jászberénya uoči Usrksa 1840. dobio nekakav paket. Međutim, Josić se u to doba školovao u Veszprému na sasvim drugom kraju današnje Mađarske, a na Cvjetnicu je već otputovao prema Bosni s ostatkom zavjerenika. Kasnije opisujući navodni susret s Josićem u ljeto 1840. kada je ovaj nakon propasti ustaničkih planova bio sklonjen iz Bosne, Verković ponavlja tvrdnje o Josićevom studiranju u Jászberényu o čemu više u glavnom dijelu teksta.

s ciljem oslobađanja Bosne od osmanske vlasti. Ova se priča u glavnim crtama podudara i s Baltićevim sjećanjima ma koliko ih on uopćeno sastavio.[890] S druge strane, dio prema kojem su zavjerenici za članstvo u društvu pridobili i samog provincijala Marijanovića koji je po tom u krug ustanika uveo ne samo Kovačevića, nego osigurao i podršku Ambrozija Matića i Ilije Starčevića, kao i pripovijedanje prema kojem su potonja dvojica kupili veće količine baruta koje je iz Slavonije potajno prebacio upravo Kovačević također pokazuje mnoga protuslovlja. Kao prvo, propast ustanka takvim se opisom dobrim dijelom pripisuje upravo Starčeviću i Matiću koji su, navodno, kao uvjereni austrofili odustali od svih planova nakon što su habsburške vlasti uhapsile Jovanovića prilikom pokušaja prelaska Save kod Broda.[891] Nadalje, bilo bi nemoguće da franjevci iz Székesfehérvára i školske vlasti ne primijete da Kovačević ne pohađa nastavu i o tome ne obavijeste KUNV. Kovačević je vjerojatno nešto načuo o ustaničkim planovima, a tijekom svog boravka u Pešti je sigurno došao u dodir sa Savom Tekelijom i njegovim idejama što je sve zacijelo utjecalo na njegovu odluku da odbaci svećenički poziv i prijeđe u Srbiju. Nije pri tom isključeno da je i sâm pred Zachom i svojim šefom Ilijom Garašaninom malo i preuveličavao svoju ulogu u opisanim događajima kao vid svojevrsne samopromocije.

Nejasni su i dometi ustanka. Baltić pripovijeda kako su nakon savjetovanja sa Marijanom Šunjićem zavjerenici odustali od planova i da od njihovog pokušaja na kraju nije bilo ništa. Radi predostrožnosti, ipak su bili udaljeni iz Bosne, Jukić i Baltić u Duborvnik, dok je Josić vraćen u Monarhiju. Juričeva neizvjesna sudbina sugerira dvije mogućnosti: ili je on na svoju ruku nastavio s provođenjem priprema za ustanak i potom u njemu zaglavio ili se, kao što Baltić koristeći drugo prezime i piše, doista sekularizirao. Veću vjerodostojnost trebalo bi pridati ovoj drugoj verziji, jer bi u suprotnom nekrolozi, makar naknadno, unijeli podatke o Juričevoj mučeničkoj pogibiji. Njegov bi slučaj podsjećao na onaj Josipa (Joze) Valentića koji je u ožujku 1788. bio sasječen u Kraljama pokraj Bihaća zbog toga što je obavještavao habsburške trupe o položajima osmanskih snaga.[892]

---

[890] *Ondi smo se mi upoznali s njekom obitelji srbskom, koja je u našem priateljstvu mlogo vrimena s njom, očitova da je i ona iz Bosne starinom i da joj je vrlo na srdcu mučno što Bošnjaci toliko teško robstvo pod turčinom podnose i zato da ima namieru Bošnjake pomoći osloboditi. Nego, vele, ako se priatelji, morate nam pomoći. Mi na ovo odgovorismo, kako bismo mogli pomoći? Mi mladi sveštenici ništa u rukam nejmamo? Morete, odgovore, narodu pod svetu zakletvu kazati i pripraviti ga za jedan obći ustanak*, cit. Baltić, 2003: 140 (58).

Ovo bi impliciralo da je upravo jedan od njih dvojice izdao i Juriča osmanlijskim vlastima te je bio odgovoran za njegovo pogubljenje, ukoliko je do njega uistinu došlo.

Postoji neslaganje u točnom datumu. Nekrolog sutješkog samostana govori da se to dogodilo 13., a fojnički ožujka. Dakako, niti u jednom se ne nalazi nikakav spomen obavještajne djelatnosti.

Ovako ili onako, vijesti o ovome su stigle i do Barišića koji ih je odlučio iskoristiti u svoju korist. Ovaj njegov postupak uklapao se u internacionalizaciju cijele afere. Premda je uživao podršku određenog dijela franjevaca, apostolski je vikar pobjedu u sporu pokušavao postići uz podršku vanjskih čimbenika. Najprije se, kao uostalom i Provincija, okrenuo prema Propagandi, ali njezini suzdržljivi i nedorečeni postupci su, premda se Provincija kasnije na njih gorko žalila, zapravo zadržavali *status quo*. Već zbog sklonosti da znatan dio krivnje za neprihvaćanje svojih stavova gleda u školovanju klerika u Monarhiji, Barišić je neminovno u razračunavanja uključio i njezinu diplomaciju. Jasno je kako u takvim okvirima nije bilo moguće očekivati da će i osmanlijske vlasti ostati po strani. Barišić je jednostavno otišao kod Vedži paše i obavijestio ga o ustaničkom pokušaju. Baltić govori kako su Barišićevi pristaše vjerovali kako su iza ustanka doista stajali provincijal i ostali vođe protivničke strane, ali naglašava da je Barišić bio onaj koji je o tome obavijestio Osmanlije.[893] Sačuvano je svjedočenje tumača (terdžumana) Franje Plehačeka koji je bio izvor za ove informacije.[894] Plehaček je prepričao čitav niz optužbi koje je Barišić iznio pred vezirom među kojima je za ovu temu potrebno istaknuti njih tri. Apostolski je vikar tvrdio kako se sprema nova pobuna, ovaj put među pravoslavnim stanovništvom, ali u koju su već uključene neke katoličke obitelji; glavni organizatori ove pobune su Ljudevit Gaj i Barišiću neki nepoznati N. (vjerojatno Albert Nugent) koji šalju svoje povjerenike u Bosnu; napokon, otkrio je pobunu koju su spremala četvorica klerika i uspio uhititi njih trojicu i vratiti ih u Ugarsku, dok četvrtog nije mogao naći. Ove izjave se mogu okarakterizirati kao preuveličavanja, pa čak i laži, ali bi predstavljalo nezahvalan posao otkriti tko je lagao: Barišić veziru, Plehaček franjevcima ili su oni klevetali apostolskog vikara. Tijekom 1840. uistinu je došlo do novih nereda u kojima je lokalno muslimansko stanovništvo pružilo otpor uvođenju reformi od strane centralnih vlasti, ali nije zabilježeno ikakvo komešanje među bosanskim pravoslavcima. Ukoliko prihvatimo da je Plehaček vjerno prenio Barišićeve riječi, ta je optužba smjerala uključivanju u cijelu priču Gaja i Nugenta s vjerojatnom nakanom da se izazove žalba osmanlijskih vlasti na njihovu djelatnost. Posljednji navod privlači posebnu

---

Usp. Baltić, 2003: 141 (58-59): *Buduć nesretna rasprava među biskupom i fratrim, fratri biskupove stranke ovu našu ludost pripisivahu svoj Provincii, kano za to da zna provincial i otci od Provincie. A stvar tako ima i ne drugačie. Posli smo razumili da je biskup Barišić, za pokazati svoju viernost i učinit ga svojim priateljem, ovu našu stvar Vedžid-paši prikazo. To je terdžuman, koji je terdžumanio, kazo. Također, kako su fratri s buntovnicim pod Huseinom i Glođom muhreve svoje pritiskli i da su njega fratri zvali a on da nije. Ovaku je knjigu veziru piso koju sam mojim očima vidio. Što dok vidio nisam, nisam mogo virovati*. Baltić u ovu bunu uvodi Huseina Gradaščevića, premda je on vodio raniji pokret protiv središnjih vlasti. *Glođo* je Ahmed Munib efendija Glođo, kadija i jedan od vođa pokreta 1840.

Usp. AFSKS Klevetajući i sablažnjujući spisi, Kut. 1, Svež. 3. Radi se o djelomičnom prijepisu i prijevodu originala koji je bio sastavljen na njemačkom jeziku.

pažnju jer s jedne strane sadrži neospornu laž – niti je Barišić bio u mogućnosti uhititi ijednog od trojice klerika, niti su svi vraćeni u Ugarsku. S druge strane i on potvrđuje da je Juričeva daljnja sudbina, barem neko vrijeme, bila nepoznata bosanskim franjevcima. U kojemu god obliku da je Barišić izrekao ove optužbe, nesumnjivo je kako je velik trud uložio da negativan naglasak stavi na (iz njegove perspektive gledano štetan) utjecaj kojemu su izloženi klerici na školovanju preko Save.[895] Prema „Jukiću“ otkrivanje planova veziru dogodilo se u kolovozu 1840. Četiri mjeseca ranije, Barišić je A. Šunjića potajno poslao u Beč s namjerom pridobivanja podrške u čemu su objema stranama jedno od glavnih sredstava predstavljale optužbe.[896] Da je apostolski vikar i planirao ovakav potez, teško da bi bolje isplanirao. Šunjić je u Beču mogao savršeno pripremiti teren na koji su se onda optužbe oko ustaničkih planova i povezivanja bosanskih katolika s Gajem i njegovim pokretom nadovezale kao neminovna potvrda. Jamcem lojalnosti u takvom kontekstu postajao je upravo Barišić.

Sve dotad, Beč se načelno nije previše miješao u cijelu aferu, a školovanje klerika je usprkos neostvarenim planovima oko kolegija upravo u ovom razdoblju doživjelo brojčani porast. U proces su se uključile i pojedine institucije i istaknuti pojedinci, obično iz crkvenih redova koji su vlastitim sredstvima financirali školovanje određenog broja klerika. Već od ranije izgrađeni sustav pokazao se pogodnim da apsorbira ove nove brojeve jer između kraljevskih – onih koji su svoje stipendije primali iz zaklade Josipa II. i privatnih stipendista, osim izvora financiranja, nije postojala neka značajnija razlika. Stanovali su zajedno, raspoređeni po različitim samostanima, premda je za privatne stipendiste bila nešto veća mogućnost da će dulje vremena boraviti na jednom mjestu. Tko su bili mecene? Najistaknutiji su bili zagrebački biskupi. Najprije Alagović, a potom i Juraj Haulik su podupirali ovaj proces stipendirajući 3-4 klerika godišnje. Do toga je, pak, došlo sasvim slučajno. Kako je gore prikazano, Alagović je već od ranije bio uključen u pomaganje Bosni Srebrenoj oko unaprjeđivanja obrazovanja njezinih klerika i upravo je u to doba došlo do njegovog

---

Svjedočenje o ovom Barišićevom činu donosi i „Jukić“, ali uz određene razlike. Uopće ne spominje nikakav pokušaj četvorice klerika, nego samo govori kako je u kolovozu došlo do sukoba muslimanskih pobunjenika sa snagama Vedži paše. Barišić se tada nalazio u Krajini vršeći apostolsku vizitaciju, a po povratku je navratio u Travnik gdje je u međuvremenu stigao i vezir. „Jukić“ ne govori eksplicitno jesu li se apostolski vikar i vezir tom prilikom sastali, nego navodi kako je Barišić svoje optužbe iznio nekom Selimu. Prema bilješci taj Selim je bio otpadnik (*renegatus*) od kršćanstva i dobar prijatelj Vedži paše koji ga je doveo iz Carigrada. Nakon ovog susreta, odbacio je islam i vratio se na kršćanstvo te je pisanim svjedočenjem razotkrio Barišićeve smicalice. Drugim riječima, Selim bi bio nitko drugi do Franjo Plehaček. Usp. Matasović, 1927: 320-321 za opis cijelog događaja i bilj. 1 za podatke o Selimu/Plehačeku.

Ibidem, 319-320. Šunjić je formalno putovao u Osijek navodno radi liječenja. „Jukić“ tvrdi da je to samo poslužilo kao maska za prave namjere. Baltić, 2003: 137 (57) tvrdi da je Barišić svog tajnika poslao u Rim. Baltić je ovom prilikom ponovno povezao više događaja u jedan. Šunjić je u Rim otputovao zajedno s Barišićem 1841.

uključivanja u proces stipendiranja kao jednog od financijera. Podroban opis kako se slučaj odvijao nalazi se u dopisu gvardijana klanječkog samostana Gelazija Rubida upućenom 25. kolovoza 1833. na Alagovića.[897] U studenom 1832. Rubido se nekim poslom nalazio u zagrebačkom samostanu gdje se slučajno susreo s Filipom Pašalićem koji je ondje bio u misiji nalaženja smještaja za svoju subraću. Odbijen sa više različitih strana Pašalić je uporno molio Rubida da primi četvoricu klerika u Klanjec što je ovaj konačno pristao učiniti te je njihov dolazak bio dogovoren za siječanj 1833. kada su onamo stiglili Anđeo Skočibušić, Ivan Krilić, Filip Ćenan i Ljudevit Filipović. Njihov je boravak ondje bio prilično daleko od uspjeha. Spomenuta je četvorka u Klanjec stigla bez ikakve stipendije te je njihovo cjelokupno uzdržavanje palo na trošak samog samostana koji se u to vrijeme nalazio u priličnoj materijalnoj oskudici.[898] Kao vrhunac svega, Rubido, premda se obraćao i na vlastitog provincijala i na gvardijane drugih samostana, nije uspio naći prikladnog franjevca koji bi im držao nastavu iz filozofije te su tijekom svog boravka ondje prošli samo gradivo iz logike i metafizike. Konačno je problem riješio na način da je klerike, vjerojatno u kolovozu, jednostavno uputio da se preko Zagreba vrate u Bosnu. Došavši u Zagreb, oni su se samoinicijativno obratili na Alagovića koji im je odlučio izaći u susret i uputiti ih u Požegu, s tim da ih je najprije vratio u Klanjec da ondje borave dok se ne postigne dogovor s požeškim gvardijanom.[899] Rubido je svoje pismo zaključio konstatacijom da bi za klerike najbolje bilo da ih se premjesti nekamo drugamo, ali da do tada mogu ostati u Klanjcu kako je to Alagović i tražio u svom pismu od 21. kolovoza 1833.[900] Zagrebački se biskup pobrinuo da im nađe odgovarajući smještaj negdje drugdje i izbor je pao na Požegu. Da bi se izbjegli bilo kakvi problemi materijalne prirode preuzeo je troškove njihovog uzdržavanja na sebe i dodijelio im stipendiju od 250 forinti po pojedincu što je bilo značajno više u odnosu na ostale klerike koji su iz zaklade Josipa II. u to doba primali po 150 forinti. Sudeći prema pismu požeškog gvardijana Dominika Kirchmayera od 19. rujna 1833. on je obavijest o tome dobio 14. rujna. Iako nije bio sretan takvim razvojem situacije, ipak je izrazio spremnost da udovolji biskupovom nalogu i prionuo je pripremama za prijem klanječke četvorke. Potom je Alagović

Usp. NAZ Pr. Ala. A. 474/1833. Pod spomenutom signaturom čuva se ukupno 10 spisa različitog autorstva i datacije.

U Klanjec je 2. siječnja 1833. pismenu zahvalu za primanje klerika poslao i Dujić koji vezano uz njihovo financiranje spominje da će oni dobiti stipendiju od 200 forinti. Usp. NAZ Pr. Ala. A. 474/1833. Vjerojatno se nadao da će samom činjenicom što im je Bosna Srebrena našla smještaj uspjeti privoljeti odgovorne da klericima dodijele i novčanu pomoć, no to se tijekom njihovog boravka u Klanjcu nije dogodilo.

Ovaj se opis nalazi u odgovoru upućenom Bosni Srebrnoj, datiranom 14. lipnja 1834. Usp. NAZ Pr. Ala. A. 293/1834.

Usp. NAZ Pr. Ala. A. 455/1831. Rubidovo pismo je bilo odgovor na Alagovićevu molbu da klerici ostanu još neko vrijeme u Klanjcu i da mu se o njima podnese adekvatan izvještaj.

listopada uputio četvoricu klerika u Požegu da ondje nastave studij filozofije, dok je Kirchmayeru javio za određivanje gorespomenute svote. Ovaj je 19. listopada javio o njihovom prispijeću i karakteristikama: svi su bili dobrog zdravlja, a prema prvim dojmovima, nije im nedostajalo marljivosti.[901] Krajem godine četvorica klerika su se i sami javili Alagoviću čestitajući mu Novu godinu i izražavajući mu duboku zahvalnost za preuzimanje skrbi nad njima.[902]

Zanimljivo je da Bosna Srebrena uopće nije znala za ovaj premještaj sve do proljeća 1834. kada se Alagoviću javio Dujić. Prema vlastitim riječima on je već ranije čuo za neke glasine da su klerici smješteni u Požegu što mu je potvrđeno kada je primio šematizam Provincije sv. Ivana Kapistrana. Ono što je zapravo posebno značajno je provincijalova molba da Alagović produži svoju stipendiju za još godinu dana, jer im Provincija nije uspjela isposlovati redovnu stipendiju iz Josipove zaklade. U Alagovićevo ime na ovo je pismo 14. lipnja 1834. odgovorio njegov tajnik i u njemu ukratko opisao kako je došlo do premještaja i potvrdio Alagovićevu nakanu da produži s financijskim uzdržavanjem klerika.[903] Alagović je kasnije preuzeo i uzdržavanje Josipa Vrljića povećavši time broj privatnih stipendista na 5, a Haulik je nastavio njegovim stazama. Stipendistima biskupa Haulika bili su Stjepan Nedić i Ilija Verković, koji se spominju u jednom izvještaju iz 1838.[904] te Josip Kalfić, Stjepan Glavadanović i Filip Kuna poslani 1839.[905] Takvih je klerika bilo još, osobito u razdoblju iza 1841. za koje više nisu sačuvane tablice rasporeda, ali trenutačna dostupnost izvora je nedovoljna za preciziranje tih brojeva.[906] Za ostale privatne financijere bosanskih stipendista se zna tko su bili, ali ne i koje su klerike poimence stipendirali. Provincijal Provincije Presvetog Spasitelja Stjepan Magócsy je 22. siječnja 1839. iz Gyöngyösa pisao Stjepanu Marijanoviću obavještavajući ga o klericima koji će tekuću nastavnu godinu provesti na području dotične provincije. Nakon što je naveo kraljevske stipendiste, njih 8, prešao je na privatne, a to su redom bili: Bono Marijanović, Mijo Gujić, Stjepan Dujić, Nikola Franjić, Franjo Ćurić, Rafo Ćosić, Franjo Bojan (*alias* Ilijašević), Ilija Katavić, Augustin

---

Svi se spisi na osnovi kojih je rekonstruiran premještaj klerika iz Klanjca u Požegu (Kirchmayerovo pismo od rujna, Alagovićevo pismo u Požegu od 2. listopada i pismo bosanskim klericima istog datuma, te Kirchmayerov izvještaj od 19. listopada) čuvaju u NAZ Pr. Ala. A. 474/1833.

Usp. NAZ Pr. Ala. A. 700/1833. Čestitka je sastavljena 18. prosinca, a u Zagreb je stigla 26. Izvaci se nalaze u sljedećem poglavlju.

Dujićevo je pismo datirano 29. travnja, a u Zagreb je stiglo 4. lipnja. Odgovor mu je poslan 14. lipnja. Oba se čuvaju u NAZ Pr. Ala. A. 293/1834.

Usp. NAZ Prez. Haulik 450/1838.

Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1839. – 7. IX. gdje se nalazi obedijencijal koji im je dodijelio Stjepan Marijanović.

Tako je biskupskim stipendistom bio Ivan Vucić što je eksplicitno navedeno u šematizmu ladislavske provincije za 1845., usp. *Schematismus provinciae Ladislaianae, 1845*. p. 9.

Momčinović, Ambrozije Livajić, Anto Musić i Juro Sladojević.[907] Njima su stipendije omogućili: Salvatorijanska provincija i satmarski biskup za po dvojicu klerika. Drugi prelati koji su financirali školovanje bili su kaločki nadbiskup te pečuški i đakovački biskup, svi za po jednog klerika. Preostali dobročinitelji su bili cistercitski opat i kaločki kanonik Vjenceslav Thüguth (*Wenceslaus Thueguth*), svaki s po jednom stipendijom, a osim njih ostali kaločki kanonici su preuzeli uzdržavanje još jednog klerika, a dvojicu je preuzeo neki odvjetnik Ljudevit Spech (*Ludovicus Spech*). Spech i Thüguth su i jedini spomenuti poimence. Je li Magócsy pri tom redom naveo dobročinitelje i stipendiste, odnosno treba li primijeniti shemu prema kojoj su Marijanović i Gujić bili salvatorijanski, a Dujić i Franjić stipendisti satmarskog biskupa i tako redom dalje ne može se utvrditi. Jednako tako tek treba istražiti tko je od klerika uživao trajnu stipendiju, a tko ju je dobivao samo za jednu godinu. S druge strane, neosporna je činjenica da je u osvit zabrane školovanja klerika na području Habsburške Monarhije, zalaganjem Bosne Srebrene i darežljivošću brojnih crkvenih velikodostojnika s ugarsko-hrvatskog prostora ukupan broj klerika tijekom jedne školske godine narastao na skoro 50.

Toliki porast broja klerika, kao i okolnosti u kojima se odvio ukazuju na to da nadanja Bosne Srebrene u to da će dobiti kolegij možda i nisu bila sasvim neutemeljena. Također, premda je upadljiv izostanak ladislavske, kapistranske i marijanske provincije s popisa darovatelja privatnih stipendija, sudjelovanje brojnih drugih crkvenih institucija, različitih karaktera svjedoči o interesu habsburške strane da se cjelokupan proces održi. Zaokret do kojeg će uskoro doći bio je iznenadan i nenadan, premda u ukupnom kontekstu logičan.

Planirano ili ne, ali Barišić je uspijevao u izoliranju Bosne Srebrene pred međunarodnim čimbenicima. U svojim tužakanjima velik je prostor davao klericima koji su se nalazili na školovanju u Monarhiji. Pred Propagandom ih je optuživao za herezu, a pred bečkim Dvorom za političku nelojalnost i revolucionarnu djelatnost.[908] Bilo bi pretjerano reći da su obje ove instance bespogovorno vjerovale apostolskom vikaru. Njegova upornost i

---

Usp. AFSKS Spisi samostana i župe Kraljeva Sutjeska od 1711. do 1945. godine, Kut. 2, Svež. 5, g. 1839.

Ponovno je najuputnije citirati uvijek slikovitog Baltića: *Što dalje imamo razložiti? Kako je kod Rima nas ocrnio da smo otrovani naucim prekosavskim (germanismo), da smo pravi ultramontanite, krivim naukom okaljani, nagibamo na protestantizmum, štijemo knjige zabranjene, pogrđujemo obrede crkovne, rasipamo združbine, mrzimo življenje redovničko i kano takim dostojno je hoteti prava i privilegia, ograničiti nas novim strogim uredbama i samomu biskupu u Bosni, pravom katoliku, virovati, koji jedini ostade tvrd u viri i sačuvo obrede crkovne, njemu, dakle, trieba pridati samu svu oblast, a Provincii i fratrim ostaviti samo brime, mlađariu za misiu odgoivat i puku službu činiti. U ovom smislu, dakle, biskup nek bude visitatur fratarski, oli inostranaca kojigod, koji bi fratre bosanske od otrovnih nauka ličio itd*. odnosno: *Hoće li Cesar uslišati vruće molitve? Mučno, jer je Barišića pero fratre ocrnilo kod Rima kano heretike i sumljive u viri katoličkoj a u Beču opisalo da su fratri bosanski kolo ilirsko (panslaviste) primili i s Rvatim u sojuzu. Zato se fratrim bosanskim ne viruje sve da dogmata pišu i tvrde istine predstavljahu*, cit. Baltić, 2003: 135-136 (55) i 158 (68).

sposobnost da poneke događaje izvuče iz pravog konteksta i prida im značenje drugačije od stvarnog konačno su počele davati ploda, premda ne odmah onakav kakav je on priželjkivao. Propaganda je 20. rujna 1841. izdala dekret kojim je nastojala donijeti solomunsko rješenje jer je i Barišiću i delegaciji Provincije (činili su je Stjepan Marijanović, Filip Pašalić, Marijan Šunjić i Andrija Kujundžić) zabranjen povratak u Bosnu. Uprava i apostolskog vikarijata i provincije povjerena je apostolskom vizitatoru. Napokon, odlučeno je da bosanski klerici ubuduće ne smiju odlaziti na školovanje nikamo drugamo osim u Papinsku Državu.[909]

Ovaj dekret nije donio konačnu prevagu u sporu niti jednoj od strana. Suspendiranje njezine uprave duboko se dojmilo Bosne Srebrene, a kasniji postupci Karla Pootena, tajnika Josipa Marije Mollajonija koji je imenovan apostolskim vizitatorom, produljit će ovaj sukob sve do 1847. Barišić, dakle, 1841. nije pobijedio Provinciju, ali je zadao udarac obrazovanju klerika u Monarhiji, procesu prema kojemu je uvijek gajio sumnje, pa stoga i netrpeljivost.

Šest dana prije nego li je donesen ovaj dekret, KUNV je sastavio tablicu rasporeda za šk. god. 1841./42. i uputio je na potrebne adrese.[910] Ništa ne ukazuje na to da je uslijed dekreta došlo i do kakvih poremećaja u izvršavanju novog razmještaja. Bosna Srebrena se, ipak, našla u nezgodnoj situaciji koju obrazlaže Marijanović u svom pismu Propagandi od 26. studenog 1841. Glavnom temom bilo je i dalje podizanje kolegijâ, ali u završnici se dodirnuo i pitanja budućeg školovanja klerika u Monarhiji. Naglasivši da je Barišić na njihov račun iznio mnoštvo kleveta, izrazio je bojazan kako bi se u Beču povlačenje klerikâ iz Monarhije moglo negativno protumačiti, a da se franjevcima nije moguće zauvijek odreći ni zaklade, a još manje zaštite Dvora *quo carere Bosna Christiana omnino non potest*.[911] Dekret je ostao na snazi, pa tako i onaj dio o klericima, a u prvi je mah izostala ikakva reakcija s habsburške strane. Takvo stanje potrajalo je do 1843. kada je *ad initium Junii (...) rigorosum Deceretum a Consilio Viennensi Bellico feratur* kojim je bosanskim franjevcima, pa tako i klericima, bio zabranjen ulazak u Monarhiju osim u slučaju krajnje nužde.[912] Tekst samog dekreta Ratnog vijeća nije pronađen niti u jednom od pregledanih arhiva, kao niti u jednoj od zbirci objavljene građe, tako da se o njegovom sadržaju može zaključivati samo posredno. Budući da je iste godine bila zabranjena uporaba ilirskog imena, a da je Barišić svoje optužbe Bosne

---

[909] Usp. AFSKS POK2 p. 330: *Decrevit postremo omnes memoratae Provinciae alumnos studiorum causa posterum non alio nisi in Pontificam Ditionem sese conferre debere, qui in Coenobio a superioribus determinato Sacris Disciplinis imbuantur*. Hrvatski prijevod donosi Andrija Zirdum u Baltić, 2003: 143-144 (60).

Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1841. – 14. IX.

Usp. Jelenić, 1913: 153-155.

Usp. Jelenić, 1913: 156-158. Riječ je o dopisu definitorija Bosne Srebrene kojim je 12. listopada 1843. izražena žalba na tu odluku.

Srebrene temeljio upravo na tobožnjoj političkoj djelatnosti u suglasju s Gajem, nameće se zaključak da je ova odluka bila logičnom posljedicom. Nesumnjivo je kako je određena veza postojala, ali u većoj se mjeri radilo o distanciranju bečkog Dvora od Barišićeve afere. Kao što dekret Propagande iz 1841. zapravo nije riješio ništa osim što je vođe obiju strana zadržao izvan Bosne, a što ih nije spriječilo da nastave djelovati nastojeći zaštiti svoje interese, jednako tako dekret o zabrani ulaska bosanskim franjevcima na područje Monarhije kao da je za prvenstveni cilj imao spriječiti slanje novih izaslanstava u Beč, ma kojem od suprotstavljenih tabora pripadali. „Jukić“ pripovijeda kako je Provincija uopće saznala za zabranu: *Poslanici dojdoše na granicu Cesarovu, i biahu povraćeni natrag, jer je već naredba stigla, da na granici ni jednomu Fratru Bosanskomu nedaju zavirit u Cesarovinu, koi neima pismena dopustjenja od* Pootena.[913] Po pitanju bosanskih klerika, nije bilo razloga da Pooten ne izda potrebna dopuštenja.

Sve navedeno ne daje odgovor na pitanje: kada su posljednji klerici prešli Savu radi školovanja? Izgleda da se Propaganda baš nije pretrgla da osigura striktno provođenje tog dijela svog dekreta. Marijanović se 17. veljače 1842. ponovno žalio na dekret od 20. rujna 1841., ali se u svom pismu nijednom riječju nije dotaknuo pitanja klerika.[914] Odgovor bi mogle pružiti tablice rasporeda koje su bile izdavane sve do 1845.[915], ali ona iz 1841. je posljednja koja je sačuvana. „Jukić“ spominje kako je KUNV u rujnu 1843. poslao, kako on to naziva, naredbu da pošalju klerike u *Ungarsku,* ali da je Stjepan Marković st. to odbio pozivajući se na dekret Propagande, nakon čega je definitorij uputio molbu Vijeću da se založi za povlačenje dijela koji se tiče klerika.[916] Pismo naslovljeno na palatina bilo je poslano 21. studenog 1843., a sačuvana kopija u glavnim crtama potvrđuje „Jukićevo“ pripovijedanje.[917] Navedeno je kako Bosna Srebrena trenutačno ima 9 zavjetovanih klerika, neke već i 4 godine, ali koje zbog Propagandinog dekreta nije moguće nikamo poslati. Ono što je „Jukić“ pojednostavio tiče se stava Provincije. Marković je izjavio kako je osobno spreman poslati klerike na stipendiju premda time krši dekret Propagande, ali da je zajednički stav definitorija takav da bi nečinjenjem pokazali kako se mire s nastalom situacijom i time

---

Cit. Matasović, 1927: 336. Autor je ovu odluku stavio u direktnu vezu s dekretom Propagande iz 1841. Ne navodi tko je bio njezinim formalnim donositeljem.

Usp. AFSKS Klevetajući i sablažnjujući spisi, Kut. 1, Svež. 4, Spisi 1842.-1843.

Usp. NAZ Katalog br. 143 (1845.) p. 31 *Exc. Consilium L. R. Tabellam translocatoriam Alumnorum Bosnensium substernit.*

Usp. Matasović, 1927: 338. Stjepan Marković st. je u lipnju 1843. izabran za provincijala, ali taj kapitul je kasnije proglašen nelegitimnim.

Usp. AFSKS Klevetajući i sablažnjujući spisi, Kut. 1, Svež. 4, Spisi 1842.-1843. Vijeće je tom prilikom poslalo i tablicu rasporeda, ali ona nije sačuvana.

priznaju da Barišićeve i Pootenove optužbe nisu bile klevete i da je donošenje dekreta bilo opravdano. Klerici su u konačnici i bili poslani. Analize učinjene na osnovi knjiga oblačenja klerika Bosne Srebrene, šematizama ugarsko-hrvatskih franjevačkih provincija i ostalih dostupnih podataka sugeriraju da tijekom 1842. u Monarhiju na školovanje nije bio poslan niti jedan novi klerik. Podaci iz gore citiranog pisma prema kojima neki klerici nisu mogli biti upućeni na školovanje ni četiri godine nakon zavjetovanja to i potvrđuju. Logično je zaključiti da zbog toga što je gotovo kompletan definitorij boravio u svojevrsnom izgnanstvu u Rimu, u Bosni i nije bilo nikoga tko bi mogao ili se usudio donijeti odluku o slanju klerika, ali i da je najprije zauzet stav poslušnosti prema Propagandi u nadi kako će suradnjom doći do dokidanja zabrane.[918] Nakon izbora nove uprave, Bosna Srebrena je mogla poduzeti novu inicijativu tražeći uporište u Monarhiji. Njihova točna imena i broj nije moguće sa sigurnošću utvrditi, ali posljednji stipendisti su poslani početkom šk. god. 1843./44.[919] Nakon novih dekreta Propagande kojima su kapitul i izbor Markovića proglašeni nelegitimnim, došlo je do potpunog prestanka u slanju klerika.[920] Tablice rasporeda koje se javljaju i tijekom iduće dvije godine treba gledati u kontekstu toga da nije došlo i do protjerivanja klerika koji su se već nalazili na stipendijama. O njima posljednje podatke nalazimo još 1847. kada su sačuvani podaci o Androševiću, Vuciću, Ivanu Jaranoviću i Anti Alaupoviću ml.

U Bosni Srebrenoj nije bilo dvojbe koga okriviti za gubitak prava na stipendiju. Žrtvenim jarcem postao je Barišić čije postupke Augustin Maračić u pismu Ignjatu Alojziju Brliću objašnjava na sljedeći način: *A ovo zato uçini, jerbo kojise tamo uçe, izajdu expediti i qualificati in suis officiis et obligationibus perficiendis, i znajuse opponirat svakoj nepravdi: a koji u Talijanskoj uçi,* Martin u Zagreb, Martin iz Zagreba, *i s' ovakim lasno moxe uregivat, shto po opakoj xelji cilja, dostignuti. Nie Barishich humi Pokoj. Milleticha, koije obiçavo rieti od Nashi Misnikah:* Magis amo transavanum Gramatistam, quam Italicum Theologum, *i josh Milletich bivshi Studiosus Italicus.*[921] Apostolski je vikar pokušao provesti i prebacivanje

---

Prema podacima iz kataloga u Nadbiskupijskom arhivu u Zagrebu tablica za šk. god. 1842./43. uopće nije ni bila poslana Duhovnom stolu. Moguće da je riječ o slučajnom podudaranju, odnosno da tadašnji protokolist nije o tome unio podatke ili da se KUNV za njezino slanje poslužio nekim drugim posrednikom. Marković i za tablicu iz 1843. tvrdi kako ju je dobio *e sessione Consistoriali Diakovariensi die 31. Octobris 1843*. Taj podatak, pak, ne bi objasnio zbog čega se onda tablica za isto godište spominje u katalozima NAZ-a. Klerici se tijekom 1842. spominju samo u šematizmima.

Vjerojatno su to bili Mijo Rozić ml., Franjo Zubić, Lovro Androšević i Ivan Vucić. Za posljednju dvojicu postojala bi mogućnost da su na školovanje krenuli tek 1845. kada se prvi puta spominju, ali je takav scenarij malo izgledan.

Spomenuti dekreti doneseni su 20. ožujka i 30. rujna 1843. Oba su predstavljali težak udarac za Bosnu Srebrenu. Prvim je Barišić imenovan apostolskim vizitatorom i povjeren mu je izbor nove uprave, a drugim je ta odluka dodatno potvrđena i poništena valjanost Markovićevog izbora. Usp. Matasović, 1927: 332 i 339.

Cit. Matasović, 1927: 274. Maračić je pismo poslao 22. siječnja 1844.

preostalih klerika u Italiju, ali izgleda da u tome nije uspio. Najprije je u lipnju 1845. zatražio prebacivanje Androševića i Vucića koji su se tada nalazili u Zagrebu[922], a u tome je imao i podršku nuncija u Beču Lodovica Altierija.[923] Gvardijan zagrebačkog samostana Eugen Rebić je 18. srpnja o tome podnio nekakvo izvješće kojim je očigledno odbijen ovaj Barišićev plan[924], pa je Altieri 29. kolovoza ponovno reagirao urgirajući za njihovim slanjem.[925] O cijelom se slučaju raspravljalo na sjednici Duhovnog stola 26. rujna gdje su članovi raspolagali dopisima Barišića i Androševića. Apostolski se vikar pozvao na dekret Propagande[926], dok nije moguće utvrditi kakve su bile Androševićeve nakane, kao niti je li pisao i u Vucićevo ime ili samo svoje osobno.[927] Rezultat je, pak, poznat: Androšević nije vidio Anconu, umro je u Zagrebu iste one godine kada se Barišić odrekao titule apostolskog vikara u Bosni preuzevši upravljanje novonastalim apostolskim vikarijatom u Hercegovini.

Proces obrazovanja bosanskih klerika u Habsburškoj Monarhiji je doživio svoj zastoj kao posljedica unutarnjeg sukoba koji je razdirao Crkvu u Bosni. Rafo Barišić je kao apostolski vikar i jedna od strana u tom sukobu imao značajnu ulogu, a njegov je stav bio dvojako motiviran. S jedne strane, postoje dokazi koji sugeriraju da je još i prije nego li je postao i kandidatom za Miletićevog nasljednika pokazivao znatan osobni zazor od obrazovanja klerika na prostoru sjeverno od Save. S druge strane, nakon što je preuzeo vikarsku službu dao je podršku težnjama Bosne Srebrene da osnivanjem kolegija okupi sve svoje klerike na jednomu mjestu. Međutim, upravo iz ovih nastojanja u vidu *Note* došlo je do jednog od najznačajnijih povoda za izbijanje otvorenog i oštrog sukoba koji će idućih 15-ak godina obilježiti povijest bosanskih franjevaca, ali i Bosne i Hercegovine uopće. Identificirajući svoje glavne protivnike kao „Ugre“, Barišić je najprije nastojao onemogućiti podizanje kolegija na prostoru Monarhije nadajući se da će lokacija biti pronađena negdje u Italiji. Nakon što je osjetio kako mu utjecaj u samoj Bosni slabi, pokušao je svoju poziciju ojačati na inozemnoj sceni. Optužbe na račun franjevaca školovanih u Monarhiji predstavljale

---

[922] Sadržaj dokumenata je poznat samo na osnovi regesta, usp. NAZ Katalog br. 143 (1845.) p. 10 *Illssmus Barišić Raphael Eppus in Bosnia duos alumnos Joannem Vucić & Laurent. Andrašević* (sic!) *Anconam pro continuandis studiis inviari petit*.

[923] Usp. NAZ Katalog br. 143 (1845.) p. 3 *Eminentissimus D. Altieri Ludov. Cardinalis & Nunc. Aplicus. Viennae in objecto Alumnorum Bosnensium Anconam transponendorum scribit*.

Usp. NAZ Katalog br. 143 (1845.) p. 166 *P. Rebić (...) erga N. 1430. circa duos Alumnos Bosnenses Scholas hisce frequentantes relationem praestat*.

Usp. NAZ Katalog br. 143 (1845.) p. 3 *Eminentissimus D. Altieri Cardinalis Altieri Cardinalis erga N. 1561. quoad Alumnos Bosnenses ad Italiam mittendos rescribit*.

Usp. NAZ Katalog br. 143 (1845.) p. 12 *Illssmus Barišić Raph. Eppus Bosn. significat: Decreto Pontificis dispositum esse: ut Alumni Bosnenses pro continuandis Studiis ad Italiam disponantur*.

Usp. NAZ Katalog br. 143 (1845.) p. 4 *Fr. Androšević Laurentius Bosnensis Alumnus circa continuanda studia sua recurit.*

su značajan dio njegove taktike. Pred Propagandom je išao toliko daleko da ih je sumnjičio za herezu, a pred bečkim Dvorom za političku i revolucionarnu djelatnost usmjerenu protiv interesa Habsburške Monarhije. Ni ovdje se ne smije zanemariti osobni moment. Naime, čak i da je cijela afera započela kao sukob „Ugara“ i „Talijana“ opredjeljivanje nije slijedilo takav pravac što priznaje i prilično antitalijanski raspoloženi i antibarišićevski zagriženi „Jukić“ govoreći o novim linijama podjele.[928] Napokon, najprije je Propaganda 20. rujna 1841. zabranila odlazak bosanskih klerika na školovanje ikamo drugamo osim u Papinsku Državu, da bi u lipnju 1843. i Habsburška Monarhija zabranila pristup bosanskim franjevcima uopće osim u prijekoj nuždi. Prvi dojam bi govorio o Barišićevoj pobjedi, ali dublji uvid otkriva da Propaganda nije ni pokušala striktno provesti taj (inače opsegom manji) dio svog dekreta, a da je zabranu iz 1843. zapravo bolje okarakterizirati kao ograničenje jer je Karlu Pootenu dodijeljeno pravo da dijeli preporuke prema svomu nahođenju. Usprkos tomu razvoj situacije će dovesti do toga da će posljednji klerici preko Save biti poslani ujesen 1843. Pokušaj Rafe Barišića da u ljeto 1845. dvojicu prebaci u Anconu ostat će bezuspješan, a klerici će se u Monarhiji u ovom periodu školovati sve do 1847. Nakon ovog privremenog zastoja, zalaganjem biskupa Strossmayera bosanski će klerici će od 1853. ponovno početi prelaziti Savu radi školovanja odlazeći u Đakovo i kasnije u Pečuh i Ostrogon. Radit će se, međutim, o sasvim drugačijim i promijenjenim okolnostima, kako sjeverno, tako i južno od Save, ali i unutar same Bosne Srebrene.

4.3. Neki aspekti uporabe latinskog jezika kod bosanskih „Ugara“

U ranijim poglavljima jasno je naznačeno kako je latinski jezik imao značajnu ulogu u obrazovanju bosanskih franjevaca i to dvostruku: bio je glavnim predmetom na nižim obrazovnim razinama, te glavnim medijem za usvajanje predmeta sa studija filozofije i teologije. Dosezi lingvističkih utjecaja koji su doprli u Bosnu Srebrenu posredstvom „Ugara“

Što sam kazao u Razd. III. od onog otrovnog, i pogibljivog duha koim se sinovi jedne otačbine, i Provincie, zlobe, i nenavide zato, što jedni u Italii, drugi u Cesarovini nauke slišaju, sad ovdi imam kazati da je oni zlobni duh, i miso od kad je Barišić *počeo tärti Fratre, kod mnogi pojevtinio; a osobito u ovim okolnostim, i nevoljam sa svim je pristala ona zloba, niti se pita tko je bio u Italii, tko li u Ungarii, tko je učio u Rimu, tko li u Srimu? Nego se samo pita i traži: tko je* Pootenovac*, i* Barišićevac*, tko li je sin Provincie?* Cit. Matasović, 1927: 335. „Jukić“ na ovom mjestu savršeno poentira: nesuglasice između „Ugara“ i „Talijana“ stvorile su atmosferu podjele i grupiranja na kojoj je onda u aferi došlo do otvorenih sukoba i netrpeljivosti. Autor također ukazuje i na regionalne podjele spominjući kako su franjevci iz Hercegovine stajali na strani Barišića, kao i na one po linijama distrikta ukazujući kako je unutar sutješkog distrikta, kojemu je i sam pripadao, apostolski vikar imao dosta pristaša. Spomenimo još jednom neke „Ugre“ koji su pripadali najznačajnijim Barišićevim pristašama: Anto Knezović, Nikola Kordić, Ilija Vidošević (*alias* Ćavar), Jakov Križanac, Anđeo Kraljević i do 1842. Anđeo Šunjić.

tek trebaju biti potpuno obrađeni. Ovdje stoga valja pružiti određeno polazište u onaj dio spisateljskog korpusa koji je nastajao tijekom njihovog kleričkog razdoblja ili neposredno po dovršetku studija.

Treba odmah napomenuti da nije bila riječ samo o latinskom jeziku. Klerici su tijekom boravka u Ugarskoj uspijevali naučiti i njemački, pa čak i mađarski jezik. Upravo je znanje njemačkog jezika bilo razlogom zbog kojeg su zadarski franjevci, ali i habsburški guverner željeli zadržati Miju Čuića i Josipa Vukadina kao dušobrižnike i ispovjednike osoba koje nisu znale talijanski ili hrvatski.[929] Zanimljiv slučaj s mađarskim jezikom zabilježen je u arhivu u Kraljevoj Sutjesci, a dogodio se ujesen 1828. godine.[930] U tamošnjoj župi stanovao je jedan prebjeg iz Monarhije koji je bio pravoslavne vjere, a želio je sklopiti brak s jednom lokalnom katolkinjom i u tu svrhu izrazio je spremnost da prijeđe na katoličanstvo. Pri tom je insistirao da se prijelaz obavi čim brže.[931] Da bi osigurao i samostansku zajednicu, ali i sebe i u strahu od moguće provokacije, sutješki gvardijan Franjo Aždajić, nekada i sam stipendist u Ugarskoj, poslao ga je u Fojnicu kako bi mu potrebnu dozvolu dao Miletić. Ovaj je rješavanje slučaja prepustio Dominiku Franjiću koji je prebjegu (u pismu je navedeno samo njegovo ime Jovan) rekao da cijela procedura ne može ići tako brzo, nego da on najprije mora proći vjersku poduku i biti dobro iskušan, kako bi se vidjelo da je njegova želja za stupanjem u Katoličku crkvu doista iskrena. Jovan je na to iznio tvrdnju kako je on još u Habsburškoj Monarhiji dobio potrebnu vjeronaučnu poduku, ali na mađarskom. Ne imajući povjerenja, Franjić je zadužio neke klerike koji su se netom vratili sa školovanja u Ugarskoj da ga oni ispitaju. Na taj je način utvrđeno kako Jovan o katoličkoj vjeri ne zna ništa.[932] Tko su bili klerici koji su ispitivali Jovana? Franjić govori neodređeno i po pitanju njihovog broja (*od ovi mladicha*) i o vremenskoj odrednici povratka (*skoro*), ali i o tome radi li se o jednom ili više jezika (*one jezike*). Pretpostavi li se da je bila riječ o pripadnicima fojničkog distrikta ondje se 1828. po završetku školovanja vratio samo jedan klerik: Bono Marinović. Prethodne, pak, godine također se radilo o jednoj osobi, Andriji Glavadanoviću. Obojica su izgledni kandidati za tu ulogu, osobito Marinović koji je nakon svega godinu dana provedenih u Požegi, ostatak studija proveo mahom u mađarskoj jezičnoj sredini: drugu godinu humaniorâ i studij

O tome više u poglavlju „Pitanje povratka klerikâ“.

Cijeli slučaj opisan je u pismu Dominika Franjića, tada tajnika Augustina Miletića upućenom Franji Aždajiću listopada 1828. koje se nalazi pod AFSKS, Spisi samostana i župe Kraljeva Sutjeska od 1711. do 1945. godine, Kut. 1, Svež. 4. g. 1828. Odatle su preuzeti i citati koji slijede.

Franjić je to popratio riječima *vidise dasu koga vraga juru parali*.

Usp. *nie istina shto on govori da on sve to zna u macxarski, il koi drughi jezik, buduchga ja ovdi çinio izkussat od ovi mladicha, kojisu skoro doshli iz Macxarske, i koji razumiu one jezike; i nashlisuga da ne zna niscta*.

filozofije je dovršio u Szombathelyu, a teologiju u Pečuhu, Baji, Vácu i ponovno Szombathelyu. Glavadanović je nakon dvije godine studija filozofije u Zagrebu, po dvije godine proveo u Pečuhu i Vácu. Nemoguće je utvrditi o kolikom se stupnju poznavanja mađarskog radilo, ali je nepobitno da su ga poznavali i mimo osnova obuhvaćenih predmetom iz tog jezika. Jedini drugi jezik koji bi u ovom slučaju uz mađarski došao u obzir je, naravno, njemački koji je ionako u znatnoj mjeri prožimao sredine kakav je bio onovremeni Zagreb. U okolici Pečuha, Baje i Szombathelya bilo je pored mađarskog i hrvatskog, naseljeno i njemačko stanovništvo i Marinović i Glavadanović su sigurno stupali u kontakt sa svojim kolegama koji su pripadali svim navedenim zajednicama.

Koliko god bio neupućen u katolički nauk, Jovan je zasigurno znao kako je glavni jezik Crkve upravo latinski. Stoga nije neobično da se pozivanjem na mađarski i eventualno njemački, nadao ubrzati proces svoje konverzije. Imao je peh da je naletio na franjevce koji su te jezike poznavali u dovoljnoj mjeri da mu pokvare planove. Pa ipak, i za Bosnu Srebrenu je glavnim jezikom i dalje ostao latinski čija je uloga bila dominantna i u cjelokupnom procesu obrazovanja klerika. O razini njegovog poznavanja ovisio je uspjeh Vrhovčevih prijedloga o njihovom raspoređivanju u manjim grupama po većem broju samostana, jer su oni na užem ugarskom području dolazili u obzir jedino u slučaju da je znanje pojedinog klerika bilo procijenjeno dostatnim za adekvatno praćenje nastave. Skraćivanje ukupnog trajanja studija i mogućnost dispenziranja od nekih predmeta u jednakoj su mjeri ovisili o kompetencijama u latinskom. Nije stoga ni najmanje čudno što je Bosna Srebrena nastojala oko unaprjeđivanja nastave ovog predmeta u čemu će se kasnije posebno istaknuti upravo nekoliko „Ugara“.

Upravo pristup učenju ovog predmeta predstavlja jedan od upečatljivijih doprinosa, a istovremeno i zaokreta u odnosu na raniju tradiciju. Naime, prethodni su sastavljači gramatika latinskog jezika iz redova Bosne Srebrene (Toma Babić, Lovro Šitović Ljubušak i Josip Jurin) slijedili alvaresovsku tradiciju nazvanu prema portugalskom isusovcu Manuelu Álvaresu čija je gramatika objavljena 1572. u Parizu do duboko u 19. st. predstavljala temelj isusovačke *Ratio Studiorum*. Prema tim gramatikama su i bosanski klerici usvajali prve osnove, ali nakon odlaska u Monarhiju susretali su se s drugačijom metodikom jer se ondje od 1808. koristila gramatika *Institutiones Grammaticae in usum scholarum grammaticarum regni Hungariae et anexarum provinciarum* koju je sastavio mađarski pijarist József Grigely djelomično se naslanjajući na alvaresovsku tradiciju, ali ipak mnogo toga pojednostavljujući i prilagođavajući jezicima njezinih korisnika: mađarskom, njemačkom, slovačkom i hrvatskom. To je bila i misao vodilja Stjepana Marijanovića, Ambrozija Matića i Filipa Kune koji su

slijedeći Grigelya sastavljali gramatike namijenjene prvenstveno izobrazbi pripadnika svoje vlastite provincije. Nastavljajući se na Marijanovića ovu je tradiciju zaokružio Anđeo Kraljević tada već član hercegovačke kustodije, ali također „Ugar“ po svom obrazovanju.[933] Izdavanje Marijanovićeve gramatike sastavljene u dva dijela objavljena 1822. u Splitu i 1823. u Veneciji popratilo je sudjelovanje još dvojice „Ugara“. Andrija Kujundžić je priložio jednu pravopisnu varijantu koja se potom udomaćila među bosanskim franjevcima i istisnuo ju je tek Gajev pravopis.[934] Upravo je Kujundžić organizirao tiskanje drugog dijela („Sintakse“) za što ga je zadužio provincijal Marko Ostojić koji je i sam, ali samo djelomično, polazio školovanje u Požegi i Zagrebu.[935] Prisutnost tih dviju tradicija ogledala se i u podjeli na „Ugre“ koji su latinski učili prema Grigelyu i „Talijane“ koji su, barem tijekom boravka na Apeninskom poluotoku, i dalje slijedili Álvaresa.[936]

Nastava iz latinskog jezika se u ono vrijeme još izvodila na način da su đaci gradivo usvajali aktivno, sastavljajući pjesme i govore, a tek kasnije je uvedena metoda prevođenja klasičnih tekstova na govorni jezik. Stjepan Marijanović donosi detaljne upute što se i kako se uči pojedine godine u *Systema litterarum pro directione scholarum provinciae Bosnensis deserviens* tiskanom u Budimu 1835.[937] Prema toj koncepciji budući su franjevci tijekom pet godina (u shemi 1+4) učili gimnazijsko gradivo. Prva godina je bila neke vrste pripremna i tijekom nje se učilo čitanje i pisanje, kao i nekada, latinice i bosanice (*Lectura duntaxat, et scriptione tam Latine, quam Cyriaca*). Iduće godine bi i formalno započinjala nastava gramatičkih škola. U prvom razredu predavale su se osnove gramatike, katekizam i aritmetika, a ta tri predmeta su činili osnovicu i drugog razreda, s tim da se jezik počeo izučavati i analizom tekstova pisaca. Treći razred je đake uvodio u sintaksu, da bi nastava u

---

Opširnije o Álvaresu i Grigelyu te njihovim nastavljačima među članovima Bosne Srebrene *v*. Boban, 2010: 29-39, gdje su ta pitanja obrađena s jezikoslovnog stajališta.

Ibidem, 20-21.

Pismo u kojemu Ostojić daje Kujundžiću ovaj zadatak čuva se pod AFSK Kut. 98/1, Okr. BRP 2, Marko Ostoić (1. rujna 1823.). Prepustio mu je na izbor hoće li tiskanje obaviti u Veneciji ili Anconi. Dozvola za tiskanje Marijanovićeve sintakse izdana je istog dana 1. rujna 1823.: *FACULTAS fr. Marcus Ostoich a Foiniza Ord. Min. reg. obs. S. P. N. Francisci lect. theolog. (...) in hac obs. Prov. Bosnae-Arg. Min. provincialis atque humil. in Dno servus – Cum Opusculum intitulatum Syntaxis Latina etc. per M. V. P. Stephanum Marianovich nostra Provinciae alumnum, iam Grammaticalium Professorem, et actualem Novitiorum Magistrum sedula opera compositum, revisum et apptobatum fuerit, facultatem Eidem eo promptius ac libentius concedimus, quo idem opusculum Praeceptoribus facilitatem rt Iuventuti nostrae magnam utilitatem adlaturum conspicimus, quatenus illud, servatis de cetero servandis, typis mandare possit ac valeat./ Datum in nostro Conv. S. Spiritus Fojniczae die 1 septembris 1823. / Paratiss. in Dno servus / Fr. Marcus Ostoich / Min. Prov. Mpa.* Cit. Marijanović, 1823: IX.

Usp. Barišić, 2013: 463-474 gdje je ukazano na razlike u uporabi latinskog jezika kod Anđela Kraljevića i Petra Bakule.

Usp. Marijanović, 1835: 17-19. Citati koji slijede su preuzeti otamo. Tekstove oba Marijanovićeva djela mi je na raspolaganje stavio prof. dr. Pavao Knezović na čemu mu srdačno zahvaljujem.

četvrtom konačno dobila sljedeći oblik: *Tradita praevie Doctrina formandarum Periodorum, scribendarum Epistolarum et Narrationum, ad Rhetoricam gressus faciant et ad finem anni aliquid de* Prosodia *exponatur, ne, quamvis de pangendis Carminibus levis nobis exurgat utilitas, et ad Parnassum perfectum gradum facere nostra nos non permittat moles laborum, in attollendis saltem, et deprimendis syllabis peregrini omnino inveniamur. Huiusque ultimi apud nos scholarum anni studentes* Rethores *nominentur*. Imajući u vidu kako je ovaj program dobrim dijelom bio temeljen na vlastitim Marijanovićevim iskustvima u Monarhiji, jasno je da se metodika nastave latinskog jezika nije previše razlikovala od ovdje izložene. Jedino je očigledno sastavljanje pjesama u većoj mjeri bilo zastupljeno preko Save.

Stoga se može doimati neobičnim da pjesništvo na latinskom jeziku zauzima značajno mjesto u književnom stvaralaštvu franjevaca školovanih u Monarhiji, ali ne treba smetnuti s uma kako su brojni među njima i dalje barem dio humaniora pohađali nakon odlaska na stipendiju. Među pjesnicima posebno mjesto zauzimaju pripadnici sutješkog distrikta: Ambrozije Matić, Andrija Barukčić i Blaž Josić.[938] Njihov pjesnički rad odaje utjecaje školovanja. S jedne strane radi se o pokušajima naslanjanja na antičku tradiciju, a s druge im je tematika u velikoj mjeri prigodničarska.[939] Matićevo djelo, koje je vremenski gledano i najranije, isključivo je okarakterizirano takvim tipom sadržaja. Radi se o tri prigodnice posvećene Stjepanu Marijanoviću (1825.), Gabrijelu Barišiću (1827.) i Anti Knezoviću (1827.), a sve su tiskane u Osijeku. S literarnog stajališta, P. Knezović prigodnicu upućenu Marijanoviću ocjenjuje sljedećim riječima: *Matićev leksik je dosta siromašan, neinventivan u sintagmama što je odraz siromaštva na idejnom, pa i na izražajnom planu*.[940] Kada se uzme u obzir njegovo ukupno djelo, Matić je istaknutiji na pedagoškom polju kao autor gramatičkog i matematičkog priručnika. Najveću pažnju pridao je tomu da dobije akrostih (MARIANOVICH VIVAT), tako da ni ne pokušava slijediti antičke uzore. Pjesma privlači pažnju zbog, doduše malene, mogućnosti da ju je Matić sastavio još za vrijeme studija koji je dovršio 1824., kao i zbog toga što ukazuje na mogućnost da je s Marijanovićem održavao kontakt tijekom razdoblja koje je proveo u Monarhiji. Njih dvojica su, naime, bili skoro vršnjaci (Marijanović je bio rođen 1794., a Matić 1795.), ali su u franjevački red stupili u različito vrijeme. U trenutku kada je Matić 1815. položio zavjete, Marijanović se već četiri

Od njih trojice jedino Josić nije polazio humaniora u Monarhiji.

Književno-teorijski prikaz njihovog rada te njegovo mjesto u hrvatskoj latinističkoj književnosti i onoj bosanskih franjevaca nalazi se u Knezović, 2010: 470-501.

Cit. *ibidem*, 475.

godine nalazio na studiju. Prema tome su se mogli upoznati jedino kada je Matić tijekom svog bijega ujesen 1818. proveo neko vrijeme u Bosni.

Andrija Barukčić je, pak, svoju prigodnicu u povodu imenovanja Rafe Barišića apostolskim vikarom nedvojbeno ispjevao kao student treće godine studija teologije u Vácu, ujesen 1832.[941] Elegija pridodana uz nju po svojoj obradi, versifikaciji i leksiku potvrđuje njegov istinski pjesnički talent, a tematika i pristup otkrivaju snažan utjecaj ideja nacionalnog romantizma. Upravo ovo posljednje te činjenica da je njezin tekst popraćen i bilješkama koje upućuju na djela Ignjata Đurđevića, Sebastijana Slade, Matije Petra Katančića ili Grge Čevapovića te poistovjećivanje južnih Slavena s antičkim Ilirima, utjecali su na to da se Barukčićevo ime nađe na popisu kandidata za „prvog Ilira Bosne“, jer je elegija starija dvije godine od Nedićevog *Razgovora koji vile ilirkinje imadoše u pramalitje* objavljenog 1835. godine. Nedić i Barukčić su dvije godine zajedno studirali u Vácu (1832.-1834.) i njihova pjesnička djela se na neki način nadopunjavaju. Nedić piše rimovanim desetercem i na hrvatskom jeziku s brojnim reminiscencijama na hrvatsku, bosansku i srpsku srednjovjekovnu povijest, ali upravo na tom pitanju ne ostaje vezan samo uz Slavene jer spominje i Janka Hunjadija (János Hunyady) i njegovog sina kralja Matiju Korvina, kao i Jurja Kastriota (Skenderbega). Naime, glavni cilj mu nije ukazati na slavensku uzajamnost, nego na težak položaj Bosne i Hercegovine pod osmanlijskom vlašću. Svim povijesnim likovima koji se okupljaju oko Apolona i vila poveznicu ne čini slavensko porijeklo, nego istaknutost u borbi protiv Osmanlija. Nedićevi domoljubni osjećaji su neupitni, kao i naknadna pripadnost ilirskom pokretu. Međutim, u tom trenutku nesumnjivo je stajao pod većim utjecajem Andrije Kačića Miošića, nego li Gaja i njegovih suradnika. Ne treba smetnuti s uma, da je u vrijeme kada Barukčić i Nedić stvaraju svoja djela Gajev pokret tek na samom početku daljnjeg širenja, jer će tek godinu dana nakon Nedićevog djela ilirci kao osnovno narječje preuzeti štokavštinu. Barukčić, pak, koristi latinski jezik, antičku metriku i nesumnjivi uzor mu je Ovidije na kojega čini brojne reminiscencije.[942] U uvodnim stihovima „objašnjavajući“ izbor teme govori kako svatko iznosi pohvale svojih predaka i uzdiže svoju domovinu i narod.[943] Obojica su cijeli tok svog školovanja proveli u samostanima Provincije Presvetog Spasitelja prilično udaljenima od Zagreba. Kada Barukčić govori *quisquis* logično je zaključiti da misli

---

HFBL, 45 navodi samo jedan naslov: *Carmen elegiacum honoribus Illustrissimi, ac Reverendissimi Domini Domini Raphaelis Barishich*. Knezović, 2010: 481-484 obrazlaže tvrdnju da se radi o dvije elegije navodeći kao drugu *Synoptico-memorialis elegia de Illyrica gente a Japheto per Thracem descendente*.

Usp. analizu kod Knezović, 2010: 483. Odatle su preuzeti i citati iz Barukčićeve pjesme koji slijede.

Quisque etenim Patriae praeconia dicere gentis / Suevit, maiorum gesta vetusta colens. / Quisquis Lares patrios cum gente ad sidera tollit.

na Mađare.[944] Za razliku od klerika poput Verkovića ili Jukića, koji su studirali u Zagrebu i ondje se osobno mogli sresti s Gajem, pitanje kada su se i na koji način Nedić i Barukčić upoznali s njegovim idejama. Vjerojatniji je zaključak kako se to dogodilo po njihovom povratku u Bosnu. Barukčić je, uostalom, svega 5 godina nakon toga podlegao tuberkulozi.

Stihovima se još kao klerik javio i Blaž Josić, a njima se također uklapa u tokove koji su vladali među bosanskim franjevcima. Njegovo prvo objavljeno pjesničko djelo je prigodnica u čast kaločkog nadbiskupa Petra Klobusiczkog tiskana u Budimu 1840. iste one godine kada će Josić s trojicom subraće potajno otići u Bosnu s namjerom podizanja ustanka.[945] U njoj između ostalog izražava zahvalnost na nadbiskupovoj darežljivosti prema bosanskim klericima očigledno aludirajući na dodjeljivanje stipendije mimo onih iz zaklade Josipa II. Kudikamo je značajnija zbirka poznata pod nazivom *Elegia in novo anno honori ac memoriae a. r. p. Stephani Marianovich* tiskana u Skalici 1842. gdje je Josić u to vrijeme dovršavao studij.[946] Radi se o tri pjesme nejednake duljine koje se nastavljaju na Barukčića, ali i Nedića. U prvoj elegiji bosanska vila (koju on naziva *Musa Bosnae*) ostalim vilama pripovijeda nesretnu povijest Bosne pod osmanlijskom vladavinom, što je model nesumnjivo preuzet od Nedića, ali uklopljen u antičku versifikaciju i terminologiju uz preuzimanje nekih stihova od Barukčića. Druga elegija je klasična prigodnica upućena Marijanoviću gdje su

---

Baltić, koji je na školovanje krenuo iste one godine kada se Barukčić vratio u Bosnu (1834.) i također ga proveo u užoj Mađarskoj (Dunaföldváru, Pečuhu i Veszprému) opisuje svoj susret s idejama nacionalizma: *Kad sam bio u Ungarii šest godina na naucim, čudio sam se koliko su Mađari zaneseni za svojim jezikom. Čitava sela našinaca su pomađarili, stavivši u škole učitelje Mađare, oli paroke Mađare i ovako silom mađareći*, cit. Baltić, 2003: 265-266 (132). Povuče li se usporedba sa sudbinom Josipa (Tome) Kovačevića koji je, također boraveći u Mađarskoj, usvojio srpsku nacionalnu misao, ostajući izvan tokova ideja ilirskog preporoda, vidljivo je kako je pitanje „prvog Ilira Bosne“ kudikamo složenije od toga tko je prvi upotrijebio taj pojam u nekom književnom djelu. Uostalom, pojmovi „Ilir“ i „ilirski“ su u svom širem značenju među franjevcima imali kudikamo dulju tradiciju koja seže još u 17. st. i djela Franje Glavinića i Martina Rusića. Oni doduše nisu bili članovima Bosne Srebrene, ali su upravo njoj pridavali značajno mjesto u svojim djelima. Tijekom 18. st. na sve se nadovezao Kačić čijim su djelom među široke slojeve stanovništva bili rašireni sadržaji preuzeti iz šireg okruženja, primjerice i srpskopravoslavne tradicije. Opširnije o tome *v.* Blažević, 2008: 192-214.

Skoro pola stoljeća (17. travnja 1888.) kasnije Verković je u jednom pismu Josipu Dobroslavu Božiću iznio sljedeću tvrdnju: *Tečajem korizme 1840 godine jednog jutra donesu mi s pošte pismo sa prekriženim paketićem; bilo je od Josića iz Jazberina. (...) Kad pako otvorim paketić i upoznam se s' njegovim sadržajem utisku И ЧУdenju ne bude kraja, tako me je silno opaučila ne samo visprenost pjesničkog poleta nego još i tema koju je izabrao za svoju pjesmu: Proslavlenje i uzvišenje pravoslavnih prednjaka ugarskih serbâ onoga vremena: Savve Tekely-a, čudnog dobrotovora srbskog na prosvetnom polju, Thodora Pavlovića, urednika „Srbiskih Novina“ koje su izlazile tada u Budimu, i još nekih, kojih imena ni sam upamtio; Barišića pako naziva „rapax Milvius“ Accipiter i t. d. kao što mu je dolikovalo po njegovima bezprimjernima bezakonjima. Razumije se da je onako isto proslavio i naše bosanske starišine kao serbske: Marianovića slavnog i druge*. Cit. Jelenić, 1925: 39. Pjesma posvećena Savi Tekeliji i Teodoru Pavloviću nije poznata. Nemogućnost slanja paketa iz Jászberénya argumentirana je ranije u tekstu. Moguće da je spomenutu pjesmu kasnije napisao Kovačević s kojim je Verković neko vrijeme surađivao nakon stupanja u službu Kneževine Srbije, a da ju je Verković naknadno pripisao Josiću.

Opširno je prikazuje Knezović, 2010: 485-496. Autor pobija tvrdnje iznesene u ranijoj literaturi kako se radi o kraćem epiliju, dokazujući da se radi o tri odvojene pjesme. Zbog toga i korištenje izraza zbirka.

iznesene pjesnikove čestitke povodom Nove godine, ali i brojne pohvale na Marijanovićevu ličnost. Treća se, pak, bavi franjevcima koje Josić naziva *Lumina Bosnae* i također je prigodničarskog karaktera.

Sve tri se uklapaju u Josićeva iskustva tijekom studija, ali i na širu situaciju. Pripovijedanje o nevoljama Bosne pod osmanlijskom vlašću ne predstavlja samo oponašanje Nedićeve pjesme, nego i umjetnički izraz težnji s kojima su Josić, Jukić, Jurič i Baltić dvije godine ranije napustili Veszprém želeći osloboditi domovinu. Vile/muze su se također okupile na svojevrsnom dočeku Nove godine i sam Apolon pristupa bosanskoj uvjeravajući je da će sretnija vremena doći i Bosni, ali i njezinoj franjevačkoj provinciji koja, naime, nije sama:

Noverat Hungariae, quia gens succurrere lapsis Auxilio prompto vos miserata levans Ut taceam innumeros privatos pene Patronos Quos nequeo numeris dinumerare meis, Regia quo vestros cultissima pascit Alumnos Pannona nectareo lacte Minerva suo.

Kod Nedića je lik Apolona bliži svojevrsnom arkadijskom poimanju i u njemu se zapravo krije Andrija Kačić Miošić. To je vidljivo iz uvođenja njegovog lika kojega Nedić naziva *Starcem* što je očita aluzija na starca Mjelovana:

Vile njemu odgovore daju,
Pak istoga za zdravje pitaju;
Zatim vinac one opletoshe
Ter na glavu njemu natakoshe:
Josh pruxaju njemu kupu vina,
Koje ima devet jur godinah.
A kadli se rujnog vina dobro
Taj naguli mili Starac pobro,
Rujno vince udari u lice
Cärna kärvca probi jagodice (...)

Baca dakle Starac kabanicu
Na mladjanu zelenu travicu
Pak natexe na tamburi xice,

Da on razveseli Vilam lice.[947]

Josićev Apolon je već i zbog latinskog jezika u potpunosti u skladu sa svojom antičkom ulogom patrona znanosti i umjetnosti, premda je ovdje istaknuta Minerva (Atena). Nimalo slučajno, Josić nade u oslobođenje i napredak Bosne vidi prvenstveno u vlastitoj redovničkoj provinciji i to očigledno onom njezinom dijelu koji se školovao u Ugarskoj, kako iz zaklade Josipa II., tako i sredstvima privatnih dobročinitelja. Na vrhuncu Barišićeve afere, ovi Josićevi stihovi predstavljaju između ostalog i još jedan primjer samohvale „Ugara“ u odnosu na „Talijane“. Potom slijedi nabrajanje svih ostalih institucija kojima Bosna Srebrena duguje zahvalnost što uključuje i habsburškog vladara, ali i sultana i njegov Hatišerif, čime se Josić još više odmiče od Nedića i približava Marijanu Šunjiću i tekstu zahvalnice upućenom Franji I. također u obliku novogodišnje čestitke.[948] Nada budućeg napretka Bosne se, prema Apolonu, nalazila u liku Stjepana Marijanovića, pa slijedi pjesma posvećena njemu u kojoj se hvale njegova učenost uspoređujući ga s mnoštvom antičkih i biblijskih mudraca: Cicerona, Katona, Nume Pompilija ili Salomona. U njoj se više nego igdje ogledaju sadržaji koje su klerici, pa tako i Josić, usvajali tijekom školovanja. Osim Marijanovića, Bosna Srebrena pruža još nekoliko franjevaca koji već jesu ili će tek postati *lumina* – lučonoše svoje provincije što je predmet treće pjesme. Među njima također dominiraju „Ugri“: Luka Terzić, Juro Idžaković[949], Marijan Semunović, Stjepan Mikić, Bono Perišić, Martin Nedić i Franjo Vincetić.[950] Na taj način Josić je zaokružio cjelinu: želju da u Bosni započne novo doba obilježeno napretkom koji će predvoditi Bosna Srebrena. U činu čestitanja nove godine zapravo treba čitati Josićevu ironiju upućenu na račun Barišića i njegovih pristaša. Apostolski je vikar, naime, 1841. kao i vodstvo Provincije bio zapriječen u povratku u Bosnu u kojoj se nakon poraza pokreta za autonomiju 1840. situacija i politički unekoliko smirila pa je Bosna Srebrena mogla s velikim nadanjima očekivati apostolskog vizitatora Molajonija.[951]

Kad se podvuče crta pod prikazani pjesnički rad trojice „Ugara“ na latinskom jeziku, a koji datira iz njihovog kleričkog razdoblja, jasno se uočava da njihovo ukupno djelo formalno pripada žanru prigodnica, a da je leksikom naslonjeno na nekoliko antičkih uzora, ponajprije Vergilija, Horacija ili Ovidija. To sugerira da njihov korijen treba tražiti u nastavnim metodama prema kojima su učili latinski jezik gdje je nesumnjivo da su što se tiče sastavljanja

---

Cit. Nedić, 1835: 8.

Opširnije o tom tekstu, osobito o *Noti* usp. poglavlje „Vrhunac procesa i njegov kraj.“

Josić ga naziva prezimenom Čović.

Od „Talijana“ se spominju jedino Blaž Pejić i Mijo Dujić.

Josić, dakako, nije mogao znati da će Molajonijev pratitelj Pooten produbiti aferu, te da će se Barišić dvije godine kasnije trijumfalno vratiti kao vizitator provincije.

pjesama dominirale one upravo takvog sadržaja, vjerojatno kraće.[952] Njihov sadržaj ih ipak otkriva i kao svojevrsni dokument vremena jer se iz njega jasno iščitavaju kako nacionalne ideje, tako i suvremeno stanje bosanskih katolika i u političko-društvenom i u crkvenom pogledu. S literarne strane ih se može ocjenjivati kao više (Barukčić i Josić) ili manje (Matić) uspješne, no nepobitno nose izražen osobni pečat. Osobna strana je još više utisnuta u drugu formu u kojoj su klerici imali prilike vršiti vježbe, ali i iznijeti ponešto iz svoje svakodnevice – radi se o njihovim pismima. Iz njih je uostalom i vidljivo kolike su bile realne kompetencije u latinskom jeziku.

Pisma treba također povezati sa školskom praksom jer su osim pjesama, polaznici gramatike i humaniorâ sastavljali govore na zadane teme. Jedan primjerak takvih vježbi se čuva u Kreševu, ali kako je riječ o konceptima te obzirom da nisu dostupne (ili ni sačuvane) druge bilježnice takvog tipa nije moguće dati realnu procjenu koliko je bilo poznavanje latinskog jezika kod dotičnog klerika.[953] To je vidljivije iz njihovih pisama jer su pri njihovom

sastavljanju često imali i izbor, odnosno mogućnost da ih napišu i na hrvatskom jeziku osobito ukoliko je adresat bio netko iz Bosne. Osim jezične razlike, treba obratiti pažnju i na njihovu namjenu, odnosno razlikovati službenu od privatne korespondencije. U prvom slučaju obično se radi o dopisima upućenima na KUNV ili nekog od biskupa u kojima se iznose molbe za premještajem ili dispenziranjem od polaganja nekog predmeta ili nastavne razine, zatim žalbe ili opravdanja pred tužbama, te napokon čestitke ili zahvale za ukazana dobročinstva i sl. Kako je bila riječ o službenoj korespondenciji njezin je najveći dio pisan latinskim jezikom. Pri njezinoj analizi treba uzeti u obzir dvije stvari. Kao prvo, u mnogo slučajeva grafološkom analizom može se zaključiti kako je glavni tekst pisan *altera manu* dok je vlastoručan samo klerikov potpis što može, ali i ne mora, ukazivati na to da je potpisniku netko drugi ne samo pomagao oko sastavljanja pisma, nego i oko njegovog prijevoda na latinski. Kao drugo, brojni su primjerci osobito oni poslani Duhovnom stolu poznati samo iz kopija jer su originali bili proslijeđeni nekamo drugamo (obično KUNV-u). Zbog toga se ne može uvijek sa sigurnošću reći je li prepisivač vjerno prenio izvornik, jer nije bila neuobičajena praksa da se pisma skrate. Većina tih molbi je stilski, ali i jezično suhoparna i međusobno su prilično slične. Kako su se njihovi autori redovito nalazili u ulozi molitelja,

---

U pregledanim ostavštinama u arhivima u Kraljevoj Sutjesci i Kreševu pored rukopisnih knjiga i obimnih zabilježaka s predavanja, nalazi se i maleni broj bilježnica s domaćim zadacima, ali nijedna ne sadrži pjesme. Moguće je da se neki primjerci čuvaju u arhivima ostalih samostana, jer se primjerice Josićeva ostavština čuva u arhivi samostana u Tolisi.

Usp. AFSK Kut. 160, Gr. Šer. 1, *Exercitia hebdomadalia pro secundo semestri 1800. fratris Gregorii Sherkich, humanistae secundum in annum*.

često započinju svojevrsnim ispričavanjem i izražavanjem poniznosti što ukazuje na određeni manirizam pri njihovom sastavljanju koji je očigledno usvajan tijekom nastave. Kao primjer može poslužiti uvod u pismo koje je Pavao Marešević, tada polaznik druge godine studija teologije u Baji, uputio KUNV-u 17. siječnja 1821.[954] Nakon pozdrava, a prije nego li će prijeći na pravi predmet klerik se predstavlja: *Infra scriptus non sine maximo animi mei dolore, coram Celsitudine Vestra Cae[sare]o Regia, Excelsoque Consilio Regio lamentabilem statum meum, in quem me fatum sinistrum licet innocentem praecipitem egit deplorans; ad genua prostratus praesumo, sequentibus ex rationibus*. Ovakav je početak tipičan za velik broj molbi[955], a često sadrži i podsjećanje na to da potpisnik (ili potpisnici) dolaze s područja pod osmanlijskom vladavinom.[956] Ponovno se radi o momentu koji s jedne strane teži tome da izazove sućut adresata, a s druge da igrajući na kartu njegovih predrasuda unekoliko opravda potpisnika ukoliko se ovaj pravda od nekakvog prekršaja. Upravo je to bio razlog Mareševićevog pisma, jer se njime nastojao opravdati od optužbi za različite disciplinske prekršaje. Na vlastite mane i nedostatke upozoravali su i klerici koji se nisu nalazili pod tužbama ili prijekorima za vlastito ponašanje. Obično se radilo o ispričavanju boležljivošću. Tako je Ivan Franjić tražeći u molbi od 26. siječnja 1818. dispenziranje od pohađanja studija matematike među razlozima naveo: *quod ob miseram naturam meam utpote crebris infirmitatibus obnoxiam necessariis ac magis utilibus Studiis satisfacere nequeam*.[957] Kudikamo drugačijim putem je krenuo Ilija Vučević, koji je pohađajući prvi razred humaniorâ, također u Varaždinu, početkom srpnja 1824. sastavio pismo kojim je od Vrhovca zatražio da mu se dozvoli da odmah po završetku te godine prijeđe na studij filozofije. Za razliku od većine svoje subraće, on je svoj tekst toliko nakitio, očigledno s nakanom da dokaže poznavanje latinskog jezika, ali i njegove uporabe da je doista impresionirao članove Duhovnog stola koji su od varaždinskog gvardijana Josipa Večkovića zatražili ostale podatke (uspjeh iz ostalih predmeta, vladanje i sl.) kako bi mogli Vučeviću izaći u susret.[958] Paradoksalno, ali Vučević, za razliku od Franjića, iz nepoznatih razloga nije dobio

Usp. AFSK Kut. 161, Pav. Mar. 1, Dopisba (1821.).

Mato Ćorić je molbu za svećeničko ređenje upućenu biskupu Alagoviću u listopadu 1836. započeo: *Infrascriptus ex plurimis, quorum necesitates Excellentia vestra largissime sublevarit, immensam Benignitatem Excellentiae Vestrae intelligens, et de secutoro felici spei meae eventu intime persvasus, ipse quoque ea, qua par est, animi demissione ad Excellentiam vestram recurro, quatenus mihi Sacros Ordines Presbyteratu quoque incluso conferre dignaretur*. Cit. NAZ Pr. Ala. A. 523/1836.

Ovaj element nešto kasnije koristi i Marešević navodeći *E Bosnia licet Turcicum immane jugum ferente, originem duco*.

Usp. NAZ NDS (OD) 366/1818.

Usp. NAZ NDS (OD) 2518/1824. Duhovni stol je i Vučevićevo pismo proslijedio Večkoviću kako bi se i sam osvjedočio o njegovom znanju latinskog. O njemu stoga saznajemo samo iz zapisnika sjednice.

dispenziranje. Kasnije se tijekom studija nije isticao literarnim dosezima, nego nedisciplinom, a svrstavanje uz apostolskog vikara Barišića je za posljedicu imalo i negativan prikaz njegove ličnosti kod Baltića.[959]

Najmanje su zastupljene čestitke. Četvorica klerika koje je biskup Alagović odlučio stipendirati iz vlastitih sredstava 18. srpnja 1833. iz Požege su poslali novogodišnju čestitku, ali i zahvalnicu za ukazano dobročinstvo.[960] Klerici su tada bili polaznici studija filozofije, a niže razine su završili u Fojnici. Pismo se odlikuje izraženim manirizmom vidljivim od samog početka. Nakon tituliranja slijedi izrazito kićeno navođenje razloga njihovog pisanja: *Qui nos intima animi sensione recognoscentes beneficii illius magnitudinem, quod Excellentia Vestra pauperibus nobis, Francisci religiosis filiis paterna sane benevolentia, et inaudito hactenus imo et maioribus nostris suscipiendo exemplo, praestare dignata est uberrime; cum partim ob id grati animi nostri contestationem palam facere obligemur, partim filiatem, qua in Excellentiam Vestram ardentes ferimur, pietatem non tam probatam quam in apricum locatam cupiamus, nulla opportuniore, quam imminentis novi anni auspicio occasione existente, devotissimi paternum in conspectum nosmet iterato sistere, et quae in praecordiis latent, patula facere vota gestimus*. Cijeli se sadržaj mogao svesti u kudikamo manje rečenica. Ovakvo čestitavanje zapravo u najvećoj mjeri pokazuje poveznicu između retorike u kojoj su se klerici vježbali tijekom pohađanja humaniorâ i prilike za njezinu praktičnu uporabu. Toliko opsežan uvod svjestan je pokušaj oponašanja Cicerona i u mnogome podsjeća na početak *Pro Archia poëta*, gdje se koristi sličan postupak želje da se istaknu vrline osobe koju se brani (Arhija), odnosno kojoj se piše (Alagović). U potpuno je istom duhu i drugi dio gdje se na Alagovića zaziva Božji blagoslov: *Deus T. O. M. Excellentiam Vestram pro communi Religionis Regis ac Regni commodo, non minus ac solatio, nostri item miserorum, quos in paternae caritatis viscera, recipere non est dedignatus optimus ille optimi Praesulis animus, per longissimam amorum seriem sanam, incolumem, vegetamque conservet, et si forte de viribus necessum fuerit addere, nostro de robore deque valetudine addat, sed vivere sinat prosperrime ita, prout proprium una piorumque est meta desideriorum! tandem percarum mundo ac utilem, coelo tamen et recipiendae pro multitudine mercedis coronae maturu meo*

Usp. Baltić, 2003: 177 (76) *Fra Ilia Vučević iz Fojnice, sliepi i pritirani Barišića sledbenik, donese Barišića okolnicu u Fojnicu i ne htide se u manastir svratiti, nego noću, kod kuće svoga brata Frane, u Varoši*. (…) *Isti, fra Ilija nesrietni, sideći u kući svoga brata ko parok, svit bunjaše protiv svojoj bratji. Niki Varošano pametnii rekoše mu: Gdi je crkva tebi? Kako ćemo mi, kod onake crkve, ovde u tisnoj kući misu slišati? Posli malo vrimena turci fra Iliu zajure. Nije se čudit, dakle, našem prostom narodu kod ovakih lažljivih apostola*.

Usp. NAZ Pr. Ala. A. 700/1833. Odatle su preuzeti citati koji slijede. Radi se o sljedećim klericima: Ivan Krilić, Anđeo Skočibušić, Filip Cenan i Ljudevit Filipović.

locet in fastigio Antistitem optimum, quem ipse diligentibus se promiserat, supremum! Vidljiva je učestala uporaba hiperbatona što ponovno ukazuje na stil proistekao iz školske prakse. Za propitkivanje autorstva ove čestitke može poslužiti usporedba s onom koju su klerici uputili iduće godine, a koja je sastavljena na hrvatskom jeziku.[961] Njezin početak manirizmom podsjeća na maloprije obrađenu čestitku: *Ako nam kada u životu što ugodnoga, ol želnoga se dogodiše, ol dogoditi se je moglo, tak nam to kada TEBE Preuzvišeni Gospodine Biškupe i Zavetniče najdobrostivii! tolikih i takovih nebeskih da rečemo krěpostjah zmožni uzor naj boljeg se Zdravja u početku nove godine uživati radostni vidimo; tak nam to danas dogodjeno jednodušno izpovědamo i uznavamo. A i tko bi mogo biti zmedju nas, koj u TEBE sinovne pobožnosti ćutenje i plamteće ljubavi žestinu nebi uznavao?* Vidljiv je velik utjecaj kajkavskog narječja, za koje je sigurno da su ga bosanski klerici tijekom boravka u kajkavskim sredinama mogli razumjeti, ali nije zabilježeno da su ga ikad koristili. Anđeo Skočibušić je 7. svibnja 1833. iz Klanjca subratu Boni Perišiću koji se tada nalazio u Pečuhu poslao pismo koje započinje sljedećim riječima: *Bratte draghi! menije bash lipo sad za sad u ovomu manastiru i po nauk, i po tilo, i po Dushu; Lectur, olli Professur nam dobar priko naçina, i bash Missnik nauçan i ponizan*.[962] Sve to upućuje na vjerojatnost da je klericima netko pomogao oko sastavljanja čestitke, što povlači mogućnost da se isto dogodilo i prilikom pisanja one na latinskom.

To ipak ništa ne mijenja na konačnom zaključku ovog dijela teksta. Sve da klerici i nisu sami sastavili latinski tekst, on ipak odražava stil i leksik koji su usvajali tijekom školovanja. Jednako kao kod prikazanih pjesnika više je bitan kontekst nastanka pisane riječi: školsko okruženje u kojemu se latinski jezik usvajao aktivno putem oponašanja antičkih književnih uzora: Vergilija, Horacija, Ovidija i Cicerona. Naglasak je stavljan na slikovitost, manirizam koji se približava patetici i prigodničarsko stvaranje, a polaznici su očigledno bili poticani na podražavanje antičkih uzora.

Privatna korespondencija, osobito ona Bone Peršića, predstavlja najobimniji i najpouzdaniji dokaz za takve tvrdnje. Njezina je autentičnost neupitna, a kako sadrži i određeni dio pisama koje je Perišić dobio od svojih korespondenata pruža i mogućnost za usporedbe. Također, ona je dragocjen izvor za razumijevanje kleričke svakodnevice, jer premda ne predstavlja dnevničke zapise ipak u nedostatku drugih izvora daje kakvu takvu

[961] Usp. NAZ Pr. Ala. A. 610/1836. Pod ovom signaturom čuva se čitav niz novogodišnjih čestitki koje je Alagović dobio s raznih strana. Među njima se nalazi i ona bosanskih klerika koja je datirana tek sa 19. siječnja 1837.

Cit. AFSF I. „Fojnicensia“, Kutija 3, br. 10. *Zbirka pisama klerika Bone Perišića 1831.-1835*., p. 46.

sliku njihovog života mimo nastavnih i redovničkih obaveza. Ukupni broj takvih pisama koja su sačuvana uvelike nadmašuje ona službenog ili prigodnog karaktera o kojima je dosad bilo riječi. To je posljedica svjesne Perišićeve intencije. Naime, u pregledanoj građi sačuvana su još svega dva izvornika takvih pisama. Jedno je Andrija Kujundžić 20. travnja 1814. iz Székesfehérvára poslao Tadiji Lagariću.[963] Nevelikog sadržaja, ono ipak otkriva kako je tekla komunikacija između Bosne i Monarhije, odnosno klerika koji su ondje studirali. Lagarić je još 1813. pismo za Kujunždića poslao Ivanu Martinoviću u Zagreb, a on ga je trebao proslijediti u Požegu gdje je Kujundžić u tom trenutku boravio. Martinović je to i učinio, ali je Kujundžić pismo primio s dosta zakašnjenja: *nam 4ta Novembris Anni elapsi benigna dispositione Excelsi Consilii Regii votis meis annuente adsicto uno socio huc Albam=Regiam /: ubi nunc sat bonam duco vitam:/ priorum Regum quondam Hungariae sedem me ad prosequenda Studia conferre non sine maximis difficultatibus expensisque (...) debui*. Odgovor je većim dijelom sastavljen na latinskom jeziku, a Kujundžić navodi dva razloga za takav postupak. Kao prvo, bojao se da bi pismo moglo pasti u ruke Osmanlija (*barbarorum in manus*), a nije želio da oni znaju išta o rasporedu bosanskih klerika, što mu je, kao drugo, pružilo priliku da se izvješti u sastavljanju tekstova na latinskom jeziku. Pismo je ipak zaključio na hrvatskom jeziku (*Illyrice*) moleći Lagarića da se zahvali njegovoj rodbini što su mu poslali neke potrepštine.[964] Drugo pismo je 5. travnja 1838. sastavio Jakov Baltić i poslao ga iz Veszpréma u Fojnicu Boni Perišiću.[965] U njemu opisuje kako se snašao u Veszprému po dolasku iz Pečuha gdje se nalazio ranije: *Quod stationem meam concernit: non possum non fateri, me hic loci nullis fere occupationibus a Clericis exerceri solitis distrahi, melioremque victum habere, quam 5=Ecclesiis, et licet in Litteris meis (...) locum huncce laudaverim, ne nimirum audiens mihi hic male esse, cura mei angeretur, sincere tamen Paternitati soli fateor, me poenitere quod inde disponi petiverim, eo quod hic praeter victum, et calefactum cubile nihil praestetur*. Ostatak pisma je u velikoj mjeri posvećen novčanim pitanjima. Baltić se naime tijekom putovanja iz Pečuha u Veszprém bio zadužio, pa iako je uspio vratiti dugovanja, to ga je činilo nemirnim i utjecalo na njegovo duševno stanje. Ipak, uspio je pratiti nastavu i o tom je pitanju mogao javiti sljedće: *Cum mihi probe perspectum sit, Paternitatem pro inato sibi erga me amore cupere, ut quemadmodum in moribus, ita quoque in sacris*

Usp. AFSK Kut. 163, An. Kuj. 2 Dopisba (1820.-1864.).

Pozdravite sve kod kuchie moje, i zafaliteim na onomu shtosumi poslali, premda niesam josh dobio buduchi dasam pria iz Poxege otisho negoje Martinovich dosho, allise uffam dachiu dobit premdaje daleko od mene, i kaxiteim dami budu vishe koshuglja poslali nebi sagrishili, jerbo gnji zadosta neimam, a gachia imam, zato akoim josh kad uzpishem gachia neka neshalju, nego koshuglja.

Usp. AFSF VIII. „Viri illustres“, Kutija 13, br. 98 *Korespondencija fra Bone Perišića*.

disciplinis semper proficiam, desiderio huic satisfacturus notifico Eidem Paternitati, me ex omnibus materiis Semestris primi die 24. Febr: finiti calculum eminentiae adeptum fuisse. Studia mihi non conveniunt, quamobrem unum privatim mihi percipiendum est, neque nisi unica hora in Schola exigenda. Nije isključeno da se u ostavštinama pojedinih franjevaca koje se čuvaju u arhivima izvan tri stara samostana, nalazi još po koje pismo koje su kao klerici poslali (ili dobili od nekog od klerika) iz Monarhije u Bosnu. Takav jedan slučaj predstavlja ostavština Bone Perišića.

Perišićeva korsepondencija koja se čuva u arhivu samostana u Fojnici predstavlja najobimniju građu takve vrste uopće.[966] Pisma koja je slao i dobivao tijekom studija u Pečuhu nisu sačuvana u originalu (maloprije spomenuto Baltićevo pismo predstavlja iznimku). Perišić je, naime, učinio vlastoručne prijepise. Veći dio nalazi se u uvezanom svesku i vjerojatno predstavlja njegove konačne verzije. Obuhvaća ukupno 91 pismo. Od toga Perišić je autor njih 53, dok preostalih 38 predstavljaju pisma upućena njemu. Uz njih se čuva veći broj neuvezanih stranica, također Perišićevih prijepisa. Riječ je mahom o pismima iz razdoblja 1836.-1838. Rukopis je gust, često i neuredan, a očigledno je Perišićeva nakana bila i ta pisma prepisati u neku svesku, ali nije poznato zbog čega to nije uradio. Za razliku od uvezanog dijela, ovdje je zbog svega navedenoga nešto teže utvrditi njihov točan broj, ali i adresate. Minimalni broj pisama iznosi 40, a svima je autor Perišić. Među njima je samo jedno pismo i to tek jedan njegov dio, sastavljeno na hrvatskom jeziku. Kod uvezanih je taj broj veći. Perišić je preferirao pisanje na latinskom. Hrvatski koristi u svega sedam pisama, od kojih su tri upućena njegovim roditeljima i tetki koji nisu znali latinski. Dakle, samo u četiri prilike kada je imao izbor Perišić se odlučio za hrvatski koji je nešto češći kod onih koji su pisali njemu.

Tko su korespondenti? Najznačajniji je Mato Kristićević Kolo kojemu je Perišić poslao 10, a od njega primio 11 pisama.[967] Osim što je bila riječ o franjevcu vrlo velikog ugleda, između njih je postojala i, doduše labava, rodbinska veza jer je Kristićevićev brat bio Perišićev tetak. Sljedeći po brojnosti pisama je Anđeo Skočibušić (8/8)[968] s kojim je Perišić neko vrijeme proveo u novicijatu, a koji se od 1833. također školovao u Monarhiji. Ostali

---

Ona koja je nastala u vrijeme Perišićevog studija čuva se pod AFSF I. „Fojnicensia“, Kutija 3, br. 10 *Zbirka pisama klerika Bone Perišića 1831.-1835*. Ona iz kasnijeg razdoblja nalazi se pod signaturom navedenom u prethodnoj bilješci.

Iscrpna obrada cjelokupne Perišićeve korespondencije zahtijevala bi kudikamo opsežniji prostor od onoga koji je ovdje na raspolaganju. Također, zbog razloga navedenih gore u tekstu, ovom prilikom će se samo sumarno obraditi onaj dio koji je uvezan, jer se prihvaća pretpostavka kako je riječ o konačnoj verziji onako kako ju je zamislio Perišić. Važno je napomenuti da je svezak nekada bio izložen djelovanju vlage, tako da je tinta s velikog broja stranica veoma izblijedjela i tekst mjestimično više nije čitak.

Prva znamenka u zagradi označava broj pisama koja je Perišić uputio, a druga broj primljenih od strane osobe o kojoj se govori. Ukoliko je navedena samo jedna znamenka, riječ je o broju pisama kojima je autor Perišić.

adresati su također mahom franjevci. Jednu grupu predstavljaju klerici koji su se tada nalazili na studiju: Anto Tuzlančić (1/1), Franjo Franjković (4/6), Grgo Lozić (2/2), Paškal Kopić ml. (3/1) i Augustin Tometinović (1). Drugu čine franjevci koji su u to vrijeme djelovali u Bosni: Franjo Dobretić (5/1), Franjo Sitnić (3/1), Lovro Tucić (1/1), Mijo Dujić (2/1), Pavao Alaupović (1/1), Jakov Križanac (1), Lovro Karaula (1), Franjo Ivekić (1), Mijo Kutleša (1), Marko Ostojić (1), Stjepan Sladojević (1) i Petar Vukadin (1). Napokon, tu su Perišićevi roditelji (1), otac Franjo (1), tetka Kata Kristićević (1), Ignjat Brlić (1/1) i KUNV (1). Perišić je, pak, dobio nekoliko pisama od osoba koje se ne javljaju na popisu njegovih adresata. To su ponovno klerici Augustin Vicić i Lovro Ćorković, te župnik u Dobretićima Ivan Vidošević Čečura, svi sa po jedim pismom.

Opsežnija analiza ovih pisama potvrdit će ono što se ovom prilikom može samo naznačiti. Sama Perišićeva intencija da ih u što većoj mjeri sačuva ukazuje na to da im je pridavao veliku pažnju. Time one nadilaze uobičajenu ulogu razmjene informacija. Općenito je njegov postupak prilično neuobičajen. U situaciji u kojoj odašiljanje pošte nije bilo lišeno brojnih poteškoća, Perišić šalje iznimno velik broj pisama i u više navrata potiče svoje korespondente da i oni učine isto. Također, u doba kada velik dio franjevaca nije posvećivao potrebnu pažnju čuvanju dobivenih pisama, a kamo li izradi njihovih kopija, Perišić se na svaki način trudio učiniti upravo to.[969] Dopisivanje s Kristićevićem, koji je u Bosni Srebrenoj bio na glasu kao vrstan latinac neosporno je Perišiću služilo kao jedinstvena prilika za usavršavanje u vlastitom pisanju i stilu. Napokon, kako je i on latinski učio putem Cicerona, nedvojbeno da mu je upravo on bio uzor kako u pisanju, tako i u odnosu prema pisanoj riječi. Mnoga pisma su intimnog karaktera, otkrivaju trenutačno raspoloženje i pružaju kakav-takav uvid u duševno stanje bosanskih klerika – na poseban je način to vidljivo kod onih klerika koji su pisali Perišiću. Lovro Ćorković mu se obratio kratkim pismom poslanim 18. siječnja 1832. iz Dunaföldvára: *Certum te reddo Frater, quod ab aliquot mensibus laborem febribus usque modo, ignoro quidnam ultra futurum sit, male est mihi in stomacho, non me prolongo ultra de illis. Audivi, quod etiam magnas miserias, et multas expensas habueris, per viam solus peregrinando; ita et nos igitur peregrinati sumus, dum Bajam pervenimus, subivimus*

O nebrizi brojnih franjevaca za ovu vrstu pisane građe svjedoči Verković: *Koliko je do sad slični dragoceni spomenika bošnjacima i drugima slavenima ne za drugo, već je jedino za to, uništeno, u razna vremena, što su se nalazili na takom stepenu prostačine i gluposti, na kakvom sam se nalazijo ja kad sam se rastao s rečenim rečnikom - Nedića. Fr. Ilija Starčević polučavao je neprestano sijaset pisama od raznih važnih osoba iz Bosne i Magjarske, megju kojima sećam se da sam čitao nekoliko fr. Marijana Šunjića i kanonika Adalberta Bartakovića, štrigonskog ili kaločkog neznam točno, i kad bi se nakupilo do 100 И 200, zapovedao je meni i Nediću, da jih metnemo na gomilu u avliji i zapalimo. Za svako ono pismo, koje sam tada izgorio, dao bi sad po talir… sic transivit memoria istorica bosnensis gentis!* Cit. Jelenić, 1925: 12.

calamitates, et miserias, si vellem Ipsi describere, qualiter nobis est, indigerem tempore.[970] Dalje nastavlja tražeći od Perišića da mu javi novosti iz Fojnice, moleći ga da pozdravi neke osobe kada im bude pisao – što je očit znak da on sâm nije mogao ili stigao održavati veze pismenim putem u onoj mjeri u kojoj je želio. Potom mu, kao osoba s iskustvom u Ugarskoj dijeli nekoliko savjeta praktične naravi i završava pozdravima. Niti latinski jezik, niti stil, niti tematika ne privlače nekakvu posebnu pažnju. Kada ih se stavi u kontekst toga da je Ćorković u tom trenutku imao nepune 22 godine i da su bolovi u trbuhu i groznice koje su ga mučile bili znakovi nekakve bolesti kojoj je dvije godine kasnije podlegao, vrijednost ovih redova naglo raste. Oni postaju jedinim sačuvanim pismenim tragom mladića koji je umro daleko od rodnog kraja, a ta svojevrsna uspomena na njega svoje postojanje duguje upravo Perišiću. O nevoljama koje je Perišić pretrpio na putu više detalja saznajemo od njega samog u prvom pismu koje je uputio Kristićeviću 18. travnja 1832. iz Pečuha.[971] *Per viam Brodio huc, multas calamitates perpeti debui, et expensas, nam pro solis curribus solvere debui 70. reales Bosnios, seu ad 5. Taleros prope; et adhuc plus debuissem, nisi R. P. Guardianus Brodensis, a Comissario Generali Brodensi,* Litteras Transpontales[972] *impetrasset. Postq[ua]m autem hunc ad locum pervenissem, pro Habitu solvere debui 90. reales /Vig. 36:/ pro aliis vero necessitatibus, usque hodie expendi 60. reales; universim 150. praeter illas expensas, quas Brodio notificavi: adhuc paucas habeo pecunias, nihilominus spero, quod mihi sufficient istis duobus annis, quibus me hic commoratum existimo*. Bojeći se usamljenosti, a osobito ukoliko dobije premještaj pa bude ponovno morao putovati sam, zamolio je Kristićevića sljedeće: *Eam ob causam, enixe obsecro, ut interpellet futurum Adm. R. P. Provincialem, qui alioquin in nostro Conventu Fojniczensi, residebit, quatenus dignaretur, obtenta facultate ab* Excelso Consilio Regio*, nostros Clericos Fojniczenses, huc ad Conventum 5=Ecclesiensem mittere pro Physica*.[973] U ovim riječima nailazimo na problem koji su klerici često isticali u službenim dopisima: materijalnu oskudicu, ali i ono što u takvoj vrsti obraćanja nisu mogli istaknuti: usamljenost.[974]

Cit. AFSF I. „Fojnicensia“, Kutija 3, br. 10 *Zbirka pisama klerika Bone Perišića 1831.-1835*., pp. 4-5.
Ibidem, pp. 8-10. Citati koji slijede su preuzeti odatle.
Čitanje ove riječi nije najsigurnije.
Studijem fizike se često nazivala prva godina studija filozofije.
Posebno je zanimljivo to što je tijekom šk. god. 1831./32. u Pečuhu boravio Paškal Kopić ml. tada student treće godine studija teologije. Vjerojatno zbog razlike u dobi (Perišić je bio 4 godine mlađi) i pripadnosti različitim distriktima (Kopić ml. je pripadao sutješkom), njihovo prijateljstvo se razvilo tek kasnije. Kopić je adresat triju Perišićevih pisama, a sâm mu je poslao jedno, sva tijekom 1833. kada je u Mohaču dovršavao studij teologije. Nakon Kopićevog odlaska 1832., u Pečuh je stigao Filip Bošnjak iz kreševskog, a 1833. Franjo Vincetić iz sutješkog distrikta.

Dok je prema Kristićeviću uvijek nastupao iz pozicije mlađeg klerika s dužnim poštovanjem, tražeći savjet ili se preporučujući, Perišić je zaštitnički stav zauzimao prema Anđelu Skočibušiću s kojim je očigledno bio vezan dubokim prijateljstvom.[975] To je vjerojatno i razlog što je u nekim pismima Perišić bio nešto manje formalan, pa je Skočibušiću, sve dok se ovaj nalazio u Bosni, pisao na hrvatskom. Nakon što mu se ovaj javio iz Klanjca izražavajući svoje zadovoljstvo smještajem i početkom školovanja, Perišić mu je 3. kolovoza 1833. poslao nešto opsežnije pismo, koristeći se ovaj put latinskim. To je odmah utjecalo i na stil, jer u njemu se nalaze i rečenice poput ove: *Summopere gratulor Tibi, Tuisque Conscholaribus Bosnensibus quod ad talem locum deveneritis, in quo Vos afferitis valde se contentos vestro statu, quodque talem nacti sitis Professorem, qui Vos doceat veram sapientiam*.[976] No svega koji red kasnije postaje manje formalan: *Verum, utinam! atque utinam Deus daret! ut possimus unus alterum videre et facie ad faciem colloqui*. Želja im se nije ispunila jer je Skočibušić bio premješten iz Klanjca u Požegu, pa u Zagreb, tako da se njihova komunikacija na neko vrijeme prekinula.

Posebno mjesto zauzima Kristićevićevo pismo iz travnja 1835. kako zbog sadržaja, tako i zbog Perišićevog prijepisa koji je protkan njegovim vlastitim opaskama ubačenim u tekst.[977] Pismo započinje Kristićevićevim prijekorom i zamjerkom što mu Perišić nije poslao nikakvog odgovora na neka ranija pisma i na jednom mjestu hrvatskim jezikom ubacuje sljedeće riječi: *puno mije xao na tako Vashe neljustvo. Zarste dotle spameti zashli da nepoznajete, da ovi trud, i brigu uzeosam na me porad Vashe Ljubavi*? Potom je odmah prešao na glavni razlog javljanja – nakon četiri mjeseca bolovanja Perišiću je 30. ožujka umrla majka. Taj dio u Perišićevom prijepisu izgleda ovako: *Tibi hanc usque ignotam rem facio notam, sed eo fine, ut non lugeas, sed glorieris in D[omi]no semper: Cor Cordatum, ac Deo Gratum, et animum non vilem, sed virilem Te habere oportet ad Maximas Supremo Deo agendas Gratias: eo quod Suam benignissimam Voluntatem impleverit in benigna morte (lacryma proruunt ... oculi caligunt ... non video quid sequitur) Charissimae Matris Tuae (eheu! ... tulite me ... iuvate Superi! ... eheu!) quae 4. mensibus affixa lecto, patienter suis tolleratis infirmitatibus (subsistant lacryma) die 30. Martii (haeret lingua faucibus ... solvere!) anni currentis omnibus munita Sacramentis, obiit in Domino. (Somnione, an lego Matrem mortuam? ... nox est, an caligo oculis obducta ita subito? ... vere non erro, lego, et*

U prvom ga pismu, pisanim hrvatskim jezikom oslovljava: *Pridraghi, i Prislatki Moj Duvnjaçe Fr. Angele!*

Ibidem, p. 47.

Ibidem, pp. 96-98. Citati su preuzeti odatle.

quidem die, lego & hora media 11^{a} diei lego ... Mater mortua? ... ita sane! quam numquam amplius hic visurus? verum est! ... Oh! requiescat in Sancta, et aeterna pace!!!).[978] Kristićević je dalje opisao uzrok smrti (radilo se o tumoru) i obavijestio Perišića kako se drže njegov otac Franjo i četiri maloljetne sestre. Ma kako neobičnim izgledao Perišićev postupak naknadnog ubacivanja opisa svog stanja u trenutku dok je čitao tužnu vijest, upravo je iz njega očita intencija da kasnijim naraštajima prenese bol koju je osjećao u tuđini saznajući o majčinoj smrti više od mjesec dana kasnije.[979] Uostalom iza tog prijepisa je unio nešto veću zabilješku u kojoj je objasnio svoje intervencije u tekst zaključujući: *idcirco si quas phrases infra plus insolentes inter parentheses mox exaratae Ep[isto]lae deprehenderit aliquis, ne existimet hyperbolas esse, sed veri nominis nimio dolore mixta ac extorta signa amoris verbis involuta*. Odgovore je poslao na tri adrese: Kristićeviću, ocu Franji i tetki Kati. U njima se nije toliko prepuštao tuzi, koliko je nastojao obodriti oca, odnosno potaknuti Kristićevića i tetku da mu što više pomognu, osobito oko četiri kćeri.[980] Iako nadimak nije dobio toliko zbog svoje korespondencije, koliko zbog svojih drugih radova, Perišić se možda upravo u ovom žanru u najvećoj mjeri može smatrati „bosanskim Ciceronom“, koji mu je nesumnjivo bio glavnim uzorom.

Ovaj kratak uvid u djelovanje „Ugara“ na latinskom jeziku pokazuje da je ono u velikoj mjeri bilo trajno obilježeno upravo njihovim školovanjem. Mogu se razlikovati tri pravca. Prvi je gramatičarski rad kojim su, poučeni vlastitim iskustvima, željeli unaprijediti nastavu latinskog jezika u samoj Bosni i približiti je ugarsko-hrvatskim standardima. Sastavljači gramatičkih priručnika Stjepan Marijanović, Ambrozije Matić i Filip Kuna raskinuli su s alvareskom i u bosanske samostane uveli grigelyevsku tradiciju i metodu. Na osnovi Marijanovićeva rada Anđeo Kraljević je povezao obje tradicije utirući put dalje. Pjesnički rad također nosi pečat svog vremena spajajući školsku praksu, oponašanje antičkih uzora i pokušaj unošenja suvremenih romantičarskih ideja. Pisana korespondencija u istoj mjeri ukazuje na utjecaj retorike i iz njih proizašlih vježbi kojima su klerici usvajali latinski jezik kojim će se po povratku u Bosnu i dalje služiti u poslovima službene naravi. Brojni među „Ugrima“ su i kasnije stvarali djela na latinskom jeziku. Dovoljno je ovom prilikom spomenuti Marijana Šunjića, Blaža Josića ili Bonu Perišića, ali taj dio njihovog stvaralaštva predstavlja zasebnu temu, jednako kao i pitanje uporabe ostalih jezika. Usporedba s

---

U izvorniku su Perišićeve opaske označene asteriskom, a ovdje su podvučene i smještene u zagrade radi lakše preglednosti.

Pismo je u Pečuh stiglo 12. svibnja 1835.

Usp. *ibidem*, pp. 98-100 (pismo Kristićeviću), 101 (pismo ocu) i 102 (pismo tetki).

„Talijanima“ otkriva zanimljiv moment: dok je primjerice Petar Bakula bio jednako vičan (ako ne i vičniji) pisanju i na talijanskom jeziku[981], niti jedan od „Ugara“ nije stvarao na njemačkom, a kamo li na mađarskom, premda je neosporno da su ih mnogi naučili. Kada se na to nadodaju poznavaoci orijentalnih jezika, poput Anđela Jelića, Franje Sitnića i (ponovno) Anđela Kraljevića i Marijana Šunjića, mozaik multilingvalnosti bosanskih franjevaca tek treba biti pomno složen. U njemu će svoje istaknuto mjesto imati i brojni „Ugri“ kojima je boravak na studiju u Monarhiji omogućio da steknu znanja i kompetencije kudikamo i šire od obrazovnog kurikuluma postavljenog pred njih.

ZAKLJUČAK

Proces školovanja klerika Bosne Srebrene na učilištima u Habsburškoj Monarhiji u razdoblju 1785.-1847. omogućio je da više od 250 bosanskih franjevaca u cijelosti ili djelomično stekne naobrazbu od gimnazijske do sveučilišne. Sama činjenica da su klerici morali polaziti studij izvan matične provincije ukazuje na brojne specifičnosti u odnosu na uobičajene tokove obrazovanja onovremenih franjevaca potvrđujući osobitosti povijesnog razvoja Bosne Srebrene. Te podudarnosti posebno su vidljive u početnoj i završnoj fazi. Njih treba promatrati u širem društvenom kontekstu. U okvirima miletskog uređenja društ(a)va u Osmanlijskom Carstvu bosanski je prostor karakterizirao izraženi konfesionalizam koji je prožimao sve sfere javnog, ali i privatnog života. Bosna Srebrena je kao jedina preživjela institucija iz bosanskog srednjovjekovlja s jedne strane čuvala neke njegove tradicije, a s druge strane održavala vlastiti specifičan položaj stečen upravo u tom periodu. On je ostao nepromijenjen uspješno preživljavajući izazove s kraja 17. (demografski pad) i tijekom 18. st. (dvije podjele Provincije praćene znatnim unutarnjim razmiricama).

Svođenje teritorija na prostor pod isključivom osmanlijskom vlašću lišilo je Bosnu Srebrenu mogućnosti da na obrazovnoj strani iskoristi procvat doživljen na području koje je od 1757. bilo organizirano kao Provincija sv. Ivana Kapistranskog. Osnovicu djelatnosti bosanskih franjevaca i dalje je činilo dušobrižništvo. Organiziranjem u tri distrikta njima je pošlo za rukom mrežom župa prekriti cijeli teritorij i omogućiti pastoralnu skrb nad svim povjerenim joj katolicima. Distrikti su imali toliku samostalnost da je svaki imao svoj novicijat – još jedna bosanska specifičnost – ali provincija nije bila u mogućnosti da organizira filozofsko ili teološko učilište, a čak je i s gimnazijskim obrazovanjem situacija

O Bakulinoj trojezičnosti *v*. Knezović, 2013: 39-74.

bila daleko od idealne. Stoga je Bosna Srebrena još i prije podjela zadržala pravo slanja svojih klerika na studij u neku od franjevačkih provincija na talijanskom poluotoku, što je više puta potvrđivano. Boravak bosanskih klerika u Italiji nije bio lišen brojnih poteškoća različite prirode, ali dugo vremena nije postojala alternativa. Ona se pojavila u sklopu promijenjenih geopolitičkih okolnosti.

U prvoj polovici 18. st. Habsburška Monarhija se nametnula kao glavni aspirant prema osmanlijskom teritoriju, a Bosna se od glavnog poligona za zapadna osvajanja pretvorila u isturenu predstražu Osmanlijskog Carstva. Budući da je uz to predstavljala jedan od dva prostora s kompaktnije naseljenim katoličkim zajednicama pod osmanlijskom vlašću (drugi je bio dio sjeverne Albanije) to je samo povećavalo njezinu stratešku vrijednost. Doduše, brojčano osakaćeno katoličko stanovništvo u ratovima 1716.-1718. i 1737.-1739. nije moglo zauzeti značajniju ulogu, ali je doživljavalo stalan brojčani oporavak koji mu je vraćao na važnosti u protuosmanlijskim planovima. Bosanski su franjevci kao (i) politički predstavnici zajednice nad kojom su pastoralno skrbili postupno, ali kontinuirano prihvaćali jedno od tumačenja proizašlih iz srednjovjekovnih tradicija prema kojemu je Bosna predstavljala jedan među *partes addnexae* srednjovjekovnog Ugarskog kraljevstva čija su prava baštinili Habsburgovci. To se ogleda čak i u terminologiji. Formalno izražavajući vjernost *Caru* koji je još uvijek bio realni gospodar Bosne, u svoje su molitve uključivali *Cesara* kao žuđenog osloboditelja. Okretanjem prema habsburškoj vanjskoj politici otvorila se i mogućnost stjecanja materijalne pomoći s te strane, pa tako i po pitanju obrazovanja klerika. Ovaj je zaokret omogućavao i sve veći prodor prosvjetiteljskih ideja koje su se na talijanskom području često manifestirale u vidu različitih miješanja sekularnih vlasti u crkvena pitanja. Na meti poteza koje bi se moglo okarakterizirati kao antiklerikalne najčešće bi se našli redovnici: od protjerivanja koje je zadesilo isusovce (i njihovog ukinuća 1773.) do značajnih restrikcija kojima su bili podvrgnuti ostali katolički crkveni redovi. Bosanski klerici, premda franjevci, također su kao stranci obično bili prvi na udaru. Identične procese prolazila je i Habsburška Monarhija osobito kada je na prijestolje stupio Josip II. koji je drastično zaoštrio politiku prema redovništvu. Međutim, nakon četrdesetogodišnje pauze upravo on je ponovno okrenuo smjer habsburške vanjske politike u pravcu ekspanzionističkih planova usmjerenih protiv Osmanlijskog Carstva. To je vjerojatno kontekst u kojemu treba promatrati slanje grupe od 10 klerika 1780./81. koji su trebali biti raspoređeni po samostanima franjevačkih provincija na ugarsko-hrvatskom području, ali i u Štajerskoj. Ovaj pokušaj se očigledno trebao naslanjati na tradiciju iskušanu već ranije u Italiji (pa prema tome i tamošnjim habsburškim posjedima)

prema kojemu bi klerici bili povjereni skrbi svoje subraće. Premda oskudni, dostupni podaci sugeriraju kako ideja nije profunkcionirala kako je bilo očekivano. Vjerojatno je postojao određeni otpor domaćih provincija, ali politika crkvenog jozefinizma je ionako spremala drastičan zaokret u dotadašnjoj obrazovnoj praksi preostalih crkvenih redova. Ukinućem svih samostanskih učilišta 1783. odgoj budućih redovnika, kao i sveukupnog svećenstva se želio staviti pod snažan državni nadzor. Različitim drugim mjerama Josip II. je nastojao ograničiti i broj pripadnika onih redova kojima je dozvolio djelovanje. Svećenici su prema njegovim planovima trebali postati i službenicima države s minimalnim kontaktima s centrima odlučivanja izvan Monarhije. Takva politika je zadesila i grupu bosanskih klerika. Bila je donesena odluka da se i njih uputi na nastavak studija u neko od generalnih sjemeništa. U cijeloj toj grupi unekoliko je poznato školovanje svega dvojice klerika: Augustin Miletić je najkasnije 1783. napustio Graz i prešao na studij u Bolognu, a tijekom ljetnih mjeseci 1786. u zagrebačkom je samostanu boravio Augustin Pejčinović vraćajući se u Bosnu. Očigledno je i ostatak grupe imao sličnu sudbinu: ili su nakon ukinuća samostanskih učilišta napustili Monarhiju i prešli u Italiju ili su se upisali u neko od generalnih sjemeništa (dvojica su do 1783. umrla). Trenutačno je za ovo drugo nemoguće naći konkretne potvrde.

Ovaj pokušaj koji se nesumnjivo odigrao uz privolu, a možda i na poticaj samog vladara završio je neuspjehom. O njegovim se razlozima može samo nagađati, ali habsburška (jozefinistička) politika imala je dalekosežne planove s redovništvom, dok Bosna Srebrena zasigurno nije bila spremna sudjelovati u njima. K tome, još je jednostavnije objašnjenje ono prema kojemu nije bilo jasno ni pitanje uzdržavanja bosanskih klerika nakon što je bilo onemogućeno prebivanje studenata u domaćim samostanima. Ukratko, situacija još nije bila sazrela za otvaranje novog smjera.

Spomenuta antiredovnička politika možda bi onemogućila cijeli taj proces, ali se u prevladavanju te zapreke odlučujućom pokazala uloga apostolskog vikara Augustina Botoš Okića. Postavljanje biskupa koji stalno boravi u Bosni u vidu apostolskog vikarijata kao svojevrsnog provizorija bilo je uvjetovano većim brojem čimbenika među kojima su značajnu ulogu imali habsburški interesi na tom prostoru. Habsburgovci su slijedeći srednjovjekovne tradicije, kao baštinici krune sv. Stjepana držali da imaju legitimno pravo na Bosnu, ali i na patronatsko pravo kojim bi im bilo povjereno postavljanje biskupa. Ostavljajući stoga bosansku biskupiju crkveno-pravno netaknutom, za prostor pod osmanlijskom vlašću rimska je Kurija imenovala apostolskog vikara u osobi jednog od bosanskih franjevaca kojemu bi dodijelila titulari naziv neke davno ugašene dijeceze. Bosna Srebrena se nastojala držati prava

prava predlaganja kandidata između kojih bi se birao novi apostolski vikar, a također bi njezin provincijal vršio upravu vikarijatom tijekom sedisvakancije. Vanjski okvir ovog klimavog kompromisa je funkcionirao skoro pola stoljeća, ali su u odnosima između provincije i apostolskog vikara ostala brojna neriješena pitanja, a najtežim se pokazalo ono oko nadležnosti nad župama. Apostolski vikari, i sami pripadnicima Bosne Srebrene, bili su u potpunosti upućeni na njezine redove u pogledu osiguravanja župnika i kapelana svojim vjernicima. Ona ličnost među apostolskim vikarima koja bi poželjela promijeniti odnos snaga u svoju korist nužno je bila upućena na pomoć sa strane čije je upletanje moglo imati i *de facto* je imalo dalekosežne posljedice. Izborom Augustina Botoš Okića 1784. za apostolskog vikara dogodilo se upravo to. Ne samo da je sâm imao planove kojima je želio reformirati mnoge aspekte crkvenog života u Bosni, nego se i njegov izbor dogodio na izričito zahtijevanje habsburške vanjske politike. Ona je u međuvremenu postigla kompromis s Rusijom kojim su Osmanlije trebali zauvijek biti protjerani s europskog kopna. Pripreme za ostvarenje tog plana uključile su i kršćane u Bosni, ali umjesto provincije, glavnim habsburškim igračem trebao je postati apostolski vikar. U zamjenu za obavještajne usluge, Okić je dobio rješavanje materijalnih pitanja uzdržavanja bosanskih klerika osnivanjem zaklade namijenjene toj svrsi. Pri tom se ne smije izostaviti ni uloga Josipa Tomića Hadžije koji je s istim planovima istupao pred habsburškim poslanikom na Porti. Postoji velika vjerojatnost da je prenamjena sredstava za uzdržavanje tzv. svetih mjesta u Sv. Zemlji u zakladu za stipendiranje bosanskih klerika bila upravo njegovom idejom. Najkasnije 1786. prve grupe klerika stigle su u Zagreb.

Početak ovog procesa je, dakle, stajao u uskoj vezi s vanjskopolitičkim ciljevima habsburške politike. Njihovo ostvarivanje bi za sobom vjerojatno povuklo i aktiviranje patronatskog prava u vidu obnavljanja redovite dijecezanske strukture. Njezino djelovanje bi se moralo temeljiti na domaćem sekularnom svećenstvu koje, izuzmemo li glagoljaše čiji je broj bio u stalnom opadanju, nije postojalo. Njegovo stvaranje postalo je prvom zadaćom stipendiranja. Zbog nedostatka izvora trenutačno nije moguće utvrditi točan identitet prvih klerika koji su postali stipendistima zaklade, ali na prvim popisima jasno dominiraju klerici koji nisu položili redovničke zavjete kao što je ranije bio običaj, a kasnije će biti uvjet bez kojeg je bilo nemoguće njihovo slanje na studij. Tu grupu kandidata za svjetovno svećenstvo činilo je ukupno 12 klerika. Kako većinom nisu postali svećenicima niti su se vratili u Bosnu, njihovi biografski podaci su prilično oskudni i nije moguće uvijek dokučiti odakle su potjecali. Prema onome što se zna dominirali su pripadnici kreševskog distrikta, užeg

Okićevog područja što za sobom povlači pitanje njegove uloge u ovom zanimljivom pokušaju. Njegovi postupci su bili uvjetovani s jedne strane razvojem situacije na širem planu habsburško-osmanskih odnosa, a s druge i njegovim vlastitim zdravstvenim stanjem. Nakon smrti Josipa II., a uslijed revolucionarnih zbivanja u Francuskoj, Leopold II. je sklopio mir kojim su Osmanlije uz nebitne iznimke zadržali Bosnu. Na taj način je i sudbina sekularnih klerika postala prilično neizvjesnom: od cijele skupine njih čak 11 je na školovanje bilo poslano prije izbijanja rata 1788. godine. Po sklapanju mira to je učinio još samo jedan. Njegovo slanje 1792. poklopilo se s kulminiranjem Okićeve bolesti u čije detalje nismo upućeni, ali koja ga je učinila nepokretnim i time omogućila veći utjecaj njegovom tajniku Franji Miloševiću i susljedno 1796. dovela do izbora Grge Ilijića Varešanina za njegovog koadjutora koji će ga 1799. i naslijediti na poziciji apostolskog vikara. Spletom okolnosti u stipendiranju su od samog početka participirali i neki već zavjetovani franjevci. Neki od njih su bili povratnici sa školovanja u Italiji koji se zbog ratnih okolnosti nisu mogli vratiti u Bosnu, dok su preostali stigli na samom početku procesa. Ne treba dvojiti da to govori u prilog tezi da Botoš Okić nije bio začetnik ideje o školovanju isključivo sekularnih klerika, nego da je jedino bio spreman udovoljiti takvim zahtjevima kada su oni došli s habsburške strane. U posljednjem desetljeću 18. st. broj sekularnih klerika će postupno opadati, a franjevačkih rasti i do 1800. oni će potpuno istisnuti prve. Postupni nestanak sekularnih klerika i njihovo napuštanje stipendije čak i nije bilo toliko povezano s razvojem situacije u Bosni, nego s okolnostima koje su vladale u Zagrebu.

Prvotni je plan bio da stipendisti borave u zagrebačkom generalnom sjemeništu, ali kako je ono uoči njihovog dolaska bilo ukinuto trebalo je naći alternativno rješenje. Zbog potpunog nepoznavanja njemačkog i(li) mađarskog, odnosno nedostatnog predznanja latinskog jezika, klerike se nije moglo rasporediti u neko od preostalih sjemeništa u Monarhiji. Njihov boravak je stoga jednostrano povjeren franjevcima Provincije sv. Laidslava i njihovom samostanu u Zagrebu, gdje su klerici trebali završiti gramatičke i humaniorne razrede, nakon čega bi bili premješteni nekamo sjevernije. Isti je postupak ponovljen s franjevačkim klericima koji su stizali iz Italije. Jednostranost ovog postupanja dovela je do nezadovoljstva zagrebačkih franjevaca i odnosi između dvije zajednice su otada neprestano bili na rubu napetosti i imali su učestale kulminacije otvorenih sukoba. Postupno su klerici ili izbacivani ili su svojevoljno napuštali stanovanje u samostanu nalazeći privatan smještaj. Monarhija se u međuvremenu uplela u nove neuspješne ratne sukobe što je dovelo do posvemašnje inflacije koja je obezvrijedila ionako nedostatne stipendijske iznose pa su klerici

često trpjeli znatnu oskudicu čak i tijekom boravka u samostanu. Sekularni klerici koji su morali postajati svjesni da im njihov položaj ne otvara „velike perspektive“ pokazali su se spremnijim na drastičan korak, tj. napuštanje svećeničkog poziva i stipendije te pokušaja pronalaženja neke druge karijere, a najčešće je to bila vojna. Nekolicina je ipak izdržala do kraja školovanja, kada su potražili različita rješenja: dvojica su se vratila u Bosnu i stupila u franjevački red, a dvojica su promijenili dijecezansku pripadnost, dok samo u jednom slučaju postoji mogućnost da se klerik vratio u Bosnu i djelovao kao svjetovni svećenik.

Prva faza boravka u Zagrebu bila je, dakle, bremenita različitim problemima neovisno o pripadnosti klerika. Za daljnji razvoj procesa od presudne se važnosti pokazalo zalaganje Maksimilijana Vrhovca koji je od početka bio uključen u ova pitanja: najprije kao posrednik pri rješavanju disciplinskih prijepora, a potom i kao savjetnik i zagovornik promjena koje bi unaprijedile čitavu stvar. Vrhovac je vrlo rano uočio temeljni problem: nefleksibilnost habsburške strane s koje je glavnu riječ vodilo Kraljevsko ugarsko namjesničko vijeće. KUNV se dugo nastojao držati načela prema kojemu bi klerici okupljeni na jednom mjestu polazili školovanje u cjelini shemom: 4 godine gramatike + 2 godine humaniorâ + 2 godine studija filozofije + 4 godine studija teologije, slušajući i polažući sve propisane predmete. Dok je kod smještanja stipendista Vijeće relativno brzo pokazalo spremnost ka njihovom disperziranju po više mjesta, upornost po pitanju školskog kurikuluma povremeno se doimala kao izrazita tvrdoglavost, osobito kada je se promotri iz kasnije perspektive. Objektivno govoreći, KUNV je imao opravdanje za takav stav. Klerici su iz Bosne, gdje su uoči i tijekom novicijata pohađali gradivo koje je trebalo biti pandan gramatičkim i humanironim razredima, dolazili sa predznanjem koje je prema onovremenim habsburškim standardima bilo prepuno praznina. Čak su i klerici pristigli iz Italije, iako već zaređeni svećenici bili upućeni da sa školovanjem započnu od samog početka. Također, kako su redovnička učilišta bila zatvorena, klerici su u ovom razdoblju pohađali javne škole zajedno s njihovim redovitim polaznicima i ondje nije bilo moguće za njih organizirati nastavu prema zasebnom programu koji bi uključio i dispenziranje bosanskih stipendista od njima nepotrebnih predmeta. Vrhovčevi prijedlozi su se od početka vodili upravo suprotnim načelom. Presudnim je držao vremensko skraćivanje boravka klerika na studiju što je trebalo ostvariti kombinacijom unaprjeđivanja onog dijela obrazovanja koje bi polazili u Bosni i dispenziranja od nepotrebnih predmeta tijekom studija u Monarhiji. Rješenje disciplinskih poteškoća vidio je u raspoređivanju stipendista po većem broju samostana u manjim grupama. Prvi put je prijedloge u tom smjeru iznio 1795. godine. Vijeće se tada pokazalo spremnim usvojiti onaj o raspoređivanju u veći broj samostana i

pokušalo je pored ladislavske uključiti i kapistransku i marijansku provinciju. Načelno, klerici su niže razine obrazovanja trebali pohađati boraveći u samostanima u Varaždinu i Požegi, a više u Pečuhu i Szombathelyu, dok je Zagreb trebao poslužiti kao mjesto kamo bi se na sve razine slali najnadareniji među klericima. Takva podjela bila je uvjetovana daljnjim inzistiranjem na pohađanju cjelovitog školskog kurikuluma, a diktirali su je jezični razlozi. Na hrvatskom jezičnom prostoru stjecale bi se kompetencije iz latinskog jezika kojima bi klerici bili sposobni pohađati nastavu i u užoj Mađarskoj. Takav je raspored unekoliko funkcionirao, a čak je dosegao do Požuna, ali ga je nemoguće detaljno pratiti. Usprkos uključivanju većeg broja samostana pokazao se nedovoljno fleksibilnim. Polaznici nižih i viših razina bili su u nejednakim omjerima pa su neki samostani i dalje bili prekrcani, a također, raspoređivanje je ovisilo o dostupnosti odgovarajućih obrazovnih institucija javnog tipa. Na taj su način potencijali različitih provincija ostali izrazito slabo iskorišteni. Primanjem jedne grupe klerika izbjeglih iz Italije uslijed dolaska francuske vojske 1800. je došlo do četverogodišnjeg zastoja. Sustav postavljen nakon 1795. jednostavno nije bio u mogućnosti apsorbirati dolazak novih klerika koji nakon 1802. ponovno odlaze u Italiju, a Bosnu Srebrenu počinju potresati sukobi između novog apostolskog vikara Ilijića i definitorija provincije oko uspostave novih župa. Time završava prva faza obrazovanja bosanskih klerika koja je dala relativno mršave rezultate. Karakteriziraju je posvemašnja neorganiziranost i brojne promjene u hodu, te dominacija klerika pripadnika kreševskog distrikta. Od presudnog značenja za daljnji nastavka pokazala su se dva momenta. Prvi je bila činjenica da je Bosna Srebrena bez ikakvih potresa preuzela korištenje zaklade za potrebe školovanja svojih kadrova bez obzira na to što je ona bila osnovana s ciljem stvaranja kadrova koji će zamijeniti franjevce kao župnici i kapelani. Usprkos neuspjehu osvajačkih planova prema Bosni, Habsburška Monarhija nije napustila bosanske franjevce što se pokazalo dragocjenim i za njezine interese. Možda i zbog zaklade, ali francuski pokušaji pridobivanja franjevaca na svoju stranu ostali su bez šireg odjeka. Drugi je već naglašeno sudjelovanje Maksimilijana Vrhovca koji je strpljivo rješavao brojne sukobe između domaćih franjevaca i njihovih bosanskih gostiju. Valja istaknuti da premda je i on gajio za ono vrijeme uobičajene predrasude o stanovnicima Bosne kao necivilizirani i nekulturnim, te je u određenim prilikama ukazivao da krivnja u sukobima leži na strani bosanskih klerika, nikada nije podržavao radikalne prijedloge o njihovom izbacivanju, nego se dosljedno zalagao za poboljšavanje uvjeta njihovog smještaja i unaprjeđivanje njihovog obrazovanja.

Dolaskom trojice novih klerika 1804. započinje period od desetak godina u kojemu će cjelokupni proces na tragu Vrhovčevih prijedloga dobiti svoj konačan oblik koji će se, uz nevelike izmjene, zadržati sve do naprasnog kraja u četrdesetim godinama 19. st. Dok je na početku stipendiranja središtem novopridošlih klerika bio Zagreb, sada je tu ulogu preuzela Požega. Gomilanje bosanskih stipendista na jednom mjestu dovelo je do novih disciplinskih trzavica koje su ovaj put potakle samog vladara da od Vrhovca zatraži novo posredovanje. Zagrebački je biskup u lipnju 1808. obavio inspekciju požeškog samostana i u svojevrsnoj promemoriji upućenoj Franji I. ponovio glavne točke svojih prijedloga iznesenih više od desetljeća ranije. Oni su se i dalje kretali u pravcu disperziranja i dispenziranja. U međuvremenu su bili sazreli i uvjeti za njihovo usvajanje i provođenje. Ključnu ulogu igrala je činjenica da je u pogledu obrazovanja budućih svećenika bio u potpunosti napušten sustav generalnih sjemeništa čime je crkvenim redovima vraćena mogućnost držanja vlastitih filozofskih i teoloških učilišta što je uvelike povećalo mogućnosti razmještanja klerika. Također, još uvijek skromni, ali nezaobilazni pomaci po pitanju gramatičkog i humaniornog obrazovanja bili su napravljeni i u samoj Bosni (osobito u fojničkom samostanu) čime su stvorene pretpostavke za njegovo daljnje unapređivanje, ali i za skraćivanje boravka klerika u Monarhiji. U sljedećim će desetljećima konstantno rasti broj klerika koji će po dolasku iz Bosne smjesta upisivati studij filozofije. S druge strane, broj upisnika gramatike je nakon 1814. zabilježen u iznimno malom broju slučajeva. Na tim temeljima sada je provedeno ono što je Vrhovac uporno predlagao. Nastojalo se da klerici u čim većoj mjeri gramatiku i humaniora dovrše u Bosni, a isto tako tijekom studija filozofije i teologije dobivali su dispenziranje od polaganja pojedinih predmeta za koje je procijenjeno da im u Bosni, obzirom na ukupnu situaciju, neće biti od pretjerane potrebe ili koristi. Obnavljanje samostanskih učilišta omogućilo je raspoređivanje klerika u manje grupe po većem broju samostana. Zagreb, Požega, Pečuh i Szombathely su kao i ranije ostali značajnim odredištima bosanskih klerika, ali sada su ih u većem broju primali i Vukovar, Székesfehérvár i Baja, a nakon uključivanja Provincije Presvetog Spasitelja važnu su ulogu igrali i samostani u Subotici, Gyöngyösu i Vácu.

Odluka da u primanju bosanskih stipendista sudjeluju samo franjevačke provincije iz ugarsko-hrvatskog dijela Monarhije bila je jasno na tragu legitimističke politike prema Bosni odnosno polaganja prava na nju putem nasljedstva krune sv. Stjepana. Od te se prakse nije odustalo čak ni kada su osvajački planovi prema spomenutom području bili napušteni. Nekolicina klerika koji su boravili u austrijskom dijelu to su činili samo prilikom

specijaliziranih studija medicine ili orijentalnih jezika.[982] Cjelokupni popis samostana otkriva da su provincije u skladu sa svojim mogućnostima ravnomjerno sudjelovale u procesu, premda je trend bio takav da je u završnim godinama najveći broj klerika udomljavala salvatorijanska provincija. Klerici su nastavu pohađali u ukupno pet provincija, ali je njihov boravak u Hrvatsko-kranjskoj provinciji zanemariv. Kako je njezin teritorij bio podijeljen između Francuske i Habsburške Monarhije, te neko vrijeme i organiziran u dvije zasebne provincije nije ni postojala mogućnost da se tamošnji samostani uključe u proces, osobito stoga što se jedan njihov dio nalazio u austrijskom dijelu. Zanimljivo je da nije zabilježen čak ni pokušaj da se klerike smjesti u Karlovac u neposredno susjedstvo Bosne i gdje su franjevci držali vlastitu gimnaziju. Uz nedovoljno jasnu epizodu u Senju još tijekom prve faze, osmomjesečni boravak četvorice klerika u Klanjcu tijekom 1833. jedino je bolje dokumentirano sudjelovanje ove provincije. Ono je ostalo i izvan dosega KUNV-a jer spomenuta četvorica klerika tijekom tog razdoblja nisu dobivala stipendiju.

Ostale četiri provincije su u nekom trenutku primale više ili manje klerika. Nakon 1807. svake školske godine barem jedan klerik boravio je u nekom od samostana Provincije sv. Marije. Ladislavska provincija je (nakon 1806.) imala pauzu samo 1825.-1826., salvatorijanska (nakon 1815.) 1821.-1822., a kapistranska (nakon 1804.) 1826.-1829. U raspoređivanju klerika ne može se uočiti nekakva pravilnost – postoje oni koji su nastavu pohađali u sve četiri provincije, a postoje i oni koji su cijelo školovanje proveli unutar jedne. Ovi drugi su neravnomjerno zastupljeni: na području Provincije sv. Ladislava bilo je 18 takvih klerika od ukupno njih 108 koji su u nekom trenutku pohađali nastavu ondje, sv. Ivana Kapistranskog 21 (od 115), sv. Marije samo 2 (od 84), a Presvetog Spasitelja čak 41 (od 91). Uzroke treba potražiti u tome što su klerici u marijanskoj provinciji mahom studirali teologiju (81 klerik), a u salvatorijansku su u većem broju krenuli nakon uvođenja dispenziranja. K tome, ondje su – kao i u ladislavskoj i kapistranskoj provinciji – bile zastupljene sve razine. S druge strane, broj klerika koji su cijeli studij proveli u samo jednom samostanu je – ne računajući ukupne kratkotrajne boravke zbog bolesti ili izbacivanja – vrlo malen: Bono Perišić i Filip Bošnjak su cjelokupni studij filozofije i teologije u trajanju od 6 godina proveli u Pečuhu. Premda nije dovršio posljednju godinu i Ilija Verković je isti period boravio u Zagrebu. U tekstu disertacije i priloženom katalogu velika je pažnja posvećena pripadnosti klerika distriktu. Analiza njihovog rasporeda, pak, potvrđuje pretpostavku kako ona nije igrala

Čak ni u tom slučaju ne može se sa sigurnošću tvrditi da su boravili u nekom od franjevačkih samostana. Za klerike koji su 1824. u Beču dovršavali studij turskog, arapskog i perzijskog jezika zna se da su boravili kod armenskih mehitarista.

većeg značenja u tom postupku jer ju se, na kraju krajeva, nikada ne spominje u izvorima nastalim na području Monarhije, a ni u onima s bosanske strane ni izbliza ne igra toliku ulogu koliku je takav ustroj Bosne Srebrene imao u stvarnosti. Mogućom iznimkom je jedino boravak klerika u Vukovaru tijekom i neposredno nakon velike epidemije kuge koja je 1813.-1817. teško poharala bosanske katolike prouzročivši i smrti određenog broja franjevaca. U učestalom dispenziranju klerika od pohađanja svih predmeta studija teologije osim najnužnijih (pastoralne, moralne i dogmatske teologije) izgleda da su svojevrsnu prednost imali pripadnici sutješkog distrikta gdje su ljudski gubici bili najizraženiji. Još neki samostani po pitanju te pripadnosti pokazuju određene osobitosti, ali kada se podvuče crta u svim provincijama raspored odgovara veličini svakog od distrikta: najbrojniji su redovito fojnički klerici, koje slijede sutješki i potom kreševski.

Jedini aspekt kleričke svakodnevice mimo nastave zastupljen u izvorima predstavljaju međusobne razmirice i optužbe čije je rješavanje KUNV prepuštao lokalnim biskupima. Razlike u mentalitetu, ali i u redovničkoj praksi, dovodile su do oštrih podjela i čestog nerazumijevanja. Neke od provincija su imale ponešto stroža pravila o prehrani, trajanju službe u koru ili pomoći u kuhinji na što se bosanski klerici često nisu mogli navići niti im se itko trudio približiti te razlike. Općenito su materijalni uvjeti često bili glavnim povodom za izbijanje nemira. Stipendiste se često nije moglo opskrbiti svim potrepštinama iz nedostatnog iznosa koji im je isplaćivan iz zaklade osobito u vrijeme kada je Monarhija trpjela poraze od Francuske koji su povećavali i inflaciju i nestašicu. To je stvaralo plodno tlo za međusobno predbacivanje i težnju nekih gvardijana da bosanske klerike udalje iz samostana. Na drugoj strani kao uzroke poteškoća nailazimo na tipično mladalačko ponašanje koje nije bilo u skladu s redovničkim idealima. Mnogi među klericima su pokazivali pretjeranu sklonost alkoholu, svojevoljnom napuštanju samostana i skitnji gradom ili kockanju. Iz toga su se rađali neposluh, nepoštivanje autoriteta starijih i povećavali sukobi. Vjerojatno su premještanja klerika bila učestalija nego li je to bilo potrebno i kao mjera prevencije takvog ponašanja. Nastojalo se razbiti i klike koje bi nastajale, jer se često u optužbama domaćih franjevaca apostrofira grupa, prema njihovom sudu, neodgovornih pojedinaca s jednim ili dvojicom kolovođa. Tužbe bi s bosanske strane, pak, obično bile upućene na račun gvardijana kao glavnog pokretača svih akcija protiv njih. Ponašanje većine klerika je, kako bi se to i očekivalo, ipak bilo, ako ne uzorno, a onda takvo da nije stvaralo veće poteškoće. Iz tog razloga jedini drugi dio njihove svakodnevice koji je dobro poznat je bolest: ukupno 18 klerika (od čega jedan sekularni i dvojica iz „Miletićeve grupe“) umrlo je tijekom boravka u

Monarhiji, najčešće od tuberkuloze, dok ih je još 13 sa istim simptomima bilo upućeno kući i ondje podleglo bolesti. To nisu bili i jedini gubici koje je Bosna Srebrena pretrpjela. Čitav niz klerika je tijekom ili po dovršetku školovanja pokušao naći način kako bi se zadržao izvan Bosne, a mnogi su u tome i uspjeli. Motivi su bili različiti. Dio je povratak izbjegavao iz straha ili iz želje da si osigura život u ukupno gledano ipak udobnijim uvjetima u odnosu na opću nesigurnost koja je vladala u Bosni. U tome su često nailazili na podršku svojih domaćina koji su njihovim zadržavanjem željeli nadoknaditi gubitke koje im je nanijela antiredovnička politika koju je provodio Josip II., a koja ih je na neko vrijeme bila lišila novih kadrova tako da im se ukupna starosna struktura jako pogoršala. Napokon, dio je težeći drugačijem vidu društvene samopromocije napustio klerički stalež i uputio se u laički život zbog čega često nestaju iz dosega povijesnih istraživanja. Tako se Petar Marešević po dovršetku studija medicine 1836. nastanio u Budimu i ondje započeo liječničku praksu. Uspomena na to je među njegovom negdašnjom subraćom bila živa još krajem 19. st., ali nije poznato kada je i gdje Marešević umro. One, pak, poput Stjepana Ilije Verkovića ili Tome Kovačevića koji su Red napustili zahvaćeni idejama ilirskog pokreta i nacionalnog romantizma daljnji je životni put znao odvesti u neslućenim pravcima koji su privukli pažnju kasnijih istraživača te je u njihovim biografijama zapravo najmanje poznatim ostalo upravo razdoblje njihovog školovanja, osobito u Kovačevićevom slučaju.

Broj klerika koji su zbog ideja ilirizma napustili Red uvelike zaostaje za onima koji su ih kao franjevci nastavili širiti u samu Bosnu. Posljedice ovog procesa još uvijek spadaju u istraživačka pitanja na koja tek treba pružiti konkretan odgovor. Nepobitno je da su se paralelnim školovanjem klerika u dvama različitim okruženjima po povratku u Bosni razvile dvije grupacije: „Talijani“, čiji je udio u ukupnom broju postupno opadao i „Ugri“ koji su postajali sve brojniji. Trenutačno se njihove međusobne razlike može u izvorima analizirati samo na osnovi međusobnih predrasuda, obično negativnog predznaka prema kojima su „Talijane“ karakterizirali vlastohleplje i neukost, a „Ugre“ neposluh i prekomjerna politiziranost. Načini pastoralne djelatnosti, pristup odgoju novaka, udio jednih ili drugih u samostanskim gimnazijama pitanja su koja je dosadašnja historiografija zaobilazila. Premda ova podjela nije bila ni izbliza toliko žestoka kako bi se dalo zaključiti na osnovi nekih svjedočenja suvremenika, niti su njihovi pripadnici činili dva isključiva tabora, ona je ipak ostavila traga upravo na ovdje promatranom procesu. Apostolski vikar Rafo Barišić u sukobu s provincijom većinu je svoje podrške crpio upravo iz redova „Talijana“ kojima je i sam pripadao, a među glavnim predstavnicima suprotne strane dominirali su upravo „Ugri“:

Stjepan Marijanović, Marijan Šunjić, Ilija Starčević i Andrija Kujundžić. Barišić koji je i osobno gajio duboke predrasude prema klericima školovanim u Monarhiji jedan od glavnih uzroka sukoba nekritički je vidio upravo u tom procesu i dosljedno je nastojao oko njegovog ukinuća. Pred službenim Rimom „Ugre“ je optuživao za neposlušnost, nedosljednost u redovničkim zavjetima, pa čak i za bliskost herezi, dok ih je Beču prikazivao kao politički nelojalne i protivne Monarhiji. Upravo u tome leži svojevrsni paradoks koji u suštini otkriva svu složenost cijelog ovog pitanja. Barišić i „Talijani“ su sumnjali u to da se na učilištima u Habsburškoj Monarhiji predaje ispravan teološki nauk, ali su upravo u skladu sa starom linijom konfesionalizma bili politički potpuno odani njezinoj politici. „Ugri“ koji su se pred „Talijanima“ znali nabusito hvaliti kvalitetom obrazovanja koje su stjecali po tom su pitanju bili ponešto heterogeni. Starije generacije također su se kretale utabanim stazama austrofilije. Mlađi naraštaj je sve veći naglasak stavljao na slavensku uzajamnost pokazujući oprezniji stav prema habsburškoj politici. Upravo će njihovo djelovanje bosanske franjevce u cjelini odvesti u vode političkog kako kroatizma, tako i jugoslavizma što predstavlja zasebno istraživačko pitanje.

U sukobima Barišićeve afere žrtvom je palo i obrazovanje klerika u Monarhiji. Najprije je 1841. Propaganda zabranila njihovo školovanje bilo gdje drugdje osim u Papinskoj Državi, a potom je 1843. i s habsburške strane donesena odluka sličnog sadržaja. Dio klerika je sve ondje nastavio sa školovanjem sve do 1847., ali nije bilo primanja novih. Na taj način je šest desetljeća u kojima je trajao ovaj proces simbolički bilo zaokruženo istim okvirom kojim je sve bilo počelo. Kao što su glavnim poticajem za osnivanje zaklade bili vanjskopolitički planovi Josipa II., optužbe političkog sadržaja su poslužile da se napravi cezura. Deset godina kasnije, klerici će ponovno krenuti sjeverno od Save, ali sada u Đakovo gdje su zalaganjem Josipa Jurja Strossmayera dobili nešto što je odgovaralo njihovoj davnoj težnji – zasebnom kolegiju. Osnivanje takve jedne institucije koja bi na jednom mjestu okupila sve bosanske klerike i gdje bi bili povjereni nadzoru članova vlastite provincije predstavljalo je konstantu u nastojanjima Bosne Srebrene. Ona su posebno bila izražena na samom početku i u zadnjem desetljeću procesa. Cijeli slučaj ukazuje na to da je u Bosni Srebrenoj postojala svijest da podjela na tri novicijata nije idealno rješenje. Njezin glavni uzrok nije toliko ležao u izraženoj svijesti o autonomiji svakog među distriktima, koliko u materijalnoj situaciji. Financijska konstrukcija predstavljala je previsoku prepreku i franjevci su bili nužno upućeni na pomoć izvana. Rimska Kurija nije imala sebičnih planova ili interesa u Bosni, ali nije pokazala spremnost ni da pomogne mimo potvrđivanja prava o slanju klerika

na školovanje u inozemne provincije. Habsburška politika je postupala u skladu sa svojim interesima što je dovelo do osnivanja zaklade, ali njezina sredstva u konačnici nije bilo moguće prenamijeniti za uzdržavanje kolegija. Školovanje bosanskih klerika na području Monarhije se stoga povremeno može doimati i kao *čardak ni na nebu, ni na zemlji*, jer su sve uključene strane na određeni način bile dobitnici, ali ne u onoj mjeri niti na način na koji su htjele. Bosna Srebrena je na ugarsko-hrvatskom prostoru uživala pravo slanja kudikamo većeg broja klerika, nego li je to bilo u Italiji, a također su oni bili koliko-toliko financijski opskrbljeni, pa načelno nisu ovisili o dobroj volji lokalnih samostanskih starješina (premda se prečesto događalo upravo to). Također, nije se mogla žaliti kako njezini mladići u Monarhiji besposličare. Pa ipak, i dalje je morala strepiti oko njihovog povratka, a njihovo raspoređivanje po različitim samostanima različitih provincija i susret sa mentalitetskim okruženjem i praksom koja je dugo vremena vodećim strukturama Bosne Srebrene, mahom školovanima u Italiji, bila potpuno strana, po povratku klerika dovodilo je do, u najmanju ruku, međusobnih nedoumica i nesporazuma. S habsburške strane je nastavljanje procesa nakon neuspjeha u Dubičkom ratu vjerojatno bilo shvaćano kao svojevrstan zalog za kasnije takve pokušaje koji se, međutim, nisu ostvarili sve do 1878. godine.[983] U dopisima KUNV-a, pa čak i onima koji potječu iz kruga osoba bliskih vladaru često se nailazi na moment zamora čestim i ponavljajućim disciplinskim poteškoćama. Također, nakon usvajanja Vrhovčevih prijedloga koje je proveo KUNV, svi kasniji pokušaji poboljšavanja ili proširivanja procesa bili su plod privatne inicijative obično nekog od ugarskih crkvenih velikodostojnika. Kada je 1843. došlo do zastoja ne može se govoriti o zabrani u pravom smislu te riječi. Umorne od stalnih priziva strana uključenih u Barišićevu aferu, habsburške vlasti su zapravo željele spriječiti dolazak novih poslanstava iz Bosne i stoga su dozvolu za prelazak granice davale samo na preporuku Karla Pootena. Usprkos tome što je i on bio aktivno uključen u spor s provincijom, ujesen 1843. posljednja je grupa klerika bez ikakvih poteškoća krenula na svoja odredišta. Bosna Srebrena je prestala sa slanjem novih zbog toga što se, našavši se pod suspenzijom, nije više usudila kršiti dekret Propagande iz 1841. na koji se habsburška strana očigledno nije obazirala, ali se nije ni zauzela za njegovo formalno opozivanje. Taj dekret više nego išta drugo svjedoči o temeljnoj odrednici postupanja rimske Kurije – površnosti. Bez obzira što su stalno na raspolaganju imali predstavnike provincije iz redova „Ugara“ iz susreta s kojima su se mogli iz prve ruke osvjedočiti o pretjeranosti Barišićevih optužbi,

[983] Austrougarsko zaposjedanje Bosne i Hercegovine je dočekao ukupno 21 klerik obrađen u ovom radu. Dakako, njihova uloga u tome je bila uglavnom nebitna, a niti ih njihovi postupci pokazuju kao odanije austrougarskoj stvari u odnosu na subraću koja se školovala negdje drugdje.

kardinali Propagande su jednostrano blokirali odlazak klerika preko Save i to nakon što su u nekoliko navrata odbili pomoći podizanje kolegija u Italiji i ne ponudivši nikakvu alternativu. Jednostranost, ali i lakoća kojom je ovaj proces bačen u zastoj ukazuju na to da Rim ni u prethodnom razdoblju nije bio najbolje upućen niti previše zainteresiran za cijelu stvar. Ona se na neki način ticala i Osmanlijskog Carstva o čijim se državljanima radilo. Nedvojbeno da Osmanlije nisu bili sretni time što oni odlaze na teritorij jednog od njihovih glavnih neprijatelja i da je postojao strah od špijunaže. Suočeni s konstantnim ruskim pritiskom, ustancima u Srbiji i Grčkoj, autonomističkim pokušajima u Egiptu, Epiru ili samoj Bosni malo su što mogli učiniti da to spriječe. Tek su povremeno lokalni kapetani stvarali smetnje pri prelasku granice, ali više s ciljem zadobivanja materijalne koristi, nego li prekidanja prakse.

Školovanje bosanskih klerika na području Habsburške Monarhije, dakle, nije bilo slučajno nastalim procesom, nego su se tijekom 18. st. razvili potrebni preduvjeti za njegov početak. Bosna Srebrena se nalazila u stalnoj potrebi za vanjskom pomoći koja je bila dobrodošla ma s koje strane, a Habsburška Monarhija se kao jedan od ključnih aktera u odlučivanju o sudbini Bolesnika na Bosporu. U kontekstu izraženih političkih okolnosti koje na poseban način obilježavaju početne i završne godine ovog perioda, kao i dubokom utjecaju ideja koje su, među ostalim, pronosili Franjo Jukić, Grgo Martić ili Martin Nedić, bilo bi lako, a neopravdano previdjeti neke druge aspekte. „Ugre“ bi danas trebalo promatrati izvan onovremene opreke prema „Talijanima“, ali ipak kao skupinu nemjerljivog doprinosa kulturi vlastite provincije, ali i Hrvata u Bosni i Hercegovini uopće. Među njima se nalaze neki od najznačajnijih bosanskohercegovačkih latinista, poput Andrije Barukčića, Blaža Josića ili Marijana Šunjića, gramatičari Stjepan Marijanović, Anđeo Kraljević ili Filip Kuna, osnivači prvih pučkih škola Ilija Starčević i (ponovno) Jukić, ljetopisac Jakov Baltić, pravopisac Andrija Kujundžić, matematičar Ambrozije Matić i drugi čije je navođenje izlišno. Ne treba smetnuti s uma ni to da je ipak prije svega bila riječ o obrazovnom procesu tijekom kojega je najveći dio klerika završavao studij filozofije i teologije. Tek treba rasvijetliti kakva je i kolika bila njihova uloga u osnivanju i radu teoloških učilišta osnovanih u Fojnici i Kreševu 1851. što predstavlja početak visokog školstva u Bosni i Hercegovini uopće.

KATALOG KLERIKA ŠKOLOVANIH U HABSBURŠKOJ MONARHIJI

6.1. Uvodne napomene

Podaci prezentirani u katalogu bosanskih klerika školovanih u Habsburškoj Monarhiji ne pretendiraju biti punim biografskim natuknicama, nego tek njihovom nadopunom. Uvidom u dosadašnje leksikone (primjerice HFBL) utvrđeno je da su podaci o školovanju u najvećem broju slučajeva nepotpuni i općeniti. Također, većina ovdje obrađenih ličnosti se niti ne javlja u naslovima leksikografskog sadržaja. Sve natuknice nastojalo se sastaviti u identičnom obliku. Svaka sadrži podatke o prezimenu i redovničkom imenu, a u zagradi su navedeni kršteno ime i eventualno drugo prezime ukoliko ga je pojedinac imao ili je negdje ubilježeno. Potom slijede podaci o datumu i mjestu rođenja, odnosno smrti. Navedene su latinske varijante prezimena onako kako su bilježene u tablicama rasporeda i drugoj građi nastaloj na prekosavskom području i to tako da je najprije ubilježena ona najučestalija, a potom sve ostale. Napokon, naveden je datum zavjetovanja koji je kod svih klerika, uz iznimku sekularnih, predstavljao glavni preduvjet slanja na stipendiju. Nakon toga slijede podaci o školovanju gdje su navedeni mjesta, vremenske odrednice i školske razine od početka do kraja studija. U slučajevima kada je to bilo moguće, ubilježena su i svećenička ređenja koja su se dogodila tijekom tog razdoblja. Također, kod klerika koji su potjecali iz Hercegovine i duvanjskog kraja ubilježeno je jesu li nakon 1844. prešli u novoosnovanu kustodiju ili su ostali članovima Bosne Srebrene. Ponekad su bilježeni i podaci koji nisu direktno vezani uz školovanje, ali jesu uz neke teme koje se obrađuju u radu poput opredjeljivanja tijekom Barišićeve afere ili sudjelovanja u ustaničkim pokušajima 1840. Napokon, kod onih klerika koji su kasnije napustili Red ili svećenički poziv uopće, gdje je to bilo moguće pokušalo se utvrditi daljnju sudbinu ili ubilježiti posljednje javljanje u izvorima.

Radi lakšeg snalaženja, natuknice su podijeljene u dvije velike skupine. Prvu čine klerici poslani na školovanje do 1800. kada je došlo do četverogodišnjeg zastoja, a drugu klerici poslani nakon nastavka procesa 1804. Uvidom u popratne tablice, lako će se zaključiti da su podaci za prvu skupinu najčešće vrlo škrti i još uvijek ne dozvoljavaju čak ni najosnovniju vremensku i geografsku rekonstrukciju nečijeg školskog puta, tako da je i to bio argument koji je govorio u prilog takve podjele jer se na taj način dobila ujednačenost u sadržaju. Obje skupine dijele se u grupe za čiju je osnovicu uzet odabir prema distriktu kojemu je pojedinac pripadao. Najprije se navode podaci za klerike fojničkog, pa kreševskog i

konačno sutješkog distrikta.[984] U prvoj skupini nalaze se još i podaci za klerike poslane prije osnivanja zaklade Josipa II. (tzv. „Miletićeva grupa“), te oni za sekularne klerike, ali oni nisu prezentirani i u tablicama. Unutar svake od grupa natuknice su poredane abecednim redom prema prezimenima.

Glavnim izvorom za podatke o rođenju, krsnom imenu i zavjetovanju bile su knjige oblačenja sva tri samostana. Za kreševski i fojnički samostan korišten je prijepis koji je objavio fra Robert Jolić[985], a za sutješki izvornik koji se nalazi u arhivu tamošnjeg samostana.[986] Za datume smrti korišteni su nekrolozi sva tri samostana.[987] Što se tiče klerika koji su nakon 1844. prešli u Hercegovinu podaci o smrti su prezentirani ili prema jednom od šematizama tamošnje kustodije koje je sastavio Petar Bakula[988] ili prema podacima koje je objavio Jolić. Da tekst ne bi bio opterećivan suvišnim bilješkama one su izostavljane ukoliko su svi podaci bili dostupni iz jednog od navedenih izvora. Tek su eventualni drugi izvori popraćeni odgovarajućim bilješkama. Treba odmah upozoriti na još neke poteškoće koje su se javljale pri radu i načine na koji su rješavane.

Knjige oblačenja često ne sadrže podatke o datumu i mjestu rođenja, a jednako tako povremeno prenose podatke koji nisu potpuno precizni – bilježi se naime župa, a ne konkretno mjesto, odnosno upisan je datum krštenja, a ne rođenja. Jolić je za franjevce rođene u Hercegovini takve slučajeve ispravljao prema maticama krštenih tamošnjih župa i u ovom katalogu su prezentirani takvi ispravljeni podaci. Tijekom izrade ove disertacije takva provjera nije bila moguća za preostale, a ukupno gledajući brojnije klerike. U drugim publikacijama su u nekim slučajevima možda navedene i preciznije lokacije, tako da neke podatke treba uzeti kao okvirne – osobito kod klerika za koje je ubilježeno da su rođeni u jednom od triju samostanskih središta. U slučajevima smrti često među nekrolozima postoje veća ili manja odstupanja, kako u datumu, tako i u navođenju lokacije. Kao najvjerodostojniji su uvijek uzimani podaci iz onog distrikta kojemu je dotični pripadao, a ostali su prezentirani u bilješkama u kojima su naznačeni i rijetki slučajevi kada smrt pokojnika nije bila ubilježena

---

Redoslijed je preuzet prema onome biranja provincijala.

Jolić, 2009.

AFSKS Zp. 1 Knjiga novaka, I.

AFSF I. Fojnicensia, kut. 4, br. 17, *Necrologium provinciae*, 1876. AFSK Nekr. 1 *Necrologion seu catalogus nominorum patrum ac fratrum almae observantiae provinciae Bosnae Argentinae defucntorum, pro conventu Kresheviensi S. Catharinae V. M., industria potissimum R. P. Michaelis Slishkovich praenominati conventus guardiani impigri confectum tempore provincialatus admodum R. P. Michaelis Duich de Livno, anno Domini 1834*. AFSKS Nek. 1, Nekrologij provincije Bosne Srebrene, AFSKS Nek. 2 *Necrologium fratrum minorum provinciae Bosnae Argentinae auctum et in meliorem ordinem redactum pro venerabili conventu Curiae Bani seu Suttiskae. Exaratum a R. P. Petro Babaja, definitore et guardiano, MDCCCXXVIII*.

Bakula, 1867. i Bakula, 1873.

u njegov matični nekrolog. Ponovno, kao mjesta smrti često su navođeni nazivi župa. Ovdje treba imati na pameti da neke od njih nisu nosile imena prema nekom konkretnom naselju (takav je primjer bila opsegom golema župa Brotnjo) ili su imale neki stari i tradicionalni naziv, premda u naselju tog naslova već u ono vrijeme nije postojalo katoličko stanovništvo (npr. Jelaške). Nekoliko je klerika novicijat provelo u nekom drugom distriktu i ondje polagalo zavjete. U katalogu su oni raspoređeni u grupu kojoj su prema rođenju pripadali, a zavjetovanje u drugom samostanu je posebno istaknuto.

Glavnu poteškoću predstavljalo je odabir različitih varijanti u bilježenju imena i prezimena. Sve se podatke nastojalo unificirati i uskladiti sa današnjim stanjem unutar Bosne Srebrene, pri čemu nije zapaženo da postoji neko suglasje. Bilježenje prezimena je bilo unekoliko lakše jer u dokumentima bosanske provenijencije postoji ujednačen način njihovog zapisivanja. Zbog toga su i prezentirane latinske verzije iz dokumenata nastalih u Ugarskoj kako bi se pokazala njihova raznolikost i česta nepreciznost. U literaturi postoje određena manje bitna neslaganja, npr. *Dragičević* ili *Krističević* umjesto ovdje korištenih *Dragićević* i *Kristićević*, ili oblici *Čosić*, *Čačić* ili *Čorić* koji su u katalogu redovito *Ćosić*, *Ćaćić* i *Ćorić*. Bilježenje nekih učestalijih prezimena je također unificirano: tako svugdje stoji *Marijanović* umjesto *Marianović* ili *Marjanović*, *Krajinović* umjesto *Krajnović* ili *Krainović*, *Franjić* i *Franjković* umjesto *Franić* i *Franković*, *Marojević* umjesto *Maroević*, *Sladojević* umjesto *Sladoević*, *Ostojić* umjesto *Ostoić*, *Babajić* umjesto *Babaić*. Isto nije provedeno kod prezimena *Ilijić/Iljić/Ilić* gdje je varijante bilo lako ujednačiti prema Joliću. Slično je i s prezimenima *Vujčić/Vujičić/Vučić*. Sljedeći odabir postojao je kod varijanti sa i bez *–ić*. Ovdje je prednost davana onoj koju je klerik koristio prilikom školovanja, tako da postoje i neki danas neuobičajeni oblici poput *Soptić*, *Vasiljević*, *Lekić* ili *Sunarić* umjesto *Sopta*, *Vasilj*, *Leko* i *Sunara*. S druge strane, varijante bez *–ić* su *Bošnjak*, *Čutura*, *Vukadin* ili *Kuna*, premda ta prezimena postoje i kao *Bošnjaković*, *Čuturić*, *Vukadinović* ili *Kunić*. Već spomenuta prezimena *Babajić*, *Ostojić* i *Vujičić* postoje i u ovdje nekorištenim varijantama *Babaja*, *Ostoja* i *Vujica*. Posebna pažnja pridana je prezimenu *Jurič* i njegovom razlikovanju od prezimena *Jurić* s kojim ga se često neopravdano poistovjećuje. Neki klerici istog redovničkog imena i prezimena su razdvajani dodavanjem *st.* ili *ml*. U svim slučajevima osim kod dvojice Boni Jurića gdje su one bilježene u samim dokumentima, te su oznake dodavane na osnovi kronološke dobi. Jedan dio klerika ima i oznaku *ml*. zbog toga što postoji poneki stariji bosanski franjevac imenjak i prezimenjak koji se nije školovao u Habsburškoj monarhiji, ali je spomenut u tekstu disertacije. Treba napomenuti da su razlikovanja *st.*/*ml*.

provedena samo za one slučajeve gdje se u katalogu i(li) disertaciji spominju obje osobe koje nose isto ime i prezime. U ukupnoj povijesti Bosne Srebrene takvih slučajeva ima još, ali oni ovdje nisu bilježeni. Poseban su slučaj trojica Josipa Tomića. Kronološki najstariji je označen nadimkom koji je nosio *Hadžija*, a od dvojice mlađih jedan je bio sekularni klerik pa ima dodatak imenu *Sekularac*, dok je drugi u tekstu disertacije bilježen s krsnim imenom u zagradi, dakle kao Josip (Nikola) Tomić. Napokon, treba reći nešto o dvostrukim (pa i trostrukim) prezimenima. Sve varijante su ubilježene u katalog, a kao primarna je odabrana također ona korištena tijekom školovanja. U najvećem broju slučajeva ona se podudara s onom koja je i inače bila dominantna. Iznimke su Lovro Mlinarević kojeg ljetopisci (Baltić) i nekrolozi kasnije bilježe kao *Lacić*, i Juro Idžaković kasnije poznatiji kao *Čović*. Još jednu posebnost predstavlja Šimun Tovljaković kod kojeg se i tijekom školovanja paralelno i jednako učestalo javlja prezime *Vrdoljaković*.

Kudikamo najsloženije pitanje predstavljao je izbor imena. Osnovno načelo je bilo da se imena svih pripadnika Bosne Srebrene dosljedno unificiraju tako da ih se s jedne strane približi nekakvom suvremenom standardu, ali da ipak održavaju stanje na području s kojega potječu. Drugim riječima, tražen je kompromis između oblika zastupljenih na širem hrvatskom području i onih koji su ipak u većoj mjeri karakteristični za suvremeni bosanskohercegovački prostor. Imena se u velikoj većini slučajeva u korištenim izvorima javljaju samo u latinskoj verziji, tako da nije bilo moguće na osnovi njih otkriti kako je pojedini franjevac nazivao sam sebe. Riječ je uostalom o pitanju koje je daleko od toga da bude unificirano u suvremenoj literaturi koja se bavi Bosnom Srebrenom. Imena za koja su izabrane „standardne“ varijante (one koje su prisutne na širem hrvatskom etničkom prostoru) mogu se podijeliti u nekoliko grupa. Prvu predstavljaju ona za koja ionako ne postoje alternacije: *Marko, Ilija, Vinko, Martin, Marijan* i *Luka*. Drugu čine ona koja poznaju neke regionalne varijante, ali se one danas već osjećaju kao pomalo arhaične: *Petar* (*Pero, Pejo*)[989], *Nikola* (*Niko*), *Filip* (*Pilip*), *Andrija* (*Jandre*), *Tadija* (*Tade*), *Bartol* (*Bariša*), *Jakov* (*Jako*) ili *Lovro* (*Lovre*). Slijedi grupa imena za koju su odabrane raširenije varijante jer se javljaju i u samoj Bosni Srebrenoj premda su regionalne i dalje vrlo prisutne u svakodnevnom govoru i nazivanju djece: *Stjepan* (*Stipo, Stipe*), *Josip* (*Jozo*), *Franjo* (*Frano*), *Jeronim* (*Jerko*), *Ivan* (*Ivo, Ive*), *Šimun* (*Šimo, Šime*) i *Pavao* (*Pavo, Pave*). Regionalne inačice su, pak, dobile prednost u sljedećim slučajevima: *Anto* (umjesto *Antun*), *Mato* (umjesto *Matej*), *Grgo*

U nastavku teksta u zagradama se donose neke od mogućih alternacija, ali koje zbog navedenih razloga nisu iskorištene ovom prilikom.

(umjesto *Grgur*), *Juro* (umjesto *Juraj*), *Mijo* (umjesto *Mihael*), *Rafo* (umjesto *Rafael*) i *Bono* (umjesto *Bonaventura*). Ovdje se zapravo nalazi najosjetljivije mjesto čitavog izbora jer su svi slučajevi dosljedno unificirani tako da se ne javljaju varijante ustaljene u Hercegovini i nekim dijelovima Bosne kao što su *Ante*, *Mate* ili *Jure*. Time se željelo izbjeći nepotrebno kompliciranje, jer će svakom čitatelju biti jasno da je primjerice Anto Čutura kasniji član hercegovačke kustodije ista osoba kao Ante Čutura. Napokon, postoje imena koja se ne mogu svrstati niti u jednu od spomenutih grupa: *Anđeo* (umjesto *Anđelko* ili *Anđel*), *Paškal* (umjesto *Paskal* ili *Paško*), *Ambrozije* (umjesto *Ambroz* ili *Ambroža*), *Alojzije* (umjesto *Alojz*), *Ignacije* (umjesto *Ignac*) i *Augustin* (umjesto *Aguštin*). Oblik *Tomo* koji je danas češći, ocijenjen je kao blizak imenu *Tomislav* koje se danas izjednačava sa svetačkim imenom *Toma* premda nemaju ni isti korijen ni porijeklo, pa je prednost dana posljednje navedenom obliku. Općenito, narodna imena se u ovom razdoblju ne javljaju. Samo je Ivan Tometinović prilikom oblačenja habita bio ubilježen kao *Zuimirus* što je Jolić prenio kao *Zvonimir*.[990] Ne javljaju se ni imena poput *Pantelejmon*, *Alfonz*, *Benvenut*, *Gelazije* ili *Eugen* koja su česta kod pripadnika neke od provincija na ugarsko-hrvatskom području. Jedinom je iznimkom *Pacifik* Krnjić. Latinski izvornik *Ludovicus* kod jednog klerika preveden je kao *Ljudevit* (umjesto *Ludovik*) jer se sam na hrvatskom jeziku potpisao tom inačicom. Isto je načelo provedeno i za krsna imena.

Dio natuknice o školovanju popraćen je odgovarajućim bilješkama. U prvoj skupini ti su podaci, kako je rečeno, nepotpuni, a glavnim izvorom za njihovu rekonstrukciju predstavlja nekoliko skupnih popisa. U drugoj skupini, istu su ulogu odigrale tablice rasporeda te osobito za razdoblje 30-ih i 40-ih godina šematizmi četiriju provincija domaćina. Korišteni su i ostali tipovi izvora kao što su različite molbe klerika, samostanskih poglavara, njihove žalbe i sl., osobito ukoliko su imali utjecaja na premještanje.

Brojna su navođenja toponima kod kojih je kao i u slučaju imena i prezimena, postojalo nekoliko mogućnosti navođenja. Nazivi mjestâ u današnjoj Bosni i Hercegovini (uglavnom vezanih za rođenje i smrt) su gdje je to bilo potrebno osuvremenjeni kako bi odgovarali današnjem stanju uz nekoliko iznimaka.[991] Umjesto *Tomislavgrad* korišten je stariji naziv *Duvno* osobito stoga jer se i danas čitav kraj naziva pridjevom *duvanjski* (a ne *tomislavgradski*). Nadalje, zadržan je i *Vrcar Vakuf* umjesto *Mrkonjić Grad*, kao i *Kotor* umjesto *Kotor Varoš*. Nekadašnji naziv *Skopje* zamijenjen je sa suvremenijim *Uskoplje* (a ne

Osobno nisam uvjeren u davanje imena Zvonimir u tom razdoblju, ali nije mi poznato ni ime Zujimir.

U skladu s time provedeno je i bilježenje /h/ koji se u govoru velikog dijela bosanskohercegovačkih Hrvata i danas ispušta. Ovdje ipak stoji npr. *Haljinići* (a ne *Aljinići*), ali je zato *Rasno* a ne *Hrasno* kako se povremeno može naći. Općenito su izbjegavani i ostali regionalizmi primjerice *Broćno* umjesto *Brotnjo*.

Gornji Vakuf). Mnoga manja mjesta danas se dijele na dva (obično kao Gornji/Gornja/Gornje i Donji/Donja/Donje), ali nije uvijek moguće utvrditi u kojemu se točno rodio (ili umro) pojedini franjevac pa spomenute odrednice nisu dodavane, ukoliko nisu navedene u samim izvorima. Jedina je iznimka mjesto *Gornja Dubica* koje se u korištenim izvorima označava samo kao *Dubica* gdje je atribut *Gornja* dodan kako bi se izbjegla zabuna s *Bosanskom Dubicom* gdje nije postojala franjevačka župa. Iz istog razloga *Foča* stoji samostalno jer je jasno da se spomenuti naziv odnosi na kapelaniju i župu u istoimenom mjestu blizu Doboja i Dervente, a ne na grad na Drini. U ostalim slučajevima kada postoji više (obično manjih) naselja istog imena (npr. *Podhum*, *Glavice* ili *Dubrave*) onda je radi lakše orijentacije dodavano i kraj kojeg se većeg mjesta naselje nalazi (npr. *Podhum kraj Konjica*).

Klerici su mahom boravili u nekom od samostana provincija domaćina, ali su premještaji radi preglednosti označavani nazivom samog mjesta jer bi bilo nespretno stalno pisati *samostan u Zagrebu* ili *zagrebački samostan*. Danas se ti samostani nalaze na području šest država: Hrvatske, Mađarske, Slovačke, Srbije, Austrije i Rumunjske. U izvorima su nazivi svih mjesta, dakako, ubilježavani na latinskom jeziku pa se i ovdje postavio odabir između više mogućih varijanti. Kao glavno načelo uzeta je današnja teritorijalna pripadnost koja je za sobom povlačila i izbor jezika, ali ponovno uz nekoliko iznimaka. Jedini samostan domaćin na području današnje Austrije se i u ono doba nalazio na njemačkom govornom području tako da je varijanta *Frauenkirchen* dobila prednost pred mađarskom *Fertőboldogasszony*.[992] Jednako tako zadržan je naziv *Radna* koji je ionako istovjetan na rumunjskom i hrvatskom. Što se tiče samostana na području današnje Slovačke čak i u izvorima se u velikom broju slučajeva koriste latinizirani nazivi potekli iz mađarskog jezika. Ovom su prilikom ipak izabrana suvremena slovačka imena, a jedina iznimka je učinjena po pitanju *Požuna* gdje je dana prednost povijesnom imenu grada umjesto suvremenom *Bratislava*. Kod hrvatskih gradova i onih u današnjoj Srbiji slično je odstupanje učinjeno samo u bilježenju naziva *Brod* bez pridjeva *Slavonski*. U slučaju samostana na području današnje Mađarske za velik broj spomenutih gradova postoje hrvatski nazivi, ali je teško odrediti radi li se o povijesnim pa susljedno tome i zastarjelim imenima ili pak onima koja potječu iz govora lokalnih Hrvata. Primjerice, za *Szombathely* postoje hrvatski nazivi *Sambotel* i *Subotište*. Kod sljedećih je gradova dana prednost hrvatskom: *Budim*, *Pešta*, *Pečuh*, *Mohač*, *Baja*, *Kaniža*, *Segedin* i *Ostrogon*. U ostalima je zadržano mađarsko ime čak i kada u nekim slučajevima postoji hrvatski naziv koji se često koristi u literaturi. Procijenjeno

Ostale varijante navedene su u popisima samostana.

je da nazivi *Stolni Biograd* ili *Vesprim* više odgovaraju uporabi u kontekstu srednjeg vijeka ili kroatističkih tema i ovdje se navedeni gradovi bilježe kao *Székesfehérvár* i *Veszprém*. Današnji *Dunaföldvár* se u 19. st. nazivao samo *Földvár*. Prednost je ipak dana suvremenom nazivu jer postoji još jedno mjesto istog naziva u današnjoj Rumunjskoj (oba se u izvorima nazivaju latinizirano *Feldvarinum*). Ostali se gradovi (najčešće je riječ o mjestima smrti) donose uobičajenim nazivima u hrvatskom: npr. *Beč*, *Skadar* i *Carigrad* (umjesto *Istanbul*).

6.2. „Miletićeva grupa“

Brstilović, Franjo (Marko) (Kupres, ? – Fojnica, 22. prosinca 1811.)
Zavjetovao se u Fojnici 24. listopada 1780. Prema Jeleniću određen za školovanje u ladislavskoj provinciji. Nekrolog ga naziva Brstilo (*Barstilo*), ali ne govori ništa o dobi u trenutku smrti.

Ćuretović, Anđeo (Marijan) (Borovica, ? – Pečuh, 4. ožujka 1782.)[993] Zavjetovao se u Kraljevoj Sutjesci 23. lipnja 1780.
Nekrolozi navode da je bio student, ali ne govore ništa o njegovoj dobi na osnovi koje bi se utvrdio datum rođenja. Jelenić govori da je školovanje trebao pohađati u hrvatsko-kranjskoj provinciji, no samo mjesto smrti govori da se to nije ostvarilo.

Franjković, Anto (Grgo) (Fojnica, ? – ?)
Zavjetovao se u Fojnici 24. kolovoza 1780. Prema Jeleniću bio je određen za Provinciju sv. Marije.

Jurič st., Vinko (Mato) (Duvno, ? – Fojnica, 8. srpnja 1799.)
Zavjetovao se u Fojnici 24. travnja 1780. Jelenić ga pogrešno naziva Zurić i za njega također navodi da se trebao školovati u hrvatsko-kranjskoj provinciji, ali ova tvrdnja ostaje upitnom. Umro je od tuberkuloze, ali nekrolog ne navodi nikakve podatke o dobi.

Klarić, Josip (Petar) (Čatići, ? – Kraljeva Sutjeska, 18. travnja 1829.)
Zavjetovao se u Kraljevoj Sutjesci 23. lipnja 1780. Prema Jeleniću trebao se školovati u Austriji. Nekrolog ne navodi nikakve podatke o dobi.

Nekrolog u Kreševu navodi 3. ožujka. Fojnički kao godinu pogrešno bilježi 1773.

Kozić, Petar (Ilija) (Gomionica, ? – Guča Gora, 15. listopada 1814.)

Zavjetovao se u Fojnici 24. listopada 1780. Jelenić ga bilježi pod krsnim imenom Ilija i smješta u Provinciju sv. Ladislava. Umro je od tuberkuloze, ali nekrolog ne sadrži nikakve podatke o dobi u trenutku smrti.

Miletić, Augustin (Toma) (Fojnica, 16. veljače 1763. – Vidoši, 18. srpnja 1831.)

Zavjetovao se u Fojnici 24. travnja 1780. Kao i Klarić trebao se školovati u Austriji. Mijo Vjenceslav Batinić to i potvrđuje navodeći da je Miletić u Grazu dvije godine pohađao gimnaziju.[994] S druge strane, sam Miletić ovo nije nikada spominjao u svojoj korespondenciji sa zagrebačkim biskupima Vrhovcem i Alagovićem, premda se ona svojim najvećim dijelom ticala upravo obrazovanja bosanskih klerika.

Novaković, Tomo (Anto) (Tuzla, ? – Tuzla, 2. ožujka 1806.)

Zavjetovao se u Kraljevoj Sutjesci 14. lipnja 1782. Prema Jeleniću trebao se školovati u kapistranskoj provinciji. Umro je od nekakve bolesti (*morbo quodam interno*), ali nekrolog ne navodi podatke o dobi.

Pejčinović, Augustin (Josip) (Vareš, ? – Vareš, 28. rujna 1819.)

Zavjetovao se u Kraljevoj Sutjesci 23. lipnja 1780. Prema Jeleniću trebao se školovati u kapistranskoj provinciji. Zagrebački gvardijan Kajetan Auker ga spominje u svom financijskom izvještaju iz kojeg je vidljivo da je od 10. kolovoza do 28. listopada 1786. boravio u Zagrebu.[995] Vjerojatno se ondje nalazio samo na proputovanju prema Bosni, ali Auker nije pravio distinkciju između njega i klerika koji su bili stipendisti Josipove zaklade. Kasnije vodio poslanstvo Bosne Srebrene koje je zahtijevalo da se bosanski klerici po dovršetku školovanja više ne zadržavaju u Ugarskoj. Umro od strašnog napadaja dizenterije. U svojoj *Arkivi* njegovu kratku biografiju donosi i Mato Mikić, no ne spominje školovanje u Monarhiji.[996] Bio je prvi provincijal Bosne Srebrene iz redova klerika školovanih u Monarhiji.

Vujčić, Juro (Marko) (Dobretići, ? – Pečuh, 20. travnja 1783.)

Usp. Batinić, 1913: 137.
Usp. NAZ NDS (OD) 845/1788.
Usp. AFSK POK5 p. 377.

Zavjetovao se u Fojnici 25. veljače 1780. Mjesto smrti se poklapa s Jelenićevim pisanjem o tome da je bio poslan u ladislavsku provinciju.

6.3. Sekularni klerici

Alović, Ivan (fra Pavao) (Kreševo, 17. kolovoza 1770. – Kreševo, 11. veljače 1846.)[997] (*Allovich, Alovich*). Zavjetovao se u Kreševu 27. studenog 1799.

U franjevačkom samostanu u Zagrebu bio je smješten od 1. rujna 1787.[998] Iz nepoznatih razloga, vjerojatno nediscipline, bio je prisiljen potražiti privatan smještaj.[999] Prema izvještaju o školskom uspjehu od 11. rujna 1793. tijekom te školske godine pohađao je treći razred gramatike i to kao najslabiji đak u razredu.[1000] Prema popisu stipendista iz veljače 1796. pohađao prvu godinu humaniorâ.[1001] Prema popisu klerika koji studiraju u Zagrebu iz travnja 1796. pohađao je drugu godinu humaniorâ.[1002] U rujnu 1797. kao student prve godine filozofije tražio premještaj u Pečuh i dozvolu da ondje boravi u franjevačkom samostanu.[1003] Prema jednom dopisu KUNV–a od svibnja 1799., Alović je ujesen 1798. otišao provesti praznike u Bosni odakle se više nije vratio.[1004]

Botoš Okić, Pavao (Kojsina, ? – ?)

(*Bottosokich, Botos-Okich, Botosokich*).

Bio je nećak apostolskog vikara Okića. Nije moguće utvrditi kada je došao u Zagreb, ali od 1. rujna 1787. bio je smješten u franjevačkom samostanu.[1005] Optužen za krađu, u kolovozu 1789. bio je izbačen iz samostana i zajedno s Franjom Dobretićem smješten u dom za nemoćne svećenike u svojevrstan kućni pritvor.[1006] U travnju 1790. oslobođeni su optužbi, ali im nije dozvoljen povratak u samostan, nego su našli privatan smještaj.[1007] U travnju 1793.

Prema nekrolozima u trenutku smrti imao je 78 godina što sugerira da je možda bio rođen 1768.
Usp. NAZ NDS (OD) 845/1788. Financijski izvještaj gvardijana Kajetana Aukera od 4. kolovoza 1788.
Usp. NAZ NDS (OD) 839/1790. Int.

[1000] Usp. NAZ NDS (OD) 1107/1793. Int.

[1001] Usp. NAZ NDS (OD) 238/1796.

[1002] Usp. NAZ NDS (OD) 486/1796.

[1003] Usp. NAZ NDS (OD) 1059/1797.

[1004] Usp. NAZ NDS (OD) 974/1799. Int. Kako je razvidno, Alović je u studenome 1798. godine obukao franjevački habit te sljedeće godine položio zavjete. Napuštanje stipendije navodi se i u popisu klerika koji se čuva pod AHFPZ A-VIII-3a, 1799. – 10. XII.

[1005] Usp. NAZ NDS (OD) 845/1788. Financijski izvještaj gvardijana Kajetana Aukera od 4. kolovoza 1788.

[1006] Usp. NAZ NDS (OD) 474/1790.

[1007] Usp. NAZ NDS (OD) 512/1790.

oko njegove sudbine interesirao se i apostolski vikar Augustin Botoš Okić.[1008] Prema izvještaju o školskom uspjehu od 11. rujna 1793. tijekom te školske godine pohađao je treći razred gramatike s osrednjim uspjehom.[1009] Prema popisu stipendista iz veljače 1796. pohađao drugu godinu humaniorâ.[1010] Jedan drugi popis iz travnja 1796. navodi ga kao polaznika prve godine studija filozofije.[1011] U ožujku 1797. Vrhovac je obavijestio KUNV da je Pavao Botoš Okić stupio u vojnu službu, pa mu se stoga može obustaviti stipendija.[1012] Daljnja sudbina nepoznata.

Kordić, Juro (fra Petar) (Brotnjo, travanj 1765. – Kreševo, 1. siječnja 1835.)
(*Kordich*). Zavjetovao se u Kreševu 27. studenog 1799.

Od 1. rujna 1787. boravio je u zagrebačkom franjevačkom samostanu.[1013] Prema izvještaju o školskom uspjehu od 11. rujna 1793. tijekom te školske godine pohađao je drugu godinu studija filozofije sa solidnim uspjehom.[1014] Prema popisu stipendista iz veljače 1796. slušao je treću godinu studija teologije.[1015] Ovo potvrđuje i popis klerika koji studiraju u Zagrebu iz travnja 1796.[1016] U jesen 1797. dovršio je studij teologije i u studenom se namjeravao vratiti u Bosnu.[1017] Novčana pomoć za put bila mu je odobrena u ožujku 1798.[1018] Iz Zagreba je otputovao tijekom ljeta i u studenom iste godine u Kreševu je stupio u franjevački red.[1019] U dva navrata bio je provincijalom Bosne Srebrene kao jedan od prvih klerika školovanih u Monarhiji uopće.

Marijanović, Luka (*Priluka,* ? – ?)
(*Marianovich*).

U Zagreb je stigao 12. lipnja 1792.[1020] Ne nalazi se u tablici o školskom uspjehu tijekom školske godine 1792./93. Prema popisu stipendista iz veljače 1796. pohađao je prvi razred

[1008] Usp. NAZ NDS (OD) 640/1793.
[1009] Usp. NAZ NDS (OD) 1107/1793. Int.
[1010] Usp. NAZ NDS (OD) 238/1796.
[1011] Usp. NAZ NDS (OD) 486/1796.
[1012] Usp. NAZ NDS (OD) 306/1797.
[1013] Usp. NAZ NDS (OD) 845/1788. Financijski izvještaj gvardijana Kajetana Aukera od 4. kolovoza 1788.
[1014] Usp. NAZ NDS (OD) 1107/1793. Int.
[1015] Usp. NAZ NDS (OD) 238/1796.
[1016] Usp. NAZ NDS (OD) 486/1796.
[1017] Usp. NAZ NDS (OD) 1013/1797.
[1018] Usp. NAZ NDS (OD) 512/1798. Int. i AHFPZ A-VIII-3a, 1798. – 13. III. (b).
[1019] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1798. – 12. VI.
[1020] Usp. NAZ NDS (OD) 993/1792. Int.

gramatike.[1021] Ostaje nejasnim što je radio u prethodnom razdoblju. S druge strane, popis klerika koji studiraju u Zagrebu iz travnja 1796. navodi ga kao polaznika drugog razreda humaniorâ.[1022] U kolovozu 1796. zamolio je Duhovni stol za dopuštenje da iduću školsku godinu polazi u Varaždinu što mu je i odobreno, ali nije poznato je li onamo i otišao.[1023] Kasnije se 1799. ponovno spominje kao polaznik humaniorâ u Zagrebu.[1024] U svibnju 1800. Vrhovac ga navodi kao studenta filozofije.[1025] Bosna Srebrena je tijekom 1799./1800. nastojala ubaciti što veći broj svojih klerika na popis stipendista, pa je tražila da se stipendije oduzmu preostalim sekularcima, a njih pošalje kući. To je zadesilo i Marijanovića i KUNV je srpnja 1800. donio odluku da ga se vrati u Bosnu.[1026] Daljnja sudbina nepoznata. Moguće je da se vratio u Bosnu i stupio u franjevačke trećorece.[1027]

Nikolić, Anto (Kreševo, oko 1775. – ?)
(*Nikolich, Nicolich, Nikolics*).

Pripadao je grupi klerika koji su od 1. rujna 1787. bili smješten u franjevačkom samostanu.[1028] Prema izvještaju o uspjehu od 11. rujna 1793. tijekom te školske godine pohađao je treći razred gramatike kao jedan od boljih učenika u razredu.[1029] Prema popisu stipendista iz veljače 1796. pohađao je drugu godinu humaniorâ.[1030] Popis klerika koji studiraju u Zagrebu iz travnja 1796. navodi ga kao polaznika prve godine studija filozofije.[1031] U srpnju 1797. dovršio je spomenutu razinu i uputio molbu na Vrhovca tražeći dozvolu za stupanje u zagrebačko bogoslovno sjemenište kako bi jednom postao svećenik zagrebačke biskupije.[1032] U kolovozu iste godine ponavlja ovu molbu, sada već kao student teologije.[1033] U veljači

[1021] Usp. NAZ NDS (OD) 238/1796.
[1022] Usp. NAZ NDS (OD) 486/1796.
[1023] Usp. NAZ NDS (OD) 1122/1796.
[1024] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1799. – 10. XII.
[1025] Usp. NAZ NDS (OD) 87/1800.
[1026] Usp. NAZ NDS (OD) 871/1800. Int. i AHFPZ A-VIII-3a, 1800. – 1. VII.
[1027] Džaja, 1971: 157 bilj. 290 navodi kako je „glagoljaša Luku Marianovića“ u Treći red primio Mato Ivekić u Fojnici 25. kolovoza 1802. Atribuiranje glagoljašem dovodi u pitanje radi li se o istoj osobi jer se Marijanović u Zagrebu školovao za tzv. „latinskog“ svećenika. Prema jednom Miletićevom izvještaju iz 1813. u Bosni je tada djelovalo, osim franjevaca, 10 popova glagoljaša i 1 „latinski“ svećenik, *ibidem*, 158. bilj. 293. Do spomenutog izvještaja tijekom izrade ove disertacije nisam mogao doći, ali nesumnjivo da bi se u tom slučaju moglo raditi o Marijanoviću ili Filipu Zubčeviću. Nije, stoga, isključeno da je spomenuto stupanje u Treći red dokaz o Marijanovićevom povratku u Bosnu, a da se po pitanju njegovog svrstavanja među glagoljaše radilo o pogrešci.
[1028] Usp. NAZ NDS (OD) 845/1788. Financijski izvještaj gvardijana Kajetana Aukera od 4. kolovoza 1788.
[1029] Usp. NAZ NDS (OD) 1107/1793. Int.
[1030] Usp. NAZ NDS (OD) 238/1796.
[1031] Usp. NAZ NDS (OD) 486/1796.
[1032] Usp. NAZ NDS (OD) 824/1797. U molbi su sadržani i podaci o njegovoj dobi (22 godine) i mjestu rođenja (Kreševo).
[1033] Usp. NAZ NDS (OD) 952/1798.

1799. još je jednom pisao u istom smislu potpisujući se kao student treće godine teologije.[1034] Apostolski vikar Botoš Okić mu je dodijelio potrebnu dozvolu da prijeđe u drugu biskupiju.[1035] Na taj način napustio je stipendiju što se spominje prilikom rješavanja dolaska novih bosanskih klerika, te predstavlja njegovo posljednje spominjanje u prosincu 1799.[1036]

Nikolić, Pavao (? – ?)

(*Nikolich, Nikich, Nicolich*).

Od 1. rujna 1787. boravio je u franjevačkom samostanu.[1037] Prema izvještaju o školskom uspjehu od 11. rujna 1793. tijekom te školske godine pohađao je prvu godinu humaniorâ kao najbolji učenik u razredu, a posebno se isticao u učenju mađarskog jezika.[1038] Nakon toga se više ne spominje u izvorima i njegova daljnja sudbina ostaje nepoznatom.

Pravdić, Toma (Livno, oko 1763. – ?)

(*Pravdich, Prandich*).

Od 10. siječnja 1787. bio je smješten u franjevačkom samostanu u Zagrebu.[1039] U molbi upućenoj Duhovnom stolu 24. rujna 1788. tražio je premještaj *in Germaniam*.[1040] Vjerojatno je bio odbijen, a 9. listopada 1788. zbog slabog zdravstvenog stanja donesena je odluka da ga se premjesti u samostan u Sv. Leonardu.[1041] Od tamo se 29. ožujka 1789. žalio kako ne dobiva stipendiju, pa je Vrhovac naložio da se iznos proslijedi tamošnjem gvardijanu.[1042] Nije poznato kada se vratio u Zagreb, ali se javlja kao potpisnik peticije kojom je traženo rješavanje nekakvih sukoba između bosanskih klerika.[1043] Početkom 1790. ponovno se žalio na slabo zdravlje i tražio premještaj iz Zagreba, pa mu je Duhovni stol kao novo boravište

[1034] Usp. NAZ NDS (OD) 341/1799.
[1035] Usp. NAZ NDS (OD) 822/1799.
[1036] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1799. – 10. XII.
[1037] Usp. NAZ NDS (OD) 845/1788. Financijski izvještaj gvardijana Kajetana Aukera od 4. kolovoza 1788.
[1038] Usp. NAZ NDS (OD) 1107/1793. Int.
[1039] Usp. NAZ NDS (OD) 845/1788. Financijski izvještaj gvardijana Kajetana Aukera od 4. kolovoza 1788. Prema istom izvješću izgleda da je njegov status bio nejasan jer mu je gvardijan nabavio redovničku odjeću, a osim toga spomenuta kupnja se smješta u 1786. Međutim, u knjigama klerika se ne nalaze podaci o njegovom oblačenju i(li) zavjetovanju, a također je na kraju popisa naveden bez oznake *fra* ili *p.* kojom su označeni franjevački klerici, te s u tekstu navedenim datumom dolaska.
[1040] NAZ Katalog br. 77 (1788.) p. 111 *Pravdich Thomas Franciscanus instat pro sui in Germaniam translatione d.d. 24. 7bris 1788. praesent. 28. ejusdem*.
[1041] Usp. NAZ NDS (OD) 1219/1788. Zapisnik sjednice Duhovnog stola od 16. listopada 1788.
[1042] Usp. NAZ NDS (OD) 656/1789. Potpisuje se kao *Pravdich a Livno*.
[1043] Usp. NAZ NDS (OD) 1912/1789. Tom je prilikom ispred imena stavio *fra* što je jedini takav slučaj tijekom njegovog boravka u Monarhiji.

odredio Varaždin.[1044] Zagrebački gvardijan Auker i liječnik Josip Mihoković su ga optuživali da laže, ali su poduprli njegov odlazak iz Zagreba.[1045] Međutim, varaždinski gvardijan ga je odbio primiti.[1046] Ostao je u Zagrebu, ali u privatnom smještaju.[1047] U svibnju 1791. ponovno je pisao na Vrhovca i tražio da ga se zbog visoke dobi (28 godina) oslobodi pohađanja studija filozofije i dozvoli da u Novom Mestu pohađa studij moralne teologije i da mu se ondje premjesti stipendija.[1048] U tu svrhu pisao je i gvardijanu u Novom Mestu i nadležnim tijelima za odobrenje prijenosa stipendije, pribavio liječničku potvrdu o potrebi promjene klime i sa svih strana dobio pozitivne odgovore. Na osnovi njih Vrhovac je 5. siječnja 1792. preporučio KUNV-u da odobri ovaj premještaj[1049] što je i učinjeno 24. travnja 1792.[1050] Početkom rujna iste godine Pravdić je zatražio dozvolu da zbog slabog zdravstvenog stanja provede praznike u Bosni.[1051] Nije poznato kakav je odgovor dobio, ali nakon ovoga se više ne javlja u dokumentima. Daljnja sudbina nepoznata.

Tomić, Josip (*Sekularac*) (? – ?)

(*Thomich, Tommich*).

U Zagreb je dođao 11. veljače 1788. i bio je smješten u franjevačkom samostanu.[1052] Izgleda da su s njegovom stipendijom postojali nekakvi problemi jer mu je dodijeljena tek 17. prosinca 1788. retrogradno za razdoblje od 11. veljače iste godine.[1053] U nepoznatim okolnostima bio je prisiljen potražiti privatan smještaj.[1054] Prema izvještaju o školskom uspjehu od 11. rujna 1793. tijekom te školske godine pohađao je drugi razred gramatike kao jedan od boljih učenika.[1055] Nakon toga se više ne spominje u izvorima i njegova daljnja sudbina ostaje nepoznatom. Bio je nećak Josipa Tomića Hadžije.[1056] Nije poznato srodstvo s trećim Josipom (Nikolom) Tomićem.

[1044] Usp. NAZ NDS (OD) 155/1790.
[1045] Usp. NAZ NDS (OD) 290/1790.
[1046] Usp. NAZ NDS (OD) 358/1790.
[1047] Usp. NAZ NDS (OD) 839/1790. Int. Riječ je o popisu klerika koji je za KUNV priredio tadašnji zagrebački gvardijan Benvenut Orlić. Na njemu se Pravdića navodi u grupi sekularnih klerika.
[1048] Usp. NAZ NDS (OD) 606/1791.
[1049] Kompletna opsežna prepiska čuva se pod NAZ NDS (OD) 23/1792.
[1050] Usp. NAZ NDS (OD) 703/1792. Int.
[1051] Usp. NAZ NDS (OD) 1197/1792.
[1052] Usp. NAZ NDS (OD) 845/1788. Financijski izvještaj gvardijana Kajetana Aukera od 4. kolovoza 1788.
[1053] Usp. NAZ NDS (OD) 43/1789. Int.
[1054] Usp. NAZ NDS (OD) 839/1790. Int.
[1055] Usp. NAZ NDS (OD) 1107/1793. Int.
[1056] Usp. NAZ NDS (OD) 1378/1788. Regest navodi: *Intimatum reflexe ad Instantiam P. Josephi Tommich Vicarii Gralis Bosnensis intuitu Nepotis sui Josephi*.

Vasiljević, Josip (? – ?)

(*Vassiljevich, Vaszilyevich, Veiszilievich, Baszilyevich, Baszilevich, Basziljevich*).

Nije moguće utvrditi kada je došao u Zagreb, ali od 1. rujna 1787. bio je smješten u franjevačkom samostanu.[1057] Prema izvještaju o školskom uspjehu od 11. rujna 1793. tijekom te školske godine pohađao je treći razred gramatike kao jedan od boljih učenika.[1058] Prema popisu stipendista iz veljače 1796. pohađao drugi razred humaniorâ.[1059] U travnju 1796. spominje se kao student prve godine studija filozofije.[1060] Tijekom 1799. polazio je teologiju.[1061] U svibnju 1800. Vrhovac govori kako je tijekom protekle zime Vasiljević napustio stipendiju i prešao u redove klera đakovačke biskupije.[1062] Bosna Srebrena je zatražila da mu se oduzme stpendija i KUNV je 1. srpnja 1800. donio odluku da ga se vrati kući.[1063] Vjerojatno je ostao u Hrvatskoj i djelovao kao svećenik đakovačke biskupije.

Vidović, Stjepan (? – ?)

(*Vidovich*).

Nije moguće utvrditi kada je došao u Zagreb, ali od 1. rujna 1787. bio je smješten u franjevačkom samostanu.[1064] U svibnju 1792. molio je Vrhovca da mu isposluje daljnje pohađanje studija u Beču.[1065] U ožujku 1793. ovu je molbu ponovio direktno na vladara pravdajući to željom da usavrši njemački i nauči turski jezik, a potpisao se kao polaznik prve godine studija filozofije.[1066] Vrhovac u dopisu KUNV-u u lipnju 1793. nije podupro ovu želju, opravdavajući to time da Vidović zbog slabog znanja njemačkog u Beču ne bi mogao adekvatno pratiti nastavu, a sam jezik jednako dobro može naučiti i u Zagrebu.[1067] Prema izvještaju o školskom uspjehu od 11. rujna 1793. tijekom te školske godine pohađao je prvu godinu filozofije sa solidnim uspjehom.[1068] Nakon toga se više ne spominje u izvorima i njegova daljnja sudbina ostaje nepoznatom.

[1057] Usp. NAZ NDS (OD) 845/1788. Financijski izvještaj gvardijana Kajetana Aukera od 4. kolovoza 1788.
[1058] Usp. NAZ NDS (OD) 1107/1793. Int.
[1059] Usp. NAZ NDS (OD) 238/1796.
[1060] Usp. NAZ NDS (OD) 486/1796.
[1061] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1799. – 10. XII.
[1062] Usp. NAZ NDS (OD) 87/1800.
[1063] Usp. NAZ NDS (OD) 871/1800. Int. i AHFPZ A-VIII-3a, 1800. – 1. VII.
[1064] Usp. NAZ NDS (OD) 845/1788. Financijski izvještaj gvardijana Kajetana Aukera od 4. kolovoza 1788.
[1065] Usp. NAZ Katalog br. 81 (1792.) p. 190. *Vidovich Stephan. Alumnus Francisc. Bosnensis petit sibi exoperari, ut Viennam studiorum causa ire possit*. Usprkos navodu u regestu Vidović nije bio franjevac, a za razliku od Pravdića niti jednom se prilikom sam nije tako potpisao.
[1066] Usp. NAZ NDS (OD) 638/1793. Int.
[1067] Usp. NAZ NDS (OD) 698/1793.
[1068] Usp. NAZ NDS (OD) 1107/1793. Int.

Zečević, Josip (*alias* Dobretić) (Dobretići, 29. travnja 1769. – Zagreb, 24. rujna 1796.)
(*Dobretich alias Zecsevich, Zejchevich, Zechevich, Zeichevich, Dobretich*).

Prema knjizi klerika fojničkog samostana Josip Dobretić *alias* Zečević obukao je habit 14. siječnja 1784. i dobio je ime fra Jakov. Iduće godine kažnjen je s još nekoliko pripadnika novicijata i izbačen iz samostana. Nije poznato na koji se način uspio naći na popisu sekularnih klerika. Od 13. ožujka 1787. bio je smješten u zagrebačkom franjevačkom samostanu.[1069] Zbog nediscipline, u veljači 1789. predloženo njegovo izbacivanje iz samostana i premještanje *ad Sacerdotum mente motorum domum*.[1070] U srpnju 1789. određen za vojnu službu iz koje je već u listopadu otpušten kao nesposoban.[1071] U rujnu 1790. tražio je dobivanje stipendije natrag.[1072] Ova je molba rješavana tek u lipnju 1791. i Vrhovac je preporučio da ju se usvoji.[1073] Iz opisa cijelog slučaja može se saznati da je Zečević nakon otpuštanja iz vojske nastavio sa školovanjem u kojem je pokazao značajan napredak i u učenju i u vladanju, a u trenutku pisanja molbe polazio je drugu godinu humaniorâ. KUNV mu je u rujnu 1791. ponovno dodijelilo stipendiju i Zečević je upisao prvu godinu studija filozofije.[1074] Prema izvještaju o školskom uspjehu od 11. rujna 1793. tijekom te školske godine pohađao je drugu godinu filozofije s jako slabim uspjehom. Prema popisu stipendista iz veljače 1796. pohađao je treću godinu studija teologije.[1075] Ovo potvrđuje i popis klerika koji studiraju u Zagrebu iz travnja 1796.[1076] U rujnu iste godine je preminuo. Podaci o njegovoj smrti nalaze se u jednom dopisu Maksimilijana Vrhovca upućenom KUNV-u.[1077]

Zubčević, Filip (? – ?)
(*Zubchevich, Zubckevich*).

Nije moguće utvrditi kada je došao u Zagreb, ali od 1. rujna 1787. bio je smješten u franjevačkom samostanu.[1078] Prema izvještaju o školskom uspjehu od 11. rujna 1793. tijekom te školske godine pohađao je drugi razred humaniorâ kao jedan od najslabijih đaka u

[1069] Usp. NAZ NDS (OD) 845/1788. Financijski izvještaj gvardijana Kajetana Aukera od 4. kolovoza 1788. Kao i kod Pravdića i u njegovom slučaju zabilježena je nabavka svjetovne odjeće i gramatike tijekom 1786.
[1070] Usp. NAZ NDS (OD) 334/1789.
[1071] Usp. NAZ NDS (OD) 1548/1789. Int.
[1072] Usp. NAZ NDS (OD) 865/1790.
[1073] Usp. NAZ NDS (OD) 615/1791. Int.
[1074] Usp. NAZ NDS (OD) 1135/1791. Int.
[1075] Usp. NAZ NDS (OD) 238/1796.
[1076] Usp. NAZ NDS (OD) 486/1796.
[1077] Usp. NAZ NDS (OD) 100/1797. Int. Ne govori se ništa pobliže o uzroku smrti.
[1078] Usp. NAZ NDS (OD) 845/1788. Financijski izvještaj gvardijana Kajetana Aukera od 4. kolovoza 1788.

razredu.[1079] Prema popisu stipendista iz veljače 1796. pohađao prvu godinu studija filozofije.[1080] Ovo potvrđuje i popis klerika koji studiraju u Zagrebu iz travnja 1796.[1081] Tijekom šk. god. 1799./1800. u Zagrebu polazio studij teologije[1082] što potvrđuje i Vrhovčevo spominjanje u svibnju 1800.[1083] Bosna Srebrena je zatražila da mu se oduzme stipendija i KUNV je 1. srpnja 1800. donio potvrdnu odluku.[1084] U kolovozu iste godine uputio je zahvalnicu Vrhovcu na dobročinstvima iz koje proizlazi da je uspio završiti cjelokupan studij.[1085] S druge strane, prema dopisu KUNV-a koji je tada stigao u Zagreb, vidljivo je da je još uvijek bio polaznikom treće godine.[1086] U listopadu su mu bila dodijeljena sredstva za put i naložen povratak u Bosnu.[1087] Daljnja sudbina nepoznata.

6.4. Klerici fojničkog distrikta poslani na školovanje do 1800.

Baltić, Filip (Mato) (Korićane, prije 1766. – Karlovac, 1806.)
(*Baltich*). Zavjetovao se 29. lipnja 1782.
Nije sigurno je li se školovao na području Monarhije. Prvi se puta spominje na listi klerika čiji je povratak Bosna Srebrena tražila od KUNV-a.[1088] Kao mjesto njegovog boravišta navodi se Karlovac. Ovu informaciju KUNV-u je dostavio i provincijal Hrvatsko-kranjske provincije, pa je u veljači 1807. Vrhovac ovlašten da se pobrine za njegov povratak u Bosnu.[1089] Međutim, njemu je u travnju javljeno kako je Baltić još prije godinu dana umro, o čemu je mjesec dana kasnije obaviješten i KUNV.[1090]

Bumbar, **Jakov** (Vinko) (Ivanjska, 9. travnja 1777. – Jajce, 9. svibnja 1811.)
(*Bumbar*, *Szumbar*). Zavjetovao se 18. svibnja 1794.

[1079] Usp. NAZ NDS (OD) 1107/1793. Int.
[1080] Usp. NAZ NDS (OD) 238/1796.
[1081] Usp. NAZ NDS (OD) 486/1796.
[1082] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1799. – 10. XII.
[1083] Usp. NAZ NDS (OD) 87/1800.
[1084] Usp. NAZ NDS (OD) 871/1800. Int. i AHFPZ A-VIII-3a, 1800. – 1. VII.
[1085] Usp. NAZ NDS (OD) 948/1800.
[1086] Usp. NAZ NDS (OD) 1027/1800. Int.
[1087] Usp. NAZ NDS (OD) 1291/1800. Int.
[1088] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1806. – 21. X. Zanimljivo je da se njegovo ime ne nalazi na prijepisu koji je donio Jelenić, 1913: 98-99.
[1089] Usp. NAZ NDS (OD) 520/1807. Int.
[1090] Podaci o smrti nisu sačuvani ni u jednom od nekrologa. Poslao ih je dubovački župnik Franjo Lovinčić 21. travnja 1807. kada je od njega traženo da požuri Baltićev povratak u Bosnu. Usp. NAZ NDS (OD) 633/1807.

Prvi se puta spominje na popisu bosanskih stipendista iz veljače 1796. kao neraspoređeni klerik.[1091] U travnju iste godine, navodi se kako je iz Bosne došao u Veliku još 1794., ali da u međuvremenu nije polazio nikakvu nastavu.[1092] Nakon toga premješten je u Požegu gdje se nalazio i 1799. vjerojatno pohađajući gramatiku ili humaniora.[1093] Kasnije se više ne spominje, a kako se ne nalazi na Pejčinovićevom popisu očito je prije 1806. napustio Monarhiju i vratio se u Bosnu.

Dobretić, Franjo (Stjepan *alias* Slipičić) (Kotor, 29. prosinca 1764. – Fojnica, 11. lipnja 1839.)[1094]

(*Dobretich, Dobreta, Slipiçich*). Zavjetovao se u Kreševu 17. listopada 1785.

Prilikom oblačenja je dobio redovničko ime fra Karlo, ali ga je prilikom zavjetovanja promijenio (ili mu je bilo promijenjeno) u fra Franjo. Nakon zavjetovanja bio je poslan na školovanje u Italiju odakle je u ožujku 1788. na vlastitu inicijativu došao u Zagreb. Pravdajući svoj boravak u Monarhiji nemogućnošću povratka u Bosnu zbog ratnih prilika, obratio se direktno na bana i njegovim posredovanjem dobio stipendiju, iako je već posjedovao svećenički red.[1095] Vrlo brzo po svom dolasku upao je u neprestane sukobe sa zagrebačkim franjevcima koji su se stalno žalili na njegovo ponašanje i proglašavali ga glavnim krivcem i za propuste u ponašanju ostalih bosanskih klerika.[1096] Stoga je već u veljači 1789. bio premješten u dom za nemoćne svećenike.[1097] Zajedno sa sekularnim klerikom Pavlom Botošem Okićem bio je optužen za krađu pa se od kolovoza 1789. do travnja 1790. u istom domu nalazio u svojevrsnom kućnom pritvoru i bilo mu je zabranjeno napuštanje zgrade, kao i služenje misa.[1098] Nakon puštanja iz pritvora našao je privatan smještaj i nastavio je pohađati nastavu, tako da se sljedeći put spominje 1793. kao polaznik prve godine studija filozofije, ali s lošim uspjehom pa mu je KUNV zaprijetio gubitkom stipendije.[1099] Izgleda da to nije previše utjecalo na njega jer se u veljači 1796. spominje kao polaznik druge godine

[1091] Usp. NAZ NDS (OD) 238/1796.
[1092] Usp. NAZ NDS (OD) 486/1796.
[1093] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1799. – 10. XII. i NAZ NDS (OD) 87/1800.
[1094] Prema podacima iz knjige oblačenja rođen je u Kotoru. Prezime sugerira župu Dobretići kao mjesto rođenja.
[1095] Usp. NAZ NDS (OD) 1219/1788. gdje se nalazi dozvola za putovanje koju mu je sam general Reda izdao 19. siječnja 1788. Prema financijskom izvještaju zagrebačkog gvardijana Kajetana Aukera u zagrebačkom samostanu je boravio od 27. ožujka 1788., usp. NAZ NDS (OD) 845/1788.
[1096] Usp. NAZ NDS (OD) 1325/1788. kada se sam ban umiješao u rješavanje ovih sukoba ili NAZ NDS (OD) 334/1789. gdje se nalazi nešto detaljniji popis njegovih prijestupa.
[1097] Usp. NAZ NDS (OD) 445/1789.
[1098] Usp. NAZ NDS (OD) 318/1790. Riječ je o njegovoj molbi od 4. ožujka 1790. upućenoj na Vrhovca u kojoj moli da mu se olakšaju uvjeti boravka u pritvoru.
[1099] Usp. NAZ NDS (OD) 1107/1793. Int.

filozofije[1100], što potvrđuje i popis klerika iz travnja iste godine.[1101] Tada je KUNV zahtijevao da ga se opet smjesti u samostan[1102], što je zagrebački gvardijan rezolutno odbio i predložio Dobretićev premještaj u Pečuh ili Szombathely, a ovu sugestiju je podupro i Duhovni stol predlažući Pečuh kao bolji izbor.[1103] Premda je KUNV još neko vrijeme ustrajavao na ideji da se Dobretić vrati u zagrebački samostan i on sam je odbijao takvu ideju[1104], pa mu je konačno kao novo boravište određen Pečuh.[1105] Zbog problema oko brojnih dugova koje je nakupio tijekom svog boravka u Zagrebu onamo je otputovao tek u prosincu iste godine.[1106] U prosincu 1799. Bosna Srebrena je nastojala dobiti nova mjesta za svoje klerike i to na račun preostalih sekularnih klerika i Franje Dobretića.[1107] KUNV se s ovim prijedlogom složio i 1. srpnja 1800. odredio da se Dobretić mora vratiti u Bosnu.[1108] Međutim, uspio je isposlovati da se još neko vrijeme zadrži u Cerniku, tako da ga 1806. na svojoj listi spominje Pejčinović tražeći njegov konačan povratak u Bosnu.[1109] Krajem studenog 1806. stigao je u samostan u Brodu gdje je dočekao grupu bosanskih klerika koje je u siječnju 1807. otpratio u Požegu, da bi se konačno u veljači iste godine, nakon dvadeset godina izbivanja vratio u Bosnu.[1110]

Jakovljević, Marijan (Anto) (Vrcar Vakuf, oko 1779. – Fojnica, 10. prosinca 1853.)[1111] (*Jakovlyevich, Jakovljevich, Jakovglievich*). Zavjetovao se 4. lipnja 1797. u Kraljevoj Sutjesci.

U grupi jedanaestorice klerika krajem veljače 1798. stigao je u Zagreb koji mu je bio određen kao početno boravište.[1112] Na popisu iz 1799. također se navodi kao klerik u Zagrebu, ali ne i koju je nastavnu razinu pohađao.[1113] Ubrzo je bio premješten u Italiju koju kao mjesto studija spominje Mikić.[1114]

[1100] Usp. NAZ NDS (OD) 238/1796.
[1101] Usp. NAZ NDS (OD) 486/1796.
[1102] Usp. NAZ NDS (OD) 944/1796. Int.
[1103] Usp. NAZ NDS (OD) 990/1796.
[1104] Usp. NAZ NDS (OD) 1006/1796.
[1105] Usp. NAZ NDS (OD) 1176/1796. Int. i AHFPZ A-VIII-3a, 1796. – 13. IX.
[1106] Usp. NAZ NDS (OD) 1446/1796. Int.
[1107] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1799. – 10. XII. i NAZ NDS (OD) 87/1800.
[1108] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1800. – 1. VII. i NAZ NDS (OD) 871/1800. Int.
[1109] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1806. – 21. X. i Jelenić, 1913: 98-99.
[1110] Usp. KFSB sv. II, pp. 20-21 i 28-29.
[1111] Podaci o oblačenju i zavjetovanju uneseni su naknadno i ne sadržavaju datum i mjesto rođenja, kao ni krsno ime. Oni su rekonstruirani prema podacima u nekrologu i Mikićevoj *Arkivi*.
[1112] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1798. – 29. V. i NAZ NDS (OD) 339/1798.
[1113] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1799. – 10. XII. i NAZ NDS (OD) 87/1800.
[1114] Usp. AFSKS POK5 p. 409-410.

Kristićević, Stjepan (Ivan) (Fojnica, 28. rujna 1778. – Fojnica, 15. svibnja 1843.)
(*Kristichevich, Christichevich, Krisztichevich*). Zavjetovao se 22. listopada 1796.
U Zagreb je stigao u grupi od 11 klerika krajem veljače 1798. i bio je raspoređen u Varaždin.[1115] Ondje se nalazio i tijekom 1799.[1116], a u travnju 1802. predloženo je da ga se na studij filozofije premjesti u Požun ili Peštu.[1117] Premda se marijanski provincijal protivio ovoj ideji, KUNV ga je u listopadu iste godine poslao u Požun.[1118] Daljnji školski put nepoznat. U svojoj predstavci KUNV-u u listopadu 1806. Pejčinović navodi i njegovo ime tražeći pomoć oko vraćanja klerika kući, no ne i gdje se nalazio u tom trenutku.[1119]

Mustafić, Anđeo (Mato *alias* Drinovac) (Rakitno, 31. ožujka 1779. – Čuklić, 20. srpnja 1848.)
(*Mustassich, Mustaphich, Mustafich, Drinovacz*). Zavjetovao se 22. listopada 1794.
Krajem veljače 1798. stigao je s još desetoricom klerika u Zagreb odakle je bio poslan u Varaždin.[1120] Ondje se nalazio i tijekom 1799.[1121] Premda se nije nalazio na Pejčinovićevom popisu, provincijal Bosne Srebrene Mato Ivekić je naknadno i njega pozvao natrag u Bosnu kamo je zajedno s Mijom Pinjušićem otputovao u drugoj polovici 1807.[1122] U tom trenutku školovao se u Zagrebu, ali nije poznato gdje je boravio u međuvremenu, kao niti kada je i na koju razinu školovanja došao onamo. Pripada grupi Hercegovaca koji su prilikom podjele 1844. ostali članovima Bosne Srebrene.

Ostojić, Marko (Jakov *alias* Grabovac) (Fojnica, 18. siječnja 1778. – Fojnica, 1. listopada 1838.)
(*Ostoich, Osztoich, Ostoevich*). Zavjetovao se 18. svibnja 1794.
Prvi se puta spominje kao neraspoređeni klerik u popisu bosanskih stipendista iz veljače 1796.[1123], a na sličnom popisu iz travnja iste godine navedeno je kako je krajem 1794. stigao u

[1115] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1798. – 29. V. i NAZ NDS (OD) 339/1798.
[1116] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1799. – 10. XII. i NAZ NDS (OD) 87/1800.
[1117] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1802. – 6. IV.
[1118] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1802. – 6. X.
[1119] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1806. – 21. X. i Jelenić, 1913: 98-99.
[1120] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1798. – 29. V. i NAZ NDS (OD) 339/1798.
[1121] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1799. – 10. XII. i NAZ NDS (OD) 87/1800.
[1122] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1807. – 21. VII.
[1123] Usp. NAZ NDS (OD) 238/1796.

Veliku, ali da do tada nije pohađao nikakvu nastavu.[1124] Izgleda da za razliku od ostalih pripadnika te grupe nije prešao u Požegu, nego je otišao u Italiju. Naime, sljedeći se put u kontekstu školovanja u Monarhiji javlja u svibnju 1799. kada mu KUNV potvrđuje stipendiju i navodi da u Zagrebu studira teologiju, a potom se od ladislavskog provincijala traže podaci upravo o tome što bi Ostojić trebao pohađati.[1125] Iz provincijalovog odgovora proizlazilo je da je Ostojić u Italiji dovršio filozofiju, a potom došao u Zagreb gdje je privatno učio metafiziku i moralnu teologiju, te da ga se na daljnje školovanje može uputiti tek iduće školske godine, vjerojatno ciljajući na šk. god. 1799./1800.[1126] Međutim, na popisu iz prosinca 1799. kao njegovo prebivalište naveden je Varaždin.[1127] Zbog nediscipline i različitih prijestupa (koji se pobliže ne pojašnjavaju) u travnju 1801. ukinuta mu je stipendija, nakon što je mjesec dana ranije bez dopuštenja otišao u Bosnu.[1128]

Pavlićević, Marko (Ivan) (Jajce, 20. kolovoza 1778. – Livno, 4. prosinca 1816.)[1129] (*Pavlichevich, Pavlicheovich, Paulicsevich, Paulichevich*). Zavjetovao se 22. listopada 1796. U Zagreb je stigao u grupi od 11 klerika krajem veljače 1798. i bio je raspoređen u Varaždin.[1130] Ondje se nalazio i tijekom 1799.[1131], a u travnju 1802. predloženo je da ga se na studij filozofije premjesti u Požun ili Peštu.[1132] Marijanski se provincijal protivio ovoj ideji, ali ga je KUNV u listopadu iste godine svejedno rasporedio u Požun.[1133] Daljnji školski put nepoznat. U svojoj predstavci KUNV-u u listopadu 1806. Pejčinović navodi i njegovo ime tražeći pomoć oko vraćanja klerika kući, ali ne i gdje se nalazio u tom trenutku.[1134]

Skočibušić ml., Ivan (Mijo) (Duvno, 15. listopada 1779. – Jajce, 15. veljače 1848.) (*Szkochibussich, Skorhibua, Skochibusich*). Zavjetovao se 22. listopada 1796.

Na školovanje je stigao u grupi jedanaestorice klerika 20. veljače 1798.[1135] U svibnju 1798. mu je bila dodijeljena stipendija i raspoređen je u Zagreb.[1136] Ondje je boravio sve do

[1124] Usp. NAZ NDS (OD) 486/1796.
[1125] Usp. NAZ NDS (OD) 974/1799. Int. gdje se nalaze odluka KUNV-a o dodjeli stipendije od 28. svibnja 1799. i pismo Maksimilijana Vrhovca provincijalu Sabinu Sekovaniću od 5. srpnja 1799.
[1126] Usp. NAZ NDS (OD) 1047/1799.
[1127] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1799. – 10. XII. i NAZ NDS (OD) 87/1800.
[1128] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1801. – 28. IV.
[1129] Nekrolog samostana u Kraljevoj Sutjesci kao mjesto smrti navodi Ljubunčić.
[1130] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1798. – 29. V. i NAZ NDS (OD) 339/1798.
[1131] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1799. – 10. XII. i NAZ NDS (OD) 87/1800.
[1132] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1802. – 6. IV.
[1133] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1802. – 6. X.
[1134] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1806. – 21. X. i Jelenić, 1913: 98-99.
[1135] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1798. – 29. V. i NAZ NDS (OD) 339/1798.

listopada 1802. kada je otputovao u Italiju nakon što mu je njegov provincijal naložio da školovanje nastavi ondje s čim se KUNV složio na svojoj sjednici od 2. listopada 1802.[1137] Tijekom Barišićeve afere bio je jednim od glavnih pristaša apostolskog vikara, ali je prilikom podjele 1844. usprkos regionalnom porijeklu ostao članom Bosne Srebrene.

Sunarić, Andrija (Jakov) (Travnik, 10. siječnja 1771. – Fojnica, 4. listopada 1829.) (*Sunarich*). Zavjetovao se 25. rujna 1787.

U Zagreb je stigao 1790. i postojali su planovi da dobije stipendiju, pa se Vrhovac u svezi s tim 14. srpnja iste godine obratio na KUNV koji je u svom odgovoru u kolovozu zatražio informacije o ukupnom broju bosanskih klerika koji su se u tom trenutku školovali u Monarhiji.[1138] Nakon što su mu proslijeđeni traženi podaci, KUNV je na svojoj sjednici 28. rujna 1790. Sunariću odbio odobriti primanje stipendije o čemu ga je Duhovni stol obavijestio u Ivanić gdje se tada nalazio.[1139] Želeći mu izaći u susret, Vrhovac je bio spreman primiti ga u biskupijsko sjemenište i o tome je pisao ivanićkom gvardijanu, no budući da Sunarić nije imao završena humaniora ovaj se plan nije mogao ostvariti. Kako je gvardijan nahvalio Sunarića kao marljivog i dobrog vladanja, Vrhovac je odlučio da ovaj ipak dođe u Zagreb gdje bi pohađao javne škole i izrazio nadu da će mu se nekako ostvariti mogućnost ulaska u krug stipendista.[1140] Međutim, kako se njegovo ime kasnije ne spominje u izvorima, ovaj se plan očigledno nije ostvario.

Šeremet, Filip (Josip) (Livno, 26. travnja 1778. – Kraljeva Sutjeska, 25. rujna 1814.) (*Scheremeth, Scherem, Cheremet, Serenetovich*). Zavjetovao se 18. svibnja 1794.

Prvi se puta spominje na popisu bosanskih stipendista iz veljače 1796. kao neraspoređeni klerik[1141], dok se na sličnom popisu iz travnja iste godine preciznije govori o njegovom dolasku u Veliku krajem 1794. gdje se otada nalazio ne polazeći nikakve škole.[1142] Nakon toga vjerojatno je bio premješten u Požegu gdje se nalazio sve do kraja šk. god. 1800./01. kada je završio humaniora, te ga je KUNV premjestio u Pečuh na studij filozofije.[1143] Tada je

---

[1136] Usp. NAZ NDS (OD) 857/1798. Int. i AHFPZ A-VIII-3a, 1798. – 29. V.
[1137] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1802. – 19. X.
[1138] Usp. NAZ NDS (OD) 839/1790. Int.
[1139] Usp. NAZ NDS (OD) 948/1790. Int.
[1140] Usp. NAZ NDS (OD) 989/1790. gdje se nalazi obimna prepiska na liniji Ivanić – Zagreb.
[1141] Usp. NAZ NDS (OD) 238/1796.
[1142] Usp. NAZ NDS (OD) 486/1796.
[1143] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1801. – 13. X.

provincija sv. Ladislava za njega tražila i svećeničko ređenje, ali mu je ono odbijeno.[1144] Daljnji tijek školovanja nepoznat. Ne nalazi se na popisu koji je KUNV-u predstavio Pejčinović što znači da se prije 1806. vratio u Bosnu. Umro uslijed epidemije kuge.[1145]

Šimkić (Šinkić), Franjo (Jakov) (Fojnica, 17. srpnja 1776. – Fojnica, 10. studenog 1815.) (*Schinkich*, *Sinkich*). Zavjetovao se 18. svibnja 1794.

Prvi se put spominje na popisu bosanskih klerika iz veljače 1796.[1146] kao neraspoređeni klerik, te na sličnom popisu iz travnja iste godine gdje se govori kako je krajem 1794. došao u Veliku, ali da do tad nije polazio nikakvu nastavu.[1147] Nakon toga je vjerojatno prešao u Požegu gdje se spominje 1799. Najprije je u rujnu te godine provincijal Bosne Srebrene Luka Dropuljić st. pisao Vrhovcu tražeći da se Šimkiću podijele oni redovi za koje ispunjava uvjete[1148], a nalazio se i na popisu bosanskih klerika iz prosinca iste godine.[1149] U Požegi se nalazio sve do kraja šk. god. 1800./01. kada je završio humaniora, te ga je KUNV premjestio u Pečuh na studij filozofije.[1150] Tada je provincija sv. Ladislava za njega tražila i svećeničko ređenje, ali mu je ono odbijeno.[1151] Daljnji tijek školovanja nepoznat. Ne nalazi se na popisu koji je KUNV predstavio Pejčinović što znači da se prije 1806. vratio u Bosnu. Zarazio se i umro tijekom epidemije kuge.[1152]

Vukadin st., Pavao (Filip) (Livno, 8. rujna 1779. – Sasina, 18. prosinca 1826.)[1153] (*Vukadin*, *Vukodin*, *Unkadin*). Zavjetovao se 22. listopada 1796.

Na školovanje je stigao u grupi jedanaestorice klerika 20. veljače 1798.[1154] Stipendija mu je bila dodijeljena u svibnju iste godine i bio je raspoređen u Zagreb.[1155] Daljnji tijek školovanja nepoznat. Njegovo se ime nalazi na Pejčinovićevom popisu, ali bez podataka o tadašnjem prebivalištu.[1156]

[1144] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1801. – 9. XII.
[1145] Usp. nešto opsežniji opis kod Mikića AFSKS POK5 p. 375-376.
[1146] Usp. NAZ NDS (OD) 238/1796.
[1147] Usp. NAZ NDS (OD) 486/1796.
[1148] Usp. NAZ NDS (OD) 1428/1799.
[1149] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1799. – 10. XII. i NAZ NDS (OD) 87/1800.
[1150] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1801. – 13. X.
[1151] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1801. – 9. XII.
[1152] Usp. nešto opsežniji opis kod Mikića AFSKS POK5 p. 376.
[1153] Nekrolog u Kreševu bilježi 19. prosinca.
[1154] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1798. – 29. V. i NAZ NDS (OD) 339/1798.
[1155] Usp. NAZ NDS (OD) 857/1798. Int. i AHFPZ A-VIII-3a, 1798. – 29. V.
[1156] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1806. – 21. X. i Jelenić, 1913: 98-99.

6.5. Klerici kreševskog distrikta poslani na školovanje do 1804.

Botoš Okić, Bono (Petar) (Kojsina, 2. siječnja 1766. – Kreševo, 28. travnja 1798.) (*Bottosokich, Okich*). Zavjetovao se 20. rujna 1783.

Prema financijskom izvještaju zagrebačkog gvardijana Kajetana Aukera već tijekom 1786. boravio je u tamošnjem franjevačkom samostanu jer mu je tada kupljena redovnička odjeća i neke druge potrepštine, a kao datum početka njegovog uzdržavanja navodi se 18. rujna 1786. Prema istom izvještaju u Zagrebu je boravio do 29. lipnja 1787.[1157] Daljnji tijek školovanja nepoznat i nemoguće je utvrditi njegov školski kurikulum. Nije poznato ni je li bio u kakvom srodstvu sa sekularnim klerikom Pavlom Botoš Okićem ili s apostolskim vikarom.

Ilijić, Nikola (Mato) (Kreševo, 7. rujna 1767. – Kreševo, 30. ožujka 1840. Kreševo) (*Illiich, Illich, Illijch, Iliych*). Zavjetovao se 20. rujna 1783.

Njegov školski kurikulum je zasad većim dijelom nemoguće rekonstruirati. Prvi se put javlja kao dovršeni student teologije u travnju 1791. kada se obratio na Vrhovca molbom za dodjelom novčanih sredstava kojima bi financirao svoj put natrag u Bosnu.[1158] Iz ove njegove molbe proizlazi da je on sedam mjeseci ranije (dakle ujesen 1790.) u Pešti dovršio studij teologije odakle se potom na Vrhovčev poticaj uputio u Zagreb s grupom klerika zagrebačke biskupije. Vjerojatno se zbog ratnih prilika nije mogao odmah zaputiti u Bosnu, pa je upao u materijalne poteškoće. Vrhovac ga je preporučio KUNV-u i uskoro mu je bila dodijeljena suma potrebna za put. U lipnju 1791. se ponovno obratio molbom na Vrhovca u kojoj je tražio da mu se dodijeli svećenički red.[1159] Njega dotada nije mogao dobiti jer zbog rata iz Bosne nisu stizale potrebne potvrde od strane apostolskog vikara, stoga se Ilijić obratio s molbom i u Rim.[1160] Prema jednoj kasnijoj odluci za klerika Juru (fra Petra) Kordića iz 1798. proizlazi da je Ilić u svibnju 1792. još uvijek boravio u Zagrebu i vjerojatno se vrlo brzo nakon toga konačno vratio u matičnu provinciju.[1161]

Ivanović, Marko (Anđeo *alias* Rokojević) (Vranci, 16. svibnja 1779. – ?, iza 1836.) (*Ivanovich, Ivanovics*). Zavjetovao se 15. ožujka 1797.

[1157] Usp. NAZ NDS (OD) 845/1788. Financijski izvještaj Kajetana Aukera.
[1158] Usp. NAZ NDS (OD) 432/1791.
[1159] Usp. NAZ NDS (OD) 738/1791.
[1160] Usp. NAZ NDS (OD) 882/1791.
[1161] Usp. NAZ NDS (OD) 669/1798.

U Zagreb je stigao 20. veljače 1798. kao član grupe od 11 klerika.[1162] Bio je raspoređen u Varaždin na pohađanje gramatike.[1163] U rujnu 1798. ladislavski provincijal Sabin Sekovanić je predložio da ga se premjesti u Požegu ne bi li tamo lakše pratio nastavu[1164] te je KUNV podržao ovaj prijedlog.[1165] Na popisu bosanskih klerika u Monarhiji od 10. prosinca 1799. nalazi se u grupi smještenoj u Požegi.[1166] Njegov daljnji školski put je nepoznat. U listopadu 1806. kustod Augustin Pejčinović ga spominje u svojoj predstavci KUNV-u kojom je u ime Bosne Srebrene molio da se prisili klerike da prestanu s otezanjem povratka u Bosnu.[1167] Prema tom popisu u tom trenutku se nalazio u Senju, ali nije moguće utvrditi kada je i kako onamo došao, kao niti gdje se u međuvremenu školovao. Ovo je i njegovo zadnje spominjanje u ovom kontekstu jer se nije vratio u Bosnu Srebrenu. Šematizam iz 1836. spominje ga kao župnika u Zrmanji u senjskoj biskupiji.[1168] U idućem šematizmu iz 1840. njegovo se ime ne nalazi, ali nije poznato je li u međuvremenu umro ili je i formalno napustio redove Bosne Srebrene.

Karlović, Stjepan (Stjepan) (Kreševo, 29. siječnja 1781. – Kreševo, 6. listopada 1832.)[1169] (*Karlovich, Carlovich*). Zavjetovao se 15. ožujka 1797.

U Zagreb je stigao 20. veljače 1798. u grupi 11 klerika.[1170] Bio je raspoređen na pohađanje gramatike i poslan u Varaždin.[1171] U jesen 1802. KUNV ga je rasporedio u Požun na studij filozofije.[1172] Također se našao na listi koju je podastro Pejčinović i vjerojatno se krajem 1806. ili početkom 1807. vratio u Bosnu.[1173] Nije poznato na kojoj se razini studija tada nalazio. Umro je od neke bolesti, vjerojatno kolere koja je tada izbila u Bosni.

[1162] Usp. NAZ NDS (OD) 515/1798. Int. i AHFPZ A-VIII-3a,, 1798. – 13. III. (a). Jelenić, 1913: 68-69 donosi prijepis pisma bosanskog provincijala Mate Ivekića od 3. prosinca 1797. u kojem klericima daje upute o slanju u Monarhiju na školovanje.
[1163] Usp. AHFPZ A-VIII-3a,, 1798. – 29. V.
[1164] Usp. NAZ NDS (OD) 1099/1798.
[1165] Usp. AHFPZ A-VIII-3a,, 1798. – 30. X.
[1166] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1799. – 10. XII.
[1167] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1806. – 21. X. i Jelenić, 1913: 98-99.
[1168] Usp. *Schematismus Bosnae Argentinae, 1836*. p. 32.
[1169] Fojnički nekrolog smrt datira s 6. rujna 1832.
[1170] Usp. NAZ NDS (OD) 515/1798. Int. i AHFPZ A-VIII-3a,, 1798. – 13. III. (a). Jelenić, 1913: 68-69. donosi prijepis pisma bosanskog provincijala Mate Ivekića od 3. prosinca 1797. u kojem klericima daje upute o slanju u Monarhiju na školovanje.
[1171] Usp. NAZ NDS (OD) 857/1798. Int.
[1172] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1802. – 6. X.
[1173] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1806. – 21. X. i Jelenić, 1913: 98-99.

Kopić, Franjo (Mijo) (Kreševo, 7. travnja 1776. – Brotnjo, 21. prosinca 1810.)[1174] (*Kopich*, *Copich*). Zavjetovao se 6. kolovoza 1793.

U srpnju 1795. zagrebački gvardijan Benvenut Orlić izrazio je spremnost da ga primi i smjesti u svoj samostan.[1175] Na popisu bosanskih stipendista iz veljače 1796. navodi se kao polaznik prvog razreda gramatike, ali bez oznake prebivališta.[1176] Na jednom drugom popisu iz travnja iste godine, navodi se da je smješten u Velikoj i trenutačno ne pohađa nikakve škole, a da je ranije bio *principista* u Senju.[1177] Iz Velike je vjerojatno s ostalim klericima bio preseljen u Požegu jer se javlja na popisu iz prosinca 1799.[1178] Ondje je 1800. prezentirao dimisorijale potrebne za ređenje.[1179] U Arhivu franjevačkog samostana u Kreševu čuvaju se tri rukopisa koja je sa sobom donio po povratku sa školovanja, a iz kojih proizlazi da je 1801. polazio drugu godinu filozofije u Szombathelyu.[1180] Datum povratka u Bosnu ostaje nepoznatim. Kako se ne nalazi na Pejčinovićevom popisu, vjerojatno se vratio prije 1806.[1181]

Kopić st., Paškal (Nikola) (Kreševo, 6. prosinca 1766. – Kreševo, 5. travnja 1823.)[1182] (*Kopich*). Zavjetovao se 17. listopada 1785.

U zagrebački samostan je stigao 9. lipnja 1786.[1183] Ondje je, nakon izbacivanja Dobretića i Kulaševića dugo vremena boravio kao jedini franjevački klerik među sekularcima. U kolovozu 1789. je u neutvrđenim okolnostima zajedno s Pravdićem završio u Sv. Leonardu, ali je tražio povratak u Zagreb[1184] u čemu mu je udovoljeno, jer se u prosincu iste godine javlja kao jedan od potpisnika žalbe kojom su rješavane međusobne razmirice bosanskih klerika.[1185] U kolovozu 1792. zatražio je od Vrhovca da ga zaredi i priložio sve potrebne potvrde.[1186] U travnju 1794. molio je da mu se daju potvrde o tome da je u rujnu i listopadu 1792. primio svete redove.[1187] Posljednji se put spominje u Vrhovčevom upitu KUNV-u u

[1174] Sutješki nekrolog bilježi i upis 4. siječnja 1811., no nesumnjivo je riječ o istoj osobi.
[1175] Usp. NAZ Katalog br. 84 (1795.) p. 77.
[1176] Usp. NAZ NDS (OD) 238/1796.
[1177] Usp. NAZ NDS (OD) 486/1796.
[1178] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1799. – 10. XII.
[1179] Usp. NAZ NDS (OD) 972/1800. Riječ je o potvrdama o krštenju (kršten je 7. travnja 1776.), krizmanju (27. listopada 1782.) i primitku prve tonzure i četiri niža reda (2. travnja 1793.) te dvama dimisorijalima, jednog je izdao apostolski vikar Botoš Okić 30. kolovoza 1793., a drugog provincijal Luka Dropuljić st. 20. travnja 1800.
[1180] AFSK Kut. 160, Fr. Kop. 1-3.
[1181] Usp. AHFPZ A-VIII-3a,, 1806. – 21. X. i Jelenić, 1913: 98-99.
[1182] Sutješki nekrolog navodi 6. travnja kao datum smrti.
[1183] Usp. NAZ NDS (OD) 845/1788. Financijski izvještaj Kajetana Aukera.
[1184] Usp. NAZ NDS (OD) 1300/1789.
[1185] Usp. NAZ NDS (OD) 1912/1789.
[1186] Usp. NAZ NDS (OD) 1085/1792.
[1187] Usp. NAZ NDS (OD) 492/1794.

ožujku 1797., a prema kojem proizlazi da se dvije godine ranije (dakle 1795.) Kopić, dovršivši studij, vratio u Bosnu.[1188]

Kraljević, Franjo (Marijan) (Čerigaj, 1. veljače 1779. – Brotnjo, 23. veljače 1834.)[1189] (*Kralyevich, Kraljevich, Kraglievich*). Zavjetovao se 15. ožujka 1797.

U grupi jedanaestorice klerika 20. veljače 1798. došao je u Zagreb.[1190] Raspoređen je na pohađanje gramatike u Varaždin[1191] gdje boravio i prema popisu od 10. prosinca 1799.[1192] Daljnji školski put mu je nepoznat. Njegovo se ime također našlo na Pejčinovićevom popisu[1193], nakon čega se preko Broda vratio u Bosnu.[1194]

Letić, Filip (Lovro) (Mostar, 18. kolovoza 1778. – Kreševo, 29. kolovoza 1823.) (*Letich*). Zavjetovao se 8. svibnja 1799.

Nije sigurno da se školovao na području Monarhije, jer se spominje samo dvaput. Prvi puta je 1799. za njega i još sedmoricu klerika traženo da ih se primi na stipendiju uz grupu od 11 klerika primljenih godinu dana ranije i onih koji su iz Velike prešli u Požegu.[1195] Zanimljivo je da se na toj listi njega i još neke klerike navodi krsnim, umjesto redovničkim imenima, tako da je ovdje ubilježen kao Lovro Letić. Drugi put ga spominje Pejčinović u molbi KUNV-u za požurivanjem povratka klerika u Bosnu.[1196] Tu se kao njegovo mjesto boravka navodi Senj, ali ostaje upitnim je li se ondje školovao. Moguće je da je Senj predstavljao samo jednu stanicu na povratku iz Italije i da je Letić nastojao odložiti svoj povratak u Bosnu. S druge strane, kako se tada na istom mjestu nalazio i Marko Ivanović nije isključeno da im je školski kurikulum bio sličan, premda to ne objašnjava Letićevu odsutnost iz izvora. Obzirom da u svim fondovima nedostaju podaci za razdoblje 1802.-06. mogućnost da se ipak školovao negdje na ugarsko-hrvatskom prostoru ne može se u potpunosti isključiti.

[1188] Usp. NAZ NDS (OD) 360/1797.

[1189] Knjiga novaka kreševskog samostana kao mjesto rođenja navodi Blato, a nekrolog kao mjesto rođenja precizira Čerigaj.

[1190] Usp. NAZ NDS (OD) 515/1798. Int. i AHFPZ A-VIII-3a,, 1798. – 13. III. (a). Jelenić, 1913: 68-69 donosi prijepis pisma bosanskog provincijala Mate Ivekića od 3. prosinca 1797. u kojem klericima daje upute o slanju u Monarhiju na školovanje.

[1191] Usp. NAZ NDS (OD) 857/1798. Int.

[1192] Usp. NAZ NDS (OD) 87/1800. Zanimljivo je da ga verzija popisa koja se čuva pod AHFPZ A-VIII-3a, 1799. – 10. XII. ispušta.

[1193] Usp. AHFPZ A-VIII-3a,, 1806. – 21. X. i Jelenić, 1913: 98-99.

[1194] Usp. KFSB sv. II, pp. 20-21 prema čemu proizlazi da je onamo stigao 14. studenog 1806. i tjedan dana kasnije prešao Savu zajedno s Josipom (Nikolom) Tomićem ml.

[1195] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1799. – 10. XII. i NAZ NDS (OD) 87/1800.

[1196] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1806. – 21. X. i Jelenić, 1913: 98-99.

Marojević, Jeronim (Mato *alias* Glibić) (Mostar, 10. rujna 1776. – Kreševo, 28. veljače 1836.)

(*Maroevich, Maroevits*). Zavjetovao se 7. svibnja 1801.

Prvi se put spominje na Pejčinovićevoj listi iz 1806. kada mu je kao mjesto boravka naveden Senj.[1197] Za razliku od ostalih s te liste, on je izgleda ondje nastavio sa školovanjem. Naime, u srpnju 1809. provincijal Hrvatsko-kranjske provincije ga je uputio u Pečuh da ondje nastavi školovanje.[1198] Koju je razinu studija pohađao i dokad nije poznato jer se više ne spominje u izvorima.

Martinčević, Petar (Ivan) (Kreševo, 19. lipnja 1777. – Skadar, 31. svibnja 1824.)[1199]

(*Martincsevich, Martinchevics*). Zavjetovao se 6. kolovoza 1793.

Na popisu bosanskih stipendista iz veljače 1796. spominje ga se kao polaznika prvog razreda gramatike, no ne i lokacija.[1200] U travnju iste godine, na jednom drugom popisu navodi se da se u tom trenutku nalazi neraspoređen u Velikoj, a da je ranije bio *principista* u Senju.[1201] Ovo sugerira da je iz Bosne stigao tijekom 1794. Od 1796. se vjerojatno nalazio u Požegi čiji je gvardijan Blaž Vuković u studenom 1799. obavijestio Duhovni stol kako će Martinčević iduće godine prijeći u Zagreb.[1202] U prosincu se javlja na popisu klerika koji su boravili u Požegi.[1203] Prema odluci KUNV-a iz siječnja 1800. studij filozofije je već od proteklog listopada trebao pohađati u Pečuhu.[1204] To je i njegovo posljednje spominjanje, tako da nije poznato kada je i nakon koliko završenog studija napustio Monarhiju. Pejčinović ga ne spominje u svojoj molbi što sugerira da se tada već vratio u Bosnu.

Musić, Ilija (Franjo *alias* Erešević) (Rasno, 4. listopada 1776. – Čerigaj, 13. svibnja 1821.)[1205]

(*Mussich, Musich, Muszics*). Zavjetovao se 15. ožujka 1797.

[1197] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1806. – 21. X. i Jelenić, 1913: 98-99.
[1198] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1809. – 18. VII.
[1199] Sutješki nekrolog donosi datiranje 30. lipnja 1824.
[1200] Usp. NAZ NDS (OD) 238/1796.
[1201] Usp. NAZ NDS (OD) 486/1796.
[1202] Usp. NAZ NDS (OD) 991/1799.
[1203] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1799. – 10. XII.
[1204] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1800. – 14. I.
[1205] Knjiga oblačenja kao mjesto rođenja navodi Blato, a nekrolog precizira kao Rasno. S druge strane, nekrolog u Kraljevoj Sutjesci navodi župu Blato kao mjesto smrti.

U Zagreb je došao 20. veljače 1798. u grupi od 11 klerika.[1206] Bio je raspoređen u Varaždin gdje je započeo pohađanje gramatike.[1207] Kasniji školski kurikulum mu je nepoznat. Pejčinović je i za njega tražio povratak u Bosnu.[1208] Prema Kronici samostana u Brodu Musić je zajedno s Pavlom Vukadinom 11. studenog 1806. došao u Brod iz Zagreba gdje je dovršio studij, a zatim su tjedan dana kasnije zajedno prešli Savu.[1209] U Arhivu u Kreševu čuvaju se dva njegova rukopisa. Prvi je s predavanja iz kanonskog prava iz kojeg proizlazi da je ta predavanja pohađao tijekom šk. god. 1805./06.[1210] Drugi je vezan uz dogmatiku[1211], a na njemu se nalazi upis kako predavanja počinju 9. studenog 1806. dakle, u trenutku kada se Musić već nalazio na putu prema Brodu. Ukoliko nije riječ o pogrešci u pisanju, nije isključeno da ga je matična provincija pozvala na povratak u Bosnu i prije nego li je dovršio kompletan studij.

Nikolić, Mato (Petar *alias* Malinović) (Kreševo, 16. svibnja 1775. – Osova, 12. svibnja 1844.)[1212]

(*Nikolich, Mikolich*). Zavjetovao se 2. ožujka 1793.

Apostolski vikar Okić ga je već 12. travnja 1793. odredio za slanje na školovanje u Monarhiju i preporučio Duhovnom stolu koji je o tome obavijestio KUNV.[1213] U srpnju iste godine zagrebački gvardijan je obaviješten o njegovom dolasku i stipendiranju.[1214] Na popisu bosanskih klerika iz veljače 1796. spominje se kao polaznik drugog razreda gramatike, ali bez navođenja prebivališta[1215] dok je na sličnom popisu iz travnja iste godine navedeno da je riječ bila o Zagrebu.[1216] Nakon toga je vjerojatno bio premješten u Požegu jer tamošnji gvardijan u studenom 1798. predlaže njegov povratak u Zagreb.[1217] U prosincu 1799. još uvijek se nalazio u Požegi.[1218] U siječnju 1800. bio je poslan na studij filozofije u Pečuh.[1219] Daljnji školski put

[1206] Usp. NAZ NDS (OD) 515/1798. Int. i AHFPZ A-VIII-3a, 1798. – 13. III. (a). Jelenić, 1913: 68-69 donosi prijepis pisma bosanskog provincijala Mate Ivekića od 3. prosinca 1797. u kojem klericima daje upute o slanju u Monarhiju na školovanje.
[1207] Usp. NAZ NDS (OD) 857/1798. Int.
[1208] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1806. – 21. X. i Jelenić, 1913: 98-99.
[1209] Usp. KFSB sv. II, pp. 20-21.
[1210] Usp. AFSK Kut. 160, Il. Mus. 2.
[1211] Usp. AFSK Kut. 160, Il. Mus. 1.
[1212] Nekrolog u Fojnici kao mjesto smrti navodi Žepče.
[1213] Usp. NAZ NDS (OD) 640/1793.
[1214] Usp. NAZ NDS (OD) 765/1793.
[1215] Usp. NAZ NDS (OD) 238/1796.
[1216] Usp. NAZ NDS (OD) 486/1796.
[1217] Usp. NAZ NDS (OD) 991/1799.
[1218] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1799. – 10. XII.
[1219] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1800. – 14. I.

nepoznat. Osim teologije, završio je i medicinu koju je polazio u Feldsbergu (danas Valtice u Češkoj).[1220]

Nikolić, Mijo (Ivan) (Kreševo, 10. prosinca 1772. – Vareš, 13. veljače 1832.)[1221] (*Nikolich*). Zavjetovao se 6. kolovoza 1793.

Na popisu bosanskih stipendista iz veljače 1796. spomenut je kao polaznik prvog razreda gramatike, no nije navedena lokacija.[1222] U travnju iste godine, na jednom drugom popisu navodi se da se u tom trenutku nalazi neraspoređen u Velikoj, a da je ranije bio *principista* u Senju.[1223] Ovo sugerira da je iz Bosne stigao tijekom 1794. Nakon 1796. vjerojatno je s ostalim klericima iz Velike prešao u Požegu koja mu se spominje kao prebivalište krajem 1799.[1224] Odande je zajedno s Franjom Kopićem i Grgom Šerkićem prezentirao potrebne potvrde na osnovi kojih je tražio ređenje.[1225] Mladu misu služio je u 14. rujna 1800. u Podgoraču kraj Našica.[1226] Daljnji školski put nepoznat. Ne nalazi se na Pejčinovićevom popisu, pa se iz toga zaključuje da se vratio prije 1806.

Ostojić st., Franjo (Mato *alias* Čočković) (Vranci, 12. studenog 1775. – Rotilj, 15. prosinca 1813.)[1227]

(*Osztoich*, *Hosztoich*, *Ostoich*, *Hostoich*). Zavjetovao se 25. travnja 1794.

Prije dolaska u Monarhiju Ostojić je boravio u Veroni, no nije poznato kada je bio poslan onamo niti je li ondje boravio cijelo vrijeme dok je bio u Italiji.[1228] U Zagreb ga je 4. veljače 1797. poslao provincijal Mato Ivekić, a Vrhovcu ga je preporučio i Augustin Botoš Okić kome je Ostojić bio sestrić.[1229] Zagrebački je biskup u travnju pisao KUNV-u tražeći odobravanje stipendije za njega, a kao mjesto Ostojićevog trenutačnog boravka navodi Veliku

---

[1220] Usp. AFPBS Protocollum II., p. 234. *P. Matthaeus Nicolich a Cressevo qui Feldspergae medicae arti (de consensu tamen Provintiae) per triennium incubuit*. Odlukom Definitorija Bosne Srebrene od 21. lipnja 1813. imenovan je službenim liječnikom Provincije. Usp. Jelenić, 1913: 106-107.

[1221] Nekrolog u Fojnici kao datum smrti navodi 14. veljače, a kao mjesto Sarajevo.

[1222] Usp. NAZ NDS (OD) 238/1796.

[1223] Usp. NAZ NDS (OD) 486/1796.

[1224] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1799. – 10. XII.

[1225] Usp. NAZ NDS (OD) 972/1800. Riječ je o potvrdama o krštenju (kršten je 10. prosinca 1772.), krizmanju (nije označen datum) i primitku prve tonzure i četiri niža reda (2. travnja 1793.) te dvama dimisorijalima, jednog je izdao apostolski vikar Botoš Okić 30. kolovoza 1793., a drugog provincijal Luka Dropuljić st. 20. travnja 1800.

[1226] Usp. ZFSN, knj. II, p. 71.

[1227] Nekrolog u Fojnici kao mjesto i datum smrti navodi Kreševo, 16. prosinca 1813.

[1228] Usp. NAZ NDS (OD) 700/1797. Int.

[1229] Usp. NAZ NDS (OD) 368/1797. gdje se čuva čitav niz spisa vezanih uz rješavanje stipendije za ovog klerika.

kamo ga je odlučio smjestiti nakon što je u osobnom kontaktu tijekom predstavljanja u Zagrebu uvidio da je klerikovo znanje latinskog vrlo slabo. Ove poteškoće s latinskim biskup spominje i u svom pismu gvardijanu samostana u Velikoj. Da je Ostojić najprije došao u Zagreb svjedoči Vrhovčev dopis KUNV-u od 19. svibnja 1797. gdje se spominje kako je ondje boravio u razdoblju od 26. ožujka do 5. travnja 1797.[1230] Stipendija mu je odobrena u siječnju 1798. kada je već s ostalim klericima boravio u Požegi.[1231] Ondje je vjerojatno pohađao gramatiku i humaniora do kraja šk. god. 1801./02. kada je KUNV odredio da započne studij filozofije u Zagrebu.[1232] To je i njegovo posljednje spominjanje. Ne nalazi se na Pejčinovićevom popisu što sugerira da je prije 1806. napustio Monarhiju.

Pinjušić, Mijo (Jeronim) (Čerigaj, 6. prosinca 1778. – Kreševo, 20. travnja 1808.)[1233] (*Pinusich, Pignosics, Pinnusits, Pinussich*). Zavjetovao se 8. svibnja 1799.
Nalazio se na popisu osmorice klerika za koje je Bosna Srebrena 1799. tražila stipendiju nauštrb preostalih sekularaca. Na tom je popisu poslanik Bosne Srebrene Mato Kristićević označio da se Pinjušić prilikom ovog poslanstva nalazio zajedno s njime, ali da su ga gvardijani domaćih provincija odbijali primiti zbog neizvjesnosti oko dobitka stipendije.[1234] U konačnici je ipak ostvario pravo na nju i to za razdoblje od 21. listopada 1799., a iz spomenute odluke proizlazi da je to vrijeme proveo u Varaždinu.[1235] Daljnji tijek školovanja ostaje nepoznatim, a zanimljivo je da se nije našao na Pejčinovićevom popisu. U lipnju 1807. spominje se kao student teologije u Zagrebu u sukobu s lokalnim franjevcima, pa je KUNV za njega predlagao premještaj u neki drugi samostan.[1236] No, kako je Bosna Srebrena bila zatražila da se Pinjušić vrati u Bosnu, KUNV mu je 21. srpnja 1807. dozvolio povratak.[1237] U studenom iste godine preko Broda se vratio kući[1238] da bi nekoliko mjeseci kasnije umro od tuberkuloze.

Šerkić, Grgo (Franjo) (Kreševo, 26. kolovoza 1775. – Kreševo, 24. ožujka 1805.)

[1230] Usp. NAZ NDS 568/1797. Int. S druge pak strane sam Vrhovac drugom prilikom navodi razdoblje od 1.-10. travnja 1797., usp. NAZ NDS (OD) 59/1799. Int.
[1231] Usp. NAZ NDS (OD) 356/1798. Int.
[1232] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1802. – 21. IX.
[1233] Knjiga novaka kreševskog samostana kao mjesto rođenja navodi Blato, a nekrolog kao mjesto rođenja precizira Čerigaj. Fojnički nekrolog kao datum smrti navodi 21. travnja.
[1234] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1799. – 10. XII.
[1235] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1800. – 20. III.
[1236] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1807. – 30. VI.
[1237] Usp. AHFPZ A-VIII-3A, 1807. – 21. VII.
[1238] Usp. KFSB, sv. II, pp. 46-47.

(*Scherkich, Strerkich, Serkich*). Zavjetovao se 24. veljače 1792.

U Zagreb je došao 12. lipnja 1792. zajedno sa sekularnim klerikom Lukom Marijanovićem.[1239] U kolovozu iste godine KUNV mu je dodijelio stipendiju.[1240] Prema izvještaju iz rujna 1793. u Zagrebu je polazio prvi razred gramatike sa slabim uspjehom.[1241] Prema popisu bosanskih stipendista iz veljače 1796. polazio je drugi razred gramatike[1242], a sličan popis iz travnja iste godine govori da je to bilo u Zagrebu.[1243] Nakon toga je vjerojatno premješten na humaniora u Požegu jer se idući put njegovo ime u izvorima javlja u prosincu 1799. na popisu klerika koji ondje borave.[1244] U travnju 1800. zajedno s Franjom Kopićem i Mijom Nikolićem prezentirao je potrebne potvrde na osnovi kojih je dobio ređenje.[1245] U drugom semestru šk. god. 1799./1800. polazio je drugi razred humaniorâ.[1246] Daljnji tijek školovanja nepoznat. Nekrolozi govore da je umro nakon što se po dovršetku školovanja vratio u Bosnu.[1247]

Tometinović, Ivan (*Zvonimir*) (Kreševo, 10. rujna 1757. – Kreševo, 12. siječnja 1802.) (*Tometinovich, Tometinovics*) Zavjetovao se 23. ožujka 1777.

Pratio je Augustina Botoš Okića u svojstvu njegovog tajnika na put u Rim gdje je ovaj bio izabran za apostolskog vikara, a potom i u Beč gdje je u audijenciji kod Josipa II. izborio osnivanje zaklade. U jednom pismu optužio je Okića za pristajanje uz jozefinističke ideje i otklon od Rima. Njegovo prebivalište je nakon toga nepoznato. U srpnju 1789. obratio se na Ugarsku dvorsku kancelariju i Duhovni stol tražeći stipendiju.[1248] Iz teksta molbe razaznaje se da je neko vrijeme proboravio u Slunju, Lici i Karlovcu, očito ne mogavši zbog ratnih prilika prijeći u Bosnu. Lokalno vojno zapovjedništvo ga je uputilo da zatraži stipendiju koju mu je KUNV i dodijelio te ga smjestio u Zagreb.[1249] Ondje je uskoro došao u sukob sa sekularnim

[1239] Usp. NAZ NDS (OD) 993/1792. Int.
[1240] Usp. NAZ NDS (OD) 1144/1792. Int.
[1241] Usp. NAZ NDS (OD) 1107/1793. Int.
[1242] Usp. NAZ NDS (OD) 238/1796.
[1243] Usp. NAZ NDS (OD) 486/1796.
[1244] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1799. – 10. XII.
[1245] Usp. NAZ NDS (OD) 972/1800. Riječ je o potvrdama o krštenju (kršten je 19. kolovoza 1775.), krizmanju (27. listopada 1782.) i primitku prve tonzure i četiri niža reda (24. ožujka 1792.) te dvama dimisorijalima, jednog je izdao apostolski vikar Grgo Ilijić Varešanin 23. siječnja 1800., a drugog provincijal Luka Dropuljić st. 20. travnja 1800.
[1246] Usp. AFSK Kut. 160, Gr. Šer. 1. Riječ je o njegovoj vježbenici na kojoj se sam potpisuje kao *humanista secunudum in annum*.
[1247] Primjerice, nekrolog u Fojnici navodi: *qui absolutis laudabiliter in Hungaria Studiis, venit in Provinciam, et dum proximo utilis foret, ad Civitatem Dei viventis ex hac lacrymarum valle praemature digressus est*.
[1248] Usp. NAZ NDS (OD) 1250/1789.
[1249] Usp. NAZ NDS (OD) 1770/1789. Int.

klericima Antom Nikolićem i Filipom Zubčevićem na koje se žali u jednom pismu upućenom Duhovnom stolu.[1250] Prema njegovom pripovijedanju spomenuta dvojica su mu se rugali zbog načina na koji je izgovarao latinski, a sukob je kulminirao kada su Tometinovića u obranu uzeli jedan domaći franjevac i Ivan Alović. Nakon toga se više ne spominje u izvorima. Vjerojatno je uskoro uočena pogreška pa se Tometinović, kao kudikamo stariji od Dobretića i Kulaševića nije mogao zadržati na popisu stipendista. Je li odmah našao načina da se vrati u Bosnu ili je prešao u neki drugi samostan ostaje nepoznatim, kao i pitanje je li uopće polazio kakvu nastavu.

Tomić ml., Josip (Nikola) (Kreševo, 14. studenog 1780. – Kreševo, 2. travnja 1841.) (*Tommich*). Zavjetovao se 8. svibnja 1799.

Spominje se samo jednom i to na popisu klerika za koje je Mato Kristićević tražio primanje na stipendiju umjesto sekularaca. Jednako kao i Filip Letić naveden je pod svojim krsnim, a ne redovničkim imenom.[1251] Ne treba ga brkati s Josipom Tomićem Sekularcem. Tijek njegovog školovanje je zasad potpuno nepoznat. Kronika samostana u Brodu spominje kako se Augustin Pejčinović 12. studenog 1806. iz Budima vratio *cum patre Iosepho Tomich*, a da je potom taj Tomić zajedno s Franjom Kraljevićem 21. studenog iste godine kod Svilaja prešao u Bosnu.[1252]

6.6. Klerici sutješkog distrikta poslani na školovanje do 1800.

Grgić, Dominik (Juro *alias* Petrović) (Lovnica, oko 1772. – Bijela, 18. travnja 1814.)[1253] (*Gargich, Gergich, Pargich*). Zavjetovao se 2. kolovoza 1794.

Prvi se put spominje na popisu bosanskih stipendista iz veljače 1796. na kojem se nalazi u grupi klerika koji još nisu pohađali nikakvu nastavu.[1254] Na nešto pouzdanijem popisu iz travnja iste godine navedeno je kako je spomenuta grupa u Monarhiju došla još krajem 1794.[1255] Nakon toga se spominje još samo jedanput u grupi klerika smještenih u Požegi, bez

[1250] Usp. NAZ NDS (OD) 1901/1789.
[1251] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1799. – 10. XII.
[1252] Usp. KFSB, sv. II, pp. 20-21.
[1253] Ostali nekrolozi kao mjesto smrti navode Dubrave, župu kojoj je Bijela tada pripadala.
[1254] Usp. NAZ NDS (OD) 238/1796.
[1255] Usp. NAZ NDS (OD) 486/1796.

oznake razine studija.[1256] Ne nalazi se na Pejčinovićevom popisu, što sugerira da je prije 1806. napustio Monarhiju.

Juričević, Grgo (Juro) (Foča, oko 1777. – Kraljeva Sutjeska, 26. lipnja 1839.)[1257] (*Jurichevich, Juricsevich, Juricsevics*). Zavjetovao se 3. lipnja 1797.

Stigao je 20. veljače 1798. u grupi jedanaestorice klerika.[1258] U svibnju 1798. mu je dodijeljena stipendija i raspoređen je u Zagreb.[1259] U siječnju 1799. predloženo je njegovo ređenje za đakona.[1260] U Zagrebu je boravio sve do svibnja 1802. kada je otputovao u Italiju nakon što mu je njegov provincijal 30. ožujka iste godine naložio da školovanje nastavi ondje s čim se KUNV složio na svojoj sjednici od 20. travnja.[1261] Već u svibnju iste godine boravio je u Veneciji gdje se susreo s Augustinom Miletićem koji je o tome obavijestio Grgu Ilijića Varešanina.[1262]

Krajinović, Marijan (Juro) (Foča, oko 1771. – Jastrebarsko, 29. travnja 1835.)[1263] (*Krajinovich, Krainovich, Krainyovich*). Zavjetovao se 2. kolovoza 1794.

Prvi se put spominje na popisu bosanskih stipendista iz veljače 1796. na kojem se nalazi u grupi klerika smještenih u Veliku, a koji još nisu pohađali nikakvu nastavu.[1264] Na nešto pouzdanijem popisu iz travnja iste godine navedeno je kako je spomenuta grupa u Monarhiju došla još krajem 1794.[1265] Izvori šute o njemu sve do 1806. kada ga Pejčinović uvrštava na listu klerika za koje se traži povratak navodeći pri tom da je Krajinovićevo trenutačno prebivalište nepoznato.[1266] Vrhovac ga je uspio locirati u Samoboru i naložio je da se učini sve da ga se prebaci u Bosnu.[1267] U studenom 1807. došlo je do susreta između njih dvojice u kojem je klerik izrazio veliku bojazan od povratka u Bosnu i molio je Vrhovca da ga primi u svoju biskupiju, što je ovaj, prema vlastitim riječima zbog velike Krajinovićeve religioznosti i

[1256] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1799. – 10. XII. i NAZ NDS (OD) 87/1800.
[1257] U knjizi oblačenja nisu navedeni podaci o dobi koja je pretpostavljena na osnovi navoda u nekrolozima.
[1258] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1798. – 29. V. i NAZ NDS (OD) 339/1798.
[1259] Usp. NAZ NDS (OD) 857/1798. Int. i AHFPZ A-VIII-3a, 1798. – 29. V.
[1260] Usp. NAZ NDS (OD) 88/1799.
[1261] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1802. – 20. IV. (b).
[1262] Usp. AFSKS Spisi samostana i župe Kraljeva Sutjeska od 1711. do 1945. godine, Kut. 1, Svež. 3. g. 1802. Pismo Augustina Miletića Grgi Ilijiću Varešaninu od 26. svibnja 1802.
[1263] Datum smrti *v.* NAZ, *Matica umrlih svećenika Zagrebačke (nad)biskupije 1788.-1911. I. svezak* p. 75.
[1264] Usp. NAZ NDS (OD) 238/1796.
[1265] Usp. NAZ NDS (OD) 486/1796.
[1266] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1806. – 21. X. i Jelenić, 1913: 98-99.
[1267] Usp. NAZ NDS (OD) 1018/1807.

obrazovanja, i prihvatio.[1268] U veljači 1808. apostolski vikar Ilijić Varešanin mu je dozvolio prelazak u zagrebačku biskupiju.[1269] Kasnije je postao jaskanskim prebendarom i umro na tom položaju. Do kraja života koristio je i redovničko ime Marijan, pod kojim je i zaveden u Maticu umrlih svećenika.

Kulašević, Blaž (Ilija) (Oćevija, oko 1768. – Oćevija, 7. listopada 1800.) (*Kulassevich, Kulassich*). Zavjetovao se 2. veljače 1786.

Prvi se put spominje u financijskom izvještaju zagrebačkog gvardijana Kajetana Aukera iz kojeg proizlazi da je u tamošnjem samostanu boravio od 18. prosinca 1787.[1270] U tom se trenutku nije nalazio na popisu stipendista pa je sam 1. listopada 1788. podnio molbu da mu se dodijeli stipendija ili mu se dozvoli boravak u nekom drugom samostanu jer se zbog ratnih prilika trenutačno ne može vratiti u Bosnu.[1271] Iz teksta ove molbe proizlazi da se Kulašević našao u Zagrebu prilikom povratka iz Italije gdje se već ranije nalazio na školovanju. Redovito ga se titulira odrednicom *pater*, što otkriva da je već imao svećenički red. Vrlo brzo došao je u sukob sa zagrebačkim franjevcima koji su ga optuživali da zajedno s Franjom Dobretićem kvari ostale bosanske klerike.[1272] U međuvremenu mu je KUNV na svojoj sjednici od 22. listopada 1788. odobrio stipendiju i odredio mu smještaj upravo u Zagrebu.[1273] Kako su se disciplinski problemi nastavili, već u veljači 1789. Duhovni stol je donio privremenu odluku o smještanju Kulaševića u dom za nemoćne svećenike, ali mu je odobrio da troškove uzdržavanja i dalje pokriva iz iznosa stipendije.[1274] U srpnju 1789. tražio je premještaj u Varaždin što mu je Duhovni stol i odobrio.[1275] U listopadu 1790. ladislavski provincijal je podnio izvješće o bosanskim klericima na osnovi kojeg je proizlazilo da je Kulašević u Varaždinu završio humaniora, a KUNV se interesirao oko njegovog eventualnog povratka u Zagreb da bi ondje nastavio filozofiju, pa teologiju.[1276] Duhovni stol je ispitao mišljenje zagrebačkih franjevaca o ovom pitanju, a Auker je odlučno odbio primiti Kulaševića natrag u samostan.[1277] Zasad se ne može utvrditi je li Kulašević filozofiju završio u Varaždinu ili je našao privatan smještaj u Zagrebu, a u jesen 1792. KUNV ga je na studij teologije poslao

[1268] Usp. NAZ NDS (OD) 1272/1807.
[1269] Usp. NAZ NDS (OD) 426/1808.
[1270] Usp. NAZ NDS (OD) 845/1788.
[1271] Usp. NAZ NDS (OD) 1144/1788.
[1272] Usp. NAZ NDS (OD) 1325/1788.
[1273] Usp. NAZ NDS (OD) 1452/1788. Int.
[1274] Usp. NAZ NDS (OD) 334/1789.
[1275] Usp. NAZ NDS (OD) 1195/1789.
[1276] Usp. NAZ NDS (OD) 976/1790. Int.
[1277] Usp. NAZ NDS (OD) 1042/1790. Int.

u Pečuh.[1278] Daljnji tijek školovanja nepoznat. Po povratku u Bosnu bio je magistar novaka u sutješkom samostanu, ali se razbolio od tuberkuloze pa je otišao u rodno mjesto i ondje umro.[1279]

Milanović, Lovro (Stjepan) (Sarajevo, oko 1777. – Turić, 3. veljače 1807.)[1280] (*Millanovich*). Zavjetovao se 25. svibnja 1793.

Školovanje je započeo u Italiji, ali je za šk. god. 1800./01. prebačen u Zagreb i dodijeljena mu je stipendija.[1281] Daljnji tijek studija ostaje nepoznat. Prema Protokolu Bosne Srebrene u lipnju 1803. bio je postavljen za samostanskog vikara i kapelana u Kraljevoj Sutjesci.[1282] Bio je ubijen kada je putovao na ispomoć svom stricu Franji župniku u Dubravama.

Topalović, Šimun (Marijan) (Miljačići, oko 1770. – Koraće, 27. rujna 1810.) (*Topalovich, Topolovich, Topalovics*). Zavjetovao se 2. kolovoza 1794.

Prvi se put spominje na popisu bosanskih stipendista iz veljače 1796. kao pripadnik grupe neraspoređenih klerika.[1283] Prema sličnom popisu iz travnja iste godine zaključuje se da je od 1794. bio smješten u Velikoj, ali da nije polazio nikakvu nastavu.[1284] Vjerojatno je krajem te godine upućen u Požegu da ondje pohađa gramatiku, i ondje ga navodi popis iz prosinca 1799.[1285] Na kraju šk. god. 1800./01. u Požegi završio humaniora, pa je za iduću godinu raspoređen za Pečuh na studij filozofije.[1286] No, već u ožujku 1802. zahtijevao se njegov hitan povratak u Bosnu.[1287]

6.7. Klerici fojničkog distrikta poslani na školovanje 1804.-1843.

Alaupović, Andrija (Ivan) (*Fojnica*, 22. lipnja 1789. – Banja Luka, 29. svibnja 1845.) (*Alaupovich, Alampovich, Aluupovich, Alampovics*). Zavjetovao se 16. siječnja 1808.

[1278] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1792. – 26. X.
[1279] Usp. AFSKS POK5 p. 360.
[1280] Kao mjesto smrti se često navodi i Tramošnica gdje je djelovao kao kapelan.
[1281] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1800. – 21. X.
[1282] Usp. AFBS Protocollum II, p. 154.
[1283] Usp. NAZ NDS (OD) 238/1796.
[1284] Usp. NAZ NDS (OD) 486/1796.
[1285] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1799. – 10. X. i NAZ NDS (OD) 87/1800.
[1286] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1801. – 13. X.
[1287] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1802. – 30. III.

Na studij *sintakse* došao je 15. travnja 1809. u Brod, zajedno s Anđelom Malbašićem.[1288] Ondje je 1810. završio humaniora pa mu je kao novo odredište dodijeljena Baja gdje će započeti studij filozofije.[1289] Ne spominje se do 1814. kada se nalazio u Székesfehérváru na studiju teologije gdje je tijekom šk. god. 1814/15. trebao pohađati treću godinu.[1290] Ondje je tijekom šk. god. 1815./16. polazio i četvrtu godinu, nakon čega se vratio u Bosnu.[1291]

Alaupović st., Anto (Andrija) (Fojnica, 28. svibnja 1805. – Seonica, 5. travnja 1837.) (*Alaupovich*). Zavjetovao se 19. lipnja 1821.

Početkom šk. god. 1822./23. bio je poslan u Suboticu na pohađanje druge godine humaniorâ.[1292] Odatle je za iduću šk. god. 1823./24. premješten u Segedin na prvu godinu studija filozofije.[1293] Ondje je potom pohađao i drugu godinu tog studija, a tijekom šk. god. 1825./26. započeo je studij teologije u Szombathelyu[1294] koji je ondje pohađao do kraja šk. god. 1828./29.[1295] Kao i brojne druge franjevce onog vremena i njega je pokosila tuberkuloza.

Alaupović ml., Anto (Ivan) (*Fojnica*, 9. listopada 1823. – Guča Gora, 17. srpnja 1863.) (*Alaupovich, Allaupovich*). Zavjetovao se 4. studenog 1840.

Na školovanje je bio poslan početkom šk. god. 1841./42. kada je raspoređen u Kremnicu gdje je započeo studij filozofije.[1296] U istom samostanu je nastavio sa tim studijem i tijekom šk. god. 1842./43.[1297] Nakon toga je premješten u Hlohovec gdje se tijekom 1845. javlja kao polaznik druge godine teologije.[1298] Treću godinu je nastavio u Skalici gdje je šk. god. 1846./47. završio četvrtu godinu teologije i nakon toga se vratio u Bosnu.[1299]

Alaupović, Vinko (Andrija) (Fojnica, 13. studenog 1785. – Ivanjska, 11. lipnja 1832.) (*Alaupovich, Alampovich, Aluupovich*). Zavjetovao se 24. srpnja 1806.

[1288] Usp. KFSB, sv. II, pp. 80-83.
[1289] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1810. – 2. X., NAZ NDS (OD) 1123/1810. i KFSB, sv. II, pp. 116-117.
[1290] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1814. – 11. X. i NAZ NDS (OD) 1487/1814. Int.
[1291] Usp. A-VIII-3a, 1815. – 10. X. i NAZ NDS (OD) 1605/1815. Int.
[1292] Usp. NAZ NDS (OD) 1722/1822. Int.
[1293] Usp. NAZ NDS (OD) 4062/1823.
[1294] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1825. – 5. IX. i NAZ NDS (OD) 2345/1825. Int.
[1295] Usp. NAZ NDS (OD) 4452/1828. Int.
[1296] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1841. – 14. IX. i NAZ NDS (OD)
[1297] Usp. *Schematismus Provinciae Salvatorianae 1843*. p. 17.
[1298] Usp. *Schematismus Provinciae Salvatorianae 1845*. p. 14.
[1299] Usp. *Schematismus Provinciae Salvatorianae 1847*. p. 13.

Na školovanje je krenuo 1807. kada je došao u Požegu gdje se prvi puta spominje prilikom raspoređivanja klerika za šk. god. 1810./11.[1300] Tom se prilikom navodi da će ondje nakon završetka gramatike polaziti humaniora. Nije poznato gdje je slušao studij filozofije, a već na kraju šk. god. 1813./14. završio je drugu godinu teologije u Mohaču, a za treću je tijekom šk. god. 1814./15. bio premješten u Vukovar.[1301] Ondje je zbog epidemije kuge bio dispenziran od pohađanja većeg dijela gradiva te se na kraju akademske godine vratio u Bosnu.

Androšević, Lovro (Marko) (Travnik, 10. svibnja 1825. – Zagreb, 27. travnja 1847.) (*Androssevich*). Zavjetovao se 25. studenog 1842.

Vjerojatno je pripadao grupi koja je poslana na stipendiju 1843., ali prvi se puta spominje tek 1845. u šematizmu ladislavske provincije kao polaznik prve godine studija filozofije u Zagrebu i to kao biskupski stipendist.[1302] Apostolski vikar Rafo Barišić ga je u lipnju iste godine kanio premjestiti na studij u Anconu, no nije uspio.[1303] U Zagrebu je iduće godine nastavio pohađati studij filozofije[1304], a potom vjerojatno i teologiju, no razbolio se i umro od upale pluća.

Antunović, Mato (Ivan *alias* Pavić) (Fojnica, 22. siječnja 1797. – Bihać, 7. veljače 1848.) (*Antunovich, Antunovics*) Zavjetovao se 4. listopada 1815.

Početkom šk. god. 1816./1817. bio je raspoređen u Baju[1305] na prvu godinu studija filozofije gdje je ostao sve do kraja 1820. kada je nakon završene druge godine teologije bio premješten u Vukovar.[1306] Ondje je tijekom iduće dvije godine dovršio školovanje i krajem 1822. vratio se u Bosnu.[1307] Bosna Srebrena je dozvolu potrebnu za njegovo ređenje poslala u veljači 1819.[1308]

Baković, Marko (Jakov *alias* Ištuk) (?, 25. veljače 1819. – Ivanjska, 6. siječnja 1856.) (*Bakovich*). Zavjetovao se 12. kolovoza 1835.

[1300] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1810. – 2. X. i NAZ NDS (OD) 1123/1810.
[1301] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1814. – 11. X. i NAZ NDS (OD) 1487/1814. Int.
[1302] Usp. *Schematismus provinciae Ladislaianae 1845*. p. 9.
[1303] Usp. NAZ Katalog br. 143 (1845.) p. 10.
[1304] Usp. *Schematismus provinciae Ladislaianae 1846*. p. 9.
[1305] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1816. – 24. IX. i NAZ NDS (OD) 1495/1816. Int.
[1306] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1820. – 10. X. i NAZ NDS (OD) 2116/1820. Int.
[1307] Usp. NAZ NDS (OD) 2449/1821. Int.
[1308] Usp. AFSK Kut. 15, Ur. Zap. 1, p. 3.

Prvo je ujesen 1837. bio poslan na školovanje u Italiju, a potom u kolovozu 1840. na studij filozofije u Ugarsku o trošku privatnika.[1309] Šematizam salvatorijanske provincije ga 1841. spominje kao polaznika pastoralne i moralne teologije u samostanu u Jászberényu.[1310] Nakon toga se vratio u Bosnu.

Baltić, Jakov (Juro) (Guča Gora, 4. travnja 1813. – Ovčarevo, 5. siječnja 1877.) (*Baltich*). Zavjetovao se 14. listopada 1833.

Sam u svom *Godišnjaku* pripovijeda: *Po običaju razredi nas viće mađarsko po manastirim. Meni s još sedam Bošnjaka zapada manastir Feldvar blizu Dunava. (...) U jesen, kad se školski razred svrši, digoše nas Bošnjake. Mene s fra Lovrom Softom (iz kreševskog manastira, a rodom Ercegovac) staviše u Pečuh, gdi smo dvi godine sledio drugu godinu mudroljublja i jednu godinu bogoslovice. (...) Odavle mene i Vincetića digoše, mene u Vesprim, Vincetića u Albu Regiu. (...) Ovde sam bio blizu tri godine*.[1311] Dakle, tijekom šk. god. 1834./35. pohađao je prvu godinu studija filozofije u Dunaföldváru.[1312] Zatim drugu godinu filozofije i prvu teologije u Pečuhu[1313], te u razdoblju od 1837./38. do 1839./40. ostatak studija teologije u Veszprému.[1314] Odatle se u proljeće 1840. zajedno s Franjom Jukićem, Blažem Josićem i Bartolom Juričem potajno uputio u Bosnu s namjerom da podigne protuturski ustanak.[1315] Nakon neuspjeha ovoga plana, studij je dovršio u Dubrovniku, a zaredio se u Kotoru (u Boki Kotorskoj) 1840.[1316]

Banić, Petar (Stjepan *alias* Kasalo) (Livno, 14. listopada 1820. – Čuklić, 11. studenog 1873.) (*Bannich, Barmich*). Zavjetovao se 15. listopada 1836.

Na školovanje je bio poslan u rujnu 1837.[1317], ali nije poznato kamo, vjerojatno negdje na područje salvatorijanske provincije. To se zaključuje po njegovom prvom spominjanju u tablici rasporeda klerika za šk. god. 1839./40. iz koje proizlazi da je u Vácu završio drugu

[1309] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 7 (Italija) i p. 10 (Ugarska).
[1310] Usp. *Schematismus provinciae Salvatorianae 1841*. p. 39.
[1311] Usp. Baltić, 2003: 127-128 (48).
[1312] Usp. AHFPZ A-VIII3a, 1834. – 16. IX. i NAZ NDS (OD) 1215/1834. Int.
[1313] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1836. – 6. IX.
[1314] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1837. – 5. IX., 1838. – 4. IX. i 1839. – 30. VII.
[1315] Sam opisuje cijeli ovaj događaj, usp. Baltić, 2003: 140-141 (58).
[1316] Usp. Baltić, 2003: 142 (59).
[1317] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 8.

godinu filozofije i da će na istom mjestu nastaviti studij teologije.[1318] Nakon što je ondje završio drugu godinu tog studija, za treću je tijekom šk. god. 1841./42. raspoređen u Vukovar.[1319] Šematizam kapistranske provincije za 1843. godinu ga ne spominje, ali je vjerojatno uslijed premještaja teološkog učilišta iz Vukovara u Budim i Banić prešao onamo.[1320]

Bilandžić, Nikola (Anto) (Liskovica, 18. ožujka 1788. – Uskoplje, 16. rujna 1815.) (*Bilangjich*). Zavjetovao se 24. srpnja 1804.

Na školovanje ga je poslao provincijal Augustin Pejčinović u rujnu 1804.[1321] Dvije godine je proveo u Požegi, odakle je premješten u Zagreb gdje ga spominje dopis KUNV-a ladislavskom provincijalu na kraju šk. god. 1806./07., a prema kojemu nije uspio proći prvi razred humaniorâ.[1322] Za šk. god. 1807./08. dobio je premještaj u Szombathely, no nije poznato na koju razinu školovanja.[1323] Daljnji tijek školovanja nepoznat. U Szombathelyu je boravio do 1812. kada je zbog krivotvorenja biskupskog pečata i pronevjere misnih stipendija bio izbačen sa školovanja i kažnjen od strane Bosne Srebrene.[1324] Tijekom epidemije kuge bio je zaražen te je i umro.

Bočanić, Mato (Mato) (Banja Luka, 22. veljače 1795. – Fojnica, 27. siječnja 1822.) (*Bochanich, Bosanich, Boschanich, Bogsanich*). Zavjetovao se 14. lipnja 1811.

Na školovanje je došao u listopadu 1812., a u prosincu je s još dvojicom klerika bio raspoređen u Pečuh na humaniora.[1325] Iako je završio samo jednu godinu humaniorâ, već je ujesen 1813. bio premješten u Baju na studij filozofije.[1326] Nakon ponovnog dovršetka samo jedne godine tog studija za šk. god. 1814./15. poslan je u Székesfehérvár na studij teologije.[1327] Ondje je studirao do kraja šk. god. 1817./1818.[1328] U srpnju 1815. izdana mu je dozvola za primanje svetih redova.[1329]

[1318] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1839. – 30. VII. i NAZ NDS (OD) 1589/1839. Int. Banića spominje i šematizam salvatorijanske provincije za god. 1838./39. na str. 43.
[1319] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1841. – 14. IX.
[1320] Usp. Barišić, 2014: 412.
[1321] Usp. Jelenić, 1913: 84.
[1322] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1807. – 26. V.
[1323] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1807. – 15. IX.
[1324] Usp. AFPBS Protocollum, II, p. 314.
[1325] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1812. – 22. XII.
[1326] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1813. – 5. X.
[1327] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1814. – 11. X. i NAZ NDS (OD) 1487/1814. Int.
[1328] Usp. NAZ NDS (OD) 1623/1817. Int.
[1329] Usp. AFSK, Kut. 15, Ur. Zap. 1, p. 1.

Bošnjak, Marko (Ivan) (Večeriska, 12. ožujka 1817. – Guča Gora, 7. ožujka 1871.) (*Boshnyak, Boshnyach*). Zavjetovao se 14. srpnja 1838.

Bosna Srebrena ga je na školovanje poslala u rujnu 1839.[1330] a KUNV ga je rasporedio na studij filozofije u Bač.[1331] Nakon što je ondje 1841. dovršio filozofiju premješten je u Gyöngyös na studij teologije.[1332] Daljnji tijek školovanja nepoznat. Šematizmi salvatorijanske provincije ga ne spominju.[1333]

Čuić, Mijo (Mato) (Duvno, 18. veljače 1797. – Travnik, 5. studenog 1844.) (*Csuich, Çuich*) Zavjetovao se 7. siječnja 1814.

Nakon što je dobio potvrdu od KUNV-a, apostolski vikar Augustin Miletić ga je predstavio u pismu upućenom Vrhovcu u studenom 1815. i predložio za slušača prve godine studija filozofije.[1334] Miletić je osim njega poslao još sedmoricu klerika, stoga se njihova imena ne nalaze u tablici rasporeda za šk. god. 1815./16. Iz rasporeda za šk. god. 1816./17. vidljivo je da je prethodnu šk. god. proveo u Zagrebu gdje je nastavio pohađati i drugu godinu filozofije.[1335] Teologiju je upisao u Mohaču[1336], a 1818. je premješten u Székesfehérvár.[1337] Ondje je nastavio studij i dovršio ga 1821.[1338] Premještaj iz Mohača je tražio apostolski vikar Miletić, pravdajući to velikim potencijalom Čuića i ostalih klerika iz te grupe, za koji se bojao da ga ondje neće moći ostvariti.[1339] Po dovršetku studija Čuić je pokušao prijeći u Italiju pa je stoga iz Székésfehérvára zajedno s Josipom Vukadinom otišao u Zadar kamo su stigli u listopadu 1821.[1340] Vrhovac je pisao zadarskom guverneru s ciljem da se spomenuta dvojica vrate u Bosnu, a o svemu je obavijestio i KUNV koji je podržao njegov postupak.[1341] S druge strane, gvardijan zadarskog samostana je ocjenjivao njihovu nazočnost vrlo korisnom u čemu

---

[1330] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 10.
[1331] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1839. – 30. VII.
[1332] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1841. – 14. IX.
[1333] Jolić, 2009: 253 čini pogrešku navodeći i njegovo ime na popisu Hercegovaca i Duvnjaka koji su nakon 1844. ostali u Bosni Srebrenoj. Naime, gotovo u isto vrijeme u Kreševu je također u novicijat stupio jedan fra Marko Bošnjak rodom iz Pologa, no dva puta je otpuštan iz novicijata, tako da taj nikada nije postao franjevcem.
[1334] Usp. NAZ NDS (OD) 3/1816.
[1335] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1816. – 24. IX. i NAZ NDS (OD) 1495/1816. Int.
[1336] Usp. NAZ NDS (OD) 1623/1817. Int.
[1337] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1818. – 6. X. i NAZ NDS (OD) 1856/1818. Int.
[1338] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1820. – 10. X. i NAZ NDS (OD) 2116/1820. Int.
[1339] Usp. NAZ NDS (OD) 949/1818.
[1340] Usp. NAZ NDS (OD) 736/1822. Riječ je o izvacima iz pisma koje je Miletić poslao anonimnom adresatu koji ga je potom predstavio Vrhovcu.
[1341] Usp. NAZ NDS (OD) 1106/1822. Int.

ga je podržavao i sam guverner jer je smatrao da bi njih dvojica zbog znanja njemačkog jezika mogli vršiti pastoralnu skrb nad doseljenicima koji nisu znali talijanski ili hrvatski jezik te su stoga molili da Čuić i Vukadin neko vrijeme ostanu u Zadru.[1342] Zasada nije poznato je li ovoj molbi udovoljeno, niti kada su se klerici konačno vratili u Bosnu. U svojoj *Arkivi* Mikić ne spominje ovaj boravak u Zadru.[1343]

Čuić, Nikola (Nikola) (Duvno, veljača, 1802. – Pečuh, 28. studenog 1827.)[1344] (*Cusich*). Zavjetovao se 5. veljače 1821.[1345]
Na školovanje je došao tijekom šk. god. 1824./25. kada je u Kecskemétu studirao prvu godinu filozofije i potom ondje upisao i drugu.[1346] Na studij teologije je 1826. bio poslan u Pečuh gdje je umro završivši prvu godinu.[1347]

Čuić, Petar (Šimun) (Duvno, 2. rujna 1805. – Travnik, 30. svibnja 1835.) (*Csuich*). Zavjetovao se 1. kolovoza 1823.
U Kecskemétu je početkom šk. god. 1824./25. upisao prvu godinu studija filozofije, a za drugu godinu je bio raspoređen u Vác.[1348] Studij teologije je tijekom šk. god. 1826./27. započeo u Veszprému[1349] i ondje ga dovršio 1830.[1350] Ujesen 1827. upao je u nekakve probleme disciplinske naravi. O tome je Ilija Starčević u svojstvu posrednika obavijestio Augustina Miletića, a Čuić se morao osobno opravdati pred KUNV-om. Premda se Starčević pribojavao da će i on kao i Mijo Kljajić biti poslan natrag u Bosnu, to se ipak nije dogodilo.[1351] U Arhivu franjevačkog samostana u Kreševu čuva se rukopis predavanja iz katehetike koji je Čuić 1829. poklonio Luki Dropuljiću ml.[1352] Ubijen je u zasjedi kada je trebao iz Guče Gore prijeći u Kupres za kapelana.

[1342] Usp. NAZ NDS (OD) 1213/1822.
[1343] Usp. AFSKS POK5 p. 393.
[1344] Ostali nekrolozi kao datum smrti navode 26. studenog.
[1345] Prvotno mu je dano ime fra Paškal, ali ga je prilikom zavjetovanja odbio i molio da zadrži svoje, pa mu je udovoljeno.
[1346] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1825. – 5. IX. i NAZ NDS (OD) 2345/1825. Int.
[1347] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1826. – 3. X.
[1348] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1825. – 4. X.
[1349] Usp. NAZ NDS (OD) 4315/1827. Int.
[1350] Usp. NAZ NDS (OD) 3762/1829.
[1351] Usp. Jelenić, 1925: 318.
[1352] Usp. AFSK Kut. 162, L. Dro. Ml. 2. *Pars particularis. Catechetica. Petri Csuich 1829. ab eodem qua amico suo maximo dono accepit Lucas Dropuljich eodem anno.*

Ćenan, Filip (Nikola) (Livno, 16. prosinca 1814. – Lištani, 24. prosinca 1861.)[1353] (*Chenan*). Zavjetovao se 13. listopada 1832.

U siječnju 1833. bio je poslan u Klanjec[1354] gdje je s još trojicom klerika boravio do kolovoza 1833.[1355] Naime kako nisu dobili očekivane stipendije, a hrvatsko-kranjska provincija ih nije mogla uzdržavati vlastitim sredstvima, klanječki gvardijan ih je u kolovozu iste godine poslao natrag u Bosnu. Došavši u Zagreb samoinicijativno su se obratili na biskupa Alagovića koji ih je odlučio financirati vlastitim sredstvima i naći im smještaj u Požegi.[1356] Sva četvorica klerika su u listopadu otputovali u Požegu i ondje nastavili studij filozofije koji su djelomično već polazili u Klanjcu. Ujesen 1834. ondje su dovršili studij, a daljnji je plan bio da teologiju polaze u Dunaföldváru.[1357] Kako se te godine ondje nije izvodio studij teologije, vjerojatno su na kraju poslani u Zagreb. Tu su, naime, sastavili dvije novogodišnje čestitke (na latinskom i hrvatskom jeziku) kojima su Alagoviću čestitali novu godinu 1837.[1358] Sva četvorica su se potpisali kao slušači treće godine teologije. Nakon toga se u izvorima javlja još samo prilikom prezentiranja dimisorijala pred novog biskupa Haulika u siječnju 1838. kada su očito vršene pripreme za njegovo svećeničko ređenje obzirom da je privodio studij kraju.[1359] Ne javlja se u semestralnom izvješću iz kolovoza 1838., tako da nije poznato kada je napustio Zagreb.

Ćorković, Lovro (Ivan) (Ivanjska, 8. travnja 1810. – Baja, 1. travnja 1834.) (*Chiorkovich*). Zavjetovao se 30. travnja 1829.

U listopadu 1829. bio je poslan u Baju gdje je upisao drugi razred humaniorâ.[1360] Tijekom šk. god. 1830./31. i 1831./32. u Dunaföldváru je završio studij filozofije.[1361] Nakon toga KUNV ga je rasporedio natrag u Baju na studij teologije gdje je umro pohađajući drugu godinu.[1362]

Ćurić, Anto (Stjepan) (Vrcar Vakuf, 20. studenog 1821. – Székesfehérvár, 5. rujna 1843.)

[1353] Nekrolozi se razilaze po pitanju mjesta smrti. Kreševski navodi Goricu, a sutješki Čuklić.

[1354] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 4.

[1355] Usp. NAZ Pr. Ala. A. 474/1833. Pod spomenutom signaturom čuva se ukupno 10 spisa različitog autorstva i datacije. Na osnovi njih je rekonstruiran boravak četvorice klerika u Klanjcu.

[1356] Usp. NAZ Pr. Ala. A. 293/1834.

[1357] Usp. NAZ Pr. Ala. A. 446/1834.

[1358] Obje se, s mnoštvom drugih čestitki s različitih adresa, čuvaju pod NAZ Pr. Ala. A. 610/1836. Treba naglasiti da hrvatska čestitka nije prijevod latinske, premda su po sadržaju, dakako, vrlo slične.

[1359] Usp. NAZ Prez. Haulik 15/1838.

[1360] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 3 i NAZ NDS (OD) 3763/1829.

[1361] Usp. NAZ NDS (OD) 1633/1831. Int.

[1362] Usp. NAZ NDS (OD) 1762/1832.

(*Chiurich*). Zavjetovao se 14. srpnja 1838.

Na školovanje je bio poslan u rujnu 1838.[1363] KUNV ga je rasporedio u Požegu kao polaznika druge godine humaniorâ.[1364] Potom je na studij filozofije 1839. bio raspoređen u Zagreb.[1365] Drugu godinu filozofije je tijekom šk. god. 1840./41. prvotno trebao pohađati u Subotici[1366], no u nepoznatom je trenutku premješten u Vác, dok je studij teologije trebao započeti u Brodu.[1367] Šematizmi kapistranske provincije ga ne spominju, a kako je umro u Székesfehérváru, vjerojatno je ondje i pohađao cjelokupni studij teologije. Poginuo je uslijed požara u kojem je pomagao pri izvlačenju ljudi iz zapaljenih zgrada.

Ćurić, Franjo (Toma) (Bihać, 14. siječnja 1818. – Petrićevac, 26. studenog 1894.) (*Chiurich, Csiurich*). Zavjetovao se 26. svibnja 1836.

Bosna Srebrena ga je poslala na školovanje ujesen 1837., no kako se ne spominje u tablici rasporeda za šk. god. 1837./38. vjerojatno je bio stipendiran od strane neke od ugarskih crkvenih institucija (tzv. privatni fond).[1368] Studij je provodio na području salvatorijanske provincije. U njezinom šematizmu za god. 1838./39. spominje se kao polaznik druge godine filozofije u samostanu u Gyöngyösu.[1369] Kasniji školski put sugerira da je drugu godinu studija filozofije završio tijekom šk. god. 1837./38. što znači da je bio dispenziran od pohađanja prve. Dalje je njegovo školovanje teklo na taj način da je 1839. završio prvu godinu studija teologije, a potom 1840. drugu, jer se u šematizmu iz 1841. javlja kao polaznik treće godine u samostanu u Segedinu.[1370] Prve dvije godine studija teologije je vjerojatno završio u Gyöngyösu jer se u Segedinu slušalo samo gradivo dviju viših godina. Šematizam iz 1843. ga ne spominje što znači da je tijekom 1842. dovršio studij i vratio se u Bosnu.

Dembić, Augustin (Ivan) (Fojnica, 22. svibnja 1816. – Fojnica, 3. rujna 1876.) (*Dembich*). Zavjetovao se 13. listopada 1832.

[1363] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 9.
[1364] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1838. – 4. IX. i NAZ NDS (OD) 2003/1838. Int.
[1365] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1839. – 30. VII. i NAZ NDS (OD) 1589/1839. Int.
[1366] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1840. – 28. VII. i NAZ NDS (OD) 1611/1840. Int.
[1367] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1841. – 14. IX.
[1368] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 8.
[1369] Usp. *Schematismus provinciae Salvatorianae 1838./39.* p. 12.
[1370] Usp. *Schematismus provinciae Salvatorianae 1841.* p. 11.

Ujesen 1834. KUNV ga je rasporedio u Zagreb na studij prve godine filozofije[1371], ali je u nepoznatom trenutku ova odluka preinačena pa je dotični studij tijekom šk. god. 1834./35. polazio u Dunaföldváru, odakle je bio premješten u Segedin.[1372] Tijekom šk. god. 1836./37. studij prve godine teologije polazio je u Baji.[1373] Nakon toga je zbog različitih disciplinskih prijestupa bio izbačen, pa je u rujnu 1838. na studij teologije poslan u Dubrovnik.[1374]

Demirović, Jakov (Anto) (Vrcar Vakuf, 20. siječnja 1788. – Dolina, 20. svibnja 1848.)[1375] (*Demirovich*). Zavjetovao se 24. srpnja 1806.

Na školovanje je došao tijekom 1807. Niže razine je dovršio u Požegi gdje se prvi puta spominje prilikom raspoređivanja klerika za šk. god. 1810./11.[1376] Tom je prilikom bio raspoređen u Baju gdje je trebao započeti studij filozofije. Daljnji tijek školovanja, kao i datum povratka u Bosnu ostaju nepoznati.

Dragićević, Josip (Ivan) (Fojnica, 9. ožujka 1821. – ?)
(*Dragichevich*). Zavjetovao se 14. srpnja 1838.

Bosna Srebrena ga je u Monarhiju poslala 10. rujna 1839.[1377], a KUNV ga je rasporedio u Bač na prvu godinu studija filozofije.[1378] Nakon njenog dovršetka ujesen 1841. premješten je u Gyöngyös na studij teologije.[1379] Daljnja sudbina nepoznata. Šematizmi salvatorijanske provincije ga ne spominju, kao niti jedan od nekrologa. Moguće je da je umro, ali vjerojatnije je napustio Red.

Dujić, Stjepan (Franjo *alias* Bežić) (Dolac, 18. listopada 1819. – Banja Luka, 19. studenog 1892.)
(*Duich*). Zavjetovao se 12. kolovoza 1835.

[1371] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1834. – 16. IX. i NAZ NDS (OD) 1215/1834. Int.
[1372] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1835. – 25. VIII. i NAZ NDS (OD) 1387/1835. Int.
[1373] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1836. – 6. IX.
[1374] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 9.
[1375] Sutješki nekrolog kao mjesto smrti navodi Gradišku.
[1376] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1810. – 2. X. i NAZ NDS (OD) 1123/1810.
[1377] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 10.
[1378] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1839. – 30. VII. i NAZ NDS (OD) 1589/1839. Int.
[1379] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1841. – 14. IX.

Bosna Srebrena ga je na školovanje poslala ujesen 1837.[1380] Ne javlja se niti u jednoj od tablica raspoređivanja klerika jer je bio stipendiran iz privatnih zaklada. U šematizmu salvatorijanske provincije za god. 1838./39. spominje se kao polaznik druge godine filozofije u samostanu u Gyöngyösu koju je polazio tijekom šk. god. 1837./38.[1381] Kao i Franjo Ćurić do 1840. vjerojatno je ondje dovršio i prve dvije godine studija teologije. Nakon toga je premješten u Skalicu gdje ga šematizam iz 1841. spominje kao polaznika treće godine studija teologije.[1382] Šematizam iz 1843. ga ne spominje što znači da je prethodne godine dovršio studij i vratio se u Bosnu.

Eleg, Anto (Nikola) (Travnik, 14. lipnja 1801. – Subotica, 25. rujna 1821.)
(*Ellegh*). Zavjetovao se 25. lipnja 1817.
U tablici rasporeda za šk. god. 1819./1820. bilo je naznačeno kako bosanski provincijal ima pravo poslati još dvojicu ili najviše trojicu klerika koji će, ukoliko trebaju pohađati studij filozofije, biti poslani u Suboticu.[1383] Premda ga tablica za sljedeću godinu ne spominje, opravdano je pretpostaviti da je već tada došao u Suboticu, jer se u tablici za šk. god. 1821./22. spominje kao klerik kojeg se odande premješta u Székesfehérvár na studij teologije.[1384] Tom je prigodom stavljena opaska prema kojoj je trebao biti upućen kući radi oporavka od bolesti, nakon čega bi se vratio na školovanje, međutim podlegao je tuberkulozi nedugo nakon donošenja ove odluke.

Filipović, Ljudevit (Franjo) (Jajce, 2. listopada 1814. – Bihać, 17. srpnja 1855.)
(*Philippovich*). Zavjetovao se 13. listopada 1832.
U siječnju 1833. bio je poslan u Klanjec[1385] gdje je s još trojicom klerika boravio do kolovoza 1833.[1386] Nakon što nisu dobili očekivane stipendije klanječki gvardijan ih je u kolovozu iste godine jednostavno uputio da se vrate u Bosnu. Došavši u Zagreb samoinicijativno su se obratili na biskupa Alagovića koji ih je odlučio financirati vlastitim sredstvima i naći im

[1380] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 8.
[1381] Usp. *Schematismus provinciae Salvatorianae 1838./39.* p. 12.
[1382] Usp. *Schematismus provinciae Salvatorianae 1841*. p. 13.
[1383] Usp. NAZ NDS (OD) 1910/1819. Int.
[1384] Usp. NAZ NDS (OD) 2449/1821. Int.
[1385] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 4.
[1386] Usp. NAZ Pr. Ala. A. 474/1833. Pod spomenutom signaturom čuva se ukupno 10 spisa različitog autorstva i datacije. Na osnovi njih je rekonstruiran boravak četvorice klerika u Klanjcu.

smještaj u Požegi.[1387] Sva četvorica klerika su u listopadu otputovali u Požegu i ondje nastavili studij filozofije koji su djelomično već polazili u Klanjcu. Ujesen 1834. ondje su dovršili studij, a daljnji je plan bio da teologiju polaze u Dunaföldváru.[1388] Kako se te godine ondje nije izvodio studij teologije, vjerojatno su na kraju poslani u Zagreb. Tu su, naime, sastavili dvije novogodišnje čestitke (na latinskom i hrvatskom jeziku) kojima su Alagoviću čestitali novu godinu 1837.[1389] Sva četvorica su se potpisali kao slušači treće godine teologije. Tijekom 1837. dvojica iz te grupe (Ivan Krilić i Anđeo Skočibušić) su napustili Zagreb. Da je Filipović ostao ondje svjedoči i prezentiranje dimisorijala pred novog biskupa Haulika u siječnju 1838. kada su očito vršene pripreme za njegovo svećeničko ređenje obzirom da je privodio studij kraju.[1390] U kolovozu 1838. o njemu je podneseno redovito semestralno izvješće nakon čega je vjerojatno dobio ređenje i određen mu je povratak u Bosnu.[1391] Filipović se neko vrijeme zadržavao na nepoznatoj lokaciji pa je u rujnu 1839. bosanski provincijal pisao Hauliku tražeći informacije o njemu i pomoć pri njegovom povratku.[1392] Duhovni stol je u listopadu iste godine utvrdio da se Filipović sredinom rujna iz Kostajnice zajedno s nekim turskim trgovcem uputio u Banja Luku gdje je želio posjetiti rodbinu.[1393] Ostaje nepoznatim gdje je proboravio prethodnih godinu dana.

Franjić, Nikola (Mato) (Livno, 21. veljače 1820. – Gorica, 25. studenoga 1897.) (*Franich*). Zavjetovao se 26. svibnja 1836.

Bosna Srebrena ga je na školovanje poslala 1837.[1394] Postao je privatni stipendist i Provincija Presvetog Spasitelja ga je smjestila u Gyöngyös gdje se u šematizmu 1838./39. spominje kao polaznik druge godine studija filozofije koju je završio tijekom šk. god. 1837./38.[1395] Premda nedostaju potvrde, opravdano je pretpostaviti da je do 1840. u Gyöngyösu odslušao i prve dvije godine studija teologije. U šematizmu iste provincije iz 1841. spominje kao već student

[1387] Usp. NAZ Pr. Ala. A. 293/1834.
[1388] Usp. NAZ Pr. Ala. A. 446/1834.
[1389] Usp. bilj. 1358. Filipovićevo ime se često u hrvatskoj verziji bilježi kao Ludovik, ali kako se u čestitci na hrvatskom jeziku vlastoručno potpisuje kao Ljudevit, to se ova varijanta koristi i u ovom radu.
[1390] Usp. NAZ Prez. Haulik 15/1838.
[1391] Usp. NAZ Prez. Haulik 450/1838.
[1392] Usp. NAZ NDS (OD) 1856/1839.
[1393] Usp. NAZ NDS (OD) 1993/1839.
[1394] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 8.
[1395] Usp. *Schematismus provinciae Salvatorianae, 1838./1839*. p. 12.

treće godine teologije u Segedinu.[1396] Kako je to njegovo posljednje spominjanje vjerojatno je tijekom šk. god. 1841./42. dovršio studij, također u Segedinu, i vratio se u Bosnu.

Franjković, **Franjo** (Petar) (Fojnica, 13. lipnja 1813. – Rama, 9. travnja 1856.) (*Frankovich*). Zavjetovao se 13. srpnja 1829.

Provincija ga je na školovanje poslala u listopadu 1829.[1397] KUNV ga je rasporedio u Baju i uputio na drugu godinu humaniorâ.[1398] Nakon toga je za šk. god. 1830./31. premješten u Dunaföldvár da ondje započne studij filozofije.[1399] Na istom ga je mjestu i dovršio 1832., pa je za teologiju ponovno vraćen u Baju.[1400] Kad je 1834. položio drugu godinu premješten je u Veszprém gdje je pohađao preostale dvije godine studija i završio ga 1836.[1401]

Glavadanović, Andrija (Franjo) (Fojnica, 5. listopada 1804. – Fojnica, 24. srpnja 1877.) (*Glavadanovich*). Zavjetovao se 5. veljače 1821.

Od 1821. u Zagrebu je pohađao prvu godinu studija filozofije.[1402] U tablici za sljedeću šk. god. uz njegovo ime je pogrešno stavljeno da u Zagrebu nastavlja drugu godinu studija teologije.[1403] Ova se pogreška zadržavala i sljedećih godina, premda su mu odredišta bila točno unošena, tako da je prema rasporedu za šk. god. 1825./26. proizlazilo da je 1825. završio studij teologije i vratio se u Bosnu.[1404] Tada je uočena pogreška i u popravljenoj verziji je naznačeno da Glavadanović, dovršivši drugu godinu studija teologije iz Pečuha prelazi u Vác.[1405] Tablica rasporeda za šk. god. 1826./27. nije sačuvana, ali sâm Glavadanović je u svojoj kronici zabilježio da je i četvrtu godinu studija proveo u Vácu odakle se krajem listopada 1827. vratio u Fojnicu.[1406] Precizno rekonstruiran, njegov školski put je izgledao tako da je 1821.-1823. u Zagrebu polazio studij filozofije, potom 1823.-1825. u Pečuhu prve dvije godine studija teologije, a treću i četvrtu je u razdoblju 1825.-1827. odslušao u Vácu.

[1396] Usp. *Schematismus provinciae Salvatorianae, 1841*. p. 11.
[1397] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835*. p. 3.
[1398] Usp. NAZ NDS (OD) 3763/1829.
[1399] Usp. NAZ NDS (OD) 1889/1830. Int. Zanimljivo je da je tom prilikom napravljena pogreška pri pisanju njegovog prezimena pa je naveden kao *Ivankovich*.
[1400] Usp. NAZ NDS (OD) 1762/1832.
[1401] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1835. – 25. VIII. i NAZ NDS (OD) 1387/1835. Int.
[1402] Usp. NAZ NDS (OD) 2449/1821. Int.
[1403] Usp. NAZ NDS (OD) 1722/1822. Int.
[1404] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1825. – 5. IX.
[1405] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1825. – 4. X.
[1406] Usp. AFSF I. „Fojnicensia“ Kutija 4, br. 24 *Ljetopis fra Andrije Glavadanovića 1804.-1861*., p. 5: *Na poslitku god. 1825. otišosam iz Pečua u Vac i ondisam bio 1826. i 1827. Na sverhi 1827. miseca Oct. jesam pošo u Bosnu, i prid svi svete jesam došo priko Gučie gore u Fojnicu*.

Glavadanović, Ivan (Andrija) (*Fojnica*, 21. studenog 1792. – Kotor, 7. veljače 1829.) (*Glavadanovich, Glavadanovics*). Zavjetovao se 16. listopada 1811.

Na školovanje je došao u listopadu 1812., a u prosincu je s još dvojicom klerika bio raspoređen u Pečuh na humaniora.[1407] Iako je završio samo jednu godinu humaniorâ, već je na kraju te šk. god. bio premješten u Baju na studij filozofije.[1408] Nakon toga je na studij teologije raspoređen u Szombathely.[1409] Iako su Ilija Starčević i on ondje 1816. završili samo dvije godine ovog studija, njihov je provincijal zatražio da ih se pošalje u Bosnu, vjerojatno zbog nestašice svećenika koja je vladala uslijed epidemije kuge i biskup u Szombathelyu ih je rujna 1816. uputio kući.[1410] Međutim, na neko vrijeme im se izgubio svaki trag. Situacija se konačno razbistrila u veljači 1818. kada je Vrhovac dobio Miletićevo pismo poslano mjesec dana ranije. Prema tom pismu spomenuti je dvojac doista u rujnu 1816. krenuo prema Bosni, no Glavadanović se putem razbolio, a Starčević je ostao s njime i nekoliko su mjeseci proboravili u Siklósu. Kad se činilo da se Glavadanović oporavio nastavili su put, ali su se obojica razboljela pa su u Bosnu stigli tek u listopadu 1817. Nakon oporavka poslani su za župnike u Ljubunčić i Modran.[1411]

Glavadanović, Stjepan (Ivan) (Fojnica, 14. studenog 1820. – Fojnica, 21. prosinca 1854.) (*Glavadanovich*). Zavjetovao se 18. ožujka 1839.

Bosna Srebrena ga je na studij poslala 10. rujna 1839.[1412] Školovan je iz privatne zaklade i to na početku kao stipendist zagrebačkog biskupa Jurja Haulika te je šk. god. 1839./40. proveo u Zagrebu gdje ga spominje šematizam ladislavske provincije kao polaznika prve godine studija filozofije.[1413] Postoji zabuna oko toga gdje je pohađao drugu godinu jer se 1841. spominje u šematizmima i ladislavske[1414] i salvatorijanske provincije koji ga smješta u Kremnicu.[1415] Budući da je teologiju polazio u Vácu gdje je i završio studij 1845.[1416] vjerojatnim se čini da je i studij filozofije dovršio u Kremnici.

[1407] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1812. – 22. XII.
[1408] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1813. – 5. X.
[1409] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1814. – 11. X. i NAZ NDS (OD) 1487/1814. Int.
[1410] Usp. NAZ NDS (OD) 1723/1817. Int.
[1411] Usp. NAZ NDS (OD) 358/1818.
[1412] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 10.
[1413] Usp. *Schematismus provinciae Laidslaianae, 1840*. p. 9.
[1414] Usp. *Schematismus provinciae Laidslaianae, 1841*. p. 9.
[1415] Usp. *Schematismus provinciae Salvatorianae 1841*. p. 20.
[1416] Usp. *Schematismus provinciae Salvatorianae 1845*. p. 33.

Glavočević, Nikola (Petar) (Tješilo, 25. travnja 1794. – Vrcar Vakuf, 24. prosinca 1845.) (*Glavocsevich, Glavosevich, Glavesevich*) Zavjetovao se 14. lipnja 1811.

Na školovanje je došao u listopadu 1812., a u prosincu je s još dvojicom klerika bio raspoređen u Pečuh na humaniora.[1417] Iako je završio samo jednu godinu humaniorâ, već je na kraju te šk. god. bio premješten u Baju na studij filozofije.[1418] Kao i Ivan Glavadanović završio je samo jednu godinu i odmah je upućen na studij teologije u Székesfehérvár.[1419] U srpnju 1815. izdana mu je dozvola za primanje svetih redova.[1420] Ondje je boravio sve do kraja šk. god. 1816./17. kada je dovršio treću godinu studija nakon čega se više ne javlja u izvorima.[1421] Zbog nestašice svećenika uslijed epidemije kuge, vjerojatno je bio ranije pušten sa studija.

Gujić, Mijo (Franjo) (Selakovići, 16. srpnja 1820. – Busovača, 28. siječnja 1878.) Zavjetovao se 16. srpnja 1836.

Na školovanje je bio poslan ujesen 1837.[1422] Prvi se put spominje tek u šematizmu salvatorijanske provincije 1838./39. kao polaznik druge godine filozofije u Gyöngyösu.[1423] U istoj provinciji je polazio i treću godine teologije u Rožňavi.[1424] Vjerojatno je tijekom 1841./1842. dovršio studij i vratio se u Bosnu, ali nije poznato gdje je studirao prvu, drugu i četvrtu godinu teologije.

Gutić, Anto (Anto) (Travnik, 29. rujna 1816. – Kotor, 26. listopada 1870.) (*Guttich, Gustich*). Zavjetovao se 13. listopada 1832.

Bosna Srebrena ga je poslala na studij ujesen 1833., a KUNV ga je rasporedio u Zagreb na prvu godinu studija filozofije.[1425] Drugu godinu je pohađao u Szombathelyu gdje je potom upisao studij teologije.[1426] Dvojbenim ostaje gdje je pohađao treću godinu teologije. Prema

[1417] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1812. – 22. XII.
[1418] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1813. – 5. X.
[1419] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1814. – 11. IX. i NAZ NDS (OD) 1487/1814. Int.
[1420] Usp. AFSK, Kut. 15, Ur. Zap. 1, p. 1.
[1421] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1816. – 24. IX.
[1422] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 8.
[1423] Usp. *Schematismus provinciae Salvatorianae 1838./39.* p. 12.
[1424] Usp. *Schematismus provinciae Salvatorianae 1841.* p. 49.
[1425] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1833. – 2. X. i NAZ NDS (OD) 1496/1833. Int.
[1426] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1835. – 25. VIII. i NAZ NDS (OD) 1387/1835. Int.

tablici rasporeda za šk. god. 1837./38. bio je raspoređen da ostane u Szombathelyu[1427], dok iz tablice za šk. god. 1838./39. proizlazi da je treću godinu pohađao u Székesfehérváru, odakle je opet vraćen u Szombathely.[1428] Zasad obje mogućnosti ostaju otvorenima.

Jaranović, Ivan (Anto) (Jajce, 17. rujna 1821. – Uzdol, 13. veljače 1869.)
(*Jaranovich, Juranovich*). Zavjetovao se 4. siječnja 1840.
Na školovanje je najprije došao u Kremnicu gdje je tijekom šk. god. 1841./42. pohađao prvu godinu studija filozofije[1429] i ondje je 1843. dovršio tu razinu školovanja.[1430] Nakon toga je započeo studij teologije, vjerojatno u Hlohovcu gdje ga šematizam salvatorijanske provincije iz 1845. spominje kao polaznika druge godine.[1431] Treću i četvrtu godinu polazio je u Skalici gdje je 1847. dovršio studij.[1432]

Jakovljević, Ambrozije (Ivan *alias* Mušan) (Ivanjska, 12. prosinca 1788. – Guča Gora, 8. rujna 1811.)[1433]
(*Jakovlyevich, Jakoblyevics*). Zavjetovao se 24. srpnja 1806.

Na školovanje je došao tijekom 1807. Niže razine je dovršio u Požegi gdje se prvi puta spominje prilikom raspoređivanja klerika za šk. god. 1810./11.[1434] Zbog zdravstvenih razloga – obolio je o tuberkuloze – bio mu je određen povratak u Bosnu gdje je od posljedica bolesti iduće godine preminuo.

Jeličić, Marko (Šimun) (Jajce, 28. listopada 1794. – Jajce, 3. travnja 1850.) (*Jelichich, Jelisich, Jelicsich*). Zavjetovao se 14. lipnja 1811.
Na školovanje je stigao u listopadu 1812. Gramatičke razrede je završio 1813. u Našicama, pa je za šk. god. 1813./14. bio raspoređen na humaniora u Pečuh.[1435] Po dolasku onamo utvrđeno je da ima nedovoljno znanje latinskog jezika, pa je ladislavski provincijal upućen da ga ondje

[1427] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1837. – 5. IX.
[1428] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1838. – 4. IX. i NAZ NDS (OD) 2003/1838. Int.
[1429] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1841. – 14. IX.
[1430] Usp. *Schematismus provinciae Salvatorianae, 1843*. p. 17.
[1431] Usp. *Schematismus provinciae Salvatorianae, 1845*. p. 14.
[1432] Usp. *Schematismus Provinciae Salvatorianae 1847*. p. 13.
[1433] U knjizi oblačenja podaci su nepotpuni, odnosno nije navedena točna godina niti mjesto rođenja koji su nadopunjeni prema podacima iz nekrologa.
[1434] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1810. – 2. X. i NAZ NDS (OD) 1123/1810.
[1435] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1813. – 5. X. Boravak u Našicama zapisnik tamošnjeg samostana spominje u lipnju 1813. Usp. ZFSN, knj. II, p. 193.

ponovno upiše u četvrti razred gramatike.[1436] Iz tog razloga humaniora je upisao tek iduće šk. god. 1814./15. također u Pečuhu.[1437] Iako je ondje završio samo prvi razred, dobio je premještaj u Suboticu na prvu godinu studija filozofije.[1438] Ondje je proveo iduće dvije godine, a ujesen 1817. bio je poslan u Székesfehérvár na studij teologije.[1439] Drugu je godinu tijekom 1818./19. polazio u Baji[1440], a treću u Vukovaru tijekom 1819./20.[1441] Na kraju te godine vratio se u Bosnu nakon što je Miletić već u proljeće 1819. tražio njegov povratak, ali ga je KUNV odbio jer Jeličić u tom trenutku još nije svladao moralnu, pastoralnu i dogmatsku teologiju.[1442] Bosna Srebrena je dozvolu potrebnu za njegovo ređenje poslala u studenom 1818.[1443]

Jelić, Anđeo (Toma) (Bihać, 30. kolovoza 1795. – Fojnica, 25. studenog 1837.) (*Jelich, Jellics*). Zavjetovao se 3. rujna 1811.

Gramatiku i humaniora je završio u Bosni, a u Zagreb ga je poslao apostolski vikar Miletić ujesen 1815. a Vrhovac ga je rasporedio za studij filozofije i predložio KUNV-u da ga smjesti ili u Zagreb ili u Szombathely.[1444] U Zagrebu je 1817. završio filozofiju, pa ga je KUNV premjestio u Mohač.[1445] Kao i za Miju Čuića i Josipa Vukadina, Miletić je i za njega u travnju 1818. tražio premještaj u neki ugledniji samostan, pravdajući to njegovim velikim potencijalom.[1446] Ovome je udovoljeno i Jelić je od šk. god. 1818./19. studij teologije nastavio u Székesfehérváru.[1447] Nakon što je ondje 1821. dovršio studij teologije[1448], zajedno s Marijanom Šunjićem i Franjom Sitnićem polazio je studij orijentalnih jezika koji je dovršio u Beču 1824.[1449]

Jukić, Franjo (Ivan) (Banja Luka, 8. srpnja 1818. – Beč, 20. svibnja 1857.) (*Jukich, Jukkich*). Zavjetovao se 2. rujna 1834.

[1436] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1813. – 23. XI.
[1437] Usp. AHFPZ A-VIII-3A, 1814. – 11. X. i NAZ NDS (OD) 1487/1814. Int.
[1438] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1815. – 10. X. i NAZ NDS (OD) 1605/1815. Int.
[1439] Usp. NAZ NDS (OD) 1623/1817. Int.
[1440] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1818. – 6. X. i NAZ NDS (OD) 1856/1818. Int.
[1441] Usp. NAZ NDS (OD) 1910/1819. Int.
[1442] Usp. NAZ NDS (OD) 687/1819. Int.
[1443] Usp. AFSK Kut. 15, Ur. Zap. 1, p. 3.
[1444] Usp. NAZ NDS (OD) 3/1816.
[1445] Usp. NAZ NDS (OD) 1623/1817. Int.
[1446] Usp. NAZ NDS (OD) 949/1818.
[1447] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1818. – 6. X. i NAZ NDS (OD) 1856/1818. Int.
[1448] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1820. – 10. IX. i NAZ NDS (OD) 2116/1820. Int.
[1449] Usp. NAZ NDS (OD) 4062/1823.

Premda ga je KUNV već u rujnu 1834. bio rasporedio u Varaždin na studij filozofije[1450], prema popisu bosanskih klerika poslanih u inozemstvo na školovanje, njegova provincija ga je u Monarhiju poslala tek u svibnju 1835.[1451] Izgleda da je Jukić ipak neko vrijeme proboravio u Varaždinu jer je tamošnji gvardijan u kolovozu 1835. pisao Duhovnom stolu u vezi s razrješavanjem ovog problema.[1452] Naime, u uputama koje je Jukić donio sa sobom stajalo je kako bi on trebao polaziti gradivo iz logike koja se te godine nije izvodila u Varaždinu, a nije postojala mogućnost da ga se pripusti na onaj dio studija filozofije koji se tada izvodio. Duhovni stol je stoga odlučio da se Jukića premjesti u Zagreb. U tablici rasporeda za šk. god. 1835./36. KUNV je jednostavno zanemario ovu gvardijanovu opasku i klerika rasporedio na studij druge godine filozofije potvrđujući odluku Duhovnog stola o premještaju u Zagreb.[1453] Nakon dovršetka filozofije Jukić je teologiju trebao početi polaziti u Veszprému.[1454] Međutim, tablica za šk. god. 1837./38. unosi određenu zabunu jer govori da je prvu godinu teologije završio u Szombathelyu[1455], što potvrđuje i tablica za šk. god. 1838./39. koja navodi da je Jukić tek tada prešao u Veszprém na studij treće godine.[1456] Da je Jukić doista boravio u Szombathelyu potvrđuje Baltić koji svoj dolazak u Veszprém godinu dana ranije opisuje ovako: *Ja u Vesprimu najdo još Bošnjaka: fra Matu Čondrića, fra Lovru Čovića (Belju), fra Bartula Kovačevića, posli dojde fra Blaž Josić i fra Frano Jukić*.[1457] Na Cvjetnicu 1840. Jukić se s još tri subrata iz Veszpréma potajno vratio u Bosnu planirajući dići protuosmanlijski ustanak, a nakon neuspjeha ovog plana poslan je Dubrovnik gdje je dovršio studij i kamo mu je u veljači 1841. poslana potvrda o primanju tonzure i četiri niža reda.[1458]

Jurič ml., Vinko (Šimun) (Duvno, 12. travnja 1797. – Veszprém, 28. studenog 1823.) (*Jurics, Jurich, Juricsevich*). Zavjetovao se 4. listopada 1815.

U listopadu 1817. KUNV je preko Vrhovca poslao uputu Miletiću da ima pravo poslati dva klerika na školovanje te da što prije javi njihova imena i razinu školovanja koju bi polazili.[1459]

[1450] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1834. – 16. IX. i NAZ NDS (OD) 1215/1834. Int.
[1451] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* pp. 6-7.
[1452] Usp. NAZ NDS (OD) 1270/1835.
[1453] Usp. AHFPZ A-VIII-3A, 1835. – 25. VIII. i NAZ NDS (OD) 1387/1835. Int.
[1454] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1836. – 4. IX.
[1455] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1837. – 5. IX.
[1456] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1838. – 4. IX. i NAZ NDS (OD) 2003/1838. Int.
[1457] Usp. Baltić, 2003: 128 (48).
[1458] Usp. AFSK Kut. 15, Ur. Zap. 1, p. 13.
[1459] Usp. NAZ NDS (OD) 1602/1817. Int.

Miletić je u prosincu obavijestio o dolasku Vinka Juriča i Šimuna Tovljakovića (Vrdoljakovića), te zamolio za primanje i Anđela Šunjića.[1460] Ovaj je izbor bio u dogovoru s tadašnjim provincijalom Petrom Kordićem koji je i sam o tome pisao Vrhovcu.[1461] KUNV je Juriča ml. poslao u Požegu gdje je šk. god. 1818./19. polazio prvu[1462], a 1819./20. drugu godinu humaniorâ.[1463] Ovakav raspored ipak ostaje upitnim jer je prema semestralnom izvješću koje je u travnju 1819. požeški gvardijan poslao Duhovnom stolu Jurič tada polazio tek četvrti razred gramatike.[1464] Već tijekom 1818. zajedno je s Tovljakovićem upao u sukobe s požeškim franjevcima i tražio premještaj nekamo drugamo, ali Duhovni stol to nije odobrio.[1465] Za studij filozofije mu je najprije određen premještaj u Prešov[1466], ali je ova odluka vrlo brzo preinačena pa je bio poslan u Zagreb.[1467] Drugu godinu filozofije je tijekom šk. god. 1821./22. pohađao u Iloku[1468] nakon čega je započeo studij teologije u Veszprému.[1469] Ondje je umro započevši drugu godinu, ali nekrolozi ne govore o uzroku smrti. U studenom 1822. Bosna Srebrena mu je onamo poslala dozvolu za ređenje.[1470]

Juričević, Andrija (Toma) (Uskoplje, 21. prosinca 1815. – Orašje, 9. prosinca 1866.)[1471] (*Jurichevich*). Zavjetovao se 13. listopada 1832.

Na školovanje je bio poslan u rujnu 1834.[1472], a premda ga je KUNV prvotno rasporedio u Zagreb[1473], šk. god. 1834./35. je proveo u Dunaföldváru pohađajući prvu godinu studija filozofije i odakle je za iduću šk. god. premješten u Segedin.[1474] Ujesen 1836. poslan je u Vác na studij teologije.[1475] Ondje je boravio sve do kraja treće godine studija 1839. kada je na posljednju godinu bio poslan u Gyöngyös odakle se 1840. vratio u Bosnu.[1476]

[1460] Usp. NAZ NDS (OD) 2002/1817.
[1461] Usp. NAZ NDS (OD) 2003/1817. Kordić je i sam nekada bio Josipov stipendist u grupi sekularnih klerika, *v.* Kordić, Juro.
[1462] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1818. – 6. X. i NAZ NDS (OD) 1856/1818. Int.
[1463] Usp. NAZ NDS (OD) 1910/1819. Int.
[1464] Usp. NAZ NDS (OD) 800/1819.
[1465] Usp. NAZ NDS (OD) 1584/1818.
[1466] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1820. – 10. X. i NAZ NDS (OD) 2116/1820. Int.
[1467] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1820. – 21. XI.
[1468] Usp. NAZ NDS (OD) 2449/1821. Int.
[1469] Usp. NAZ NDS (OD) 1722/1822. Int.
[1470] Usp. AFSK Kut. 15, Ur. Zap. 1, p. 4.
[1471] Preostala dva nekrologa kao godinu smrti navode 1865.
[1472] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 5.
[1473] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1834. – 6. IX. i NAZ NDS (OD) 1215/1834. Int.
[1474] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1835. – 25. VIII. i NAZ NDS (OD) 1387/1835. Int.
[1475] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1836. – 6. IX.
[1476] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1839. – 30. VII. i NAZ NDS (OD) 1589/1839. Int.

Jurić ml., Bono (Josip) (Duvno, 3. travnja 1813.– Lištani, 15. studenog 1867.)[1477] (*Jurich junior*). Zavjetovao se 2. rujna 1834.

Na školovanje je bio poslan u rujnu 1835.[1478] a KUNV ga je rasporedio u Varaždin kao polaznika prve godine studija filozofije.[1479] Ova odluka je vrlo brzo promijenjena pa je Jurić ml. poslan u Zagreb.[1480] Odatle je u rujnu 1836. bio premješten u Szombathely gdje je dovršio filozofiju i 1837. započeo studij teologije.[1481] Drugu godinu je tijekom šk. god. 1838./39. pohađao u Hlohovcu, a treću 1839./40. u Vácu.[1482] Ondje je 1841. dovršio studij i vratio se u matičnu provinciju.[1483] Prilikom podjele provincije 1844. ostao je u Bosni Srebrenoj.

Jurišić, Mijo (Jakov) (Jajce, 27. siječnja 1810. – Ljubunčić, 13. lipnja 1839.) (*Gyurisich, Gyurischich, Gyurusich*).[1484] Zavjetovao se 27. siječnja 1826.
Ujesen 1826. stigao je u Suboticu kao polaznik prvog razreda humaniorâ, a ondje je 1827. upisao i drugi.[1485] Studij filozofije je započeo 1828. u Egeru.[1486] Drugu godinu je 1830. završio u Kremnici, a potom prešao u Hlohovec na studij teologije.[1487] Ondje je odslušao dvije godine, a zatim 1832. prešao u Skalicu[1488] gdje je 1834. dovršio školovanje.[1489]

Kalem, Augustin (Josip) (Uskoplje, 18. ožujka 1803. – Uskoplje, 2. srpnja 1838.) (*Kalem,*). Zavjetovao se 21. svibnja 1819.

[1477] Šematizam salvatorijanske provincije za god. 1838./39. na osnovi kojeg je učinjena distinkcija između dvojice Boni Jurića donosi nešto drugačije podatke navodeći 19. veljače 1814. kao datum njegovog rođenja, usp. *Schematismus provinciae Salvatorianae, 1838./39*. bez oznake paginacije u *Indeks personarum*. Nemoguće je utvrditi uzroke tolikog odstupanja, međutim kako se podaci iz nekrologa slažu s onima iz knjige oblačenja to se i ovdje prihvaćaju kao vjerodostojniji.
[1478] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* pp. 6-7. Na ovom se mjestu uz njegovo prezime stavlja nadimak Drežnjak (*Drexnjak*) koji se koristio i kasnije u samoj Bosni očigledno kao način razlikovanja, primjerice usp. *Schematismus provinciae Bosnae Argentinae, 1836*. p. 29 gdje se na popisu klerika fojničkog samostana koji studiraju u Ugarskoj navodi i *Bonaventura Jurih-Drexnjak* (sic!).
[1479] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1835. – 25. VIII. i NAZ NDS (OD) 1387/1835. Int.
[1480] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1835. – 15. IX. i NAZ NDS (OD) 1450/1835. Int.
[1481] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1837. – 5. IX.
[1482] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1839. – 30. VII. i NAZ NDS (OD) 1589/1839. Int.
[1483] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1840. – 28. VII. i NAZ NDS (OD) 1611/1840. Int.
[1484] Tijekom školovanja njegovo je prezime redovito bilježeno u obliku koji bi sugerirao čitanje Đurišić. Međutim, kako je uvidom u knjige obučenih i zavjetovanih klerika, te nekrologe jasno da je njegovo prezime glasilo Jurišić to se ono i ovdje koristi kao primarno i stoga razlikuje od ubilježenih latinskih varijanti.
[1485] Usp. NAZ NDS (OD) 4315/1827. Int.
[1486] Usp. NAZ NDS (OD) 4452/1828. Int.
[1487] Usp. NAZ NDS (OD) 1889/1830. Int.
[1488] Usp. NAZ NDS (OD) 1762/1832.
[1489] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1833. – 2. X. i NAZ NDS (OD) 1496/1833. Int.

Sa školovanjem je započeo polazeći humaniora u Zagrebu tijekom šk. god. 1821./22.[1490] Ondje je boravio sve do 1824. kada je nakon prve godine studija filozofije bio premješten u Szombathely.[1491] Ovaj premještaj je tražio sam Vrhovac zbog Kalemove nediscipline.[1492] U Szombathelyu je pohađao drugu godinu filozofije i cjelokupni studij teologije i dovršio ga 1829.[1493] Dozvola za ređenje mu je bila poslana u listopadu 1826.[1494]

Karaula, Lovro (Anto) (Žirović, 2. siječnja 1801. – Žirović, 20. srpnja 1875.)[1495] (*Karaula*). Zavjetovao se 25. lipnja 1817.

U tablici rasporeda za šk. god. 1819./1820. naznačeno je da bosanski provincijal ima pravo poslati još dvojicu ili najviše trojicu klerika koji će, ukoliko trebaju pohađati studij filozofije, biti poslani u Suboticu.[1496] Premda ga tablica za sljedeću godinu ne spominje, opravdano je pretpostaviti da je već tada došao u Suboticu, jer se u tablici za šk. god. 1821./22. spominje kao klerik kojeg se odande premješta u Székesfehérvár na studij teologije.[1497] Ovdje je ostao do kraja druge godine studija 1823. kada je bio premješten u Pečuh.[1498] Četvrtu godinu je tijekom 1824./25. polazio u Vácu.[1499] Ondje je vjerojatno primio i svete redove o čemu je izdana potvrda u studenom 1825.[1500] Ubijen je u zasjedi nadomak rodnog mjesta i posljednji je franjevac koji je umro nasilnom smrću tijekom osmanlijske vladavine.

Katavić, Ilija (Mijo) (Uskoplje, 23. travnja 1820. – Sasina, 20. svibnja 1872.) (*Kattavich*). Zavjetovao se 26. svibnja 1836.

Na školovanje je bio poslan 1837.[1501] Ne nalazi se u tablicama rasporeda jer je bio privatni stipendist. Vjerojatno je prvu godinu filozofije pohađao u Egeru gdje ga šematizam salvatorijanske provincije za godinu 1838./39. spominje kao studenta druge godine.[1502] Teologiju je pohađao najprije u Gyöngyösu gdje ga šematizam iz 1841. spominje kao studenta

---

1490 Usp. NAZ NDS (OD) 2449/1821. Int.
1491 Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1824. – 2. XI.
1492 Usp. NAZ NDS (OD) 3403/1824.
1493 Usp. NAZ NDS (OD) 4452/1828. Int.
1494 Usp. AFSK Kut. 15, Ur. Zap. 1, p. 6.
1495 Nekrolozi u Kreševu i Kr. Sutjesci kao mjesto smrti navode Livno. Fojnički govori *(i)n itinere prope Ljubunčić – penes pagum Žirović*.
1496 Usp. NAZ NDS (OD) 1910/1819. Int.
1497 Usp. NAZ NDS (OD) 2449/1821. Int.
1498 Usp. NAZ NDS (OD) 4062/1823.
1499 Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1824. – 2. XI.
1500 Usp. AFSK Kut. 15, Ur. Zap. 1, p. 6.
1501 Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835*. p. 8.
1502 Usp. *Schematismus provinciae Salvatorianae, 1838./39.* p. 37.

druge godine.[1503] Četvrtu godinu je 1843. polazio u Rožňavi, a zasad se ne može utvrditi je li ondje pohađao i treću.[1504]

Kljunović, Pavao (Nikola) (Jajce, 21. siječnja 1788. – ?) (*Klugnovich, Klumovics, Klunovich, Klenovich*). Zavjetovao se 24. srpnja 1804.

Na školovanje ga je poslao provincijal Augustin Pejčinović u rujnu 1804.[1505] Dvije godine je proveo u Požegi, a u studenom 1806. zajedno s Jurom Zlokovićem premješten je u Varaždin.[1506] Ondje je 1810. završio prvu godinu filozofije, pa je za iduću šk. god. premješten u Zagreb.[1507] Prema izvještaju ladislavskog provincijala te se godine u Provinciji nije provodio studij filozofije pa je predlagano premještanje Kljunovića i ostalih bosanskih klerika u neki samostan kapistranske provincije.[1508] Usprkos tome prvotni plan KUNV-a je bio da ga se pošalje na studij teologije u Szombathely.[1509] U međuvremenu je došlo do ideje da ga se na dovršetak filozofije uputi u Brod, ali su Kljunović i Zloković krajem kolovoza obavijestili KUNV da se vraćaju u Bosnu.[1510] U prosincu 1811. spominju se u Szombathelyu, ali u kontekstu nekakvih sukoba, pa je sombateljski biskup bio ovlašten da ih ukori.[1511] Povratak u Bosnu konačno mu je bio odobren na kraju šk. god. 1812./13.[1512] Dvadesetih godina spominje se kao župnik u Dobretićima, ali u nekrolozima ne postoje podaci o njegovoj smrti tako da mu daljnja sudbina ostaje nepoznatom i vjerojatno je napustio provinciju Bosnu Srebrenu, a možda i Red.

Kozić, Marijan (Nikola) (Gomionica, 31. svibnja 1787. – Fojnica, 3. prosinca 1828.) (*Kozich*). Zavjetovao se 24. srpnja 1806.

Školovanje je započeo u Požegi tijekom 1807. Prilikom raspoređivanja klerika 1810. nakon dovršetka humaniorâ premješten je u Baju na studij filozofije.[1513] Nije poznato kada je završio filozofiju niti kada je premješten u Székesfehérvár gdje je 1813./14. završio drugu godinu

[1503] Usp. *Schematismus provinciae Salvatorianae, 1841.* p. 9.
[1504] Usp. *Schematismus provinciae Salvatorianae, 1843.* p. 42.
[1505] Usp. Jelenić, 1913: 84.
[1506] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1806. – 23. XII.
[1507] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1810. – 2. X. i NAZ NDS (OD) 1123/1810.
[1508] Usp. NAZ NDS (OD) 191/1811.
[1509] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1811. – 15. X.
[1510] Usp. NAZ NDS (OD) 1343/1811. Int.
[1511] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1811. – 10. XII.
[1512] Usp. NAZ NDS (OD) 929/1813. Int.
[1513] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1810. – 2. X. i NAZ NDS (OD) 1123/1810.

teologije i upisao treću.[1514] Tijekom šk. god. 1815./16. na istom je mjestu završio i četvrtu godinu i nakon toga se vratio u Bosnu.[1515]

Krilić, Ivan (Petar) (Fojnica, 22. rujna 1814. – Fojnica, 11. ožujka 1902.)[1516] (*Krilich, Krillich*). Zavjetovao se 23. rujna 1830.

Bosna Srebrena ga je u rujnu 1832. zajedno s Anđelom Skočibušićem poslala na školovanje u Bolonju.[1517] Prilikom putovanja je negdje u Dalmaciji doživio nezgodu i pavši s konja zadobio je teške ozlijede prsnog koša zbog kojih se morao vratiti na liječenje u Bosnu.[1518] Nakon ozdravljenja u siječnju 1833. donesena je odluka da ga se pošalje u hrvatsko-kranjsku provniciju.[1519] Zajedno sa Skočibušićem te Ljudevitom Filipovićem i Filipom Ćenanom tada je stigao u Klanjec gdje je boravio do kolovoza 1833.[1520] Kako klerici suprotno uvjeravanjima bosanskog provincijala nisu dobili stipendije, a apeli klanječkog gvardijana za pomoć nisu naišli na odaziv od strane njegove provincije, on ih je u kolovozu iste godine jednostavno uputio da se vrate u Bosnu. Došavši u Zagreb samoinicijativno su se obratili na biskupa Alagovića koji ih je odlučio financirati vlastitim sredstvima i naći im smještaj u Požegi.[1521] Sva četvorica klerika su u listopadu otputovali u Požegu i ondje nastavili studij filozofije koji su djelomično već polazili u Klanjcu. Ujesen 1834. ondje su dovršili studij, a daljnji je plan bio da teologiju polaze u Dunaföldváru.[1522] Kako se te godine ondje nije izvodio studij teologije, vjerojatno su na kraju poslani u Zagreb. Tu su, naime, sastavili dvije novogodišnje čestitke (na latinskom i hrvatskom jeziku) kojima su Alagoviću čestitali novu godinu 1837.[1523] Sva četvorica su se potpisali kao slušači treće godine teologije. U prosincu 1836. razrješavana je molba Krilića i Skočibušića da ih se dispenzira od polaganja nekih predmeta, no Krilić je bio odbijen.[1524] U travnju 1837. sastavio je molbu da mu se zbog narušenog zdravlja, što je bilo posljedica neadekvatnog liječenja nakon nesreće 1832., dozvoli povratak

[1514] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1814. – 11. X. i NAZ NDS (OD) 1487/1814. Int.
[1515] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1815. – 15. X. i NAZ NDS (OD) 1605/1815. Int.
[1516] Sutješki nekrolog navodi 13. ožujka.
[1517] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 4.
[1518] Usp. NAZ NDS (OD) 685/1837.
[1519] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 4. U izvorniku stoji *ad Carnioliam*. Vjerojatno se pod tim mislilo na Kranjsku u smislu franjevačke provincije, a ne regije.
[1520] Usp. NAZ Pr. Ala. A. 474/1833. Pod spomenutom signaturom čuva se ukupno 10 spisa različitog autorstva i datacije. Na osnovi njih je rekonstruiran boravak četvorice klerika u Klanjcu.
[1521] Usp. NAZ Pr. Ala. A. 293/1834.
[1522] Usp. NAZ Pr. Ala. A. 446/1834.
[1523] Usp. bilj. 1358.
[1524] Usp. NAZ Pr. Ala. A. 590/1836.

u Bosnu.[1525] Za istinitost njegovog lošeg zdravstvenog stanja jamčili su ladislavski provincijal, zagrebački gvardijan i samostanski liječnik, tako da je ova molba prihvaćena. Krilić je otputovao u Bosnu, a od bosanskih klerika koji su se do 1843./47. školovali u Monarhiji nadživio ga je jedino Grgo Martić.

Krilić, Nikola (Franjo) (Fojnica, 22. rujna 1820. – Fojnica, 29. travnja 1886.) (*Krilich*). Zavjetovao se 14. srpnja 1838.

Bosna Srebrena ga je na školovanje poslala u rujnu 1839.[1526] a KUNV ga je rasporedio na studij filozofije u Segedin.[1527] Ova je odluka naknadno promijenjena pa je Krilić cijeli studij filozofije polazio u Kremnici.[1528] Nakon toga je šk. god. 1841./42. studij teologije započeo u Hlohovcu.[1529] Ondje je 1843. dovršio drugu godinu studija.[1530] Četvrtu, a prije toga vjerojatno i treću godinu tog studija je 1845. pohađao i dovršio u Skalici.[1531]

Križanac, Jakov (Andrija) (Duvno, 4. studenog 1786. – Široki Brijeg, 20. rujna 1852.) (*Krixanecz*). Zavjetovao se 14. siječnja 1805.

Ujesen 1805. s još dvojicom klerika došao u Požegu. Kasnije se spominje još samo jednom, kao student u Szombathelyu 1811. i to u kontekstu zahtjeva Bosne Srebrene da se vrati kući.[1532] Pri tom se ne navodi na kojoj se razini studija tada nalazio. Tijekom Barišićeve afere stao je na stranu apostolskog vikara. Jedan je od rijetkih franjevaca koji su 1844. prešli u hercegovačku kustodiju, a čiji su podaci uneseni u jedan od nekrologa Bosne Srebrene.

Križanac, Petar (Šimun) (Duvno, 23. listopada 1815. – Čuklić, 22. kolovoza 1855.) (*Krixanacz, Krizanacz*). Zavjetovao se 13. listopada 1832.

Na školovanje je bio poslan u rujnu 1834.[1533] KUNV ga je prvotno rasporedio u Zagreb[1534], ali šk. god. 1834./35. ipak je proveo u Dunaföldváru pohađajući prvu godinu filozofije, odakle

[1525] Usp. NAZ NDS (OD) 685/1837.
[1526] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 10.
[1527] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1839. – 30. VII. i NAZ NDS (OD) 1589/1839. Int.
[1528] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1840. – 28. VII. i NAZ NDS (OD) 1611/1840. Int.
[1529] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1841. – 14. IX.
[1530] Usp. *Schematismus provinciae Salvatorianae, 1843*. p. 14.
[1531] Usp. *Schematismus provinciae Salvatorianae, 1845*. p. 12.
[1532] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1811. – 10. XII.
[1533] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 5.
[1534] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1834. – 6. IX. i NAZ NDS (OD) 1215/1834. Int.

je za iduću šk. god. bio premješten u Segedin.[1535] Studij teologije je započeo u Ostrogonu šk. god. 1836./37.[1536] Nakon dovršene druge godine za šk. god. 1838./39. bio je raspoređen u Frauenkirchen.[1537] Posljednju godinu studija proveo je tijekom 1839./40. u Skalici.[1538] Prilikom osnivanja Hercegovačke kustodije, za razliku od većine franjevaca rodom iz Hercegovine i duvanjskog kraja, ostao je članom Bosne Srebrene.

Krnjić, Pacifik (Šimun) (Uskoplje, 23. listopada 1801. – Spišské Podhradie ?, iza 1842.) (*Kergnich, Karnjich*). Zavjetovao se 5. veljače 1821.

Ujesen 1821. poslan je u Požegu kao polaznik humaniorâ.[1539] Iako je nakon dovršene prve godine podnio molbu da ga se dispenzira od spomenute razine[1540] određen mu je premještaj u Kanižu[1541], no u konačnici je drugi razred tijekom završio u Szombathelyu šk. god. 1822./23. gdje je započeo i studij filozofije.[1542] U ožujku 1825. Bosna Srebrena mu je onamo poslala i dozvolu za primanje svetih redova.[1543] KUNV ga je u svojim tablicama sve do šk. god. 1828./29. stalno raspoređivao u Szombathelyu pa bi se mogao steći zaključak da je ondje redovito pohađao studij, no iz tablice rasporeda za šk. god. 1829./30. vidljivo je da je najkasnije nakon treće godine studija teologije 1827./28. premješten iz Szombathelya u Fil'akovo.[1544] Iako ne donosi nikakve detalje, Ilija Starčević u svom pismu Augustinu Miletiću 1827. spominje kako se Krnjić već tada nalazio *sub custodia* te da *nascoru che i on ovamo*.[1545] U stvarnosti ovaj je klerik doživio živčani slom i počeo je tvrditi da je zapravo sin nekog muslimanskog bega kojeg su franjevci na silu preveli u katoličku vjeru i poslali u Ugarsku.[1546] Bojeći se komplikacija i upletanja osmanlijskih vlasti koje bi nastale njegovim povratkom, Bosna Srebrena se založila da ga se ostavi na popisu stipendista i smjesti nekamo na liječenje, pa je Krnjić ujesen 1830. premješten u samostan Braće milosrdnika (*Fratres Misericordiae*) u mjestu Spišské Podhradie (mađ. Szepesváralja).[1547] Njegov boravak ondje je zabilježen u

[1535] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1835. – 25. VIII. i NAZ NDS (OD) 1387/1835. Int.
[1536] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1836. – 6. IX.
[1537] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1838. – 4. IX. i NAZ NDS (OD) 2003/1838. Int.
[1538] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1839. – 30. VII. i NAZ NDS (OD) 1589/1839. Int.
[1539] Usp. NAZ NDS (OD) 2449/1821. Int.
[1540] Usp. NAZ NDS (OD) 1580/1822. Int.
[1541] Usp. NAZ NDS (OD) 1722/1822. Int.
[1542] Usp. NAZ NDS (OD) 4062/1823.
[1543] Usp. AFSK Kut. 15, Ur. Zap. 1, p. 5.
[1544] Usp. NAZ NDS (OD) 3763/1829.
[1545] Usp. Jelenić, 1927: 318.
[1546] Detaljnije *v.* Škegro, 2011: 35, 105-123.
[1547] Usp. NAZ NDS (OD) 1889/1830. Int. KUNV je tom prilikom stavio da je Krnjić *mente turbatus*.

svim sačuvanim tablicama rasporeda do 1841./42. i vjerojatno je ondje i umro, no ne može se utvrditi kada.

Kuna, Filip (Marko) (Kupres, 26. svibnja 1821. – Gorica, 7. studenog 1871.)
(*Kuna*). Zavjetovao se 14. srpnja 1838.

Bosna Srebrena ga je na školovanje poslala u rujnu 1839.[1548] kao stipendista zagrebačkog biskupa Haulika.[1549] Tijekom šk. god. 1839./40. boravio je u zagrebačkom samostanu kao polaznik prve godine studija filozofije[1550], koji je ondje nastavio i tijekom iduće školske godine.[1551] U Zagrebu je vjerojatno proveo cjelokupan studij jer se i u šematizmu iz 1845. javlja kao polaznik četvrte godine studija teologije.[1552]

Lozić, Grgo (Mato) (Kupres, 7. rujna 1811. – Split, 19. veljače 1876.)
(*Lozich, Lozo*). Zavjetovao se 7. travnja 1828.

Bosna Srebrena ga je na školovanje u poslala listopadu 1829.[1553] U Varaždinu je upisao studij filozofije.[1554] Studij teologije je započeo šk. god. 1831./32. u Brodu.[1555] Prema Kronici brodskog samostana onamo je stigao 18. studenog 1831.[1556] Nakon dovršene prve godine bio je raspoređen u Eger[1557] gdje je tijekom šk. god. 1834./35. dovršio studij.[1558] Izvori nastali na području Monarhije često neprecizno bilježe njegovo ime kao Juro (*Georgius*).

Malbašić, Anđeo (Ivan) (Guča Gora, 23. studenog 1791. – Székesfehérvár, 23. srpnja 1816.)[1559]
(*Malbassich, Malbasich*). Zavjetovao se 16. siječnja 1808.

Na studij *sintakse* došao je zajedno s Andrijom Alaupovićem 15. travnja 1809. u Brod.[1560] Ondje je 1810. završio humaniora pa mu je kao novo odredište bila određena Baja gdje je

---

[1548] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835*. p. 10.
[1549] Usp. NAZ NDS (OD) 1856/1839.
[1550] Usp. *Schematismus provinciae Ladislaianae, 1840*. p. 9.
[1551] Usp. *Schematismus provinciae Ladislaianae, 1841*. p. 9.
[1552] Usp. *Schematismus provinciae Laidslaianae, 1845*. p. 9.
[1553] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835*. p. 3.
[1554] Usp. NAZ NDS (OD) 3763/1829.
[1555] Usp. NAZ NDS (OD) 1633/1831. Int.
[1556] Usp. KFSB, sv. II, pp. 356-357.
[1557] Usp. NAZ NDS (OD) 1762/1832.
[1558] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1834. – 16. IX. i NAZ NDS (OD) 1215/1834. Int.
[1559] Kreševski nekrolog kao datum smrti navodi 16. srpnja. Sutješki govori da je rodom bio iz Travnika.
[1560] Usp. KFSB, sv. II, pp. 80-83.

započeo studij filozofije.[1561] Ne spominje se do 1814. kada se nalazio u Székesfehérváru na studiju teologije gdje je tijekom šk. god. 1814/15. trebao pohađati treću godinu.[1562] Iduće šk. god. 1815./16. ondje je pohađao četvrtu godinu teologije i na kraju nastave umro u dobi od 25 godina.

Marinović, Bono (Ivan) (25. prosinca 1803. Grahovik – ?)
(*Marinovich, Marianovich*). Zavjetovao se 12. kolovoza 1821.
Na školovanje je bio poslan ubrzo nakon zavjetovanja, a KUNV ga je rasporedio u Požegu kao polaznika humaniorâ.[1563] Nakon dovršene prve godine podnio molbu da ga se dispenzira od dovršavanja spomenute razine.[1564] Prema prvotnom rasporedu bio je odbijen i određen mu je premještaj u Kanižu[1565], no u konačnici je drugi razred tijekom šk. god. 1822./23. završio u Szombathelyu gdje je započeo i studij filozofije.[1566] No, prema tablici rasporeda za šk. god. 1824./25. proizlazi da je prethodne godine odmah završio drugu godinu studija i da je premješten u Pečuh da ondje započne sa studijem teologije.[1567] Ovo potvrđuje i tablica za šk. god. 1825./26. u kojoj također stoji da Marinović nakon odslušane prve godine teologije u Pečuhu prelazi u Baju radi nastavka studija.[1568] Treću godinu teologije je pohađao u Vácu, a posljednju tijekom šk. god. 1827./28. u Szombathelyu.[1569] Dozvola za ređenje mu je poslana u Vác u travnju 1826. zajedno s dispenziranjem od nedostatne dobi, tako da nije jasno zbog čega je onda na popisu KUNV-a ubilježeno da se nalazi u Baji.[1570] Niti jedan od nekrologa ne sadrži podatke o njegovoj smrti, pa nije poznato kada je napustio Provinciju. Još 1836. spominje se u šematizmu kao meštar novaka u Fojnici[1571], a u onom iz 1840. kao pomoćnik župnika u Čukliću.[1572]

Marković ml., Stjepan (Ivan) (Travnik, 1. studenog 1818. – Guča Gora, 22. studenog, 1898.)[1573]

[1561] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1810. – 2. X., NAZ NDS (OD) 1123/1810. i KFSB, sv. II, pp. 116-117.
[1562] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1814. – 11. X. i NAZ NDS (OD) 1487/1814. Int.
[1563] Usp. NAZ NDS (OD) 2449/1821. Int.
[1564] Usp. NAZ NDS (OD) 1580/1822. Int.
[1565] Usp. NAZ NDS (OD) 1722/1822. Int.
[1566] Usp. NAZ NDS (OD) 4062/1823.
[1567] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1824. – 12. X.
[1568] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1825. – 5. IX. i NAZ NDS (OD) 2345/1825. Int.
[1569] Usp. NAZ NDS (OD) 4315/1827. Int.
[1570] Usp. AFSK Kut. 15, Ur. Zap. 1, p. 6.
[1571] Usp. *Schematismus provinciae Bosnae Argentinae, 1836*. p. 26.
[1572] Usp. *Schematismus provinciae Bosnae Argentinae, 1840*. p. 35.
[1573] Podatke o smrti donosi samo sutješki nekrolog, ali pokazuju neka odstupanja.

(*Markovich*). Zavjetovao se 14. srpnja 1838.

Na školovanje je poslan u rujnu 1838.[1574] Ne javlja se u tablici rasporeda za tu školsku godinu što znači da je bio privatnim stipendistom. Sljedeće školske godine postao je kraljevski stipendist i premješten je iz Požege u Suboticu na nastavak humaniorâ.[1575] Ondje je 1840. trebao upisati i studij filozofije[1576], ali je to na kraju učinio u Dunaföldváru gdje je 1842. dovršio ovu razinu.[1577] Prvu godinu studija teologije je 1843. završio u Brodu.[1578] Vjerojatno je nakon toga prešao u Zagreb, jer se u šematizmu ladislavske provincije za god. 1845. spominje kao polaznik treće godine teologije.[1579] Na istom je mjestu 1846. dovršio školovanje.[1580] U izvorima je često nazivan krsnim imenom Ivan.

Marijanović ml., Petar (Anto) (Livno, 2. siječnja 1824. – 2. veljače 1845. Hlohovec)[1581] (*Marianovich, Mirianovich*). Zavjetovao se 4. studenog 1840.

Studij filozofije započeo je tijekom šk. god. 1841./42. u Kremnici[1582] gdje ga je i dovršio 1843.[1583] Nakon toga je vjerojatno premješten u Hlohovec gdje ga šematizam salvatorijanske provincije 1845. spominje kao polaznika druge godine teologije.[1584] Ondje je i umro podlegavši tuberkulozi.

Marketić, Mato (Marko) (?, 29. prosinca 1790. – ?)

(*Marketich*). Zavjetovao se 2. siječnja 1810.

Na Staru godinu 1810. stigao je u grupi osmorice klerika u Brod i bio raspoređen na studij filozofije.[1585] U studenom 1811. stigla je uputa da ga se pošalje u Szombathely.[1586] Ondje je boravio u prosincu iste godine kada je za njega zatraženo semestralno izvješće.[1587] To je i

---

[1574] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 9.
[1575] Usp. *Schematismus provinciae Capistranae, 1839*. p 34. Tablice rasporeda (*v.* AHFPZ A-VIII-3a, 1839. – 30. VII. i NAZ NDS (OD) 1589/1839. Int.) tvrde da je Marković prvi razred humaniorâ polazio u Baji, ali Požega se čini uvjerljivijim odredištem jer se u to vrijeme u Baji nalazilo filozofsko učilište.
[1576] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1840. – 28. VII. i NAZ NDS (OD) 1611/1840. Int.
[1577] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1841. – 14. IX.
[1578] Usp. *Schematismus provinciae Capistranae, 1843*. p. 23.
[1579] Usp. *Schematismus provinciae Laidslaianae, 1845*. p. 9.
[1580] Usp. *Schematismus provinciae Laidslaianae, 1846*. p. 9.
[1581] Fojnički nekrolog ima dva upisa: 2. i 3. veljače. Drugi ga naziva Petar Ivan.
[1582] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1841. – 14. IX.
[1583] Usp. *Schematismus provinciae Salvatorianae, 1843*. p. 17.
[1584] Usp. *Schematismus provinciae Salvatorianae, 1845*. p. 14.
[1585] Usp. KFSB, sv. II, pp. 118-119.
[1586] Usp. KFSB, sv. II, pp. 140-141.
[1587] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1811. – 10. XII.

njegovo posljednje spominjanje. Kako ga ne bilježi nijedan od nekrologa, vjerojatno je napustio i školovanje i Red. Daljnja sudbina nepoznata.

Mlinarević, Lovro (Ivan *alias* Lacić) (Jajce, 9. rujna 1814. – Fojnica, 30. kolovoza 1880.) (*Mlinarevich*). Zavjetovao se 14. lipnja 1831.

Na školovanje je bio poslan u rujnu 1832.[1588] u Zagreb kao polaznik prvog razreda humaniorâ.[1589] Nakon što je ondje 1834. dovršio ovu razninu, premješten je u Ilok na studij filozofije.[1590] Drugu godinu je tijekom šk. god. 1835./36. polazio u Dunaföldváru.[1591] Odande je za iduću šk. god. dobio novi premještaj, ovaj put u Baju gdje je započeo studij teologije.[1592] Nakon prve godine bio je izbačen sa školovanja, pa ga je Bosna Srebrena u svibnju 1838. na nastavak studija teologije poslala u Dubrovnik.[1593] Nekrolozi ga bilježe pod prezimenom Lacić.

Nikolić, Grgo (Nikola) (Fojnica, 10. rujna 1790. – Dobretići, 28. travnja 1839.) (*Nikolich*, *Nicolich*). Zavjetovao se 14. listopada 1811.

Na školovanje je došao 1812., a prvi se puta spominje krajem 1813. kao polaznik gramatike, bez navođenja razreda, u Požegi.[1594] Prema rasporedu za šk. god. 1814./15. tada je završio gramatiku i trebao započeti humaniora[1595], ali je izgleda došlo do nekakve pogreške jer je cjelokupna grupa od petorice klerika u Požegi u tablici rasporeda za šk. god. 1815./16. ubilježena kao polaznici prvog humaniornog razreda.[1596] Dovršivši u Požegi humaniora tijekom šk. god. 1817./18. u Vukovaru je započeo studij filozofije.[1597] Drugu je godinu tijekom 1818./19. polazio u Iloku[1598], a teologiju je upisao u Baji.[1599] U lipnju 1820. Bosna Srebrena je poslala dozvolu potrebnu za njegovo ređenje.[1600] Nakon dovršetka druge godine

---

[1588] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 4.
[1589] Usp. NAZ NDS (OD) 1762/1832.
[1590] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1834. – 16. IX. i NAZ NDS (OD) 1215/1834. Int.
[1591] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1835. – 25. VIII. i NAZ NDS (OD) 1387/1835. Int.
[1592] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1836. – 6. IX.
[1593] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 9.
[1594] Usp. NAZ NDS (OD) 1530/1813. Int.
[1595] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1814. – 11. X. i NAZ NDS (OD) 1487/1814. Int.
[1596] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1815. – 10. X. i NAZ NDS (OD) 1605/1815. Int.
[1597] Usp. NAZ NDS (OD) 1623/1817. Int.
[1598] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1818. – 6. X. i NAZ NDS (OD) 1856/1818. Int.
[1599] Usp. NAZ NDS (OD) 1910/1819. Int.
[1600] Usp. AFSK Kut. 15, Ur. Zap. 1, p. 3.

1821. bio je raspoređen u Vukovar, ali je zbog bolesti poslan u Bosnu.[1601] Vjerojatno je procijenjeno da su dvije završene godine studija teologije dovoljne, pa njegov se povratak u Monarhiju nakon ozdravljenja nije dogodio.

Ostojić ml., Franjo (Stjepan) (Fojnica, 15. studenog 1786. – Albanija, 15. rujna 1828.)[1602] (*Osztoich, Osztorich, Oztoits, Ostorich, Ostoich*). Zavjetovao se 24. srpnja 1804.

Na školovanje ga je poslao provincijal Augustin Pejčinović u rujnu 1804.[1603] Dvije godine je proveo u Požegi, odakle je premješten u Zagreb gdje ga spominje dopis KUNV-a ladislavskom provincijalu na kraju šk. god. 1806./07., a prema kojemu nije uspio proći prvi razred no ne navodi se koje razine školovanja, vjerojatno humaniorâ.[1604] Prilikom raspoređivanja klerika na kraju šk. god. 1809./10. spominje se kao dovršeni polaznik prve godine filozofije, također u Zagrebu koji mu je tom prilikom naznačen i kao buduće odredište.[1605] Zajedno s Petrom Pinotićem zatražio je premještaj u neki samostan kapistranske provincije, pravdajući to nepostojanjem studija filozofije tijekom te šk. god. na području ladislavske provincije, slabim zdravljem i općenito lošim uvjetima smještaja u Zagrebu.[1606] Vrhovac je usvojio ovu molbu i premjestio ih u Brod, kamo su stigli u studenom 1810., ali su već u veljači 1811. pobjegli u Bosnu.[1607]

Pašalić, Filip (Josip) (Priluka, 17. siječnja 1806. – Carigrad, 17. rujna 1861.) (*Paschalik, Pashalik, Paschalich*). Zavjetovao se 19. lipnja 1822.

Tijekom šk. god. 1822./23. došao je u Suboticu i ondje započeo drugi razred humaniorâ.[1608] Nakon toga je bio premješten u Segedin gdje je 1825. završio studij filozofije, pa je za teologiju bio raspoređen u Szombathely.[1609] Drugu godinu teologije je dao u Vácu, a potom je 1827. trebao biti vraćen u Szombathely[1610], međutim na kraju je završio u Gyöngyösu odakle je premješten u Pečuh gdje je tijekom 1828./29. dovršio studij teologije i vratio se u matičnu provinciju.[1611] Podđakonat i đakonat su mu podijeljeni u Vácu kamo mu je Bosna Srebrena u

[1601] Usp. NAZ NDS (OD) 2449/1821. Int. gdje uz njegovo ime stoji: *Ob infirmitatem in Bosniam remissus*.
[1602] Podaci o smrti sadržani su samo u sutješkom nekrologu.
[1603] Usp. Jelenić, 1913: 84.
[1604] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1807. – 26. V.
[1605] Usp. AHFPZ A-VIII-3A, 1810. – 2. X. i NAZ NDS (OD) 1123/1810.
[1606] Usp. NAZ NDS (OD) 1279/1810.
[1607] Usp. KFSB, sv. II, pp. 116-117 i 122-125.
[1608] Usp. NAZ NDS (OD) 1722/1822. Int.
[1609] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1825. – 5. IX. i NAZ NDS (OD) 2345/1825. Int.
[1610] Usp. NAZ NDS (OD) 4315/1827. Int.
[1611] Usp. NAZ NDS (OD) 4452/1828. Int.

studenom 1827. poslala potrebnu dozvolu i dispenziranje od nedostatne dobi.[1612] U red prezbiterata ga je promovirao apostolski vikar Miletić u studenom 1828.[1613]

Perišić, Bono (Stjepan) (Fojnica, 25. studenog 1813. – Fojnica, 9. studenog 1887.) (*Perisich*). Zavjetovao se 26. studenog 1829.

Na studij je bio poslan u listopadu 1831.[1614] Cjelokupno školovanje je proveo u Pečuhu gdje je 1831.-1833. pohađao studij filozofije[1615], a potom do kraja šk. god. 1836./37. studij teologije.[1616] U Arhivu franjevačkog samostana u Fojnici čuva se njegova obimna korespondencija koju je vodio tijekom svog boravka ondje.[1617] Riječ je o prijepisima koje je Perišić naknadno vlastoručno napravio, a zastupljena su i pisma koja je primao od svojih korespondenata. Među njima se nalaze neka subraća iz fojničkog samostana, te neki klerici koji su se tada nalazili na školovanju. Osim toga nalazi se nekoliko pisama upućenih obitelji (ocu Franji i tetki Kati Kristićević), te nekim župnicima u Slavoniji i Mađarskoj i gvardijanima samostana u Brodu i Zagrebu. Sačuvan je i prijepis molbe koju je Perišić u svibnju 1834. uputio na KUNV tražeći premještaj u Szombathely ili Veszprém na treću godinu studija, ali koja nije bila uslišana.[1618] Sadržaj ove korespondencije je jedan od rijetkih izvora koji osvjetljava svakodnevicu bosanskih klerika tijekom njihovog boravka na studiju. U istom se arhivu čuva još jedan fond s njegovom korespondencijom iz kasnijeg razdoblja u kojoj se nalaze i pisma njegovih nekadašnjih predavača, kao i studentskih kolega koji su kasnije bili pripadnici franjevačkog Reda ili svećenici pečuške biskupije, među kojima su zastupljeni pripadnici hrvatske, mađarske i njemačke nacionalnosti.[1619]

Pinotić, Petar (Petar) (Ivanjska, 7. veljače 1785. – Fojnica, 1. lipnja 1863.) (*Pinotich, Pinotits, Pinetich*). Zavjetovao se 14. siječnja 1805.

Ujesen 1805. s još dvojicom klerika došao je na školovanje u Požegu. Već iduće godine je kažnjen i određen mu je premještaj u Zagreb.[1620] Sljedeći se put spominje prilikom

---

[1612] Usp. AFSK Kut. 15, Ur. Zap. 1, p. 7.
[1613] Usp. AFSK Kut. 15, Ur. Zap. 1, p. 7-8.
[1614] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 3.
[1615] Usp. NAZ NDS (OD) 1762/1832.
[1616] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1836. – 6. IX.
[1617] AFSF I. „Fojnicensia“ Kutija 3, br. 10. *Zbirka pisama klerika fra Bone Perišića, 1831.-1835*.
[1618] I. „Fojnicensia“ Kutija 3, br. 10 *Zbirka pisama klerika fra Bone Perišića, 1831.-1835*., p. 65.
[1619] AFSF VIII. „Viri illustres“ Kutija 13, br. 98 *Korespondencija fra Bone Perišića*.
[1620] Njegovo ime se izrijekom ne navodi, ali se ukupnom analizom može pouzdano zaključiti da je riječ o njemu, usp. KFSB sv. II, p. 20.

raspoređivanja klerika na kraju šk. god. 1809./1810. kao klerik koji je dovršio humaniora, a u istom mjestu će nastaviti i studij filozofije.[1621] Nezadovoljan time, pisao je Vrhovcu i tražio premještaj u neki od samostana kapistranske provincije što je u konačnici prihvaćeno pa je poslan u Brod.[1622] Ondje su on i Franjo Ostojić ml. stigli u studenom 1810., ali su već u veljači 1811. pobjegli u Bosnu.[1623]

Rakić, Anđeo (Mato) (Livno, 16. ožujka 1818. – Livno, 12. srpnja 1877.) (*Rakich*). Zavjetovao se 17. ožujka 1834.

Na školovanje je bio poslan u rujnu 1834.[1624] KUNV ga je rasporedio u Zagreb na studij filozofije.[1625] U listopadu 1835. zagrebački gvardijan je predlagao da se Rakića na daljnji studij premjesti u Varaždin[1626], a ovu je molbu podupro i biskup Alagović.[1627] To je prihvatio i KUNV.[1628] Iz tog razloga nejasno je zbog čega se u tablici rasporeda za 1836./37. kao njegovo dotadašnje boravište ponovno navodi Zagreb.[1629] Naime, nedvojbeno je da je boravio u Varaždinu jer je tamošnji gvardijan o njemu slao redovita semestralna izvješća, prvo u ožujku[1630], a zatim u kolovozu 1836.[1631] Prvu godinu teologije je završio ponovno u Zagrebu odakle je 1837. bio premješten u Szombathely.[1632] Ondje je 1839. završio treću godinu teologije, nakon čega se više ne spominje u izvorima.[1633] Vjerojatno je procijenjeno da je stekao dovoljno znanja pa je poslan natrag.

Rozić ml., Mijo (Jakov) (Livno, 4. rujna 1823. – Fojnica, 7. siječnja 1847.)[1634] (*Rosich*). Zavjetovao se 4. studenog 1840.

Na školovanju u Monarhiji se spominje svega jedanput kao polaznik prve godine studija filozofije u Dunaföldváru 1843.[1635] Ne spominje se niti u jednoj od sačuvanih tablica

[1621] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1810. 2. X. i NAZ NDS (OD) 1123/1810.
[1622] Usp. NAZ NDS (OD) 1279/1810.
[1623] Usp. KFSB sv. II, pp. 116-117 i 122-125.
[1624] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 5.
[1625] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1834. – 16. IX. i NAZ NDS (OD) 1215/1834. Int.
[1626] Usp. NAZ NDS (OD) 1500/1835.
[1627] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1835. – 17. XI.
[1628] Usp. NAZ NDS (OD) 1782/1835. Int.
[1629] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1836. – 6. IX.
[1630] Usp. NAZ NDS (OD) 451/1836.
[1631] Usp. NAZ NDS (OD) 1369/1836.
[1632] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1837. – 5. IX.
[1633] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1838. – 4. IX. i NAZ NDS (OD) 2003/1838. Int.
[1634] Moguće je da mu prezime treba bilježiti kao Rosić. Ovdje je prihvaćena transkripcija prema Jolić, 2009: 105.
[1635] Usp. *Schematismus provinciae Capistranae, 1843*. p. 30.

rasporeda, kao ni na popisu klerika Bosne Srebrene upućenih na školovanje u inozemstvo, a ne navode ga ni kasniji šematizmi, stoga nije jasno kada se vratio u Bosnu i zbog kojih razloga. Nekrolog u Kraljevoj Sutjesci govori da je u trenutku smrti bio student teologije, ali svi šute o uzroku smrti.

Sitnić, Franjo (Petar) (Fojnica, 11. srpnja 1798. – Kotor, 28. veljače 1845.) (*Sitnich, Sittnich, Szitnich, Shitnich, Zitnich*). Zavjetovao se 4. listopada 1815.

Na školovanje je došao ujesen 1816. i odmah je bio raspoređen u Zagreb na drugu godinu studija filozofije.[1636] Teologiju je tijekom šk. god. 1817./18. počeo polaziti u Szombathelyu[1637] gdje je ostao sve do 1820. kada je na pohađanje četvrte godine vraćen u Zagreb.[1638] Dovršivši 1821. teologiju zajedno s Anđelom Jelićem i Marijanom Šunjićem polazio je studij orijentalnih jezika koji je 1824. dovršio u Beču.[1639]

Skočibušić, Anđeo (Josip) (Duvno, 14. ožujka 1814. – Orašje, 21. ožujka 1851.) (*Skocsibussich*). Zavjetovao se 30. travnja 1830.

Bosna Srebrena ga je u rujnu 1832. zajedno s Ivanom Krilićem poslala na školovanje u Bolonju.[1640] Prilikom putovanja Krilić je negdje u Dalmaciji doživio nezgodu i pavši s konja zadobio teške ozlijede prsnog koša zbog čega nisu mogli putovanje, pa je očito Skočibušić otpratio Krilića natrag u Bosnu.[1641] Nakon toga u siječnju 1833. donesena je odluka da ga se pošalje u hrvatsko-kranjsku provinciju.[1642] Zajedno s Ivanom Krilićem, Ljudevitom Filipovićem i Filipom Ćenanom tada je stigao u Klanjec gdje je boravio do kolovoza 1833.[1643] Ondje nisu dobili očekivane stipendije, a klanječki gvardijan nije imao sredstva za njihovo uzdržavanje pa ih je u kolovozu iste godine jednostavno uputio da se vrate u Bosnu. Došavši u Zagreb samoinicijativno su se obratili na biskupa Alagovića koji ih je odlučio financirati vlastitim sredstvima i naći im smještaj u Požegi.[1644] Svi su u listopadu otputovali u Požegu i

[1636] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1816. – 24. IX. i NAZ NDS (OD) 1495/1816. Int.
[1637] Usp. NAZ NDS (OD) 1623/1817. Int.
[1638] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1820. – 10. X. i NAZ NDS (OD) 2116/1820. Int.
[1639] Usp. NAZ NDS (OD) 4062/1823.
[1640] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 4.
[1641] Usp. NAZ NDS (OD) 685/1837.
[1642] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 4. U izvorniku stoji *ad Carnioliam*. Vjerojatno se pod tim mislilo na Kranjsku u smislu franjevačke provincije, a ne regije.
[1643] Usp. NAZ Pr. Ala. A. 474/1833. Pod spomenutom signaturom čuva se ukupno 10 spisa različitog autorstva i datacije. Na osnovi njih je rekonstruiran boravak četvorice klerika u Klanjcu.
[1644] Usp. NAZ Pr. Ala. A. 293/1834.

ondje nastavili studij filozofije koji su djelomično već polazili u Klanjcu. Ujesen 1834. ondje su dovršili studij, a daljnji je plan bio da teologiju polaze u Dunaföldváru.[1645] Kako se te godine ondje nije izvodio studij teologije, vjerojatno su na kraju poslani u Zagreb. Tu su, naime, sastavili dvije novogodišnje čestitke (na latinskom i hrvatskom jeziku) kojima su Alagoviću čestitali novu godinu 1837.[1646] Sva četvorica su se potpisali kao slušači treće godine teologije. U prosincu 1836. razrješavana je molba Krilića i Skočibušića da ih se dispenzira od polaganja nekih predmeta i Skočibušić je oslobođen polaganja kanonskog prava.[1647] Ova dispenzacija mu je vjerojatno trebala iz razloga da na kraju šk. god. 1836./37. dovrši studij. Kako se nakon toga njegovo ime više ne javlja u izvorima, vjerojatno je tada i dovršio studij i vratio se u Bosnu. Prilikom podjele 1844. ostao je članom Bosne Srebrene.

Sladojević, Juro (Mijo) (Divičani, 14. srpnja 1822. – Livno, 27. studenog 1863.) (*Szladoevich, Sladeovich*) Zavjetovao se 14. srpnja 1838.

Na školovanje je trebao biti poslan u rujnu 1838.[1648] Nastavu je u razdoblju 1838.-1840. polazio kao privatni stipendist negdje na području salvatorijanske provincije, ali nije poznato gdje.[1649] Njegovo se ime ponovno javlja u tablici rasporeda za šk. god. 1840./41. kada je označeno da dolazi *ex Patria* na pohađanje druge godine studija filozofije u Bač.[1650] Boravak u Baču spominje i šematizam kapistranske provincije za 1841.[1651] Međutim, prema tablici rasporeda za šk. god. 1841./42. Sladojević je prethodnu školsku godinu proveo u Kremnici odakle je trebao preći u Hlohovec na studij teologije.[1652] Kako je već od ranije boravio u salvatorijanskoj provinciji očigledno je došlo do neke pogreške u bilježenju podataka. To potvrđuje i šematizam salvatorijanske provincije za 1841.[1653] Iz Hlohovca je 1842. prešao u Szolnok.[1654] Nije poznato je li treću godinu pohađao ondje ili u Egeru gdje je 1845. dovršio studij.[1655] Kao i brojni drugi klerici tog vremena i on se u izvorima javlja i pod svojim krsnim imenom Mijo.

[1645] Usp. NAZ Pr. Ala. A. 446/1834.
[1646] Usp. bilj. 1358. Za razliku od ostalih klerika koji uz svoje ime stavljaju odrednicu *fra*, Skočibušić se potpisuje kao *pater* što sugerira da je tada već dobio svećeničko ređenje.
[1647] Usp. NAZ Pr. Ala. A. 590/1836.
[1648] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835*. p. 9.
[1649] Usp. AFSKS Spisi samostana i župe Kraljeva Sutjeska od 1711. do 1945. godine, Kut. 2, Svež. 5, g. 1839.
[1650] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1840. – 28. VII. i NAZ NDS (OD) 1611/1840. Int.
[1651] Usp. *Schematismus provinciae Capistranae, 1841*. p. 18.
[1652] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1841. – 14. IX.
[1653] Usp. *Schematismus provinciae Salvatorianae, 1841*. p. 20.
[1654] Usp. *Schematismus provinciae Salvatorianae, 1843*. p. 37.
[1655] Usp. *Schematismus provinciae Salvatorianae, 1845*. p. 28.

Sladojević, Stjepan (Grgo) (Jajce, 23. travnja 1796. – Dolac, 22. travnja 1841.)[1656] (*Sladovich, Sladoevich, Szladoevich, Sladovics, Sladevich*). Zavjetovao se 4. listopada 1815. Sa školovanjem je počeo u Požegi gdje je tijekom šk. god. 1816./17. polazio prvu godinu humaniorâ.[1657] Drugu godinu je 1818. završio u Pečuhu, odakle je na studij filozofije bio razmješten u Zagreb.[1658] Međutim, ondje se nije pojavio nego je zajedno s Ambrozijem Matićem napustio Pečuh u nepoznatom pravcu, pa je KUNV naložio Vrhovcu da provede istragu.[1659] Miletić je KUNV-u javio kako su Sladojević i Matić stigli u Bosnu navodeći kao uzrok bijega nezadovoljstvo rasporedom koji su dobili, a on je molio da ih se primi natrag na studij. KUNV je upozorio na težinu njihovog prijestupa, ali obzirom da su na studiju pokazivali izuzetan napredak, složio se s njihovim primanjem natrag.[1660] Kako je nastava već bila daleko odmakla, KUNV im je ponovni dolazak odobrio za šk. god. 1819./20. raspoređujući ih u Radnu gdje su trebali pohađati prvu godinu filozofije.[1661] Tijekom šk. god. 1820./21. Sladojević je drugu godinu studija filozofije polazio u Iloku, odakle je na studij teologije poslan u Székesfehérvár.[1662] Nakon dovršene druge godine studija 1823. je premješten u Pečuh[1663], a posljednju godinu je tijekom 1824./25. proveo u Zagrebu.[1664]

Šunjić, Marijan (Ivan) (Travnik, 6. siječnja 1798. – Beč, 28. rujna 1860.) (*Shugnich, Szhugich, Schugnich, Schunics, Schunich, Sunjich*). Zavjetovao se 7. siječnja 1814. Na školovanje ga je u grupi osmorice klerika ujesen 1815. poslao apostolski vikar Miletić.[1665] Prvu godinu studija filozofije je završio u Zagrebu gdje je tijekom šk. god. 1816./17. pohađao i drugu godinu.[1666] Nakon dovršetka filozofije na studij teologije je bio poslan u Mohač.[1667] Kao i za ostale klerike iz ove grupe (Mijo Čuić, Josip Vukadin i Anđeo Jelić), Miletić je i za njega u travnju 1818. tražio premještaj u neki ugledniji samostan, pravdajući to njegovim velikim potencijalom.[1668] Šunjić je dobio premještaj, ali u Baju gdje je šk. god. 1818./19.

[1656] Kreševski nekrolog bilježi 24. travnja.
[1657] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1816. – 24. IX. i NAZ NDS (OD) 1495/1816. Int.
[1658] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1818. – 6. X. i NAZ NDS (OD) 1856/1818. Int.
[1659] Usp. NAZ NDS (OD) 301/1819. Int.
[1660] Usp. NAZ NDS (OD) 687/1819. Int.
[1661] Usp. NAZ NDS (OD) 1910/1819. Int.
[1662] Usp. NAZ NDS (OD) 2449/1821. Int.
[1663] Usp. NAZ NDS (OD) 4062/1823.
[1664] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1824. – 2. X.
[1665] Usp. NAZ NDS (OD) 3/1816.
[1666] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1816. – 24. IX. i NAZ NDS (OD) 1495/1816. Int.
[1667] Usp. NAZ NDS (OD) 1623/1817. Int.
[1668] Usp. NAZ NDS (OD) 949/1818.

polazio drugu godinu studija teologije.[1669] Takav izbor nije bio po volji Miletiću, a KUNV ga je u jednom dopisu obrazlagao njegovom velikom marljivošću i uzornim redovničkim vladanjem zbog čega je u Baju raspoređen kao primjer kako bosanskim, tako i domaćim klericima.[1670] Istom je prilikom KUNV potvrdio da zbog njegovih neospornih sposobnosti i on zaslužuje priliku za najbolje moguće obrazovanje. Stoga je na kraju šk. god. 1818./19. upućen u Székesfehérvár.[1671] Nakon što je ondje 1821. dovršio studij teologije[1672], zajedno s Anđelom Jelićem i Franjom Sitnićem polazio je studij orijentalnih jezika koji je dovršio u Beču 1824.[1673] Bosna Srebrena je dozvolu potrebnu za njegovo ređenje poslala u studenom 1818.[1674] Tijekom Barišićeve afere imao je važnu ulogu kao jedan od najagilnijih predstavnika Provincije. Vršio je službe i provincijala (1847.-1851.) i apostolskog vikara (1854.-1860.).

Tadić, Lovro (Ilija) (Ivanjska, 1. studenog 1806. – Ivanjska, 13. ožujka 1881.) (*Tadich, Padlich*). Zavjetovao se 18. lipnja 1825.

Na školovanje je poslan šk. god. 1826./27. i raspoređen u Suboticu na prvu godinu humaniorâ.[1675] Nakon dovršetka ove razine školovanja ujesen 1828. bio je raspoređen u Eger.[1676] Iako je bilo planirano da ondje provede kompletan studij filozofije drugu godinu je ipak pohađao u Kremnici odakle je 1830. premješten u Hlohovec na studij teologije.[1677] Ondje je 1832. završio drugu godinu, a tada je premješten u Skalicu[1678] gdje je tijekom šk. god. 1833./34. i dovršio studij.[1679] Iz nepoznatih razloga prezime mu je često bilježeno pogrešnom verzijom *Padlich*.

Tvrtković st., Andrija (Ivan *alias* Pešić) (Fojnica, 6. lipnja 1808. – Glamoč, 19. travnja 1865.)[1680] (*Tvardkovich*). Zavjetovao se 7. travnja 1828.

[1669] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1818. – 6. X. i NAZ NDS (OD) 1856/1818. Int.
[1670] Usp. NAZ NDS (OD) 687/1819. Int. gdje se za Šunjića govori: *hunc ob diligentiam in Studiis et mores exemplares Eppi paterno affectu omnino dignum, pro Exemplo, et Suis, et Nostratibus Bajae fuisse relictum*.
[1671] Usp. NAZ NDS (OD) 1910/1819. Int.
[1672] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1820. – 10. IX. i NAZ NDS (OD) 2116/1820. Int.
[1673] Usp. NAZ NDS (OD) 4062/1823.
[1674] Usp. AFSK Kut. 15, Ur. Zap. 1, p. 2.
[1675] Usp. NAZ NDS (OD) 4315/1827. Int.
[1676] Usp. NAZ NDS (OD) 4452/1828. Int.
[1677] Usp. NAZ NDS (OD) 1889/1830. Int.
[1678] Usp. NAZ NDS (OD) 1762/1832.
[1679] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1833. – 2. X. i NAZ NDS (OD) 1496/1833. Int.
[1680] Nekrolozi pokazuju određena odstupanja oko datuma smrti. Sutješki bilježi 15. travnja, a kreševski 20. travnja.

Na školovanje je došao početkom šk. god. 1829./30. u Varaždin kao polaznik prve godine studija filozofije.[1681] Nakon dovršetka ove razine, s polaženjem teologije je otpočeo šk. god. 1831./32. u Brodu.[1682] Prema Kronici brodskog samostana onamo je stigao 18. studenog Varaždin kao polaznika prve godine studija filozofije.[1691] Dovršivši ondje filozofiju 1831. prešao je u Brod na studij teologije.[1692] Tamo je odslušao samo jednu godinu, nakon čega je
1831.[1683] Odslušavši prvu godinu, 6. kolovoza 1832. u Đakovu je primio svećeničko ređenje, a mladu misu održao je 26. kolovoza u brodskoj samostanskoj crkvi.[1684] Potom je premješten u Gyöngyös[1685] odakle je sljedeće godine prešao u Vác[1686] gdje je 1835. dovršio i četvrtu godinu.[1687]

Tucić, Lovro (Tadija) (Ivanjska, 26. ožujka 1785. – Ivanjska, 26. siječnja 1869.)[1688] (*Turzich, Turzits*). Zavjetovao se 24. srpnja 1806.

Na školovanje je krenuo 1807. kada je došao u Požegu gdje se prvi puta spominje prilikom raspoređivanja klerika za šk. god. 1810./11. kada je nakon završetka humaniorâ, bio upućen u Baju na studij filozofije.[1689] To je i njegovo jedino spominjanje, tako da mu daljnji tijek školovanja zasad ostaje nepoznatim.

Tuzlančić, Anto (Franjo) (Travnik, 9. svibnja 1812. – Bučići, 24. veljače 1880.) (*Tuzlanchich*). Zavjetovao se 30. travnja 1829.

[1681] Usp. NAZ NDS (OD) 3763/1829. i AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 3.
[1682] Usp. NAZ NDS (OD) 1633/1831. Int.
[1683] Usp. KFSB, sv. II, pp. 356-357.
[1684] Usp. KFSB, sv. II, pp. 370-371.
[1685] Usp. NAZ NDS (OD) 1762/1832.
[1686] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1833. – 2. X. i NAZ NDS (OD) 1496/1833. Int.
[1687] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1834. – 16. IX. i NAZ NDS (OD) 1215/1834. Int.
[1688] Postoje značajna neslaganja u točnom datumu smrti. Fojnički nekrolog bilježi datume 26. siječnja i 5. studenog. Kreševski osim ta dva bilježi i 6. siječnja, dok sutješki ima samo datum 6. studenog. Podaci vezani uz dob, mjesto i uzrok smrti se podudaraju, pa je vjerojatno riječ o istoj osobi, iako uzrok tolikih odstupanja ostaje nepoznatim.
[1689] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1810. – 2. X. i NAZ NDS (OD) 1123/1810.
[1690] Usp. NAZ NDS (OD) 3763/1829. i AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 3.
[1691] Usp. NAZ NDS (OD) 3763/1829.
[1692] Usp. NAZ NDS (OD) 1633/1831. Int. U citiranoj tablici rasporeda kao odredište je uz njegovo ime stajala Požega, no kako se ondje nije izvodio studij teologije očigledno je bila riječ o pogrešci sastavljača tablice. Da je Tuzlančić zajedno s Andrijom Tvrtkovićem st. i Grgom Lozićem iz Varaždina prešao u Brod potvrđuje i kronika tamošnjeg samostana, usp. KFSB, sv. II, pp. 362-363.

1832. bio premješten u Eger.[1693] Ondje je ostao do kraja studija 1835.[1694] U tablicama tijekom studija teologije ime mu je pogrešno bilježeno kao Augustin.

Vicić, Augustin (Franjo) (?, 13. svibnja 1808. – Banja Luka, 6. lipnja 1859.)
(*Viczich*). Zavjetovao se 28. kolovoza 1824.

Početkom šk. god. 1825./26. došao je u Suboticu pohađati prvu godinu humaniorâ.[1695] Završivši samo jednu godinu upućen je na studij filozofije čiju je prvu godinu pohađao u Kecskemétu, a drugu u Egeru[1696] odakle je 1828. na studij teologije poslan u Vác.[1697] Ondje je i dovršio studij tijekom šk. god. 1831./32.[1698] Dozvolu za ređenje je također dobio u Vácu kamo mu je poslana u travnju 1829.[1699]

Vladić, Anto (Dujo) (?, 15. svibnja 1819. – Rama, 13. studenog 1889.)
(*Vladich, Vladits*). Zavjetovao se 12. kolovoza 1835.

Bosna Srebrena ga je na školovanje uputila 1837.[1700] KUNV ga je rasporedio u Baju na prvu godinu studija filozofije.[1701] Nakon dovršetka ove razine 1839. je premješten u Pečuh na studij teologije[1702] koji je ondje pohađao do 1841. kada je premješten u Segedin.[1703] Premda ga šematizam salvatorijanske provincije iz 1841. ne spominje, izdanje iz 1843. potvrđuje ovaj premještaj navodeći ga kao studenta četvrte godine teologije, također u Segedinu.[1704] Vjerojatno je tada već dovršavao studij.

Vucić, Ivan (Stjepan) (Livno, 28. ožujka 1824. – Livno, 2. ožujka 1895.)[1705]

[1693] Usp. NAZ NDS (OD) 1762/1832. I ova tablica kao njegovo mjesto studiranja navodi Požegu, ali nesumnjivu potvrdu boravka u Brodu još jednom donosi samostanska kronika koja ga izrijekom spominje u tabuli samostanskog osoblja iz kolovoza 1832., usp. KFSB, sv. II, pp. 368-369.
[1694] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1834. – 16. IX. i NAZ NDS (OD) 1215/1834. Int.
[1695] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1825. – 4. X. Prema prvoj verziji rasporeda trebao je biti upućen u Segedin, usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1825. – 5. IX. i NAZ NDS (OD) 2345/1825. Int.
[1696] Usp. NAZ NDS (OD) 4315/1827. Int.
[1697] Usp. NAZ NDS (OD) 4452/1828. Int.
[1698] Usp. NAZ NDS (OD) 1633/1831. Int.
[1699] Usp. AFSK Kut. 15, Ur. Zap. 1, p. 8.
[1700] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 8.
[1701] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1837. – 5. IX.
[1702] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1839. – 30. VII. i NAZ NDS (OD) 1589/1839. Int. Pri izradi ove tablice napravljena je pogreška prema kojoj je proizlazilo da je Vladić u Baji završio humaniora, a u Pečuhu započinjao filozofiju. Rekonstrukcija njegovog cjelokupnog školskog kurikuluma potvrđuje da je u Pečuhu zapravo počinjao studij teologije.
[1703] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1841. – 14. IX.
[1704] Usp. *Schematismus provinciae Salvatorianae, 1843*. p. 10.
[1705] Kreševski nekrolog bilježi 1. ožujka.

(*Vucich, Vuchich*). Zavjetovao se 4. studenog 1840.

Na studij je vjerojatno krenuo u posljednjoj grupi klerika odaslanih 1843., a prvi se puta spominje 1845. u šematizmu ladislavske provincije kao polaznik prve godine studija filozofije u Zagrebu i to kao biskupski stipendist.[1706] Apostolski vikar Rafo Barišić ga je u lipnju iste godine kanio premjestiti na studij u Anconu, no nije uspio.[1707] Šematizam ladislavske provincije ga spominje i u izdanju iz 1846. kao polaznika druge godine studija filozofije.[1708] Kako je njegov kurikulum bio identičan onome Lovre Androševića, koji je 1847. kao student teologije umro u Zagrebu, vjerojatno je i on 1847. proveo ondje pohađajući teologiju. Daljnji školski put nepoznat.

Vucić, Lovro (Božo) (Livno, 22. ožujka 1812. – Gorica, 30. lipnja 1868.)

(*Vuchich, Vuichich*). Zavjetovao se 13. listopada 1832.

Bosna Srebrena ga je na školovanje poslala u rujnu 1834.[1709] KUNV ga je rasporedio na prvu godinu studija filozofije, a prvotni plan je bio da ode u Zagreb[1710], no u konačnici je šk. god. 1834./35. proveo u Dunaföldváru, odakle je 1835. premješten u Segedin.[1711] Studij teologije je 1836. započeo u Ostrogonu[1712] gdje je boravio do završetka druge godine 1838. kada je premješten u Frauenkirchen.[1713] Posljednju godinu studija je tijekom šk. god. 1839./40. proveo u Gyöngyösu.[1714] U izvorima nastalim na području Habsburške Monarhije njegovo se prezime uvijek bilježi varijantama koje bi sugerirale čitanje Vučić ili Vujčić, no korištena građa nastala pod okriljem Bosne Srebrene upućuje na verziju Vucić.

Vučević, Ilija (Anto) (Fojnica, 22. srpnja 1807. – Volar, 19. ožujka 1850.)

(*Vuchevich, Vuchovich*). Zavjetovao se 1. kolovoza 1823.

Odmah po zavjetovanju, bio je poslan u Varaždin na pohađanje humaniorâ.[1715] Dovršivši prvu godinu sastavio je molbu kojom je tražio da ga se oslobodi pohađanja druge godine i smjesta

[1706] Usp. *Schematismus provinciae Ladislaianae, 1845*. p. 9.
[1707] Usp. NAZ Katalog br. 143 (1845.) p. 10.
[1708] Usp. *Schematismus provinciae Ladislaianae, 1846*. p. 9.
[1709] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 5.
[1710] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1834. – 16. IX. i NAZ NDS (OD) 1215/1834. Int.
[1711] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1835. – 25. VIII. i NAZ NDS (OD) 1387/1835. Int.
[1712] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1836. – 6. IX.
[1713] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1838. – 4. IX. i NAZ NDS (OD) 2003/1838. Int.
[1714] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1839. – 30. VII. i NAZ NDS (OD) 1589/1839. Int.
[1715] Usp. NAZ NDS (OD) 4062/1823.

uputi na studij filozofije.[1716] Premda je varaždinski gvardijan podastro izvješće prema kojem ništa nije priječilo ovu molbu, ona iz nepoznatih razloga nije uslišana.[1717] Nakon završavanja humaniorâ početkom šk. god. 1825./26. bio je premješten u Našice na studij filozofije.[1718] Izgleda da je zapravo riječ bila o Brodu jer ga tamošnja kronika spominje kao studenta filozofije u lipnju 1826., kao i njegov odlazak u Zagreb.[1719] U Brodu je završio samo prvu godinu, dok je drugu tijekom šk. god. 1826./27. pohađao u Zagrebu[1720] gdje je potom započeo sa studijem teologije koji je ondje pohađao do kraja druge godine 1829. kada je preraspoređen

Szombathely.[1721] Izgleda da je ovaj premještaj bio posljedica njegovog lošeg vladanja[1722], zbog kojeg su čak postojali prijedlozi da ga se izbaci sa školovanja.[1723] To se ipak nije dogodilo i Vučević je u Szombathelyu 1831. završio četvrtu godinu teologije, nakon čega se vratio u Bosnu.[1724] Tijekom Barišićeve afere stajao je na strani apostolskog vikara.

Vujčić, Pavao (Pavao) (Imotski, 14. veljače 1817. – Fojnica, 11. kolovoza 1879.) (*Vuichich*). Zavjetovao se 2. rujna 1834.

Bosna Srebrena ga je na školovanje uputila odmah po zavjetovanju[1725], ali zbog nepoznatih razloga tablice rasporeda ga ne spominju sve do šk. god. 1836./37. kada se spominje kao dovršeni student filozofije u Dunaföldváru koji će studij teologije otpočeti u Baji.[1726] Šematizam kapistranske provincije iz 1836. godine također potvrđuje njegov boravak u Dunaföldváru.[1727] Opravdano je pretpostaviti da je šk. god. 1834./35. i 1835./36. proveo u feldvarskom samostanu. Jakov Baltić bilježi da je sâm 1834. bio onamo raspoređen u grupi od 7 bosanskih klerika.[1728] Analizom tablica rasporeda za šk. god. 1835./36.[1729] i 1836./37.[1730]

[1716] Usp. NAZ NDS (OD) 2518/1824. Ova je molba bila upućena direktno na Vrhovca, a Duhovni stol se u dopisu upućenom varaždinskom gvardijanu u kojem je tražio detaljnije informacije o Vučevićevom školskom uspjehu i vladanju, biranim riječima pohvalno izrazio o njegovom poznavanju latinskog jezika.
[1717] Usp. NAZ NDS (OD) 3169/1824.
[1718] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1825. – 5. IX. i NAZ NDS (OD) 2345/1825. Int.
[1719] Usp. KFSB, sv. II, pp. 288-289 i 296-297.
[1720] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1826. – 3. X.
[1721] Usp. NAZ NDS (OD) 3763/1829.
[1722] Usp. NAZ NDS (OD) 1703/1829.
[1723] Usp. NAZ NDS (OD) 2098/1829.
[1724] Usp. NAZ NDS (OD) 1889/1830. Int.
[1725] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 5.
[1726] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1836. – 6. IX.
[1727] Usp. *Schematismus provinciae Capistranae, 1836*. p. 31. Autoru prilikom izrade ovog rada nisu bili dostupni šematizmi ove provincije iz 1834. i 1835.
[1728] *Po običaju razredi nas viće mađarsko po manastirim. Meni s još sedam Bošnjaka zapada manstir Feldvar blizu Dunava.* cit. prema Baltić, 2003: 127 (48).
[1729] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1835. – 25. VIII. i NAZ NDS (OD) 1387/1835. Int.
[1730] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1836. – 6. IX.

jasno je da su 1834. ondje bili raspoređeni Jakov Baltić, Lovro Soptić, Augustin Dembić, Petar Križanac, Andrija Juričević, Lovro Vucić i Pavao Vujčić. Nakon prve godine studija teologije bio je 1837. iz Baje premješten u Vác.[1731] Ondje je ostao do 1839. kada je na posljednju godinu studija raspoređen u Skalicu.[1732]

Vukadin, Josip (Ivan) (Duvno, 10. srpnja 1796. – Čuklić, 11. kolovoza 1854.) (*Vukadin, Vukatin, Wukadin*). Zavjetovao se 7. siječnja 1814.

Apostolski vikar Augustin Miletić je i njega predstavio u pismu upućenom Vrhovcu u studenom 1815. te ga predložio za slušača prve godine studija filozofije.[1733] Iz rasporeda za šk. god. 1816./17. vidljivo je kako je prethodnu šk. god. proveo u Zagrebu gdje je nastavio studij i sljedeće godine.[1734] Teologiju je upisao u Mohaču[1735], a 1818. bio je premješten u Székesfehérvár.[1736] Bosna Srebrena je onamo u studenom 1818. poslala dozvolu potrebnu za njegovo ređenje.[1737] Ondje je nastavio studij i dovršio ga 1821.[1738] Premještaj iz Mohača je tražio apostolski vikar Miletić, pravdajući to njegovim velikim potencijalom za koji se bojao da ga ondje neće moći ostvariti.[1739] Po dovršetku studija zajedno s Mijom Čuićem iz Székésfehérvára je otišao u Zadar pokušavajući prijeći u Italiju.[1740] Biskup Vrhovac je intervenirao kod zadarskog guvernera nastojeći spriječiti njihov daljnji bijeg.[1741] Gvardijan zadarskog samostana je zbog njihovog znanja njemačkog jezika tražio da Vukadin i Čuić neko vrijeme ostanu u Zadru.[1742] Zasada nije poznato je li ovoj molbi udovoljeno, niti kada su se klerici konačno vratili u Bosnu. U svojoj *Arkivi* Mikić ne spominje ovaj boravak u Zadru.[1743]

Vukadin ml., Pavao (Josip) (Duvno, 20. studenog 1819. – Otinovci, 17. veljače 1880.) (*Vukadin*). Zavjetovao se 26. svibnja 1836.

[1731] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1837. – 5. IX.
[1732] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1839. – 30. VII. i NAZ NDS (OD) 1589/1839. Int.
[1733] Usp. NAZ NDS (OD) 3/1816.
[1734] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1816. – 24. IX. i NAZ NDS (OD) 1495/1816. Int.
[1735] Usp. NAZ NDS (OD) 1623/1817. Int.
[1736] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1818. – 6. X. i NAZ NDS (OD) 1856/1818. Int.
[1737] Usp. AFSK Kut. 15, Ur. Zap. 1, p. 3.
[1738] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1820. – 10. X. i NAZ NDS (OD) 2116/1820. Int.
[1739] Usp. NAZ NDS (OD) 949/1818.
[1740] Usp. NAZ NDS (OD) 736/1822. Riječ je o izvacima iz pisma koje je Miletić poslao anonimnom adresatu koji ga je potom predstavio Vrhovcu.
[1741] Usp. NAZ NDS (OD) 1106/1822. Int.
[1742] Usp. NAZ NDS (OD) 1213/1822.
[1743] Usp. AFSKS POK5 p. 393.

Na školovanje je bio poslan u rujnu 1837.[1744] no ne spominje se u tablicama za šk. god. 1837./38. niti 1838./39. Iz tablice za šk. god. 1839./40. vidljivo je da je prethodnu godinu proveo u Egeru pohađajući drugu godinu studija filozofije.[1745] Kako mu je KUNV odredio ostanak u Egeru i tijekom prve godine studija teologije, opravdano je pretpostaviti da je upravo onamo bio poslan još 1837. U Egeru je ostao sve do 1841. kada je na treću godinu teologije poslan u Segedin.[1746] Ondje 1842./43. pohađao i četvrtu godinu teologije nakon čega se vratio u Bosnu.[1747]

Vukadin, Petar (Filip) (Livno, 2. svibnja 1798. – Guča Gora, 1. lipnja 1849.) (*Vukatin, Wukadin, Vukadin*). Zavjetovao se 4. listopada 1815.
Školovanje je započeo tijekom šk. god. 1816./17. pohađajući prvu godinu studija filozofije u Baji.[1748] Od šk. god. 1818./19. studij teologije je pohađao u Szombathelyu.[1749] Ondje je proveo sve četiri godine i završio školovanje 1822.[1750]

Zloković ml., Juro (Anto) (Jajce, 16. ožujka 1782. – Jajce, 18. travnja 1866.) (*Zlokovich, Zlokovics, Zlokovits*). Zavjetovao se 14. siječnja 1805.
Od 1805. nalazio se na školovanju u Požegi. U studenom 1806. zajedno s Pavlom Kljunovićem po kazni je bio premješten u Varaždin.[1751] Na početku je pokazao jako slab uspjeh, pa mu je tako na kraju šk. god. 1806./07. prijetila opasnost da ne stekne uvjete za upis idućeg razreda.[1752] U Varaždinu je 1810. završio prvu godinu filozofije, pa je za iduću šk. god. bio premješten u Zagreb.[1753] Prema izvještaju ladislavskog provincijala te se godine u Provinciji nije provodio studij filozofije pa je predlagao premještanje bosanskih klerika u neki samostan kapistranske provincije.[1754] Usprkos tome prvotni plan KUNV-a je bio da ga se pošalje na studij teologije u Szombathely.[1755] U međuvremenu je došlo do ideje da ga se na dovršetak filozofije pošalje u Brod, ali je zajedno s Kljunovićem krajem kolovoza pisao

[1744] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 8.
[1745] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1839. – 30. VII. i NAZ NDS (OD) 1589/1839. Int.
[1746] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1841. – 14. IX.
[1747] Usp. *Schematismus provinciae Salvatorianae, 1843*. p. 10.
[1748] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1816. – 24. IX. i NAZ NDS (OD) 1495/1816. Int.
[1749] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1818. – 6. X. i NAZ NDS (OD) 1856/1818. Int.
[1750] Usp. NAZ NDS (OD) 2449/1821. Int.
[1751] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1806. – 23. XII.
[1752] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1807. – 26. V.
[1753] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1810. – 2. X. i NAZ NDS (OD) 1123/1810.
[1754] Usp. NAZ NDS (OD) 191/1811.
[1755] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1811. – 15. X.

KUNV-u da se kani vratiti u Bosnu.[1756] U prosincu 1811. sombateljski biskup je od KUNV-a dobio ovlaštenje da ih obojicu ukori zbog disciplinskih problema.[1757] Ondje je ostao dvije godine i povratak u Bosnu mu je bio odobren na kraju šk. god. 1812./13.[1758]

Zubić, Franjo (Mijo *alias* Mlinarević) (*Travnik, 31. prosinca* 1822. – Bučići, 7. travnja 1871.)
(*Zubich*). Zavjetovao se 4. studenog 1840.
U šematizmu Bosne Srebrene iz 1836. navodi se neki Mijo Zubić kao polaznik gramatike u fojničkom samostanu.[1759] Međutim, u šematizmu iz 1840. među novacima i klericima nema nikoga tog prezimena, a također u knjigama oblačenja u periodu 1836.-1843. nije zabilježeno oblačenje Mije Zubića niti zavjetovanje Franje Zubića. Priređivač Baltićevog *Godišnjaka* Andrija Zirdum kao datum rođenja navodi 31. prosinca 1822.[1760] U knjizi oblačenja klerika fojničkog samostana ubilježeno je oblačenje i zavjetovanje Petra (fra Franje) Mlinarevića koji je rođen tog datuma, čijeg imena, pak, nema u šematizmu iz 1836., a spominje se u šematizmu iz 1840.[1761] Zasigurno je riječ o istoj osobi, ali nije poznato uslijed čega je nastala tolika pomutnja u uporabi prezimena. Spominje se svega jedanput 1843. kao student prve godine filozofije u Prešovu.[1762] Vjerojatno je i on pripadao posljednjoj grupi klerika poslanih iste godine. Daljnji školski put zasad ostaje nepoznatim.

Zubić, Mijo (Ivan) (Fojnica, 12. kolovoza 1799. – Đakovo, 9. travnja
1861.) (*Zubich*). Zavjetovao se 4. listopada 1815.
Zajedno s Pertom Vukadinom i Matom Antunovićem početkom šk. god. 1816./17. došao je u Baju na studij filozofije[1763] koji je ondje dovršio 1818. kada je raspoređen na studij teologije u Székesfehérvár.[1764] Sve četiri godine je proveo ondje i završio školovanje 1822.[1765] U veljači iste godine onamo mu je poslana dozvola za primanje svetih redova.[1766]

[1756] Usp. NAZ NDS (OD) 1343/1811. Int.
[1757] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1811. – 10. XII.
[1758] Usp. NAZ NDS (OD) 929/1813. Int.
[1759] Usp. *Schematismus provinciae Bosnae Argentinae, 1836*. p. 30.
[1760] Usp. Baltić, 2003: 240 bilj. 32.
[1761] Usp. *Schematismus provinciae Bosnae Argentinae, 1840*. p. 33.
[1762] Usp. *Schematismus provinciae Salvatorianae, 1843*. p. 26.
[1763] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1816. – 24. IX. i NAZ NDS (OD) 1495/1816. Int.
[1764] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1818. – 6. X. i NAZ NDS (OD) 1856/1818. Int.
[1765] Usp. NAZ NDS (OD) 2449/1821. Int.
[1766] Usp. AFSK Kut. 15, Ur. Zap. 1, p. 4.

6.8. Klerici kreševskog distrikta poslani na školovanje 1804.-1843.

Ančić, Filip (Marko) (*Mostar*, 10. ožujka 1809. – 23. veljače 1869. Seonica)[1767] (*Ancsich, Anchich, Antsich*). Zavjetovao se 5. travnja 1825.

Na školovanje je došao početkom šk. god. 1826./27. kada je u Subotici upisao humaniora.[1768] Nakon dovršetka ove razine školovanja, 1828. je započeo studij filozofije u Kecskemétu.[1769] Od 1830. polazio je prvu godinu teologije u Ostrogonu[1770] odakle je 1831. premješten u Szombathely[1771] gdje je 1834. dovršio studij i vratio se u matičnu provinciju.[1772] Prilikom podjele 1844. napustio je Bosnu Srebrenu.

Barišić, Mijo (Tadija) (Obrenovac kraj Konjica, 6. travnja 1816. – Kreševo, 25. prosinca 1876.)
(*Barisich*). Zavjetovao se 17. rujna 1835.

Bosna Srebrena ga je na školovanje poslala u rujnu 1837.[1773] a KUNV ga je rasporedio u Baju gdje je polazio studij filozofije i dovršio ga 1839. kada je premješten u Pečuh na studij teologije.[1774] Ondje je završio dvije godine studija, a potom je 1841. poslan u Segedin.[1775] Na istom je mjestu tijekom šk. god. 1842./43. pohađao četvrtu godinu i dovršio školovanje.[1776]

Bošnjak, Filip (Anto) (Goranci, 2. veljače 1815. – Kreševo, 23. prosinca 1884.) (*Boshnjak, Bosnyakovich*). Zavjetovao se 4. kolovoza 1831.

Matična provincija ga je na školovanje poslala u rujnu 1832.[1777] Cjelokupno školovanje proveo je u Pečuhu gdje je od 1832. do 1834. polazio studij filozofije[1778], a zatim je studij teologije dovršio tijekom šk. god. 1837./38.[1779] U veljači 1836. strogo je ukoren zbog neposluha i zanemarivanja redovničkih dužnosti te mu je prijetilo izbacivanje sa školovanja,

---

[1767] Javlja se i datum 27. veljače.
[1768] Usp. NAZ NDS (OD) 4315/1827. Int.
[1769] Usp. NAZ NDS (OD) 4452/1828. Int.
[1770] Usp. NAZ NDS (OD) 1889/1830. Int.
[1771] Usp. NAZ NDS (OD) 1633/1831. Int.
[1772] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1833. – 2. X. i NAZ NDS (OD) 1496/1833. Int.
[1773] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 8.
[1774] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1839. – 30. VII. i NAZ NDS (OD) 1589/1839. Int.
[1775] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1841. – 14. IX.
[1776] Usp. *Schematismus provinciae Salvatorianae, 1843*. p. 10.
[1777] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 4.
[1778] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1834. – 16. IX. i NAZ NDS (OD) 1215/1834. Int.
[1779] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1837. – 5. IX.

međutim, u konačnici mu je dozvoljeno da ostane.[1780] Prilikom podjele 1844. ostao je članom Bosne Srebrene.[1781]

Crnjac, Ivan (Josip) (Čerigaj, 11. ožujka 1819. – Široki Brijeg, 11. lipnja 1860.) (*Czernacz, Csarniacz*). Zavjetovao se 18. srpnja 1838.

Na školovanje je bio poslan u kolovozu 1840. kao kraljevski stipendist.[1782] KUNV ga je rasporedio u Požegu gdje je 1842. završio humaniora.[1783] Nakon toga je u Dunaföldvaru započeo studij filozofije i 1843. završio prvu godinu[1784], dok je drugu dovršio 1844. u Vukovaru.[1785] Daljnji tijek školovanja ostaje nepoznatim. Šematizmi Provincije sv. Ivana Kapistranskog više ne spominju bosanske klerike, a tablice nisu sačuvane.

Čondrić, Mato (Josip) (Kreševo, 28. prosinca 1818. – Kreševo, 30. ožujka 1875.) (*Csondrich, Csondrits*). Zavjetovao se 29. prosinca 1834.

Na školovanje je bio poslan u rujnu 1835.[1786] a KUNV ga je rasporedio u Varaždin kao polaznika prve godine studija filozofije.[1787] Ova odluka je vrlo brzo promijenjena pa je poslan u Zagreb.[1788] Ondje je 1837.dovršio filozofiju, a studij teologije započeo je u Veszprému.[1789] Drugu godinu je tijekom šk. god. 1838./39. pohađao u Hlohovcu, a treću 1839./40. u Vácu.[1790] Ondje je 1841. dovršio studij i vratio se u matičnu provinciju.[1791] U Arhivu kreševskog samostana čuva se rukopis sažetaka koje je napravio za ispit iz moralne teologije tijekom boravka u Vácu.[1792]

[1780] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1836. – 3. II.

[1781] Jolić, 2009: 253 ga iz nepoznatih razloga ispušta s popisa franjevaca rodom iz Hercegovine ili duvanjskog kraja koji nisu napustili Bosnu Srebrenu. Na str. 248 navodi njegovo ime na popisu hercegovačkih franjevaca obučenih u samostanima Bosne Srebrene do 1844. godine uz opasku da je najvjerojatnije napustio Red. Vjerojatno su na tu omašku utjecali podaci o životnoj dobi iz nekrologa koji pokazuju neznatno odstupanje od podataka o rođenju. S druge strane, podaci o godinama provedenim u franjevačkoj redovničkoj zajednici se u potpunosti poklapaju, jer nijedna druga osoba istog imena i prezimena nije tada stupila u Red.

[1782] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 10.

[1783] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1841. – 14. IX.

[1784] Usp. *Schematismus provinciae Capistranae, 1843*. p. 30.

[1785] Usp. *Schematismus provinciae Capistranae, 1844*. p. 26.

[1786] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* pp. 6-7.

[1787] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1835. – 25. VIII. i NAZ NDS (OD) 1387/1835. Int.

[1788] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1835. – 15. IX. i NAZ NDS (OD) 1450/1835. Int.

[1789] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1837. – 5. IX.

[1790] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1839. – 30. VII. i NAZ NDS (OD) 1589/1839. Int.

[1791] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1840. – 28. VII. i NAZ NDS (OD) 1611/1840. Int.

[1792] Usp. AFSK Kut. 164, Mat. Čondr. 2.

Čutura, Anto (Lovro) (?, 16. kolovoza 1808. – Brotnjo, 23. kolovoza 1848.)
(*Csutura*). Zavjetovao se 5. travnja 1825.

Tijekom šk. god. 1826./27. i 1827./28. u Subotici je pohađao humaniora.[1793] Nakon toga je započeo studij filozofije u Kecskemétu[1794] koji je ondje i dovršio 1830. kada je na studij teologije premješten u Ostrogon.[1795] Ondje je dao prvu godinu, a potom je 1831. raspoređen u Szombathely[1796] gdje je ostao do kraja školovanja 1834.[1797] Nakon podjele Bosne Srebrene pristupio novoosnovanoj hercegovačkoj kustdodiji.

Ćorić, Mato (Martin) (Glavice kraj Bugojna, 27. listopada 1813. – Široki Brijeg, 19. siječnja 1871.)
(*Csorich, Chorich*). Zavjetovao se 4. rujna 1833.

Bosna Srebrena ga je na školovanje poslala u rujnu 1834.[1798] Raspoređen je u Varaždin na studij filozofije.[1799] U listopadu 1835. bio je premješten u Zagreb, no zagrebački gvardijan je predlagao da se Ćorića vrati u Varaždin[1800], a ovu je molbu podupro i biskup Alagović.[1801] Na koncu se s time složio i KUNV.[1802] Iz tog razloga nejasno je zbog čega se u tablici rasporeda za 1836./37. kao njegovo dotadašnje boravište ponovno navodi Zagreb.[1803] Naime, nedvojbeno je da je boravio u Varaždinu jer je tamošnji gvardijan o njemu slao redovita semestralna izvješća, prvo u ožujku 1836.[1804], a zatim u kolovozu.[1805] Nakon dovršetka filozofije 1836. u Zagrebu je počeo studij teologije.[1806] Od šk. god. 1837./38. ovaj je studij polazio u Veszprému.[1807] U svom *Godišnjaku* ga spominje i Baltić.[1808] U Veszprému je dao drugu i treću godinu studija, a tijekom šk. god. 1839./40. školovanje je dovršio u

---

[1793] Usp. NAZ NDS (OD) 4315/1827. Int.
[1794] Usp. NAZ NDS (OD) 4452/1828. Int.
[1795] Usp. NAZ NDS (OD) 1889/1830. Int.
[1796] Usp. NAZ NDS (OD) 1633/1831. Int.
[1797] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1833. – 2. X. i NAZ NDS (OD) 1496/1833. Int.
[1798] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 5.
[1799] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1834. – 16. IX. i NAZ NDS (OD) 1215/1834. Int.
[1800] Usp. NAZ NDS (OD) 1500/1835.
[1801] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1835. – 17. XI.
[1802] Usp. NAZ NDS (OD) 1782/1835. Int.
[1803] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1836. – 6. IX.
[1804] Usp. NAZ NDS (OD) 451/1836.
[1805] Usp. NAZ NDS (OD) 1369/1836.
[1806] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1836. – 6. IX.
[1807] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1837. – 5. IX.
[1808] Usp. Baltić, 2003: 128 (48) *Ja u Vesprimu najdo još Bošnjaka: fra Matu Čondrića, fra Lovru Čovića (Belju), fra Bartula Kovačevića, posli dojde fra Blaž Josić i fra Frano Jukić*. Pod imenom Lovro Čović (Beljo) Baltić zapravo misli na Ćorića. Jolić, 2009: 58 bilj. 39 navodi da je on u *Imeniku Hercegovačke franjevačke provincije* naveden kao fra Mate Ćorić-Beljo.

Gyöngyösu.[1809] Kako je podrijetlom bio Hercegovac, nakon 1844. napustio je Bosnu Srebrenu i pristupio hercegovačkoj kustodiji.

Dragićević, Grgo (Josip) (Dugandžije, 14. ožujka 1814. – Veljaci, 25. lipnja 1858.) (*Dragichevich, Dragicsevich*). Zavjetovao se 4. kolovoza 1831.

Matična provincija ga je na školovanje poslala u rujnu 1833.[1810] no KUNV ga ne spominje u tablici rasporeda za šk. god. 1833./34. Naime, prvotno je bilo planirano da Dragićević pođe na studij u Italiju, a da u Požegu dođe Augustin Tometinović, no Bosna Srebrena je promijenila ovu odluku i klericima zamijenila mjesta.[1811] To potvrđuje i tablica za iduću šk. god. 1834./35. u kojoj se navodi da je u Požegi završio drugu godinu studija filozofije pa mu je određen premještaj u Baju na studij teologije.[1812] Ondje je položio prve dvije godine i zatim je 1836. poslan u Vác[1813] gdje je ostao do kraja školovanja 1838.[1814] Očito uslijed nekakve pogreške, tablice ga od početka boravka u Baji pa do kraja studija nazivaju imenom Franjo. Nakon podjele 1844. pridružio se hercegovačkoj kustodiji.

Dropuljić ml., Luka (Luka) (?, 27. listopada 1805. – Sarajevo, 19. listopada 1851.) (*Dropuglik, Dropuglich, Dropulich*). Zavjetovao se 19. kolovoza 1822.

Na školovanje je poslan ubrzo nakon zavjetovanja i tijekom šk. god. 1822./23. trebao je polaziti drugi razred humaniorâ u Szombathelyu[1815], no ta je odluka naknadno preinačena i tu je godinu proveo u Kaniži odakle je 1823. premješten u Varaždin na studij filozofije.[1816] Tu je proveo obje godine ove razine školovanja, dok je studij teologije započeo 1825. u Veszprému.[1817] Ondje je ostao do kraja šk. god. 1827./28. kada je položio treću godinu.[1818] Iako se njegovo ime ne spominje u tablici rasporeda za šk. god. 1828./29. u Veszprému je boravio i u srpnju 1829. kada je sastavio molbu upućenu na KUNV u kojoj traži da mu se dozvoli da otputuje u Bosnu i moli financijsku pomoć.[1819] Njegov boravak u Veszprému

[1809] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1839. – 30. VII. i NAZ NDS (OD) 1589/1839. Int.
[1810] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 4.
[1811] Usp. NAZ NDS (OD) 1755/1833.
[1812] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1834. – 16. IX. i NAZ NDS (OD) 1215/1834. Int.
[1813] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1836. – 6. IX.
[1814] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1837. – 5. IX.
[1815] Usp. NAZ NDS (OD) 1722/1822. Int.
[1816] Usp. NAZ NDS (OD) 4062/1823.
[1817] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1825. – 4. X. Riječ je o popravljenoj verziji tablice, čiji su se ispravci ticali svega nekolicine klerika.
[1818] Usp. NAZ NDS (OD) 4315/1827. Int.
[1819] Usp. AFSK Kut. 162, Luk. Dro. Ml. 1.

tijekom 1829. potvrđuje i rukopis koji mu je poklonio Petar Čuić.[1820] Zajedno s njime u srpnju 1828. dobio je i dozvolu potrebnu za ređenje.[1821] Međutim, podjeljivanje podđakonata, đakonata i svećeničkog reda dogodilo se krajem listopada i početkom studenog 1829. u Fojnici od strane apostolskog vikara Miletića.[1822]

Ilić, Petar (Stjepan) (?, 12. veljače 1809. – Žepče, 31. kolovoza 1838.)
(*Ilich, Illich*). Zavjetovao se 27. lipnja 1827.

Početkom šk. god. 1828./29. došao je u Suboticu i upisao humaniora.[1823] Nakon dovršetka 1830. poslan je u Kremnicu na studij filozofije.[1824] Ondje je završio samo prvu godinu, a drugu je tijekom šk. god. 1831./32. polazio u Kecskemétu.[1825] Nakon dovršetka filozofije, studij teologije je 1832. otpočeo u Gyöngyösu[1826] i ondje ga i dovršio tijekom šk. god. 1835./36.[1827] U arhivu kreševskog samostana čuva se pet rukopisnih knjiga koje je donio sa sobom sa studija teologije.[1828]

Katavić, Ivan (Stjepan) (Kreševo, 10. veljače 1818. – Imotski, 18. ožujka 1868.)
(*Katavich, Kattavich*). Zavjetovao se 9. rujna 1834.

Bosna Srebrena ga je na školovanje uputila u rujnu 1836.[1829], a KUNV ga je rasporedio u Varaždin na prvu godinu studija filozofije.[1830] Drugu godinu je tijekom šk. god. 1837./38. završio u Čakovcu, a potom je premješten u Szombathely gdje je započeo studij teologije.[1831] Nakon što je ondje odslušao prve tri godine, 1841. je poslan u Vukovar gdje je iduće godine dovršio školovanje.[1832]

[1820] Usp. AFSK Kut. 162, L. Dro. Ml. 2. *Pars particularis. Catechetica. Petri Csuich 1829. ab eodem qua amico suo maximo dono accepit Lucas Dropuljich eodem anno.*
[1821] Usp. AFSK Kut. 15, Ur. Zap. 1, p. 7.
[1822] Usp. AFSK Kut. 15, Ur. Zap. 1, p. 9.
[1823] Usp. NAZ NDS (OD) 4452/1828. Int.
[1824] Usp. NAZ NDS (OD) 1889/1830. Int.
[1825] Usp. NAZ NDS (OD) 1633/1831. Int.
[1826] Usp. NAZ NDS (OD) 1762/1832.
[1827] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1835. – 25. VIII. i NAZ NDS (OD) 1387/1835. Int.
[1828] Usp. AFSK Kut. 161. Pet. Ilić 1-5. Prve četiri imaju oznaku da ih je koristio tijekom studija teologije u Gyöngyösu. Peta se odnosi na kanonsko pravo, a premda Ilić na njoj nije naznačio nikakvu lokaciju, opravdano je pretpostaviti da je i nju koristio tijekom boravka ondje. Sam se potpisuje latinskom varijatnom *Illyich* (u tri slučaja), odnosno *Illich*.
[1829] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 7.
[1830] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1836. – 6. IX.
[1831] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1838. – 4. IX. i NAZ NDS (OD) 2003/1838. Int.
[1832] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1841. – 14. IX.

Kordić, Nikola (Josip) (*Sretnice*, 10. ožujka 1791. – Široki Brijeg, 27. prosinca 1868.) (*Kordich, Kordits*). Zavjetovao se 15. listopada 1808.

Na školovanje je došao tek ujesen 1812. što predstavlja značajno odstupanje u odnosu na vrijeme zavjetovanja što nije karakteristično za razdoblje prije 30-ih godina XIX. st. Gramatičke razrede je završio 1813. u Našicama, pa je za šk. god. 1813./14. raspoređen u Pečuh da započne humaniora.[1833] Po dolasku u Pečuh utvrđeno je da ima nedovoljno znanje latinskog jezika, pa je ladislavski provincijal upućen da ga ondje ponovno upiše u četvrti razred gramatike.[1834] Ipak, vjerojatno je zbog već starije dobi iduće šk. god. 1814./15. iz Pečuha bio poslan u Baju na pohađanje prve godine studija filozofije.[1835] Prema tablici rasporeda za šk. god. 1815./16. u Baji je trebao pohađati i drugu godinu ovog studija[1836], no u tablici za šk. god. 1816./17. kao mjesto boravka naveden je Mohač gdje je te godine započeo i studij teologije.[1837] Za šk. god. 1817./18. raspoređen je u Vukovar uz opasku da odsluša samo dogmatsku, pastoralnu i moralnu teologiju i da ga se na kraju godine uputi kući.[1838] Tijekom Barišićeve afere stao je na stranu apostolskog vikara, a također je igrao jednu od najznačajnijih uloga u odluci hercegovačkih franjevaca da podignu samostan u Širokom Brijegu i osnuju zasebnu kustodiju.

Kraljević, Anđeo (Ivan) (Čerigaj, 26. prosinca 1807. – Konjic, 27. srpnja 1879.) (*Kraljevich, Kralyevich, Krallyevich*). Zavjetovao se 9. ožujka 1824.

Školovanje je započeo tijekom šk. god. 1824./25. u Subotici gdje je iste godine završio humaniora, pa je na studij filozofije bio poslan u Kremnicu.[1839] Drugu godinu je 1827. završio u Prešovu odakle je na studij teologije trebao biti premješten u Vác[1840], no ova je odluka u nepoznatom trenutku promijenjena pa je spomenutu razinu započeo u Gyöngyösu.[1841] Ondje je ostao do kraja treće godine 1830. kada je premješten u Vác i tamo je 1831. dovršio školovanje.[1842] Dozvola za ređenje mu je poslana u Gyöngyös u listopadu 1829.[1843] Igrao je

---

[1833] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1813. – 5. X. Boravak u Našicama zapisnik tamošnjeg samostana spominje u lipnju 1813. Usp. ZFSN, knj. II, p. 193.
[1834] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1813. – 23. XI. Ispit iz latinskog jezika položio je 24. kolovoza u Našicama, usp. ZFSN, knj. II, p. 197.
[1835] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1814. – 11. X. i NAZ NDS (OD) 1487/1814. Int.
[1836] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1815. – 10. X. i NAZ NDS (OD) 1605/1815. Int.
[1837] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1816. – 24. IX. i NAZ NDS (OD) 1495/1816. Int.
[1838] Usp. NAZ NDS (OD) 1623/1817. Int. Za njega i Bonu Kraljevića stoji: *Audiant Theolog. Dogm. Mor. et Past. ut finito hoc anno redire ad patriam possint*.
[1839] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1825. – 4. X.
[1840] Usp. NAZ NDS (OD) 4315/1827. Int.
[1841] Usp. NAZ NDS (OD) 4452/1828. Int.
[1842] Usp. NAZ NDS (OD) 1889/1830. Int.

istaknutu ulogu u događajima koji su doveli do osnivanja hercegovačke kustodije čijim je bio prvim kustodom.

Kraljević, Bono (Grgo) (Blato, 10. svibnja 1790. – Ružići, 21. ožujka 1842.) (*Kraljevich, Kraljevics, Kralyevich, Kralyevics, Kralevits*). Zavjetovao se 3. kolovoza 1810. Na Staru Godinu 1810. stigao je u Brod.[1844] Sljedeći se put spominje u semestralnom izvješću požeškog gvardijana iz travnja 1813. kao polaznik drugog razreda gramatike.[1845] Prilikom razmještaja klerika za šk. god. 1813./14. dodijeljen mu je premještaj u Zagreb.[1846] Formulacija teksta je neprecizna pa nije moguće utvrditi je li u Zagrebu trebao nastaviti polaziti gramatiku ili započeti humaniora. Ovo pitanje rasvjetljava tablica rasporeda za šk. god. 1814./15. prema kojoj je Kraljević premješten iz Zagreba u Szombathely na studij filozofije, na osnovi koje je jasno da je u Zagrebu polazio samo jedan razred humaniorâ, dok je od daljnjeg pohađanja očigledno bio dispenziran.[1847] Bosna Srebrena je tom prilikom onamo poslala i potvrde potrebne za njegovo ređenje, no bez navođenja o kojem je točno redu riječ.[1848] U Szombathelyu je 1816. dovršio filozofiju i nastavio sa studijem teologije.[1849] Već iduće šk. god. uz njegovo ime stoji identična opaska kao kod Nikole Kordića prema kojoj u Vukovaru treba odslušati dogmatsku, moralnu i pastoralnu teologiju i nakon toga se vratiti u Bosnu.[1850] Uzroci ovakve odluke nisu posve jasni. Kordić je, naime, po dobi bio nešto stariji, a također je prije toga već odslušao dvije godine studija teologije. Vjerojatno je Bosna Srebrena tražila Kraljevićev povratak zbog nestašice svećenika uslijed epidemije kuge.

Krešić, Ivan (Petar) (Žepče, 8. kolovoza 1811. – Kreševo, 27. kolovoza 1865.) (*Kressich*). Zavjetovao se 27. lipnja 1827.

Školovanje je započeo u jesen 1828. kao polaznik humaniorâ u Subotici.[1851] Studij filozofije je upisao 1830. u Kremnici.[1852] Nakon dovršetka 1832. premješten je u Hlohovec na studij teologije.[1853] Ondje je položio prvu godinu nakon čega je otišao u Vác.[1854] Tijekom šk. god.

[1843] Usp. AFSK Kut. 15, Ur. Zap. 1, p. 9.
[1844] Usp. KFSB, sv. II., pp. 118-119, 122-123
[1845] Usp. NAZ NDS (OD) 578/1813.
[1846] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1813. – 5. X.
[1847] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1814. – 11. X. i NAZ NDS (OD) 1487/1814. Int.
[1848] Usp. AFSK, Kut. 15, Ur. Zap. 1, p. 1.
[1849] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1816. – 24. IX. i NAZ NDS (OD) 1495/1816. Int.
[1850] Usp. NAZ NDS (OD) 1623/1817. Int.
[1851] Usp. NAZ NDS (OD) 4452/1828. Int.
[1852] Usp. NAZ NDS (OD) 1889/1830. Int.
[1853] Usp. NAZ NDS (OD) 1762/1832.

1835./36. tamo je dovršio školovanje i vratio se u matičnu provinciju.[1855] Arhiv samostana u Kreševu posjeduje dva rukopisa iz njegove ostavštine od kojih jedan potječe iz razdoblja koje je proveo u Kremnici.[1856]

Kujundžić, Andrija (Jakov) (Kreševo, 10. studenog 1794. – Kreševo, 27. siječnja 1873.) (*Kujunchich, Kulyuncsich, Kulunchics, Kuljunchich*). Zavjetovao se 1. prosinca 1810.

Na Staru Godinu 1810. stigao u Brod.[1857] Prvi se put u izvorima javlja u nimalo povoljnom svjetlu kada je 12. rujna 1812. požeški samostan tražio da se njega i Antu Knezovića premjesti nekamo drugamo, navodeći kao razloge loše vladanje i nedostatnu disciplinu.[1858] Duhovni stol je proslijedio ovu molbu KUNV-u, no očito joj nije udovoljeno jer se u travnju 1813. Kujundžić i Knezović ponovno spominju kako borave u Požegi.[1859] Tom prilikom su navedene i konkretnije informacije o njihovom školovanju jer se navodi da polaze treći razred gramatike. U svibnju iste godine KUNV je od Vrhovca tražio da ispita opravdanost molbe koju je Kujundžić uputio zajedno s Knezovićem tražeći da ga se na pohađanje humaniorâ pošalje u Košice ili u Požun.[1860] Do premještaja je očigledno došlo, no odredištem je bio Székesfehérvár gdje su proveli šk. god. 1813./14. pohađajući jednu godinu humaniorâ, nakon čega su premješteni u Baju na studij filozofije.[1861] Kujundžić je ondje proveo dvije godine, nakon čega je 1816. vraćen u Székesfehérvár gdje je započeo studij teologije.[1862] Ondje je 1818. položio drugu godinu, a KUNV je donio odluku da tijekom šk. god. 1818./1819. u Vukovaru odsluša još najnužniji dio gradiva iz dogmatske, pastoralne i moralne teologije kako bi se potom mogao vratiti u Bosnu.[1863] U ožujku 1819. KUNV je ovlastio Vrhovca da javi Miletiću kako s Kujundžićevim studijem sve protječe prema planu te da će se na kraju školske godine vratiti u Bosnu.[1864] U njegovoj ostavštini koja se čuva u arhivu kreševskog

---

[1854] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1833. – 2. X i NAZ NDS (OD) 1496/1833. Int.
[1855] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1835. – 25. VIII. i NAZ NDS (OD) 1387/1835. Int.
[1856] Usp. AFSK Kut. 162, Iv. Kre. 2. Riječ je o dvama međusobno povezanim svescima iz predmeta *historia naturalis*. Krešić ih je ukrasio vlastoručnim crtežima. Na naslovnici drugog sveska napisano je: *Historiae Naturalis Scire cupis Lector Librum quis possidet istum En tibi subfecistum nomen etenimque meum Joannes Kressich Cremnicii 1832 a*.
[1857] Usp. KFSB, sv. II, pp. 118-119, 122-123
[1858] Usp. NAZ NDS (OD) 1052/1812.
[1859] Usp. NAZ NDS (OD) 578/1813.
[1860] Usp. NAZ NDS (OD) 809/1813. Int.
[1861] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1814. – 11. X. i NAZ NDS (OD) 1487/1814. Int.
[1862] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1816. – 24. IX. i NAZ NDS (OD) 1495/1816. Int.
[1863] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1818. – 6. X. i NAZ NDS (OD) 1856/1818. Int.
[1864] Usp. NAZ NDS (OD) 687/1819. Int.

samostana nalazi se i nekoliko rukopisa iz razdoblja njegovog školovanja.[1865] Premda nije bio prvi klerik školovan u Monarhiji koji je vršio službu provincijala, bio je prvi pravi predstavnik „Ugara“ na toj funkciji. Igrao je važnu ulogu u Barišićevoj aferi kao predstavnik Provincije, a kao provincijal se jako zalagao za osnivanje kolegija u kojemu bili okupljeni svi bosanski klerici.

Kujundžić, Mijo (Marko) (?, 16. veljače 1809. – Gradac, 13. travnja 1841.) (*Kujungich, Kujungjich*). Zavjetovao se 5. travnja 1825.

Ujesen 1825. došao je u Suboticu i upisao humaniora.[1866] Nakon odslušane samo jedne godine premješten je u Keckemét na prvu godinu studija filozofije, dok je drugu od jeseni 1827. pohađao u Egeru.[1867] Dovršivši filozofiju ponovno je premješten, ovaj put u Segedin gdje je 1828. započeo studij teologije.[1868] Tamo je završio prve tri godine studija, dok je posljednju tijekom šk. god. 1831./32. proveo ponovno u Egeru.[1869]

Kuliš, Lovro (Lovro) (Kreševo, 9. prosinca 1790. – Kreševo, 17. siječnja 1857.)[1870] (*Kuliss, Kulich, Kulirovich*). Zavjetovao se 13. listopada 1807.

U Zagreb je stigao 14. studenog 1807.[1871] Ondje je ostao do 1810. kada je završio četvrti razred gramatike, nakon čega je raspoređen na humaniora u Varaždin.[1872] Prvu godinu je položio kao *eminens*.[1873] Na kraju šk. god. 1811./1812. ponovno premješten u Zagreb na studij filozofije. U travnju 1813. o njemu je poslano izvješće iz kojeg proizlazi da je tada još boravio u Zagrebu, kao i u prosincu iste godine.[1874] Vrhovac ga tada spominje već kao polaznika prve godine teologije.[1875] U kolovozu 1814. zatražio dozvolu od Vrhovca da se vrati u Bosnu potpisujući se kao student treće godine teologije.[1876] Potrebnu dozvolu je dobio i ubrzo nakon toga je napustio Zagreb.

[1865] Usp. AFSK Kut. 163, An. Kuj. 3 (*Disertatio de literis humanioribus*), An. Kuj. 4 (*Historia Ecclesiastica* iz 1817. godine kada je boravio u Székesfehérváru), An. Kuj. 10 (*Theologia Exegetica Novi Testamenti 1817./18.*) i An. Kuj. 11 (vlastoručne bilješke iz opće povijesti koju je slušao tijekom druge godine filozofije u Baji).
[1866] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1825. – 4. X.
[1867] Usp. NAZ NDS (OD) 4315/1827. Int.
[1868] Usp. NAZ NDS (OD) 4452/1828. Int.
[1869] Usp. NAZ NDS (OD) 1633/1831. Int.
[1870] Ostala dva nekrologa kao datum smrti bilježe 16. siječnja i svi prezime navode varijantom Kulišić.
[1871] Usp. AHFPZ A-VIII-3a,, 1807. – 9. XII. Kronika samostana u Brodu navodi da je putovao zajedno s Ivanom Martinovićem i da su ondje stigli 31. listopada 1807. usp. KFSB, sv. II, pp. 46-47.
[1872] Usp. AHFPZ A-VIII-3a,, 1810. – 2. X. i NAZ NDS (OD) 1123/1810.
[1873] Usp. NAZ NDS (OD) 825/1811.
[1874] Usp. NAZ NDS (OD) 806/1813. i AHFPZ A-VIII-3a,, 1813. – 15. XII.
[1875] Usp. NAZ NDS (OD) 1530/1813. Int.
[1876] Usp. NAZ NDS (OD) 1174/1814.

Kvesić, Paškal (Andrija) (?, 10. prosinca 1804. – Seonice, 13. ožujka 1860.) (*Kvessich, Kuessich, Kessich*). Zavjetovao se 9. ožujka 1824.

Tijekom šk. god. 1824./25. u Subotici je završio drugi razred humaniorâ nakon čega je bio poslan u Kremnicu na studij filozofije.[1877] Potom je drugu godinu odslušao u Prešovu odakle je 1827. trebao zajedno s Anđelom Kraljevićem i Petrom Šunjićem prijeći u Vác na studij teologije[1878], ali su Kraljević i on u konačnici ipak bili poslani u Gyöngyös.[1879] Kvesić je ondje ostao do kraja studija 1831.[1880] i tamo je i ređen nakon što je Bosna Srebrena u veljači 1828. onamo poslala potrebne dozvole i dispenzirala ga od nedostatne dobi.[1881] Nakon 1844. postao je članom franjevačke kustodije u Hercegovini.

Lekić, Ilija (Jakov) (Čerigaj, 14. srpnja 1822. – Posušje, 9. listopada 1851.) (*Lekich*). Zavjetovao se 18. srpnja 1838.

Bosna Srebrena ga je na školovanje uputila u kolovozu 1840. kao kraljevskog stipendista.[1882] KUNV ga je rasporedio u Požegu gdje je 1842. završio humaniora.[1883] Zatim je u Dunaföldvaru započeo studij filozofije i ondje 1843. završio prvu godinu[1884], dok je drugu dovršio 1844. u Vukovaru.[1885] Nakon toga je u Pečuhu pohađao studij teologije gdje se posljednji put spominje 1846. kao student druge godine.[1886] Daljnji školski put zasad ostaje nepoznatim. Pridružio se kustodiji hercegovačkih franjevaca.

Livajić, Ambrozije (Franjo) (Neretva, 19. rujna 1817. – Kreševo, 11. prosinca 1846.) (*Livaich*). Zavjetovao se 11. listopada 1837.

Bosna Srebrena ga je zajedno s Antom Musićem i Augustinom Momčinovićem u ožujku 1838. poslala u Suboticu u nadi da će dobiti stipendiju.[1887] Salvatorijanska provincija ih je

---

[1877] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1825. – 4. X.
[1878] Usp. NAZ NDS (OD) 4315/1827. Int.
[1879] Usp. NAZ NDS (OD) 4452/1828. Int.
[1880] Usp. NAZ NDS (OD) 1889/1830. Int.
[1881] Usp. AFSK Kut. 15, Ur. Zap. 1, p. 7.
[1882] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 10.
[1883] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1841. – 14. IX.
[1884] Usp. *Schematismus provinciae Capistranae, 1843*. p. 30.
[1885] Usp. *Schematismus provinciae Capistranae, 1844*. p. 26.
[1886] Usp. *Scehmatismus provinciae Ladislaianae, 1846*. p. 17.
[1887] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 8. Uz njih je stavljena opaska koja glasi: *ad Benefactorum rationem cum Spe Numerum Stipendiatorum Regium supplendi*.

prihvatila jer se Livajić i Musić u njezinom šematizmu za 1838./39. spominju kao polaznici prvog humaniornog razreda.[1888] Nakon što je 1840. na istom mjestu završio spomenutu razinu, bio je primljen u krug kraljevskih stipendista pa je na studij filozofije premješten u Dunaföldvár.[1889] Nakon što je ondje 1842. dovršio ovu razinu, studij teologije je započeo u Brodu.[1890] Šematizam kapistranske provincije iz 1844. ga ne spominje, pa je moguće da je već drugu godinu pohađao u Zagrebu gdje ga ladislavski šematizam iz 1845. spominje kao studenta treće godine.[1891] U veljači 1845. zbog narušenog zdravlja uputio je molbu KUNV-u da mu se dozvoli povratak kući ili mu se odobri premještaj u neki drugi samostan.[1892] Mjesec dana kasnije donesena je odluka o njegovom povratku.[1893] Livajić se vratio u Kreševo, no podlegao je plućnoj bolesti. Nekrolozi navode da je umro uslijed jakog povraćanja krvi koje je bilo posljedica tuberkuloze.

Ljubić, Stjepan (Božo) (Čerigaj, 24. prosinca 1821. – Podhum kraj Konjica 31. ožujka 1867.)

(*Lyubich*). Zavjetovao se 18. srpnja 1838.

Školovanje je započeo u rujnu 1839.[1894] Tadašnja tablica rasporeda ga ne spominje što znači da je kao privatni stipendist pohađao prvu godinu filozofije u Kremnici gdje je 1840. nastavio drugu godinu, sada kao kraljevski stipendist.[1895] Studij teologije je upisao 1841. u Hlohovcu.[1896] Ondje je boravio i šk. god. 1842./43. kao polaznik druge godine.[1897] Nakon toga je vjerojatno na treću godinu prešao u Skalicu gdje je 1845. dovršavao četvrtu godinu.[1898] Prilikom podjele 1844. ostao je članom Bosne Srebrene.

Marešević, Pavao (Nikola *alias* Nikolić) (*Kreševo*, 2. kolovoza 1795. – Kreševo, 15. kolovoza 1838.)

[1888] Usp. *Schematismus provinciae Salvatorianae, 1838./39*. p. 54.
[1889] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1840. – 28. VII. i NAZ NDS (OD) 1611/1840. Int. Tablica rasporeda pri tom za njega stavlja opasku prema kojoj na školovanje dolazi iz Bosne, premda je propisana razina školovanja u skladu s onim što je Livajić pohađao u Subotici.
[1890] Usp. *Schematismus provinciae Capistranae, 1843*. p. 23.
[1891] Usp. *Schematismus provinciae Laidslaianae, 1845*. p. 9.
[1892] Usp. NAZ NDS (OD) 493/1845. Int.
[1893] Usp. NAZ Katalog br. 143 (1845.) p. 162.
[1894] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 10.
[1895] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1840. – 28. VII. i NAZ NDS (OD) 1611/1840. Int.
[1896] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1841. – 14. IX.
[1897] Usp. *Schematismus provinciae Salvatorianae, 1843*. p. 14.
[1898] Usp. *Schematismus provinciae Salvatorianae, 1845*. p. 12.

(*Maressevich, Maresevich, Maresevics, Mareschevich, Maressevits, Malaschevich*). Zavjetovao se 20. svibnja 1813.

Na školovanje ga je u studenom 1815. poslao Augustin Miletić preporučujući da ga se rasporedi na humaniora zajedno s Mijom Rozićem st., Franjom Momčinovićem i Lukom Šerkićem.[1899] Prvi je razred 1816. završio u Osijeku nakon čega je premješten u Pečuh.[1900] Prvu godinu studija filozofije je tijekom šk. god. 1817./18. polazio u Zagrebu.[1901] Pred kraj školske godine KUNV je rješavao njegovu žalbu na uvjete smještaja[1902] što je vjerojatno utjecalo na odluku da ga se ujesen 1818. premjesti u Varaždin.[1903] Tijekom prvog semestra ondje je strogo ukoren zbog loših ocjena[1904], no u drugom semestru je pokazao još slabiji uspjeh pavši iz svih predmeta.[1905] Vjerojatno ih je uspio ispraviti jer je od 1819. u Baji polazio studij teologije.[1906] Bosna Srebrena mu je u kolovozu 1820. onamo poslala dozvolu potrebnu za ređenje.[1907] Položivši drugu godinu 1821. poslan je u Vukovar.[1908] Četvrtu godinu je trebao pohađati u Veszprému[1909], ali kako se ondje te godine nisu izvodili predmeti koji su mu bili propisani odlučeno je da prijeđe u Pečuh.[1910] Ondje je 1823. dovršio školovanje i vratio se u Bosnu.[1911]

Marešević, Petar (*Kreševo*, 3. veljače 1800. – ?)

(*Maressevich, Mareschevich, Mareschevits*). Zavjetovao se 5. svibnja 1819.

Školovanje je započeo u Radni tijekom šk. god. 1820./21. pohađajući prvu godinu studija filozofije nakon koje je premješten u Ilok.[1912] Studij teologije je upisao 1822. u Székesfehérváru.[1913] Nakon druge godine došao je u Zagreb[1914], dok je četvrtu godinu pohađao u Vukovaru tijekom šk. god. 1825./26.[1915] Dozvola za ređenje mu je bila poslana u

[1899] Usp. NAZ NDS (OD) 3/1816.
[1900] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1816. – 24. IX. i NAZ NDS (OD) 1495/1816. Int.
[1901] Usp. NAZ NDS (OD) 1623/1817. Int.
[1902] Usp. NAZ NDS (OD) 1707/1818. Int.
[1903] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1818. – 6. X. i NAZ NDS (OD) 1856/1818. Int.
[1904] Usp. NAZ NDS (OD) 2048/1818.
[1905] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1819. – 20. VII. *eveniat quod Paulus Mareschevich in Conventu Varasdinensi existens ex omnibus Studiis hoc Semestri traditis ad Secundum Classem relatus sit*.
[1906] Usp. NAZ NDS (OD) 1910/1819. Int.
[1907] Usp. AFSK Kut. 15, Ur. Zap. 1, p. 3.
[1908] Usp. NAZ NDS (OD) 2449/1821. Int.
[1909] Usp. NAZ NDS (OD) 1722/1822. Int.
[1910] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1822. – 15. X.
[1911] Usp. NAZ NDS (OD) 4062/1823.
[1912] Usp. NAZ NDS (OD) 2449/1821. Int.
[1913] Usp. NAZ NDS (OD) 1722/1822. Int.
[1914] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1824. – 12. X.
[1915] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1825. – 5. IX. i NAZ NDS (OD) 2345/1825. Int.

ožujku 1825.[1916] Nije poznato kada je donesena odluka da ga se uputi na studij medicine koji je započeo pohađati u Pešti. Tablice rasporeda ga ispuštaju tijekom prvih dviju godina studija, no navode da će tijekom šk. god. 1828./29. u Pešti pohađati treću godinu.[1917] Kada je 1830. dovršio studij nije vraćen kući, nego je poslan u Beč *pro uberiori medica praxi*.[1918] Tablice rasporeda navode da je ondje ostao sve do kraja šk. god. 1835./36.[1919] Iz Beča je u siječnju 1836. Andriji Kujundžiću poslao pismo koje otkriva njegove slavenofilske stavove.[1920] Dovršivši studij medicine nije se vratio u Bosnu, nego je napustio Red i radio kao liječnik negdje u okolici Budima.[1921]

Martić, Grgo (Mato) (Posušje, 24. siječnja 1822. – Kreševo, 30. kolovoza 1905.) (*Martich*). Zavjetovao se 18. srpnja 1838.

Bosna Srebrena ga je na školovanje poslala u rujnu 1838.[1922], a KUNV ga je rasporedio u Požegu gdje je upisao drugi humaniorni razred.[1923] Iz Požege je 1839. prešao u Zagreb na studij filozofije.[1924] Drugu godinu je tijekom šk. god. 1840./41. pohađao u Székesfehérváru gdje je zatim započeo studij teologije.[1925] Njegova biografija u Hrvatskom franjevačkom biografskom leksikonu navodi da ga je ondje i dovršio 1844., što ostaje donekle upitnim jer bi to značilo da nije pohađao četvrtu godinu studija.[1926] Prilikom podjele 1844. ostao je članom Bosne Srebrene. Spada u najistaknutije pristaše ilirskih ideja među bosanskim franjevcima i bio je jednim od njihovih glavnih širitelja. Nadživio je sve ostale „Ugre“ premda je Ivan Krilić, koji je jedini uz njega doživio 20. st., umro u nešto višoj životnoj dobi.

Martinović, Ivan (Ivan) (Stojčići, 31. siječnja 1790. – Kreševo, 8. siječnja 1849.) (*Martinovits, Martinovics, Martinovich*). Zavjetovao se 13. listopada 1807.

[1916] Usp. AFSK Kut. 15, Ur. Zap. 1, p. 5.
[1917] Usp. NAZ NDS (OD) 4452/1828. Int.
[1918] Usp. NAZ NDS (OD) 1889/1830. Int.
[1919] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1835. – 25. VIII. i NAZ NDS (OD) 1387/1835. Int.
[1920] Usp. Jelenić, 1913: 150-151.
[1921] Usp. Jelenić, 1915: 385.
[1922] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 9.
[1923] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1838. – 4. IX. i NAZ NDS (OD) 2003/1838. Int.
[1924] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1839. – 30. VII. i NAZ NDS (OD) 1589/1839. Int.
[1925] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1841. – 14. IX.
[1926] Usp. HFBL 366-367.

Zajedno s Lovrom Kulišem 14. studenog 1807. stigao je u Zagreb.[1927] Odatle je smjesta produžio u Varaždin gdje je do 1810. završio prva tri razreda gramatike nakon čega je raspoređen za humaniora, također u Varaždinu.[1928] Prvi je razred završio kao *eminens*.[1929] U ožujku 1812. zajedno s Kulišem mu je bio određen prelazak u Zagreb na studij filozofije.[1930] U travnju 1813. spominje se već kao student druge godine.[1931] U srpnju iste godine bio je kažnjen zbog nepoznatih razloga.[1932] Ujesen je upisao prvu godinu teologije, također u Zagrebu.[1933] U veljači 1814. nezadovoljan zbog toga što se zagrebački gvardijan nije htio založiti za njegovo svećeničko ređenje napustio je Zagreb i stipendiju, a to je sve naveo u pismu upućenom Maksimilijanu Vrhovcu. Istraga koja je provedena među preostalim bosanskim klericima u Zagrebu pokazala je da mu je plan bio ili dovršiti školovanje u Dalmaciji ili se vratiti u Bosnu, pa makar bio izbačen iz Reda.[1934]

Marojević, Ilija (Petar) (?, 6. prosinca 1804. – Široki Brijeg, 23. travnja 1851.) (*Maroevich*). Zavjetovao se 27. lipnja 1827.

Školovanje je započeo 1828. u Subotici pohađajući prvi razred humaniorâ.[1935] Nakon njezinog dovršetka 1830. otišao je u Kremnicu gdje je odslušao prvu godinu studija filozofije.[1936] Tijekom šk. god. 1831./32. drugu godinu je završio u Kecskemétu odakle je na studij teologije upućen u Vác.[1937] Nakon prve godine trebao je biti premješten u Hlohovec[1938], no ipak je ostavljen u Vácu gdje je 1834. završio drugu godinu.[1939] Posljednje dvije godine teologije završio je u Egeru, premda je najprije bilo planirano da i treću godinu sluša u Vácu.[1940] Odatle se 1836. vratio u Bosnu Srebrenu da bi se kasnije pridružio kustodiji hercegovačkih franjevaca.

[1927] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1807. – 9. XII. Kronika samostana u Brodu navodi da je putovao zajedno s Lovrom Kulišem i da su ondje stigli 31. listopada 1807. usp. KFSB, sv. II, pp. 46-47.
[1928] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1810. – 2. X.
[1929] Usp. NAZ NDS (OD) 825/1811.
[1930] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1812. – 17. III.
[1931] Usp. NAZ NDS (OD) 806/1813.
[1932] Usp. NAZ NDS (OD) 1039/1813.
[1933] Usp. NAZ NDS (OD) 1530/1813. Int.
[1934] Usp. NAZ NDS (OD) 253/1814.
[1935] Usp. NAZ NDS (OD) 4452/1828. Int.
[1936] Usp. NAZ NDS (OD) 1889/1830. Int.
[1937] Usp. NAZ NDS (OD) 1762/1832.
[1938] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1833. – 2. X. i NAZ NDS (OD) 1496/1833. Int.
[1939] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1834. – 16. IX. i NAZ NDS (OD) 1215/1834. Int.
[1940] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1835. – 25. VIII. i NAZ NDS (OD) 1387/1835. Int. Prema tablici za šk. god. 1834./35. (*v.* prethodnu bilješku) bio je raspoređen u Vác, ali mu je tom prilikom kao prebivalište za tu godinu naveden Eger.

Momčinović, Augustin (Anto) (Kreševo, 22. veljače 1822. – Zagreb, 19. ožujka 1845.)[1941] (*Momcsinovich, Momchinovich*). Zavjetovao se 22. veljače 1838.

Bosna Srebrena ga je zajedno s Antom Musićem i Ambrozijem Livajićem u ožujku 1838. poslala u Suboticu u nadi da će dobiti stipendiju.[1942] Provincija Presvetog Spasitelja ih je prihvatila, ali je prema njezinom šematizmu za 1838./39. Momčinović kao polaznik prve godine filozofije bio raspoređen u Szolnok.[1943] Nakon dovršetka ovog studija 1840. primljen je među kraljevske stipendiste i poslan na studij teologije u Székesfehérvár.[1944] Drugu godinu je tijekom šk. god. 1841./42. polazio u Brodu.[1945] Treću i četvrtu godinu slušao je u Zagrebu. Studij je vjerojatno dovršio 1844., kada je već bolovao od tuberkuloze kojoj je podlegao ne vrativši se u Bosnu.

Momčinović, Franjo (Mijo) (Kreševo, 21. travnja 1795. – Kreševo, 14. srpnja 1841.) (*Momcsinovich, Momchinovich*). Zavjetovao se 25. svibnja 1814.

Na školovanje ga je u studenom 1815. poslao Augustin Miletić preporučujući da ga se rasporedi na humaniora zajedno s Mijom Rozićem st., Pavlom Mareševićem i Lukom Šerkićem.[1946] Još u veljači 1815. izdana mu je potvrda o primanju tonzure i četiri niža reda.[1947] Prvu godinu je 1816. završio u Osijeku nakon čega je premješten u Pečuh.[1948] Dovršivši humaniora, od jeseni 1817. prvu godinu studija filozofije pohađao je u Zagrebu[1949] dok je drugu godinu 1819. završio u Subotici.[1950] Studij teologije je iste godine započeo u Pečuhu[1951] gdje je boravio do kraja školovanja 1823.[1952] Nekrolozi pokazuju odstupanje pri navođenju životne dobi, ali su precizni kod broja godina provedenih u franjevačkoj

---

[1941] Preostala dva nekrologa datum smrti bilježe 31. ožujka.

[1942] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 8. Uz njih je stavljena opaska koja glasi: *ad Benefactorum rationem cum Spe Numerum Stipendiatorum Regium supplendi*.

[1943] Usp. *Schematismus provinciae Salvatorianae, 1838./39*. p. 50.

[1944] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1840. – 28. VII. i NAZ NDS (OD) 1611/1840. Int. Tablica rasporeda pri tom za njega stavlja opasku prema kojoj na školovanje dolazi iz Bosne, premda je propisana razina školovanja u skladu s onim što je Momčinović pohađao u Szolnoku.

[1945] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1841. – 14. IX. Zanimljivo je da ga šematizam kapistranske provincije za 1841. ne spominje.

[1946] Usp. NAZ NDS (OD) 3/1816.

[1947] Usp. AFSK, Kut. 15, Ur. Zap. 1, p. 1. Naime, ostali klerici kojima je tom prilikom podijeljena spomenuta potvrda nisu polazili školovanje na području Monarhije.

[1948] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1816. – 24. IX. i NAZ NDS (OD) 1495/1816. Int.

[1949] Usp. NAZ NDS (OD) 1623/1817. Int.

[1950] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1818. – 6. X. i NAZ NDS (OD) 1856/1818. Int.

[1951] Usp. NAZ NDS (OD) 1910/1819. Int.

[1952] Usp. NAZ NDS (OD) 4062/1823.

redovničkoj zajednici. Bosna Srebrena je dozvolu potrebnu za njegovo ređenje poslala u prosincu 1819.[1953]

Musić, Anto (Ivan) (Rasno, 8. siječnja 1819. – Kreševo, 15. kolovoza 1895.) (*Musich, Mussich*). Zavjetovao se 11. listopada 1837.

Bosna Srebrena ga je zajedno s Ambrozijem Livajićem i Augustinom Momčinovićem u ožujku 1838. poslala u Suboticu u nadi da će dobiti stipendiju.[1954] Izgleda da ih je salvatorijanska provincija prihvatila jer se Musić i Livaić u njezinom šematizmu za 1838./39. spominju u Subotici kao polaznici prvog humaniornog razreda.[1955] Ondje je 1840. završio humaniora, nakon čega je ušao u krug kraljevskih stipendista pa je na studij filozofije premješten u Dunaföldvár.[1956] Nakon što je ondje 1842. dovršio ovu razinu, studij teologije je započeo u Brodu.[1957] Šematizam kapistranske provincije iz 1844. ga ne spominje, pa je moguće da je već drugu godinu pohađao u Zagrebu gdje ga ladislavski šematizam iz 1845. spominje kao studenta treće godine.[1958] Ondje je iduće godine pohađao i četvrtu godinu, nakon čega se vratio u matičnu provinciju.[1959] Pripadao je grupi franjevaca rodom iz Hercegovine koji su nakon podjele. ostali članovima Bosne Srebrene.

Nikolić, Augustin (Ivan) (Kreševo, 20. ožujka 1795. – Ljubuški, 27. travnja 1834.) (*Nikolich, Nikolics, Nikolits*). Zavjetovao se 17. travnja 1812.

Školovanje je započeo 1812. kao polaznik gramatike u Požegi gdje ga u tom svojstvu navodi jedan izvještaj upućen KUNV-u u listopadu 1813.[1960] Od šk. god. 1814./15. pohađao je humaniora, također u Požegi.[1961] U siječnju 1815. bio je strogo ukoren zbog nediscipline i zaprijećeno mu je gubitkom stipendije.[1962] Vjerojatno mu ni ocjene nisu bile bolje jer je tijekom šk. god. 1815./16. ostao u Požegi i ponavljao godinu, a potom upisao drugi razred.[1963]

[1953] Usp. AFSK Kut. 15, Ur. Zap. 1, p. 3.

[1954] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 8. Uz njih je stavljena opaska koja glasi: *ad Benefactorum rationem cum Spe Numerum Stipendiatorum Regium supplendi*.

[1955] Usp. *Schematismus provinciae Salvatorianae, 1838./39*. p. 54.

[1956] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1840. – 28. VII. i NAZ NDS (OD) 1611/1840. Int. Tablica rasporeda pri tom za njega stavlja opasku prema kojoj na školovanje dolazi iz Bosne, premda je propisana razina školovanja u skladu s onim što je Musić pohađao u Subotici.

[1957] Usp. *Schematismus provinciae Capistranae, 1843*. p. 23.

[1958] Usp. *Schematismus provinciae Laidslaianae, 1845*. p. 9.

[1959] Usp. *Schematismus provinciae Ladislaianae, 1846*. p. 9.

[1960] Usp. NAZ NDS (OD) 1530/1813. Int.

[1961] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1814. – 11. X. i NAZ NDS (OD) 1487/1814. Int.

[1962] Usp. NAZ NDS (OD) 470/1815. Int.

[1963] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1816. – 24. IX. i NAZ NDS (OD) 1495/1816. Int.

Prvu godinu studija filozofije započeo je pohađati 1817. u Subotici[1964] gdje je odslušao i drugu godinu, a potom je 1819. u Baji upisao studij teologije.[1965] Nakon dovršetka druge godine 1821. bio je premješten u Vukovar[1966], dok je posljednju godinu studija 1822./23. proveo u Pečuhu.[1967] U Arhivu kreševskog samostana čuvaju se tri rukopisa koji potječu iz razdoblja koje je proveo u Subotici i Baji.[1968] Bosna Srebrena je dozvolu potrebnu za njegovo ređenje poslala u studenom 1818.[1969]

Nikolić, Martin (Pavao) (*Kreševo*, 27. rujna 1808. – Podhum, 21. prosinca 1845.)[1970] (*Nikolich*). Zavjetovao se 27. veljače 1828.

Na školovanje je bio upućen u rujnu 1829.[1971] i raspoređen u Baju kao polaznik prvog razreda humaniorâ.[1972] Drugi je 1831. završio u Subotici te je poslan u Szolnok na studij filozofije.[1973] Ondje je pohađao nastavu obje propisane godine i 1833. premješten je u Gyöngyös na studij teologije.[1974] Dalje se više ne spominje u tablicama rasporeda. U rujnu 1834., vjerojatno prije donošenja novog rasporeda, KUNV mu je dozvolio da radi liječenja otputuje kući, međutim, Nikolić se dao u skitnju, najprije po Mađarskoj da bi zatim otišao u Srbiju. U veljači 1835. stigao je u Brod i podnio molbu đakovačkom biskupu da se zauzme za njegovo ponovno uvrštavanje na popis stipendista, ali se na nalog vlastite provincije u travnju iste godine morao vratiti u Bosnu.[1975]

Radovčić, Anto (Juro) (Kreševo, 11. siječnja 1796. – Kreševo, 1. siječnja 1824.) (*Radovcsich, Radovchich, Radovcsics, Radovchics*). Zavjetovao se 17. travnja 1812.

Školovanje je počeo 1812. kao polaznik gramatike u Požegi gdje ga u tom svojstvu navodi jedan izvještaj upućen KUNV-u u listopadu 1813.[1976] Od šk. god. 1814./15. pohađao je

---

[1964] Usp. NAZ NDS (OD) 1623/1817. Int.
[1965] Usp. NAZ NDS (OD) 1910/1819. Int.
[1966] Usp. NAZ NDS (OD) 2449/1821. Int.
[1967] Usp. NAZ NDS (OD) 1722/1822. Int.
[1968] Usp. AFSK Kut. 161, Aug. Nik. 1-3.
[1969] Usp. AFSK Kut. 15, Ur. Zap. 1, p. 3.
[1970] Fojnički nekrolog ima i upis 14. siječnja 1846., a sutješki bilježi samo 19. siječnja 1846. Postoje određena odstupanja oko dobi, ali nesumnjivo se svi upisi odnose na istu osobu.
[1971] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 3.
[1972] Usp. NAZ NDS (OD) 3763/1829.
[1973] Usp. NAZ NDS (OD) 1633/1831. Int.
[1974] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1833. – 2. X. i NAZ NDS (OD) 1496/1833. Int.
[1975] Za cjelovit opis ovog slučaja *v*. KFSB, sv. III, pp. 16-19.
[1976] Usp. NAZ NDS (OD) 1530/1813. Int.

humaniora, također u Požegi.[1977] Zajedno s Augustinom Nikolićem i Bartolom Gašićem u siječnju 1815. bio je strogo ukoren zbog nedisciplinе i zaprijećeno mu je gubitkom stipendije.[1978] Tijekom šk. god. 1815./16. u Požegi je ponavljao prvu godinu humaniorâ, a potom upisao drugi razred.[1979] Prvu godinu studija filozofije upisao je 1817. u Zagrebu, dok je drugu završio u Iloku 1819.[1980] Potom je u Pečuhu započeo studij teologije.[1981] Ondje je ostao do kraja treće godine studija 1822. nakon čega nestaje iz tablica rasporeda.[1982] Vjerojatno je već tada počeo pokazivati simptome tuberkuloze, pa je u skladu u postupkom uobičajenim u to doba udaljen iz samostana te je otputovao kući i ondje podlegao svojoj bolesti. Izvori ga u nekoliko navrata spominju pod imenom Anđeo (*Angelus*), a fojnički nekrolog njegovo prezime bilježi varijantom Radačić (*Radaçich*).

Rozić st., Mijo (Mato) (Brotnjo, 25. veljače 1794. – Zaslivlje, 6. listopada 1846.) (*Rozich, Razich, Rasich*). Zavjetovao se 20. svibnja 1813.

Na školovanje ga je u studenom 1815. poslao Augustin Miletić zajedno s Franjom Momčinovićem, Pavlom Mareševićem i Lukom Šerkićem.[1983] Već u travnju iste godine Bosna Srebrena mu je izdala svjedodžbu (*Testimonium*) na osnovi koje je mogao primiti red podđakonata.[1984] Prvu godinu humaniorâ je završio u Osijeku 1816. nakon čega je premješten u Pečuh.[1985] Bosna Srebrena mu je onamo u listopadu 1817. poslala dozvolu za primanje ostalih redova.[1986] No, Rozić je tada već bio poslan na studij filozofije u Suboticu[1987] gdje ga je dovršio 1819. kada je na pohađanje teologije bio poslan u Baju.[1988] Ondje je 1821. završio drugu godinu i potom je premješten u Vukovar.[1989] Posljednju godinu studija 1822./23. proveo je u Pečuhu nakon čega se vratio u Bosnu.[1990] Prilikom podjele 1844. pristupio hercegovačkoj kustodiji.

[1977] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1814. – 11. X. i NAZ NDS (OD) 1487/1814. Int.
[1978] Usp. NAZ NDS (OD) 470/1815. Int.
[1979] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1816. – 24. IX. i NAZ NDS (OD) 1495/1816. Int.
[1980] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1818. – 6. X. i NAZ NDS (OD) 1856/1818. Int.
[1981] Usp. NAZ NDS (OD) 1910/1819. Int.
[1982] Usp. NAZ NDS (OD) 2449/1821. Int.
[1983] Usp. NAZ NDS (OD) 3/1816.
[1984] Usp. AFSK Kut. 15, Ur. Zap. 1, p. 1.
[1985] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1816. – 24. IX. i NAZ NDS (OD) 1495/1816. Int.
[1986] Usp. AFSK Kut. 15, Ur. Zap. 1, p. 2.
[1987] Usp. NAZ NDS (OD) 1623/1817. Int.
[1988] Usp. NAZ NDS (OD) 1910/1819. Int.
[1989] Usp. NAZ NDS (OD) 2449/1821. Int.
[1990] Usp. NAZ NDS (OD) 1722/1822. Int.

Soptić, Lovro (Andrija) (Dužice, 30. studenog 1814. – Ružići, 11. lipnja 1851.)
(*Soptich*). Zavjetovao se 4. rujna 1833.
Zajedno s Jakovom Baltićem je ujesen 1834. u Dunaföldváru započeo studij filozofije, odakle je nakon prve godine premješten u Pečuh.[1991] Ondje je 1836. upisao i studij teologije i ostao sve do 1839. kada je na posljednju godinu studija bio premješten u Vukovar.[1992] Kasnije se pridružio hercegovačkoj kustodiji.

Stjepanović, Mijo (Petar) (Doljani, 10. kolovoza 1806. – Dubrave kraj Kiseljaka, 21. studenog 1836.)[1993]
(*Stepanovich, Stepannovich, Stipanovich*). Zavjetovao se 19. kolovoza 1822.
Na školovanje je upućen nedugo nakon zavjetovanja i u Baji je upisao drugi razred humaniorâ.[1994] Iduće godine prešao je u Szombathely na prvu godinu studija filozofije.[1995] Drugu godinu je 1825. završio u Našicama odakle je vraćen u Baju na studij teologije.[1996] Već iduće šk. god. poslan je u Pečuh[1997] gdje je 1829. dovršio školovanje.[1998] Bosna Srebrena mu je onamo poslala i dozvolu za ređenje i dispenzirala ga od nedostatne dobi u svibnju 1829.[1999]

Šerkić, Luka (Pavao) (Kreševo, 27. svibnja 1796. – Posušje, 11. svibnja 1840.)
(*Sherkich, Scherkich, Scherhich, Scheckics, Serkich, Sekich*). Zavjetovao se 20. svibnja 1813.
Na školovanje ga je u studenom 1815. poslao Augustin Miletić.[2000] U Osijeku je 1816. završio prvi razred humaniorâ nakon čega je bio premješten u Pečuh.[2001] Studij filozofije je započeo 1817. u Zagrebu.[2002] U srpnju 1818. zajedno s Antom Radovčićem uputio je žalbu Maksimilijanu Vrhovcu u kojoj se između ostalog požalio na stalno seljenje.[2003] Međutim, nije ga izbjegao ni za iduću šk. god. koju je proveo u Iloku, da bi na studij teologije 1819. bio

---

[1991] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1835. – 25. VIII. i NAZ NDS (OD) 1387/1835. Int. U svom *Godišnjaku* ovaj događaj spominje i Baltić: *Mene s fra Lovrom Softom (iz kreševskog manastira, a rodom Ercegovac) staviše u* Pečuh, cit. prema Baltić, 2003: 128 (48).
[1992] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1829. – 30. VII. i NAZ NDS (OD) 1589/1839. Int.
[1993] Danas u Bosni i Hercegovini postoji ukupno pet mjesta koja nose naziv Doljani, od kojih se samo oni kraj Bihaća ne nalaze na području nekadašnjeg kreševskog distrikta. U onima kraj Hadžića i kraj Konjica nisu obitavali katolici. Prema tome Stjepanović je rođen ili u Doljanima kraj Jablanice ili onima kraj Čapljine.
[1994] Usp. NAZ NDS (OD) 1722/1822. Int.
[1995] Usp. NAZ NDS (OD) 4062/1823.
[1996] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1825. – 5. IX. i NAZ NDS (OD) 2345/1825. Int.
[1997] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1826. – 3. X.
[1998] Usp. NAZ NDS (OD) 4452/1828. Int.
[1999] Usp. AFSK Kut. 15, Ur. Zap. 1, p. 8.
[2000] Usp. NAZ NDS (OD) 3/1816.
[2001] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1816. – 24. IX. i NAZ NDS (OD) 1495/1816. Int.
[2002] Usp. NAZ NDS (OD) 1623/1817. Int.
[2003] Usp. NAZ NDS (OD) 1404/1818.

poslan u Szombathely.[2004] Ovdje je ostao do kraja studija 1823.[2005] U njegovoj ostavštini u arhivu kreševskog samostana čuvaju se bilješke koje je sastavio tijekom boravka u Pečuhu.[2006]

Škorić, Mijo (Vinko *alias* Tvrtković) (Kreševo, 14. prosinca 1818. – Kreševo, 24. travnja 1851.)
(*Shkorich*). Zavjetovao se 29. prosinca 1834.
Bosna Srebrena ga je na školovanje poslala u rujnu 1836.[2007], a KUNV ga je rasporedio u Varaždin kao polaznika prve godine studija filozofije.[2008] Već je krajem iste godine tražio da mu se zbog zdravstvenih razloga dozvoli povratak u Bosnu, a KUNV je potrebno dopuštenje podijelio 3. siječnja 1837.[2009] Nije odmah otputovao nego je tužio varaždinskog gvardijana da je za sebe prisvojio novce namijenjene Škorićevim putnim troškovima.[2010] Ove su optužbe odbačene kao neutemeljene, a KUNV je upozorio da se ubuduće provede brižljivija selekcija bosanskih klerika.[2011] Nije poznato gdje je Škorić boravio tijekom razrješavanja ovog slučaja. U rujnu 1837. matična provincija ga je uputila na daljnje školovanje u Dubrovnik.[2012]

Šunjić, Anđeo (Ivan) (Kreševo, 24. veljače 1799. – Carigrad, 16. travnja
1847.) (*Shunich, Shunjich, Shungich, Schunjich*). Zavjetovao se 19. lipnja 1817.
Prilikom raspoređivanja klerika za šk. god. 1817./18. KUNV je dozvolio primanje dvojice novih koje je u slučaju pohađanja humaniorâ trebalo rasporediti u Požegu.[2013] Dobivši ovu odluku Miletić se posavjetovao s provincijalom Petrom Kordićem i dogovorio slanje Vinka Juriča ml. i Šimuna Tovljakovića (Vrdoljakovića) da bi Kordić potom predložio slanje i Anđela Šunjića.[2014] Za njegovo primanje Kordić je molio u zasebnom pismu na Vrhovca koji je podupro ovaj zahtjev u svom dopisu KUNV-u.[2015] Da je ova molba bila prihvaćena potvrđuje tablica rasporeda za šk. god. 1818./19. gdje se Šunjića na pohađanje druge godine

[2004] Usp. NAZ NDS (OD) 1910/1819. Int.
[2005] Usp. NAZ NDS (OD) 1722/1822. Int.
[2006] Usp. AFSK Kut. 161, Luk. Šer. 2 *Studium doctrinae redentionis. De sacramentibus omnibus*.
[2007] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 7.
[2008] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1836. – 6. IX.
[2009] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1837. – 3. I.
[2010] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1837. – 13. VI.
[2011] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1837. – 29. VIII.
[2012] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 8.
[2013] Usp. NAZ NDS (OD) 1623/1817. Int.
[2014] Usp. NAZ NDS (OD) 2002/1817.
[2015] Usp. NAZ NDS (OD) 2003/1817.

humaniorâ iz Požege premješta u Pečuh.[2016] Na studij filozofije je 1819. upućen u Zagreb[2017] odakle je 1821. na studij teologije premješten u Székesfehérvár.[2018] Dozvola za ređenje mu je u listopadu 1821. poslana u Zagreb.[2019] U Székesfehérváru je tijekom šk. god. 1824./25. dovršio školovanje no nije se odmah vratio u Bosnu.[2020] Zadržavao se u Karlovcu odakle je u rujnu 1826. KUNV-u uputio molbu da mu se dozvoli prelazak u Hrvatsko-kranjsku provinciju gdje je bi djelovao kao predavač u karlovačkoj gimnaziji.[2021] KUNV načelno nije imao ništa protiv te ideje, koju je očigledno podupirala i Hrvatsko-kranjska provincija, ali je upozorio Šunjića da najprije mora dobiti dozvolu matične provincije. Bosna Srebrena nije pristala na ovaj prelazak, ali je Šunjić otezao sa svojim povratkom, pa je u rujnu 1827. strogo opomenut da smjesta krene kući.[2022] Još je jednom pokušao s otezanjem ispričavajući se bolešću, no pritisnut sa svih strana i našavši se pod suspenzijom od vršenja svećeničkih dužnosti u listopadu je konačno krenuo prema Bosni.[2023] Tablice ga u nekoliko navrata bilježe i pod imenima Anto i Augustin. U događajima tijekom Barišićeve afere igrao je važnu ulogu najprije kao biskupov tajnik da bi kasnije prešao na stranu Provincije. Zajedno s rođenim bratom Petrom 1836. putovao je u Beč pokušavajući ishoditi dobivanje kolegija za bosanske klerike.

Šunjić, Petar (Dominik) (Kreševo, 21. siječnja 1806. – Osova, 2. rujna 1847.) (*Schugnich, Shugnich, Csugnich*). Zavjetovao se 9. ožujka 1824.

Sa školovanjem je započeo 1824. u Subotici kao polaznik druge godine humaniorâ odakle je potom premješten u Kremnicu na studij filozofije.[2024] Drugu godinu je dovršio u Prešovu, a studij teologije je 1827. započeo u Vácu.[2025] Ondje je dobio dozvolu potrebnu za ređenje i dispenziranje od nedostatne dobi.[2026] Na treću godinu je 1829. premješten u Szombathely[2027] gdje je 1831. dovršio školovanje.[2028] Sa rođenim bratom Anđelom 1836. kao izaslanik Bosne Srebrene putovao je u Beč u poslovima oko dobivanja kolegija za bosanske klerike.

[2016] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1818. – 6. X. i NAZ NDS (OD) 1856/1818. Int.
[2017] Usp. NAZ NDS (OD) 1910/1819. Int.
[2018] Usp. NAZ NDS (OD) 2449/1821. Int.
[2019] Usp. AFSK Kut. 15, Ur. Zap. 1, p. 3.
[2020] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1825. – 5. IX. i NAZ NDS (OD) 2345/1825. Int.
[2021] Usp. NAZ NDS (OD) 3958/1826. Int.
[2022] Usp. NAZ NDS (OD) 4186/1827.
[2023] Usp. NAZ NDS (OD) 4455/1827.
[2024] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1825. – 4. X.
[2025] Usp. NAZ NDS (OD) 4315/1827. Int.
[2026] Usp. AFSK Kut. 15, Ur. Zap. 1, p. 7.
[2027] Usp. NAZ NDS (OD) 3763/1829. Int.
[2028] Usp. NAZ NDS (OD) 1633/1831. Int.

Tometinović ml., Stjepan (Ivan) (Dusina, 26. rujna 1817. – Kreševo, 10. rujna 1861.) (*Tometinovich, Tomerinovich*). Zavjetovao se 17. rujna 1836.

Bosna Srebrena ga je na školovanje poslala u rujnu 1837.[2029], a KUNV ga je rasporedio u Baju gdje je polazio studij filozofije koju je ondje dovršio 1839. kada je premješten u Pečuh na studij teologije.[2030] Ondje je završio prve dvije godine, a potom je 1841. poslan u Skalicu.[2031] Na istom je mjestu tijekom šk. god. 1842./43. pohađao četvrtu godinu i dovršio školovanje.[2032] U Arhivu franjevačkog samostana u Kreševu čuvaju se tri rukopisne knjige koje je donio sa sobom po povratku sa školovanja. Jedna je iz Pečuha[2033], a druge dvije su iz Skalice. Od te dvije jedna je vezana za dogmatsku[2034], a druga moralnu teologiju.[2035]

Tvrtković ml., Andrija (Mato *alias* Brzić) (Kreševo, 4. listopada 1819. – Kreševo, 19. veljače 1869.)
(*Tvardkovich, Tvartkovich, Tvardovich*). Zavjetovao se 5. listopada 1835.

Na školovanje je bio poslan u rujnu 1836.[2036] kao polaznik prve godine humaniorâ u Požegi.[2037] Studij filozofije je započeo 1838. u Dunaföldváru[2038] i ondje ga dovršio 1840. kada je na studij teologije upućen u Szombathely.[2039] Drugu godinu je tijekom šk. god. 1841./42. polazio u Brodu.[2040] Daljnji tijek školovanja se zasada ne može utvrditi. Moguće da je bio poslan u Budim kamo se iz Vukovara preselilo teološko učilište kapistranske provincije.

Vidošević, Ilija (Mijo *alias* Ćavar) (Bogodol, 28. siječnja 1802. – Široki Brijeg, 17. travnja 1867.)

[2029] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 8.
[2030] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1839. – 30. VII. i NAZ NDS (OD) 1589/1839. Int.
[2031] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1841. – 14. IX.
[2032] Usp. *Schematismus provinciae Salvatorianae, 1843*. p. 11.
[2033] Usp. AFSK Kut. 162, St. Tom. ml. 1. Riječ je o dogmatskoj teologiji. Na kraju je vlastoručno upisano: *Finis huic studio positus est per fratrem Stephanum Tometinović, primi anni theologiae alumnum Bosnensem, 19. Iunii media septima pomeridiana, Quinqueecclesiis 1840*.
[2034] Usp. AFSK Kut. 162, St. Tom. ml. 2.
[2035] Usp. AFSK Kut. 162, St. Tom. ml. 3.
[2036] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 7.
[2037] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1836. – 6. IX.
[2038] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1838. – 4. IX. i NAZ NDS (OD) 2003/1838. Int.
[2039] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1840. – 28. VII. i NAZ NDS (OD) 1611/1840. Int.
[2040] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1841. – 14. IX.

(*Vidoschevich, Vidoschevits*). Zavjetovao se 5. svibnja 1819.

KUNV je u listopadu 1820. obavijestio Bosnu Srebrenu da povrh klerika raspoređenih tom tablicom rasporeda može poslati još dvojicu i to u Varaždin, ukoliko moraju pohađati gramatiku ili humaniorâ, odnosno u Radnu, ukoliko su polaznici filozofije.[2041] Iz tablice za iduću šk. god. 1821./22. vidljivo je da je jedan od njih bio i Ilija Vidošević koji je u Radni odslušao prvu godinu filozofije pa je na drugu bio upućen u Ilok.[2042] Nakon dovršetka filozofije KUNV ga je na studij teologije poslao u Székesfehérvár.[2043] Ondje je završio prve dvije godine, dok je treću šk. god. 1824./25. polazio u Szombathelyu, a četvrtu 1825./26. u Vukovaru.[2044] Bosna Srebrena mu je u studenom 1825. onamo poslala i dozvolu za ređenje zajedno s disepnziranjem od nedostatne dobi.[2045] Bio je jednim od najaktivnijih sudionika u podizanju novog samostana u Širokom Brijegu i osnivanju nove kustodije u Hercegovini.

Vidošević, Marko (Mato) (?, 16. veljače 1807. – ?)

(*Vidossevich*). Zavjetovao se 5. travnja 1825.

Školovanje je započeo šk. god. 1826./27. kao polaznik humaniorâ u Subotici gdje je završio oba razreda.[2046] Nakon toga je 1828. prešao u Kecskemét na studij filozofije.[2047] Dovršivši tu razinu, 1830. poslan je u Ostrogon na studij teologije.[2048] Od druge godine studija se nalazio u Szombathelyu[2049] gdje je 1832. bio raspoređen i za pohađanje treće godine.[2050] To je i njegovo posljednje spominjanje u izvorima. Njegovog imena nema niti u jednom od nekrologa samostana Bosne Srebrene, niti hercegovačke kustodije.[2051] Šematizam marijanske provincije za god. 1833. ga spominje kao polaznika treće godine studija teologije u Szombathelyu.[2052] U šematizmima Bosne Srebrene iz 1836. (str. 39) i 1840. (str. 32) spomenut je kao profesor Dalmaciji.

[2041] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1820. – 10. X. i NAZ NDS (OD) 2116/1820. Int.
[2042] Usp. NAZ NDS (OD) 2449/1821. Int.
[2043] Usp. NAZ NDS (OD) 1722/1822. Int.
[2044] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1825. – 5. IX. i NAZ NDS (OD) 2345/1825. Int.
[2045] Usp. AFSK Kut. 15, Ur. Zap. 1, p. 6.
[2046] Usp. NAZ NDS (OD) 4315/1827. Int.
[2047] Usp. NAZ NDS (OD) 4452/1828. Int.
[2048] Usp. NAZ NDS (OD) 1889/1830. Int.
[2049] Usp. NAZ NDS (OD) 1633/1831. Int.
[2050] Usp. NAZ NDS (OD) 1762/1832.
[2051] Jolić, 2009: 54 bilj. 34 pretpostavlja da bi prema prezimenu Vidošević, kojemu u knjizi obučenih klerika nije navedena župa rođenja, mogao biti rodom iz Hercegovine, no ne nalazi njegovo ime u *Imeniku Hercegovačke franjevačke provincije*.
[2052] Usp. *Schematismus provinciae Marianae, 1833*. p. 28.

Vrljić, Josip (Ivan) (Polog, 3. listopada 1809. – Seonica, 27. veljače 1861.) (*Varlich, Warjlich*). Zavjetovao se 4. rujna 1833.

Bosna Srebrena ga je na školovanje uputila u rujnu 1834.[2053] KUNV ga je rasporedio u Požegu kao polaznika prve godine humaniorâ.[2054] Požeški gvardijan Dominik Kirchmayer je 12. ožujka 1835. poslao semestralno izvješće iz kojeg je proizlazilo da je njegovo predznanje bilo prilično manjkavo, pa je umjesto humaniorâ pohađao četvrti razred gramatike.[2055] Na kraju školske godine u Zagreb je stiglo još jedno izvješće o njemu, a u popratnom pismu Kirchmayer je zamolio da ga se dispenzira od nekih predmeta prve godine humaniorâ, tako da bi mogao nastaviti sa svojim obrazovanjem u skladu s prvotnim nakanama KUNV-a.[2056] Vrljić je ostavljen u Požegi i za školsku godinu 1835./36. kao polaznik drugog humaniornog razreda.[2057] Na kraju te godine dogodio se po Vrljića nepovoljan obrat, jer je KUNV u srpnju 1836. na osnovi izvješća kapistranskog provincijala zaključio da je prestar i da nije pokazao dovoljno sposobnosti koje bi jamčile da će uspješno savladavati gradivo viših razina. Stoga mu je bila ukinuta stipendija i određen povratak natrag u Bosnu, o čemu je Duhovni stol obavijestio Kirchmayera.[2058] Na Kirchmayerovo zalaganje Alagović je Vrljiću dodijelio stipendiju s kojom je ovaj u Požegi trebao nastaviti sa svojim školovanjem.[2059] Međutim, nije dugo izdržao i pred kraj školske godine se psihički slomio te je krajem svibnja 1837. pokušao pobjeći iz Požege. Nije daleko odmakao i uskoro je uhićen i vraćen u požeški samostan. Kirchmayer mu je dao odrješenje od apostazije, te je na njegovo navaljivanje pisao u Zagreb tražeći da se Vrljiću dozvoli povratak u Bosnu u čemu mu je i udovoljeno.[2060] Njegova provincija ga je nakon toga na daljnje školovanje poslala u Italiju.[2061] Nakon podjele 1844. napustio je Bosnu Srebrenu.

Vučić, Petar (Luka) (?, 2. studenog 1808. – Gyöngyös, 21. travnja 1832.) (*Vuchich, Vucsich, Vutsich, Vutschich, Butsich*). Zavjetovao se 5. travnja 1825.

[2053] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 5.
[2054] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1834. – 16. IX. i NAZ NDS (OD) 1215/1834. Int.
[2055] Usp. NAZ NDS (OD) 530/1835.
[2056] Usp. NAZ NDS (OD) 1319/1835.
[2057] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1835. – 25. VIII. i NAZ NDS (OD) 1387/1835. Int.
[2058] Usp. NAZ NDS (OD) 1308/1836. Int.
[2059] Usp. NAZ NDS (OD) 1333/1836.
[2060] Usp. NAZ NDS (OD) 1098/1837.
[2061] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 7.

U listopadu 1825. u Subotici je započeo humaniorâ.[2062] Dovršivši samo jednu godinu u Kecskemétu je 1826. upisao studij filozofije i ondje ga završio 1828.[2063] Studij teologije je iste godine započeo u Gyöngyösu[2064] gdje je ostao do četvrte godine koju je pohađao šk. god. 1831./32.[2065] i umro prije njezinog završetka. Nekrolozi ne govore o uzroku smrti nego samo spominju dob i njegov studentski status. U listopadu 1829. Bosna Srebrena mu je poslala dozvolu za ređenje.[2066]

6.9. Klerici sutješkog distrikta poslani na školovanje 1804.-1843.

Anđelić, Alojzije (Pavao *alias* Dudić) (?, 2. kolovoza 1804. – Zelenike, 20. veljače 1839.) (*Angelich*). Zavjetovao se u Kreševu 29. kolovoza 1821.[2067]

Školovanje je započeo ujesen 1822. kao polaznik druge godine humaniorâ u Subotici[2068], a sljedeće godine je premješten u Segedin na studij filozofije.[2069] Drugu godinu je 1824./25. pohađao u Vácu gdje je potom započeo i studij teologije.[2070] Studij je tijekom šk. god. 1826./27. polazio u Szombathelyu odakle je zatim poslan u Zagreb[2071] gdje je 1829. dovršio školovanje.[2072] Zajedno s Petrom Čičkovićem u rujnu 1829. je preko Žepča stigao u Kraljevu Sutjesku.[2073] Svete redove je vjerojatno primio u Szombathelyu kamo mu je Bosna Srebrena u prosincu 1826. poslala potrebnu dozvolu, kao i dispenziranje od nedostatne dobi.[2074]

[2062] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1825. – 4. X.
[2063] Usp. NAZ NDS (OD) 4315/1827. Int.
[2064] Usp. NAZ NDS (OD) 4452/1828. Int.
[2065] Usp. NAZ NDS (OD) 1633/1831. Int.
[2066] Usp. AFSK Kut. 15, Ur. Zap. 1, p. 9.
[2067] Podaci u knjigama oblačenja su ponešto zbunjujući. Naime, habit je obukao u samostanu u Kraljevoj Sutjesci zajedno s Petrom Čičkovićem i tom prilikom je njegovo prezime navedeno kao Dudić-Anđelić. Međutim, prilikom zavjetovanja koje se zbog obnove sutješkog samostana dogodilo u Kreševu, vlastoručno se potpisao kao Alojzije Lovrić. Kasnije se redovito javlja pod prezimenom Anđelić pod kojim je zaveden i u nekrologe koji ne spominju ostala dva prezimena.
[2068] Usp. NAZ NDS (OD) 1722/1822. Int.
[2069] Usp. NAZ NDS (OD) 4062/1823.
[2070] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1825. – 5. IX. i NAZ NDS (OD) 2345/1825. Int.
[2071] Usp. NAZ NDS (OD) 4315/1827. Int.
[2072] Usp. NAZ NDS (OD) 4452/1828. Int.
[2073] Usp. AFSKS ER 4, *Exitus Mensis Septembris 1829. Dado çoviku koi dovede iz Xepça Fr. Aloysia Agelicha* (sic!) *i Fr. Petra Çiçkovicha – 12.20*. Tadašnji gvardijan sutješkog samostana je bio Franjo Aždajić koji se i sam nekada školovao na području Monarhije.
[2074] Usp. AFSK Kut. 15, Ur. Zap. 1, p. 6.

Aždajić, Franjo (Mijo) (Kraljeva Sutjeska, oko 1788. – Kraljeva Sutjeska, 15. travnja 1832.)[2075]
(*Axdaich*). Zavjetovao se 2. listopada 1808.

Odluka o njegovom primanju donesena je 6. rujna 1808.[2076], a u travnju 1809. stigao je s još trojicom klerika u Brod gdje je započeo pohađati prvi razred gramatike.[2077] U studenom 1810. je dovršio gramatiku i bio mu dodijeljen je premještaj u Pečuh.[2078] Iako je onamo bio poslan na humaniora, godinu dana kasnije prilikom idućeg raspoređivanja klerika ponovno ga se navodi kao polaznika gramatike.[2079] U Pečuhu je očigledno kasnije završio i humaniorâ, a onda je, u nepoznatom trenutku poslan u Baju gdje je završio filozofiju, jer se idući put javlja u tablici rasporeda za šk. god. 1814./15. prema kojoj proizlazi da je premješten iz Baje u Székesfehérvár na prvu godinu studija teologije.[2080] Za šk. god. 1815./16. preraspoređen je u Vukovar.[2081] To je i njegovo posljednje spominjanje. Zbog velike potrebe za svećenicima uslijed kuge koja je u to doba harala Bosnom bio je ranije poslan natrag.

Babajić, Petar (Petar) (Lipnica, 26. siječnja 1787. – Kraljeva Sutjeska, 21. siječnja 1837.)[2082] (*Babaich*). Zavjetovao se 11. rujna 1806.

Na školovanje došao 1807. Spominje se samo jednom i to prilikom otpuštanja sa školovanja zbog nekakve bolesti. U tom trenutku nalazio se u Požegi, gdje je vjerojatno cijelo vrijeme polazio gramatiku i(li) humaniora.[2083] U njegovoj kratkoj biografiji u svojoj *Arkivi* Mato Mikić navodi da je po zavjetovanju bio poslan u Ugarsku na školovanje, ali bez vremenskih odrednica.[2084]

Baruk, Ivan Krizostom (Ivan) (Foča, 19. rujna 1808. – Popovići, 24. prosinca 1862.)
(*Barack, Barak, Baruk*). Zavjetovao se 17. prosinca 1824.

[2075] Knjiga novaka sutješkog samostana ne sadrži podatke o datumu rođenja koji su pretpostavljeni prema upisima u nekrologe.
[2076] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1808. – 6. IX.
[2077] Usp. KFSB, sv. II, pp. 80-83.
[2078] Usp. KFSB, sv. II, pp. 116-117. i AHFPZ A-VIII-3a, 1810. – 2. X.
[2079] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1811. – 15. X.
[2080] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1814. – 11. X. i NAZ NDS (OD) 1487/1814. Int.
[2081] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1815. – 10. X. i NAZ NDS (OD) 1605/1815. Int.
[2082] Kreševski nekrolog navodi 22. siječnja.
[2083] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1810. – 2. X. i NAZ NDS (OD) 1123/1810.
[2084] Usp. AFSKS POK5 p. 387-388.

Na studij je stigao u listopadu 1830. i bio je raspoređen u Našice.[2085] Tom prilikom je već imao podijeljene podđakonat i đakonat koje je u rujnu primio u Fojnici od strane apostolskog vikara Miletića.[2086] Vjerojatno ga je KUNV u prvoj verziji kao slušača prve godine filozofije rasporedio u Našice nemajući dostatne informacije.[2087] Međutim, u Našicama je još u rujnu 1830. došlo do urušavanja dijela samostanske zgrade, pa su svi klerici premješteni u druge samostane, tako da Baruk nije nikada ni došao onamo.[2088] Stoga je KUNV donio odluku o njegovom smještanju u Ostrogon, a pri tom je utvrđeno da ima sve potrebne preduvjete za pohađanje studija teologije.[2089] Ovo potvrđuje i tablica rasporeda za šk. god. 1831./32. koja spominje da je Baruk prethodnu godinu proveo u Ostrogonu kao polaznik prve godine studija teologije, odakle je premješten u Veszprém.[2090] Ondje je boravio do kraja studija 1834.[2091] Činjenica da je u Ugarsku stigao tek šest godina nakon zavjetovanja, a osobito to da je odmah krenuo na studij teologije sugeriraju da se ranije školovao negdje u Italiji ili Dalmaciji. Bio je rođeni brat Andrije Barukčića i u Bosni se njegovo prezime često bilježilo kao Barukčić.

Barukčić, Andrija (Josip) (Osredak kraj Doboja, 11. rujna 1805. – Tramošnica, 16. travnja 1839.)

(*Baruksich, Barukcsich*). Zavjetovao se 24. srpnja 1825.

Prema tablici rasporeda za šk. god. 1827./28. školovanje je započeo 1826. kao polaznik prve godine humaniorâ u Subotici gdje je nastavio pohađati i drugu godinu.[2092] Nakon toga je 1828. bio premješten u Eger gdje je započeo studij filozofije.[2093] Iduće godine bio je poslan u Kremnicu gdje 1830. dovršio filozofiju, pa ga je KUNV na studij teologije rasporedio u Hlohovec.[2094] Davši ondje prvu godinu od šk. god. 1831./32. studij je nastavio u Vácu[2095] i dovršio ga 1834.[2096] Bio je vrsni latinist, a pripada nizu franjevaca koji su umrli od tuberkuloze.

[2085] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 3.
[2086] Usp. AFSK Kut. 15, Ur. Zap. 1, p. 9.
[2087] Usp. NAZ NDS (OD) 1889/1830. Int.
[2088] Usp. NAZ NDS (OD) 310/1831.
[2089] Usp. NAZ NDS (OD) 728/1831. Int. Dopis KUNV-a upućen Alagoviću datiran je s 22. ožujka 1831., no Baruk je vjerojatno već od ranije boravio u Ostrogonu.
[2090] Usp. NAZ NDS (OD) 1633/1831. Int.
[2091] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1833. – 2. X. i NAZ NDS (OD) 1496/1833. Int.
[2092] Usp. NAZ NDS (OD) 4315/1827. Int.
[2093] Usp. NAZ NDS (OD) 4452/1828. Int.
[2094] Usp. NAZ NDS (OD) 1889/1830. Int.
[2095] Usp. NAZ NDS (OD) 1633/1831. Int.
[2096] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1833. – 2. X. i NAZ NDS (OD) 1496/1833. Int.

Begčević, Augustin (Ilija) (Zovik, 21. listopada 1789. – Tolisa, 18. ožujka 1819.) (*Bekessevich, Begesevich*). Zavjetovao se 16. travnja 1806.

Na školovanje je došao 1807. u Požegu. Prilikom raspoređivanja klerika za šk. god. 1810./11. spominje se da je ondje završio humaniora.[2097] Tom prilikom je raspoređen u Baju gdje je započeo studij filozofije. Nakon toga se više ne javlja u dokumentima tako da ostaje nepoznatim daljnji tijek njegovog studija. Zapisnik samostana u Našicama spominje njegov povratak u Bosnu u svibnju 1814., ali ne govori ništa o tome odakle je putovao.[2098]

Benić ml., Bono (Franjo) (Čatići, 8. prosinca 1791. – Tuzla, 14. rujna 1836.) (*Benich, Benics, Benits*). Zavjetovao se 3. veljače 1810.

Na školovanje je stigao u Brod u prosincu 1810.[2099] Ne može se utvrditi je li i on bio među trojicom klerika koji su u samom Brodu počeli s nastavom u siječnju 1811.[2100] Sljedeći se put spominje 1813. kao polaznik trećeg razreda gramatike u Požegi.[2101] U listopadu 1813. donesena je odluka o njegovom premještanju u Zagreb, ali bez navođenja razine studija.[2102] Iz jednog popisa s kraja iste godine razvidno je da je bila riječ o prvom razredu humaniorâ.[2103] U lipnju 1814. zajedno s Augustinom Maračićem podnio je molbu da ga se oslobodi pohađanja druge godine i direktno uputi na studij filozofije u neki od samostana kapistranske provincije što je podržao i Vrhovac.[2104] Ova je molba uslišana i Benić je šk. god. 1814./15. upisao studij filozofije, ali u Szombathelyu u marijanskoj provinciji.[2105] Bosna Srebrena je u travnju 1815. onamo poslala i potvrde potrebne za njegovo ređenje, no bez navođenja o kojem je redu riječ. Kako mu je u listopadu iste godine poslano i dispenziranje od nedostatne dobi vjerojatno je bila riječ o podđakonatu.[2106] U Sozmbathelyu je 1816. dovršio filozofiju i započeo studij teologije.[2107] Nakon završetka druge godine 1818. KUNV je odlučio da tijekom šk. god. 1818./19. u Vukovaru dovrši još samo najnužnije predmete treće i četvrte godine kako bi se

[2097] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1810. – 2. X. i NAZ NDS (OD) 1123/1810.
[2098] Usp. ZFSN, knj. II, p. 205.
[2099] Usp. KFSB, sv. II, pp. 118-119.
[2100] Usp. KFSB, sv. II, pp. 122-123.
[2101] Usp. NAZ NDS (OD) 578/1813.
[2102] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1813. – 5. X.
[2103] Usp. NAZ NDS (OD) 1530/1813. Int.
[2104] Usp. NAZ NDS (OD) 857/1814.
[2105] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1814. – 11. X. i NAZ NDS (OD) 1487/1814. Int.
[2106] Usp. AFSK, Kut. 15, Ur. Zap. 1, p. 1. gdje se nalaze zapisnici o oba navedena slanja.
[2107] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1816. – 24. IX. i NAZ NDS (OD) 1495/1816. Int.

čim brže mogao vratiti u Bosnu.[2108] U ožujku 1819. Vrhovac je ovlašten da javi Miletiću kako Benićev studij protječe po planu i da će se na kraju školske godine vratiti u matičnu provinciju.[2109]

Bušić, Franjo (Mato) (Imotski, 12. travnja 1819. – ?)
(*Busich, Bussich*). Zavjetovao se 23. svibnja 1838.
Bosna Srebrena ga je na školovanje poslala u rujnu 1838.[2110], a KUNV ga je rasporedio u Požegu kao polaznika druge godine humaniorâ.[2111] Iduće šk. god. 1839./40. premješten je u Zagreb na studij filozofije.[2112] Po dolasku u Zagreb počeo je izazivati stalne disciplinske probleme, pa je već u prosincu 1839. donesena odluka o njegovom izbacivanju sa školovanja.[2113] Nekrolozi ga ispuštaju, pa je vjerojatno već tada napustio Red.

Čičković, Petar (Modran, oko 1795. – Gornja Dubica, 8. ožujka 1868.)
(*Chichkovich, Cichkovits, Czickovich,*). Zavjetovao se u Kreševu 29. kolovoza 1821.
Školovanje je počeo ujesen 1822. kao polaznik drugog razreda humaniorâ u Baji[2114], a sljedeće godine bio je premješten u Zagreb na studij filozofije.[2115] Ujesen 1824. podnio je molbu da ga se premjesti nekamo drugamo.[2116] Nije mu udovoljeno i u Zagrebu je ostao do 1825. kada je završio filozofiju, nakon čega ga je KUNV na studij teologije uputio u Vác.[2117] Nije točno poznato kada mu je i kamo poslana dozvola za ređenje, jer je u urudžbenom zapisniku samostana u Kreševu naveden samo datum (18. veljače), ali ne i godina slanja.[2118] Odmah nakon prve godine, vraćen je u Zagreb.[2119] Ondje je ponovno upao u disciplinske probleme koji će ga pratiti do kraja studija. Već u rujnu 1827. zagrebački gvardijan je tražio njegovo udaljavanje iz tamošnjeg samostana što je podržavao i Duhovni stol.[2120] KUNV je ovaj slučaj rješavao u studenom iste godine i odbio ideju o premještaju zbog toga što je

[2108] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1818. – 6. X. i NAZ NDS (OD) 1856/1818. Int.
[2109] Usp. NAZ NDS (OD) 687/1819. Int.
[2110] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 9.
[2111] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1838. – 4. IX. i NAZ NDS (OD) 2003/1838. Int.
[2112] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1839. – 30. VII. i NAZ NDS (OD) 1589/1839. Int.
[2113] Usp. NAZ NDS (OD) 2229/1839.
[2114] Usp. NAZ NDS (OD) 1722/1822. Int.
[2115] Usp. NAZ NDS (OD) 4062/1823.
[2116] Usp. NAZ NDS (OD) 810/1824.
[2117] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1825. – 4. X.
[2118] Usp. AFSK Kut. 15, Ur. Zap. 1, p. 5. Na osnovi ostalih podataka u obzir bi dolazile 1824. ili 1825.
[2119] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1826. – 3. X.
[2120] Usp. NAZ NDS (OD) 4169/1827.

školska godina već počela, ali je strogo ukorio Čikčovića.[2121] U lipnju 1828. sam je tražio dozvolu da se vrati u Bosnu pravdajući to lošim zdravstvenim stanjem, no bio je odbijen.[2122] KUNV je konačno ujesen 1828. odlučio poslati Čičkovića u Veszprém na pohađanje četvrte godine.[2123] Vespremski biskup je javio da se te godine ondje predaju predmeti koje je Čikčović već ranije odslušao, pa je KUNV u studenom naložio njegov povratak u Zagreb.[2124] Još jednom su se ponovili disciplinski problemi i u travnju 1829. predloženo je njegovo izbacivanje sa školovanja.[2125] KUNV to ipak nije prihvatio i Čičković je u srpnju 1829. zajedno s Alojzijem Anđelićem dobio odobrenje putnih troškova za povratak u Bosnu.[2126] U rujnu iste godine su preko Žepča stigli u Kraljevu Sutjesku.[2127]

Ćaćić, Petar (Juro) (Tramošnica, 1. travnja 1819. – Vidovice, 30. kolovoza 1863.) (*Csiachich, Csiochich*). Zavjetovao se 16. kolovoza 1839.

Bosna Srebrena ga je na školovanje poslala u kolovozu 1840. kao kraljevskog stipendista.[2128] Za boravište mu je bio određen Szolnok gdje je počeo pohađati studij filozofije koji je ondje i dovršio 1842.[2129] Tamo je iste godine započeo i studij teologije.[2130] Nije poznato je li ondje završio i drugu godinu ili je to bilo u Egeru gdje se 1845. spominje kao polaznik treće godine.[2131] Na istom mjestu je vjerojatno 1846. dovršio studij nakon čega se vratio u Bosnu.

Ćosić, Anto (Silvestar) (Komušina, 21. siječnja 1822. – Breške, 13. kolovoza 1866.) (*Chiosich, Chiochich*). Zavjetovao se 23. svibnja 1838.

Na školovanje je bio poslan ujesen 1838.[2132] i raspoređen je u Suboticu kao polaznik drugog razreda humaniorâ.[2133] Iduće godine započeo je studij filozofije u Egeru koji je ondje pohađao do kraja šk. god. 1840./41.[2134] Nakon toga, upućen je u Gyöngyös na studij teologije.[2135]

[2121] Usp. NAZ NDS (OD) 4939/1827. Int.
[2122] Usp. NAZ NDS (OD) 2415/1828.
[2123] Usp. NAZ NDS (OD) 4452/1828. Int.
[2124] Usp. NAZ NDS (OD) 4947/1828. Int.
[2125] Usp. NAZ NDS (OD) 1703/1829.
[2126] Usp. NAZ NDS (OD) 3299/1829.
[2127] Usp. bilj. 2073.
[2128] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 10.
[2129] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1841. – 14. IX.
[2130] Usp. *Schematismus provinciae Salvatorianae, 1843*. p. 37.
[2131] Usp. *Schematismus provinciae Salvatorianae, 1845*. p. 28.
[2132] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 9.
[2133] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1838. – 4. IX. i NAZ NDS (OD) 2003/1838. Int.
[2134] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1840. – 28. VII. i NAZ NDS (OD) 1611/1840. Int.

Daljnji školski put se zasad ne može utvrditi. Šematizmi salvatorijanske provincije ga više ne spominju, a tablice rasporeda nisu sačuvane.

Ćosić, Rafo (Stjepan) (Svilaj, 27. prosinca 1819. – Potočani, 2. lipnja 1863.) (*Chosich, Csosich*). Zavjetovao se 2. lipnja 1836.[2136]
Bosna Srebrena ga je na školovanje poslala 1837.[2137], no očigledno kao privatnog stipendista jer se ne spominje u tablicama rasporeda. Prihvatila ga je Provincija Presvetog Spasitelja u čijem se šematizmu za god. 1838./39. spominje kao polaznik druge godine studija filozofije u Gyöngyösu, gdje je vjerojatno pohađao i prvu godinu.[2138] U šematizmu iste provincije za 1841. spominje se kao student treće godine teologije u Segedinu.[2139] Šematizam iz 1843. ga ne navodi što znači da je 1842. dovršio studij i vratio se u Bosnu. Ovakvi podaci na prvu sugeriraju da je u nekom trenutku između 1838. i 1841. dispenziran od pohađanja jedne godine nekog studija, jer bi redovitim tijekom 1841. bio studentom druge, a ne treće godine teologije. Kako bosanski klerici nikada nisu dobivali dispenziranje od pohađanja prve ili druge godine studija teologije, vjerojatnim se čini da je u Gyöngyösu u konačnici umjesto druge godine filozofije odmah završio prvu godinu teologije i da je ta odluka donesena nakon što je šematizam za 1838./39. već bio priređen za tisak. Drugo objašnjenje, prema kojem bi izostalo ikakvo oslobađanje od neke razine studija, može se graditi na pretpostavci da je Ćosić na školovanje došao odmah na početku kalendarske 1837. jer se na popisu *Missi ad exteras* uz imena te grupe ne navodi (kao u ostalim slučajevima) mjesec, nego samo godina odlaska u Monarhiju. U tom bi slučaju već ujesen 1837. dovršio prvu godinu filozofije, a tijekom šk. god. 1837./38. drugu. Nakon toga bi studij teologije polazio redovito od 1838.-1842. što bi se slagalo s podacima dostupnim iz šematizama. Nijedna od ove dvije verzije se ne može nedvosmisleno potvrditi, ali druga je unekoliko uvjerljivija.

Dakić, Ambrozije (Toma *alias* Andrić) (Bok, 8. studenog 1815. – Tolisa, 21. prosinca 1846.) (*Dakich*). Zavjetovao se 9. studenog 1831.

[2135] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1841. – 14. IX.
[2136] U šematizmu Provincije presvetog Spasitelja za god. 1838./39. nalaze se ponešto drugačiji podaci o datumu rođenja i oblačenja habita. Prema njima je Ćosić bio rođen 29. ožujka 1819., a habit obukao 7. rujna 1835. što bi značilo da se mogao zavjetovati tek godinu dana kasnije, a ne u lipnju 1836. Nije moguće utvrditi porijeklo ovog odstupanja, usp. *Schematismus provinciae Salvatorianae, 1838./39*. bez oznake paginacije u *Indeks personarum*.
[2137] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835*. p. 8.
[2138] Usp. *Schematismus provinciae Salvatorianae, 1838./39*. p. 12.
[2139] Usp. *Schematismus provinciae Salvatorianae, 1841*. p. 11.

Matična provincija ga je na školovanje poslala u rujnu 1832.[2140], a KUNV ga je rasporedio u Suboticu gdje je pohađao četvrti razred gramatike.[2141] Ondje je boravio sve do 1835. kada je dovršio humaniora i dobio premještaj u Szolnok gdje je započeo studij filozofije.[2142] Tijekom šk. god. 1836./37. drugu godinu je polazio u Egeru gdje je potom upisao i prvu godinu studija teologije.[2143] Ondje je tijekom šk. god. 1838./39. trebao pohađati i drugu godinu, a to je i njegovo posljednje spominjanje u izvorima.[2144] Zbog disciplinskih prijestupa bio je izbačen sa školovanja.[2145]

Džojić, Jakov (Marijan) (Donja Mahala, 18. listopada 1823. – Sarajevo, 23. svibnja 1856.) (*Cxoich*). Zavjetovao se 19. listopada 1839.

Bosna Srebrena ga je na školovanje uputila u kolovozu 1840. kao kraljevskog stipendista.[2146] KUNV ga je rasporedio u Szolnok kao polaznika prve godine studija filozofije[2147] gdje je 1842. i dovršio spomenuti studij.[2148] Na istom mjestu je započeo i studij teologije.[2149] Opravdano je pretpostaviti da je odatle nakon dovršetka druge godine 1844. premješten u Skalicu gdje se u šematizmu salvatorijanske provincije za 1845. spominje kao student treće godine.[2150] U Skalici je 1846. dovršio studij i nakon toga se vratio u Bosnu.

Đurić, Anto (Stjepan) (Tuzla, 18. ožujka 1796. – Tramošnica, 1. kolovoza 1842.) (*Gyurich, Gyuricz*). Zavjetovao se 16. travnja 1812.

Kao klerik na školovanju prvi se puta spominje u listopadu 1813. kao polaznik gramatike u Požegi, ali se može utvrditi da je onamo došao još 1812.[2151] Prema tablici rasporeda za šk. god. 1814./1815. tada je završio gramatiku i ostavljen je u Požegi radi pohađanja humaniorâ.[2152] Premda za razliku od Augustina Nikolića, Grge Nikolića i Ante Radovčića za Đurića ne postoje podaci da je bio ukoren zbog lošeg vladanja, očigledno je kao i oni pokazao

---

[2140] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 4.
[2141] Usp. NAZ NDS (OD) 1763/1832.
[2142] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1835. – 25. VIII. i NAZ NDS (OD) 1387/1835. Int.
[2143] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1837. – 5. IX.
[2144] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1838. – 4. IX. i NAZ NDS (OD) 2003/1838. Int.
[2145] Usp. AFSK Kut. 15, Ur. Zap. 1, pp. 10-11.
[2146] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 10.
[2147] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1840. – 28. VII. i NAZ NDS (OD) 1611/1840. Int.
[2148] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1841. – 14. IX.
[2149] Usp. *Schematismus provinciae Salvatorianae, 1843*. p. 37.
[2150] Usp. *Schematismus provinciae Salvatorianae, 1845*. p .12.
[2151] Usp. NAZ NDS (OD) 1530/1813. Int.
[2152] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1814. – 11. X. i NAZ NDS (OD) 1487/1814. Int.

loš školski uspjeh pa je tijekom iduće šk. god. ponavljao prvi razred humaniorâ, a drugi je upisao tek 1816. također u Požegi.[2153] Nakon toga je 1817. premješten u Suboticu gdje je započeo studij filozofije.[2154] Ondje je završio obje godine, nakon čega je 1819. poslan u Pečuh na studij teologije.[2155] U Pečuhu je boravio do 1822. kada je završio treću godinu studija.[2156] Nakon toga se njegovo ime više ne javlja u izvorima te nije poznato uslijed kakvih je okolnosti ranije završio studij.

Fočić, Marko[2157] (Mijo) (Vareš, 15. kolovoza 1810. – Potočani, 16. listopada 1835.) (*Focsich, Fochich*). Zavjetovao se 19. kolovoza 1826.

Sa školovanjem je započeo ujesen 1828. kao polaznik prve godine studija filozofije u Zagrebu.[2158] Drugu godinu je 1830. završio u Frauenkirchenu odakle je poslan u Trnavu na prvu godinu studija teologije.[2159] Nakon toga je premješten u Veszprém[2160] gdje je odslušao preostale tri godine i dovršio školovanje 1834.[2161] Umro je svega godinu dana nakon povratka sa studija u dobi od 25 godina.

Franjić, Ivan (Mijo) (Vareš, 13. travnja 1799. – Pečuh, 14. rujna 1821.)[2162] (*Franich*). Zavjetovao se 14. travnja 1815.

Ujesen 1816. došao je u Pečuh gdje je raspoređen kao polaznik prvog razreda humaniorâ.[2163] Već sljedeće godine bio je dispenziran od pohađanja drugog razreda i upućen u Varaždin na studij filozofije.[2164] Boraveći ondje uputio je molbu na Vrhovca kojom je tražio da ga se dispenzira od nekih dijelova studija koje je držao nepotrebnima za kasniji pastoralni rad u Bosni navodeći među ostalim razlozima i svoje slabo zdravlje.[2165] Vrhovac je proslijedio ovu molbu KUNV-u tražeći ne samo da je se odobri, nego i proširi na ostale bosanske klerike.

[2153] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1816. – 24. IX. i NAZ NDS (OD) 1495/1816. Int.
[2154] Usp. NAZ NDS (OD) 1623/1817. Int.
[2155] Usp. NAZ NDS (OD) 1910/1819. Int.
[2156] Usp. NAZ NDS (OD) 2449/1821. Int.
[2157] Tablice rasporeda u svim slučajevima kao redovničko ime koriste Martin, umjesto Marko. Vjerojatno je prilikom Fočićevog dolaska došlo do pogreške u bilježenju njegovog imena, a osobe koje su kasnije sastavljale tablice su samo preuzimale podatke iz prethodnih verzija. Provjera knjiga oblačenja i nekrologa pokazuje da je doista riječ o jednoj te istoj osobi, odnosno da nisu postojala dvojica Fočića.
[2158] Usp. NAZ NDS (OD) 4452/1828. Int.
[2159] Usp. NAZ NDS (OD) 1889/1830. Int.
[2160] Usp. NAZ NDS (OD) 1633/1831. Int.
[2161] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1833. – 2. X. i NAZ NDS (OD) 1496/1833. Int.
[2162] Preostala dva nekrologa kao datum smrti unose 4. rujna.
[2163] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1816. – 24. IX. i NAZ NDS (OD) 1495/1816. Int.
[2164] Usp. NAZ NDS (OD) 1623/1817. Int.
[2165] Usp. NAZ NDS (OD) 366/1818.

Vijeće je tom prilikom Franjiću odobrilo dispenzu, ali ne i ostalim klericima.[2166] Dovršivši filozofiju 1819. vraćen je u Pečuh gdje je započeo studij teologije.[2167] Bosna Srebrena je dozvolu potrebnu za njegovo ređenje poslala u prosincu 1819.[2168] Tijekom druge godine studija razbolio se od tuberkuloze i umro na njezinom kraju.

Franjić, Martin (Ivan) (Vareš, 3. veljače 1803. – Vareš, 19. lipnja 1825.) (*Franich*). Zavjetovao se 19. kolovoza 1820.

Na školovanje je došao u Zagreb početkom šk. god. 1821./22. i upisao prvi razred humaniorâ.[2169] Prilikom raspoređivanja klerika za šk. god. 1822./23. KUNV ga je kanio ostaviti u Zagrebu[2170], ali je zbog molbi nekih drugih klerika došlo do određenih promjena koje su zahvatile i Franjića koji je u listopadu 1822. bio poslan u Kanižu na nastavak humaniorâ.[2171] Sljedeće godine započeo je studij filozofije u Varaždinu.[2172] Zajedno s Lukom Dropuljićem ml. u siječnju 1824. podnio je molbu za dobivanje dispenze od polaganja nekih predmeta.[2173] U dopisu koji je na traženje Duhovnog stola poslao varaždinski gvardijan navedene su karakteristike klerika prema kojima je Franjić bio kudikamo bolji redovnik, nego li student, ali mu se kao ispriku navodi zdravstvene probleme koji ga neprestano prate.[2174] Moguće je da je već tada počeo obolijevati od tuberkuloze, jer prema nešto kasnije poslanom semestralnom izvješću o bosanskim klericima smještenim u varaždinskom samostanu Franjić u tom razdoblju uopće nije bio u stanju pohađati nastavu.[2175] U srpnju iste godine podnio je molbu da mu se dozvoli povratak u Bosnu prilažući liječničku potvrdu.[2176] KUNV je uskoro dao potrebno dopuštenje i Franjić se u rujnu uputio kući.[2177] Nije uspio ozdraviti i umro je nepunih godinu dana kasnije. Kao i u slučajevima nekih drugih klerika, u izvorima se njegovo ime koji put javlja u pogrešnim verzijama kao Marijan, Marko ili čak i Maksim.

Gašić, Bartol (Mijo) (Teševo, 2. ožujka 1795. – Varaždin, 18. svibnja 1818.) (*Gassich*, *Gaschlich*, *Gaslich*, *Garlich*, *Gashics*, *Gazsich*). Zavjetovao se 16. travnja 1812.

[2166] Usp. NAZ NDS (OD) 748/1818. Int.
[2167] Usp. NAZ NDS (OD) 1910/1819. Int.
[2168] Usp. AFSK Kut. 15, Ur. Zap. 1, p. 3.
[2169] Usp. NAZ NDS (OD) 2449/1821. Int.
[2170] Usp. NAZ NDS (OD) 1722/1822. Int.
[2171] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1822. – 29. X. i NAZ NDS (OD) 2197/1822. Int.
[2172] Usp. NAZ NDS (OD) 4062/1823.
[2173] Usp. NAZ NDS (OD) 176/1824.
[2174] Usp. NAZ NDS (OD) 675/1824.
[2175] Usp. NAZ NDS (OD) 3169/1824. *Infirmitate impeditus2^{o} Semestri nec frequentavit, nec Examen subivit*.
[2176] Usp. NAZ NDS (OD) 2380/1824.
[2177] Usp. NAZ NDS (OD) 2961/1824. Int.

Kao i Anto Đurić na školovanju se prvi puta spominje u listopadu 1813. kao polaznik gramatike u Požegi, ali se može utvrditi da je na školovanje došao godinu dana ranije.[2178] Prema tablici rasporeda za šk. god. 1814./1815. tada je završio gramatiku i ostavljen je u Požegi radi pohađanja humaniorâ.[2179] Već u studenom 1814. bio je ukoren zbog slabog školskog uspjeha i strogo opomenut da se mora popraviti.[2180] Kao i ostali klerici koji su tada boravili u Požegi, iduće šk. god. ponavljao je prvi razred humaniorâ, tako da je drugi upisao 1816., također u Požegi.[2181] U veljači 1817. je ponovno strogo opomenut zbog slabog vladanja i učenja.[2182] Određenu zabunu u njegov školski put unosi semestralno izvješće koje je požeški gvardijan podnio u svibnju iste godine, a prema kojemu je Gašić tada pohađao tek četvrti razred gramatike.[2183] Kako se kod ostalih klerika podaci o razini školovanja slažu s onima iz tablica rasporeda nije isključeno da je u njegovom slučaju došlo do nekakve pogreške, jer ga je KUNV za šk. god. 1817./18. rasporedio u Varaždin na studij filozofije.[2184] Da je doista pohađao filozofiju potvrđuje i obavijest o njegovoj smrti koju je varaždinski gvardijan poslao Duhovnom stolu u kojoj se Gašića navodi kao slušača filozofije, a kao uzrok smrti navodi tuberkuloza.[2185]

Gašić, Tadija (Petar) (Teševo, 28. prosinca 1798. – Tolisa, 19. kolovoza 1832.) (*Gashich, Gassich, Gashics*). Zavjetovao se 14. travnja 1815.

Zajedno s Ivanom Franjićem ujesen 1816. došao je u Pečuh i upisao prvi humaniorni razred.[2186] Nakon odslušane samo jedne godine upućen je u Vukovar na studij filozofije.[2187] Drugu godinu je 1819. završio u Iloku i potom prešao u Baju i započeo studij teologije.[2188] Ondje je odslušao dvije godine studija, nakon čega se 1821. vratio u Vukovar.[2189] Dozvola za primanje svetih redova mu je onamo poslana u dva navrata tijekom 1822.[2190] Nije poznato zbog čega se odmah nakon dovršetka treće godine studija vratio u Bosnu.[2191] Moguće je da je

[2178] Usp. NAZ NDS (OD) 1530/1813. Int.
[2179] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1814. – 11. X. i NAZ NDS (OD) 1487/1814. Int.
[2180] Usp. NAZ NDS (OD) 1519/1814. Int.
[2181] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1816. – 24. IX. i NAZ NDS (OD) 1495/1816. Int.
[2182] Usp. NAZ NDS (OD) 600/1817. Int.
[2183] Usp. NAZ NDS (OD) 853/1817.
[2184] Usp. NAZ NDS (OD) 1623/1817. Int.
[2185] Usp. NAZ NDS (OD) 989/1818.
[2186] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1816. – 24. IX. i NAZ NDS (OD) 1495/1816. Int.
[2187] Usp. NAZ NDS (OD) 1623/1817. Int.
[2188] Usp. NAZ NDS (OD) 1910/1819. Int.
[2189] Usp. NAZ NDS (OD) 2449/1821. Int.
[2190] Usp. AFSK Kut. 15, Ur. Zap. 1, p. 4. Nije poznat uzrok ponovljenog slanja. Dozvola je prvi puta poslana u travnju, a drugi put u lipnju 1822.
[2191] Usp. AFSKS ER 4, *Exitus mensis Novembris 1822. Dado za puta Diaka fr: Taddie – 1.37.*

u Vukovaru prošao gradivo iz pastoralne, dogmatske i moralne teologije pa je procijenjeno da je stekao dovoljno znanja da mu se povjeri dušobrižnički rad.

Gašpar, Lovro (Anto) (Domaljevac, 23. srpnja 1818. – Kraljeva Sutjeska, 28. svibnja 1838.) (*Gaspar, Gashpar*). Zavjetovao se 25. kolovoza 1834.

Bosna Srebrena ga je na školovanje poslala u rujnu 1835.[2192] Prvotnim rasporedom trebao je biti smješten u Varaždin[2193], ali je ova odluka naknadno promijenjena pa je Gašpar zajedno s Bonom Jurićem st. na studij filozofije bio poslan u Ilok.[2194] Ondje je odslušao obje godine, nakon čega je 1837. na studij teologije premješten u Brod.[2195] U travnju 1838. Gašparu je onamo stigao nalog da se zbog bolesti vrati u Bosnu što je i učinio istog dana.[2196] Očito je već tada počeo pokazivati znakove gubitka razuma koji se navode i u nekrolozima, premda ne kao uzrok smrti u dobi od svega 20 godina.

Grgić, Jakov (Petar) (Vareš, 21. lipnja 1787. – Podvučjak, 15. prosinca 1828.)[2197] (*Gergich, Georgich, Gargich*). Zavjetovao se 11. rujna 1806.

Od 1807. je u Požegi pohađao gramatiku. Prilikom raspoređivanja klerika 1810. određen mu je ostanak u Požegi gdje će nastaviti pohađati humaniora.[2198] U izvještajnoj tablici o klericima u požeškom samostanu tijekom 1812. njegovo se ime ne spominje[2199] znači da je najkasnije krajem 1811. prešao u Mohač koji mu se spominje kao boravište u tablici rasporeda za šk. god. 1814./15. tijekom koje je u istom gradu trebao pohađati drugu godinu studija teologije.[2200] Za šk. god. 1815./16. bio je raspoređen u Vukovar.[2201] Ondje je bio dispenziran od većine predmeta i nakon tri godine studija teologije bio je vraćen u Bosnu zbog nestašice svećenika uslijed kuge.

Idžaković, Augustin (Mijo) (Vareš, 25. ožujka *1814*. – Zelenike, 10. travnja 1842.)[2202]

[2192] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 6.
[2193] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1835. – 25. VIII. i NAZ NDS (OD) 1387/1835. Int.
[2194] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1835. – 15. IX.
[2195] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1837. – 5. IX.
[2196] Usp. KFSB, sv. III, p. 72. Navodi se da je riječ o 9. travnja 1838.
[2197] Fojnički nekrolog kao mjesto smrti navodi župu Potočani čijim je dijelom Podvučjak bio.
[2198] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1810. – 2. X. i NAZ NDS (OD) 1123/1810.
[2199] Usp. NAZ NDS (OD) 578/1813.
[2200] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1814. – 11. X. i NAZ NDS (OD) 1487/1814. Int.
[2201] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1815. – 10. X. i NAZ NDS (OD) 1605/1815. Int.
[2202] Knjiga obučenih klerika sutješkog samostana ispušta godinu rođenja, a nekrolozi ne navode njegovu dob u trenutku smrti. Kako se zavjetovao dan nakon svog rođendana te bio poslan na pohađanje humaniore, opravdano

(*Icxakovich*). Zavjetovao se 26. ožujka 1830.

Bosna Srebrena ga je na školovanje poslala u listopadu 1831.[2203] u Zagreb kao polaznika prvog razreda humaniorâ.[2204] Ondje je 1833. započeo i studij filozofije.[2205] Drugu godinu je odslušao u Szombathelyu gdje je 1835. upisao studij teologije.[2206] Posljednji put se spominje u tablici rasporeda za šk. god. 1836./37. prema kojoj je i dalje u Szombathelyu trebao pohađati drugu godinu teologije.[2207] Nakon toga se on i Bartol Krajinović više ne javljaju u tablicama. Vjerojatno su na daljnje školovanje bili upućeni u Italiju, ali okolnosti ovog prekida ostaju nepoznate.

Idžaković, Juro (Izak *alias* Čović) (Vareš, 2. prosinca 1808. – Komušina, 23. siječnja 1851.) (*Icxakovich*). Zavjetovao se 17. prosinca 1824.

Na školovanje je došao ujesen 1825. i u Subotici upisao prvi razred humaniorâ.[2208] Prema tablici rasporeda za šk. god. 1827./28. vidljivo je da je prethodne godine bio oslobođen pohađanja drugog razreda i umjesto toga poslan u Kecskemét na studij filozofije.[2209] Završivši ondje obje godine 1828. je premješten u Vác na studij teologije.[2210] Ondje je proveo sve četiri godine studija koji je dovršio 1832.[2211] Tijekom školovanja uvijek je nazivan prezimenom Idžaković, no u nekrolozima se nalazi prezime Čović koje kao primarno koristi i Mikić.[2212]

Ilijašević (*alias* Bojan), Franjo (Stjepan) (Dolac, 6. ožujka 1819.– ?)

(*Iliashevich, Bojan*). Zavjetovao se 2. travnja 1835.

Vlastita provincija ga je na školovanje poslala tijekom 1837. u nadi da će dobiti privatnu Vjerojatno je istovjetan Franji Bojanu. Klerik tog imena i prezimena se stipendiju.[2213]

---

je pretpostaviti da je tek tada napunio šesnaest godina, minimalnu dob potrebnu za zavjetovanje. To bi upućivalo na to da je bio rođen 1814. S druge strane, kako je cijela grupa tadašnjih novaka imala oblačenje (1829.) i zavjetovanje (1830.) istog datuma moguće je da je bio i stariji. Od petorice tada zavjetovanih klerika, uz Idžakovića su na školovanje u Zagreb bili poslani i Bartol Krajinović i Franjo Vincetić, također na humaniora. Krajinović je bio rođen 1813., a Vincetić 1814. što također sugerira da je i Idžaković bio njihov vršnjak.

[2203] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 3.

[2204] Usp. NAZ NDS (OD) 1633/1831. Int.

[2205] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1833. – 2. X. i NAZ NDS (OD) 1496/1833. Int.

[2206] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1835. – 25. VIII. i NAZ NDS (OD) 1387/1835. Int.

[2207] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1836. – 6. IX.

[2208] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1825. – 4. X.

[2209] Usp. NAZ NDS (OD) 4315/1827. Int.

[2210] Usp. NAZ NDS (OD) 4452/1828. Int.

[2211] Usp. NAZ NDS (OD) 1633/1831. Int.

[2212] Usp. AFSKS POK5, p. 408 gdje ga Mikić naziva *Čović a Vareš alias Idžaković*.

[2213] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 8.

spominje u šematizmu salvatorijanske provincije za 1838./39. kao polaznik druge godine studija filozofije u Rožňavi.[2214] U dijelu šematizma *Indeks personarum* (bez paginacije) navode se datum rođenja i oblačenja koji ne odgovaraju onima iz knjige oblačenja.[2215] Premda bi ovo govorilo protiv teorije da su Franjo Ilijašević i Franjo Bojan jedna te ista osoba, treba imati na pameti da su – iz doista teško dokučivih razloga – u spomenutom šematizmu za veliku većinu bosanskih klerika čija se imena ondje nalaze, uneseni netočni podaci.[2216] U prilog istovjetnosti Ilijaševića i Bojana, pak, govori to da se u knjizi oblačenja sutješkog samostana ne nalaze podaci ni o kakvom Bojanu. Da je taj klerik doista postojao i pripadao sutješkom distriktu svjedoči i činjenica da ga je Bosna Srebrena u kolovozu 1840. poslala na školovanje u Italiju.[2217] Tom prilikom je uz njegovo ime stavljena oznaka *denuo* što bi značilo da se već ranije nalazio negdje na školovanju. Naime, u šematizmu Bosne Srebrene iz 1840. Franjo Ilijašević se nalazi u grupi *Clerici Professi diversis Studiis vacantes*.[2218] Obzirom da su svi ostali klerici iz te grupe tijekom kolovoza 1840. poslani na školovanje, teško je pretpostavljati da bi on jedini bio zadržan.[2219] U veljači 1841. izdana mu je potvrda o primanju tonzure i četiri niža reda, a tom je prilikom navedeno da se zajedno s Franjom Jukićem nalazio u Dubrovniku.[2220] Njega i Ivana Bajića redio je apostolski vikar Rafo Barišić.[2221] Kako ga nekrolozi ispuštaju, vjerojatno je napustio Red.

Ilić, Ilija (Mijo) (Vareš, 5. siječnja 1795. – Kraljeva Sutjeska, 31. prosinca 1842.) (*Illich*, *Iliich*, *Illics*, *Jelich*). Zavjetovao se 16. travnja 1812.

Vjerojatno je već ujesen 1812. bio poslan preko Save, jer se prvi put javlja kao klerik u Našicama kojeg KUNV u listopadu 1813. šalje na humaniorâ u Pečuh.[2222] Iako je u Našicama

[2214] Usp. *Schematismus provinciae Salvatorianae, 1838./39*. p. 56.
[2215] Navedeni su 9. ožujka 1817. kao datum rođenja, te 3. svibnja 1833. kao datum oblačenja.
[2216] Npr. za Blaža Josića, Bonu Marijanovića ili Franju Ćurića.
[2217] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835*. p. 10.
[2218] Usp. *Schematismus provinciae Bosnae Argentinae, 1840*. p. 29. Klerici koji su studirali u Monarhiji ili Italiji su bili pobrojani u zasebnim grupama.
[2219] Ostali klerici su bili: Ivan Jurič, Stjepan Nedić, Lovro Tomić, Petar Ćaćić, Tadija Kozić i Jakov Džojić svi poslani u Monarhiju i Ivan Bajić koji je 1840. otišao u Italiju, nakon što je već jednom 1836. bio poslan u Dubrovnik, usp. *Schematismus provinciae Bosnae Argentinae, 1840*. p. 29 i AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835*. p. 10.
[2220] Usp. AFSK Kut. 15, Ur. Zap. 1, p. 13.
[2221] *Ovih istih dana* (1844. op. R. B.) *biskup redi za misništva fra Franu Bojana i fra Ivu Baića koji su toliko put bižali iz Reda i mloge zloće počinili, brez da upita ikog od otaca Provincie oli svidočanstvo od njihova vladanja zaiska, što bude svima za smutnju*, usp. Baltić, 2003: 167-168 (73).
[2222] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1813. – 5. X.

24. kolovoza uspješno položio ispit iz latinskog jezika[2223], po dolasku u Pečuh njegovo je znanje procijenjeno nedovoljnim i bilo mu je određeno da tijekom 1813./14. pohađa četvrti razred gramatike.[2224] Niti jedan od citiranih spisa ne otkriva što je Ilić studirao dotada. Da je 1813. doista prešao u Pečuh svjedoči dopis KUNV-a iz prosinca 1813. kojim se potvrđuju stipendije devetorici bosanskih klerika, među ostalim i njemu.[2225] Premda je tablicom rasporeda za šk. god. 1814./15. bio raspoređen za ostanak u Pečuhu i pohađanje prvog razreda humaniorâ[2226], tu je godinu proveo u Osijeku, odakle je odmah nakon toga bio poslan u Suboticu na studij filozofije.[2227] Ondje je završio obje godine, nakon čega je 1817. na studij teologije premješten u Székesfehérvár.[2228] Drugu godinu je tijekom šk. god. 1818./19. pohađao u Baji, nakon čega je otišao u Vukovar gdje je odslušao predmete iz pastoralne, dogmatske i moralne teologije te se nakon toga 1820. vratio u Bosnu.[2229] Njegova provincija je dozvolu potrebnu za njegovo ređenje poslala u studenom 1818.[2230]

Josić, Blaž (Bono) (Rapače, 2. ožujka 1820. – Kraljeva Sutjeska, 24. prosinca 1868.)[2231] (*Josich, Jozsich*). Zavjetovao se 2. lipnja 1836.

Na školovanje je bio poslan tijekom 1837.[2232] Njegovo ime se ne nalazi u tablicama rasporeda, ali je ušao u krug privatnih stipendista i započeo je školovanje na području Provincije Presvetog Spasitelja. Najprije je u Gyöngyösu, gdje ga smješta šematizam za 1838./39., studirao filozofiju.[2233] Vjerojatno je nakon dovršetka ove razine 1838. prešao u Veszprém gdje ga spominje Baltić u svom *Godišnjaku*.[2234] Kako je Baltić u Veszprém došao 1837., a prema citiranom tekstu se može zaključiti da je Josić stigao zajedno s Jukićem koji je onamo premješten godinu dana kasnije, nameće se zaključak da je Josić u Gyöngyösu pohađao samo drugu godinu filozofije i završio je 1838. U Veszprému je boravio do 1840.

2223 Usp. ZFSN, knj. II, p. 197.
2224 Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1813. – 23. XI.
2225 Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1813. – 15. XII.
2226 Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1814. – 11. X. i NAZ NDS (OD) 1487/1814. Int.
2227 Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1815. – 10. X. i NAZ NDS (OD) 1605/1815. Int.
2228 Usp. NAZ NDS (OD) 1623/1817. Int.
2229 Usp. NAZ NDS (OD) 1910/1819. Int.
2230 Usp. AFSK Kut. 15, Ur. Zap. 1, p. 3.
2231 Fojnički nekrolog kao datum smrti bilježi 25. prosinca.
2232 Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 8.
2233 Usp. *Schematismus provinciae Salvatorianae, 1838./39*. p. 12.
2234 Usp. Baltić, 2003: 128 (48) *Ja u Vesprimu najdo još Bošnjaka (...) posli dojde fra Blaž Josić i fra Frano Jukić*. Kako je Baltić u Veszprém došao 1837., a Josić nije mogao završiti drugu godinu filozofije prije kraja šk. god. 1838./39. jasno je da je tada i on došao onamo, premda bi se prema citiranom tekstu moglo zaključiti da je došao zajedno s Jukićem 1838.

kada se zajedno s Baltićem, Jukićem i Bartolom Juričem uputio u Bosnu s namjerom podizanja protuosmanskog ustanka.[2235] Nakon propasti ovih planova on se jedini vratio u Ugarsku i ondje je 1842. dovršio studij u Skalici.[2236] Bavio se pjesništvom na latinskom jeziku.

Josipović, Stjepan (Marko *alias* Anđelić) (Koraće, 6. travnja 1822. – Potočani, 14. srpnja 1859.)

(*Jozipovich*). Zavjetovao se 30. siječnja 1839.

Matična provincija ga je na školovanje poslala u rujnu 1839.[2237] Spadao je u grupu kraljevskih stipendista te je prvotno bio raspoređen u Segedin na prvu godinu studija filozofije.[2238] Ova je odluka u nepoznatom trenutku preinačena tako da je obje godine ove razine završio u Kremnici[2239] nakon čega je započeo studij teologije u Hlohovcu.[2240] Na istom mjestu je 1843. završavao drugu godinu.[2241] Školovanje je 1845. dovršio u Skalici gdje je vjerojatno od jeseni 1843. pohađao i treću godinu ovog studija.[2242]

Jurič, Bartol (Josip) (26. ožujka 1819. Gornja Dubica – ?)

(*Jurich*). Zavjetovao se 2. travnja 1835.

Bosna Srebrena ga je na školovanje poslala 1837.[2243] Kako se njegovo ime nalazi u tablicama rasporeda što znači da je bio kraljevski stipendist vjerojatno je došao ujesen. KUNV ga je rasporedio u Varaždin kao polaznika prve godine studija filozofije.[2244] Ondje je odslušao obje godine, nakon čega je 1839. premješten u Veszprém na studij teologije.[2245] To je i njegovo posljednje spominjanje u izvorima. Baltić vjerojatno misli na njega kada navodi sudionike pokušaja ustanka 1840., ali ga naziva Bartol (*Bartuo*) Kovačević.[2246] Ova pogreška je

---

[2235] Cijeli događaj opisuje Baltić, 2003: 140-141 (58).
[2236] Usp. *Schematismus provinciae Salvatorianae, 1841*. p. 13.
[2237] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 10.
[2238] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1839. – 30. VII. i NAZ NDS (OD) 1589/1839. Int.
[2239] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1840. – 28. VII. i NAZ NDS (OD) 1611/1840. Int.
[2240] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1841. – 14. IX.
[2241] Usp. *Schematismus provinciae Salvatorianae, 1843*. p. 14.
[2242] Usp. *Schematismus provinciae Salvatorianae, 1845*. p. 12.
[2243] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 8.
[2244] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1837. – 5. IX.
[2245] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1839. – 30. VII. i NAZ NDS (OD) 1589/1839. Int.
[2246] Usp. Baltić, 2003: 140-141 (58). Na str. 141 bilj. 29 priređivač Baltićevog *Godišnjaka* Andrija Zirdum spominje da se u đakovačkom arhivu također kao jedan od četvorice bosanskih klerika spominje Jurič (naveden kao Bartol Jurić), ali slijedeći Baltićevo pisanje poistovjećuje ga s Kovačevićem tako da u kratkoj biografskoj

vjerojatno utjecala na to da se sudjelovanje u tim događajima pripiše Tomi (fra Josipu) Kovačeviću koji je kasnije napustio Red i stupio u službu vlade Kneževine Srbije. Da Kovačević nije imao udjela u tome potvrđuje i činjenica da se on u tom trenutku školovao u Székesfehérváru, kao i to što se njegovo ime javlja i u tablici rasporeda za šk. god. 1841./42. O Juričevoj sudbini nakon otkrivanja ustaničkih planova postoje dvojake informacije. Prema Baltiću Jurič se sekularizirao.[2247] Pozivajući se na kazivanje Blaža Josića, Ilija Verković je u jednom kasnijem pismu tvrdio da je Jurič trebao okupiti jednu naoružanu četu i krenuti prema Brodu, ali da ga je netko izdao pa su ga Osmanlije uhvatili i pogubili negdje u okolici Dervente.[2248]

Jurič, Ivan (Mijo) (Bijelo Polje, 28. rujna 1817. – Kraljeva Sutjeska, 24. siječnja 1868.) (*Jurich*). Zavjetovao se 8. veljače 1834.

Bosna Srebrena ga je na školovanje poslala u rujnu 1836.[2249] KUNV ga je rasporedio u Varaždin kao polaznika filozofije.[2250] Drugu godinu je 1838. završio u Čakovcu odakle je premješten u Szombathely na studij teologije.[2251] Nakon toga se ne javlja u tablicama rasporeda. Nije poznato je li uopće otišao u Szombathely ili se odmah vratio u Bosnu, kao ni koji su bili uzroci njegovog povratka. U jednom anonimnom upisu u urudžbeni zapisnik koji se čuva u arhivu u Kreševu Jurič se spominje kao otpadnik (*apostata*) koji je pobjegao iz Ugarske i u studenom 1839. bio potpisnik nekakve peticije usmjerene protiv Filipa Antonija Bellija koji je u svojstvu apostolskog misionara boravio u samostanu u Kraljevoj Sutjesci.[2252]

---

natuknici na str. 449 sudjelovanje u ustanku pripisuje potonjem, dok se Juričevo ime ne navodi ni u kazalu imena. U izvorima nastalim na području Monarhije latinska verzija njegovog prezimena se izjednačavala s prezimenom Jurić.

[2247] Usp. Baltić, 2003: 141 (58) *Otud ja i Jukić hodosmo u Dubrovnik, Josić u Mađarsku, a fra Bartuo sekulariziro se*.

[2248] Ova se verzija, uz neke druge, opširnije izlaže u Doklestić, 1982: 1, 20-21. Prema njoj je cijela ideja o ustanku imala punu podršku provincijala Marijanovića što je u potpunoj suprotnosti s Baltićevim pisanjem. Ukoliko se teza da je Baltić svjesno i namjerno prešućivao ove okolnosti da bi zaštitio Marijanovića, osobito u kontekstu sukoba s Barišićem, može smatrati održivom, ostaje nejasnim zbog čega bi Martin Nedić u svom opisivanju ubojstava nekoliko bosanskih franjevaca od strane Osmanlija tijekom 19. st. izostavio Juričevu smrt, osobito jer je svoje djelo pisao 1884. kada se Bosna i Hercegovina već nalazila pod austro-ugarskim nadzorom, a sukobi Provincije s apostolskim vikarom bili davno riješeni. Jedino objašnjenje bi bilo da se Jurič sekularizirao nakon što su ostali ustanici odustali od planova, te ih odlučio provesti sâm, pa potom bio ubijen, no za takvo nešto nedostaje potvrda u izvorima.

[2249] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 7.

[2250] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1836. – 6. IX.

[2251] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1838. – 4. IX. i NAZ NDS (OD) 2003/1838. Int.

[2252] Usp. AFSK Kut. 15, Ur. Zap. 1, pp. 10-11. Razlog unosa u urudžbeni zapisnik je bila dozvola koju je apostolski vikar Barišić dodijelio Belliju kako bi se ovaj mogao vratiti u Rim. Za razliku od svih ostalih upisa koji su redovito kratkog sadržaja ovaj obaseže dvije gusto ispisane stranice i u njemu se detaljno opisuju okolnosti koje su dovele do dodjeljivanja spomenute dozvole. Tekst koji je očito nastao u redakciji nekog od

U kolovozu 1840. je bio ponovno poslan u Monarhiju kao privatni stipendist.[2253] U samostanu u Jászberényu zajedno sa Stjepanom Nedićem i Markom Bakovićem pohađao je nastavu iz moralne i pastoralne teologije i vjerojatno se krajem 1841. vratio u Bosnu.[2254]

Juričević, Ivan (Anto) (Kupres, 4. rujna 1791. – Požega, 30. siječnja 1812.)[2255] (*Iuricsevich*). Zavjetovao se 7. rujna 1810.

U kontekstu školovanja se spominje samo jedanput u brodskoj kronici koja govori kako je zajedno sa svojim bratom Lovrom došao na studij 25. lipnja 1811.[2256] Zasigurno je u studenom 1811. zajedno s ostalim bosanskim klericima prešao u Požegu kada je kapistranska provincija odlučila iz Vukovara u Brod premjestiti svoje teološko učilište.[2257] Vrlo brzo po dolasku je umro. Nekrolozi ne otkrivaju uzrok smrti, ali spominju da je bio polaznik gramatike. Ostaje nepoznatim tko bi bio Lovro Juričević jer se klerik takvog imena u to vrijeme ne javlja ni u jednoj od knjiga oblačenja klerika. Opravdano je pretpostaviti da je došlo do pogreške, odnosno da su dvojica klerika ubilježeni pod jednim prezimenom. Kao labavu pretpostavku se može iznijeti teza da je kroničar pri tom mislio na Lovru Šljivića koji se zavjetovao otprilike u isto doba. O njemu se, naime, govori kako je 1812. polazio prvi razred gramatike što bi njegov školski kurikulum činilo identičnim Juričevićevom.

Jurić st., Bono (Ilija)[2258] (Gornja Dragunja, 24. kolovoza 1818. – Kraljeva Sutjeska, 1. ožujka 1868.)
(*Jurich senior*). Zavjetovao se 25. kolovoza 1834.

Bosna Srebrena ga je na školovanje poslala u rujnu 1835.[2259] Prvotnom odlukom KUNV-a bio je raspoređen u Varaždin.[2260] Ova je odluka neposredno po dolasku četvorice bosanskih klerika preinačena i Bono Jurić st. je zajedno s Lovrom Gašparom poslan u Ilok na studij

---

Barišićevih pristaša vrvi optužbama na račun njegovih protivnika i njihovim negativnim karakteriziranjem te ga stoga treba uzeti sa znatnom rezervom. Tako se i u Juričevom slučaju uopće ne pojašnjavaju okolnosti njegovog bijega iz Ugarske.

[2253] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 10.

[2254] Usp. *Schematismus provinciae Salvatorianae, 1841*. p. 39.

[2255] Nekrolozi govore da je bio iz Seoca.

[2256] Usp. KFSB, sv. II, pp. 132-133.

[2257] Usp. KFSB, sv. II, pp. 140-141 i 160-161.

[2258] Vezano za ime i pridjevak stariji/mlađi usp. bilj. uz Bonu Jurića ml. u grupi fojničkih klerika.

[2259] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* pp. 6-7.

[2260] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1835. – 25. VIII. i NAZ NDS (OD) 1387/1835. Int.

filozofije.[2261] Ondje je završio obje godine, a zatim je 1837. studij teologije započeo u Brodu.[2262] Nakon druge godine studija KUNV ga je najprije rasporedio u Vukovar[2263], ali je iz tablice rasporeda za šk. god. 1840./41. vidljivo da je treću godinu odslušao u Kremnici odakle je premješten u Nitru gdje je 1841. dovršio studij.[2264]

Jurić, Nikola (Martin) (Dragunja, oko 1799. – Dubrave, 19. srpnja 1850.)[2265] (*Jurich, Jurics*). Zavjetovao se 30. travnja 1816.

Školovanje je započeo u Zagrebu kamo je ujesen 1818. došao na studij filozofije.[2266] Ondje je dovršio obje godine, pa je na studij teologije 1820. poslan u Szombathely.[2267] Cjelokupni studij je proveo ondje i dovršio ga 1824.[2268] U rujnu 1822. Bosna Srebrena mu je onamo poslala i dozvolu potrebnu za ređenje, kao i dispenziranje od nedostatne dobi.[2269]

Kalfić, Josip (Mato *alias* Drndarević) (Zgošća, 16. svibnja 1819. – Vijaka, 3. studenog 1843.) (*Kalpich*). Zavjetovao se 30. siječnja 1839.

Bosna Srebrena ga je na školovanje poslala u rujnu 1839.[2270] kao stipendista zagrebačkog biskupa Haulika.[2271] U Zagrebu je pohađao studij filozofije i 1840. završio prvu[2272], a 1841. drugu godinu.[2273] Vjerojatno je ondje započeo i studij teologije, ali je nakon što je počeo pokazivati znakove oboljenja od tuberkuloze vraćen u Bosnu gdje je podlegao bolesti. Šematizmi ga uvijek nazivaju krsnim imenom Mato, umjesto redovničkim Josip koje se koristi u dokumentima nastalim u Bosni Srebrenoj.

Kljajić, Mijo (Bartol) (Podvučjak, 20. veljače 1806. – ?) (*Klaich*). Zavjetovao se 18. prosinca 1822.

[2261] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1835. – 15. IX.
[2262] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1837. – 5. IX.
[2263] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1839. – 30. VII. i NAZ NDS (OD) 1589/1839. Int. Ovo potvrđuje i šematizam kapistranske provincije koji ga spominje u Vukovaru kao polaznika treće godine teologije, usp. *Schematismus provinciae Capistranae, 1840*. p. 34.
[2264] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1840. – 28. VII. i NAZ NDS (OD) 1611/1840. Int.
[2265] Podaci o datumu rođenja se ne nalaze u knjizi klerika, nego ih se donosi na osnovi nekrologa koji govore da je Jurić u trenutku smrti imao 51 godinu.
[2266] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1818. – 6. X. i NAZ NDS (OD) 1856/1818. Int.
[2267] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1820. – 10. X. i NAZ NDS (OD) 2116/1820. Int.
[2268] Usp. NAZ NDS (OD) 4062/1823.
[2269] Usp. AFSK Kut. 15, Ur. Zap. 1, p. 4.
[2270] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 10.
[2271] Usp. NAZ NDS (OD) 1856/1839.
[2272] Usp. *Schematismus provinciae Ladislaianae, 1840*. p. 9.
[2273] Usp. *Schematismus provinciae Ladislaianae, 1841*. p. 9.

Na školovanje je poslan ujesen 1823. kada ga je KUNV rasporedio u Varaždin gdje je upisao humaniora.[2274] Po dovršetku ove razine 1825. je na studij filozofije poslan u Našice.[2275] Izgleda je zapravo riječ bila o Brodu jer ga tamošnja kronika spominje kao studenta filozofije u lipnju 1826., kao i njegov odlazak u Zagreb.[2276] Drugu godinu je tijekom šk. god. 1826./27. pohađao u Zagrebu.[2277] Đakovački biskup Emerik Raffay je u kolovozu 1827. pisao Duhovnom stolu da je dobio obavijest od KUNV-a kako je zbog Kljajićevog lošeg vladanja i slabog školskog uspjeha donesena odluka da mu se oduzme stipendija i vrati ga se u Bosnu.[2278] Kako se Osmanlijama ne bi dala prilika da nanesu štetu franjevcima, Kljajić je pod stražom trebao doći u Đakovo odakle bi ga Raffay, također pod pratnjom, prebacio u Bosnu. Vjerojatno je za njegovo prihvaćanje bio zadužen Ilija Starčević koji je o ovome slučaju pisao Miletiću.[2279] Kljajić se vratio u Kraljevu Sutjesku gdje se spominje u srpnju 1828.[2280] Ne spominje se u nekrolozima što znači da je napustio Provinciju. Naime, posljednji se put spominje u šematizmu Bosne Srebrene iz 1836. kada je njegovo ime zavedeno među pripadnike sutješkog distrikta *Extra provinciam constituti* pri čemu je navedeno da se nalazi u
Umbriji.[2281]

Knezović, Anto (Ilija) (Komušina, 12. ožujka 1792. – Kraljeva Sutjeska, 18. travnja 1848.) (*Knezovich, Knexevich,*). Zavjetovao se 7. rujna 1810.

Na školovanje je stigao u Brod u prosincu 1810.[2282] Vjerojatno je u studenom 1811. prešao u Požegu. U rujnu 1812. požeški samostan je za njega i Andriju Kujundžića zatražio premještaj nekamo drugamo, pravdajući to njihovom nedisciplinom.[2283] Ova molba nije uslišana i Knezović se nalazi na popisu bosanskih klerika iz travnja 1813. kao polaznik trećeg razreda gramatike u Požegi.[2284] U svibnju iste godine KUNV je od Vrhovca tražio da ispita opravdanost molbe koju su Knezović i Kujundžić zajedno uputili tražeći da ih se na pohađanje humaniore pošalje u Košice ili u Požun.[2285] Do premještaja je očigledno došlo, no

[2274] Usp. NAZ NDS (OD) 4062/1823.
[2275] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1825. – 5. IX. i NAZ NDS (OD) 2345/1825. Int.
[2276] Usp. KFSB, sv. II, pp. 288-289 i 296-297.
[2277] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1826. – 3. X.
[2278] Usp. NAZ NDS (OD) 4032/1827.
[2279] Usp. Jelenić, 1925: 318-320.
[2280] Usp. AFSKS ER 4, *Exitus Mensis Julii 1828. Dado Fr. Miji Kglaichu Diaku Veshtiaria 2 miszeca, i 8 dana – 13.36*.
[2281] Usp. *Schematismus provinciae Bosnae Argentinae, 1836*. p. 25.
[2282] Usp. KFSB, sv. II, pp. 118-119.
[2283] Usp. NAZ NDS (OD) 1052/1812.
[2284] Usp. NAZ NDS (OD) 578/1813.
[2285] Usp. NAZ NDS (OD) 809/1813. Int.

odredištem je bio Székesfehérvár gdje su proveli šk. god. 1813./14. pohađajući jednu godinu humaniore, nakon čega su premješteni u Baju na studij filozofije.[2286] Ovo je i posljednje Knezovićevo javljanje u izvorima. Mato Mikić tvrdi da se Knezović vratio u Bosnu 1815. dovršivši filozofiju, ali i nešto teologije.[2287] Vjerojatno je takva odluka donesena zbog pomanjkanja svećenika u Bosni uslijed kuge. Dozvola za primanje svetih redova (podđakonata, đakonata i svećeničkog reda) izdana mu je u studenom 1815., ali nije navedeno gdje ih je primio.[2288] Tijekom sukoba Bosne Srebrene i Rafe Barišića stao je na stranu apostolskog vikara i bio jednim od njegovih najodanijih pristaša.

Knežević, Grgo (Martin) (Tolisa, 26. studenog 1786. – Vukovar, 2. veljače 1815.) (*Knexevich, Knezevich, Knesevits*). Zavjetovao se 21. rujna 1807.

Vjerojatno je krajem 1807. stigao u Požegu i ondje upisao gramatiku. Prvi se puta spominje prilikom raspoređivanja klerika za šk. god. 1810./11. kada je završio gramatiku, a za pohađanje humaniorâ je također bio raspoređen u Požegu.[2289] Ne može se utvrditi koliko je dugo polazio humaniora, kao niti kada je i gdje pohađao filozofiju, jer se u izvorima idući put javlja krajem 1814. kao završeni student druge godine teologije u Mohaču.[2290] Treću godinu je nastavio pohađati u Vukovaru gdje je umro od posljedica nekakve otvorene rane koja nije zarastala.

Knežević, Juro (Ilija) (Tramošnica, 12. travnja 1820. – Zelenike, 3. svibnja 1852.) (*Knexevich, Knexevits*). Zavjetovao se 23. svibnja 1838.

Bosna Srebrena ga je na školovanje poslala u rujnu 1838.[2291] Primljen je u krug kraljevskih stipendista i raspoređen u Suboticu na pohađanje drugog razreda humaniorâ.[2292] Iduće šk. godine je u Egeru započeo studij filozofije koji je na istom mjestu dovršio 1841.[2293] Odatle je

[2286] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1814. – 11. X. i NAZ NDS (OD) 1487/1814. Int.
[2287] *Et anno 1810. missus fuit ad studia in Hungariam, finitis studiis Philosophicis et Theologicis ferme regressus ad propriam Patriam an: 1815*. Usp. AFSKS POK5 P. 400-401.
[2288] Usp. AFSK Kut. 15, Ur. Zap. 1, p. 1.
[2289] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1810. – 2. X. i NAZ NDS (OD) 1123/1810.
[2290] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1814. – 11. X. i NAZ NDS (OD) 1487/1814. Int.
[2291] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835*. p. 9. Ovom je prilikom nazvan Grgo. U svim ostalim izvorima se javlja kao Juro.
[2292] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1838. – 4. IX. i NAZ NDS (OD) 2003/1838. Int.
[2293] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1840. – 28. VII. i NAZ NDS (OD) 1611/1840. Int.

prešao u Brod na studij teologije.[2294] Ne javlja se u šematizmima ni kapistranske ni salvatorijanske provincije, tako da daljnji školski put zasad ostaje nepoznatim.

Knežević, Mato (Marijan) (Ugljar, 27. listopada 1816. – Ferrara, 4. prosinca 1840.) (*Knexevits*). Zavjetovao se 23. svibnja 1838.

Prema tablici rasporeda za šk. god. 1838./39. KUNV je očekivao i njegov dolazak te je kao i Juro Knežević trebao biti raspoređen u Suboticu.[2295] Kako ga šematizam Provincije Presvetog Spasitelja za 1838./39.[2296] spominje kao polaznika subotičke gimnazije, ne može se isključiti mogućnost da je neko kratko vrijeme boravio u Monarhiji, jer ga je Bosna Srebrena tek u lipnju 1839. poslala na studij u Italiju.[2297] S druge strane, kako se ne spominje u popisu klerika odaslanih na studij u Monarhiju ujesen 1838. moguće je da je odlučeno da uopće ne ide u Suboticu, a da su podaci u šematizam uneseni na osnovi informacija koje je subotički gvardijan dobio prilikom raspoređivanja klerika. Umro je tijekom boravka u Italiji, a nekrolozi ne navode uzrok smrti.

Kolanović, Pavao (Ivan) (Tuzla, 21. prosinca 1789. – Zovik, 27. studenog 1830.)[2298] (*Kolanovics, Kolanovich, Kolarovich*). Zavjetovao se 16. travnja 1806.

Od 1807. u Požegi je pohađao dio gramatike i humaniora. Prilikom raspoređivanja klerika 1810. njegovo se ime nalazi među klericima kojima je određeno upisivanje studija filozofije u Baji.[2299] Daljnji tijek školovanja nepoznat. Njegov povratak u Bosnu spominje kroničar samostana u Našicama i smješta ga u svibanj 1814., ali ne donosi podatke o tome odakle je Kolanović putovao.[2300]

Kopić ml., Paškal (Marko) (Tolisa, oko 1809. – Kraljeva Sutjeska, 15. siječnja 1876.)[2301] (*Kopich*). Zavjetovao se 24. srpnja 1825.

Početkom šk. god. 1827./28. započeo je studij filozofije u Nitri.[2302] Ondje je završio obje godine pa je 1829. premješten u Pečuh na studij teologije.[2303] Tamo je ostao sve do kraja treće

[2294] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1841. – 14. IX. Zanimljivo je da ga ne spominju ni kronika brodskog samostana niti kapistranski šematizam za 1841.
[2295] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1838. – 4. IX. i NAZ NDS (OD) 2003/1838. Int.
[2296] Usp. *Schematismus provinciae Salvatorianae, 1838./39*. p. 54.
[2297] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 9.
[2298] Fojnički nekrolog kao datum smrti bilježi 5. prosinca.
[2299] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1810. – 2. X. i NAZ NDS (OD) 1123/1810.
[2300] Usp. ZFSN, knj. II, p. 205.
[2301] Godina rođenja je pretpostavljena prema nekrolozima koji navode da je u trenutku smrti imao 66 godina.

godine 1832. dok je posljednju odslušao u Mohaču.[2304] Prema nekrolozima, posljednjih dvadesetak godina života proveo je pomračenog uma.

Kovačević, Josip (Toma) (Bukovica, 28. rujna 1820. – *Beograd, 1865*.) (*Kovacsevich, Kovatsevich, Kovachevich*). Zavjetovao se 6. listopada 1836.

Ujesen 1837. zajedno s Bartolom Juričem došao je u Varaždin kao polaznik prve godine studija filozofije.[2305] Po završenoj drugoj godini 1839. bio je premješten u Székesfehérvár gdje je započeo studij teologije.[2306] Iako je prvotnim rasporedom ondje trebao pohađati i drugu godinu ipak je 1840. premješten u Peštu gdje je prema rasporedu za šk. god. 1841./42. trebao pohađati i treću godinu studija. Vjerojatno je uskoro napustio Red i otišao u Srbiju te se stavio u službu njezine vlade. Kasnije je širio ideje o tome da Bosnu i Hercegovinu naseljavaju Srbi triju vjeroispovijesti. Nije do kraja razjašnjeno kakva je bila njegova uloga u ustaničkim pokušajima 1840. Često se i njegovo ime navodi kao jednog od četvorice koji su potajno došli u Bosnu s namjerom podizanja ustanka, zato što je zbog Baltićevog pisanja došlo do njegovog poisotvjećivanja s Bartolom Juričem. Kovačević zasigurno nije tada boravio u Bosni, ali moguće da je znao nešto o ovim planovima.

Kozić, Tadija (Anto) (Tramošnica, 1. studenog 1822. – Kraljeva Sutjeska, 9. rujna 1861.) (*Kozich, Kozsich*). Zavjetovao se 16. kolovoza 1839.

Bosna Srebrena ga je na školovanje poslala u kolovozu 1840. kao kraljevskog stipendista.[2307] Naime, KUNV ga je već u srpnju uvrstio u tablicu rasporeda i poslao ga u Szolnok na studij filozofije.[2308] U Szolnoku je 1842. završio obje godine filozofije i započeo studij teologije.[2309] Vjerojatno je nakon odslušane druge godine 1844. premješten u Eger gdje se u šematizmu iz

---

[2302] Usp. NAZ NDS (OD) 4315/1827. Int. U tablicama rasporeda od 1823. uvijek nalazi rubrika u koju je ubilježena razina školovanja koju je klerik polazio prethodne školske godine. Za klerike koji bi tek pristizali iz Bosne ona bi redovito ostajala praznom, a ova je tablica jedina iznimka od tog slučaja, Tako za Kopića ml. i Stjepana Mikića stoji da su u Bosni završili drugi razred humaniorâ, a za Martina Nedića četvrti razred gramatike.

[2303] Usp. NAZ NDS (OD) 3763/1829.

[2304] Usp. NAZ NDS (OD) 1762/1832.

[2305] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1837. – 5. IX.

[2306] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1839. – 30. VII. i NAZ NDS (OD) 1589/1839. Int.

[2307] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835*. p. 10.

[2308] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1840. – 28. VII. i NAZ NDS (OD) 1611/1840. Int.

[2309] Usp. *Schematismus provinciae Salvatorianae, 1843*. p. 37.

1845. javlja kao polaznik treće godine teologije.[2310] Opravdano je pretpostaviti da je također ondje 1846. dovršio i četvrtu godinu te se vratio u matičnu provinciju.

Krajinović, Bartol (Ilija) (Kopanice, 25. srpnja 1813. – Tolisa, 18. siječnja 1871.) (*Krajnovich, Krainovich*). Zavjetovao se 26. ožujka 1830.

Bosna Srebrena ga je na školovanje poslala u listopadu 1831.[2311], a KUNV ga je rasporedio u Zagreb kao polaznika prve godine humaniorâ.[2312] Ondje je 1833. završio i drugu godinu i upisao studij filozofije.[2313] Drugu godinu je pohađao u Szombathelyu gdje je 1835. nastavio studij teologije.[2314] Posljednji se put spominje prilikom raspoređivanja klerika za šk. god. 1836./37. kada je trebao polaziti drugu godinu studija teologije također u Szombathelyu.[2315] Kao i Augustin Idžaković nakon toga se ne javlja u izvorima i vjerojatno je došlo do premještaja u Italiju.

Lovrić, Pavao (Ivan) (Kamensko kraj Olova, 13. lipnja 1804. – Kecskemét, 1. rujna 1826.)[2316]

(*Lovrich*). Zavjetovao se 18. prosinca 1822.

Na školovanje je bio poslan ujesen 1823. u Suboticu kao polaznik prvog razreda humaniorâ.[2317] Ondje je završio samo jedan razred i zatim je odmah upućen u Kecskemét na studij filozofije.[2318] Tamo je i umro pohađajući drugu godinu, ali nekrolozi ne navode uzrok smrti.

Lučić, Ilija (Anto) (Teševo, oko 1799. – Teševo, 28. listopada 1821.)[2319]

[2310] Usp. *Schematismus provinciae Salvatorianae, 1845*. p. 28.

[2311] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 3.

[2312] Usp. NAZ NDS (OD) 1633/1831. Int.

[2313] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1833. – 2. X. i NAZ NDS (OD) 1496/1833. Int.

[2314] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1835. – 25. VIII. i NAZ NDS (OD) 1835. Int.

[2315] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1836. – 6. IX.

[2316] Kreševski nekrolog kao mjesto rođenja navodi župu Jelaške. Riječ je o povijesnom nazivu, jer istoimeno mjesto ima kompaktno muslimansko stanovništvo, a središte župe se nalazilo u Stojčićima. Kamensko je također isključivo muslimansko naselje. Moguće da su se njegovi roditelji nalazili na službi kod nekog lokalnog feudalca.

[2317] Usp. NAZ NDS (OD) 4062/1823. Ovaj raspored je uključivao još dvojicu klerika koji su se zavjetovali u Kraljevoj Sutjesci zajedno s Lovrićem i Mijom Kljajićem, naime Augustina Kovačevića i Iliju Živkovića, koji su također trebali doći u Suboticu. Kako se njih dvojica ne javljaju u sljedećim tablicama, opravdano je pretpostaviti da nisu nikada ni otišli onamo, te su stoga njihova imena ispuštena u ovom popisu.

[2318] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1825. – 5. IX. i NAZ NDS (OD) 2345/1825. Int.

[2319] Godina rođenja određena prema podacima iz nekrologa. Također, kreševski i fojnički nekrolog kao mjesto smrti navode Kraljevu Sutjesku.

(*Luchich, Luzich, Luscich, Lukics*). Zavjetovao se 30. travnja 1816.

Školovanje je započeo ujesen 1818. kada je došao u Zagreb kao slušač prve godine studija filozofije.[2320] U Zagrebu je najprije 1820. završio ovu razinu, a potom je trebao upisati prvu godinu studija teologije.[2321] U srpnju 1820. zatražio je dozvolu da tijekom ferija otputuje u Bosnu u čemu mu je udovoljeno.[2322] Na putovanju se razbolio i po povratku kući je umro. Nekrolozi se razilaze po pitanju mjesta smrti, no vjerojatno je umro u svom rodnom mjestu jer je tadašnja praksa bila da se klerike oboljele od tuberkuloze – ukoliko je to bilo moguće – udalji iz samostana u strahu od širenja zaraze.

Maračić, Augustin (Ilija) (Slapnica, 8. ožujka 1794. – Ulice, 18. prosinca 1853.)

(*Marasich, Marachich, Maracsich, Marasics, Marachics*). Zavjetovao se 7. rujna 1810.

Na Staru godinu 1810. došao je u Brod s još sedmoricom klerika i upisao je prvi razred gramatike.[2323] Nije poznato je li bio odmah nakon toga poslan u Požegu ili tek u studenom 1811. jer se sljedeći put u izvorima javlja tek u travnju 1813. kao polaznik trećeg razreda gramatike u Požegi.[2324] U listopadu iste godine mu je zajedno s Benićem ml. određen premještaj u Zagreb.[2325] Iz jednog popisa s kraja iste godine razvidno je da je tamo upisao humaniora.[2326] U lipnju 1814. podnio je molbu za oslobađanjem od pohađanja drugog razreda humaniorâ, tražeći da mu se dozvoli upisivanje na studij filozofije nekamo u Provinciju sv. Ivana Kapistranskog.[2327] Dispenzija mu je bila odobrena, ali je na studij filozofije bio upućen u Szombathely.[2328] Bosna Srebrena je u travnju 1815. onamo poslala i potvrde potrebne za njegovo ređenje, no bez navođenja o kojem je redu riječ. Kako mu je u listopadu iste godine poslano i dispenziranje od nedostatne dobi vjerojatno je bila riječ o podđakonatu.[2329] Maračić je ondje 1816. završio drugu godinu filozofije i upisao prvu godinu teologije.[2330] Nakon odslušane druge godine, KUNV ga je 1818. odlučio poslati u Vukovar da ondje odsluša još samo gradivo iz dogmatske, pastoralne i moralne teologije.[2331] U ožujku 1819. KUNV je javio Vrhovcu da ovaj plan protječe u skladu s očekivanjima i naložio mu da javi Miletiću da će se

[2320] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1818. – 6. X. i NAZ NDS (OD) 1856/1818. Int.
[2321] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1820. – 10. X. i NAZ NDS (OD) 2116/1820. Int.
[2322] Usp. NAZ NDS (OD) 1924/1820. Int.
[2323] Usp. KFSB, sv. II, pp. 118-119.
[2324] Usp. NAZ NDS (OD) 578/1813.
[2325] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1813. – 5. X.
[2326] Usp. NAZ NDS (OD) 1530/1813. Int.
[2327] Usp. NAZ NDS (OD)
[2328] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1814. – 11. X. i NAZ NDS (OD) 1814. Int.
[2329] Usp. AFSK, Kut. 15, Ur. Zap. 1, p. 1. gdje se nalaze zapisnici o oba navedena slanja.
[2330] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1816. – 24. IX. i NAZ NDS (OD) 1495/1816. Int.
[2331] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1818. – 6. X. i NAZ NDS (OD) 1856/1818. Int.

Maračić ujesen iste godine vratiti u Bosnu.[2332] Tijekom Barišićeve afere bio je nepomirljivi protivnik apostolskog vikara, a u sporu „Ugara“ i „Talijana“ isticao je prednosti svoje strane.

Marijanović, Bono (Franjo) (Trnovci, 13. studenog 1813. – Gornja Dubica, 9. travnja 1849.) (*Marianovich*). Zavjetovao se 29. srpnja 1831.

Matična provincija ga je na školovanje poslala u rujnu 1832.[2333] KUNV mu je kao boravište odredio Suboticu gdje je krenuo u četvrti razred gramatike.[2334] Ondje je potom upisao i humaniora nakon čijeg je završetka 1835. na studij filozofije prešao u Szolnok.[2335] Drugu godinu je završio u Egeru gdje je 1837. započeo studij teologije.[2336] Nakon toga je očigledno postao privatni stipendist, jer se njegovo ime više ne javlja u tablicama rasporeda. Tijekom šk. god. 1838./39. drugu godinu je polazio u Rožňavi.[2337] Vjerojatno je tijekom šk. god. 1840./41. dovršio studij i vratio se u Bosnu jer ga šematizam Provincije Presvetog Spasitelja za 1841. ne spominje, ali ostaje nepoznatim gdje je pohađao zadnje dvije godine teologije.

Marijanović, Stjepan (Ivan) (Lipnica, 15. siječnja 1794. – Kraljeva Sutjeska, 8. ožujka 1848.)

(*Marianovich, Marjanovich*). Zavjetovao se 3. veljače 1810.

Na Staru godinu 1810. došao je u Brod s još sedmoricom klerika, a bilo mu je određeno da upiše prvi razred gramatike.[2338] Nije poznato kada je prešao u Požegu odakle je zajedno s Ilijom Starčevićem u kolovozu 1812. podnio molbu tražeći premještaj u Požun.[2339] KUNV je u listopadu iste godine donio odluku o njihovom premještanju u Pečuh na humaniora.[2340] Kako im je obavijest o tom premještaju stigla prekasno, prvi su semestar ostali u Požegi i u Pečuh su prešli tek u travnju 1813.[2341] Već ujesen iste godine uslijedio je novi premještaj u Baju na studij filozofije.[2342] Ovdje su dovršili samo jednu godinu i potom su 1814. odmah upućeni na studij teologije, a Marijanoviću je kao novo boravište određen Székesfehérvár.[2343]

[2332] Usp. NAZ NDS (OD) 687/1819. Int.
[2333] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 4.
[2334] Usp. NAZ NDS (OD) 1762/1832.
[2335] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1835. – 25. VIII. i NAZ NDS (OD) 1387/1835. Int.
[2336] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1837. – 5. IX.
[2337] Usp. *Schematismus provinciae Salvatorianae, 1838./39*. p. 56.
[2338] Usp. KFSB, sv. II, pp. 118-119.
[2339] Usp. NAZ NDS (OD) 1032/1812.
[2340] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1812. – 13. X. i NAZ NDS (OD) 1157/1812. Int.
[2341] Usp. NAZ NDS (OD) 396/1813. Int.
[2342] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1813. – 5. X.
[2343] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1814. – 11. X. i NAZ NDS (OD) 1487/1814. Int.

Ondje je odslušao tri godine nakon čega se 1817. vratio u Bosnu.[2344] Veoma se trudio oko unaprjeđivanja školstva u Bosni. Vršio je dužnost provincijala u kritičnoj fazi sukoba s apostolskim vikarom Barišićem kada je Kongregacija za širenje vjere 1841. donijela odluku kojom se zabranjuje školovanje bosanskih klerika na području Monarhije.

Martinović, Bartol (Martin) (Zovik, 15. studenog 1790. – Rahić, 11. listopada 1826.) (*Martinovich, Martinovits*). Zavjetovao se 21. rujna 1807.

U listopadu 1807. preko Broda stigao je u Požegu.[2345] Prilikom raspoređivanja klerika za šk. god. 1810./11. navodi se kako je ondje gramatiku i upisuje humaniora.[2346] U svibnju 1811. ukoren zbog lošeg vladanja i zaprijećeno mu je protjerivanjem u Bosnu.[2347] U nepoznatom trenutku bio je premješten u Mohač gdje se u rasporedu za šk. god. 1814./15. navodi kako će upisati drugu godinu teologije.[2348] Kasnije se više ne spominje u izvorima. Vjerojatno je nakon dovršetka druge godine vraćen u Bosnu zbog nestašice svećenika uslijed epidemije kuge.

Matić, Ambrozije (Petar *alias* Valičević) (*Blaževac*, 14. ožujka 1795. – Garevo, 24. srpnja 1849.)

(*Matich, Matics*). Zavjetovao se 14. travnja 1815.

Školovanje je započeo 1816. u Požegi kao polaznik četvrtog razreda gramatike.[2349] Iduće godine je poslan u Pečuh i ondje je upisao humaniora.[2350] Na istom je mjestu 1818. trebao nastaviti pohađati i drugi razred[2351], ali je zajedno sa Stjepanom Sladojevićem napustio Pečuh u nepoznatom pravcu, pa je KUNV naložio Vrhovcu da provede istragu.[2352] Nakon neuspješnog pokušaja da prijeđu u Zadar, Matić i Sladojević su se vratili u Bosnu i posredovanjem apostolskog vikara Miletića dobili dozvolu da se vrate na školovanje u Monarhiju.[2353] Kako je nastava već bila daleko odmakla, KUNV im je ponovni dolazak odobrio za šk. god. 1819./20. raspoređujući ih u Radnu gdje su trebali pohađati prvu godinu

[2344] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1816. – 24. IX. i NAZ NDS (OD) 1495/1816. Int.
[2345] Usp. KFSB sv. II, pp. 46-47
[2346] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1810. – 2. X.
[2347] Usp. NAZ NDS (OD) 1036/1811. Int.
[2348] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1814. – 11. X. i NAZ NDS (OD) 1487/1814. Int.
[2349] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1816. – 24. IX. i NAZ NDS (OD) 1495/1816. Int.
[2350] Usp. NAZ NDS (OD) 1623/1817. Int.
[2351] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1818. – 6. X. i NAZ NDS (OD) 1856/1818. Int.
[2352] Usp. NAZ NDS (OD) 301/1819. Int.
[2353] Usp. NAZ NDS (OD) 687/1819. Int. Cijeli tijek njihovog bijega je detaljnije opisan u natuknici o Stjepanu Sladojeviću.

filozofije.[2354] Matiću je tom prilikom potvrđeno oslobađanje od pohađanja drugog razreda humaniorâ koje je bio tražio dok je još boravio u Pečuhu.[2355] Tijekom šk. god. 1820./21. drugu godinu studija filozofije polazio je u Iloku, odakle je na studij teologije poslan u Székesfehérvár.[2356] Nezadovoljan time pisao je Vrhovcu i molio da ga se smjesti u neki samostan na području zagrebačke biskupije, ali je bio odbijen.[2357] Nakon dovršene druge godine studija 1823. bio je premješten u Pečuh.[2358] U srpnju 1824. podnio je molbu da mu se zbog zdravstvenih razloga dozvoli povratak u Bosnu[2359] što mu je i odobreno.[2360] Kasnije je djelovao kao župnik u više župa u Posavini i bio je autor nekoliko matematičkih priručnika. Poginuo je nesretnim slučajem utopivši se u rijeci Bosni prilikom kupanja.

Mikić, Stjepan (Ivan) (Tolisa, 29. kolovoza 1809. – Kraljeva Sutjeska, 15. srpnja 1868.) (*Mikich*, *Mikits*, *Nikich*). Zavjetovao se 9. listopada 1825.

U Bosni je 1827. dovršio drugi razred humaniorâ, nakon čega je dobio stipendiju i bio upućen u Nitru na studij filozofije.[2361] Po završetku druge godine 1829. premješten je u Veszprém na studij teologije.[2362] Tamo je također boravio dvije godine i zatim je 1831. prešao u Požun.[2363] Posljednju godinu studija je tijekom šk. god. 1832./33. polazio ponovno u Veszprému.[2364]

Nedić, Martin (Ivan) (Tolisa, 1. travnja 1810. – Tolisa, 26. svibnja 1895.) (*Nedich*). Zavjetovao se 19. kolovoza 1826.

U Bosni je 1827. završio gramatiku nakon čega je dobio stipendiju i bio raspoređen u Suboticu na prvu godinu humaniorâ.[2365] U sljedećoj tablici rasporeda uz njegovo ime je pogrešno navođeno da u Subotici pohađa studij filozofije[2366] Tako je ispalo da početkom šk. god. 1829./30. treba biti poslan u Pečuh na studij teologije.[2367] Tada je vjerojatno uočena pogreška jer je iz tablice za šk. god. 1830./31. vidljivo da je umjesto u Pečuhu, boravio u

[2354] Usp. NAZ NDS (OD) 1910/1819. Int.
[2355] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1818. – 23. VI.
[2356] Usp. NAZ NDS (OD) 2449/1821. Int.
[2357] Usp. NAZ NDS (OD) 1826/1821.
[2358] Usp. NAZ NDS (OD) 4062/1823.
[2359] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1824. – 17. VIII.
[2360] U tablici rasporeda za šk. god. 1824./25. uz njegovo ime stoji opaska *redivit cum indultu ad Patriam*, usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1824. – 2. XI.
[2361] Usp. NAZ NDS (OD) 4315/1827. Int.
[2362] Usp. NAZ NDS (OD) 3763/1829.
[2363] Usp. NAZ NDS (OD) 1633/1831. Int.
[2364] Usp. NAZ NDS (OD) 1762/1832.
[2365] Usp. NAZ NDS (OD) 4315/1827. Int.
[2366] Usp. NAZ NDS (OD) 4452/1828. Int.
[2367] Usp. NAZ NDS (OD) 3763/1829.

Szolnoku pohađajući prvu godinu studija filozofije, odakle je zatim prešao u Eger.[2368] Studij teologije je 1831. započeo u Gyöngyösu.[2369] Ondje je 1833. dao drugu godinu, a zatim bio premješten u Vác[2370] gdje je ostao do kraja studija 1835.[2371] Sjećajući se kasnije svog školovanja hvalio je salvatorijansku provinciju u čijim je samostanima proveo cijeli svoj školski put.[2372]

Nedić, Stjepan (Ilija) (Tolisa, 23. srpnja 1820. – Plehan, 9. lipnja 1860.)
(*Nedich*). Zavjetovao se 6. listopada 1836.

Bosna Srebrena ga je na školovanje uputila 1837.[2373] Njegovo ime se ne nalazi u tablicama rasporeda jer je bio privatni stipendist. Boravio je u Zagrebu gdje je o njemu u kolovozu 1838. podneseno semestralno izvješće.[2374] U travnju 1839. zbog zdravstvenih razloga podnio je molbu za povratak u Bosnu što mu je i dozvoljeno.[2375] Iz teksta je vidljivo da je tada pohađao drugu godinu studija filozofije. U kolovozu 1840. ponovno je poslan u Monarhiju kao privatni stipendist.[2376] U samostanu u Jászberényu zajedno sa Ivanom Juričem i Markom Bakovićem pohađao je nastavu iz moralne i pastoralne teologije i vjerojatno se krajem 1841. vratio u Bosnu.[2377]

Oršolić, Ivan (Tadija) (Tolisa, 10. listopada 1806. – Kraljeva Sutjeska, 7. listopada 1836.)
(*Orscholich*, *Orsolich*). Zavjetovao se 24. srpnja 1824.

Školovanje je započeo u Subotici 1825. kao polaznik prvog razreda humaniorâ.[2378] Dispenziran je od pohađanja drugog razreda i premješten na studij filozofije u Kecskemét gdje je 1826. upisao prvu, a 1827. drugu godinu.[2379] Nakon toga je prešao u Vác na pohađanje teologije.[2380] Ondje je proveo sve četiri godine i 1832. dovršio studij.[2381]

[2368] Usp. NAZ NDS (OD) 1889/1830. Int.
[2369] Usp. NAZ NDS (OD) 1633/1831. Int.
[2370] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1833. – 2. X. i NAZ NDS (OD) 1496/1833. Int.
[2371] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1834. – 16. IX. i NAZ NDS (OD) 1215/1834. Int.
[2372] *Ovdje ću evo spomenut, da su starješine samostanâ države presv. Spasitelja u Ugarskoj vrlo ljubezno susretali bosanske mladiće*, usp. Nedić, 1884: 90.
[2373] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 8.
[2374] Usp. NAZ Prez. Haulik 450/1838.
[2375] Usp. NAZ NDS (OD) 761/1839.
[2376] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 10.
[2377] Usp. *Schematismus provinciae Salvatorianae, 1841*. p. 39.
[2378] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1825. – 4. X.
[2379] Usp. NAZ NDS (OD) 4315/1827. Int.
[2380] Usp. NAZ NDS (OD) 4452/1828. Int.

Petrović, Blaž (Marijan) (Tolisa, 10. studenog 1814. – Tolisa, 16. svibnja 1884.) (*Petrovich, Petrovics*). Zavjetovao se 29. srpnja 1831.

Matična provincija ga je na školovanje poslala u rujnu 1832.[2382] KUNV mu je kao boravište odredio Suboticu gdje je upisao četvrti razred gramatike.[2383] Ondje je nastavio pohađati i humaniora, a 1835. mu je bilo određeno da studij filozofije upiše u Szolnoku.[2384] Već iduće godine premješten je u Eger.[2385] Nakon dovršetka druge godine izbačen je sa školovanja zbog različitih disciplinskih prijestupa.[2386] Potom je od svibnja 1838. studij teologije polazio u Italiji.[2387]

Radošević, Mato (Franjo *alias* Šošić) (Tuzla, ? – ?) (*Radosevich, Radoshevich*). Zavjetovao se 2. listopada 1808.

U travnju 1809. stigao je u Brod kao minimist.[2388] Prema rasporedu za šk. god. 1810./11. bio je premješten u Pečuh na humaniora.[2389] Daljnji tijek školovanja zasad ostaje nepoznatim, kao i datum povratka u Bosnu. U arhivu u kreševskom samostanu čuvaju se podaci iz urudžbenog zapisnika prema kojima je Radoševiću u veljači 1815. bila izdana potvrda o primanju đakonata, a u travnju svjedodžba za primanje svećeničkog reda, ali niti jednom nije navedeno gdje se tada nalazio.[2390] Razlog njegovog nespominjanja u nekrolozima vjerojatno leži u okolnosti da je kasnije otišao u Albaniju, gdje ga spominje šematizam iz 1836.[2391], a nakon toga je vjerojatno i formalno pristupio albanskoj provinciji.

Salatić, Ignacije (Tadija) (Tuzla, 12. veljače 1803. – Ulice, 17. kolovoza 1844.) (*Salatich, Szalatich, Salletich*). Zavjetovao se 19. kolovoza 1820.

[2381] Usp. NAZ NDS (OD) 1633/1831. Int.

[2382] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 4.

[2383] Usp. NAZ NDS (OD) 1762/1832.

[2384] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1835. – 25. VIII. i NAZ NDS (OD) 1387/1835. Int.

[2385] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1836. – 6. IX.

[2386] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1838. – 13. III. Iz teksta ove obavijesti koju je KUNV proslijedio Provinciji sv. Ladislava razabire se da je Petrović izbačen još u rujnu 1837. pa ostaje nejasnim zbog čega je ova vijest proslijeđena nakon toliko vremena.

[2387] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 9.

[2388] Usp. KFSB, sv. II, pp. 82-83.

[2389] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1810. – 2. X. i KFSB, sv. II, pp. 116-117.

[2390] Usp. AFSK Kut. 15, Ur. Zap. 1, p. 1.

[2391] Usp. *Schematismus provinciae Bosnae Argentinae, 1836*. p. 25 gdje se za njega kaže: *Missionum Praefectus in Albania, et Epiro*.

Školovanje je započeo 1821. kao polaznik prvog razreda humaniorâ u Požegi odakle je 1822. trebao na drugu godinu prijeći u Varaždin.[2392] No, kako je već ranije bio podnio molbu da ga se dispenzira od drugog razreda[2393], Vrhovac je u rujnu iste godine predlagao njegov premještaj u Zagreb.[2394] Budući da se rješavanje ove molbe ponešto oteglo, Salatić je ipak otputovao u Varaždin gdje je u studenom 1822. dočekao pozitivno rješenje svoje molbe i potom prešao u Zagreb na studij filozofije.[2395] Ondje je proveo obje godine ove razine, ali nije bio zadovoljan smještajem te je najprije u veljači 1824. i on bio jednim od potpisnika žalbe na odnos zagrebačkih franjevaca prema bosanskim klericima[2396], a zatim je u rujnu iste godine svojevoljno otputovao nekamo u Slavoniju zbog čega je bio strogo opomenut.[2397] U nepoznatom trenutku se vratio u Zagreb, ali je Vrhovac u listopadu predložio njegovo premještanje u neki drugi samostan.[2398] U skladu s time KUNV ga je na studij teologije uputio u Veszprém.[2399] Ondje je ostao do kraja šk. god. 1827./28. kada je završio školovanje.[2400] Dozvola za ređenje mu je također bila poslana onamo u studenom 1825.[2401]

Samardžić, Mijo (Josip) (Zovik, 29. travnja 1788. – Tramošnica, 23. listopada 1832.)[2402] (*Szamarcsich, Szamargich, Szamargyich*). Zavjetovao se 21. rujna 1807.
Od 1807. u Požegi je polazio gramatiku koju je završio je 1810. i potom upisao humaniora.[2403] U nepoznatom je trenutku bio premješten u Mohač, gdje se u rasporedu za šk. god. 1814./15. navodi kao slušač druge godine studija teologije.[2404] Kasnije se više ne spominje u izvorima. Vjerojatno je nakon dovršetka druge godine vraćen u Bosnu zbog nestašice svećenika uslijed epidemije kuge.

Semunović, Marijan (Pavao) (Oćevija, 22. siječnja 1804. – Kraljeva Sutjeska, 2. kolovoza 1876.)[2405]

[2392] Usp. NAZ NDS (OD) 1722/1822. Int.
[2393] Usp. NAZ NDS (OD) 1580/1822. Int.
[2394] Usp. NAZ NDS (OD) 1799/1822.
[2395] Usp. NAZ NDS (OD) 2197/1822. Int.
[2396] Usp. NAZ NDS (OD) 810/1824.
[2397] Usp. NAZ NDS (OD) 3352/1824.
[2398] Usp. NAZ NDS (OD) 3403/1824.
[2399] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1824. – 2. XI.
[2400] Usp. NAZ NDS (OD) 4315/1827. Int.
[2401] Usp. AFSK Kut. 15, Ur. Zap. 1, p. 6.
[2402] Fojnički nekrolog kao mjesto smrti navodi Kraljevu Sutjesku.
[2403] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1810. – 2. X. i NAZ NDS (OD) 1123/1810.
[2404] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1814. – 11. X. i NAZ NDS (OD) 1487/1814. Int.
[2405] Preostala dva nekrologa kao datum smrti navode 3. kolovoza.

(*Semunovich, Shemunovich*). Zavjetovao se 19. kolovoza 1820.

Zajedno s još trojicom klerika ujesen 1821. došao je u Požegu i upisao humaniora.[2406] U srpnju 1822. podnio je molbu da ga se oslobodi pohađanja druge godine[2407] koju je Vrhovac podupro pred KUNV-om i predložio da ga se premjesti u Zagreb na studij filozofije.[2408] Kao i Ignacije Salatić tablicom rasporeda za šk. god. 1822./23. bio je raspoređen u Varaždin, pa je ondje i proveo kratko razdoblje ujesen 1822. dok u studenom nije došao u Zagreb.[2409] U Zagrebu je završio obje godine studija filozofije, a zatim je 1824. zajedno sa Salatićem bio poslan u Veszprém na studij teologije.[2410] Još tijekom boravka u Zagrebu izazivao je probleme disciplinske naravi. Prema jednom izvješću iz veljače 1824. izbjegavao je zajedničku molitvu i meditaciju, te je poticao ostale bosanske klerike da uskraćuju poslušnost gvardijanu.[2411] S druge strane, njegovo se ime nalazi među potpisnicima žalbe kojom su bosanski klerici optuživali zagrebačke franjevce za loše postupanje prema njima.[2412] Stoga je njegovo premještanje bilo posljedicom Vrhovčevog prijedloga iz listopada 1824. kojim se nadao razriješiti ovaj sukob.[2413] Semunović je cijeli studij teologije odslušao u Veszprému i završio ga 1828.[2414]

Starčević, Ilija (Filip) (Rahić, 17. svibnja 1794. – *Austrija*, 10. listopada 1845.)
(*Starcssevich*). Zavjetovao se 7. rujna 1810.

Početkom siječnja 1811. je kao zadnji u grupi osmorice klerika došao u Brod radi pohađanja gramatike.[2415] Najkasnije u studenom 1811. prešao je u Požegu gdje se prvi put spominje u rujnu 1812. kada je zajedno sa Stjepanom Marijanovićem podnio molbu za premještaj u Požun.[2416] KUNV je u listopadu iste godine donio odluku o njihovom premještanju u Pečuh na studij humaniorâ.[2417] Međutim, Starčević i Marijanović su obavijest o ovome dobili prekasno pa su prvi semestar ostali u Požegi i u Pečuh prešli tek u travnju 1813.[2418] Već

[2406] Usp. NAZ NDS (OD) 2449/1821. Int.
[2407] Usp. NAZ NDS (OD) 1580/1822. Int.
[2408] Usp. NAZ NDS (OD) 1799/1822.
[2409] Usp. NAZ NDS (OD) 2197/1822. Int.
[2410] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1824. – 2. XI.
[2411] Usp. NAZ NDS (OD) 719/1824.
[2412] Usp. NAZ NDS (OD) 810/1824.
[2413] Usp. NAZ NDS (OD) 3403/1824.
[2414] Usp. NAZ NDS (OD) 4315/1827. Int.
[2415] Usp. KFSB, sv. II, pp. 122-123.
[2416] Usp. NAZ NDS (OD) 1032/1812.
[2417] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1812. – 13. X. i NAZ NDS (OD) 1157/1812. Int.
[2418] Usp. NAZ NDS (OD) 396/1813. Int.

ujesen iste godine premješteni su u Baju na studij filozofije.[2419] Ovdje su dovršili samo jednu godinu i potom su 1814. odmah bili upućeni na studij teologije pa je Starčević otišao u Szombathely.[2420] Ondje je 1816. završio drugu godinu studija, ali je Bosna Srebrena za njega i Ivana Glavadanovića tražila povratak kući, vjerojatno zbog nestašice svećenika koja je vladala uslijed epidemije kuge. Biskup u Szombathelyu ih je stoga 10. rujna 1816. poslao kući.[2421] Povratak im se zbog bolesti bio ponešto otegao pa su u Bosnu stigli tek u listopadu 1817. Nakon oporavka poslani su za župnike u Ljubunčić i Modran.[2422] Kako je u kasnijem razdoblju dugo vremena djelovao na području Posavine bio je svojevrsni posrednik prema Husein begu Gradaščeviću i habsburškim vlastima. Njihovo povjerenje je bilo toliko da su ga predlagale za Miletićevog nasljednika. Zajedno s Marijanom Šunjićem 1834. boravio je u Rimu nastojeći dobiti privolu Propagande za osnivanjem kolegija, ali i s ciljem potvrde neovisnosti Provincije od vlasti apostolskog vikara. Prema nekim navodima i on je sudjelovao u organiziranju ustanka 1840., ali se povukao kada je shvatio da planovi nemaju habsburšku podršku.

Stojčić, Josip (Ilija) (Jelaške, 8. listopada 1809. – Dubrave, 15. lipnja 1834.)[2423] (*Stojcsich, Stojtsich, Stojsich, Stoisich*). Zavjetovao se 9. listopada 1825.
Na školovanje je došao ujesen 1826. u Suboticu kao polaznik prvog razreda humaniorâ.[2424] Studij filozofije je započeo 1828. u Egeru.[2425] Drugu godinu je 1830. završio u Kecskemétu, nakon čega je bio premješten u Ostrogon na studij teologije.[2426] Od 1831. školovanje je nastavio u Szombathelyu[2427] i ondje ga završio 1834.[2428] Umro je na povratku kući. Nekrolozi ne govore o uzroku smrti, nego samo spominju da je umro neposredno po dovršetku studija.

Šimić, Filip (Marko) (Zgošća, 30. studenog 1798. – Kraljeva Sutjeska, 10. rujna 1884.) (*Schimich, Shimich, Schinich, Schianits*). Zavjetovao se 16. travnja 1818.

[2419] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1813. – 5. X.
[2420] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1814. – 11. X. i NAZ NDS (OD) 1487/1814. Int.
[2421] Usp. NAZ NDS (OD) 1723/1817. Int.
[2422] Usp. NAZ NDS (OD) 358/1818.
[2423] Kao mjesto rođenja navedena mu je župa Jelaške čije je središte bilo upravo u Stojčićima gdje je vjerojatno zapravo bio rođen.
[2424] Usp. NAZ NDS (OD) 4315/1827. Int.
[2425] Usp. NAZ NDS (OD) 4452/1828. Int.
[2426] Usp. NAZ NDS (OD) 1889/1830. Int.
[2427] Usp. NAZ NDS (OD) 1633/1831. Int.
[2428] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1833. – 2. X. i NAZ NDS (OD) 1833. Int.

U tablici rasporeda za šk. god. 1819./20. stajala je opaska KUNV-a kojoj se Bosni Srebrenoj dozvoljavalo da ukoliko ima još klerika spremnih za školovanje one koji bi trebali pohađati humaniora pošalje u Varaždin, a polaznike filozofije u salvatorijansku provinciju.[2429] Iz tablice za iduću šk. god. 1820./21. razvidno je da je tom prilikom bio poslan i Filip Šimić kojeg se iz Varaždina premještalo u Zagreb na prvu godinu studija filozofije.[2430] Šimić je u Varaždinu dovršio samo jednu godinu humaniorâ, a molbu za oslobađanjem od pohađanja druge godine podnio je ladislavski provincijal pravdajući to njegovim uzornim vladanjem, dobrim školskim uspjehom, ali i zrelijom dobi.[2431] KUNV je Šimića kanio zadržati u Zagrebu i nakon 1822. kada je dovršio filozofiju.[2432] On je, međutim, podnio molbu da mu se zbog zdravstvenih razloga dozvoli prelazak u Szombathely ili Veszprém, što je Vrhovac podržao i proslijedio KUNV-u.[2433] Uvažavajući ovo KUNV je krajem listopada 1822. Šimića poslao u Veszprém.[2434] Ondje je proveo sve četiri godine studija teologije i dovršio ga tijekom šk. god. 1825./26.[2435] Dozvola za primanje svetih redova bila mu je poslana u Zagreb u ožujku 1822.[2436]

Šimić, Josip (Ilija) (Lipnica, 14. siječnja 1791. – Kraljeva Sutjeska, 14. kolovoza 1824.) (*Simich*). Zavjetovao se 21. rujna 1807.

Od 1807. u Požegi je polazio gramatiku. Nakon njezina završetka 1810. upisao je humaniora.[2437] U nepoznatom trenutku bio je premješten u Mohač gdje je tijekom šk. god. 1813./14. završio drugu godinu studija teologije, a za treću je bio raspoređen u Vukovar.[2438] To je i njegovo posljednje spominjanje na studiju, jer se nakon toga vratio u Bosnu zbog nestašice svećenika uslijed epidemije kuge.

Šimić, Luka (Šimun) (Vareš, 7. veljače 1816. – Zovik, 28. veljače 1856.) (*Simich*). Zavjetovao se 8. veljače 1832.

[2429] Usp. NAZ NDS (OD) 1910/1819. Int.
[2430] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1820. – 10. X. i NAZ NDS (OD) 2116/1820. Int.
[2431] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1820. – 22. VIII.
[2432] Usp. NAZ NDS (OD) 1722/1822. Int.
[2433] Usp. NAZ NDS (OD) 1896/1822.
[2434] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1822. – 29. X.
[2435] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1825. – 5. IX. i NAZ NDS (OD) 2345/1825. Int.
[2436] Usp. AFSK Kut. 15, Ur. Zap. 1, p. 4.
[2437] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1810. – 2. X. i NAZ NDS (OD) 1123/1810.
[2438] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1814. – 11. X. i NAZ NDS (OD) 1487/1814. Int.

Matična provincija ga je na školovanje poslala u rujnu 1833.[2439] Odlukom KUNV-a bio je raspoređen u Požegu kao polaznik prvog razreda humaniorâ.[2440] No, u studenom iste godine došlo je do promjene ove odluke te je Šimić umjesto na humaniora, bio poslan na studij filozofije i to u Ilok.[2441] Ondje je proveo obje godine ove razine, nakon čega je 1835. otišao u Brod na studij teologije.[2442] Nakon odslušane druge godine premješten je u Vukovar[2443] gdje je 1839. dovršio studij.[2444] I on predstavlja jednu od brojnih žrtava tuberkuloze među franjevcima onog vremena.

Šljivić, Lovro (Anto) (Haljinići, 23. prosinca 1784. – Modran, 1. listopada 1829.)[2445] (*Szlivich, Schlivich, Szlivics, Szlirich, Shlyvich*). Zavjetovao se 3. veljače 1810.

Prvi se put spominje na popisu bosanskih klerika iz travnja 1813. kojim su KUNV-u prezentirani podaci o tome koji su klerici i gdje pohađali nastavu tijekom 1812.[2446] Tom prilikom je za njega navedeno da je polazio prvi razred gramatike što bi sugeriralo da je te iste godine i došao na školovanje. Ipak, opravdano je pretpostaviti da je zajedno s Ivanom Juričevićem u ljeto 1811. došao najprije u Brod odakle je u studenom iste godine bio premješten u Požegu.[2447] Usprkos tome što je tek bio započeo pohađanje gramatike, već ujesen 1813. određen mu je premještaj u Pečuh gdje je trebao polaziti humaniora.[2448] Očito zbog nedostatnog predznanja nije mogao adekvatno pratiti nastavu, pa je tijekom šk. god. 1814./15. ponavljao razred.[2449] Proturječnosti njegovog školskog kurikuluma su se nastavile tako da je već za šk. god. 1815./16. bio poslan u Vukovar na studij teologije.[2450] Kako se u tablici ne nalazi označena godina studija, vjerojatno je bila donesena odluka da zajedno s Franjom Aždajićem i Jakovom Grgićem prođe samo onaj dio gradiva za koji se smatralo da će mu biti najpotrebniji u kasnijem pastoralnom radu.[2451] Zbog toga se već prilikom

---

[2439] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 4.
[2440] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1833. – 2. X.
[2441] Usp. NAZ NDS (OD) 1755/1833.
[2442] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1835. – 25. VIII. i NAZ NDS (OD) 1387/1835. Int.
[2443] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1837. – 5. IX.
[2444] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1838. – 4. IX. i NAZ NDS (OD) 2003/1838. Int.
[2445] Kreševski nekrolog kao mjesto smrti navodi Zelenike.
[2446] Usp. NAZ NDS (OD) 578/1813.
[2447] Usp. KFSB, sv. II, pp. 132-133 i 140-141. Tom je prilikom i on nazvan prezimenom Juričević.
[2448] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1813. – 5. X.
[2449] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1814. – 11. X. i NAZ NDS (OD) 1487/1814. Int.
[2450] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1815. – 10. X. i NAZ NDS (OD) 1605/1815. Int.
[2451] Gotovo sigurno se radilo o pastoralnoj, moralnoj i dogmatskoj teologiji. Šljivićevo uvrštavanje na ovaj popis je zanimljivo u kontekstu toga da su se Aždajić i Grgić u tom trenutku na školovanju nalazili kudikamo dulje od njega.

raspoređivanja klerika za iduću godinu razmatrala mogućnost njegovog povratka u Bosnu.[2452] Ipak je ostao u Vukovaru još jednu godinu. KUNV je u listopadu 1817. ovlastio Vrhovca da javi Bosni Srebrenoj o Šljivićevom skorom povratku onamo.[2453]

Terzić, Luka (Nikola) (Haljinići, oko 1800. – Ulice, 28. siječnja 1855.)[2454] (*Terzich*, *Terzics*, *Terczits*). Zavjetovao se 30. travnja 1816.

Na školovanje je poslan ujesen 1818. u Zagreb kao polaznik prve godine studija filozofije.[2455] Ondje je proveo obje godine ove razine i zatim 1820. upisao teologiju.[2456] Vjerojatno su postojali planovi da u Zagrebu provede cjelokupno školovanje jer je 1822. bilo određeno da ondje pohađa i treću godinu studija.[2457] To je vjerojatno i razlog zbog kojeg mu je Bosna Srebrena dozvolu za ređenje u prosincu 1822. poslala u Zagreb.[2458] Zbog dispenziranja jedne grupe klerika došlo je do preraspoređivanja koje je zahvatilo i Terzića pa je na treću godinu studija otišao u Veszprém.[2459] Tijekom šk. god. 1823./24. ondje je dovršio školovanje, nakon čega se vratio u Bosnu.[2460]

Tomić, Lovro (Anto *alias* Pekez) (Foča, 15. travnja 1821. – Gornja Dubica, 15. rujna 1875.)[2461]

(*Thomich*, *Tomich*). Zavjetovao se 16. kolovoza 1839.

Bosna Srebrena ga je na školovanje uputila u kolovozu 1840.[2462] Ušao je u krug kraljevskih stipendista i KUNV ga je rasporedio u Dunaföldvár na prvu godinu studija filozofije.[2463] Ondje je 1842. dovršio ovu razinu.[2464] Prvu godinu studija teologije je 1843. završio u Brodu.[2465] Vjerojatno je nakon toga prešao u Zagreb, jer se u šematizmu ladislavske

---

[2452] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1816. – 24. IX. Uz Šljivićevo ime stoji: *Non constat utrum redierit in Patriam absolutis necessariis Theologicis Studiis nec ne?*
[2453] Usp. NAZ NDS (OD) 1723/1817. Int.
[2454] Godina rođenja je pretpostavljena prema podacima iz nekrologa.
[2455] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1818. – 6. X. i NAZ NDS (OD) 1856/1818. Int.
[2456] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1820. – 10. X. i NAZ NDS (OD) 2116/1820. Int.
[2457] Usp. NAZ NDS (OD) 1722/1822. Int.
[2458] Usp. AFSK Kut. 15, Ur. Zap. 1, p. 4.
[2459] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1822. – 29. X. i NAZ NDS (OD) 2197/1822. Int.
[2460] Usp. NAZ NDS (OD) 4062/1823.
[2461] Zanimljivo, podaci o njemu nisu sadržani u sutješkom nekrologu.
[2462] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835*. p. 10.
[2463] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1840. – 28. VII. i NAZ NDS (OD) 1611/1840. Int.
[2464] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1841. – 14. IX.
[2465] Usp. *Schematismus provinciae Capistranae, 1843*. p. 23.

provincije za god. 1845. spominje kao polaznik treće godine teologije.[2466] Na istom je mjestu 1846. dovršio školovanje.[2467]

Tovljaković, Šimun (Marko *alias* Vrdoljaković) (Lipnica, oko 1791./1795. – Garevo, 28. kolovoza 1829.)[2468]
(*Toleakovich, Toleakovits, Tovlyakovich, Touleakovich, Tuoljakovich, Tuolyakovich, Tuogliakovich, Verdolyakovich, Wardalijakovics, Vardolyakovich*).[2469] Zavjetovao se 30. travnja 1816.
U listopadu 1817. KUNV je preko Vrhovca Miletiću poslao uputu o tome da ima pravo poslati dvojicu klerika na školovanje te da što prije javi njihova imena i razinu školovanja koju bi polazili.[2470] Miletić je u prosincu obavijestio o dolasku Vinka Juriča ml. i Šimuna Tovljakovića, te zamolio za primanje i Anđela Šunjića.[2471] Ovaj je izbor bio u dogovoru s tadašnjim provincijalom Petrom Kordićem koji je i sam o tome pisao Vrhovcu.[2472] KUNV ga je poslao u Požegu gdje je šk. god. 1818./19. polazio prvi[2473], a 1819./20. drugi razred humaniorâ.[2474] Ovakav raspored ipak ostaje upitnim jer je prema semestralnom izvješću koje je u travnju 1819. požeški gvardijan poslao Duhovnom stolu Tovljaković tada polazio tek četvrti razred gramatike.[2475] Već tijekom 1818. je zajedno s Juričem ml. upao u sukobe s požeškim franjevcima i tražio je premještaj nekamo drugamo, ali Duhovni stol to nije odobrio.[2476] Za studij filozofije mu je najprije bio određen premještaj u Prešov[2477], ali je iz

[2466] Usp. *Schematismus provinciae Laidslaianae, 1845*. p. 9.
[2467] Usp. *Schematismus provinciae Laidslaianae, 1846*. p. 9.
[2468] Godina rođenja je pretpostavljena prema podacima iz nekrologa koji govore o dobi od 38 godina u trenutku smrti što bi sugeriralo 1791. kao godinu rođenja. S druge strane, požeški gvardijan u jednom izvješću iz 1819. navodi da je Tovljaković tada imao 24 godine, usp. NAZ NDS (OD) 800/1819. Time bi datum rođenja bio pomaknut na 1795.
[2469] Brojnim bosanskim klericima su ubilježena po dva prezimena, najčešće prilikom stupanja u Red. Međutim, barem tijekom školovanja su se uvijek služili jednim i obično su pod njime zavedeni u svim dokumentima vezanim uz školovanje, ali i u kasnijem djelovanju u Bosni Srebrenoj. Manju iznimku od ovakvog trenda čine klerici Juro Idžaković i Lovro Mlinarević koji su u nekrologe zavedeni pod prezimenima Čović i Lacić. U slučaju Tovljakovića su već tijekom školovanja u gotovo jednakom omjeru korištene varijante Tovljaković i Vrdoljaković. U ovom popisu se radi razumljivosti teksta kao primarna koristi navedena verzija iz razloga što je unekoliko ipak češća, a također je pod njom zaveden u nekrologe sva tri samostana. Kako mu je prezime vrlo nesustavno bilježeno ovom prilikom su navođene varijante bez najučestalijeg oblika što bi bio *Verdolyakovich* kako je unesen u većinu tablica.
[2470] Usp. NAZ NDS (OD) 1602/1817. Int.
[2471] Usp. NAZ NDS (OD) 2002/1817.
[2472] Usp. NAZ NDS (OD) 2003/1817. Variranje u bilježenju klerikovog prezimena je najvidljivije upravo u ova dva dopisa. Miletić koristi varijantu Tovljaković, dok Kordić prezime bilježi kao Vrdoljaković.
[2473] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1818. – 6. X. i NAZ NDS (OD) 1856/1818. Int.
[2474] Usp. NAZ NDS (OD) 1910/1819. Int.
[2475] Usp. NAZ NDS (OD) 800/1819.
[2476] Usp. NAZ NDS (OD) 1584/1818.
[2477] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1820. – 10. X. i NAZ NDS (OD) 2116/1820. Int.

tablice rasporeda za šk. god. 1821./22. vidljivo da je u konačnici Tovljaković bio poslan u Radnu odakle je prešao u Ilok.[2478] Dovršivši ondje studij filozofije 1822. upisao je studij teologije u Veszprému.[2479] U studenom 1822. Bosna Srebrena mu je onamo poslala dozvolu za ređenje.[2480] Ondje je proveo dvije godine, a potom je 1824. poslan u Zagreb.[2481] U travnju 1825. podnio je molbu da ga se oslobodi pohađanja četvrte godine studija.[2482] Vrhovac je preporučio njezino usvajanje, pa je KUNV prihvatio ovaj prijedlog i u lipnju dodijelio Tovljakoviću novčanu pomoć za putovanje.[2483]

Verković, Ilija (Stjepan) (Ugljar, 4. ožujka 1821. – Sofija, 11. siječnja 1894.)[2484] (*Verkovich*). Zavjetovao se 5. travnja 1837.

Bosna Srebrena ga je na školovanje poslala 1837.[2485] Bio je privatni stipendist biskupa Haulika i cjelokupno školovanje proveo je u Zagrebu. To potvrđuju i dva izvješća koja je potpisao gvardijan zagrebačkog samostana, jedno iz kolovoza 1838.[2486], a drugo iz kolovoza 1839.[2487] Tada je završio filozofiju, pa je studij teologije također upisao u Zagrebu.[2488] Tijekom boravka ondje oduševio se idejama iliraca, pa je 1843. uoči dovršetka četvrte godine napustio studij i svećenički poziv.[2489] Kasnije je djelovao u Srbiji gdje je neko vrijeme surađivao s Tomom Kovačevićem, Makedoniji i Rusiji u kojima je dugo vremena stanovao, te Bugarskoj odakle mu je bila supruga i čija mu je vlada tri godine pred smrt odobrila mirovinu. Najveći dio života proveo je istražujući etnografsku baštinu Makedonije o čemu je objavio više radova. Iza sebe je ostavio obimnu korespondenciju čiji je velik dio objavljen u Bugarskoj.[2490]

[2478] Usp. NAZ NDS (OD) 2449/1821. Int.
[2479] Usp. NAZ NDS (OD) 1722/1822. Int.
[2480] Usp. AFSK Kut. 15, Ur. Zap. 1, p. 4.
[2481] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1824. – 12. X.
[2482] Usp. NAZ NDS (OD) 1347a/1825.
[2483] Usp. NAZ NDS (OD) 1839/1825. Int.
[2484] Verkovićev život i djelo dugo je vremena istraživao Ljubiša Doklestić čija je opsežna monografija objavljena posthumno 2007.
[2485] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 8.
[2486] Usp. NAZ Prez. Haulik 450/1838.
[2487] Usp. NAZ NDS (OD) 1595/1839.
[2488] Usp. *Schematismus provinciae Ladislaianae, 1840*. p. 9.
[2489] Doklestić, 2007: 29 navodi da je to bilo u ožujku 1843. Autor također odbacuje tvrdnje prema kojima je Verković već tom prilikom napustio katoličku vjeru. Verković je doista prešao na pravoslavlje, ali tek u ožujku 1855. Usp. *ibidem*, 45. Motivi ove konverzije su prvenstveno ležali u Verkovićevoj želji za čim boljim uklapanjem u novu okolinu (tada je, naime, donio odluku da se trajno naseli u Serezu u Makedoniji), kao i nakani da se oženi.
[2490] Usp. Doklestić, 2007: 13.

Vincetić, Franjo (Grgo) (Donja Mahala, 6. ožujka 1814. – Komušina, 18. veljače 1849.)[2491] (*Vinczetich, Vitzetich*). Zavjetovao se 26. ožujka 1830.

Matična provincija ga je na školovanje poslala u listopadu 1831.[2492] KUNV ga je rasporedio u Zagreb kao polaznika prve godine humaniorâ.[2493] Obje godine je završio u Zagrebu, pa je 1833. na studij filozofije bio poslan u Pečuh.[2494] Ondje je od 1835. pohađao i studij teologije.[2495] Na pohađanje treće godine bio je 1837. premješten u Székesfehérvár[2496] gdje je 1839. dovršio školovanje.[2497] Prema Mikiću bio je na glasu kao vrstan kaligraf, a ogledao se i u pjesništvu. Umro je od tuberkuloze, a Blaž Josić mu je posvetio jednu kraću elegiju.[2498]

Vuković, Andrija (Marijan) (Tolisa, 23. srpnja 1786. – Kraljeva Sutjeska, 15. lipnja 1850.) (*Vukovich*). Zavjetovao se 11. rujna 1806.

U siječnju 1807. stigao je u grupi od petorice klerika u Brod odakle je produžio za Požegu i ondje počeo pohađati gramatiku.[2499] Završivši 1810. gramatiku ostao je raspoređen na istom mjestu za humaniora.[2500] U siječnju 1811. KUNV je javio Vrhovcu da je Vuković pobjegao iz Požege kanivši otići u Beč. Uhvaćen je, a kao razlog svog bijega navodio je želju da ga se premjesti u Požun.[2501] Ova je obavijest u Zagreb stigla tek u ožujku, a Vuković je već od veljače bio smješten u Zagreb i to na molbu tamošnjeg gvardijana.[2502] U listopadu iste godine podnio je molbu da mu se dodijeli svećeničko ređenje[2503], ali je već tada pokazivao znakove duševne rastrojenosti.[2504] Molba za ređenjem mu je odbijena i naloženo je da se odmah vrati u Bosnu.[2505] Izgleda da se u Bosni bolest počela pogoršavati jer je prema nekrolozima posljednjih 25 godina života proveo pomračena uma uz povremene i rijetke bistre trenutke.

Župarić, Šimun (Josip) (Vidovice, 23. lipnja 1818. – Koraće, 28. prosinca 1847.)

[2491] Nekrolozi preostala dva samostana kao datum smrti navode 17. veljače.
[2492] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 3.
[2493] Usp. NAZ NDS (OD) 1633/1831. Int.
[2494] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1833. – 2. X.
[2495] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1835. – 25. VIII. i NAZ NDS (OD) 1387/1835. Int.
[2496] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1837. – 5. IX.
[2497] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1838. – 4. IX. i NAZ NDS (OD) 2003/1838. Int.
[2498] Usp. AFSKS POK5 p. 402-403 gdje se nalazi i kompletan tekst Josićeve pjesme.
[2499] Usp. KFSB, sv. II, pp. 28-29.
[2500] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1810. – 2. X. i NAZ NDS (OD) 1123/1810.
[2501] Usp. NAZ NDS (OD) 437/1811. Int.
[2502] Usp. NAZ NDS (OD) 290/1811.
[2503] Usp. NAZ NDS (OD) 1382/1811.
[2504] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1811. – 15. X.
[2505] Usp. AHFPZ A-VIII-3a, 1811. – 12. XI.

(*Xuparich*). Zavjetovao se 2. lipnja 1836.

Bosna Srebrena ga je na školovanje poslala 1837.[2506] Nije poznato je li uspio dobiti privatnu stipendiju, ali kako ga je Bosna Srebrena u Italiju poslala u lipnju 1839.[2507], mora se ostaviti otvorenom mogućnost da je barem jednu godinu proveo negdje na području Monarhije, vjerojatno u Subotici.

[2506] Usp. AFPBS *Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.* p. 8.
[2507] *Ibidem*, p. 9.

Prilozi

Tabelarni prikaz školovanja klerika

Samostani Provincije sv. Ladislava

Samostani Provincije sv. Ivana Kapistranskog

Samostani Provincije sv. Marije

Samostani Provincije Presvetog Spasitelja

Samostani Hrvatsko-kranjske provincije sv. Križa

Tablica 1 – Klerici fojničkog distrikta poslani na školovanje do 1800.

Klerik	Godine provedene na školovanju	Gramatika	Humaniora	Filozofija	Teologija
Baltić, Filip	?-1806.	?	?	?	?
Bumbar, Jakov	1794.-?	Požega	?	?	?
Dobretić, Franjo	1788.-1800.	Zagreb	Zagreb	Zagreb	Pečuh
Jakovljević, Marijan	1798.-1799.	Zagreb	/	/	/
Kristićević, Stjepan	1798.-1806.	*Varaždin*	Varaždin	Požun	?
Mustafić, Anđeo	1798.-1807.	*Varaždin*	?	?	*Zagreb*
Ostojić, Marko	1794.-*1796*. 1799.-1801.	/	/	/	Zagreb, Varaždin
Pavlićević, Marko	1798.-1806.	*Varaždin*	Varaždin	Požun	?
Skočibušić ml., Ivan	1798.-1802.	Zagreb		/	/
Sunarić, Andrija	1790.	Ivanić	/	/	/
Šeremet, Filip	1794.-?	Požega	Požega	Pečuh	?
Šimkić, Franjo	1794.-?	Požega	Požega	Pečuh	?
Vukadin, Pavao	1798.-1806.	Zagreb	?	?	?

Tablica 2 – Klerici kreševskog distrikta poslani na školovanje do 1804.

Klerik	Godine provedene na školovanju	Gramatika	Humaniora	Filozofija	Teologija
Botoš Okić, Bono	1786.-1787.	Zagreb	/	/	/
Ilijić, Nikola	?-1790.	?	?	?	Pešta
Ivanović, Marko	1798.-1806.	Varaždin Požega	?	?	?
Karlović, Stjepan	1798.-1806.	Varaždin	?	Požun	?

Kopić, Franjo	1795. -?	Senj	Požega	Szombathely	?
Kopić st., Paškal	1786.-1795.	Zagreb	Zagreb	Zagreb	Zagreb
Kraljević, Franjo	1798.-1806.	Varaždin	?	?	?
Letić, Filip	*1799.-1806.*	?	?	?	?
Marojević, Jeronim	prije 1806.-iza 1809.		Senj	Pečuh	
Martinčević, Petar	1794.-?	Senj	Požega	Pečuh	?
Musić, Ilija	1798.-1806.	Varaždin	?	?	Zagreb
Nikolić, Mato	1793.-1803.	Zagreb Požega	Požega	Pečuh	?
Nikolić, Mijo	1794.-?	Senj	Požega	?	?
Ostojić st., Franjo	1797.-?	/	Požega	Zagreb	?
Pinjušić, Mijo	1799.-1807.	Varaždin	?	?	Zagreb
Šerkić, Grgo	1792.-1805.	Zagreb	Požega	?	?
Tometinović, Ivan	1789.-?	Zagreb?	/	/	/
Tomić ml., Josip	?	?	?	?	?

Tablica 3 – Klerici sutješkog distrikta poslani na školovanje do 1800.

Klerik	Godine provedene na školovanju	Gramatika	Humaniora	Filozofija	Teologija
Grgić, Dominik	1794.-?	Požega?	?	?	?
Juričević, Grgo	1798.-1802.	Zagreb	Zagreb?	/	/
Krajinović, Marijan	1794.-1807.	Požega	?	?	?
Kulašević, Blaž	1787.-?	Zagreb	Varaždin	Zagreb?	Pečuh
Milanović, Lovro	1800.-1802.	Zagreb			
Topalović, Šimun	1794.-1802.	Požega	Požega	Pečuh	?

Tablica 4 – Klerici fojničkog distrikta poslani na školovanje 1804.-1843.

Klerik	Godine studiranja	Gramatika	Humaniora	Filozofija	Teologija
Alaupović, Andrija	1809.-1816.	/	Brod (1809.-1810.)	Baja (1810.-?)	Székesfehérvár (?-1816.)
Alaupović st., Anto	1822.-1829.	/	Subotica (1822.-1823.)	Segedin (1823.-1825.)	Szombathely (1825.-1829.)
Alaupović ml., Anto	1841.-1847.	/	/	Kremnica (1841.-1843.)	Hlohovec (1843.-1845.) Skalica (1845.-1847.)
Alaupović, Vinko	1807.-1815.	Požega (1807.-1810.)	Požega (1810.-?)	?	Mohač (?-1814.) Vukovar (1814.-1815.)
Androšević, Lovro	*1843*.-1847.	/	*Zagreb (1843.-1844.)*	Zagreb (1844.-1846.)	Zagreb (1846.-1847.)
Antunović, Mato	1816.-1822.	/	/	Baja (1816.-1818.)	Baja (1818.-1820.) Vukovar (1820.-1822.)
Baković, Marko	1840.-1841.	/	/	/	Jászberény (1840.-1841.)
Baltić, Jakov	1834.-1840.	/	/	Dunaföldvár (1834.-1835.) Pečuh (1835.-1836.)	Pečuh (1836.-1837.) Veszprém (1837.-1840.)
Banić, Petar	1837.-1843.	/	/	Vác (1837.-1839.)	Vác (1839.-1841.) Vukovar (1841.-1842.) *Budim (1842.-1843.)*
Bilandžić, Nikola	1804.-1812.	Požega (1804.-1806.)	Zagreb (1806.-1807.) Szombathely (1807.-?)	*Szombathely (?-?)*	*Szombathely (?-1812.)*
Bočanić, Mato	1812.-1818.	/	Pečuh (1812.-1813.)	Baja (1813.-1814.)	Székesfehérvár (1814.-1818.)
Bošnjak, Marko	1839.-iza 1841.	/	/	Bač (1839.-1841.)	Gyöngyös (1841.-?)
Čuić, Mijo	1815.-1821.	/	/	Zagreb (1815.-1817.)	Mohač (1817.-1818.) Székesfehérvár (1818.-1821.)
Čuić, Nikola	1824.-1827.	/	/	Kecskemét (1824.-1826.)	Pečuh (1826.-1827.)
Čuić, Petar	1824.-1830.	/	/	Kecskemét	Veszprém

				(1824.-1825.) Vác (1825.-1826.)	(1826.-1830.)
Ćenan, Filip	1833.-1838.	/	/	Klanjec (1833.) Požega (1833.-1834.)	Zagreb (1834.-1838.)
Ćorković, Lovro	1829.-1834.	/	Baja (1829.-1830.)	Dunaföldvár (1830.-1832.)	Baja (1832.-1834.)
Ćurić, Anto	1838.-1843.	/	Požega (1838.-1839.)	Zagreb (1839.-1840.) Vác (1840.-1841.)	Székesfehérvár (1841.-1843.)
Ćurić, Franjo	1837.-1842.	/	/	Gyöngyös (1837.-1838.)	Gyöngyös (1838.-1840.) Segedin (1840.-1842.)
Dembić, Augustin	1834.-1837.	/	/	Dunaföldvár (1834.-1835.) Segedin (1835.-1836.)	Baja (1836.-1837.)
Demirović, Jakov	1807.-?	Požega (1807.-?)	Požega (?-1810.)	Baja (1810.-?)	?
Dragićević, Josip	1839.-1841.	/	/	Bač (1839.-1841.)	Gyöngyös (1841.-?)
Dujić, Stjepan	1837.-1842.	/	/	Gyöngyös (1837.-1838.)	Gyöngyös (1838.-1840.) Skalica (1840.-1842.)
Eleg, Anto	1819.-1821.	/	/	Subotica (1819.-1821.)	/
Filipović, Ljudevit	1833.-1838.	/	/	Klanjec (1833.) Požega (1833.-1834.)	Zagreb (1834.-1838.)
Franjić, Nikola	1837.-1842.	/	/	Gyöngyös (1837.-1838.)	Gyöngyös (1838.-1840.) Segedin (1840.-1842.)
Franjković, Franjo	1829.-1836.	/	Baja (1829.-1830.)	Dunaföldvár (1830.-1832.)	Baja (1832.-1834.) Veszprém (1834.-1836.)
Glavadanović, Andrija	1821.-1827.	/	/	Zagreb (1821.-1823.)	Pečuh (1823.-1825.) Vác (1825.-1827.)
Glavadanović, Ivan	1812.-1816.	/	Pečuh (1812.-1813.)	Baja (1813.-1814.)	Szombathely (1814.-1816.)
Glavadanović, Stjepan	1839.-1845.	/	/	Zagreb (1839.-1840.) Kremnica	Vác (1841.-1845.)

				(1840.-1841.)	
Glavočević, Nikola	1812.-1817.	/	Pečuh (1812.-1813.)	Baja (1813.-1814.)	Székesfehérvár (1814.-1817.)
Gujić, Mijo	1837.-1842.	/	/	Gyöngyös (1837.-1838.)	Gyöngyös (1838.-1840.) Rožňava (1840.-1842.)
Gutić, Anto	1833.-1839.	/	/	Zagreb (1833.-1834.) Szobmathely (1834.-1835.)	Szombathely (1835.-1837.) (1838.-1839.) Székesfehérvár (1837.-1838.)
Jaranović, Ivan	1841.-1847.	/	/	Kremnica (1841.-1843.)	Hlohovec (1843.-1845.) Skalica (1845.-1847.)
Jakovljević, Ambrozije	1807.-1810.	Požega (1807.-1810.)	/	/	/
Jeličić, Marko	1812.-1820.	Našice (1812.-1813.) Pečuh (1813.-1814.)	Pečuh (1814.-1815.)	Subotica (1815.-1817.)	Székesfehérvár (1817.-1818.) Baja (1818.-1819.) Vukovar (1819.-1820.)
Jelić, Anđeo	1815.-1821.	/	/	Zagreb (1815.-1817.)	Mohač (1817.-1818.) Székesfehérvár (1818.-1821.)
Jukić, Franjo	1835.-1840.	/	/	Zagreb (1835.-1836.)	Szombathely (1836.-1838.) Veszprém (1838.-1840.)
Jurič ml., Vinko	1818.-1823.	/	Požega (1818.-1820.)	Zagreb (1820.-1821.) Ilok (1821.-1822.)	Veszprém (1822.-1823.)
Juričević, Andrija	1834.-1840.	/	/	Dunaföldvár (1834.-1835.) Segedin (1835.-1836.)	Vác (1836.-1839.) Gyöngyös (1839.-1840.)
Jurić ml., Bono	1835.-1841.	/	/	Zagreb (1835.-1836.) Szombathely (1836.-1837.)	Szombathely (1837.-1838.) Hlohovec (1838.-1839.) Vác (1839.-1841.)
Jurišić, Mijo	1826.-1834.	/	Subotica (1826.-1828.)	Eger (1828.-1829.) Kremnica (1829.-1830.)	Hlohovec (1830.-1832.) Skalica (1832.-1834.)

Kalem, Augustin	1821.-1829.	/	Zagreb (1821.-1823.)	Zagreb (1823.-1824.) Szombathely (1824.-1825.)	Szombathely (1825.-1829.)
Karaula, Lovro	1819.-1825.	/	/	Subotica (1819.-1821.)	Székesfehérvár (1821.-1823.) Pečuh (1823.-1824.) Vác (1824.-1825.)
Katavić, Ilija	1837.-1843.	/	/	Eger (1837.-1839.)	Gyöngyös (1839.-1841.) Rožňava (1841.-1843.)
Kljunović, Pavao	1804.-1813.	Požega (1804.-1806.)	Varaždin (1806.-1809.)	Varaždin (1809.-1810.) *Brod (1810.-1811.)*	Szombathely (1811.-1813.)
Kozić, Marijan	1807.-1816.	Požega (1807.-?)	Požega (?-1810.)	Baja (1810.-?)	Székesfehérvár (?-1816.)
Krilić, Ivan	1833.-1837.	/	/	Klanjec (1833.) Požega (1833.-1834.)	Zagreb (1834.-1837.)
Krilić, Nikola	1839.-1845.	/	/	Kremnica (1839.-1841.)	Hlohovec (1841.-1843.) Skalica (1843.-1845.)
Križanac, Jakov	1805.-1811.	Požega (1805.-?)	?	?	*Szombathely* (?-1811.)
Križanac, Petar	1834.-1840.	/	/	Dunaföldvár (1834.-1835.) Segedin (1835.-1836.)	Ostrogon (1836.-1838.) Frauenkirchen (1838.-1839.) Skalica (1839.-1840.)
Krnjić, Pacifik	1821.-1828.	/	Požega (1821.-1822.) Szombathely (1822.-1823.)	Szombathely (1823.-1825.)	Szombathely (1825.-1828.)
Kuna, Filip	1839.-1845.	/	/	Zagreb (1839.-1841.)	Zagreb (1841.-1845.)
Lozić, Grgo	1829.-1835.	/	/	Varaždin (1829.-1831.)	Brod (1831.-1832.) Eger (1832.-1835.)
Malbašić, Anđeo	1809.-1816.	/	Brod (1809.-1810.)	Baja (1810.-?)	Székesfehérvár (?-1816.)
Marinović, Bono	1821.-1828.	/	Požega (1821.-1822.)	Szombathely (1823.-1824.)	Pečuh (1824.-1825.) Baja

					(1825.-1826.)
			Szombathely (1822.-1823.)		Vác (1826.-1827.)
					Szombathely (1827.-1828.)
Marković ml., Stjepan	1838.-1846.	/	Požega (1838.-1839.)	Dunaföldvár (1840.-1842.)	Brod (1842.-1843.)
			Subotica (1839.-1840.)		Zagreb (1843.-1846.)
Marijanović ml., Petar	1841.-1845.			Kremnica (1841.-1843.)	Hlohovec (1843.-1845.)
Marketić, Mato	1810.-1811.	/	/	Brod (1810.-1811.)	Szombathely (1811.-?)
Mlinarević, Lovro	1832.-1837.	/	Zagreb (1832.-1834.)	Ilok (1834.-1835.)	Baja (1836.-1837.)
				Dunaföldvár (1835.-1836.)	
Nikolić, Grgo	1812.-1821.	Požega (1812.-1815.)	Požega (1815.-1817.)	Vukovar (1817.-1818.)	Baja (1819.-1821.)
				Ilok (1818.-1819.)	
Ostojić ml., Franjo	1804.-1811.	Požega (1804.-1806.)	Zagreb (1806.-1809.)	Zagreb (1809.-1810.)	/
				Brod (1810.-1811.)	
Pašalić, Filip	1822.-1829.	/	Subotica (1822.-1823.)	Segedin (1823.-1825.)	Szombathely (1825.-1826.)
					Vác (1826.-1827.)
					Gyöngyös (1827.-1828.)
					Pečuh (1828.-1829.)
Perišić, Bono	1831.-1837.	/	/	Pečuh (1831.-1833.)	Pečuh (1833.-1837.)
Pinotić, Petar	1805.-1811.	Požega (1805.-1806.)	Zagreb (1806.-1810.)	Brod (1810.-1811.)	/
Rakić, Anđeo	1834.-1839.	/	/	Zagreb (1834.-1835.)	Zagreb (1836.-1837.)
				Varaždin (1835.-1836.)	Szombathely (1837.-1839.)
Rozić ml., Mijo	1843.-?	/	/	Dunaföldvár (1843.-?)	?
Sitnić, Franjo	1816.-1821. (1824.)	/	/	Zagreb (1816.-1817.)	Szombathely (1817.-1820.)
					Zagreb (1820.-1821.)
Skočibušić, Anđeo	1833.-1837.	/	/	Klanjec (1833.)	Zagreb (1834.-1837.)
				Požega (1833.-1834.)	
Sladojević,	1840.-1845.	/	/	Kremnica	Hlohovec

Juro				(1840.-1841.)	(1841.-1842.) Szolnok (1842.-1843.) Eger (1843.-1845.)
Sladojević, Stjepan	1816.-1818., 1819.-1825.	/	Požega (1816.-1817.) Pečuh (1817.-1818.)	Radna (1819.-1820.) Ilok (1820.-1821.)	Székesfehérvár (1821.-1823.) Pečuh (1823.-1824.) Zagreb (1824.-1825.)
Šunjić, Marijan	1815.-1821.	/	/	Zagreb (1815.-1817.)	Mohač (1817.-1818.) Baja (1818.-1819.) Székesfehérvár (1819.-1821.)
Tadić, Lovro	1826.-1834.	/	Subotica (1826.-1828.)	Eger (1828.-1829.) Kremnica (1829.-1830.)	Hlohovec (1830.-1832.) Skalica (1832.-1834.)
Tvrtković st., Andrija	1829.-1835.	/	/	Varaždin (1829.-1831.)	Brod (1831.-1832.) Gyöngyös (1832.-1833.) Vác (1833.-1835.)
Tucić, Lovro	1807.-?	Požega (1807.-?)	Požega (?-1810.)	Baja (1810.-?)	?
Tuzlančić, Anto	1829.-1835.	/	/	Varaždin (1829.-1831.)	Brod (1831.-1832.) Eger (1832.-1835.)
Vicić, Augustin	1825.-1832.	/	Subotica (1825.-1826.)	Kecskemét (1826.-1827.) Eger (1827.-1828.)	Vác (1828.-1832.)
Vladić, Anto	1837.-1843.	/	/	Baja (1837.-1839.)	Pečuh (1839.-1841.) Segedin (1841.-1843.)
Vucić, Ivan	*1843.*-iza 1847.	/	*Zagreb (1843.-1844.)*	Zagreb (1844.-1846.)	Zagreb (1846.-?)
Vucić, Lovro	1834.-1840.	/	/	Dunaföldvár (1834.-1835.) Segedin (1835.-1836.)	Ostrogon (1836.-1838.) Frauenkrichen (1838.-1839.) Gyöngyös (1839.-1840.)
Vučević, Ilija	1823.-1831.	/	Varaždin (1823.-1825.)	Brod (1825.-1826.) Zagreb	Zagreb (1827.-1829.) Szombathely

				(1826.-1827.)	(1829.-1831.)
Vujčić, Pavao	1834.-1840.	/	/	Dunaföldvár (1834.-1836.)	Baja (1836.-1837.) Vác (1837.-1839.) Skalica (1839.-1840.)
Vukadin, Josip	1815.-1821.	/	/	Zagreb (1815.-1817.)	Mohač (1817.-1818.) Székesfehérvár (1818.-1821.)
Vukadin ml., Pavao	1837.-1843.	/	/	Eger (1837.-1839.)	Eger (1839.-1841.) Skalica (1841.-1843.)
Vukadin, Petar	1816.-1822.	/	/	Baja (1816.-1818.)	Szombathely (1818.-1822.)
Zloković ml., Juro	1805.-1813.	Požega (1805.-1806.)	Varaždin (1806.-1809.)	Varaždin (1809.-1810.) Zagreb (1810.-1811.)	Szombathely (1811.-1813.)
Zubić, Franjo	1843.	/	/	Prešov (1843.-?)	/
Zubić, Mijo	1816.-1822.	/	/	Baja (1816.-1818.)	Székesfehérvár (1818.-1822.)

Tablica 5 – Klerici kreševskog distrikta poslani na školovanje 1804.-1843.

Klerik	Godine na školovanju	Gramatika	Humaniora	Filozofija	Teologija
Ančić, Filip	1826.-1834.	/	Subotica (1826.-1828.)	Kecskemét (1828.-1830.)	Ostrogon (1830.-1831.) Szombathely (1831.-1834.)
Barišić, Mijo	1837.-1843.	/	/	Baja (1837.-1839.)	Pečuh (1839.-1841.) Segedin (1841.-1843.)
Bošnjak, Filip	1832.-1838.	/	/	Pečuh (1832.-1834.)	Pečuh (1834.-1838.)
Crnjac, Ivan	1840.-1844.?	/	Požega (1840.-1842.)	Dunaföldvár (1842.-1843.) Vukovar (1843.-1844.)	?
Čondrić, Mato	1835.-1841.	/	/	Zagreb (1835.-1837.)	Veszprém (1837.-1838.) Hlohovec (1838.-1839.) Vác

					(1839.-1841.)
Čutura, Anto	1826.-1834.	/	Subotica (1826.-1828.)	Kecskemét (1828.-1830.)	Ostrogon (1830.-1831.)
					Szombathely (1831.-1834.)
Ćorić, Mato	1834.-1840.	/	/	Varaždin (1834.-1836.)	Zagreb (1836.-1837.)
					Veszprém (1837.-1839.)
					Gyöngyös (1839.-1840.)
Dragićević, Grgo	1833.-1838.	/	/	Požega (1833.-1834.)	Baja (1834.-1836.)
					Vác (1836.-1838.)
Dropuljić ml., Luka	1822.-1829.	/	Kaniža (1822.-1823.)	Varaždin (1823.-1825.)	Veszprém (1825.-1829.)
Ilić, Petar	1828.-1836.	/	Subotica (1828.-1830.)	Kremnica (1830.-1831.)	Gyöngyös (1832.-1836.)
				Kecskemét (1831.-1832.)	
Katavić, Ivan	1836.-1842.	/	/	Varaždin (1836.-1837.)	Szombathely (1838.-1841.)
				Čakovec (1837.-1838.)	Vukovar (1841.-1842.)
Kordić, Nikola	1812.-1818.	Našice (1812.-1813.)	Pečuh (1813.-1814.)	Baja (1814.-1815.)	Mohač (1816.-1817.)
				Mohač (1815.-1816.)	Vukovar (1817.-1818.)
Kraljević, Anđeo	1824.-1831.	/	Subotica (1824.-1825.)	Kremnica (1825.-1826.)	Gyöngyös (1827.-1830.)
				Prešov (1826.-1827.)	Vác (1830.-1831.)
Kraljević, Bono	1810.-1818.	Požega (1810.-1813.)	Zagreb (1813.-1814.)	Szombathely (1814.-1816.)	Szombahtely (1816.-1817.)
					Vukovar (1817.-1818.)
Krešić, Ivan	1828.-1836.	/	Subotica (1828.-1830.)	Kremnica (1830.-1832.)	Hlohovec (1832.-1833.)
					Vác (1833.-1836.)
Kujundžić, Andrija	1810.-1819.	Požega (1810.-1813.)	Székesfehérvár (1813.-1814.)	Baja (1814.-1816.)	Székesfehérvár (1816.-1818.)
					Vukovar (1818.-1819.)
Kujundžić, Mijo	1825.-1832.	/	Subotica (1825.-1826.)	Kecskemét (1826.-1827.)	Segedin (1828.-1831.)
				Eger (1827.-1828.)	Eger (1831.-1832.)
Kuliš, Lovro	1807.-1814.	Zagreb (1807.-1810.)	Varaždin (1810.-1811.)	Varaždin (1811.-1812.)	Zagreb (1813.-1814.)
				Zagreb	

				(1812.-1813.)	
Kvesić, Paškal	1824.-1831.	/	Subotica (1824.-1825.)	Kremnica (1825.-1826.) Prešov (1826.-1827.)	Gyöngyös (1827.-1831.)
Lekić, Ilija	1840.-1846.?	/	Požega (1840.-1842.)	Dunaföldvár (1842.-1843.) Vukovar (1843.-1844.)	Pečuh (1844.-1846.)
Livajić, Ambrozije	1838.-1845.	/	Subotica (1838.-1840.)	Dunaföldvár (1840.-1842.)	Brod (1842.-1843.) Zagreb (1843.-1845.)
Ljubić, Stjepan	1839.-1845.	/	/	Kremnica (1839.-1841.)	Hlohovec (1841.-1843.) Skalica (1843.-1845.)
Marešević, Pavao	1815.-1823.	/	Osijek (1815.-1816.) Pečuh (1816.-1817.)	Zagreb (1817.-1818.) Varaždin (1818.-1819.)	Baja (1819.-1821.) Vukovar (1821.-1822.) Pečuh (1822.-1823.)
Marešević, Petar	1820.-1826.	/	/	Radna (1820.-1821.) Ilok (1821.-1822.)	Székesfehérvár (1822.-1824.) Zagreb (1824.-1825.) Vukovar (1825.-1826.)
Martić, Grgo	1838.-*1845*.	/	Požega (1838.-1839.)	Zagreb (1839.-1840.) Székesfehérvár (1840.-1841.)	Székesfehérvár (1841.-*1845*.)
Martinović, Ivan	1807.-1814.	Varaždin (1807.-1810.)	Varaždin (1810.-1811.)	Varaždin (1811.-1812.) Zagreb (1812.-1813.)	Zagreb (1813.-1814.)
Marojević, Ilija	1828.-1836.	/	Subotica (1828.-1830.)	Kremnica (1830.-1831.) Kecskemét (1831.-1832.)	Vác (1832.-1834.) Eger (1834.-1836.)
Momčinović, Augustin	1838.-1844.	/	/	Szolnok (1838.-1840.)	Székesfehérvár (1840.-1841.) Brod (1841.-1842.) Zagreb (1842.-1844.)
Momčinović, Franjo	1815.-1823.	/	Osijek (1815.-1816.) Pečuh (1816.-1817.)	Zagreb (1817.-1818.) Subotica (1818.-1819.)	Pečuh (1819.-1823.)
Musić, Anto	1838.-1846.	/	Subotica (1838.-1840.)	Dunaföldvár (1840.-1842.)	Brod (1842.-1843.)

					Zagreb (1843.-1846.)
Nikolić, Augustin	1812.-1823.	Požega (1812.-1814.)	Požega (1814.-1817.)	Subotica (1817.-1819.)	Baja (1819.-1821.) Vukovar (1821.-1822.) Pečuh (1822.-1823.)
Nikolić, Martin	1829.-1834.	/	Baja (1829.-1830.) Subotica (1830.-1831.)	Szolnok (1831.-1833.)	Gyöngyös (1833.-1834.)
Radovčić, Anto	1812.-1822.	Požega (1812.-1814.)	Požega (1814.-1817.)	Zagreb (1817.-1818.) Ilok (1818.-1819.)	Pečuh (1819.-1822.)
Rozić st., Mijo	1815.-1823.	/	Osijek (1815.-1816.) Pečuh (1816.-1817.)	Subotica (1817.-1819.)	Baja (1819.-1821.) Vukovar (1821.-1822) Pečuh (1822.-1823.)
Soptić, Lovro	1834.-1840.	/	/	Dunaföldvár (1834.-1835.) Pečuh (1835.-1836.)	Pečuh (1836.-1839.) Vukovar (1839.-1840.)
Stjepanović, Mijo	1822.-1829.	/	Baja (1822.-1823.)	Szombathely (1823.-1824.) Našice (1824.-1825.)	Baja (1825.-1826.) Pečuh (1826.-1829.)
Šerkić, Luka	1815.-1823.	/	Osijek (1815.-1816.) Pečuh (1816.-1817.)	Zagreb (1817.-1818.) Ilok (1818.-1819.)	Szombathely (1819.-1823.)
Škorić, Mijo	1836.-1837.	/	/	Varaždin (1836.-1837.)	/
Šunjić, Anđeo	1817.-1825.		Požega (1817.-1818.) Pečuh (1818.-1819.)	Zagreb (1819.-1821.)	Székesfehérvár (1821.-1825.)
Šunjić, Petar	1824.-1831.	/	Subotica (1824.-1825.)	Kremnica (1825.-1826.) Prešov (1826.-1827.)	Vác (1827.-1829.) Szombathely (1829.-1831.)
Tometinović ml., Stjepan	1837.-1843.	/	/	Baja (1837.-1839.)	Pečuh (1839.-1841.) Skalica (1841.-1843.)
Tvrtković ml., Andrija	1836.-*1844.*	/	Požega (1836.-1838.)	Dunaföldvár (1838.-1840.)	Szombathely (1840.-1841.) Brod (1841.-1842.)

					Budim (1842.-1844.)
Vidošević, Ilija	1820.-1826.	/	/	Radna (1820.-1821.)	Székesfehérvár (1822.-1824.)
				Ilok (1821.-1822.)	Szombathely (1824.-1825.)
					Vukovar (1825.-1826.)
Vidošević, Marko	1826.-1833.	/	Subotica (1826.-1828.)	Kecskemét (1828.-1830.)	Ostrogon (1830.-1831.)
					Szombathely (1831.-1833.)
Vrljić, Josip	1834.-1837.	Požega (1834.-1835.)	Požega (1835.-1837.)	/	/
Vučić, Petar	1825.-1832. †	/	Subotica (1825.-1826.)	Kecskemét (1826.-1828.)	Gyöngyös (1828.-1832.)

Tablica 6 – Klerici sutješkog distrikta poslani na školovanje 1804.-1843.

Klerik	Godine na školovanju	Gramatika	Humaniora	Filozofija	Teologija
Anđelić, Alojzije	1822.-1829.	/	Subotica (1822.-1823.)	Segedin (1823.-1824.)	Vác (1825.-1826.)
				Vác (1824.-1825.)	Szombathely (1826.-1827.)
					Zagreb (1827.-1829.)
Aždajić, Franjo	1809.-1816.	Brod (1809.-1810.)	Pečuh (1811.-?)	Baja (?-1814.)	Székesfehérvár (1814.-1815.)
		Pečuh (1810.-1811.)			Vukovar (1815.-1816.)
Babajić, Petar	1807.-1810.	Požega (1807.-1810.)	/	/	/
Baruk, Ivan Krizostom	1830.-1834.	/	/	/	Ostrogon (1830.-1831.)
					Veszprém (1831.-1834.)
Barukčić, Andrija	1826.-1834.	/	Subotica (1826.-1828.)	Eger (1828.-1829.)	Hlohovec (1830.-1831.)
				Kremnica (1829.-1830.)	Vác (1831.-1834.)
Begčević, Augustin	1807.-1814.	Požega (1807.-?)	Požega (?-1810.)	Baja (1810.-?)	?
Benić ml., Bono	1810.-1819.	Požega (1810.-1813.)	Zagreb (1813.-1814.)	Szombathely (1814.-1816.)	Szombathely (1816.-1818.)
					Vukovar

		(Brod?)			(1818.-1819.)
Bušić, Franjo	1838.-1839.	/	Požega (1838.-1839.)	Zagreb (1839.)	/
Čičković, Petar	1822.-1829.	/	Baja (1822.-1823.)	Zagreb (1823.-1825.)	Vác (1825.-1826.) Zagreb (1826.-1829.)
Ćaćić, Petar	1840.-1846.	/	/	Szolnok (1840.-1842.)	Szolnok (1842.-*1844.*) Eger (*1844.*-1846.)
Ćosić, Anto	1838.-?	/	Subotica (1838.-1839.)	Eger (1839.-1841.)	Gyöngyös (1841.-?)
Ćosić, Rafo	1837.-1842.	/	/	Gyöngyös (1837.-1838.)	*Gyöngyös (1838.-1840.)* Segedin (1840.-1842.)
Dakić, Ambrozije	1832.-1838.	Subotica (1832.-1833.)	Subotica (1833.-1835.)	Szolnok (1835.-1836.) Eger (1836.-1837.)	Eger (1837.-1838.)
Džojić, Jakov	1840.-1846.	/	/	Szolnok (1840.-1842.)	Szolnok (1842.-1844.) Skalica (1844.-1846.)
Đurić, Anto	1812.-1822.	Požega (1812.-1814.)	Požega (1814.-1817.)	Subotica (1817.-1819.)	Pečuh (1819.-1822.)
Fočić, Marko	1828.-1834.	/	/	Zagreb (1828.-1829.) Frauenkirchen (1829.-1830.)	Trnava (1830.-1831.) Veszprém (1831.-1834.)
Franjić, Ivan	1816.-1821.	/	Pečuh (1816.-1817.)	Varaždin (1817.-1819.)	Pečuh (1819.-1821.)
Franjić, Martin	1821.-1824.	/	Zagreb (1821.-1822.) Kaniža (1822.-1823.)	Varaždin (1823.-1824.)	/
Gašić, Bartol	1812. -1818.	Požega (1812.-1814.)	Požega (1814.-1817.)	Varaždin (1817.-1818.)	/
Gašić, Tadija	1816.-1822.	/	Pečuh (1816.-1817.)	Vukovar (1817.-1818.) Ilok (1818.-1819.)	Baja (1819.-1821.) Vukovar (1821.-1822.)
Gašpar, Lovro	1835.-1838.	/	/	Ilok (1835.-1837.)	Brod (1837.-1838.)
Grgić, Jakov	1807.-1816.	Požega (1807.-1810.)	Požega (1810.-1811.)	?	Mohač (?-1815.) Vukovar (1815.-1816.)
Idžaković,	1831.-1837.	/	Zagreb	Zagreb	Szombathely

Augustin			(1831.-1833.)	(1833.-1834.) Szombathely (1834.-1835.)	(1835.-1837.)
Idžaković, Juro	1825.-1832.	/	Subotica (1825.-1826.)	Kecskemét (1826.-1828.)	Vác (1828.-1832.)
Ilijašević, Franjo	1837.-1839.	/	/	Rožňava (1837.-1839.)	/
Ilić, Ilija	1812.-1820.	Našice (1812.-1813.) Pečuh (1813.-1814.)	Osijek (1814.-1815.)	Subotica (1815.-1817.)	Székesfehérvár (1817.-1818.) Baja (1818.-1819.) Vukovar (1819.-1820.)
Josić, Blaž	1837.-1842.	/	/	Gyöngyös (1837.-1838.)	Veszprém (1838.-1840.) Skalica (*1840*.-1842.)
Josipović, Stjepan	1839.-1845.	/	/	Kremnica (1839.-1841.)	Hlohovec (1841.-1843.) Skalica (1843.-1845.)
Jurič, Bartol	1837.-1840.	/	/	Varaždin (1837.-1839.)	Veszprém (1839.-1840.)
Jurič, Ivan	1836.-1839., 1840.-1841.	/	/	Varaždin (1836.-1837.) Čakovec (1837.-1838.)	Szombathely (1838.-1839.) Jászberény (1840.-1841.)
Juričević, Ivan	1811.-1812.	Požega (1811.-1812.)	/	/	/
Jurić st., Bono	1835.-1841.	/	/	Ilok (1835.-1837.)	Brod (1837.-1839.) Kremnica (1839.-1840.) Njitra (1840.-1841.)
Jurić, Nikola	1818.-1824.	/	/	Zagreb (1818.-1820.)	Szombathely (1820.-1824.)
Kalfić, Josip	1839.-1842.	/	/	Zagreb (1839.-1841.)	Zagreb (1841.-1842.)
Kljajić, Mijo	1823.-1827.	/	Varaždin (1823.-1825.)	Brod (1825.-1826.) Zagreb (1826.-1827.)	/
Knezović, Anto	1810.-1815.	Požega (1810.-1813.)	Székesfehérvár (1813.-1814.)	Baja (1814.-1815.)	/
Kneževič, Grgo	1807.-1815.	Požega (1807.-1810.)	Požega (1810.-1811.)	?	Mohač (?-1814.) Vukovar (1814.-1815.)

Knežević, Juro	1838.-?	/	Subotica (1838.-1839.)	Eger (1839.-1841.)	Brod (1841.-?)
Knežević, Mato	1838.-1839.	/	*Subotica (1838.-1839.)*	/	/
Kolanović, Pavao	1807.-?	Požega (1807.-?)	Požega (?-1810.)	Baja (1810.-?)	?
Kopić ml., Paškal	1827.-1833.	/	/	Njitra (1827.-1829.)	Pečuh (1829.-1832.) Mohač (1832.-1833.)
Kozić, Tadija	1840.-1846.	/	/	Szolnok (1840.-1842.)	Szolnok (1842.-1844.) Eger (1844.-1846.)
Kovačević, Josip	1837.-1842.	/	/	Varaždin (1837.-1839.)	Székesfehérvár (1839.-1840.) Pešta (1840.-1842.)
Krajinović, Bartol	1831.-1837.?	/	Zagreb (1831.-1833.)	Zagreb (1833.-1834.) Szombathely (1834.-1835.)	Szombathely (1835.-1837.)
Lovrić, Pavao	1823.-1826.	/	Subotica (1823.-1824.)	Kecskemét (1824.-1826.)	/
Lučić, Ilija	1818.-1820.	/	/	Zagreb (1818.-1820.)	/
Maračić, Augustin	1810.-1819.	Požega (1810.-1813.)	Zagreb (1813.-1814.)	Szombathely (1814.-1816.)	Szombathely (1816.-1818.) Vukovar (1818.-1819.)
Marijanović, Bono	1832.-1841.	Subotica (1832.-1833.)	Subotica (1833.-1835.)	Szolnok (1835.-1836.) Eger (1836.-1837.)	Eger (1837.-1838.) Rožňava (1838.-*1841.*)
Marijanović, Stjepan	1810.-1817.	Požega (1810.-1812.)	Požega (1812.-1813.) Pečuh (1813.)	Baja (1813.-1814.)	Székesfehérvár (1814.-1817.)
Martinović, Bartol	1807.-1815.	Požega (1807.-1810.)	Požega (1810.-1811.)	?	Mohač (?-1815.)
Matić, Ambrozije	1816.-1818., 1819.-1824.	Požega (1816.-1817.)	Pečuh (1817.-1818.)	Radna (1819.-1820.) Ilok (1820.-1821.)	Székesfehérvár (1821.-1823.) Pečuh (1823.-1824.)
Mikić, Stjepan	1827.-1833.	/	/	Njitra (1827.-1829.)	Veszprém (1829.-1831.) (1832.-1833.) Požun (1831.-1832.)
Nedić,	1827.-1835.	/	Subotica (1827.-1829.)	Szolnok (1829.-1830.)	Gyöngyös (1831.-1833.)

Martin				Eger (1830.-1831.)	Vác (1833.-1835.)
Nedić, Stjepan	1837.-1839., 1840.-1841.	/	/	Zagreb (1837.-1839.)	Jászberény (1840.-1841.)
Oršolić, Ivan	1825.-1832.	/	Subotica (1825.-1826.)	Kecskemét (1826.-1828.)	Vác (1828.-1832.)
Petrović, Blaž	1832.-1837.	Subotica (1832.-1833.)	Subotica (1833.-1835.)	Szolnok (1835.-1836.) Eger (1836.-1837.)	/
Radošević, Mato	1809.-?	Brod (1809.-1810.)	Pečuh (1810.-?)	?	?
Salatić, Ignacije	1821.-1828.	/	Požega (1821.-1822.)	Zagreb (1822.-1824.)	Veszprém (1824.-1828.)
Samardžić, Mijo	1807.-1815.	Požega (1807.-1810.)	Požega (1810.-1811.)	?	Mohač (?-1815.)
Semunović, Marijan	1821.-1828.	/	Požega (1821.-1822.)	Zagreb (1822.-1824.)	Veszprém (1824.-1828 .)
Starčević, Ilija	1811.-1816.	Požega (1811.-1812.)	Požega (1812.-1813.) Pečuh (1813.)	Baja (1813.-1814.)	Szombathely (1814.-1816.)
Stojčić, Josip	1826.-1834.	/	Subotica (1826.-1828.)	Eger (1828.-1829.) Kecskemét (1829.-1830.)	Ostrogon (1830.-1831.) Szombathely (1831.-1834.)
Šimić, Filip	1819.-1826.	/	Varaždin (1819.-1820.)	Zagreb (1820.-1822.)	Veszprém (1822.-1826.)
Šimić, Josip	1807.-1815.	Požega (1807.-1810.)	Požega (1810.-1811.)	?	Mohač (?-1814.) Vukovar (1814.-1815.)
Šimić, Luka	1833.-1839.	/	/	Ilok (1833.-1835.)	Brod (1835.-1837.) Vukovar (1837.-1839.)
Šljivić, Lovro	1811.-1817.	Požega (1811.-1813.)	Pečuh (1813.-1815.)	/	Vukovar (1815.-1817.)
Terzić, Luka	1818.-1824.	/	/	Zagreb (1818.-1820.)	Zagreb (1820.-1822.) Veszprém (1822.-1824.)
Tomić, Lovro	1840.-1846.	/	/	Dunaföldvár (1840.-1842.)	Brod (1842.-1843.) Zagreb (1843.-1846.)
Tovljaković, Šimun	1818.-1825.	/	Požega (1818.-1820.)	Radna (1820.-1821.) Ilok	Veszprém (1822.-1824.) Zagreb

				(1821.-1822.)	(1824.-1825.)
Verković, Ilija	1837.-1843.	/	/	Zagreb (1837.-1839.)	Zagreb (1839.-1843.)
Vincetić, Franjo	1831.-1839.	/	Zagreb (1831.-1833.)	Pečuh (1833.-1835.)	Pečuh (1835.-1837.) Székesfehérvár (1837.-1839.)
Vuković, Andrija	1807.-1811.	Požega (1807.-1810.)	Požega (1810.-1811.)	/	/
Župarić, Šimun	1837.-1838.	/	*Subotica (1837.-1838.)*	/	/

Karta samostana pet franjevačkih provincija u kojima su boravili bosanski klerici

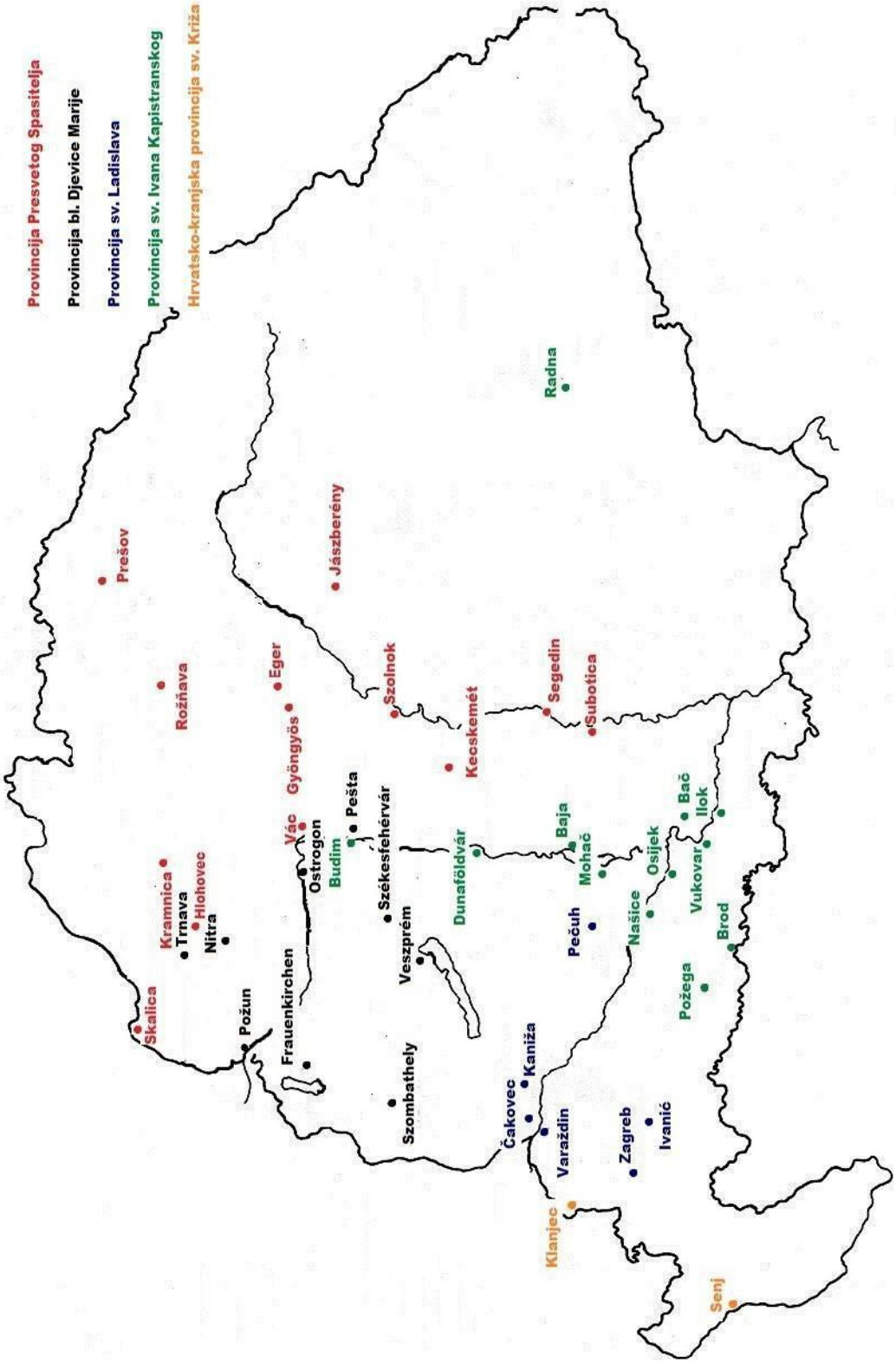

c) Popis samostana koji su udomljavali bosanske klerike prema provincijama:

Provincija sv. Ladislava (*Alma Provincia Divi Ladislai Regis Ordinis Minorum S. P. Francisci Seraphici Regularis Observantiae*):

Zagreb (*Zagrabia*), **Varaždin** (*Varasdinum*), **Ivanić** (*Ivanichium*), **Pečuh** (*Quinque Ecclesiae*, Pécs), **Čakovec** (*Csakotornyia*, Csáktornya), **Kaniža** (*Canisia*, Nagykanizsa).

Provincija sv. Ivana Kapistranskog (*Alma Provincia S. Joannis a Capistrano Ordinis Minorum S. P. Francisci Regularis Observantiae*):

Požega (*Posega*), **Našice** (*Nashitze*), **Ilok** (*Illokinum*), **Osijek** (*Essekinum*), **Bač** (*Bacsium*), **Mohač** (*Mohacsium*), **Brod** (*Brodinum*), **Baja** (*Baja*), **Vukovar** (*Vukovarinum*), **Radna** (*Radna*), **Dunaföldvár** (*Földvarinum*) **Budim** (*Buda*, Buda).

Provincija sv. Marije (*Provincia Ordinis S. P. Francisci Hungariae S. Mariae nuncupata*):

Požun (*Posonium*, Bratislava, Pozsony), **Szombathely** (*Sabaria*, Sambotel/Subotište), **Trnava** (*Tyrnavia*, Nagyszombat), **Székesfehérvár** (*Alba Regia*, Stolni Biograd), **Ostrogon** (*Strigonium*, Esztergom), **Pešta** (*Pesthinum*, Pest), **Nitra** (*Nitria*, Nyitra), **Frauenkirchen** (*Maria Prata*, Fertőboldogasszony), **Veszprém** (*Vesprimia*, Vesprim).

Hrvatsko-kranjska provincija sv. Križa (*Provincia S. Crucis Croatiae-Carnioliae Ordinis Fratrum Minorum S. P. N. Francisci*):

Senj (*Segnia*), **Klanjec** (*Clanitzium*).

Provincija Presvetog Spasitelja (*Alma Provincia Sanctissimi Salvatoris in Hungaria Ordinis Minorum S. P. Francisci Strictioris Observantiae*):

Gyöngyös (*Gyöngyösinum*), **Segedin** (*Szegedinum*, Szeged), **Skalica** (*Sakolcium*, Szakolca), **Hlohovec** (*Galgoczinum*, Galgóc), **Kremnica** (*Cremnicium*, Körmöczbánya), **Kecskemét** (*Kecskemethinum*), **Prešov** (*Eperiessinum*, Eperjes), **Eger** (*Agria*, Jegar), **Vác** (*Vaczium*), **Szolnok** (*Szolnokinum*), **Subotica** (*Maria Theresiopolis*, Szabadka), **Rožňava** (*Rosnavia*, Rozsóny), **Jászberény** (*Jaszberenium*).

Izvori:

a) neobjavljeni

Arhiv franjevačke provincije Bosne Srebrene (= AFPBS)

Missi ad Exteras Provincias pro Studiis et ab iis Regressi a tempore Ministeriatus Adm. Rndi Patris Andreae Kujuncxich de Kreshevo seu ab Anno 1835.

Protocollum Provinciae Bosnae Argentinae, sv. II 1793.-1835.

Protocollum Provinciae Bosnae Argentinae, sv. III 1835.-1870.

Arhiv franjevačkog samostana u Fojnici (=AFSF)

I. „Fojnicensia“ : Kutija 3, br. 10 *Zbirka pisama klerika fra Bone Perišića, 1831.-1835*., Kutija 4, br. 17 *Necrologium Provinciae*., Kutija 4, br. 24 *Ljetopis fra Andrije Glavadanovića, 1804.-1861*.

VIII. „Viri illustres de Fojnica“, Kutija 13, br. 92 *Životopis biskupa Miletića po fra L. Karauli 1871*., Kutija 13, br. 98 *Korespondencija fra Bone Perišića*., Kutija 13, br. 101 *Životopis fra Aug. Miletića, biskupa od fra B. Perišića, 1880*., Kutija 13, *Bilježnica s različitim životopisima*.

XXI. „Classificationes“, Kutija 23, br. 304 *Ocjene franjevačkih klerika 1800.-1920*.

XXIII. „Autographica“, Kutija 24, br. 323 *Miletića biskupa korespondencija*.

Arhiv franjevačkog samostana u Kreševu (=AFSK)

Nekr. 1, *Necrologion seu catalogus nominorum patrum ac fratrum almae observantiae provinciae Bosnae Argentinae defucntorum, pro conventu Kresheviensi S. Catharinae V. M., industria potissimum R. P. Michaelis Slishkovich praenominati conventus guardiani impigri confectum tempore provincialatus admodum R. P. Michaelis Duich de Livno, anno Domini 1834*.

A. Knjige okružnica

Kut. 12, Okruž. 1

Littere (sic!) *circulares et statuta provinciae post combustionem conventus Cresseviensis anno MDCCLXV*. (sic!), *1767*. (pisma Bonaventure Benića, Augustina Okića, 443

Grgura Ilića Varešanina, Marka Dobretića, Paška Varešanina, Petra Alovića, Ivana Skočibušića, Stjepana Trogrančića); (1765.-1790.).

Kut. 12, Okruž. 2

Liber secundus in quo post combustionem conventus describuntur statuta provinciae et litterae circulares ab anno 1792. (pisma Franje Gracića, Ivana skočibušića, Grgura Ilića Varešanina, Mateja Ivekića, Antuna Tomića, Luke Dropuljića (st.), Augustina Pejčinovića); (1790.-1803.).

Kut. 12, Okruž. 4

[*Liber in quo describuntur statuta provinciae et litterae circulares ab anno 1804.*] bez naslovnice (pisma M. Iveke, Hilariusa de Monge Magno, Nikole Goluba iz Ivanjske, Franje Miloševića, Petra Alovića, Petra Filipovića, Filipa Šimića, Dominika Varešanina, A. Miletića, Anđela Franića; Na poleđini: *Liber in quo desrcibuntur statuta et litterae circulares episcoporum ab anno 1797.* (Pisma Grge Varešanina, A. Miletića) 1805.-1814. (1805.-1815.).

Kut. 13, Okruž. 5

Liber in quo circulares litterae ministrorum provincialium inscribuntur ab anno Domini 1815. (pisma Anđela Franića iz Kotora, Dominika Varešanina, Petra Kordića iz Brotnja, Dominika Franića, Marka Ostoića iz Fojnice, Mije Dujića iz Livna, Ivana Kljaića iz Vrbovca); na poleđini: Okružnice biskupa (pisma Augustina Miletića, Rafe Barišića) (1815.-1833.)

B. Urudžbeni zapisnici

Kut. 15, Ur. Zap. 1

Registrum inceptum a die 12. Februarii anno 1815. Bilješka: *Hoc registrum ego fr. Angelus Shunjich p. m., secretarius episcopalis, ex manibus R. P. Philippi Pashalich, secretarii provinciae Suttiscae, die 14. Novembris 1839. accepi* (1815.-1841.).

C. Knjige oblačenja i zavjetovanja

Kut. 19, Obl. Zav. 1

Liber Fratrum indutorum, Cressevi, 1768. Naslov na korici: *Liber induitionis et proffesionis.* (1727.-1859.)

D. Okružnice apostolskih namjesnika, redodržavnika i pohoditelja

Kut. 98/1, Okr. BRP 2

Okružnice redodržavnika (provincijala), (1): Ivan Skočibušić iz Duvna, Anđeo Franjić, Petar Alović, Marko Ostoić, Andrija Kujundžić, Stjepan Marjanović, Martin Nedić, Antun Vladić, Mijo Guić, Filip Pašalić, Petar Kordić, Blaž Josić iz Tuzle. (1777.-1871.)

F. Ostavštine subraće i drugih

Kut. 160, Gr. Šer. 1

Exercitia hebdomadalia pro secundo semestri 1800. fratris Gregorii Sherkich, humanistae secundum in annum. Na poleđini: *Exercitia menstrua pro secundo semestri 1800. fratris Gregorii Sherkich, humanistae secundum in annum.* (1800.)

Kut. 160, Fr. Kop. 1

Correcta et relecta Fr. Francisci Kopich pro primo semestri supremae grammatices classis, 1797. (zabilježena predavanja) (1797.)

Kut. 160, Fr. Kop. 2

Povijest: /… …/ *anno Domini 1801. P. F. K. K.* (dopisano: *R. P. Franciscus Kopic, secundi anni philosophus in academia Sabariensi*) (zabilježena predavanja) (1801.)

Kut. 160, Fr. Kop. 3

Mudroslovlje (metafizika): *Metaphysices nec non etiam philosophia morum, ex praelectionibus secundi semestris Francisci Horvath, diaecesis Sabariensis presbiteri, AA.*

et philosophiae doctoris, logicae, historiae litterariae philosophiae, metaphyisicae et philosophiae moralis professoris regii publici ordinarii. Perscripta per patrem Franciscum Kopich, Sabariae, anno a Christi Nativitate 1801. 236 str. (1801.)

Kut. 160, Il. Mus. 1

Bogoslovlje dogmatsko: *In Dei nomine, amen. Incipit 2. pars dogmaticae. Pro 1. semestri 1806. die 9. Novembris. – Ternio 1. ex dogmatica pro secundo semestri P. Eliae Musich, m. p.*

Kut. 160, Il. Mus. 2

Crkveno pravo: *Ternio primus ex iure canonico an. 1805./1806. Eliae Musich m. p. Praeliminaria Iuris canonici*. (1805.-1806.)

Kut. 161, Aug. Nik. 1

Studium phisicae traditum, per decretum anni 1818. a reverendo patre Augustino Ballok, actuali lectore ordinis minorum S. P. N. Francisci strictioris observantiae SS. Salvatoris in Hungaria, die 4. Novembris anno 1818. hora 2. pomeridiana. Fr. Augustinus Nikolich, provintiae (sic!) *Bosniae Argentinae allumnus* (sic!) *et philosophiae auditor, m. p.* (1818.)

Kut. 161, Aug. Nik. 2.

Studium iuris canonici tractatum per reverendum patrem Iosephum Maczek, SS. theologiae, ordinis S. Francisci provinciae S. Ioannes a Capistrano in conventu S. Antonii Baje (sic!), *die 6. Novembris anno 1819. P. Augustinus Nikolić, SS. theologiae auditor, manu propria* (svešč. I., III., IV., VI., VIII., IX.) (1819.)

Kut. 161, Aug. Nik. 3

Studium historiae ecclesiasticae traditum per reverendum patrem Thaddeum Stojanovich, AA. LL. et phylosophiae doctorem et historiae ecclesiasticae ac iuris ecclesiastici actualem lectorem, mihi et cetteris (sic!) *cunctis, P. Augustino Nikolich, P. P. minoris (?* stavio ga Razum, op. a.) *theologiae auditori, die 6. Novembri 1820.* (1820.)

Kut. 161, Pav. Mar. 1

Dopisba, (1821.).

Kut. 161, Pav. Mar. 2

Bogoslovlje ćudoredno: *Paragraphi ad Lucernam cleantis per R. P. Paulum Maressevich, capellanum natum elucubrati*.

Kut. 161, Pet. Ilić 1

Theologia fundamentalis pro 1. semestri anno 1833., Gyöngyösini, R. clerici Petri Illych (samo prvi sveščić) (1833.)

Kut. 161, Pet. Ilić 2

Theologiae dogmaticae pars 1. Pro II. Semestri. Petri Illych, Gyöngyösini 1834. (sv. 1., 3.-4., 6.-8., 10.-11., 14.) (1834.)

Kut. 161, Pet. Ilić 3

Theologiae dogmaticae pars II. De Deo humani generis reparatore, finisque nostri ultimi consumatore (sv. 1., II. 4.-7., 12.)

Kut. 161, Pet. Ilić 4

Theologia moralis auctore clarissimo domino Mauro Schenkl, ternio primus, 1834. P. Petri Illych, III. anni theologi descripta Gyöngyösini, dictante M. V. P. Ferdinando Foriss, lectore eiusdem anno 1834./1835.

Kut. 161, Luk. Šer. 2

Studium doctrinae redentionis. De sacramentis omnibus. Studium. Završetak: *Descripta per me fratrem Lucam Sherkich, Quniqueecclesiis, II. humanitati operam dando, professore Quinqueecclesiis docente admodum reverendo ac eximio domino Ioanne Horvath, ordinis Cisterciensium, anno a partu Virgineo 1817.* (1817.)

Kut. 162, L. Dro. Ml. 2

Katehetika: *Pars particularis. Catechetica. Petri Csuich 1829. ab eodem qua amico suo maximo dono accepit Lucas Dropuljich eodem anno.*

Kut. 162, S. Tom. Ml. 1

Bogoslovlje dogmatsko: *Theologia dogmatica.* Završetak: *Finis huic studio positus est per fratrem Stephanum Tometinović, primi anni theologiae alumnum Bosnensem, 19. Iunii media septima pomeridiana, Quinqueecclesiis 1840.*

Kut. 162, S. Tom. Ml. 2

Bogoslovlje dogmatsko: *Theologiae dogmaticae pars II.* Colofon: *Die 24. Iunii 1843. Finis media quarta pomeridiana. Auctor huius partis dogmatices est Franciscus Leopoldus Bruno Liebermann. Feliciter terminatum examen 13. Iulii fuit anno ut supra Szakolcae, sub Pantaleone Janotik respondit de paenitentia, pater Stephanus Tometinović m. p.*

Kut. 162, S. Tom. Ml. 3

Bogoslovlje ćudoredno: *Theologia moralis, auctore Mauro Senkl, professore, quam Bruno Mor… tradidit. Descripta per patrem Stephanum Tometinović /qu/arti anni theologum /Szakolcae/ in Hungaria.* Colofon: *Finis 31. Maii 1843. Szakolcae in Hungaria. Stephanus Tometinović, m. p., Stephanus Tometinovich. Kordich matribus suis dixerunt.*

Kut. 163, An. Kuj. 1 (+ 27. I. 1873.)
Osobne isprave (1810.-1824.)

Kut. 163, An. Kuj. 2
Dopisba (1820.-1864.)

Kut. 163, An. Kuj. 3
Disertatio de literis humanioribus. Bilješka: *A. P. Katançich Andreae Kujuncxich Budae submissum.*

Kut. 163, An. Kuj. 4
Crkvena povijest: *Historia Ecclesiastica, quam dictante admodum reverendo ac clarissimo domino Iosepho Perger, SS. theologiae doctore et eiusdem in lycaeo Alba Regalenati professore dignissimo, calamo excepit fr. Andreas Kujuncxich de Creshevo, missionis apostolicae Bosnensis m… ac sub regiis stipendiis theologiae auditor Albae Regiae in Hungaria, 1817.* (nedostaje završetak).

Kut. 163, An. Kuj. 10
Theologia exegetica Novi Testamenti, 1817./18.

Kut. 163, An. Kuj. 11
Praeclarum historiae universalis studium, iuxta exemplar ex inclyta scientiarum regia universitate Pestiensi adlatum per Kujuncxich Andream de Cressevo, alumnum Bosnensem descriptum. In lyceo Bajensi dum AA. LL. et philosophiae studiis ultimum in annum operam daret. Favente et opibus adiuvante Francisco, Romanorum imperatore Secundo, rege apostolico, patrono ac protectore suo benignissimo gratiosissimo, anno aerae vulgaris 1816., imperii vero eius 24. aetatis 48. 10 str.

Kut. 164, Mat. Čondr. 2

Bogoslovlje ćudoredno: *Compendium theologiae moralis in examine pro iurisdictione proponi solita. Descriptum per fratrem Mathaeum Čondrić, alumnum Bosnensem tertii anni Theologiae operam navantem Vacii in Seminario episcopali anno a partu Virginis 1840.*, 112 str. (1840.)

Arhiv franjevačkog samostana u Kraljevoj Sutjesci (=AFSKS)

A. Uvezi (knjige) samostana i župe

IV. Nekrolozi (Nek.)

Nek. 1 Nekrologij provincije Bosne Srebrene (*Plumbi 1660., 14. Septembris obiit Fr. Marovich. Idem Nechrologium aliud substitutum est ab anno 1828. per patrem Stephanum Marianovich.* Na posebnom listu: *Prologus in hocce Necrologium Stjepana Marijanovića*.).

Nek. 2 Necrologium fratrum minorum provinciae Bosnae Argentinae auctum et in meliorem ordinem redactum pro venerabili conventu Curiae Bani seu Suttiskae. Exaratum a R. P. Petro Babaja, definitore et guardiano, MDCCCXXVIII.

Zapisnici razni (*Protocolla varia*),

(Zp.) Zp. 1 Knjiga novaka, I.

VII. Poslanice, okružnice, kronike (POK)

POK1 *Biskupske i provincijalove okružnice*

POK2 *Litterae circulares 1813.-1852*.

POK5 *Arkiva (knjiga perva) u kojoj povjesnica države Srebreno-Bosanske, Cerkva Bosanska, topographia manastira starih, biographia redovnika izvrsnijih i još mlogah drugah, sabrana po O. fra Mati Mikiću 1853*.

POK12 *Litterae circulares A. R. patrum ministrorum provincialium incipiendo a provinicalatu A. R. P. Gregorii a Varess. Kreševo 24. VI. 1783.-21. VI. 1813*.

VIII. Rukopisne knjige

Rk. 5 *Historia Ecclesiastica* (1814.)

Rk. 27 *Studium Historiae ecclesiasticae. Semestris 1. Anno 1830./31. Sub M. V. P. Hygino Huka*.

Rk. 42 *Exercitia Hebdomadalia pro 2. audiorum semestri, dictata 1811. Vincentium Alaupovich*.

Rk. 74 *Ad simplicem usum Fr. Laurentii Kulishevich, a. reparato salutis 1809, mense Januarii. Postea pervenit ad usum p. Alexandri Biber, 1846*.

XII. Gospodarstvene knjige (Ekonomija i računi, ER)

ER 4 Kućni računi samostana Sv. Ive Krstitelja 1812.-1859.

ER 8 Kućni računi samostana Sv. Ive Krstitelja 1792.-1816.

B. Spisi samostana i župe Kraljeva Sutjeska

I. Spisi samostana i župe Kraljeva Sutjeska od 1711. do 1945. godine

Kut. 1: Svež. 1 (1711.-1789.) Svež. 2 (1790.-1799.) Svež. 3 (1800.-1820.) Svež. 4 (1821.-1835.)

Kut. 2: Svež. 5 (1836.-1855.)

C. Spisi samostana i župe Kraljeva Sutjeska (po premdetima)

IV. Razni manji predmeti samostana i župe

Kut. 1. Svež. 6 Klevetajući i sablažnjujući spisi

Arhiv Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda u Zagrebu (=AHFPZ)

A-VIII-3a, *Acta Studentium ex Bosnia, 1784.-1841*.

Nadbiskupijski arhiv u Zagrebu (=NAZ)

NDS (OD) = Spisi nadbiskupskog duhovnog stola (*Officium dioecesanum*), god. 1788.-1845.

EAE = *Epistulae ad Episcopos*, v. 111., n. 170.; v. 124., n. 72.

Pr. Ala. A = Presidijalni spisi biskupa Alagovića.

Prez. Haulik = Presidijalni spisi (nad)biskupa Haulika.

NAZ 116b *Protocollum intimatorum Consilii Regii Hungarici Locumtenentialis 1780.-1838*.

Elenchus 120e

Matica umrlih svećenika Zagrebačke (nad)biskupije 1788.-1911. I. svezak

Katalozi: br. 77 (1788.), br. 78 (1789.), br. 81 (1792.), br. 84 (1795.), br. 86 (1797.), br. 100 (1811), br. 141 (1843.), br. 142 (1844.), br. 143 (1845.)

b) objavljeni

Bakula, Petar (1867), *Schematismus topographico-historicus Custodiae provincialis et Vicariatus apostolici in Hercegovina pro anno Domini 1867*, Spalati, Typis Antonii Zannoti.

Bakula, Petar (1873), *Schematismus topographico-historicus Vicariatus apostolici et Custodiae provincialis franciscano-missionariae in Hercegovina pro anno Domini 1873*, Mostar Typis Missionis Cathol. in Hercegovina.

Baltić, Jako (2003), *Godišnjak od događaja crkvenih, svietskih i promine vrimena u Bosni*, (prir. Andrija Zirdum), Synopsis – Svjetlo riječi – Naša ognjišta, Zagreb – Sarajevo – Tomislavgrad.

Batinić, Mijo Vjenceslav (1885), „Nekoliko priloga k bosanskoj crkvenoj povijesti“, *Starine JAZU*, 17, Zagreb, 77-151.

Benić, Bono (2003), *Ljetopis sutješkoga samostana*, (prir. Ignacije Gavran), Synopsis – Svjetlo riječi – Naša ognjišta, Zagreb – Sarajevo – Tomislavgrad.

Bogdanović, Marijan (2003), *Ljetopis kreševskog samostana*, (prir. Ignacije Gavran), Synopsis – Svjetlo riječi – Naša ognjišta, Zagreb – Sarajevo – Tomislavgrad.

Jelenić, Julijan (1913), *Izvori za kulturnu povjest bosanskih franjevaca*, Zemaljska štamparija, Sarajevo.

Jelenić, Julijan (1925), *Pisma Stjepana I. Verkovića Josipu D. Božiću*, Posebni otisak iz „Narodne tiskare“, Zagreb.

Jelenić, Julijan (1927), *Spomenici kulturnog rada Franjevaca Bosne Srebreničke*, vol. 1, Monumenta franciscana Iugoslavica, Mostar.

Jelenić, Julijan (1927a), „Ljetopis franjevačkog samostana u Kr. Sutjesci“, *Glasnik zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini*, god. 39, Sarajevo, sv. 2, 167-191.

Jolić, Robert (2009), *Novicijat hercegovačkih franjevaca*, Hercegovačka franjevačka provincija Uznesenja Blažene Djevice Marije-Franjevačka knjižnica Mostar, RECIPE, Knjiga 3., Mostar.

Kreševljaković, Hamdija, Kapidžić, Hamdija (prir.) (1957), *Vojno-geografski opsi Bosne pred Dubički rat od 1785. godine*, Naučno društvo NR Bosne i Hercegovine, Sarajevo.

Kronika Franjevačkog samostana u Brodu na Savi: Zapisnik ili Knjiga bilješki Samostana Presvetog Trojstva u Brodu u Slavoniji, sv. II (1806.-1834.) (prir.: Josip Barbarić; ur.: Egidije Stjepan Biber), Matica hrvatska, 1995., Slavonski Brod.

Kronika Franjevačkog samostana u Brodu na Savi: Zapisnik ili Knjiga bilješki Samostana Presvetog Trojstva u Brodu u Slavoniji, sv. III. (1834.-1878.) (prir.: Josip Barbarić; ur.: Egidije Stjepan Biber), Matica hrvatska, 1998., Slavonski Brod.

Lastrić, Filip (2003), *Pregled starina Bosanske provincije*, (prir. Andrija Zirdum), Synopsis – Svjetlo riječi – Naša ognjišta, Zagreb – Sarajevo – Tomislavgrad.

Matasović, Josip (1927), *Fojnička regesta*, Sremski Karlovci.

Matić, Tomo (1931), „Prijedlog biskupa Vrhovca o reformi školovanja bosanskih franjevaca“, Tisak zaklade tiskare Narodnih novina, Zagreb.

Pandžić, Bazilije (2003), *Acta Franciscana Hercegovinae, sv. II.: 1700.-1849.*, ZIRAL, Mostar – Zagreb.

Schematismus provinciae Capistranae (1827), Schematismus Observantis Minorum Provinciae S. Joannis a Capistrano Extensae per Hungariam, Austriam Inferiorem, Slavoniam, Syrmium, et Banatum pro Anno MDCCCXXVII. Budae, Typis Regiae Universitatis Hungaricae.

Schematismus provinciae Capistranae (1831), Schematismus Observantis Minorum Provinciae S. Joannis a Capistrano Extensae per Hungariam, Austriam Inferiorem, Slavoniam, Syrmium, et Banatum pro Anno MDCCCXXXI. Budae, Typis Regiae Universitatis Hungaricae.

Schematismus provinciae Capistranae (1833), Schematismus Observantis Minorum Provinciae S. Joannis a Capistrano Extensae per Hungariam, Austriam Inferiorem, Slavoniam, Syrmium, et Banatum pro Anno MDCCCXXXIII. Budae, Typis Regiae Universitatis Hungaricae.

Schematismus provinciae Capistranae (1836), Schematismus Observantis Minorum Provinciae S. Joannis a Capistrano Extensae per Hungariam, Austriam Inferiorem, Slavoniam, Syrmium, et Banatum pro Anno MDCCCXXXVI. Budae, Typis Regiae Universitatis Hungaricae.

Schematismus provinciae Capistranae (1837), Schematismus Almae Provinciae S. Joannis a Capistrano Ordinis Minorum S. P. Francisci Regularis Observantiae ad Annum Christi MDCCCXXXVII. Budae, Typis Regiae Universitatis Hungaricae.

Schematismus provinciae Capistranae (1838), Schematismus Almae Provinciae S. Joannis a Capistrano Ordinis Minorum S. P. Francisci Regularis Observantiae ad Annum Christi MDCCCXXXVIII. Budae, Typis Regiae Universitatis Hungaricae.

Schematismus provinciae Capistranae (1839), Schematismus Almae Provinciae S. Joannis a Capistrano Ordinis Minorum S. P. Francisci Regularis Observantiae ad Annum Christi MDCCCXXXIX. Budae, Typis Regiae Universitatis Hungaricae.

Schematismus provinciae Capistranae (1840), Schematismus Almae Provinciae S. Joannis a Capistrano Ordinis Minorum S. P. Francisci Regularis Observantiae ad Annum Christi MDCCCXL. Budae, Typis Regiae Universitatis Hungaricae.

Schematismus provinciae Capistranae (1841), Schematismus Almae Provinciae S. Joannis a Capistrano Ordinis Minorum S. P. Francisci Regularis Observantiae ad Annum Christi MDCCCXLI. Budae, Typis Regiae Universitatis Hungaricae.

Schematismus provinciae Capistranae (1843), Schematismus Almae Provinciae S. Joannis a Capistrano Ordinis Minorum S. P. Francisci Regularis Observantiae ad Annum Christi MDCCCXLIII. Budae, Typis Regiae Universitatis Hungaricae.

Schematismus provinciae Capistranae (1844), Schematismus Almae Provinciae S. Joannis a Capistrano Ordinis Minorum S. P. Francisci Regularis Observantiae ad Annum Christi MDCCCXLIV. Budae, Typis Regiae Universitatis Hungaricae.

Schematismus provinciae Ladislaianae (1840), Schematismus Almae Provinciae Divi Ladislai Regis Ordinis Minorum S. P. Francisci Seraphici Regularis Observantiae ad Annum Jesu Christi MDCCCXL, Varasdini, Typis Jos. de Platzer, C. R. priv. Typographi.

Schematismus provinciae Ladislaianae (1841), Schematismus Almae Provinciae Divi Ladislai Regis Ordinis Minorum S. P. Francisci Seraphici Regularis Observantiae ad Annum Jesu Christi MDCCCXLI, Varasdini, Typis Jos. de Platzer, C. R. priv. Typographi.

Schematismus provinciae Ladislaianae (1845), Schematismus Almae Provinciae Divi Ladislai Regis Ordinis Minorum S. P. Francisci Seraphici Regularis Observantiae ad Annum Jesu Christi MDCCCXLV, Varasdini, Typis Jos. de Platzer, C. R. priv. Typographi.

Schematismus provinciae Ladislaianae (1846), Schematismus Almae Provinciae Divi Ladislai Regis Ordinis Minorum S. P. Francisci Seraphici Regularis Observantiae ad Annum Jesu Christi MDCCCXLVI, Quinque-Ecclesiis, Typis Lycei Episcopalis.

Schematismus provinciae Marianae (1830./31.), Catalogus Patrum et Fratrum Ordinis Minorum S. P. Francisci Provinciae S. Mariae in Hungaria ad annum Christi Militarem 1830/31. Posonii, Typis Haeredum Belnayanorum.

Schematismus provinciae Marianae (1833.), Catalogus Patrum et Fratrum Ordinis Minorum S. P. Francisci Provinciae Hungariae Sanctae Mariae nuncupatae ad annum Christi Communem MDCCCXXXIII. Posonii, Typis Haeredum Belnayanorum.

Schematismus provinciae Salvatorianae (1833.), Schematismus Almae Provinciae Sanctissimi Salvatoris in Hungaria Ordinis Minorum S. P. Francisci Strictioris Observantiae ad annum Jesu Christi MD.CCC.XXXIII., Agriae, Typis Lycei Archi-Episcopalis.

Schematismus provinciae Salvatorianae (1835.), Schematismus Almae Provinciae Sanctissimi Salvatoris in Hungaria Ordinis Minorum S. P. Francisci Strictioris Observantiae ad annum Jesu Christi MDCCCXXXV., Agriae, Typis Lycei Archi-Episcopalis.

Schematismus provinciae Salvatorianae (1838./39.), Schematismus Almae Provinciae Sanctissimi Salvatoris in Hungaria Ordinis Minorum S. P. Francisci Strictioris Observantiae pro anno 1838/9., Vacii, Typis Leopoldi Plöszl, Caes. Reg. priv. Typogr.

Schematismus provinciae Salvatorianae (1841.), Schematismus Almae Provinciae Sanctissimi Salvatoris in Hungaria Ordinis Minorum S. P. Francisci Strictioris Observantiae pro anno 1841., Agriae, Typis Lycei Archi-Episcopalis.

Schematismus provinciae Salvatorianae (1843.), Schematismus Almae Provinciae Sanctissimi Salvatoris in Hungaria Ordinis Minorum S. P. Francisci Strictioris Observantiae pro anno 1843., Agriae, Typis Lycei Archi-Episcopalis.

Schematismus provinciae Salvatorianae (1845.), Schematismus Almae Provinciae Sanctissimi Salvatoris in Hungaria Ordinis Minorum S. P. Francisci Strictioris Observantiae pro anno 1845., M. Theresiopoli, Typis Caroli Bitterman Caes. Reg. priv. Typographi.

Schematismus provinciae Salvatorianae (1847.), Schematismus Almae Provinciae Sanctissimi Salvatoris in Hungaria Ordinis Minorum S. P. Francisci Strictioris Observantiae pro anno 1847., M. Theresiopoli, Typis Caroli Bitterman Caes. Reg. priv. Typographi.

Vrhovac, Maksimilijan (1987), *Dnevnik*, sv. 1 (1801-1809), (ur.: Dragutin Pavličević), Kršćanska sadašnjost – Sveučilišna naklada Liber – ČGP Delo – OOUR Globus – Zavod za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu, Zagreb.

Zapisnik franjevačkog samostana u Našicama, knjiga II (1788.-1820.), (ur.: Tamara Tvrtković i Milan Vrbanus), Hrvatski institut za povijest; Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje; Zavičajni muzej Našice, Franjevački samostan u Našicama; Grad Našice, 2012., Našice – Slavonski Brod – Zagreb.

Literatura:

Ančić, Mladen (2003), „Društvo, etnicitet i politika u Bosni i Hercegovini“, *Časopis za suvremenu povijest*, vol. 36, Zagreb, br. 1, 293-329.

Barišić, Rudolf (2012), „Početak školovanja bosanskih klerika na učilištima u Habsburškoj Monarhiji“, u: *Zbornik o Mati Zoričiću: Zbornik radova sa znanstvenog skupa* (ur.: Pavao Knezović i Marko Jerković), Knjižnica Tihi pregaoci, Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 179-201.

Barišić, Rudolf (2013), „Petar Bakula kao pisac *Acta Capitularia*“, u: *Zbornik o Petru Bakuli. Zbornik radova sa znanstvenoga skupa „Opus fra Petra Bakule“*, (ur.: Pavao Knezović i Marko Jerković), Knjižnica Tihi pregaoci, Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, str. 463-474.

Barišić, Rudolf (2014), „Bosanski klerici školovani u franjevačkom samostanu u Vukovaru 1814.-1844.“ u: *Zbornik o Emeriku Paviću. Zbornik radova sa znanstvenoga skupa „Emerik Pavić i franjevci u kontinentalnoj Hrvatskoj“*, (ur.: Pavao Knezović i Marko Jerković), Knjižnica Tihi pregaoci, Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, str. 397-418.

Barun, Anđelko (2003), *Svjedoci i učitelji: povijest franjevaca Bosne Srebrene*, Svjetlo riječi, Sarajevo – Zagreb.

Batinić, Mijo Vjenceslav (1883), *Životopis fra Augustina Miletića biskupa daulijskoga namjestnika apostolskoga u Bosni i Hercegovini*, Tisak dioničke tiskare, Zagreb.

Batinić, Mijo Vjenceslav (1887), *Djelovanje franjevaca u Bosni i Hercegovini za prvih šest viekova njihova boravka, svezak III. Provincija (1700-1835).* Tiskom dioničke tiskare, Zagreb.

Batinić, Mijo Vjenceslav (1913), *Franjevački samostan u Fojnici od stoljeća XIV.-XX.*, Tiskara i litografija C. Albrechta, Zagreb.

Beales, Derek (2005), *Enlightenment and Reform in Eighteenth-century Europe,* I.B.Tauris & Co. Ltd, London – New York.

Blažević, Zrinka (2008), *Ilirizam prije ilirizma*, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb.

Boban, Luciana (2010), Syntaxis linguae Latinae *fra Stjepana Marijanovića u gramatikografskoj tradiciji*, Doktorska disertacija, Mostar.

Cvekan, Paškal (1990), *Kaptolski franjevci*, Zagreb.

Doklestić, Ljubiša (1982), „O pokušaju ustanka u Bosni 1840. i o tajnoj politici Gajeva kruga prema Bosni 1843/44.“, *Historijski zbornik*, god. XXXV, br. 1, Zagreb, str. 15-41.

Doklestić, Ljubiša (2007), *Stjepan Verković. Život i djelo (1821.-1894.)*, Srednja Europa, Zagreb.

Džaja, Srećko M. (1971), *Katolici u Bosni i zapadnoj Hercegovini na prijelazu iz 18. u Stoljeće – Doba fra Grge Ilijića Varešanina (1783-1813)*, Kršćanska sadašnjost,

Džaja, Srećko M. (1999), *Konfesionalnost i nacionalnost Bosne i Hercegovine: predemancipacijsko razdoblje 1463.-1804.*, ZIRAL, Mostar – Sarajevo.

Franjevačka provincija Bosna Srebrena (Šematizam) (tekst: Marko Karamatić), Sarajevo, 1991.

Gavran, Ignacije (2007), *Suputnici bosanske povijesti: sedam stoljeća djelovanja bosanskih franjevaca*, Svjetlo riječi, Sarajevo – Zagreb.

Glavaš, Radoslav (1900), *Život i rad fra Rafe Barišića, naslovnoga biskupa azotskoga i apoštolskog namjestnika u Bosni i Hercegovini*, Mostar.

Holzapfel, Herbiert (2009), *History of the Franciscan Order*, (www.i-tau.org/franstudies).

Hoško, Franjo Emanuel (2000), *Franjevci u kontinentalnoj Hrvatskoj kroz stoljeća*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb.

Hoško, Franjo Emanuel (2002), *Franjevačke visoke škole u kontinentalnoj Hrvatskoj*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb.

Hoško, Franjo Emanuel (2003), *Josip Pavišević - svjedok jozefinizma u Slavoniji i Podunavlju*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb.

Hoško, Franjo Emanuel (2005), „Franjevci u Slavoniji i Podunavlju u vremenu kasnog jozefinizma“, *Croatica Christiana periodica*, god. 29, br. 55, 115-161.

Hoško, Franjo Emanuel (2011), *Slavonska franjevačka učilišta*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb.

Hrvatski franjevački biografski leksikon (2010), (ur. Franjo Emanuel Hoško, Pejo Ćošković, Vicko Kapitanović), Leksikografski zavod Miroslav Krleža – Vijeće franjevačkih zajednica Hrvatske i Bosne i Hercegovine, Zagreb.

Jelenić, Julijan (1912), *Kultura i bosanski franjevci*, I. svezak, Prva hrvatska tiskara Kramarić i M. Raguz, Sarajevo.

Jelenić, Julijan (1915), *Kultura i bosanski franjevci*, II. svezak (1780.-1878.), Prva hrvatska tiskara Kramarić i M. Raguz, Sarajevo.

Jukić, Ivan Franjo (1973), „Zemljopis i poviestnica Bosne“, u: *Sabrana djela Ivana Franje Jukića – Knjiga I*, (ur.: Risto Trifković), Svjetlost, Sarajevo, str. 158-331.

Karamatić, Marko (1995), „Biskup Strossmayer i školovanje bosanskih klerika u Đakovu (1853.-1876.)“, *Diacovensia*, god. 3, br. 1, Đakovo, str. 201-209.

Kecmanović, Ilija (1954), *Barišićeva afera – prilog proučavanju istorije Bosne i Hercegovine u prvoj polovini XIX vijeka*, ANUBiH, Sarajevo.

Knezović, Pavao (2010), „Pjesništvo na latinskom sutjeških franjevaca“, *Stoljeća Kraljeve Sutjeske: Zbornik radova*, Karamatić, Marko (ur.), Franjevački samostan Kraljeva Sutjeska – Kulturno-povijesni institut Bosne Srebrene, Kraljeva Sutjeska – Sarajevo, str. 470-501.

Knezović, Pavao (2013), „Bakulina trojezičnost“, *Zbornik o Petru Bakuli. Zbornik radova sa znanstvenoga skupa „Opus fra Petra Bakule“* Knezović, Pavao; Jerković, Marko (ur.),: Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, 2013., Zagreb, str. 39-74.

Kolarić, Juraj (1995a), „Biskup Maksimilijan Vrhovac“, u: *Zagrebački biskupi i nadbiskupi* (ur.: Franko Mirošević), Školska knjiga, Zagreb, 427-445.

Kolarić, Juraj (1995b), „Biskup Aleksandar Alagović“, u: *Zagrebački biskupi i nadbiskupi* (ur.: Franko Mirošević), Školska knjiga, Zagreb, 447-458.

Kovačević, Toma (1879), *Opis Bosne i Hercegovine*, Štamparija I. Stefanovića i Druga, Beograd (ćir.).

Marić, Franjo (1998), *Hrvati – katolici u Bosni i Hercegovini između 1463. i 1995. godine prema crkvenim dokumentima*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb.

Marijanović, Stjepan (1823), *Syntaxis linguae Latinae iuventuti provinciae Bosnae Argentinae accommodata pro III. classe*, Apud Andream filiumque Santini, Venetiis.

Marijanović, Stjepan (1835), *Systema litterarum pro directione scholarum provinciae Bosnensis deserviendis* , Typis Reg. scient. universitatis Hung., Budae.

Maruševski, Olga (1995), „Nadbiskup Juraj Haulik“, u: *Zagrebački biskupi i nadbiskupi* (ur.: Franko Mirošević), Školska knjiga, Zagreb, 461-473.

Nedić, Martin (1835), *Razgovor koga Vile Ilirkinje imadoshe u pramalitje godine 1835.*, Tiskom Ivanna Nep. Prettinera, Karlovac.

Nedić, Martin (2011), *Stanje Redodržave Bosne Srebrene poslje pada Kraljevstva Bosanskog pak do okupacije*, Fortuna, Zagreb. (pretisak originalnog izdanja iz 1884.).

Semren, Marko (2002), „Franjevci Bosne Srebrene kao biskupi“, *Bosna franciscana*, god. X, br. 16, Sarajevo, str. 111-133.

Skenderović, Robert (2006), : „Bilješke Josipa Pavišević o protuturskom ratu Josipa II. 1788.-1791. godine“, u *Zbornik o Josipu Pavišević* (ur: Pintarić, Ana, Hoško, Franjo Emanuel), Osijek – Zagreb; Filozofski fakultet Sveučilište J. J. Strossmayera, Hrvatska Franjevačka provincija Sv. Ćirila i Metoda, 127-140.

Stražemanac, Ivan (2010), *Povijest franjevačke provincije Bosne Srebrene*, Državni arhiv u Osijeku, Osijek.

Strukić, Ignacije (1899), *Povjestničke crtice Kreševa i franjevačkoga samostana*, Sarajevo.

Škegro, Ante (2011), „Apostazija fra Pacifika (Šime) Krnjića iz Skopja Gornjeg“, *Bosna franciscana*, god. XIX., br. 35, Sarajevo, str. 105-123.

Vrankić, Petar (1984), *La chiesa cattolica nella Bosnia ed Erzegovina al tempo del vescovo fra Raffaele Barišić : (1832-1863)*, Universita Gregoriana, Roma.

Vrdoljak, Bono Mato (1961), *Apostolski vikarijat u Bosni 1735.-1881.*, Visoko – Ljubljana.

Životopis autora

Rudolf Barišić rođen je 21. kolovoza 1979. u Zagrebu gdje je 1992. završio osnovnu školu, a 1997. maturirao u Nadbiskupskoj klasičnoj gimnaziji s pravom javnosti. Iste godine upisuje dvopredmetni studij povijesti i latinskog jezika i rimske književnosti na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Diplomirao je 2004. godine obranivši diplomski rad *Njemački saveznici u Drugom svjetskom ratu*. Od 2003. do 2005. bio je zaposlen u Ženskoj općoj gimnaziji sestara milosrdnica u Zagrebu kao profesor latinskog jezika, a od 2005. do 2007. predavao je povijest i latinski jezik u Privatnoj gimnaziji „Dr. Časl" i radio kao nastavnik povijesti u Osnovnoj školi „Kreativan razvoj." Od. 1. prosinca 2008. zaposlen je na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu kao asistent-znanstveni novak na projektu *Književnojezični latinizam u franjevačkoj baštini* (voditelj projekta: prof. dr. sc. Pavao Knezović), na kojemu je sudjelovao u svim znanstvenim aktivnostima. Izvodio je nastavu na preddiplomskom i diplomskom studiju na Odjelu za hrvatski latinitet, kao i na Odjelu za povijest. Redovito sudjeluje na znanstvenim skupovima i konferencijama na kojima izlaže o temama iz povijesti franjevaca i njihovog doprinosa stvaralaštvu na latinskom jeziku.

Bibliografija

Članci

„Bosanski klerici školovani u franjevačkom samostanu u Vukovaru 1814.-1844." u: *Zbornik o Emeriku Paviću. Zbornik radova sa znanstvenoga skupa „Emerik Pavić i franjevci u kontinentalnoj Hrvatskoj"*, (ur.: Pavao Knezović i Marko Jerković), Knjižnica Tihi pregaoci, Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2014., str. 397-418.

„Petar Bakula kao pisac *Acta Capitularia*", u: *Zbornik o Petru Bakuli. Zbornik radova sa znanstvenoga skupa „Opus fra Petra Bakule"*, (ur.: Pavao Knezović i Marko Jerković), Knjižnica Tihi pregaoci, Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2013., str. 463-474.

„Početak školovanja bosanskih klerika na učilištima u Habsburškoj Monarhiji", u: *Zbornik o Mati Zoričiću: Zbornik radova sa znanstvenog skupa* (ur.: Pavao Knezović i

Marko Jerković), Knjižnica Tihi pregaoci, Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2012., 179-201.

„Vjerske prilike na zapadnom obodu Osmanskoga carstva za života Ivana Ančića“, u: *Zbornik o Ivanu Ančiću Dumljaninu* (ur.: Pavao Knezović), Knjižnica Tihi pregaoci, Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2011., str. 9-30 (u koautorstvu s Markom Jerkovićem).

„Rafael Levaković i crkvena unija“, u: *Zbornik o Rafaelu Levakoviću* (ur.: Pavao Knezović), Knjižnica Tihi pregaoci, Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2010., str. 47-81.

Priređena izvorna građa

Petar Bakula: *Historia Custodiae* (*Custodiae Hercegovinensis historia 1843.-55.*), u: *Zbornik o Petru Bakuli. Zbornik radova sa znanstvenoga skupa „Opus fra Petra Bakule“*, (ur.: Pavao Knezović i Marko Jerković), Knjižnica Tihi pregaoci, Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2013., str. 475-516.

Rafael Levaković: *De Sancti Spiritus processione*, u: *Zbornik o Rafaelu Levakoviću* (ur.: Pavao Knezović), Knjižnica Tihi pregaoci, Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2010., str. 377-386.

Prijevodi

Bošković, Ruđer: „O zakonu neprekinutosti“, u *Pisma, pjesme i rasprave*, ur.: Ante Stamać, prir.: Stipe Kutleša, Matica hrvatska, Stoljeća hrvatske književnosti, knj. 111, Zagreb, 2013.

„Zgode blaženog Franje i njegovih drugova“, u *Franjevački izvori – Fontes franciscanorum*, Vijeće franjevačkih zajednica Hrvatske i Bosne i Hercegovine, Sarajevo – Zagreb, 2012., str. 1357-1462. (zajedno s Vladom Rezarom).

Izlaganja na skupovima

15. znanstveni skup „Tihi pregaoci“: Fra Stipan Margitić i Bosna Srebrena (1650.-1750.) (Sarajevo, 22.-24. svibnja 2014.). Izlaganje: „Epistolografska tradicija Bosne Srebrene“

Tridentska baština – Katolička obnova i konfesionalizacija u hrvatskim zemljama (Zagreb, 6.-7. prosinca 2013.). Izlaganje: „Pitanje aplikacije biskupske vlasti na primjeru Apostolskog vikarijata u Bosni“

14. znanstveni skup „Tihi pregaoci“: Emerik Pavić i franjevci u kontinentalnoj Hrvatskoj (Osijek, 23.-25. svibnja 2013.). Izlaganje: „*Disciplina Orlichiana* – nevolje bosanskih klerika u zagrebačkom samostanu“

4. kongres hrvatskih povjesničara (Zagreb, 1.-5. listopada 2012.). Izlaganje: „Biskup Alagović i školovanje bosanskih klerika“

13. znanstveni skup „Tihi pregaoci“: Opus fra Petra Bakule (Mostar, 17.-19. svibnja 2012.). Izlaganje: „Petar Bakula kao pisac *Acta Capitularia*“

12. znanstveni skup „Tihi pregaoci“: Mate Zoričić i prosvjetiteljstvo u redovničkim zajednicama tijekom 18. stoljeća (Skradin, 19.-21. svibnja 2011.). Izlaganje: „Školovanje bosanskih klerika u sjemeništima u Habsburškoj Monarhiji“

11. znanstveni skup „Tihi pregaoci“: Fra Ivan Ančić Dumljanin (Tomislavgrad, 13.-15. svibnja 2010.). Izlaganje: „Vjerske prilike u Bosni Srebrenoj za života Ivana Ančića“ (zajedno s Markom Jerkovićem).

10. znanstveni skup „Tihi pregaoci“: Skup o Rafaelu Levakoviću (Skradin, 14.-16. svibnja 2009.). Izlaganje: „Uloga Rafaela Levkaovića u naporima oko ujedinjenja dviju crkava“

Znanstveni kolokvij: XI. Dies historiae: Res novae et seditiones: pobuna kao čimbenik promjene (Zagreb, 11. prosinca 2013.). Izlaganje: „Tko su bili bosanski ustanici 1840.?“